

วารสาร มจร
สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 JOURNAL OF MCU Social Science Review

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
 อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอวังน้อย
 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 0936359515 E-mail: journal.ssr@mcu.ac.th
<https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jssr>

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์
 Journal of MCU Social Science Review

| ปีที่ 12 ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม 2566

Vol. 12 No. 5 September-October 2023

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU
 ISSN 2985-1319 (Print)
 ISSN 2985-1335 (Online)

Social Science Review

ปีที่ 12 ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม 2566

Vol. 12 No. 5 September-October 2023

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

ปีที่ 12 ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม 2566

จำนวนพิมพ์: 100 เล่ม

เลขมาตรฐานสากล:

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

วัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสาร:

เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนให้คณาจารย์ นักวิชาการ นิสิต นักศึกษาและผู้สนใจทั่วไปได้มีโอกาสเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยทางสังคมศาสตร์และแขนงวิชาที่เกี่ยวข้องอันได้แก่ พระพุทธศาสนา รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ นิติศาสตร์ การจัดการสังคมวิทยา เศรษฐศาสตร์ พัฒนาสังคมและการศึกษา ตลอดจนบทวิเคราะห์ที่เสนอทางออกของปัญหา ให้แก่สังคม เปิดรับบทความทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

กำหนดการเผยแพร่ ปีละ 6 ฉบับ (เริ่มปี 2565 เป็นต้นไป):

ฉบับที่ 1 มกราคม-กุมภาพันธ์

ฉบับที่ 2 มีนาคม-เมษายน

ฉบับที่ 3 พฤษภาคม-มิถุนายน

ฉบับที่ 4 กรกฎาคม-สิงหาคม

ฉบับที่ 5 กันยายน-ตุลาคม

ฉบับที่ 6 พฤศจิกายน-ธันวาคม

ประเภทของผลงานที่ตีพิมพ์ในวารสาร:

- 1) บทความวิชาการ (Academic Article)
- 2) บทความวิจัย (Research Article)
- 3) บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

การพิจารณาและคัดเลือกบทความ:

บทความแต่ละบทความจะได้รับพิจารณาจากคณะกรรมการกลั่นกรองบทความวารสาร (Peer Review) จำนวนไม่น้อยกว่า 3 ท่าน ที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง และได้รับความเห็นชอบจากกองบรรณาธิการก่อนตีพิมพ์ โดยการพิจารณาบทความจะมีรูปแบบที่ผู้พิจารณาบทความไม่ทราบชื่อหรือข้อมูลของผู้เขียนบทความ และผู้เขียนบทความไม่ทราบชื่อผู้พิจารณาบทความ (Double – Blind Peer Review)

กองบรรณาธิการ

ที่ปรึกษาวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

พระพรหมบัณฑิต, ศ.ดร.

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.

พระเทพปวรเมธี, รศ.ดร.

พระเทพเวที, รศ.ดร.

พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.

พระมหาสมบุญรณ์ วุฑฒิกโร, รศ.ดร.

พระมหาสุรศักดิ์ ปัจจนตเสโน, ผศ.ดร.

พระมหาชำนาญ มหาชาโน, ดร.

พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.

ศ.ดร.บุญทัน ดอกไธสง

ศ.ดร.จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์

บรรณาธิการ:

รศ.ดร.สุรพล สุขะพรหม

ผู้ช่วยบรรณาธิการ:

รศ.ดร.เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง

พระครูสุธีกิตติบัณฑิต, รศ.ดร.

ทีมบรรณาธิการ:

พระปลัดระพี นพพิลาโร, ผศ.ดร.

รศ.ดร.ดวงตา สราญรมย์

รศ.พล.ท.ดร.วีระ วงศ์สรรค

รศ.ดร.ภัทรพล ใจเย็น

รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล

รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิสุนเนิน

ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร

ผศ.ดร.สอาด บรรณเจตฤทธิ

ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร

ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม

ผศ.ดร.อุทัย สติมัน

ผศ.ดร.ธิดาวุฒิ หมั่นมี

ผศ.ดร.ประเสริฐ ธิลา

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชพฤกษ์

วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ

มหาวิทยาลัยแสตมฟอร์ด

มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.ผดุง วรรณทอง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พล.อ.ต.ดร.นภัทร์ แก้วนาคน

วิทยาลัยการทัพอากาศ

อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี

หัวหน้ากองบรรณาธิการ:

อาจารย์ ดร.สุภัทรชัย สีสงบไพบ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

กองจัดการ:

พระมหาสมชาย ขนติสรโณ

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระมหาสมค์ร อติภทโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผศ.ดร.นิกร ศรีราช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ศิลปกรรม:

ผศ.ดร.สุรียา รักษาเมือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

การเงิน:

อาจารย์ ดร. สุมาลี บุญเรือง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

นางสาวพัชรี हालาง

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พิสูจน์อักษร:

พระปลัดสมนึก ธีรปญโญข, ดร.

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระนิพัฏฐพนธ์ ชยานนโท

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ฝ่ายกฎหมาย:

รศ.ดร. ธัชชนันท์ อิศรเดช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

สำนักงาน:

สำนักงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

บัณฑิตศึกษา ภาควิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

อาคารพระราชรัตนโมลี (นคร เขมปาลี) ชั้น 4 เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170

จัดพิมพ์โดย:

โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย เลขที่ 79 หมู่ 1 ตำบลลำไทร อำเภอลำทะเมนชัย

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา 13170 โทร. 035-248-000 ต่อ 8555, 8556, 5541.

แฟกซ์. 035-248-000 ต่อ 8545

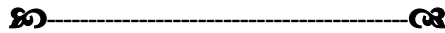
วารสาร มจร

สังคมศาสตร์ปริทัศน์

JOURNAL OF MCU *Social Science Review*

Vol.12 No. 5 September - October

Number of prints: 100 copies

Journal of MCU Social Science Review:

ISSN 2985-1319 (Print)

ISSN 2985-1335 (Online)

Aims & scope:

To Promote and Encourage Instructors, Academicians, Students, and others Interested Persons to have the opportunities to disseminate academic and research works in social sciences and related subjects such as Buddhism, Political Science, Public Administration, Laws, Management, Sociology, Economics, Social Development and Education including the problems analysis to provides solutions for the society. Articles are accepted, both, in Thai and English.

Publication is 6 issues per year:

Issue 1 January-February

Issue 2 March - April

Issue 3 May - June

Issue 4 July - August

Issue 5 September - October

Issue 6 November - December

Types of works published in the journal:

1) Academic Articles

2) Research Articles

3) Book Review

Consideration and selection of articles:

Each article will be rigorously reviewed by at least 3 scholars and experts in the fields without knowing the authors' names and, likewise, the authors do not know the reviewers' names: double-blind system peer review.

Editorial team

Advisory Board of Journal

Prof. Dr. Phra Phrombandit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Pra Dhammavajrabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Phra Theppawaramethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Thepwethi	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Pha Rajvarasarabundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Phramaha Somboon Vutthikaro	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof., Dr. Phramaha Surasak Paccantaseno	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Dr. Phramaha Chamnan Mahachano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phra Udomsitthinayok	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Boontan Dockthaisong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Prof. Dr. Chamnong Adiwattanasit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editor:

Assoc. Prof. Dr. Surapon Suyaporn	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
-----------------------------------	---

Assistant Editor:

Assoc. Prof. Dr. Kiettisak Suklueang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Phrakhru Suthikittibundit	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Editorial Team:

Asst. Prof. Dr. Phrapalad Raphin Buddhisar	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Duangta Saranrom	Rajapruk University
Assoc. Prof. Lt. Gen. Dr. Weera Wongsan	National Defence College of Thailand
Assoc. Prof. Dr. Pattarapol Chaiyen	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Assoc. Prof. Dr. Achara Lortrakul	Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Assoc. Prof. Dr. Chonsit Sitisungnoen	Silpakorn University
Asst. Prof. Dr. Butsakon Watthanabut	North Bangkok University
Asst. Prof. Dr. Sa-at Banchoetrit	Stamford International University
Asst. Prof. Dr. Somkid Duangchak	Chom Bueng Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Wanchai Suktam	Surindra Rajabhat University
Asst. Prof. Dr. Uthai Satiman	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Asst.Prof. Dr. Thitiwut Manmee	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr.Prasert Thilao	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst. Prof. Dr. Phadung Wanthong	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Gp. Capt. Dr. Naphat Kaeonak	Air Force College
Dr. Kitsana Thongkaeo	Suratthani Rajabhat University

Editor in Chief:

Dr. Suphattharachai Sisabai	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
-----------------------------	---

Editorial Team:

Phramaha Samak Atibhaddho	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Phramaha Somchai Khantisarano	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Asst.Prof. Dr. Nigorn Srirat	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Fine arts:

Asst. Prof. Dr. Suriya Raksamueng	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
-----------------------------------	---

Finance Subdivision:

Dr. Sumalee Boonrueng	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Miss Paschree Halang	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

proofreading department:

Phrapalad Somnuek Dhirapañño, Dr.	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
PhraNipitphon Chayanantho	Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Legal Subdivision:

Assoc. Prof. Dr. Tatchanan Isaradej	Mahachulalongkornrajavidyalaya University
-------------------------------------	---

Office:

The Office Journal of MCU Social Science Review. Graduate School of Political Science Faculty of Social Sciences Mahachulalongkornrajavidyalaya University Phra Rajrattanamoli Building (Nakhon Khemapali), 4th Floor, 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya 13170.

Published by:

Mahachulalongkornrajavidyalaya University Printing House 79 Moo 1, Lam Sai, Wang Noi, Ayutthaya. 13170. Call. 035-248 - 000, ext. 8555,8556,5541
Fax. 035-248-000. ext. 8545.

คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ: วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ARTICLE REVIEW BOARD: JOURNAL OF MCU SOCIAL SCIENCE REVIEW

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายใน

พระธรรมวัชรบัณฑิต, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระเทพปริยัติเมธี, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระราชวัชรสารบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีวีรบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระสุธีรัตนบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระอุดมสิทธิธนายก, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระวชิรภิกขิตบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสุธีภิกขิตบัณฑิต, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปุริมานุรักษ์, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูปลัดปัญญาารวัฒน์, ศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสมบุญ ภูทมิกร, รศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูพิศิษฐ์ประชาชนาถ, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิมลสุวรรณกร, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูโอภาสธนทกิตต์, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวิโรจน์กาญจนเขต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์เอกลักษณ์ อชิโต, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูสังฆรักษ์จักรกฤษณ์ ฐิริปัญญา, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระคมสัน ฐิตเมธโส, ผศ.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระพลการ สุขมงคล, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูธรรมธรรพบุญเพียง พุทธสาวโก, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรเอก ชินวิโส, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระครูวินัยธรสุริยา สุริโย, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาสุนันท์ สุนนโท, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระมหาเกรียงศักดิ์ อินทปัญญา, ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
พระปลัดสรวิชัย อภิปัญญา, ผศ.ดร.	มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

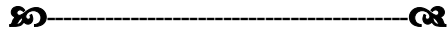

ดร.กรกต ชาบັນจิต

ดร.ดิเรก ตัวงลอย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบบทความภายนอก

พระเมธาวิเชียรสร, รศ.ดร.

พระมหาเอกกวิน ปิยวิโร, ดร.

พระมหาไพจิตร อุตตมธมโม, ดร.

ศ.ดร.สุวิทย์ อธิศาสตร์

ศ.ดร.ธีรภัทร์ เสรีรังสรรค์

ศ.ร.ท. ดร.บรรจบ บรรณรุจิ

ศ.ดร.กาญจนา เจริญชัย

รศ.ดร.อำนาจ บัวศิริ

รศ.ดร.โยธิน แสงวงศ์

ร.ศ.พัฒนะ เรือนใจดี

รศ.ดร.สุวิญ รักสัตย์

รศ.ดร.สำเนียง เลื่อมใส

รศ.ดร.ศรชัย ท้าวมิตร

รศ.ดร.สุกิจ ชัยมุสิก

รศ.ดร.ภักดี โพธิ์สิงห์

รศ.ดร.ภูมิ มูลศิลป์

รศ.ดร.วันทนา เนาว์วัน

รศ.ดร.มีชัย เอี่ยมจินดา

รศ.ดร.พฤษ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี

รศ.ดร.อัจฉรา หล่อตระกูล

รศ.ดร.ชลวิทย์ เจียรจิตต์

รศ.ดร.वासนา แก้วหล้า

รศ.ชนิษฐา จิตชินะกุล

รศ.ว่าที่ พ.ต.ดร.สวัสดิ์ จิรัฐติกาล

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

ราชบัณฑิตยสถาน

มหาวิทยาลัยนเรศวร

สภาการศึกษา, กระทรวงศึกษาธิการ

มหาวิทยาลัยมหิดล

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยศิลปากร

มหาวิทยาลัยพิษณุโลก

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์

มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย

นักวิชาการอิสระ

รศ.ดร.สุชาดา นันทะไชย	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รศ.ดร.ธีรโชติ เกิดแก้ว	มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระเกียรติ
รศ.ดร.ชนสิทธิ์ สิทธิ์สูงเนิน	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.แสงเดือน เจริญฉิม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผศ.ดร.พลัปลิ่ง คงชนะ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.มนตรี เพชรนาจักร	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ผศ.ดร.วุฒินันท์ กันทะเตียน	มหาวิทยาลัยมหิดล
ผศ.ดร.ศศิธร ชูตินันทกุล	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผศ.ดร.พนัชกร สิมะขจรบุญ	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.บุษกร วัฒนบุตร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.ตระกูล จิตวัฒนากร	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.มนตรี วิวัฒน์สุข	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.วิภาวดี เพือกบัวขาว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
ผศ.ดร.อนันต์ อุปสอด	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ผศ.ดร.วันชัย สุขตาม	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
ผศ.ดร.สมคิด ดวงจักร	มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง
ผศ.ดร.จักรกฤษณ์ โปณะทอง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผศ.ดร.บุญรอด บุญเกิด	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ดร.ธเนศพล อินทร์จันทร์	มหาวิทยาลัยพิษณุโลก
ผศ.ดร.บุญชู ภูศรี	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ.ดร.มนัสสวาส กุลวงศ์	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลศรีวิชัย สงขลา
ผศ.ดร.ทรงยศ แก้วมงคล	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
ผศ.ดร.กัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม
ผศ.ดร.เสกสรรค์ สนวา	มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด
ผศ.ดร.บุญรอด ชาตียนานนท์	มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผศ.ดร.พรชัย นาคสีทอง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผศ.ดร.จตุภูมิ เขตจัตุรัส	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ.ดร.อภิชาติ พานสุวรรณ	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

ผศ.ดร.รวีวรรณ หวานชิต	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ผศ.ดร.วิจิตรา ศรีสอน	มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา
ผศ.ดร.สุประภา สมนึกพงษ์	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผศ.ดร.ลัดดาวัลย์ สำราญ	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ
ผศ.ดร.บุริมปรัชญ์ คณินพศุตย์	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผศ.สุธิดา แจ้งประจักษ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ผศ.ชวาลา ละวาทิน	มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์
อาจารย์ ดร.สุรัชย์ พุดชู	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
อาจารย์ ดร.ชัชฌนพงศ์ ทองพวง	มหาวิทยาลัยคริสเตียน
อาจารย์ ดร.ณัฐนนท์ จิระกิตติมตร	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
อาจารย์ ดร.วิโรจน์ หมื่นเทพ	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.วิยะดา วรานนท์วนิช	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
อาจารย์ ดร.เกษภา ผาทอง	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ฉัตรณรงค์ศักดิ์ สุธรรมดี	มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ
อาจารย์ ดร.บุญญภณ เทพประสิทธิ์	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
อาจารย์ ดร.ฉัฐวัฒน์ ชัชฌนฐาภักดิ์	วิทยาลัยเทคโนโลยีพนมวันท์
อาจารย์ ดร.มยุรี จำจรสี	สำนักงานปลัดกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม
อาจารย์ ดร.ละออ มามะ	มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
อาจารย์ ดร.อัญชิสฐา อักษรศรี	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ปราณี คำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
อาจารย์ ดร.รัชฎากร เอี่ยมอำไพ	มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.ณัชพล ศิริสวัสดิ์	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
อาจารย์ ดร.กฤษณะ ทองแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี
อาจารย์ ดร.เดโช แขน้ำแก้ว	มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
อาจารย์ ดร.พัทธนันท์ ตลาดทรัพย์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
อาจารย์ ดร.สายชล ปัญญชิต	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
อาจารย์ ดร.สิริพัฒน์ ลากิจตร	มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์
อาจารย์ พรพรรณ โปรงจิตร	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

อาจารย์ นฤมล ญาณสมบัติ

อาจารย์ มัลลิกา ภูมะธน

อาจารย์ พิณนัท ลาตบัวขาว

อาจารย์ สมพร นุทผล

ดร.รินทร์ชิสา เกล็ดประทุมกานต์

ดร.นริศรา ทองจันทร์

ดร.รัตน์ที วิโรจน์ฤทธิ์

ดร.ปัญญาธิสาร องค์กรปรัชญากุล

น.อ.ดร.พงษ์สุวรรณ ศรีสุวรรณ

พันเอก ดร.สาธิต ทิพย์มณี

นายภูเบศ วณิชชานนท์

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา

มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์

วิทยาลัยพิษณุบัณฑิต

มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

นักวิชาการอิสระ

นักวิชาการอิสระ

สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ

นักวิชาการอิสระ

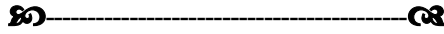
นักวิชาการอิสระ

กองคลังแพทย์ กรมแพทย์ทหารบก

นักวิชาการอิสระ

บทบรรณาธิการ

วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์นี้เป็นปีที่ 12 ฉบับที่ 5 ประจำเดือนกันยายน- ตุลาคม พ.ศ. 2566 คณะกองบรรณาธิการได้พิจารณาบทความโดยเสนอบทความต่อคณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิกลั่นกรอง (Peer Reviewer) พิจารณาตรวจแก้ไขเพื่อความสมบูรณ์ของบทความก่อนการลงตีพิมพ์โดยคัดเลือกและกลั่นกรองบทความให้เกิดความความสมบูรณ์และมีคุณภาพมากที่สุด ควรค่าแก่การตีพิมพ์เผยแพร่ อีกทั้งเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทางวิชาการและเป็นการพัฒนาศักยภาพทางด้านการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการ

คณะกองบรรณาธิการขอขอบคุณคณะกรรมการกลั่นกรองบทความทุกท่านที่ได้ใช้ความเพียรพยายามชี้แนะให้มีการปรับปรุงแก้ไขงานของแต่ละท่านให้ออกมาได้อย่างถูกต้องน่าอ่านเป็นประโยชน์ต่อแวดวงวิชาการ และท้ายสุดขอขอบคุณเจ้าของผลงานทางวิชาการและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ได้ทำให้มีวารสารฉบับนี้มีคุณค่าทางวิชาการที่นำไปสู่การปฏิบัติและเผยแพร่ในวงกว้างและโปรดติดตามฉบับต่อไป

ด้วยความปรารถนาดียิ่ง

รศ.ดร.สุรพล สุยะพรหม

บรรณาธิการวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

สารบัญ

กองบรรณาธิการ	(1)
คณะกรรมการกลั่นกรองบทความ	(7)
บทบรรณาธิการ	(14)
สารบัญ	(15)

บทความวิจัย:

๘๐--๘๑	๘๐--๘๑
รูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้ง ท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย	
๘๑ ไกรศร วันละ, ยุภาพร ยุภาศ, สัญญา เคนาภูมิ	1-17
ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัด ปทุมธานี	
๘๑ ชนิگانต์ ธรรมเจริญ, วัชรินทร์ ชาญศิลป์, สุรพล สุขะพรหม	18-31
ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาล นครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี	
๘๑ ปกิจ พรรตตานานุกูล, ประณต นันทิยะกุล, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์	32-46
การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเอง ของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่	
๘๑ พรพิมล พิสุทธิพันธ์พงศ์, พรรณี สุวดี, ชูชีพ พุทธประเสริฐ ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์	47-60
การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร	
๘๑ พระรณฤทธิ์ วินทะชัย, วิทยา จิตนุกพงศ์, สุรพล สุขะพรหม, ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธิ์	61-75

ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขในเขต
ปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

๘ พระธรรมรัตนาภรณ์ (สมศักดิ์ โชติธโร) 76-90

กระบวนการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

๘ รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย, ผานิตย์ นาขยัน, ประมินทร์ นาระทะ 91-102

ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
ของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน

๘ เพชรจันทร์ ภูทะวัง, สุวัฒน์ จุลสุวรรณ 103-115

ความผันผวนอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากบนระบบการเงิน
แบบไร้ศูนย์กลาง

๘ เสาวรี วิจิตรนพคุณ, ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล 116-126

ปัจจัยที่ส่งผลต่อเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแส
ในระบบราชการไทย: กรณีศึกษาโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย
และองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่

๘ ไสว ศรีไสย, สมศักดิ์ สามัคคีธรรม 127-133

การวิเคราะห์องค์ประกอบความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล
ของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น
พื้นฐาน

๘ ชานนท์ คำปิวทา, สติรพร เขาวนชัย, วิทยา จันทร์ศิลา,
ฉลอง ชาตรุปะชีวิน 139-151

การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง
อุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

๘ ชานนท์ ไชยทองดี, วิษณุ รุ่งเรือง 152-163

การพัฒนากิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

๘ ณัฐวุฒิ ชาวสมุทร, ปิยวดี มากพา, กิตติกรณ์ นพอุดมพันธ์ 164-178

ผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิต
วิถีถัดไปของเยาวชน

๘ ต้องรัก จิตรบรรเทา, นาวิณ พรหมใจสา, ทิพวรรณ เมืองใจ,
ประภาส ณ พิบูล 179-191

แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

๘ ธมกร สุขวัฒน์ผล, สมชัย พุทธา, เสาวภาคย์ แผลมเพชร 192-204

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อำเภอท่าเรือ จังหวัด
พระนครศรีอยุธยา: 117 ปี ประพาสต้นนครน้อยของพระพุทธเจ้าหลวง

๘ นฤมล ญาณสมบัติ, เมธรัตน์ จันทะนี 205-219

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัด
นครนายก

๘ ประเสริฐ โยธินาร์, ปรียา สมพีช, กัลยา นาคลังกา,
วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา, ศทาวุฒิ สังฆมาศ, ญัฐกานต์ ร่องทอง,
โสธยา งามสนิท, มรกต บุญศิริชัย 220-233

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชน
การเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน
คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

๘ ปารีชาติ สีสันธุ์บุญ, วัลนิกา ฉลากบาง, เอกลักษณ์ เพ็ญสา 234-245

การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

๘ พระครูปลัดสุวัฒนพุทธิกุลน (สุเทพ ตีเยี่ยม),
พระมหาเทวประภาส มากคล้าย 246-261

การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

- ๘ พระครูสังฆรักษ์ปรีชา ลีตัญญาโณ, พระสุธีวีรบัณฑิต (โชวี ทัสสนีโย),
พระมหากฤษฏา กิตติโสภโณ 262-276

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ
จังหวัดสุรินทร์

- ๘ พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร) 277-289

การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง
การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวในจังหวัดชลบุรี

- ๘ ภาณุพงศ์ บรรเทาทุกข์, ภัทรพร สร้อยทอง, ประसार อินทเจริญ,
ปกรณ์ เพ็ชรประยูร 290-303

ปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรส

- ๘ วรภัทร รัตนพาณิชย์ 304-316

แนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ

- ๘ วรวัติ กิตติวงศ์, วิทยา จันทร์ศิลา, สติรพร เชาวนชัย 317-328

การก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์
พื้นที่กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

- ๘ อาริยา ป้องศิริ, จริญญา อินทนิล, พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม,
กตัญญู แก้วหานาม 329-345

เทย์โบ : ความหลากหลายทางเพศกับการดำรงอยู่ของกิจกรรมเรือมมะมี้ว
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ท่ามกลางสถานการณ์การระบาดของโควิด-19

- ๘ เตชภณ ทองเต็ม, พิทักษ์ มีดี, จีรนันท์ แก้วมา 346-358

การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทย : ศึกษากรณี
ภิกษุณีนันทญาณิ และภิกษุณีธัมมมลา ในช่วงปี พ.ศ. 2546 – 2562

๘ ประยูทธ ประเทศเสนา, นันทนา นันทวโรภาส 359-372

SOCIAL CHANGE AND THE DEVELOPMENT OF DIGITAL
DEMOCRACY IN THE REPUBLIC OF KOREA COMPARED TO
THAILAND

๘ Yuttaporn Issarachai 373-386

A COMPARATIVE STUDY OF TEA CONSUMPTION CULTURE
BETWEEN THAIS AND KOREANS

๘ Saynamphung Tong sai, Wannarat Leesuksawat 387-403

บทความวิชาการ:

๘-๘

วิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของเพลโต

๘ กำพล ศรีโท, พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ,
พระอุดมสิทธินายก (กำพล คุณงกโร) 404-416

หลวงพ่อดมเหยียบน้ำทะเลจืด : วิถีบุรุษทางวัฒนธรรมของชาวใต้

๘ กรกฏา บุญวิชัย 417-428

ประโยชน์ของปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการกิจการสาธารณะ
ของประเทศไทย

๘ บุญทัน ดอกไธสง, ประเวศน์ มหารัตน์สกุล 429-443

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

๘ ปันตดา รักษาแก้ว 444-458

พลเมืองดิจิทัล: บทสังเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมความเป็นพลเมือง
ดิจิทัล

๘ ปาจริย์ ติวสิขเรศ, ศรัณย์ พิมพ์ทอง 459-470

ปรัชญาขงจื้อโบราณที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดสังคมไทยสมัยใหม่

๘ พระมหานิรุต ญาณวุฑฺฒโธ 471-484

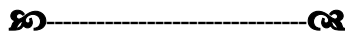
พุทธธรรมเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคของการเปลี่ยนแปลง

๘ กนกวรรณ วิลาวลัย, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลืออง 485-493

ภาคผนวก 494

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์ 495

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง 498

รูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย*

DEMOCRACY SURVEILLANCE NETWORKS MODEL FOR PREVENTING
CORRUPTION IN LOCAL ELECTIONS LOWER NORTHERN OF THAILAND

ไกรสร วันละ, ยูภาพร ยูภาศ, สัญญา เคนาภูมิ

Kraisorn Wanla, Yupaporn Yupas, Sanya Kenaphoom

มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

Rajabhat Mahasarakham University

Corresponding Author E-mail: Porkhwanjai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. สภาพการดำเนินงาน 2. ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อ การดำเนินงาน 3. สร้างและยืนยันรูปแบบการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการ ป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ใน 9 จังหวัด ใช้การวิจัยเป็นแบบผสมนวิธ การวิจัยเชิงปริมาณ กลุ่มตัวอย่าง 400 คน ตามสูตรของทาโร ยามาเน่ เก็บข้อมูลด้วย แบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพื้นฐานและวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ การวิจัยเชิง คุณภาพ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 35 คน และกลุ่มเป้าหมายวิพากษ์รูปแบบ 15 คน ใช้วิธีวิเคราะห์ เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ย จากมากไปหาน้อย 2 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การออกเสียงประชามติ 2) การเลือกตั้ง และระดับ ปัจจัยการดำเนินงานอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 9 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 2 ลำดับ แรก ได้แก่ 1) การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น 2) อุณหภูมิร่วมกันของ เครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย 2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงาน คือปัจจัยพยากรณ์ จำนวน 7 ปัจจัย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .892 มีอำนาจในการพยากรณ์ได้ถึงร้อยละ 79.50 3) และ 3. การสร้างและยืนยันรูปแบบพบว่า ทั้ง 7 ปัจจัย เช่น การส่งเสริมจากภาครัฐ การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริต เป็นต้น ทั้งหมดมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก

คำสำคัญ: รูปแบบเครือข่าย; การป้องกันการทุจริต; เลือกตั้งท้องถิ่น; ภาคเหนือตอนล่างของ ประเทศไทย

Abstract

The objectives of this research paper were to study 1. operating conditions, 2. factors affecting the operation, and 3. create and confirm a democratic surveillance network operating model to prevent corruption in local elections in the northern region lower part 9 provinces. They used mixed research quantitative research for the sample group, using the Taro Yamane formula. A sample of 400 people was obtained to collect data with questionnaires. Data were analyzed with basic statistics and regressive multiples. Qualitative research by interviewing 35 key informants and a target group of 15 people criticizing the model used a content analysis method.

Research findings were as follows: 1. the operational level was at a high level in all 5 factors, ranked the first 2 averages from least to most significant were: 1) referendum 2) election and the level of operational factors was at a high level in all 9 factors, the first 2 averages are sorted in descending were: 1) access to mechanisms to prevent corruption in local elections 2) the common ideology of the democracy surveillance network. 2. Factors affecting work performance 7 factors predictive factors statistically significant at the .05 level where the multiple correlation coefficient is .892 as 79.50% forecasting power. 3. the creation and confirmation of the model found that 7 factors, such as promotion from government agencies, access to inspection of anti-fraud mechanisms, etc. All have a high level of suitability.

Keywords: Network model; Corruption prevention; Local elections; Lower northern of Thailand

บทนำ

การปกครองท้องถิ่นเป็นการที่รัฐบาลกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเองภายใต้บทบัญญัติของกฎหมาย เพื่อให้สามารถแก้ไขปัญหาและสนองตอบต่อความต้องการของชุมชนได้สะดวก รวดเร็ว และตรงกับความต้องการของชุมชน โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกในการทำหน้าที่แทนรัฐบาล การใช้อำนาจดังกล่าวจะต้องเป็นไปอย่างถูกต้องตรงตามเจตนารมณ์ รวมทั้งก่อให้เกิดผลในลักษณะที่เป็นประโยชน์ต่อประชาชนและท้องถิ่น ประชาชนผู้เป็นเจ้าของอำนาจจะเป็นผู้กำหนดผู้แทนหรือตัวบุคคลเข้าดำรงตำแหน่งต่าง ๆ เช่น ผู้บริหารท้องถิ่นหรือสมาชิกสภาท้องถิ่น ซึ่งผู้แทนจะต้องเป็นพลเมืองของท้องถิ่นและจะต้องได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในท้องถิ่นนั้น สำหรับการเลือกตั้งท้องถิ่น

ถือว่ามีความสำคัญต่อประชาชนโดยมิถุนายน ซึ่งเป็นกระบวนการประชาธิปไตยฐานรากโดยให้ประชาชนในท้องถิ่นร่วมเลือกผู้ที่เหมาะสมเข้ามาบริหารท้องถิ่นของตน (ปธาน สุวรรณมงคล, 2554)

องค์กรส่วนปกครองท้องถิ่นตลอดที่ผ่านมาหลังจากรัฐธรรมนูญ 40 มีอำนาจอยู่ในสภาพบังคับให้รัฐกระจายอำนาจ ซึ่งช่วงที่ผ่านมามีบทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นชัดเจนมากในการจัดการเรื่องของท้องถิ่นในแต่ละแห่ง หลังจากที่มีการรัฐประหาร 2 ครั้ง ส่งผลต่อการกระจายอำนาจเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะเรื่องการควบคุมดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นว่าหลังจากไม่มีผู้บริหาร ส่งผลให้ปลัดองค์การบริหารส่วนตำบลเข้ามาปฏิบัติหน้าที่แทนนายกองค์การบริหารส่วนตำบลตามนโยบายรัฐบาลกลาง การดำเนินโครงการต่าง ๆ จึงไม่ค่อยสะดวก เพราะสำนักงานการตรวจเงินแผ่นดินจะเข้ามาตรวจสอบ จึงต้องปรับเปลี่ยนการทำงานให้สอดคล้องกับยุคสมัย โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของโควิด-19 เพื่อสร้างมาตรการป้องกัน และให้การเลือกตั้งเป็นไปอย่างโปร่งใส จากการรับสมัครผู้รับเลือกตั้งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล และนายกองค์การบริหารส่วนตำบลรอบนี้มีผู้สมัครทั้งสิ้น 138,087 คน (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งท้องถิ่น, 2564) โดยทางสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งมีหน้าที่ในการกำกับดูแลการเลือกตั้งท้องถิ่นครั้งนี้ มีความเคร่งครัดในการอบรมกรรมการประจำหน่วย ทั้งการป้องกันการทุจริต โดยเฉพาะบัตรเลือกตั้งจะต้องมีเทคนิคในการป้องกันไม่ให้เกิดการปลอมแปลง หรือการนับคะแนนที่โปร่งใส โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะเป็นผู้จัดพื้นที่ในการเลือกตั้ง โดยใช้โมเดล 4 ประสาน ด้านทุจริต ซึ่งจะประสานกันระหว่าง ได้แก่ 1) ผู้ตรวจการเลือกตั้ง 2) ตำรวจชุดเคลื่อนที่เร็ว 3) กำนัน - ผู้ใหญ่บ้านและ 4) ภาคประชาชน เช่น การขอความร่วมมือกับกระทรวงมหาดไทย เพื่อให้ผู้ใหญ่บ้านเป็นหูเป็นตา คอยสอดส่องการทุจริตในพื้นที่ ซึ่งเมื่อมีเหตุผิดปกติสามารถแจ้งมายังผู้ตรวจการเลือกตั้ง ในการเข้าไปหาหลักฐาน โดยจะมีตำรวจชุดเคลื่อนที่เร็วที่มีการแต่งตั้งเพื่อให้ร่วมเข้าไปดูแลด้วย (เดลินิวส์, 2564)

การป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในเขตภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วยจำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดอุทัยธานี มีการณรงค์ และประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจตระหนักและให้ความสำคัญกับการเลือกตั้งท้องถิ่นทั้งนี้ เพราะว่า 7-8 ปีที่ผ่านมา ไม่มีการเลือกตั้งท้องถิ่น ดังนั้น ทางคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัดในเขตภาคเหนือตอนล่าง จึงได้ดำเนินโครงการตามภารกิจส่งเสริมการมีส่วนร่วมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น การผลิตสื่อและจัดกิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น กิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น กิจกรรมการประชุมเครือข่ายเพื่อให้ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย เช่น กิจกรรมส่งเสริมการมีส่วนร่วมเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการ

ทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบบกระบวนการขั้นตอน และวิธีการเลือกตั้งท้องถิ่นแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและประชาชนทั่วไป รมรงค์ ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยอิสระ ปราศจากการครอบงำและค้ำึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ เพื่อให้เกิดความรู้ความร่วมมื่อระหว่างเครือข่ายกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการรณรงค์เผยแพร่และประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งท้องถิ่น โดยมีเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยเข้าร่วมในกิจกรรม ประกอบด้วย กรรมการศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตย ตำบล นักวิชาการ สื่อมวลชน บุคลากรทางการศึกษา ผู้แทนกลุ่มสตรี กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง ผู้แทนเครือข่ายพลเมือง เครือข่ายอื่น ๆ และประชาชนทั่วไปในจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง โดยเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยคุณภาพ สร้างรัฐบาลธรรมาภิบาล เพื่อให้การดำรงเผยแพร่ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ครอบคลุมทุกพื้นที่ โดยคาดหวังว่าผลลัพธ์ คือประชาชนมีความรู้ความเข้าใจตระหนักและให้ความสำคัญของการเลือกตั้งท้องถิ่น และเข้ามามีส่วนร่วมนำไปสู่เป้าหมายสำคัญ คือ การสร้างความรู้และรณรงค์ให้ประชาชนออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยสุจริต เพื่อให้ได้คนดี ตั้งใจเข้ามาทำหน้าที่เพื่อท้องถิ่นของตน เพราะจากปรากฏการณ์การเลือกตั้งท้องถิ่นที่ผ่านมา พบว่ามีการการทุจริตเลือกตั้งเกิดขึ้น ซึ่งมีได้เป็นไปโดยสุจริตหรือเที่ยงธรรม ควรสร้างความรู้ ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนในเรื่องผลเสียของการทุจริตเลือกตั้งอย่างจริงจังให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง (สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครสวรรค์, 2560) ได้ส่งผลกระทบต่อชุมชน สังคม และประเทศชาติในภาพรวม เห็นได้จากผลการศึกษาของชาญชัย จิตรเหล้าอาพร (2561) ที่ระบุว่า การทุจริตการเลือกตั้งเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการทำให้เป็นประชาธิปไตยของไทย หรืออาจกล่าวได้ว่า การซื้อสิทธิขายเสียง เป็นเรื่องอันไม่พึงปรารถนาของระบอบประชาธิปไตย

ดังนั้น เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมในการเลือกตั้งท้องถิ่นที่จะเกิดขึ้นในอนาคต ผู้วิจัยจึงมุ่งเน้นค้นหาวิธีการเพื่อกำหนดทิศทางให้เกิดความชัดเจนในการเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ให้เป็นไปอย่างสุจริต โปร่งใส และตรวจสอบได้ เป็นการสร้างคุณค่าให้กับผู้นำท้องถิ่นในภาพรวม จึงได้ทำวิจัย เรื่อง รูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ตามเจตนารมณ์ของสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งที่กำหนดให้เร่งรัดพัฒนาการสร้างเสริมการเลือกตั้งท้องถิ่นโดยสุจริต ให้เกิดการกระจายอำนาจ เป็นไปอย่างโปร่งใสและสามารถถูกตรวจสอบจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้จะนำไปสู่การพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองแบบประชาธิปไตยอันเป็นที่ยอมรับในระดับสากลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง
3. เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบของการวิจัย

ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ดำเนินการโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 35 คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เพื่อวิพากษ์รูปแบบจำนวน 15 คน คัดเลือกแบบเจาะจง พิจารณาจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ดำเนินการโดยศึกษาจากแบบสอบถาม (Questionnaire) เพื่อสนับสนุนข้อมูลเชิงคุณภาพ

2. ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ เครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 9 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดตาก จังหวัดพิษณุโลก จังหวัดเพชรบูรณ์ จังหวัดสุโขทัย จังหวัดอุตรดิตถ์ จังหวัดกำแพงเพชร จังหวัดนครสวรรค์ จังหวัดพิจิตร และจังหวัดอุทัยธานี จำนวน 6,127,085 คน (สำนักทะเบียนกลาง, 2564) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ จำนวน 400 คน โดยใช้สูตรการคำนวณของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967)

3. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดและสร้างเครื่องมือ เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 แบบสอบถามสถานภาพทั่วไป เป็นแบบสอบถามรายการ (Check Lists) ตอนที่ 2 แบบสอบถามการดำเนินงานเครือข่าย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสอบถามปัจจัยที่เกี่ยวกับการดำเนินงานเครือข่าย เป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ หาค่าความเที่ยงตรงของแบบสอบถามโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ทุกข้อมีค่าความเชื่อมั่นอยู่ในระหว่าง 0.80 -100 นำข้อที่ได้ตามเกณฑ์มาวิเคราะห์หาค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับโดยวิธีการหาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Cronbach, Lee. J., 1990) โดยนำแบบสอบถามไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างจริง จำนวน 42 คน ค่าระดับความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม เท่ากับ .964 ถือได้ว่าอยู่ในระดับดีมาก หมายถึง แบบสอบถามมีความน่าเชื่อถือ แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์อำนาจจำแนก รายข้อใช้เทคนิค (Item Objective Congruence: IOC) โดยหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์

ข้อกับคะแนนรวมของแบบสอบถาม เลือกข้อที่มีค่าตั้งแต่ 0.2 ขึ้นไป จากนั้นจึงนำไปจัดพิมพ์แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ แล้วนำไปใช้เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจริงต่อไป

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในเขตพื้นที่การวิจัย เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างที่ได้จากการสุ่มแบบบังเอิญ แล้วผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยทำการแจกแบบสอบถามให้แก่กลุ่มตัวอย่างที่เป็นตัวแทนเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ประกอบด้วย 1) กรรมการศูนย์ส่งเสริมพัฒนาประชาธิปไตยตำบล (ศส.ปชต.) 2) นักวิชาการ 3) สื่อมวลชน 4) บุคลากรทางการศึกษา 5) ผู้แทนกลุ่มสตรี 6) ดีเจประชาธิปไตยชุมชน 7) กรรมการประจำหน่วยเลือกตั้ง และ 8) ผู้แทนเครือข่ายพลเมือง จำนวน 400 ชุด คิดเป็นร้อยละ 100 ของจำนวนแบบสอบถามทั้งหมด การวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการเก็บข้อมูลโดยขอหนังสือรายงานตัวจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม ถึงกลุ่มตัวอย่างเพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการให้สัมภาษณ์ทำกรณั้ตัววันเวลา และสถานที่กับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ ดำเนินการสัมภาษณ์ตามวัน เวลาและสถานที่ที่กำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการจดบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสม และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) ร่วมกันวิพากษ์รูปแบบร่างรูปแบบ จากนั้นนำไปประเมินรูปแบบที่เหมาะสม

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินงาน และปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง การวิเคราะห์ระดับการดำเนินงาน และระดับปัจจัยการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง เพื่อให้ทราบถึงระดับการดำเนินงาน และระดับปัจจัยการดำเนินงานของเครือข่าย โดยสถิติที่ใช้ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) (บุญชม ศรีสะอาด, 2553) และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง เพื่อหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวกับเครือข่าย โดยใช้สถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) แล้วสร้างสมการพยากรณ์ โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยพหุคูณ (Multiple Regressions) และคัดตัวแปรเข้าสมการพยากรณ์แบบขั้นตอน (Stepwise) โดยใช้ปัจจัยที่เกี่ยวกับเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างเป็นตัวพยากรณ์

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยผสมผสานวิธีระหว่างคุณภาพและปริมาณ เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ที่ได้จากการศึกษาเอกสารและเนื้อหาที่ได้จากการสัมภาษณ์ โดยสร้างข้อสรุปเป็นประเด็นหลัก และประเด็นย่อยรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ด้วยวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ โดยใช้สถิติ ได้แก่ ค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) เพื่อการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบ จากผู้มีความรู้ ความเชี่ยวชาญ และมีบทบาทสำคัญในด้านเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น จำนวน 5 คน โดยพิจารณาหาค่าของรูปแบบการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยแบ่งเป็น 4 ด้าน คือ ด้านความเป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง ด้านอรรถประโยชน์ (Stufflebeam, 2007) พบว่า ทุกด้านมีรายการประเมินอยู่ในระดับดีขึ้นไป

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาระดับการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ดังนี้

ตารางที่ 1 ผลการศึกษาระดับการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

การดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง	ระดับการดำเนินงาน		
	\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย
1. การตรวจสอบอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่น	3.86	0.70	มาก
2. การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น	3.84	0.71	มาก
3. การเลือกตั้ง	3.94	0.68	มาก
4. การเสนอการออกกฎหมายท้องถิ่น	3.82	0.70	มาก
5. การออกเสียงประชามติ	4.02	0.67	มาก
รวม	3.89	0.69	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับการดำเนินงานเครือข่ายโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.89 S.D. = 0.69) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การออกเสียงประชามติ (\bar{X} = 4.02 S.D. = 0.67) 2) การเลือกตั้ง (\bar{X} = 3.94 S.D. = 0.68) 3) การตรวจสอบอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่น (\bar{X} = 3.86 S.D. = 0.70) 4) การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น (\bar{X} = 3.84 S.D. = 0.71) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่

5) การเสนอการออกกฎหมายท้องถิ่น (\bar{X} = 3.82 S.D. = 0.70) และการศึกษาระดับปัจจัยการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

ตารางที่ 2 ผลการศึกษาระดับปัจจัยการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ปัจจัยการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง	ระดับการดำเนินงาน		
	\bar{X}	S.D.	แปลความหมาย
1. ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย	3.94	0.70	มาก
2. เจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย	3.90	0.73	มาก
3. อุทิศการมีส่วนร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย	3.98	0.69	มาก
4. การเห็นคุณค่าเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย	3.96	0.68	มาก
5. การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ	3.97	0.69	มาก
6. ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม	3.95	0.67	มาก
7. การเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น	3.84	0.72	มาก
8. การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น	4.00	0.66	มาก
9. การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น	3.83	0.71	มาก
รวม	3.89	0.68	มาก

จากตารางที่ 2 พบว่า ระดับปัจจัยการดำเนินงานโดยรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.89 S.D. = 0.68) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 9 ด้านโดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ 1) การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น (\bar{X} = 4.00 S.D. = 0.66) 2) อุทิศการมีส่วนร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย (\bar{X} = 3.98 S.D. = 0.69) 3) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ (\bar{X} = 3.97 S.D. = 0.69) 4) การเห็นคุณค่าเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย (\bar{X} = 3.96 S.D. = 0.68) 5) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม (\bar{X} = 3.95 S.D. = 0.67) 6) ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย (\bar{X} = 3.94 S.D. = 0.70) 7) เจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย (\bar{X} = 3.90 S.D. = 0.73) 8) การเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น (\bar{X} = 3.84 S.D. = 0.72) ส่วนด้านที่อยู่ในระดับน้อยที่สุด ได้แก่ 9) การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น (\bar{X} = 3.83 S.D. = 0.71)

2. ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง พบว่า ปัจจัยพยากรณ์หรือตัวแปรจำนวน 7 ปัจจัย ได้แก่ 1) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ 2) การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น 3) ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย 4) การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น 5) เจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวัง

ประชาธิปไตย 6) การเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น และ 7) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($p < 0.05$) โดยค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์พหุคูณเท่ากับ .892 สามารถร่วมกันอธิบายการผันแปรกับตัวแปรตาม คือ ปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานเครือข่าย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ซึ่งปัจจัยทั้ง 7 ตัว มีอำนาจในการพยากรณ์ได้ถึงร้อยละ 79.50 ($R^2 = .795$) ดังสมการ $Z = .167Z_5 + .195Z_9 + .183Z_1 + .168Z_8 + .123Z_2 + .113Z_7 + .105Z_6$

3. ผลการสร้างและยืนยันรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ได้ดำเนินการวิเคราะห์ปัจจัย จากการคัดสรรคดีด้วยการวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณ และการสนทนากลุ่ม พบว่า ทั้ง 7 ปัจจัย เป็นปัจจัยหรือตัวบ่งชี้ที่นำมาสร้างและยืนยันรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างเพิ่มขึ้น ประกอบด้วย 1) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ได้แก่ สร้างความตระหนักในสิทธิหน้าที่ของตน รัฐควรมาก่อนชุมชน และประชาสัมพันธ์ให้เครือข่ายชุมชนได้ทราบถึงพิษภัยของการทุจริต 2) การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่ การเปิดโอกาสให้เครือข่ายภาคประชาชน เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมทางการเมือง การประชาสัมพันธ์รณรงค์ผ่านสื่อสังคมต่าง ๆ การจัดตั้งกลุ่มที่คอยสอดส่องการทุจริต 3) ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย ได้แก่ การทำงานในทิศทางเดียวกันเพื่อประโยชน์สาธารณะโดยปราศจากผลประโยชน์แอบแฝง มีวิสัยทัศน์ มีอุดมการณ์เดียวกัน ควรช่วยกันเฝ้าระวังไม่ให้มีการซื้อสิทธิขายเสียง ติดตามการเคลื่อนไหวของบุคคลต่าง ๆ ที่มีเครือข่ายในพื้นที่ 4) การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่ มีระบบกลไกที่มีความยุติธรรมและเป็นกลางไม่มีการกลั่นแกล้ง การให้ประชาชนเข้าถึงกลไกป้องกันการทุจริต ควรมีหน่วยงานเฉพาะกิจเพื่อรองรับเรื่องร้องเรียนพฤติกรรมการกระทำความผิดกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง 5) เจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย ได้แก่ การคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน การแสดงออกที่ไม่เห็นด้วย ไม่สนับสนุนต่อการกระทำที่ไม่สุจริต ร่วมกันเลือกผู้นำที่ดี สุจริต โปร่งใส ไม่ซื้อสิทธิขายเสียง 6) การเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่ ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย เข้าถึงได้ง่ายและช่วงเวลาเดียวกัน มีการให้ความรู้ในเรื่องกฎหมาย จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 7) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม ได้แก่ มีการร่วมมือกันหลาย ๆ ด้าน เพื่อจะได้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ ภาครัฐควรออกมาส่งเสริมขับเคลื่อนไปพร้อมกับชุมชน ประสานความร่วมมือกันทำงาน โดยปราศจากผลประโยชน์และอคติต่อกัน และผลการยืนยันรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างโดยผู้ทรงคุณวุฒิจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) แล้วนำไปให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญอีกกลุ่มหนึ่งเป็นผู้ประเมินเพื่อยืนยันรูปแบบ ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

ตารางที่ 3 ผลการประเมินความเหมาะสมของรูปแบบเครือข่ายระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

รายการ/รายด้าน	\bar{X}	S.D.	ลำดับที่	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านความเป็นไปได้	4.11	0.78	4	มาก
2. ด้านความเหมาะสม	4.33	0.50	2	มาก
3. ด้านความถูกต้อง	4.44	0.53	1	มาก
4. ด้านอรรถประโยชน์	4.22	0.67	3	มาก
รวม	4.28	0.61		มาก

จากตารางที่ 3 พบว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นต่อรูปแบบโดยภาพรวมมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 4.28 S.D. = 0.61) ถ้าพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่ามีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านความถูกต้อง (\bar{X} = 4.44 S.D. = 0.53) ด้านความเหมาะสม (\bar{X} = 4.33 S.D. = 0.50) ด้านอรรถประโยชน์ (\bar{X} = 4.22 S.D. = 0.67) และด้านความเป็นไปได้ (\bar{X} = 4.11 S.D. = 0.78) สามารถนำไปใช้ได้เหมาะสมระดับมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. ระดับการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 5 ด้าน โดยเรียงจากมากไปหาน้อย 3 ด้าน ได้แก่ 1) การออกเสียงประชามติ 2) การเลือกตั้ง และ 3) การตรวจสอบอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่น ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การปกครองท้องถิ่นจากรัฐบาลที่กระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมประชาชนในท้องถิ่นนั้นๆ ถือว่ามีความสำคัญสอดคล้องกับการศึกษาของชูศักดิ์ คำลั่น และกฤษณา ไวกสารวง (2563) ได้ศึกษาเรื่อง ภาคีเครือข่ายกับกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ พบว่า กลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ได้แก่ การตรวจสอบอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่น การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น การเลือกตั้งท้องถิ่น การเสนอการออกกฎหมายท้องถิ่น และการออกเสียงประชามติ มีความสำคัญอย่างมากในการกำหนดกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น และระดับปัจจัยการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทั้ง 9 ด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย 3 ลำดับแรก ได้แก่ 1) การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น 2) อุดมการณ์ร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย และ 3) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่าเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นตอนล่าง มีหน้าที่โดยตรงในการพิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองในระบบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ในการไม่ส่งเสริมการทุจริตทุกรูปแบบ สอด

รับกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยปี พ.ศ. 2560 มาตรา 50(10) ที่ระบุว่า ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อสัตย์สุจริตเข้าใจ เข้าถึง พัฒนา ทำหน้าที่ให้ดีที่สุด สุจริต โปร่งใส ไม่มีผลประโยชน์แอบแฝง สอดคล้องกับผลการศึกษาของสภาพร เวียงธรรม และอภิชัย พันธเสน (2563) ได้ศึกษาเรื่อง การประยุกต์ใช้แนวคิดการอภิบาลผ่านความร่วมมือในการป้องกัน และปราบปรามการคอร์รัปชัน พบว่า การดำเนินงานร่วมกันระหว่างคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีการดำเนินงานต่อต้านการทุจริตร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับทั้งในเชิงการป้องกันและปราบปราม ได้มีการกำหนดเงื่อนไขต่าง ๆ ทั้งมาตรการป้องกัน ได้มีการดำเนินงานร่วมกันทางด้านการจัดกิจกรรมเสริมสร้างทัศนคติ และค่านิยมเกี่ยวกับความซื่อสัตย์สุจริต เพื่อให้ลด ละ เลิกการทุจริตทุกรูปแบบ เป็นต้น

2. ปัจจัยที่ส่งผลต่อรูปแบบการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง

2.1 ปัจจัยด้านการส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเพื่อให้ประชาชนรู้จักท้องถิ่นการปกครองตนเอง เกิดความตระหนักในสิทธิ หน้าที่ในการสงวนสิทธิ์ ไม่เปิดโอกาสเลือกคนไม่ดีเข้าทำหน้าที่ในการปกครองชุมชนตนเอง ดังนั้น การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐเป็นปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างได้อย่างมีประสิทธิภาพและมั่นคงเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของณัชชานุช พิชิทธนารัตน์ (2561) ระบุว่า หน่วยงานภาครัฐ โดยเฉพาะสำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งควรส่งเสริม สร้างความรู้ ความเข้าใจและปลูกจิตสำนึกแก่ประชาชนในเรื่องผลเสียของการทุจริตเลือกตั้งอย่างจริงจังให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

2.2 ปัจจัยด้านการเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นเพื่อเฝ้าระวังประชาธิปไตยภาคประชาชน ทำให้ประชาชนทราบข้อมูลการเลือกตั้งท้องถิ่นเพื่อป้องกันการทุจริต และรู้เท่าทันเล่ห์เหลี่ยมกลโกงที่ใช้ในการทุจริตเลือกตั้งที่มีอยู่หลากหลายรูปแบบ สอดคล้องกับทัตตนัย คู่มครอง (2559) ศึกษาเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบการทุจริตเลือกตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล พบว่า การตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น ให้ตั้งตาสับปะรดขึ้นมาทุกจุด เพื่อคอยสอดส่องดูแลทุกจุด ไม่ให้มีการทุจริตเกิดขึ้น เช่น การใช้หวัคเนน หรือการใช้ระบบอุปถัมภ์ เป็นต้น

2.3 ปัจจัยด้านความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการรวมกลุ่มกันเป็นชุมชนวิถีประชาธิปไตย ทำให้มีอุดมการณ์เดียวกัน มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการทำงานในทิศทางเดียวกันเพื่อประโยชน์สาธารณะ ย่อมส่งผลให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม สอดคล้องกับผลการวิจัยของณัชชานุช พิชิตธนารัตน์ (2561) พบว่า ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานในการป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน และอาสาสมัครต่าง ๆ หน่วยงานต้นสังกัดควรให้ความรู้และปลูกจิตสำนึกอย่างจริงจังให้มีส่วนในการป้องปรามและรณรงค์ในการแก้ไขปัญหาการทุจริตเลือกตั้ง ซึ่งบุคคลเหล่านี้จะมีส่วนในการทำความเข้าใจกับประชาชนทั่วไปอีกต่อหนึ่ง

2.4 ปัจจัยด้านการเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นของภาคประชาชนเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการซื้อสิทธิขายเสียง เมื่อประชาชนมีบทบาทมากขึ้น จะทำให้การขึ้นจากภาครัฐลดบทบาทลง สอดคล้องกับผลการศึกษาของชูศักดิ์ คำลั่น และกฤษฎณา ไวสารวง (2563) พบว่า กลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์ เมื่อประชาชนในท้องถิ่นมีความตื่นตัวทางการเมืองสูง ทำให้ลดบทบาทของภาครัฐลง เป็นปัจจัยสู่การพัฒนาจากล่างขึ้นบน

2.5 ปัจจัยด้านเจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การมีเจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยเป็นพื้นฐานสำคัญในการนำไปสู่การแสดงออกหรือทำที่ที่มีต่อการไม่ทนต่อการทุจริตทุกรูปแบบ เป็นไปในทิศทางเดียวกันกับผลการศึกษาของศุภยาเยาว์ นาคเงินทอง และคณะ (2561) พบว่า การมีเจตคติร่วมกันไม่สนับสนุนการทุจริตเพราะเกรงกลัวต่อบาป (หิริ โอตตัปปะ) เป็นกลไกในปลูกและปลูกจิตสำนึกของบุคคลในชุมชนให้เกิดความละอายต่อความชั่ว และเกรงกลัวต่อผลของการประทุษร้ายซึ่งเป็นการพัฒนาที่จุดเริ่มต้นของคน

2.6 ปัจจัยด้านการเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า เมื่อประชาชนเข้าใจกฎหมายการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เป็นการป้องกันการทุจริตที่สามารถถูกตรวจสอบจากประชาชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของสมัย สายอ่อนตา (2562) พบว่า กลไกทางกฎหมายมีวัตถุประสงค์สำคัญ

เพื่อให้การกระจายอำนาจเป็นไปอย่างโปร่งใส และสามารถถูกตรวจสอบจากประชาชนและองค์กรต่าง ๆ ตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

2.7 ปัจจัยความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคมโดยปราศจากการถูกครอบงำหรือประโยชน์แอบแฝงสามารถมองเห็นอนาคตข้างหน้าร่วมกัน จะทำให้เกิดความรู้สึกถึงการมีพลังในการทำงานร่วมกันเพื่อขับเคลื่อนไปพร้อมกับชุมชน สอดคล้องกับผลการศึกษาของสิรินทิพย์ ศรีสว่างวงศ์ และปิยะนุช เงินคล้าย (2564) ได้ศึกษาเรื่อง ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชนในการขับเคลื่อนนโยบายขนส่งสาธารณะในจังหวัดสุราษฎร์ธานี พบว่า หน่วยงานภาครัฐควรมีการบูรณาการความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนจัดให้มีเวทีสาธารณะ เพื่อรับฟังความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากทุกภาคส่วน เพื่อเป็นข้อมูลในการกำหนดนโยบาย เป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาจากฐานราก

3. การสร้างรูปแบบและยืนยันรูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง พบว่า 1) การส่งเสริมจากหน่วยงานภาครัฐ คือ รัฐควรมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริมความเข้าใจและการร่วมมือกับชุมชนเพื่อสร้างความตระหนักในการปกครองตนเองและชุมชน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างฐานะที่แข็งแกร่งของประชาชนในการรับมือกับการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น 2) การเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นช่วยให้เครือข่ายภาคประชาชนเข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมทางการเมือง ได้แก่ การจัดการเลือกตั้งและช่วยตรวจสอบการเลือกตั้ง 3) ความสนใจร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย เพื่อให้การทำงานเป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพื่อประโยชน์สาธารณะปราศจากผลประโยชน์แอบแฝง 4) การเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น มีระบบกลไกที่มีความยุติธรรมและเป็นกลาง ไม่มีการกลั่นแกล้งกัน และไม่เปิดเผยตน เพราะอาจมีผลกระทบต่อการดำรงชีพได้ 5) เจตคติร่วมกันของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตย โดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของชุมชน ไม่เป็นเครื่องมือทางอ้อม ความร่วมมือและความเข้าใจร่วมกันในการสร้างประสิทธิภาพและความยั่งยืนในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้ง 6) การเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ส่งเสริมให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจด้านกฎหมาย สามารถเข้าถึงและค้นหาเรื่องที่ต้องการได้ง่าย และ 7) ความร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ ในสังคม โดยมีการร่วมมือกันในหลาย ๆ ด้าน เพื่อจะได้เกิดความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพ เพื่อใช้เป็นกลไกป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เพราะเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่าง การมีความร่วมมือและความสามัคคีระหว่างหน่วยงานภาครัฐและภาคส่วนต่าง ๆ จะช่วยให้มีการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย เรื่อง รูปแบบเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย สรุปลงเป็นภาพได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

สรุปได้ว่า การดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นภาคเหนือตอนล่างของประเทศไทย จากข้อค้นพบในการวิจัย พบว่า รัฐบาลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรเข้ามาสนับสนุนส่งเสริมเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในภาคประชาชนให้สามารถเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการเข้าถึงการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น สามารถเข้าถึงกฎหมายการเลือกตั้ง และส่งเสริมเจตคติที่ดีในการตรวจสอบการทุจริตเลือกตั้ง เพื่อเฝ้าระวังการซื้อสิทธิขายเสียง มีจุดยืนและอุดมการณ์ที่มั่นคง ไม่ตกเป็นเครื่องมือที่นำไปสู่การทุจริต โดยสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาในการป้องกันการทุจริต เช่น การ

ปลูกและปลูกจิตสำนึกเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยภาคประชาชนด้วยหลักทริโอดัปปะ เพื่อเกิดความละเอียดต่อความซื่อ และเกรงกลัวต่อผลของการประพฤติชั่ว เพื่อให้เกิดการพัฒนารูปแบบการดำเนินงานเครือข่ายผ่านปัจจัยทั้ง 7 ด้านอย่างต่อเนื่อง เกิดความเข้มแข็งและเป็นรูปธรรมในการดำเนินงานเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น บรรลุเป้าหมาย คือ เกิดอรรถประโยชน์และมีประสิทธิภาพสูงสุดทั้งในด้านการตรวจสอบอำนาจรัฐในระดับท้องถิ่น การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น การเลือกตั้ง การเสนอการออกกฎหมายท้องถิ่น การออกเสียงประชามติ ในปัจจุบันและอนาคตต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาลควรกำหนดแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับการป้องกันการทุจริตเลือกตั้ง โดยเฉพาะในด้านการเข้าถึงการตรวจสอบกลไกการป้องกันการทุจริต ควรส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ให้มีการแสดงออกทางการเมือง เช่น การวิพากษ์วิจารณ์ การร่วมรณรงค์การเลือกตั้ง การควบคุมและตรวจสอบการใช้อำนาจให้เกิดความ โปร่งใส ตรวจสอบได้ ยุติธรรมเสมอภาคและเป็นประโยชน์ได้อย่างแท้จริงต่อประชาชน

2. รัฐบาลควรกำหนดแนวทางในการพัฒนาเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยภาคประชาชนในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ด้านการเข้าถึงด้านกฎหมายในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการเฝ้าระวังการซื้อสิทธิขายเสียง ส่งเสริมให้เครือข่ายภาคประชาชนมีความรู้และเข้าใจในกฎหมาย โดยเฉพาะที่เกี่ยวกับการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ถึงเนื้อหาหรือขอบเขต ความหมาย และสาระในสภาพพร้อมใช้ประโยชน์ ที่ง่ายและสะดวกรวดเร็ว เห็นประเด็นและสาระสำคัญในเวลาเดียวกัน เพื่อประโยชน์ในการป้องกันการซื้อสิทธิขายเสียง และควรมีการให้ความรู้จากนักวิชาการหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องถึงโทษจากการกระทำที่ผิดกฎหมาย ซึ่งจะทำให้เครือข่ายภาคประชาชนเกิดความสำนึกในความสำคัญของตนเองต่อท้องถิ่น และมีส่วนร่วมรับรู้ถึงสภาพปัญหาและแก้ไขปัญหาท้องถิ่นของตน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรมีการพัฒนาศักยภาพการดำเนินงานของเครือข่ายเฝ้าระวังประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นโดยใช้รูปแบบที่สร้างขึ้นในการวิจัยครั้งนี้ เพื่อให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและภาคเอกชนสามารถนำไปปรับประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

2. ควรมีการจัดทำแผนพัฒนาการดำเนินงานเครือข่ายอย่างต่อเนื่อง โดยทางคณะกรรมการเลือกตั้งประจำจังหวัด จะต้องมีการดำเนินโครงการตามภารกิจส่งเสริมการมีส่วนร่วมเผยแพร่และประชาสัมพันธ์การเลือกตั้งท้องถิ่น เช่น การผลิตสื่อและจัดกิจกรรมรณรงค์

เผยแพร่ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น กิจกรรมรณรงค์เผยแพร่ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น กิจกรรมการประชุมเครือข่ายเพื่อให้ความรู้การเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อสร้างจิตสำนึกให้กับเครือข่ายฝ่ายระวางประชาธิปไตย เช่น การสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับระบบกระบวนการขั้นตอน และวิธีการเลือกตั้งท้องถิ่นแก่ผู้มีสิทธิเลือกตั้งและประชาชนทั่วไป การรณรงค์ให้ผู้มีสิทธิเลือกตั้งออกไปใช้สิทธิเลือกตั้งโดยอิสระปราศจากการครอบงำ และคำนึงถึงประโยชน์ของประเทศชาติเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษารูปแบบพัฒนาการเครือข่ายฝ่ายระวางประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อให้ได้ข้อมูลสารสนเทศในการนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนปรับปรุงการดำเนินงานสำหรับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อให้เกิดมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด
2. ควรมีการศึกษาการส่งเสริมชุมชนวิถีประชาธิปไตยในการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่น ทั้งในส่วนของกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้ง ตามสิทธิ หน้าที่ กฎหมาย และประชาธิปไตยเพื่อเป็นแนวทางกำหนดการขับเคลื่อนให้ตรงตามเป้าหมาย

เอกสารอ้างอิง

- ชาญชัย จิตรเหล้าอาพร. (2561) การทุจริตการเลือกตั้ง : อุปสรรคการพัฒนาประชาธิปไตยของไทย. *วารสารรัฐศาสตร์สุโขทัยธรรมมาธิราช*, 2(2), 2-17.
- ชูศักดิ์ คำล้น และกฤษณา ไวสารวง. (2563). ภาคีเครือข่ายกับกลไกการป้องกันการทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นจังหวัดสุรินทร์. *วารสารสังคมศาสตร์และมานุษยวิทยาเชิงพุทธ*, 5(12), 389-402.
- ณัชชานุช พิษิตธนารัตน์. (2561). การทุจริตเลือกตั้งท้องถิ่นในจังหวัดเพชรบุรี. *วารสารสหวิทยาการวิจัย ฉบับบัณฑิตศึกษา*, 7(1), 72-81.
- เดลินิวส์. (2564). *กกด. ลุยเข้ม เลือกลง อบต. สกัดทุจริต-เผ่าระวางโควิด*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.dailynews.co.th/articles/437659/>
- ทัตตณัย คุ่มครอง. (2559). *การศึกษาเปรียบเทียบการทุจริตเลือกตั้งขององค์การบริหารส่วนตำบล* (วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการเมืองและยุทธศาสตร์การพัฒนา). กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2553). *การวิจัยเบื้องต้น* (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- ปธาน สุวรรณมงคล. (2554). *การกระจายอำนาจ แนวคิดและประสบการณ์จากเอเชีย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประกาศสำนักทะเบียนกลาง เรื่อง จำนวนราษฎรทั่วราชอาณาจักร ตามหลักฐานการทะเบียนราษฎร. (2564, 31 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 139 ตอนพิเศษ 12 ง. หน้า 10-12.

- ศุภยาวิ นาคเงินทอง และคณะ. (2561). การป้องกันการทุจริตในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยกลไกพุทธบูรณาการ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, (7)2, 1-11.
- สถาพร เริงธรรม และอภิชัย พันธเสน. (2563). การประยุกต์ใช้แนวคิดการอภิบาลผ่านความร่วมมือในการป้องกัน และปราบปรามการคอร์รัปชัน. *King Prajadhipok's Institute Journal*, 8(2). 2-16.
- สมัย สายอ่อนตา. (2562). แนวโน้มที่อดีตข้าราชการจะได้รับการเลือกตั้งเป็นผู้บริหารท้องถิ่น. *วารสารการศึกษาและวิจัยเชิงพุทธ*, 5(2), 222-238.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งท้องถิ่น. (2564). *รวมข่าว กกต.* สืบค้น 6 สิงหาคม 2565, จาก <http://intranet.ect.go.th/Download/Newsclipping/041121.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้งประจำจังหวัดนครสวรรค์. (2560). *กกต. จัดอบรมดีใจประชาธิปไตย รุ่น 5 (ภาคเหนือ)*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก https://www.ect.go.th/nakhonsawan/ewt_news.php?id=3004&ewt
- สิรินทิพย์ ศรีสว่างวงศ์ และปิยะนุช เงินคล้าย. (2564). ความร่วมมือระหว่างภาครัฐและเอกชน ในการขับเคลื่อนนโยบายขนส่งสาธารณะ ในจังหวัดสุราษฎร์ธานี. *วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา*, 11(4), 151-164.
- หน้าที่ของปวงชนชาวไทย เรื่อง ไม่รวมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ. (2560, 6 เมษายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก. หน้า 13.
- Cronbach, L.J. (1990). *Essentials of psychological testing* (5th. ed.). New York: Harper & Row.
- Stufflebeam, D. L. & Shink field, A.J. (2007). *Evaluation theory model & Applications CA*: Jossey-Bass.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี*
PEOPLE'S ATTITUDE TOWARDS POLITICAL PARTIES IN KHLONG LUANG
DISTRICT, PATHUM THANI PROVINCE

ชนิกานต์ ธรรมเจริญ, วัชรินทร์ ชาญศิริป, สุรพล สุยะพรหม
Chanigan Thamcharoen, Vacharin Chansilp, Surapon Suyaprom
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: Chanigan.ttt@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมือง 2. ศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมือง และ 3. ศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพรรคการเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี คือ การวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง 400 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 8 รูป/คน โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.88) 2. ประชาชนที่อายุต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมือง โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมือง โดยรวมไม่แตกต่างกัน และ 3. แนวทางในการเสริมสร้างพรรคการเมืองตามหลักอิทธิบาท 4 สามารถทำได้ดังนี้ พรรคการเมืองต้องวางนโยบายให้เกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริงโดยให้ประชาชนได้เข้ามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย บุคลากรของพรรคต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน ทุ่มเท มีจิตสาธารณะ และใส่ใจประชาชนด้วยความจริงใจ และควรส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองพร้อมทั้งเป็นตัวอย่างที่ดีในการยึดมั่นอุดมการณ์ประชาธิปไตย และมีการติดตามประเมินผลการนำนโยบายของพรรคไปปฏิบัติจริง

คำสำคัญ: ทัศนคติ; พรรคการเมือง; หลักอิทธิบาท 4

Abstract

Objectives of this research paper were: 1. To study level of people's attitudes towards the political parties, 2. To study the comparison of the people's attitudes towards the political parties and 3. To study methods to enhance the political parties according to Itthipada 4. Methodologies were the mixed methods: The quantitative research, data were collected with questionnaires from 400 samples. The qualitative research, data were collected with structured in-depth-interview script from 8 key informants by in-depth-interviewing.

Findings were as follows: 1) Level of people's attitudes towards political parties at Klong Luang District, Pathum Thani Province, by overall, were at middle level (\bar{X} = 2.88). 2) People with different ages had different attitudes towards political Parties at statistically significant level at 0.05, People with different gender, education and occupation, by overall did not have different attitudes towards political parties. 3. Methods for political party enhancement according to Itthipada 4 were as follows: The part must issue the political party policy that is the real benefits for people and let people participate in policy formulation. Politicians the people expected are those who are honest, diligent, devoted, respecting others' rights, attending to people sincerely. And Political parties should have roles in promoting people to participate in political activities. Political parties must be good examples in adhering to democratic ideology and there should be follow-up and evaluation of actual policy implementation.

Keywords: Attitude; Political Parties; Itthipada 4

บทนำ

พรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดนโยบายเพื่อให้เป็นทางเลือกที่สำคัญของประชาชนในการพัฒนาประเทศและเป็นกระบวนการสำคัญมากของระบบการเมือง เพราะพรรคการเมืองต้องเสนอแนวทางในการพัฒนาประเทศในการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนโดยผ่านนโยบายซึ่งมีผลกระทบต่อภาคส่วนต่างๆ ของสังคมการเมืองอย่างไม่มีอาจเลี่ยงได้ สมาชิกในฐานสังคมนการเมืองจึงเป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากเนื้อหาสาระของนโยบายโดยตรง (รงค์ บุญสวยขวัญ, 2560) พรรคการเมืองจึงกลายเป็นส่วนหนึ่งของวิถีชีวิตของประชาชน เพราะถ้าหากปราศจากพรรคการเมืองก็เท่ากับว่าประเทศนั้นมิได้มีการปกครองระบอบประชาธิปไตย เพราะเหตุนี้ความเข้มแข็งของพรรคการเมืองจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการพัฒนาการปกครองระบอบประชาธิปไตย แต่พรรคการเมืองของประเทศไทยซึ่งมี

การจัดตั้งมาอย่างยาวนานนั้น กลับไร้เสถียรภาพ มีการยุบพรรคมากมาย ส่งผลให้การดำเนินกิจกรรมทางการเมืองของพรรคการเมืองไทยหยุดชะงักมาโดยตลอด ทำให้การพัฒนาการเมืองไทยในปัจจุบันไม่ก้าวหน้านัก ซึ่งสะท้อนถึงความเจริญทางการเมือง พรรคการเมืองกับระบบการเมืองแบบทันสมัยเป็นของคู่กัน ยิ่งในระบบประชาธิปไตยด้วยแล้ว การปรากฏของพรรคการเมืองเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ เพราะในระบบดังกล่าว การจัดตั้งรัฐบาลต้องอาศัยการเลือกตั้ง ไม่ว่าจะทางตรง หรือทางอ้อม จะต้องมีการเลือกตั้งพรรคการเมืองรณรงค์หาเสียง เสนอนโยบาย และเสนอผู้สมัครให้กับประชาชน (นฐิณันต์ ศรีลาศักดิ์, 2557) พรรคการเมืองจึงเป็นตัวแทนทั้งของฝ่ายการเมืองและฝ่ายประชาชนในการที่จะสื่อสารถึงกัน กล่าวคือ รวบรวมเอาความคิดเห็นต่าง ๆ และสนับสนุนต่อระบบการเมือง พร้อมทั้งทำหน้าที่เป็นตัวแทนของประชาชนในการรักษาผลประโยชน์ให้กับสังคมและควบคุมฝ่ายการเมืองให้ทำหน้าที่ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุดเพื่อประชาชน

ทัศนคติ เป็นความสัมพันธ์ที่คาบเกี่ยวกันระหว่างความรู้สึก และความเชื่อหรือการรับรู้ของบุคคลกับแนวโน้มที่จะมีพฤติกรรมโต้ตอบในทางใดทางหนึ่งต่อเป้าหมายของทัศนคตินั้น ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่า ทัศนคติที่มีต่อพรรคการเมือง คือ ท่าที ความรู้สึกนึกคิด และความโน้มเอียงของประชาชนซึ่งเป็นไปได้ทั้งเชิงบวกและเชิงลบ มีผลให้ประชาชนมีการแสดงพฤติกรรมออกมา จากผลการวิจัยของหลายสถาบันได้บ่งชี้ว่า การมีทัศนคติที่ดีนั้นจะทำให้สิ่งที่ทำอยู่นั้น ประสบความสำเร็จได้เป็นอย่างดี และมีความสุขกับสิ่งที่ทำ (ศุภิกา นิรติศัย, 2561) ด้วยเหตุนี้ ทัศนคติหรือระดับของความรู้สึกนึกคิดของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมือง อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการรับรู้ข้อมูลของพรรคการเมือง และเป็นตัวกำหนดพฤติกรรมหรือแนวโน้มที่จะตอบสนองต่อพรรคการเมือง ไปในทิศทางใดทิศทางหนึ่ง ซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจของประชาชนที่จะเลือกพรรคการเมืองนั้นเข้ามาทำหน้าที่บริหารประเทศของตนเอง และการที่พรรคการเมืองจะดำเนินกิจกรรมของพรรคเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนซึ่งเป็นส่วนสำคัญในการตัดสินใจของประชาชนที่จะเลือกพรรคการเมืองนั้น ให้สำเร็จตามความประสงค์และบรรลุเป้าหมายในการทำงานได้ ต้องควบคุมไปกับการนำหลักพุทธธรรมมาประยุกต์ใช้ในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ของพรรคการเมือง โดยหลักพุทธธรรมที่เหมาะสมต่อการนำมาปรับใช้ได้แก่หลักอิทธิบาท ๔ อันประกอบด้วย ฉันทะ รักรงาน (การเห็นคุณค่า ความรัก ความพอใจ) วิริยะ สู้งาน (ความเพียรเห็นเป็นความท้าทาย ใจสู้ ขยัน) จิตตะ ใส่ใจงาน (ความคิด อุทิศตัวต่องาน ใจจดจ่อ จริงจัง) วิมังสา ทำงานด้วยปัญญา (ไตร่ตรอง พิสูจน์ ทดสอบ ตรวจสอบ ปรับปรุงแก้ไข) (พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต), 2545)

อำเภอคลองหลวง ตั้งอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ซึ่งเป็นจังหวัดหนึ่งที่ตั้งอยู่ใกล้เมืองหลวงของประเทศไทย แต่พรรคการเมืองที่ได้รับการเลือกตั้งจากประชาชนในเขตอำเภอคลองหลวงนั้น จากผลการเลือกตั้งหลายครั้งที่ผ่านมา มีพรรคการเมืองเพียงไม่กี่พรรคที่จะได้รับคะแนนเสียงอย่างท่วมท้น แต่ในการเลือกตั้งครั้งล่าสุด มีพรรคการเมืองหลายพรรคที่ได้รับคะแนนนิยมเพิ่ม

มากขึ้น ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงทัศนคติที่แตกต่างกันของประชาชนต่อนโยบายของพรรค คุณสมบัติของผู้ลงสมัครรับเลือกตั้งหรือบุคลากรของพรรค และบทบาทของพรรคการเมืองนั้นที่มีต่อประชาชน จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งและเป็นที่น่าสนใจว่าทำไมประชาชนจึงเลือกพรรคการเมืองนั้น ๆ ให้มาทำหน้าที่แทนพวกเขาในการบริหารและพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง ด้วยเหตุผลข้างต้น จึงทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยมุ่งศึกษาว่า ระดับทัศนคติของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีที่มีต่อพรรคการเมืองเป็นอย่างไร มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองมากน้อยแค่ไหน และทัศนคติของประชาชนในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีที่มีต่อพรรคการเมืองในด้านนโยบายของพรรค ด้านบุคลากรของพรรค ด้านบทบาทของพรรค แตกต่างกันอย่างใดและเป็นไปในทิศทางใด และหลักอิทธิบาท 4 อันได้แก่ ฉันทะ ความพึงพอใจ วิริยะ ความเพียรพยายาม จิตตะ ความเอาใจใส่ และวิมังสา การใช้ปัญญาพิจารณา สามารถส่งเสริมพรรคการเมืองได้อย่างไร เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงประจักษ์และองค์ความรู้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาและเสริมสร้างทัศนคติที่มีต่อพรรคการเมืองอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบทัศนคติตามปัจจัยพื้นฐานส่วนบุคคลของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักอิทธิบาท 4

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ผู้วิจัยได้กำหนดรูปแบบการวิจัยโดยใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Method Research) ทั้งเชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ คือ ข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ศึกษาโดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง และข้อมูลเชิงคุณภาพโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญเพื่อนำข้อมูลเชิงคุณภาพสนับสนุนข้อมูลเชิงปริมาณ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้สำรวจข้อมูลจากประชากร คือ ประชาชนที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ที่มีสิทธิ์เลือกตั้งในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี จำนวนทั้งสิ้น 194,282 คน (งานทะเบียนราษฎรอำเภอคลองหลวง, 2564) กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างจากการคำนวณตามสูตรของทาโร ยามาเน่ (Yamane, 1967) ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูล

สำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญประกอบด้วย พระสงฆ์นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์และด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป ผู้เชี่ยวชาญด้าน รัฐศาสตร์ จำนวน 2 คน นักการเมืองท้องถิ่น จำนวน 4 คน รวมทั้งหมด 8 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ในการวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล ซึ่งมี ทั้งหมด 2 ตอน ได้แก่ 1) ลักษณะทางประชากรศาสตร์ของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นข้อคำถาม แบบปลายปิดแบบตรวจสอบรายการ 2) แบบสอบถามทัศนคติที่มีต่อพรรคการเมืองทั้ง 3 ด้าน ลักษณะข้อคำถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่าแบบ ลิเคิร์ต (Likert scale) และหาคุณภาพของเครื่องมือโดยการวิเคราะห์หาความเชื่อมั่น โดยใช้สูตร สัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค ได้ค่าความเชื่อมั่นของแบบสอบถาม = 0.976 ในการวิจัยเชิง คุณภาพใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเป็นเครื่องมือ โดยการสัมภาษณ์ตามวัตถุประสงค์ของ การวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ ผู้วิจัยได้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามเก็บข้อมูล ด้วยตนเองจากกลุ่มตัวอย่าง คือ ผู้มาใช้บริการ ณ ที่ว่าการอำเภอคลองหลวง จำนวน 400 คน ใช้วิธีการสุ่มตามแต่บังเอิญ (Accidental Sampling) และการวิจัยเชิงคุณภาพ ศึกษาข้อมูลจาก เอกสารที่เกี่ยวข้อง และเก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 8 รูป/คน

การวิเคราะห์ข้อมูล

ข้อมูลเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปทางสถิติเพื่อการ วิจัยทางสังคมศาสตร์ สถิติเชิงพรรณนา ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบน มาตรฐาน และสถิติเชิงอนุมาน ใช้การวิเคราะห์โดยการทดสอบค่าที (t-test) ในกรณี เปรียบเทียบ 2 กลุ่ม และวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (one-way ANOVA) ในกรณี เปรียบเทียบมากกว่า 2 กลุ่มขึ้นไป และเมื่อพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ จึงนำมา ทดสอบความแตกต่างรายคู่ตามวิธีการของเชฟเฟ (Scheffe's test) ข้อมูลเชิงคุณภาพ ศึกษา ภาคนามด้วยวิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกเพื่อยืนยันผลการศึกษาเชิงปริมาณจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวม

พรรคการเมือง ในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	ระดับทัศนคติ		
	\bar{X}	S.D.	การแปลผล
1. ด้านนโยบายของพรรค	2.96	1.12	ปานกลาง
2. ด้านบุคลากรของพรรค	2.92	1.13	ปานกลาง
3. ด้านบทบาทของพรรค	2.75	1.28	ปานกลาง
โดยรวม	2.88	1.11	ปานกลาง

จากตารางที่ 1 พบว่า ระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานีโดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง (\bar{X} = 2.88, S.D. = 1.11) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านนโยบายของพรรค (\bar{X} = 2.96, S.D. = 1.12) รองลงมาด้านบุคลากรของพรรค (\bar{X} = 2.92, S.D. = 1.13) และด้านบทบาทของพรรค (\bar{X} = 2.75, S.D. = 1.28) ตามลำดับ

2. การทดสอบสมมติฐานการวิจัย เพื่อเปรียบเทียบทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ของประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา และอาชีพที่ต่างกัน ดังแสดงในตารางที่ 2

ตารางที่ 2 สรุปผลทดสอบสมมติฐานโดยการเปรียบเทียบระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี

สมมติฐานที่	ตัวแปรต้น	ตัวแปรตาม	t-test/ F-test	ค่า Sig	ผลการทดสอบสมมติฐาน	
					ยอมรับ	ไม่ยอมรับ
1	เพศ	ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	.953	.341	-	/
2	อายุ	ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	8.142	.000	/	-
3	การศึกษา	ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	1.813	.165	-	/
4	อาชีพ	ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี	1.859	.100	-	/

*มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

จากตารางที่ 2 พบว่า ประชาชนที่อายุต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมแตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย

3. แนวทางการเสริมสร้างพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 พบดังนี้ 1) ด้านนโยบายของพรรค คือ พรรคการเมืองต้องเตรียมและใคร่ครวญวางนโยบายให้เกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างแท้จริงโดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย เพื่อให้ตรงตามความต้องการของประชาชน ควรเป็นนโยบายที่มีความชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง ไม่เป็นนโยบายขายฝัน พร้อมทั้งมีนโยบายในการประชาสัมพันธ์ ธรรมชาติให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการปลูกฝังประชาธิปไตยในเยาวชนให้มีส่วนร่วมทางการเมืองทุกด้าน 2) ด้านบุคลากรของพรรค คือ นักการเมืองที่ประชาชนคาดหวังคือต้องมีความซื่อสัตย์สุจริต ขยัน ทุ่มเท น่าเชื่อถือ เคารพสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ต้องมีความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องเกี่ยวกับกฎหมายและระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตย มีจิตสาธารณะเสียสละผลประโยชน์ส่วนตน เพื่อประโยชน์ของประเทศชาติ เป็นผู้ยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย และใส่ใจประชาชนด้วยความจริงใจ 3) ด้านบทบาทของพรรค คือ พรรคการเมืองควรมีบทบาทแสดงความรับผิดชอบต่อสังคมโดยพรรคเพื่อเผยแพร่ข้อมูลความรู้เกี่ยวกับการปกครองระบอบประชาธิปไตยแก่ประชาชนให้เกิดความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับระบอบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง ส่งเสริมให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง พร้อมทั้งพรรคการเมืองต้องเป็นตัวอย่างที่ดีในการยึดมั่นต่ออุดมการณ์ประชาธิปไตย และมีการติดตามและประเมินผลการนำนโยบายของพรรคไปปฏิบัติจริงในท้องถิ่น

อภิปรายผลการวิจัย

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ ระดับทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง อภิปรายได้ว่า เป็นเพราะพรรคการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก โดยเฉพาะในด้านบทบาทของพรรค และในด้านการกำหนดนโยบาย แสดงให้เห็นว่านโยบายของพรรคยังขาดความชัดเจนในด้านต่าง ๆ บางประการ กล่าวคือ บางนโยบายประชาชนอาจคิดว่าไม่สามารถนำมาทำได้จริง หรือ ประชาชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายได้น้อย รวมไปถึงพรรคการเมืองขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมร่วมกับประชาชน เนื่องจากพรรคการเมืองเป็นสถาบันทางการเมืองที่เป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่างรัฐบาลกับประชาชน พรรคการเมืองต้องทำหน้าที่รวบรวมผลประโยชน์และความต้องการที่หลากหลายของกลุ่มต่าง ๆ ในระบบการเมืองเพื่อกำหนดเป็นนโยบายของพรรคเพื่อตอบสนองและจัดทรัพยากรของสังคม ทำหน้าที่เป็นกลไกสร้างสายสัมพันธ์ระหว่างประชาชนกับรัฐบาล และทำหน้าที่ต่อรองและตกลงประสานผลประโยชน์ร่วมกันเพื่อยุติความขัดแย้งต่าง ๆ ในสังคม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ผนรณ์ สัตโกวิท (2561) ได้วิจัยเรื่อง ทัศนคติของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์ : ศึกษาในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2562 ผลการวิจัยพบว่า ทัศนคติของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครมีต่อพรรคประชาธิปัตย์โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับ

งานวิจัยของ กุลปาลี ศรภักดี และธำรงค์ศักดิ์ เพชรเลิศอนันต์ (2564) ได้วิจัยเรื่อง ทักษะคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนารท จิ่งรุ่งเรืองกิจ : กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ ผลการวิจัยพบว่า ทักษะคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนารท จิ่งรุ่งเรืองกิจ ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง

สรุปได้ว่า ทักษะคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง แสดงให้เห็นว่า เป็นเพราะพรรคการเมืองเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมไม่มากนัก โดยเฉพาะในด้านบทบาทของพรรค และในด้านการกำหนดนโยบาย แสดงให้เห็นว่านโยบายของพรรคยังขาดความชัดเจนในด้านต่าง ๆ บางประการ กล่าวคือ บางนโยบายประชาชนอาจคิดว่าไม่สามารถนำมาทำได้จริง หรือ ประชาชนเข้ามามีส่วนในการกำหนดนโยบายได้น้อย รวมไปถึงพรรคการเมืองขาดความต่อเนื่องในการทำกิจกรรมร่วมกับประชาชน

จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1) ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า เพศ ไม่มีผลใดๆ ต่อทัศนคติของประชาชน เพราะประชาชนไม่ว่าจะเป็นเพศชายหรือเพศหญิงต่างก็ตื่นตัวตื่นตัวทางการเมือง และรับรู้เหมือนกัน เนื่องด้วยนักการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ลงพื้นที่และเข้าหาประชาชน มีกิจกรรมร่วมกับประชาชนในพื้นที่ด้วย และเพื่อที่จะรักษาและนำผลประโยชน์มาสู่ชุมชนท้องถิ่น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อภิญา ฉัตรช่อฟ้า (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้ง สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอ่างทอง : ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2559 จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า เพศไม่มีความสัมพันธ์กับปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจ เลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอ่างทอง กล่าวคือ ประชาชนที่มีเพศต่างกัน มีปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอ่างทอง ด้านคุณลักษณะของผู้สมัคร ด้านการรณรงค์หาเสียงเลือกตั้ง ด้านนโยบายของผู้สมัคร ด้านพรรคการเมือง และด้านสื่อบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งไม่แตกต่างกัน

2) ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมแตกต่างกัน จึงยอมรับสมมติฐานการวิจัย เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ทุกด้านแตกต่างกัน อภิปรายได้ว่า ประชาชนที่มีอายุต่างกัน มีทัศนคติแตกต่างกัน เนื่องจากการรับข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงระดับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติตนไปในทางใดทางหนึ่งต่อสิ่งนั้นของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงอายุ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละช่วงวัยที่ได้รับจากบุคคล สิ่งของ การกระทำ หรือสถานการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นแก่บุคคลนั้นจนทำให้สามารถแสดงพฤติกรรมต่าง ๆ ออกมาตามทัศนคติของตน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ จำเนียรน้อย

สิงหะรักษ์ (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ทักษะคิดของประชาชนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรที่มีต่อจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชรที่มีอายุต่างกันมีทัศนคติต่อจริยธรรมของนักการเมืองแตกต่างกัน ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานที่กำหนดไว้ โดยประชาชนที่มีอายุ 20-29 ปี มีทัศนคติต่อจริยธรรมของนักการเมืองทางบวกมากกว่าช่วงอายุอื่น ๆ 3) ประชาชนที่มีการศึกษาต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า ระดับการศึกษาไม่มีผลใด ๆ ต่อทัศนคติของประชาชน อาจเป็นเพราะประชาชนไม่ว่าจะสำเร็จการศึกษาระดับใด ต่างก็ให้ความสนใจทางการเมืองด้วยกันทั้งนั้น เนื่องจากมีความต้องการที่จะให้ท้องถิ่นและประเทศได้รับการพัฒนาจึงทำให้ทัศนคติ ไม่แตกต่างกัน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระครูปลัดสุพัฒน์ ฝาสุโก (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ จากการทดสอบสมมติฐานพบว่า ประชาชนอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์ ที่มีระดับการศึกษาต่างกัน มีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย โดยรวมและรายด้านไม่แตกต่างกัน 4) ประชาชนที่มีอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงไม่ยอมรับสมมติฐานการวิจัย อภิปรายได้ว่า ประชาชนทุกอาชีพต่างก็มีความต้องการให้ท้องถิ่นและประเทศได้รับการพัฒนาและหวังให้พรรคการเมืองเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ฌัญญาญจน์ เข็มนาถ (2562) ได้วิจัยเรื่อง พฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา ผลการเปรียบเทียบพบว่า ประชาชนที่มีอาชีพ และรายได้ต่างกัน มีทัศนคติต่อพฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา โดยรวมไม่แตกต่างกัน จึงปฏิเสธสมมติฐานการวิจัย

สรุปได้ว่า ประชาชนที่อายุต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมแตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่าการรับข้อมูลข่าวสาร รวมไปถึงระดับความรู้สึกนึกคิดของบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ รอบตัวและมีความโน้มเอียงที่จะประพฤติปฏิบัติตนไปในทางใดทางหนึ่งต่อสิ่งนั้นของแต่ละบุคคลแตกต่างกันไปในแต่ละช่วงอายุ อันเป็นผลมาจากการเรียนรู้ และประสบการณ์ของแต่ละช่วงวัยที่ได้รับจากบุคคล ส่วนประชาชนที่มีเพศ การศึกษา และอาชีพต่างกัน มีทัศนคติต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี โดยรวมไม่แตกต่างกัน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะประชาชนทุกเพศ ทุกระดับการศึกษา ทุกอาชีพต่างก็มีความต้องการให้ท้องถิ่นและประเทศได้รับการพัฒนาและหวังให้พรรคการเมืองเข้ามาแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ของสังคมที่เป็นอยู่ให้ดีขึ้น

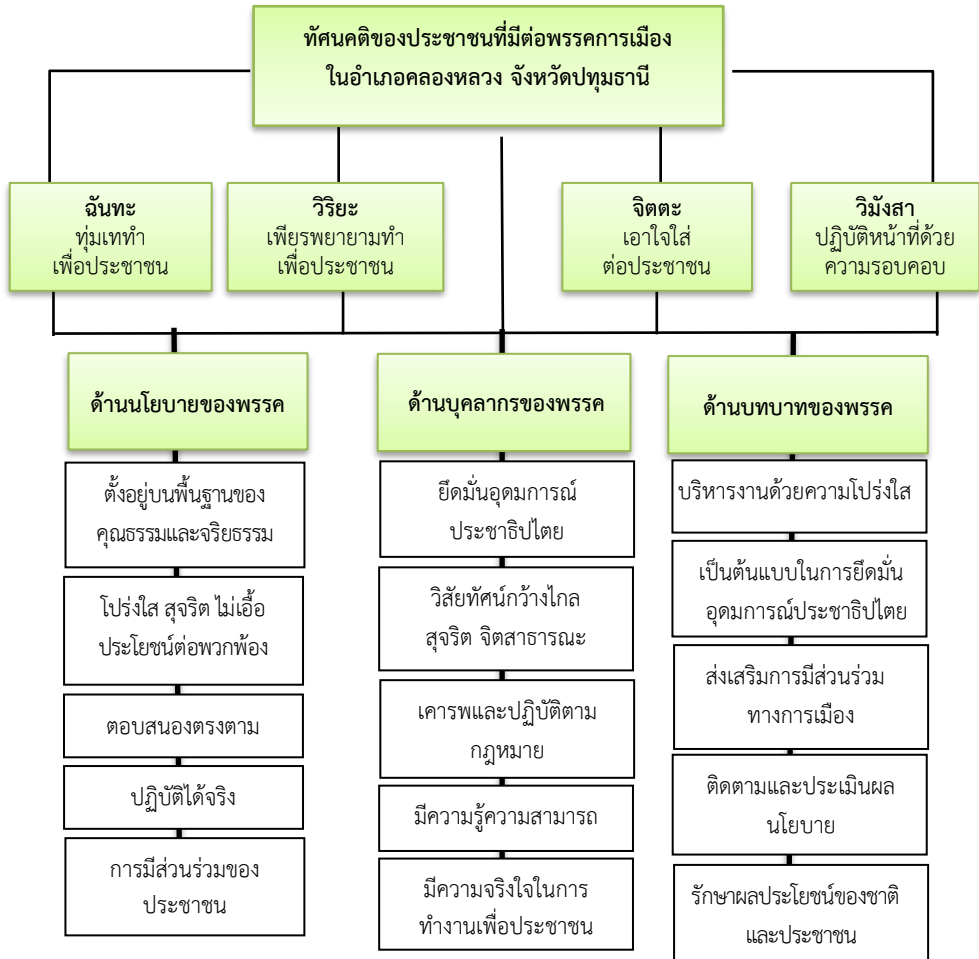
จากวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้ แนวทางการเสริมสร้างพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 จะทำให้พรรคการเมืองมี

นโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง มีความโปร่งใส นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งบุคลากรของพรรคก็จะมีคุณลักษณะ คือ มีความสุจริต จริ่งใจ ยึดมั่นในประชาธิปไตย และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รวมถึงพรรคการเมืองนั้นจะมีบทบาทต่อสังคม คือ มีการบริหารงานที่โปร่งใส สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และดำรงไว้ซึ่งการรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระบุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ (2562) ที่พบว่า แนวทางการใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี คือ 1) ด้านฉันทะ (ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่) จำเป็นจะต้องให้บุคลากรใช้ความพอใจในสิ่งที่มีอยู่พิจารณาในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นอย่างรอบครอบและทำการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล 2) ด้านวิริยะ (ความเพียรพยายาม) จำเป็นจะต้องให้บุคลากรมีความจริงใจในการบริหารจัดการท้องถิ่นและสร้างเสริมความรับผิดชอบในตัวบุคลากร 3) ด้านจิตตะ (ความตั้งใจในสิ่งที่ทำอยู่) จำเป็นต้องให้บุคลากรมีความเสียสละตั้งใจในการบริหารจัดการท้องถิ่น เพื่อประโยชน์ขององค์กร เสริมศักยภาพในการบริหารจัดการเสริมสร้างความเข้าใจ 4) ด้านวิมังสา(ความไตร่ตรองหาเหตุผล) จำเป็นต้องให้บุคลากรใช้สติกำกับในการควบคุมอารมณ์ในการบริหารจัดการส่วนท้องถิ่นที่ได้รับมอบหมาย รับผิดชอบร่วมกันเสริมสร้างลักษณะนิสัยในทางบวก และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นิพนธ์ โอภาษี (2557) ที่พบว่า การบริหารงานเพื่อประชาชนควรมีการสำรวจความต้องการของประชาชนในพื้นที่ เพื่อนำมาเป็นข้อมูลในการกำหนดเป็นนโยบาย นโยบายถึงจะตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างเต็มที่ และควรเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตรวจสอบการบริหารงานในโครงการและกิจกรรมต่าง ๆ นอกจากนั้นการบริหารงานควรนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา คือหลักอิทธิบาท 4 คือ ฉันทะ (ความพอใจ) วิริยะ (ความเพียร) จิตตะ (ตั้งใจรับรู้ในสิ่งที่ทำ) และ วิมังสา (ความไตร่ตรอง) มาประยุกต์ใช้ทั้งการบริหารตน บริหารคน และบริหารงานเพื่อให้การบริหารเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลสูงสุด

สรุปได้ว่า แนวทางการเสริมสร้างพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ตามหลักอิทธิบาท 4 จะทำให้พรรคการเมืองมีนโยบายที่ตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง มีความโปร่งใส นำไปสู่การปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล อีกทั้งบุคลากรของพรรคก็จะมีคุณลักษณะ คือ มีความสุจริต จริ่งใจ ยึดมั่นในประชาธิปไตย และมีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล รวมถึงพรรคการเมืองนั้นจะมีบทบาทต่อสังคม คือ มีการบริหารงานที่โปร่งใส สร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน และดำรงไว้ซึ่งการรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยสามารถนำมาสังเคราะห์เป็นองค์ความรู้เพื่อนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง ดังแสดงในภาพดังต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย อธิบายได้ว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี อธิบายได้ดังนี้

ด้านนโยบายของพรรค อธิบายได้ว่า นโยบายของพรรคการเมืองที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกคือ นโยบายนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยกระบวนการทั้งหมดของนโยบายต้องโปร่งใส สุจริต ไม่เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องหรือกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มหรือนายทุน อีกทั้งต้องตอบสนองหรือส่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวมอย่างทั่วถึง

ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน เป็นนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติให้เห็นผลได้จริง และที่สำคัญมากคือ การได้มาซึ่งนโยบายต้องเกิดจากการมีส่วนร่วมของประชาชน

ด้านบุคลากรของพรรค อธิบายได้ว่า นักการเมืองที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวก คือต้องเป็นผู้ยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นจิตสาธารณะ เคารพและปฏิบัติตามกฎหมายทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งในและนอกสภา เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถรอบด้าน และที่สำคัญที่สุดคือ ใส่ใจในการทำงานเพื่อประชาชนด้วยความจริงใจ

ด้านบทบาทของพรรค อธิบายได้ว่า พรรคการเมืองที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวก คือ พรรคการเมืองนั้นต้องมีกระบวนการบริหารงานภายในพรรคที่โปร่งใส ทั้งภาพรวมของพรรคและสมาชิกทุกคนในพรรคต้องมีพฤติกรรมที่เป็นต้นแบบในการยึดมั่นอุดมการณ์ประชาธิปไตย ส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ติดตามและประเมินผลในประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนโยบายไปใช้ในการปฏิบัติจริง และต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

สรุปได้ว่า ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในอำเภอคลองหลวง จังหวัดปทุมธานี ด้านนโยบายของพรรค นโยบายของพรรคการเมืองที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวกคือนโยบายนั้นต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของคุณธรรมและจริยธรรม โดยกระบวนการทั้งหมดของนโยบายต้องโปร่งใส สุจริต ไม่เอื้อประโยชน์ต่อพวกพ้องหรือกลุ่มผลประโยชน์บางกลุ่มหรือนายทุน อีกทั้งต้องตอบสนองหรือส่งผลประโยชน์ให้กับบุคคลโดยส่วนรวมอย่างทั่วถึง ตรงตามความต้องการที่แท้จริงของประชาชน ด้านบุคลากรของพรรค นักการเมืองที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวก คือต้องเป็นผู้ยึดมั่นและปฏิบัติตามอุดมการณ์ประชาธิปไตย มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ซื่อสัตย์สุจริต มีความเป็นจิตสาธารณะ และที่สำคัญที่สุดคือ ใส่ใจในการทำงานเพื่อประชาชนด้วยความจริงใจ ด้านบทบาทของพรรค พรรคการเมืองที่ประชาชนมีทัศนคติเชิงบวก คือ พรรคการเมืองนั้นต้องมีกระบวนการบริหารงานภายในพรรคที่โปร่งใส ทั้งภาพรวมของพรรคและสมาชิกทุกคนในพรรคต้องมีพฤติกรรมที่เป็นต้นแบบในการยึดมั่นอุดมการณ์ประชาธิปไตย ส่งเสริมการเข้ามีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชน ติดตามและประเมินผลในประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการนโยบายไปใช้ในการปฏิบัติจริง และต้องรักษาผลประโยชน์ของชาติและประชาชนเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านนโยบายพรรคการเมือง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย และต้องเป็นนโยบายที่สามารถนำไปปฏิบัติได้จริง
2. ด้านบุคลากรของพรรค พรรคการเมืองควรตั้งระเบียบของพรรคที่ชัดเจนในการสรรหาบุคลากรของพรรค ที่มีคุณสมบัติสอดคล้องกับความต้องการของประชาชน
3. ด้านบทบาทของพรรค พรรคการเมืองควรมีแผนในการดำเนินงานที่ชัดเจนเกี่ยวกับการส่งเสริมสังคมประชาธิปไตยทั้งในระยะยาวและระยะสั้น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ด้านนโยบายพรรคการเมือง ก่อนที่พรรคจะกำหนดนโยบาย ควรทำวิจัยเพื่อสำรวจปัญหาและความต้องการของประชาชนที่แท้จริง
2. ด้านบุคลากรของพรรค ควรเปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่ ที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาเป็นผู้สมัครรับเลือกตั้ง โดยต้องมีคุณสมบัติในการเข้าถึง และให้ความช่วยเหลือประชาชนเป็นอย่างดี
3. ด้านบทบาทของพรรค ควรมีการจัดกิจกรรมทางการเมืองอย่างสร้างสรรค์ พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเกี่ยวกับ นโยบายของพรรคการเมืองที่ทำให้ประชาชนตัดสินใจเลือกตั้ง
2. ควรวิจัยเกี่ยวกับ อิทธิพลของคณะกรรมการบริหารพรรคต่อทัศนคติทางการเมืองที่ส่งเสริมประชาธิปไตยของประชาชน
3. ควรวิจัยเกี่ยวกับ ทัศนคติของประชาชนที่มีต่อพรรคการเมืองในภูมิภาคอื่น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- กุลपालี ศรีภักดี และธำรงค์ดี เพชรเลิศอนันต์. (2564). *ทัศนคติของประชาชนต่อภาวะผู้นำทางการเมืองของนายธนารธร จีรุงเรืองกิจ: กรณีศึกษาสำนักงานปลัดกระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- งานทะเบียนราษฎรอำเภอคลองหลวง. (2564). *ข้อมูลและรายละเอียดชุมชน*. สืบค้น 9 กันยายน 2564, จาก <https://khlongluang.go.th/public/>
- จำเนียรน้อย สิงหะรักษ์. (2553). ทัศนคติของประชาชนในอำเภอคลองลาน จังหวัดกำแพงเพชร ที่มีต่อจริยธรรมของนักการเมืองท้องถิ่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 16(2), 23-34.

- ณกรณ์ สัตโทวิท. (2561). ทศนคติของประชาชนชาวกรุงเทพมหานครที่มีต่อพรรคประชาธิปัตย์: ศึกษาในห้วงเวลาปี พ.ศ. 2562 (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- ณัฐกาญจน์ เข็มมณาค. (2562). พฤติกรรมทางการเมืองในการออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้งทั่วไป ปี พ.ศ. 2562 ในตำบลท่าช้าง อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดนครราชสีมา (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- นฐิ์นันต์ ศรีลาศักดิ์. (2557). การบริหารจัดการพรรคการเมืองไทยสู่ความเป็นประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 4(3), 260-270.
- นิพนธ์ โอภาษี. (2557). การบริหารงานตามหลักอิทธิบาท ๔ ขององค์การบริหารส่วนตำบลห้วยถั่วเหนือ อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์ (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูปลัดสุพัฒน์ ผาสุโก (แก้วประเสริฐ). (2559). การมีส่วนร่วมทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนอำเภอรัตนบุรี จังหวัดสุรินทร์. วารสารธรรมทรรศน์, 16(3), 177-190.
- พระบุญเพ็ง สิทธิวงษา และคณะ. (2562). การใช้หลักอิทธิบาท 4 ในการบริหารจัดการท้องถิ่นของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลสี้อ อำเภอกุมภวาปี จังหวัดอุดรธานี. วารสารมหาจุฬานาครทรรศน์, 6(5), 2459-2480.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป. อ. ปยุตโต). (2545). ธรรมบุญชีวิต (พิมพ์ครั้งที่ ๔๖). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กรมการศาสนา.
- รงค์ บุญสวยขวัญ. (2560). การเมืองของนโยบาย. วารสารสถาบันวิจัยญาณสังวร, 8(1), 197-203.
- ศุภิกา นิรัตติชัย. (2561). ทศนคติ แรงจูงใจ และพฤติกรรมการเรียนภาษาอังกฤษของนักศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต. วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 9(2), 138-170.
- อภิญา ฉัตรช่อฟ้า. (2559). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดอ่างทอง: ศึกษาในห้วงเวลา ปี พ.ศ. 2259 (สารนิพนธ์รัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสื่อสารการเมือง). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกริก.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน
ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี*

POLITICAL UNDERSTANDING OF PEOPLE'S DEMOCRACY
IN PAK KRET MUNICIPALITY NONTHABURI PROVINCE

ปกิจ พรรตตานานุกุล, ประณต นันทียะกุล, เต็มศักดิ์ ทองอินทร์
Pakit Pornratananukul, Panote Nantiyakoon, Termsak Thongin
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: thasama@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยมีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี 2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี และ 3. เพื่อเสนอแนวทางการสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ดำเนินการตามระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณใช้แบบสอบถามที่มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.832 กลุ่มตัวอย่าง ประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี อายุ 18 ปีขึ้นไป จำนวน 400 คน การวิจัยเชิงคุณภาพใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน วิเคราะห์ข้อมูลโดยหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการทดสอบสมมติฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชนภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ได้แก่ หลักภราดรภาพ หลักความเสมอภาค หลักอำนาจอธิปไตย หลักสิทธิและเสรีภาพ 2. ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษาต่างกัน มีความเข้าใจทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุ อาชีพต่างกัน มีความเข้าใจทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย ภาพรวมแตกต่างกัน 3. เข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ประกอบด้วย การเปิดรับข่าวสาร โดยบูรณาการหลักปัญญา 3 มาส่งเสริมกระบวนการสร้างความเข้าใจ ได้แก่ สุตมยปัญญา จินตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

คำสำคัญ: ความเข้าใจทางการเมือง; ระบอบประชาธิปไตย; ประชาชน

*Received February 23, 2022; Revised March 27, 2022; Accepted May 14, 2022

Abstract

The objectives of this research paper were: 1. To study level of Political Understanding of People's Democracy in Pak Kret Municipality Nonthaburi Province 2. To compare level of Political Understanding of People's Democracy In Pak Kret Municipality Nonthaburi Province and 3. To propose the method for Political Understanding of People's Democracy In Pak Kret Municipality Nonthaburi Province, Methodology was the mixed methods: The quantitative research, data were collected with questionnaires that had reliability value at 0.832 from 400 samples who were the people from 18 years old living at Pak Kret Municipality Nonthaburi Province. The qualitative research, data were collected from 8 key informants through in-depth-interviewing. Data were analyzed by content descriptive interpretation to confirm the model after the data analysis, analyzed by frequency, percentage, mean and standard deviation.

The research findings were as follows. 1. Political Understanding of People's Democracy was at the middle level and each aspect consisted of Fraternity, Equality, Sovereignty, and Rights and Liberties 2. People with different genders and education had political Understanding in the democratic system were overall and specifically not different and People with different educational levels had political Understanding in the democratic system. 3. Political Understanding of People's Democracy is composed of Media exposure integration with Wisdom 3 to generate knowledge and understanding composed of wisdom resulting from the study; knowledge that is learned from others, wisdom resulting from reflection; knowledge that is thought out, and wisdom resulting from mental development.

Keywords: Political Understanding; Democracy; People

บทนำ

ประชาธิปไตยเป็นระบอบการเมืองการปกครองประเภทหนึ่งซึ่งเป็นการบริหารอำนาจรัฐที่มาจากเสียงข้างมาก ผ่านการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งของประชาชน ผู้เป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย โดยประชาชนอาจใช้อำนาจของตนโดยตรงหรือผ่านผู้แทนที่ตนเลือกไปให้ใช้อำนาจแทนก็ได้ โดยประชาธิปไตยยังเป็นอุดมคติที่ว่าประชาชนทุกคนในชาติร่วมกันพิจารณากฎหมายและการปฏิบัติของรัฐ และกำหนดให้ประชาชนทุกคนมีโอกาสเท่าเทียมกันในการแสดงการยินยอมและเจตจำนงของตน ระบอบประชาธิปไตยได้แพร่หลายอย่างมากไปทั่วโลก ประเทศไทย

ก็ได้มีการเปลี่ยนแปลงการปกครองจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ระบอบประชาธิปไตย เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ. 2475 แต่ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของไทยก็ยังไม่ก้าวหน้า ไม่เป็นรากฐานของการปกครองอย่างแท้จริง บรรยากาศของการเมืองไทยเป็นเรื่องราวของการต่อสู้ช่วงชิงอำนาจทางการเมืองระหว่างกลุ่มผู้นำ และการใช้กำลังอำนาจทางทหารเปลี่ยนแปลงล้มล้างรัฐบาล ด้วยการทำการปฏิวัติรัฐประหาร ทำให้ประเทศไทยขาดเสถียรภาพและความมั่นคงทางการเมือง (ประภัศสร ทองยินดี, 2558)

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงและการเคลื่อนไหวทางการเมืองในทุกระดับ แม้กระทั่งการให้ความสนใจของประชาชนหรือเยาวชนในการออกมาต่อต้านการบริหารงานของนักการเมืองหรือผู้บริหารประเทศ โดยการชุมนุมเมื่อมีการร้องเพลงชาติในโรงเรียนหรือในพื้นที่สาธารณะอื่น การเคลื่อนไหวทางการเมืองผ่านการชุมนุมเรียกร้อง เดินขบวน และรวมกลุ่มถือป้ายประท้วง ทั้งนี้ไม่ได้เกิดการเปลี่ยนแปลงเพียงแต่เรื่องการเมืองเท่านั้น ยังมีการโครงสร้างสังคมที่เปลี่ยนแปลง เช่น การเปลี่ยนแปลงของประชากร การขยายตัวของสังคมเมือง การเปลี่ยนแปลงในเรื่องของการติดต่อสื่อสาร เป็นต้น นอกจากการเปลี่ยนแปลงในเชิงโครงสร้างทางสังคมแล้ว ทักษะคิดและความคิดของคนในสังคมก็มีการเปลี่ยนแปลงด้วย เช่น เรื่องของกระบวนการใช้เหตุผล เรื่องความศรัทธา ความเชื่อมั่นในตัวบุคคล เรื่องความเข้าใจทางการเมืองและเศรษฐกิจ เป็นต้น ความเปลี่ยนแปลงที่กล่าวมานั้นมีความสัมพันธ์กัน ซึ่งคนในสังคมต้องมีการปรับเปลี่ยนหรือปรับตัว (Adaptation) เพื่อทำให้เกิดภาวะความสมดุล (Equilibrium) ของชีวิตในสังคม

การเปลี่ยนแปลงของสังคมในด้านต่าง ๆ รวมถึงด้านการเมืองที่มีการแข่งขันกันสูงในพื้นที่แต่ละช่วงที่มีการเลือกตั้ง ซึ่งจะเกี่ยวโยงไปถึงหน่วยงานภาครัฐในระดับท้องถิ่นที่เป็นหน่วยงานภาครัฐมีความใกล้ชิด รู้ถึงความเป็นอยู่และเข้าถึงประชาชนในพื้นที่มากที่สุดจะมีแนวทางอย่างไร เพื่อคนในสังคมเข้าถึงเรื่องการเมือง มีทัศนคติที่ดี มีความรู้และเข้าใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถูกต้อง ดังนั้น การสร้างความเป็นประชาธิปไตย เริ่มจากการสร้างคนในชุมชนให้เกิดการเรียนรู้และความเข้าใจ โดยบูรณาการร่วมกับโรงเรียนในพื้นที่พัฒนาระบบการศึกษาเรียนรู้เรื่อง หลักการรูปแบบของประชาธิปไตย ผ่านกิจกรรมการเรียนการสอน หรือการคัดเลือกตัวแทนชุมชน และการทำประชาคมชุมชน เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วม การแสดงออกทางด้านความคิดเห็น การรับฟังและยอมรับความคิดเห็นผู้อื่น การสร้างความสามัคคีช่วยเหลือแก้ไขปัญหาในชุมชน รวมไปถึงการแสดงถึงสิทธิหน้าที่ที่ร่วมเป็นส่วนหนึ่งในการเข้าร่วมประชุม เพื่อพัฒนาให้ชุมชนมีความเข้มแข็ง ตลอดจนทำให้คนในชุมชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี และแสดงถึงการมีจิตสำนึกของความเป็นพลเมือง จึงถือเป็นจุดเริ่มต้นประชาธิปไตยจากฐานรากของชุมชน

จะเห็นได้ว่า ประชาธิปไตยในประเทศไทยนั้น มีแนวโน้มในการพัฒนาที่ดี แม้วางยังเป็นการพัฒนาที่ขาดความต่อเนื่อง อาจเป็นผลมาจากปัญหาทางการเมือง แต่ประชาชนก็มีความ

ตื่นตัวต่อการเคลื่อนไหวทางการเมือง ให้ความสนใจและเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้น แต่ยังคงมีปัญหาในบางเรื่องที่ยังถือว่าเป็นปัญหาที่ยังต้องได้รับการแก้ไข เช่น ประชาชนบางส่วนยังคงขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องของประชาธิปไตย เรื่องการเมือง แต่บางกลุ่มบุคคลที่ให้ความสนใจและแสดงออกถึงพฤติกรรมทางการเมืองในการสร้างกระแสกดดันปัญหาเรื่องการเลือกตั้ง มีการซื้อสิทธิขายเสียง หรือรับเงินจากนักการเมืองโดยเฉพาะนักการเมืองท้องถิ่น และทัศนคติทางการเมืองในทางลบของประชาชน แสดงถึงความไม่เป็นประชาธิปไตย การละเมิดสิทธิ เสรีภาพ อีกทั้งการขาดความเข้าใจในประชาธิปไตย ที่ส่งผลต่อการมีทัศนคติในทิศทางลบต่อการเมือง ทั้งนี้ ในการส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจความเข้าใจต่อการเมืองในระบอบประชาธิปไตยอย่างถ่องแท้ หน่วยงานภาครัฐ ต้องเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เรียนรู้และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองให้ถี่ขึ้น ยิ่งประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางการเมืองมากขึ้นเท่าใด ยิ่งทำให้ประชาชนมีความรู้และเกิดประสบการณ์ที่เอื้อต่อการพัฒนาประชาธิปไตยฐานรากมากขึ้นเท่านั้น (บุญทัน ดอกโธสง, 2559) รวมถึงสื่อสังคมออนไลน์ เป็นอีกช่องทางหนึ่งที่มีส่วนสำคัญต่อการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ส่งผลต่อความรู้ความเข้าใจในตัวบุคคลที่จะมาเข้าสู่การมีส่วนร่วมกิจกรรมทางการเมือง

ในห้วงระยะเวลาของการเลือกตั้งระดับท้องถิ่น เมื่อช่วงต้นเดือนปี พ.ศ. 2564 ที่ผ่านมา จำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อผู้มีสิทธิเลือกตั้ง จำนวน 147,744 คน มีจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งที่มาแสดงตนขอรับบัตรเลือกตั้ง จำนวน 68,991 คน คิดเป็นร้อยละ 46 ของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในบัญชีรายชื่อ แสดงให้เห็นว่า ประชาชนในพื้นที่ได้ให้ความสนใจและมีส่วนร่วมในการใช้สิทธิเลือกตั้ง แต่ก็ยังมีจำนวนบัตรเลือกตั้งที่เหลือ จำนวน 81,029 คน ถึงว่าเกินครึ่งของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้ง และปัจจัยที่ทำให้ประชาชนไม่ร่วมใช้สิทธิเลือกตั้งในครั้งนี้ ไม่ว่าจะเป็นการประกอบอาชีพ การเบียดเบียนกับกลุ่มนักการเมืองเดิม ความลำบากในการเดินทางไปหน่วยเลือกตั้ง เป็นต้น (เทศบาลนครปากเกร็ด, 2564) เนื่องจาก การเลือกตั้งระดับท้องถิ่นที่ผ่านมา นั้น ประชาชนในพื้นที่ให้ความสนใจใช้สิทธิเลือกตั้งเป็นจำนวนมาก จึงเป็นเหตุให้ผู้วิจัยทำการศึกษาเรื่อง “ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” เพื่อได้แนวทางนำมาปรับใช้พัฒนาและส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่ให้มีความรู้ความเข้าใจการเมืองในระบอบประชาธิปไตยเพิ่มขึ้น

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) โดยใช้แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 รูปหรือคน และวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) เป็นเครื่องมือในการเก็บข้อมูล

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง (เฉพาะตำบลปากเกร็ด ตำบลบางตลาด ตำบลบ้านใหม่ ตำบลบางพูด ตำบลบางตะไนย์ ตำบลคลองพระอุดม และตำบลคลองข่อย) จำนวน 165,512 คน การสุ่มกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้สูตรการคำนวณหาขนาดของกลุ่มตัวอย่าง แบบทราบจำนวนประชากร เป็นการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 400 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 8 คน แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่ ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ประกอบด้วย ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 3 คน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จำนวน 2 คน นักวิชาการทางด้านรัฐศาสตร์ จำนวน 1 คน นักวิชาการทางด้านพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูปหรือคน

เครื่องมือการวิจัย

การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างตามวัตถุประสงค์ในการวิจัย ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน ได้แก่ 1) ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับผู้ให้สัมภาษณ์ 2) หลักปัญหา 3 ประกอบด้วย สุตมยปัญหา (ปัญหาที่เกิดจากการฟัง) จินตามยปัญหา (ปัญหาที่เกิดจากการคิด) และภวานามยปัญหา (ปัญหาที่เกิดจากการปฏิบัติ) มีความเหมาะสมหรือไม่ และ/หรือด้านใดไม่เหมาะสม และ 3) ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ประกอบด้วย ด้านอำนาจธิปไตย ด้านสิทธิเสรีภาพ ด้านความเสมอภาค และด้านภราดรภาพ มีความเหมาะสมหรือไม่ และ/หรือด้านใดไม่เหมาะสม เพื่อใช้แนวทางในการสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ซึ่งผ่านการตรวจสอบความสอดคล้องของเนื้อหาตามวัตถุประสงค์จากผู้เชี่ยวชาญ

จำนวน 5 คน เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) ต่อไป การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) ได้แก่ แบบสอบถาม (Questionnaire) ซึ่งแบ่งออกเป็น 5 ตอน ได้แก่ 1) แบบสอบถามเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคล 2) สอบถามเกี่ยวกับการเปิดรับข่าวสาร 3) แบบสอบถามเกี่ยวกับหลักปัญญา 3 4) แบบสอบถามเกี่ยวกับความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตย และ 5) แบบสอบถามปัญหา อุปสรรค และข้อเสนอแนะต่อการสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด ตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (Index of Item – Objective Congruence: IOC) จากผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน หลังจากนั้นได้ทดสอบแบบสอบถาม (Try Out) กับกลุ่มที่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุด ซึ่งได้ค่าความเชื่อมั่นทั้งฉบับเท่ากับ 0.832 แสดงให้เห็นว่าแบบสอบถามสามารถนำไปใช้เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างได้

เก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) แบบตัวต่อตัวกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) จำนวน 8 คน บันทึกข้อมูลโดยการจดบันทึกและการบันทึกเสียงให้ครบตามคำถามการสัมภาษณ์และวัตถุประสงค์การวิจัย เพื่อนำมาเรียบเรียงเป็นผลการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลจำนวน 400 ชุด จากกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในเขตเทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ที่มีอายุ 18 ปีบริบูรณ์ขึ้นไป ทั้งเพศชายและเพศหญิง เป็นผู้มีสิทธิ์เลือกตั้ง โดยใช้วิธีการกระจายตามสัดส่วน ได้แบบสอบถามซึ่งผ่านการตรวจสอบความสมบูรณ์ จำนวน 400 ชุด คิดเป็น 100 %

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเชิงคุณภาพ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ โดยการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงพรรณนา (Descriptive Content Analysis) ทั้งนี้เป็นการสรุปสาระสำคัญของผลการสัมภาษณ์เชิงลึก โดยนำเนื้อหาที่ได้จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญมาสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงแก้ไขของค์ความรู้จากการวิจัย การวิจัยเชิงปริมาณ วิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ สถิติพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการทดสอบสมมติฐาน ค่าที (t-test) ค่าเอฟ (F-test) ด้วยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางเดียว (One Way ANOVA)

ผลการวิจัย

1. ระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชน ในภาพรวมมีความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.48 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.83 เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษา พบว่า หลักภราดรภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.97 รองลงมา คือ หลักความเสมอภาค มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.87 หลักอำนาจอธิปไตย มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.80 และ หลักสิทธิและเสรีภาพ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 2.72 ตามลำดับ

2. เปรียบเทียบระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล ประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษา ต่างกัน มีความเข้าใจทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีอายุ อาชีพต่างกัน มีความเข้าใจทางการเมืองในการปกครองระบอบประชาธิปไตย โดยภาพรวมแตกต่างกัน เนื่องจาก ความแตกต่างของวัย ทำให้ตัวบุคคลมีมุมมองที่หลากหลายและความเข้าใจทางการเมืองที่แตกต่างกัน เพราะ บุคคลแต่ละคนนั้นย่อมมีประสบการณ์ชีวิตที่ต่างกันออกไป การแลกเปลี่ยนบทสนทนา การรับฟังซึ่งกันและกัน การเรียนรู้ก็ต่างกัน ซึ่งสิ่งที่สำคัญคือการยอมเปิดใจที่จะเรียนรู้รับฟังความเห็นของอีกกลุ่ม แล้วนำข้อมูลมาวิเคราะห์จนตกตะกอนและจึงตัดสินใจเชื่อหรือเข้าใจอย่างมีเหตุผล ส่วนอาชีพต่างกันมีความเข้าใจทางการเมืองต่าง เพราะ ปัจจุบันประเด็นทางการเมืองมีผลต่อการดำเนินชีวิตในทุกอาชีพ การติดตามข่าวสารจึงมีความสำคัญ ในแต่ละอาชีพจะมีระยะเวลาในการทำงาน จึงไม่สามารถที่จะเข้าถึงหรือรับรู้ข่าวสารได้ตลอดเวลา จึงเกิดความแตกต่างในการรับรู้ข้อมูล และการเข้าใจในประเด็นการเมือง

3. นำเสนอแนวทางการสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี การสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชน ถือเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญที่จะส่งเสริมให้ประชาชนเข้าถึงระบบการเมือง ซึ่งประชาชนในฐานะที่เป็นพลุชนจักต้องรู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเองตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ หากประชาชนมีความรู้ความเข้าใจทางด้านประชาธิปไตยต่ำ ก็อาจส่งผลต่อการเมืองในทุกๆระดับได้ ดังนั้น เพื่อสร้างฐานการพัฒนาการเมืองให้เข้มแข็ง จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างฐานทางการเมืองโดยเริ่มจากการส่งเสริมความเข้าใจทางการเมืองให้แก่ประชาชน ให้รู้จักสิทธิ หน้าที่ของตนเอง การลดความเหลื่อมล้ำกับบุคคลอื่น ความเสมอภาคเท่าเทียมกัน รวมทั้งการมีส่วนร่วมเพื่อประโยชน์แก่ส่วนรวม เมื่อประชาชนในสังคมมีความเข้าใจทางการเมือง โดยการรับรู้ข้อมูลข่าวสารหรือศึกษาอย่างท้อแท้แล้วนั้น เหตุการณ์ในการประท้วง ร้องเรียน หรือชุมชน ก็จะไม่อยู่ภายใต้ขอบเขตของกฎระเบียบ ปัญหาความรุนแรงก็จะไม่เกิดขึ้น ซึ่งมีหลักการเปิดรับข่าวสาร เสมือนเป็นเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ข้อมูลตามช่องทางต่าง ๆ ประกอบด้วย การเลือกเปิดรับ การเลือกให้ความสนใจ การเลือกรับรู้และตีความหมาย และการ

เลือกจดจำ โดยหนุนเสริมด้วยหลักพุทธธรรม อันได้แก่ หลักปัญญา 3 บุรณาการเพื่อให้ธรรมนี้จะเข้ามาส่งเสริมกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ 3 ประการ และในแต่ละด้านมีจุดเด่นดังนี้

การเปิดรับข่าวสาร ประกอบด้วย 1) การเลือกเปิดรับ ได้แก่ เลือกเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น YouTube Facebook Line Instagram การเสนอแก้ไขกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับการชุมนุม แลกเปลี่ยนประเด็นแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง 2) การเลือกให้ความสนใจ ได้แก่ การเลือกข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการลงประชามติ การมีส่วนร่วมติดตามนโยบายการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและตรวจสอบของข้าราชการการเมืองท้องถิ่น 3) การเลือกรับรู้และตีความหมาย ได้แก่ การอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน กล้าแสดงความคิดเห็นทางการเมืองแบบเปิดกว้าง และมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ 4) การเลือกจดจำ ได้แก่ จดจำข่าวสารทางการเมืองในส่วนที่ตรงกับทัศนคติของตนเอง สามารถถ่ายทอดความรู้หรือบอกต่อเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองทุกระดับ และการรับรู้ข่าวสารที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเกิดขึ้นตามข้อเท็จจริง ทั้งนี้ หลักการสร้างความรู้ความเข้าใจทางการเมืองจะต้องบูรณาการกับหลักปัญญา 3 เพื่อให้ธรรมะนี้เข้ามาส่งเสริมกระบวนการสร้างความรู้ความเข้าใจ อันได้แก่ 1) สุตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง) ได้แก่ การรับฟังข่าวสารทางการเมือง และสามารถแยกแยะเรื่องที่ส่งผลบวกและผลลบต่อสังคมได้ การรับฟังข่าวสารทางการเมืองจากแหล่งต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาองค์ความรู้ตนเอง และเข้ารับการอบรมเกี่ยวกับการเมืองเบื้องต้นกับองค์การภาครัฐ 2) จินตามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) ได้แก่ การมีความรู้ที่ทักษะประสบการณ์ที่ร่วมคิดร่วมทำกับสมาชิกกลุ่มทางการเมืองทุกระดับ มีความคิดเกี่ยวกับการเมืองที่เป็นระบบ ถูกต้อง ละเอียดและคิดรอบด้าน และการคิดอย่างมีเหตุผล ไตร่ตรองอย่างถี่ถ้วน ก่อนที่จะถ่ายทอดความรู้อันเป็นประโยชน์ให้กับบุคคลอื่นที่จะรับข้อมูล 3) ภาวนามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ) ได้แก่ อาสาเป็นตัวแทนคณะกรรมการชุมชนเพื่อเป็นกระบอกเสียงในการดูแลชุมชนและคนในพื้นที่ การเข้าร่วมประชาพิจารณ์ประชาคมหมู่บ้าน และเข้าร่วมกิจกรรมทางการเมืองโดยการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม เช่น สมัชชาเป็นนักรการเมืองท้องถิ่น เป็นต้น

การเรียนรู้ทางการเมือง ถือเป็นกระบวนการถ่ายทอดทัศนคติทางการเมือง และแนวทางการปฏิบัติกิจกรรมทางการเมืองที่สอดคล้องกับค่านิยมและวัฒนธรรมทางการเมืองของสังคมนั้น ๆ เป็นการถ่ายทอดประสบการณ์ของบุคคลในการประพฤติปฏิบัติทางการเมือง ดังนั้นประชาชนต้องมีความเข้าใจทางการเมืองเป็นพื้นฐาน เพื่อนำไปสู่การมีส่วนร่วมทางการเมืองในทุกระดับ อันได้แก่ 1) หลักอำนาจอธิปไตย ได้แก่ หัวใจที่สำคัญของการปกครองในระบอบประชาธิปไตย คือ การมีส่วนร่วมของประชาชนทุกคน การร่วมกลุ่ม หรือชุมนุมของประชาชน

เป็นแสดงออกซึ่งการเป็นเจ้าของอำนาจอธิปไตย และการร่วมกลุ่มต่าง ๆ ของประชาชน เช่น กลุ่มสตรี กลุ่มเยาวชน และกลุ่มประชาสังคมอื่น ๆ มีความสำคัญสำหรับการปกครองในระบอบประชาธิปไตย 2) หลักสิทธิและเสรีภาพ ได้แก่ ระบอบประชาธิปไตยกำหนดสิทธิเสรีภาพให้กับประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน มีสิทธิร่วมกันแก้ไขปัญหาและตัดสินใจทางการเมืองร่วมกัน และสื่อมวลชนมีเสรีภาพในการนำเสนอข่าวสารทางการเมือง โดยไม่ถูกปิดกั้น 3) หลักความเสมอภาค ได้แก่ ประชาชนมีโอกาสที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง ในการลงคะแนนเสียงเลือกตั้งในระดับต่าง ๆ ให้มีความสำคัญกับแนวคิดที่แตกต่าง เป็นหลักสำคัญในระบอบประชาธิปไตย และคะแนนเสียงของประชาชนทุกคนมีความเท่าเทียมกัน 4) หลักภราดรภาพ ได้แก่ ศักดิ์ศรีของประชาชนย่อมได้รับความคุ้มครองเท่าเทียม การปฏิบัติตามกฎหมายเป็นหน้าที่ของพลเมืองที่ดี และรัฐบาลที่มีการบริหารประเทศที่โปร่งใส ตรวจสอบได้อย่างสม่าเสมอเป็นสิ่งสำคัญในระบอบประชาธิปไตย

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยเรื่อง ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี โดยผู้วิจัยได้ยกข้อค้นพบจากผลการวิจัยที่น่าสนใจมาอภิปรายผล ดังนี้

1. ระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยประชาชน การเปิดรับข่าวสาร ผลการวิจัยพบว่า ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบผลการศึกษได้แก่ การเลือกเปิดรับ รองลงมา คือ การเลือกรับรู้และตีความหมาย การเลือกให้ความสนใจ และการเลือกจดจำ แสดงให้เห็นว่า ข่าวสารเป็นส่วนสำคัญที่นำมาใช้ประกอบการตัดสินใจของประชาชนแต่ละบุคคล ทั้งนี้ การเปิดรับข่าวสาร จึงเป็นกระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสารที่เกิดขึ้นกับตัวบุคคล เพื่อให้เกิดการปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ไปในทิศทางที่ดีซึ่งบางคนไม่มีทัศนคติทางการเมือง ไม่ชอบเรื่องการถกเถียงถึงพรรคการเมือง แม้กระทั่งการแสดงความคิดเห็นของการบริหารงานภาครัฐ แต่กลับมีความรู้ความเข้าใจแค่เพียงในมุมมองของตนเองแคบ ๆ ซึ่งไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาสำราญ นนทพุทธิ (ทะสุนย์) (2559) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลร้องคำ อำเภอร้องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์ ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลร้องคำ อำเภอร้องคำจังหวัดกาฬสินธุ์ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านการรับรู้ข้อมูลข่าวสารทางการเมือง มีระดับมาก รองลงมา คือ ด้านการไปใช้สิทธิและมีส่วนร่วมในการเลือกตั้ง และที่อยู่ในระดับสุดท้าย คือ ด้านการแสดงประชามติและประชาพิจารณ์ อยู่ในระดับปานกลาง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ คงฤทธิ์ กุลวงษ์ (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม

ผลการวิจัยพบว่า การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหาร ส่วนตำบลหนองบ่อ โดยรวม และรายด้านอยู่ในระดับมาก คือ ด้านข้อมูลข่าวสาร กล่าวคือ ประชาชนมีความสนใจในข้อมูลข่าวสาร ทางการเมืองน้อย ด้านแสดงความคิดเห็น กล่าวคือ ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ทางการเมืองน้อย ด้านการตัดสินใจ กล่าวคือ ประชาชนมีทัศนคติเกี่ยวกับผู้นำ และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ทางการเมืองน้อย ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ ตริยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษา ระดับปริญญาบัณฑิตเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ผลการวิจัยพบว่า นักศึกษาหญิงระดับปริญญาบัณฑิตให้ความสำคัญต่อข่าวสาร ในการมีส่วนร่วมทางการเมือง และส่วนใหญ่เป็นนักศึกษาชั้นปีที่ 3 ขณะที่นักศึกษาชั้นปีที่ 4 มีการให้น้ำหนักน้อย นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในภาคกลางให้ความสำคัญเกี่ยวกับข่าวสารและการมีส่วนร่วมทางการเมืองมากที่สุด ขณะที่นักศึกษาที่มีภูมิลำเนาในภาคอีสานและภาคเหนือเน้นให้น้ำหนักกับข่าวสารน้อยถึงน้อยที่สุด สะท้อนให้เห็นฐานอำนาจกลุ่มการเมืองดั้งเดิมในระบอบทักษิณที่ยังแฝงฝังอุดมการณ์ทางการเมืองจนเป็นภาพแทน ประกอบกับมุมมองของนักศึกษาที่ปฏิเสธการครอบงำเชิงอำนาจของรัฐบาล

2. เปรียบเทียบระดับความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี การสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนตามหลักปัญญา 3 ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านโดยเรียงลำดับตามค่าเฉลี่ยพบ ได้แก่ ภาพนามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ) รองลงมา คือ จินตามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) และสุตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง) แสดงให้เห็นว่า การประยุกต์ใช้หลักปัญญา 3 นำมาสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ความเข้าใจที่ดีงาม ช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจให้มีความรู้สึกนึกคิดที่ดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ จารุกิตต์ พิริยสุวัฒน์ และคณะ (2563) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่จังหวัดเลย ผลการวิจัยพบว่า หลักพุทธธรรมก็ยังมีประโยชน์อยู่เสมอใจของคนรุ่นใหม่ก็คือว่า ทำอย่างไรจะนำหลักพุทธธรรม เข้าไปสัมผัสจิตใจของคนรุ่นใหม่เพื่อให้เขาเข้าถึงแก่นของหลักคำสอน และกลายเป็นเนื้อเดียวกับหลักคำสอนได้ ซึ่งจะทำให้เขาเห็นทางที่จะรอดพ้นจากความทุกข์เหล่านี้ไปได้ และประเพณีต่าง ๆ ซึ่งอาจมีคนบางกลุ่มยังให้ความสำคัญ แต่เนื่องจากคนรุ่นใหม่หลายกลุ่มเริ่มมีแนวความคิดที่เปลี่ยนไปจากจากประเพณีดั้งเดิมเหล่านี้ ปัญหาก็คือว่าเราจะต้องทำอย่างไร เพื่อให้คนกลุ่มนี้เข้าใจและซาบซึ้งกับคำสอนตามหลักพุทธธรรม เพื่อให้เขาเกิดการเปลี่ยนแปลงภายในในทางที่ดีขึ้นมาได้ คือใจที่สำคัญที่สุดของเรื่องพระพุทธศาสนากับโลกาภิวัตน์กรอบแนวคิดของพระพุทธศาสนาได้แก่ ปัญญา 3 ประการ คือ 1) สุตมยปัญญา คือ ปัญญาที่เกิดจากการฟัง อันได้แก่ ฟังการอบรม ฟังการบรรยาย ฟังการอภิปราย ฟังการเสวนา ฟังการ

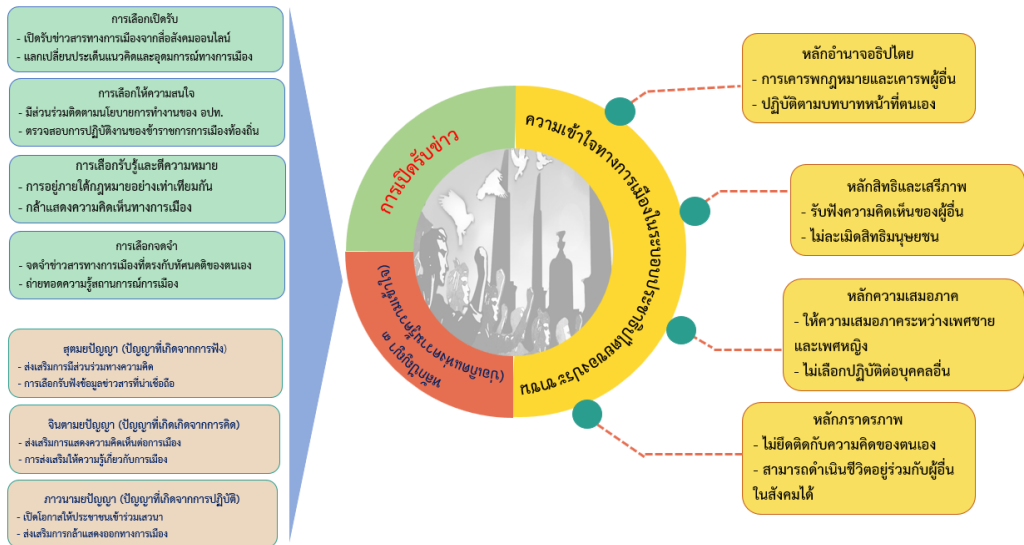
ระดม การอ่านตำราหรือเอกสาร การได้ดูได้ฟังจากสื่อต่าง ๆ 2) จินตามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดจากความคิดเป็นความคิดที่เป็นระบบถูกต้อง ความคิดที่ละเอียดลึกซึ้ง ความคิดแบบแยกคายความคิดรอบด้านที่เรียกว่า ความคิดแบบโยนิโสมนสิการ ซึ่งเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ และ 3) ภาวนามยปัญญา คือ ปัญญาเกิดจากการอบรมตนเองโดยเน้นกระบวนการศึกษาจิตและกายอย่างชัดเจน การฝึกจิตควบคุมจิต สามารถนำไปตรึงตรองได้อย่างแตกฉานเป็นระบบทำงานได้ผลมีประสิทธิภาพ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทา ธงชัยสุริยา (2562) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การศึกษาการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าของตนเองในพระพุทธศาสนาเถรวาท ผลการวิจัยพบว่า คุณค่าของมนุษย์ในคัมภีร์พระพุทธศาสนาเถรวาท คือ คุณค่าของการได้เกิดมาเป็นมนุษย์ และคุณค่าของการดำเนินชีวิตในอัฐภาพของมนุษย์ จึงควรใช้ชีวิตอยู่ด้วยความไม่ประมาทด้วยการสร้างสรรค์คุณงามความดี มีความสามารถในการรักษาศีลให้สมบูรณ์ได้ และสามารถพัฒนาศักยภาพของตนจนกระทั่งบรรลุธรรมตามลำดับได้ ดังนั้นมนุษย์จึงควรตระหนักถึงคุณค่าของตนเอง และควรดำรงชีวิตด้วยความไม่ประมาท ส่วนหลักธรรมเรื่องการเห็นคุณค่าของตนเอง ได้แก่ หลักปัญญา 3 ได้แก่ ปัญญาที่เกิดจากการฟังปัญญาที่เกิดจากการคิด และ ปัญญาที่เกิดจากการอบรม

3. นำเสนอแนวทางการสร้างความเข้าใจทางการเมืองในระบบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ผลการวิจัยพบว่า ความเข้าใจในการปกครองระบอบประชาธิปไตยถือเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงบทบาท หน้าที่และสิทธิแห่งความเป็นมนุษย์และความเป็นพลเมืองของสังคม ซึ่งประชาชนต้องมีความรู้พื้นฐานของปัญหาชน ตามหลักภราดรภาพ หลักความเสมอภาค หลักอำนาจอธิปไตย และหลักสิทธิและเสรีภาพ เพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการเมืองให้มีความถูกต้อง สอดคล้องกับงานวิจัยของพงษ์เมธิ ไชยศรีหา (2561) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า ความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ ด้านหลักอำนาจอธิปไตยของปวงชน อยู่ในระดับมาก ด้านหลักเสรีภาพ ในระดับมาก ด้านหลักความเสมอภาค ระดับปานกลาง ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของ พระมหาณรงค์ศักดิ์ วิชิรัมย์ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมทางการเมืองการปกครองของไทยในระบบประชาธิปไตยของประชาชน จังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า ประชาชนมีการพัฒนาความรู้ความเข้าใจในระบบประชาธิปไตย โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาในแต่ละด้านโดยเรียงตามค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดด้านหลักสิทธิและเสรีภาพส่วนบุคคล รองลงมาคือ ด้านการเสมอภาค และน้อยที่สุดคือ ด้านปกครอง ตามลำดับ การเปรียบเทียบการพัฒนา

ความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมทางการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน จังหวัดชลบุรี

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน ในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี สามารถสังเคราะห์ได้เป็นองค์ความรู้ดังภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 องค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัย “ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตยของประชาชนในเทศบาลนครปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี” มีองค์ประกอบที่สำคัญ ซึ่งสามารถอธิบายได้ดังนี้

การสื่อสารถือเป็นเครื่องมือสำคัญ ฉะนั้นข่าวสารก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ใช้ประกอบการตัดสินใจในกิจกรรมของมนุษย์ เมื่อความต้องการข่าวสารเพิ่มมากขึ้น บุคคลนั้นจึงต้องการข้อมูลในการตัดสินใจหรือไม่แน่ใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง และเป็นสิ่งที่ทำให้ผู้เปิดรับมีความทันสมัยสามารถปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ปัจจุบันได้ดี ทว่าในการสื่อสารนั้นจักต้องมีกระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสารที่เปรียบเสมือนเครื่องกรองข่าวสารในการรับรู้ของมนุษย์ ประกอบด้วย 4 ชั้น ซึ่งประกอบด้วย 1) การเลือกเปิดรับ เป็นการเลือกเปิดรับข่าวสารทางการเมืองจากสื่อสังคมออนไลน์ เช่น YouTube Facebook Line Instagram การเสนอแก้ไขกฎหมาย และรัฐธรรมนูญ รวมทั้งการเปิดรับข่าวสารทางการเมืองเกี่ยวกับการชุมนุมแลกเปลี่ยนประเด็นแนวคิดและอุดมการณ์ทางการเมือง 2) การเลือกให้ความสนใจ เป็นการเลือกข้อมูลที่เป็นข้อเท็จจริง เพื่อนำข้อมูลมาประกอบการตัดสินใจในการลงประชามติ การมีส่วนร่วมติดตามนโยบายการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รวมทั้งเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการ

ปฏิบัติงานและตรวจสอบของข้าราชการการเมืองท้องถิ่น 3) การเลือกรับรู้และตีความหมาย เป็นการอยู่ภายใต้กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน กล่าวแสดงความคิดเห็นทางการเมืองแบบเปิดกว้าง และมีส่วนร่วมทางการเมืองทุกระดับ และ 4) การเลือกจดจำ เป็นการจดจำข่าวสารทางการเมืองในส่วนที่ตรงกับทัศนคติของตนเอง สามารถถ่ายทอดความรู้หรือบอกต่อเกี่ยวกับสถานการณ์การเมืองทุกระดับ และการรับรู้ข่าวสารที่เป็นสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเกิดขึ้นตามข้อเท็จจริง ดังที่กล่าวมาข้างต้น ถือเป็นกระบวนการกระบวนการเลือกรับข่าวสารหรือเปิดรับข่าวสารของบุคคล และมีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทัศนคติ การโน้มน้าวใจและพฤติกรรมของผู้รับสาร อันนำไปสู่การตัดสินใจทางการเมืองตามความต้องการของตน

การสร้างความสำเร็จทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย เพื่อเป็นแนวทางปฏิบัติให้ประชาชนสามารถอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสงบสุข เป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ความเข้าใจที่ตรงกัน ต้องหนุนเสริมด้วยหลักพุทธธรรมอันสอดคล้องกับหลักปัญญา 2 สามารถนำมาช่วยสร้างความรู้ความเข้าใจให้มีความรู้สึกนึกคิดที่ดี ประกอบด้วย คือ 1) สุตมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง) การส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมทางการเมือง โดยการสร้างความรู้ความเข้าใจในการเลือกรับฟังข้อมูลข่าวสารที่มีแหล่งข้อมูลที่น่าเชื่อถือ ไม่ปกปิดข้อมูล ตลอดจนเปิดโอกาสให้ประชาชนได้ร่วมแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน 2) จินตามยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) การส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็นของตนเองต่อการเมือง เพื่อเป็นการพัฒนาทักษะความรู้ทางด้านสังคมการเมืองตามระบอบประชาธิปไตย ตลอดจนเป็นการขับเคลื่อนการเมืองโดยผ่านประชาชนเป็นศูนย์กลาง และ 3) ภวานมยปัญญา (ปัญญาที่เกิดจากการปฏิบัติ) การจัดกิจกรรมโดยให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมพูดคุยเรื่องการเมืองตามระบอบประชาธิปไตยในมุมมองของแต่ละบุคคล เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้

ความเข้าใจทางการเมืองในระบอบประชาธิปไตย มีองค์ประกอบที่สำคัญ คือ 1) หลักอำนาจอธิปไตย เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนรู้จักเคารพกฎหมาย เคารพสิทธิผู้อื่น และปฏิบัติตามบทบาทหน้าที่ตนเอง 2) หลักสิทธิและเสรีภาพ เป็นการส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนรู้จักรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นและเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น รวมทั้งปลูกฝังให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจว่าตนเอง รักศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตลอดจนการจัดกิจกรรมรณรงค์ไม่ละเมิดสิทธิมนุษยชน โดยเฉพาะสิทธิทางการเมืองและการแสดงความคิดเห็นของประชาชน 3) หลักความเสมอภาค เป็นการให้ความเสมอภาคระหว่างเพศชายและเพศหญิงในการทำกิจกรรมเพื่อสังคม ไม่เลือกปฏิบัติต่อบุคคลอื่น โดยไม่เป็นธรรมอันขัดต่อหลักความเสมอภาค รวมทั้งการให้โอกาสทุกคน ใช้ความสามารถที่ตนมีอยู่ไปในทางที่สุจริตอย่างเท่าเทียมกัน เพื่อพัฒนาความสามารถของตนให้เกิดประโยชน์ต่อตนเองและสังคม และ(4) หลักภราดรภาพ เป็นการส่งเสริมให้ประชาชนปฏิบัติตามกติกาในสังคมตามวิถีทางประชาธิปไตย โดยไม่มุ่งมันดิ่งดันที่จะเอาชนะกันและกัน ไม่ยึดติดกับความคิดของตนเองแต่เพียงฝ่ายเดียว ไม่ประพฤติหรือปฏิบัติตาม

อำเภอใจและไม่ทำให้ผู้อื่นเดือดร้อน ตลอดจนสามารถดำเนินชีวิตอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมแบบ
ภราดรภาพ และสงบสุข

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรดำเนินการประชาสัมพันธ์ข่าวสารทางการเมือง เพื่อส่งเสริมการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และอุดมการณ์ทางการเมืองอย่างเปิดเผย
2. หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมที่เกี่ยวกับการปฏิบัติงานและตรวจสอบของข้าราชการการเมืองท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. สร้างความรู้ความเข้าใจพื้นฐาน โดยการส่งเสริมการร่วมกลุ่มของประชาชน กลุ่มเยาวชน และกลุ่มประชาสังคมในพื้นที่ ให้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นทางการเมืองทุกระดับ
2. การให้ความรู้ทางด้านกฎหมาย สิทธิเสรีภาพให้แก่ประชาชน โดยหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง มีการจัดโครงการหรือกิจกรรม

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษาเกี่ยวกับความรู้ความเข้าใจการสื่อสารทางการเมืองของประชาชนในพื้นที่
2. ศึกษารูปแบบความพึงพอใจเมืองดีในวิถีประชาธิปไตยในระดับจังหวัดเพื่อสร้างความเป็นประชาธิปไตยของแต่ละพื้นที่

เอกสารอ้างอิง

- คงฤทธิ์ กุลวงษ์. (2561). การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอนาแก จังหวัดนครพนม. *วารสารวิชาการ บัณฑิตวิทยาลัยสวนดุสิต*, 14(3), 109-125.
- จารุกิตต์ดี พิริยสุวัฒน์ และคณะ. (2563). พระพุทธศาสนากับการเปลี่ยนแปลงวิถีวัฒนธรรมของคนรุ่นใหม่ จังหวัดเลย. *วารสาร มจร อุดมปริทรรศน์*, 5(2), 741-754.
- ตรัยรัตน์ ปลื้มปิติชัยกุล. (2560). การเปิดรับข่าวสารจากสื่อมวลชนกับการมีส่วนร่วมทางการเมืองของนักศึกษาระดับปริญญาบัณฑิตเขตกรุงเทพมหานคร ภายใต้การบริหารงานของรัฐบาล พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา. *วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช*, 30(2), 53-72.
- เทศบาลนครปากเกร็ด อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี. *ข้อมูลการเลือกตั้ง*. สืบค้น 3 เมษายน 2565, จาก <https://www.pakkretcity.go.th/index.php/2-uncategorised/2583-2017-09-12-06-25>
- นันทา ธงชัยสุริยา. (2562). การศึกษาการสร้างเสริมการเห็นคุณค่าของตนเองในพระพุทธศาสนาเถรวาท. *วารสารนวัตกรรมการศึกษาและการวิจัย*, 3(2), 99-108.

- บุญทัน ดอกไธสง. (2559). *นโยบายสาธารณะศาสตร์*. พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ประภัสสร ทองยินดี. (2558). ประชาธิปไตย: แนวคิดและหลักการเบื้องต้น. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย*, 5(3), 11-22.
- พงษ์เมธี ไชยศรีหา. (2561). ความรู้ความเข้าใจในหลักการประชาธิปไตยและทัศนคติของประชาชนที่มีต่อการพัฒนาวัฒนธรรมทางการเมืองประชาธิปไตยในเขตเทศบาลเมืองชุมแพ จังหวัดขอนแก่น. *วารสารวิชาการและวิจัย*, 8(3), 9-23.
- พระมหาณรงค์ศักดิ์ วิชิรัมย์. (2558). การพัฒนาความรู้ความเข้าใจและพฤติกรรมทางการเมืองการปกครองของไทยในระบอบประชาธิปไตยของประชาชน จังหวัดชลบุรี. *วารสารวิทยาลัยนครราชสีมา*, 9(2), 50-56.
- พระมหาสำราญ นนทพุทธิ. (2559). *การมีส่วนร่วมทางการเมืองของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลร่องคำ อำเภอร่องคำ จังหวัดกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตร์มหาบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

การพัฒนาแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเอง ของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่*

THE DEVELOPMENT OF AN ADMINISTRATIVE MODEL FOR ENHANCING SELF – LEADERSHIP OF PRESCHOOL CHILDREN IN CHIANG MAI PRIVATE SCHOOLS

พรพิมล พิสุทธิพันธ์พงศ์, พรรณี สุวตถิ, ชูชีพ พุทธประเสริฐ, ศิริมาศ โกศลย์พิพัฒน์
Pornpimol Phisutthiphanpong, Pannee Suwatthee, Choocheep Phutthaprasert,
Sirimas Kosanpipat
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
Chiang Mai Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: p_ponnn@pimandek.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย 2. พัฒนา ตรวจสอบรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการฯ และ 3. ประเมินรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการฯ ผู้ให้ข้อมูล มี 2 กลุ่ม ได้แก่ 1) ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญในการสนทนากลุ่ม สัมภาษณ์ ประชุมเชิงปฏิบัติการ สัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ และประชุมประชาพิจารณ์ ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง และ 2) ผู้บริหาร และครูผู้สอน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) และสุ่มอย่างง่าย เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพการบริหารจัดการฯ โดยภาพรวม มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก สำหรับปัญหาการบริหารจัดการฯ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับปานกลาง 2. รูปแบบการบริหารจัดการ พบว่า มี 4 ส่วน ได้แก่ 1) เป้าหมายและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ส่วนคู่มือการใช้รูปแบบฯ มี 3 ตอน ได้แก่ 1) บทนำ 2) รูปแบบการบริหารจัดการ และ 3) กระบวนการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย รวมทั้งภาคผนวก โดยผลการตรวจสอบฯ พบว่า ทุกรายการมีความถูกต้อง และเหมาะสม 3. การประเมินรูปแบบและคู่มือ

การใช้รูปแบบฯ พบว่าทุกรายการมีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด
ที่สุจริตตามยปัญญา และภาวนามยปัญญา

คำสำคัญ: รูปแบบการบริหารจัดการ; ภาวะผู้นำในตนเอง; เด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชน

Abstract

Objectives of this research were: 1. to investigate administrative contexts and problems to cultivate self-leadership in the children, 2. to develop and verify the administrative model and manual, and 3. to assess the administrative model and manual. The informants were divided into two groups: 1) experts and specialists involved in interviews, a workshop, an connoisseurship seminar and a public hearing which were purposive sampling and 2) school administrators and teachers were obtained by determining the sample size based on Krejcie & Morgan table (1970) and a simple random sampling. A questionnaire was used to collect the data and the data were analyzed for frequency, percentage, mean, and standard deviation. The content analysis was also applied.

Findings were as follows: 1. The administrative contexts and problems revealed that the overall mean of the contexts was at a high level while that of the problems was at a moderate level. 2. The administrative model is found to have four parts, which include goals and principles, objectives, systems and mechanisms to enhance self-leadership of pre-school children, and success conditions. The manual is divided into three parts: Introduction, Administrative Model, and Self-leadership enhancement process as well as appendices. The verification revealed that all items were accurate and appropriate. 3. The assessment of the model and manual revealed that the feasibility and utility of all items were at the highest level.

Keywords: Administrative model; Self-leadership; Preschool children in Private schools

บทนำ

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีความสำคัญ เนื่องจากการวางพื้นฐานสำหรับชีวิตให้กับเด็ก ผลจากการวิจัยขององค์การยูนิเซฟ (UNICEF) ได้ระบุไว้ว่าการพัฒนาเด็กปฐมวัยเป็นกุญแจดอกสำคัญที่จะนำไปสู่ชีวิตที่สมบูรณ์และมีพลังผลิตภาพ รวมถึงความก้าวหน้าของประเทศ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดขององค์การยูเนสโก (UNESCO) ที่ได้เสนอแนะไว้ว่าการพัฒนา

เด็กปฐมวัยที่มีคุณภาพจะสร้างคุณลักษณะของพลเมืองที่มีความรับผิดชอบ ใส่ใจผู้อื่นและมีความสามารถ ส่งผลถึงการลงทุนที่คุ้มค่า (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562) ด้วยความสำคัญดังกล่าว รัฐบาลจึงได้บัญญัติกฎหมายและกำหนดนโยบายที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาเด็กปฐมวัยอย่างเป็นองค์รวม เพื่อให้เป็นกลไกในการขับเคลื่อนการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย โดยกำหนดให้มีแผนบูรณาการและมอบหมายให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง นำไปเป็นกรอบในการจัดทำแผนปฏิบัติการเพื่อพัฒนาเด็กปฐมวัยและให้มีการติดตามความก้าวหน้าเป็นระยะ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) กระทรวงศึกษาธิการซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่รับผิดชอบในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย จึงได้กำหนดนโยบายและกลยุทธ์ในการขับเคลื่อนการพัฒนาเด็กปฐมวัย เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินงานสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม โดยให้สถานศึกษาในสังกัดดำเนินการตามจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ในการส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการทุกด้าน ให้เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2560)

ด้วยสถานการณ์ของสังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วแบบพลิกโฉม ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมของเยาวชนไทยทุกวัย ตามที่สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน (2557) ได้เสนอแนวคิดไว้ว่า วิกฤตเกี่ยวกับภาวะผู้นำของเด็กไทยส่วนหนึ่งมาจากการเลี้ยงดูของครอบครัวที่สอนให้เชื่อฟังเป็นหลัก รวมทั้งระบบการศึกษาไทยสร้างเด็กให้คิดตามมากกว่าการคิดสร้างสรรค์ สอดคล้องกับแนวคิดของวราลี ฌโนมชาติ และคณะ (2560) ที่ได้กล่าวถึงเด็กปฐมวัยยุคเจนเนอเรชั่นอัลฟ่า ว่าเป็นเด็กยุคใหม่ที่เกิดมาพร้อมกับโลกดิจิทัล ใช้ชีวิตอยู่กับโลกออนไลน์ เรียนรู้เร็ว มีความอดทนต่ำ มีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวและผู้อื่นน้อย โรงเรียนจึงต้องให้ความสำคัญในเสริมสร้างคุณลักษณะที่เหมาะสมให้แก่เด็กในช่วงวัยนี้ จะช่วยลดปัญหาในสังคมได้อีกประการหนึ่ง จากการศึกษารายงานของ World Economic Forum (2016) ที่ได้เสนอไว้ว่าทักษะสำคัญใหม่ที่จำเป็นสำหรับเด็กปฐมวัย และมีแนวโน้มเป็นที่ต้องการในอนาคต คือ ทักษะความเป็นผู้นำ (Leadership skill) ซึ่งเป็นทักษะที่ตอบสนองต่อการทำงานเพื่อจัดการตนเองกับสภาพแวดล้อม ในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลง โดยเริ่มที่การสร้างภาวะผู้นำในตนเอง (Self-leadership) ซึ่งเป็นภาวะที่จะนำพาและพัฒนาตนเองไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ ด้วยเหตุดังกล่าวจึงได้มีการนำแนวคิดการสร้างโรงเรียนต้นแบบผู้นำของ Covey (2008) ที่ได้เผยแพร่กระบวนการส่งเสริมให้นักเรียนมีภาวะผู้นำ โดยใช้หลักการ 7 อุปนิสัยของผู้ทรงประสิทธิภาพ (The 7 Habits of Highly Effective People) โดยเริ่มต้นจากกรอบความคิดที่ว่าเด็กทุกคนมีศักยภาพ และเป็นผู้นำได้ แนวคิดนี้จะช่วยให้ผู้บริหาร ครูผู้สอน และผู้ปกครอง รวมทั้งชุมชนได้ร่วมกันเสนอแนวทางในการเสริมสร้างภาวะผู้นำให้กับเด็กปฐมวัย ให้มีพัฒนาการรอบด้าน สมดุล และกำกับตนเองให้ทำสิ่งต่าง ๆ ที่เหมาะสมตามช่วงวัยได้สำเร็จ ทั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการสังเคราะห์แนวคิดและข้อค้นพบจากงานวิจัยของนักการศึกษาและนักวิชาการ ที่เกี่ยวกับภาวะผู้นำของเยาวชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ จำนวน 24

แหล่งข้อมูล โดยคัดเลือกแหล่งข้อมูลที่เป็นจริง น่าเชื่อถือ เป็นตัวแทน และเป็นข้อมูลที่มีความหมายชัดเจน เข้าใจง่าย Scott (1990) แล้วนำมาจัดลำดับตามความถี่ทำให้ได้องค์ประกอบภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย จำนวน 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ด้านการนำตนเอง (Leading Self) และ 2) การนำผู้อื่น (Leading Others) จากนั้นจึงได้ดำเนินการจัดประชุมสนทนากลุ่มกับผู้ทรงคุณวุฒิ เพื่อตรวจสอบและยืนยันองค์ประกอบภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ผลจากการดำเนินการดังกล่าว พบว่า องค์ประกอบด้านการนำตนเอง (Leading Self) ประกอบด้วย ตระหนักในตนเอง มุ่งมั่นทำงาน สร้างสรรค์สิ่งใหม่ และรับผิดชอบต่อตนเอง และ ด้านการนำผู้อื่น (Leading Others) ประกอบด้วย รับผิดชอบต่อผู้อื่น สื่อสารเข้าใจผู้อื่น ทำงานร่วมกันเป็นทีม และมีจิตอาสา (พรพิมล พิสุทธิพันธ์พงศ์ และคณะ, 2565)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยในฐานะที่ปฏิบัติงานตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน ที่มีบทบาทหน้าที่ในการบริหารจัดการการศึกษาระดับปฐมวัยของโรงเรียนเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ จึงมีความสนใจในการนำผลจากการสังเคราะห์องค์ประกอบภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย มาบูรณาการกับแนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับภาวะผู้นำ การบริหารจัดการเชิงระบบ และกระบวนการควบคุมคุณภาพเพื่อนำมาศึกษาวิจัยต่อยอด ในการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งผลจากการศึกษาวิจัยครั้งนี้คาดว่าจะประโยชน์ต่อผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครองและชุมชน ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยให้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการบริหารจัดการ และการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ เพื่อพัฒนาคุณภาพของเด็กปฐมวัยให้มีสมรรถนะด้านภาวะผู้นำในตนเอง และมีทักษะชีวิตพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อพัฒนา ตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อประเมินรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยนำเสนอข้อมูลเกี่ยวกับประชากร กลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 86 คน และครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 258 คน รวมทั้งสิ้น 344 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้บริหารโรงเรียน จำนวน 86 คน และครูผู้สอนระดับปฐมวัย จำนวน 258 คน รวมทั้งสิ้น 344 คน ได้มาโดยการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างด้วยตารางสำเร็จรูปของ Krejcie & Morgan (1970) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา นำแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง ไปสัมภาษณ์ผู้บริหารโรงเรียน ที่มีผลการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best practice) ด้านการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำให้กับเด็กปฐมวัย จำนวน 3 คน เพื่อนำผลมาเป็นแนวทางการยกร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบฯ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา และจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) กับผู้บริหารโรงเรียน ครูวิชาการและครูกิจกรรมระดับปฐมวัย กลุ่มละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน เพื่อยกร่างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา ตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบและ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ด้วยการจัดสัมมนาอิงผู้เชี่ยวชาญ (Connoisseurship) กับผู้เชี่ยวชาญ ประกอบด้วย อาจารย์ผู้สอนระดับบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการบริหารการศึกษาปฐมวัยและจิตวิทยาการศึกษาและการแนะแนว นักวิชาการศึกษา และผู้บริหารโรงเรียนเอกชนในจังหวัดเชียงใหม่ที่ได้รับรางวัลผลการปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practice) ด้านการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย รวมทั้งสิ้น 9 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้คำร้อยละ และการวิเคราะห์เนื้อหา

การวิเคราะห์ข้อมูล

ประเมินรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบฯ ด้วยการจัดประชุมประชาพิจารณ์ (Public hearings) กับผู้ทรงคุณวุฒิ ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนเอกชนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย ครูผู้สอนระดับปฐมวัย และผู้ปกครองเด็กปฐมวัย กลุ่มละ 4 คน รวมทั้งสิ้น 12 คน เพื่อประเมินตามเกณฑ์ด้านความเป็นไปได้ (Feasibility) และความเป็นประโยชน์ (Utility) ของ (ร่าง)

รูปแบบและ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. การศึกษาสภาพ และปัญหาการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า สภาพการบริหารจัดการ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก ด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านผลผลิตมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด สำหรับปัญหาการบริหารจัดการฯ โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ด้านข้อมูลย้อนกลับมีค่าเฉลี่ยสูงสุด และด้านกระบวนการมีค่าเฉลี่ยต่ำสุด เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน สรุปได้ดังนี้

1.1 ปัจจัยนำเข้า ที่เป็นปัจจัยภายใน พบว่า สภาพการบริหารจัดการรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ โรงเรียนจัดสรรเงินและทรัพยากรเพื่อสนับสนุนการสร้างเสริมภาวะผู้นำของเด็กปฐมวัย ส่วนรายการที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ ครูปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในการเป็นผู้นำการเรียนรู้ สำหรับปัจจัยภายนอก พบว่า สภาพการบริหารจัดการรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ กระทรวงศึกษาธิการสนับสนุน งบประมาณในการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัยอย่างต่อเนื่องส่วนรายการเป็นปัญหามากที่สุด คือ สภาวะทางเศรษฐกิจของประเทศส่งผลกระทบต่อความมั่นคงในการดำรงชีพของผู้ปกครอง

1.2 กระบวนการ พบว่า สภาพการบริหารจัดการรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ โรงเรียนมีการแต่งตั้ง และมอบหมายงานให้คณะทำงานวางแผนเสนอโครงการและงบประมาณในการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ส่วนรายการที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ โรงเรียนมีการกำหนดกลยุทธ์ แผนปฏิบัติการ/โครงการและ กิจกรรมในการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย

1.3 ผลผลิต ที่เป็นองค์ประกอบภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการนำตนเอง พบว่า สภาพการบริหารจัดการฯ รายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ เด็กมีสมาธิ จดจ่อในการทำงานให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ ส่วนรายการที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ เด็กกล้าพูด กล้าแสดงออกด้วยตนเองอย่างเหมาะสม โดยไม่มีการบังคับ สำหรับด้านการนำผู้อื่น พบว่า สภาพการบริหารจัดการรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด คือ เด็กสามารถเจรจาและเชิญชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับความคิดของตนเอง ส่วนรายการที่เป็นปัญหามากที่สุด คือ เด็กสามารถเจรจาและเชิญชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับความคิดของตนเอง

1.4 ด้านข้อมูลย้อนกลับ พบว่า สภาพการบริหารจัดการรายการที่มีการปฏิบัติน้อยที่สุด รวมทั้งเป็นปัญหามากที่สุด คือ ผู้บริหารและคณะครูเผยแพร่ผลการดำเนินงานการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนไปยังเครือข่ายหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง

2. การพัฒนา ตรวจสอบรูปแบบ และคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ จำแนกผลการวิจัยได้ 3 ประเด็น สรุปได้ดังนี้

2.1 ผลการศึกษาสถานศึกษาที่มีผลการปฏิบัติเป็นเลิศ (Best practice) ด้านการสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำให้กับเด็กปฐมวัย พบว่าได้ข้อมูลที่สามารถนำไปเป็นแนวทางในการยก ร้างรูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบ ดังนี้

2.1.1 ผู้บริหารโรงเรียนได้ตระหนักถึงสมรรถนะเด็กยุคใหม่ให้มีความพร้อมในการเป็นผู้นำ สามารถรับมือกับสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้น และมีหลักการและกรอบแนวคิดที่ว่า เด็กปฐมวัยมีศักยภาพ และมีความสามารถที่แตกต่างกัน บุคคลากรทุกฝ่ายควรมีส่วนร่วมพัฒนา ศักยภาพให้กับเด็กปฐมวัย

2.1.2 โรงเรียนได้กำหนดวิสัยทัศน์ เอกลักษณ์ อัตลักษณ์ และเป้าหมายในการ สร้างและพัฒนาภาวะผู้นำให้กับเด็กระดับปฐมวัยที่สอดคล้องกัน

2.1.3 โรงเรียนมีกระบวนการดำเนินงานเพื่อสร้างและพัฒนาภาวะผู้นำให้กับ เด็กปฐมวัย ในการวางแผนการผู้นำน้อยอย่างเป็นระบบ

2.1.4 โรงเรียนมีการตรวจสอบและประเมินผลการดำเนินงานตามตัวชี้วัดของ แต่ละโครงการโดยประเมินตามสภาพจริง เน้นให้ครู ผู้ปกครองและเด็กมีส่วนร่วมประเมิน

2.1.5 โรงเรียนมีการเผยแพร่แนวปฏิบัติที่เป็นเลิศ (Best practices) เพื่อร่วม ขับเคลื่อนการพัฒนาคุณภาพเด็กปฐมวัย โดยร่วมเป็นเครือข่ายการพัฒนานวัตกรรมผู้นำน้อย ของสถานศึกษาที่อยู่ในพื้นที่นวัตกรรมการศึกษา และสถาบันส่งเสริมภาวะผู้นำทั้งในประเทศ และต่างประเทศ

2.2 ผลการยก ร้างรูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของ เด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ได้รูปแบบการบริหารจัดการซึ่งมี สาระสำคัญ 4 ส่วน ดังนี้

2.2.1 เป้าหมาย คือ เด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการสร้าง เสริมภาวะผู้นำในตนเอง ทั้งด้านการนำตนเองและการนำผู้อื่นอย่างเต็มตามศักยภาพ ส่วน หลักการ คือ การดำเนินงานสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย เป็นไปตามหลักการ การบริหารจัดการเชิงระบบ กระบวนการควบคุมคุณภาพ และการบริหารแบบมีส่วนร่วม

2.2.2 วัตถุประสงค์ คือ เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ใน โรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ด้านการนำตนเอง และด้านการนำผู้อื่น

2.2.3 ระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็ก ปฐมวัย เป็นการนำแนวคิดกระบวนการจัดการเชิงระบบ มาบูรณาการกับแนวคิดกระบวนการ ควบคุมคุณภาพด้วยวงจรเดมมิง (Deming cycle) มีสาระสำคัญ ดังนี้

1) ด้านปัจจัยนำเข้า (Input: I) ที่เป็นปัจจัยภายใน ประกอบด้วย บุคลากร (ผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้ปกครอง และ เด็กปฐมวัย) งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และการจัดการ สำหรับที่เป็นปัจจัยภายนอก ประกอบด้วย การเมือง เศรษฐกิจ สังคม และเทคโนโลยี

2) กระบวนการ (Process) ตามขั้นตอนของกระบวนการควบคุมคุณภาพด้วยวงจรเดมมิ่ง (Deming cycle) ประกอบด้วย ขั้นที่ 1 การร่วมวางแผนและเตรียมความพร้อม ขั้นที่ 2 การร่วมปฏิบัติและบูรณาการกิจกรรม ตามองค์ประกอบภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการนำตนเองและการนำผู้อื่น ด้วย 3 ประสพการณ์สำคัญและ 9 กิจกรรม (LSO₁₋₉) ดังนี้ 1) ร่วมเรียนรู้ภาวะผู้นำยุคใหม่ ได้แก่ กิจกรรมLSO₁ : ตะลุยโลกออนไลน์ LSO₂ : ใฝ่รู้เล่นปนเรียน และ LSO₃ : ปรับเปลี่ยนพ่อแม่เป็นครู 2) ร่วมสร้างสรรค์วัฒนธรรมภาวะผู้นำ ได้แก่ กิจกรรมLSO₄ : แบ่งปันความดีของฉัน LSO₅ : ช่วยกันเป็นทีมต้นแบบผู้นำ และ LSO₆ : ทำสิ่งสำคัญออกมรัก ผাগใจ และ 3) ร่วมเสริมพลังภาวะผู้นำ ได้แก่กิจกรรม LSO₇ : จุดประกายพลังผู้นำยุคใหม่ LSO₈ : เต็มใจรักจิตอาสา และ LSO₉ : พัฒนาสูตรสำเร็จของเรา ขั้นที่ 3 การร่วมนิเทศ กำกับ และติดตาม และ ขั้นที่ 4 การร่วมประเมินและปรับปรุง แก้ไข 3) ผลผลิต (Output) ประกอบด้วย สมรรถนะภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ด้านการนำตนเอง (Leading Self) ได้แก่ ตระหนักในตนเอง มุ่งมั่นทำงาน สร้างสรรค์สิ่งใหม่ และรับผิดชอบต่อตนเอง และด้านการนำผู้อื่น (Leading Others) ได้แก่ รับฟังผู้อื่น สื่อสารจูงใจผู้อื่น ทำงานร่วมกันเป็นทีม และมีจิตอาสา 4) ข้อมูลย้อนกลับ (Feedback) ประกอบด้วย การสะท้อนสภาพ ปัญหา สาเหตุ และ แนวทางการพัฒนากระบวนการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย 5) เงื่อนไขความสำเร็จ ประกอบด้วย การมีเป้าหมายร่วมกัน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการติดตามและประเมินผล

2.3 ผลการยกร่างคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ได้คู่มือการใช้รูปแบบ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 3 ตอน รวมทั้งภาคผนวก ดังนี้

ตอนที่ 1 บทนำ ประกอบด้วย ความเป็นมา/ความสำคัญ และกระบวนการดำเนินงาน พัฒนารูปแบบ

ตอนที่ 2 รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ตามองค์ประกอบของรูปแบบ 4 ส่วน

ตอนที่ 3 กระบวนการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย : แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษา ตามแนวคิดกระบวนการควบคุมคุณภาพ 4 ชั้น

ภาคผนวก ประกอบด้วย เอกสารแนวทางการปฏิบัติในการนำรูปแบบไปใช้ และอื่น ๆ

2.4 ผลการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบฯ และ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่

พบว่า ได้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบทุกรายการมีความถูกต้อง และเหมาะสม คิดเป็นร้อยละ 100

3. ผลการประเมิน (ร่าง) รูปแบบฯ และ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการ เพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ พบว่าได้รูปแบบและคู่มือการใช้รูปแบบทุกรายการ มีความเป็นไปได้และเป็นประโยชน์ มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด

อภิปรายผลการวิจัย

1. จากผลการวิจัยที่พบว่า การบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ในด้านผลผลิต (Output: O) ซึ่งเป็นเป็นพฤติกรรมที่แสดงถึงสมรรถนะภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด โดยเฉพาะในด้านการนำตนเอง (Leading Self) ในประเด็น เด็กมีสมาธิ จดจ่อในการทำงานให้สำเร็จตามที่ตั้งใจไว้ และด้านการนำผู้อื่น (Leading Others) ในประเด็นเด็กสามารถเจรจาและเชิญชวนให้ผู้อื่นเห็นด้วยกับความคิดของตนเอง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากวิกฤตจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ในช่วง 2 ปีที่ผ่านมา ทำให้ครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนได้ตามปกติ จึงต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการบริหารจัดการเรียนรู้ให้มีหลายรูปแบบ อาทิ แบบ On-Air Online On-Demand On-Hand และ On-Site ตามนโยบายของหน่วยงานต้นสังกัด ทำให้เด็กครูผู้สอน รวมทั้งผู้ปกครองต้องปรับตัวในการเรียนรู้รูปแบบใหม่ที่หลากหลาย ก่อให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการบริหารจัดการ และการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ จึงอาจส่งผลกระทบต่อการเสริมสร้างสมรรถนะภาวะผู้นำในตนเองของเด็กในสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงปัจจุบัน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียน ครูผู้สอน และผู้ปกครองจึงต้องร่วมกันขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย ในด้านกระบวนการ (Process: P) ตามที่ผู้วิจัยได้นำเสนอผลการพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการฯ ในขั้นการร่วมปฏิบัติ และบูรณาการกิจกรรม โดยเฉพาะการจัดประสบการณ์และกิจกรรมสำคัญ อาทิ ใฝ่รู้เล่นปนเรียน แบ่งปันความคิดของฉัน ช่วยกันเป็นทีมต้นแบบผู้นำ และจุดประกายพลังผู้นำยุคใหม่ ซึ่งหากแต่ละโรงเรียนได้นำไปประยุกต์ใช้ จะช่วยให้เด็กมีภาวะผู้นำในตนเอง และมีทักษะชีวิตพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในอนาคต เพื่อให้บรรลุตามปรัชญาและเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560

สำหรับผลการวิจัยที่พบว่า ด้านข้อมูลย้อนกลับ (Feedback: F) เป็นปัญหาการบริหารจัดการที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด ในประเด็นผู้บริหารและคณะครูเผยแพร่ผลการดำเนินงานการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัยของโรงเรียนไปยังเครือข่ายหน่วยงานทางการศึกษาที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย นั้นยังดำเนินการไม่ครบถ้วน ตามหลักการในการบริหารจัดการเชิงระบบ กระบวนการควบคุมคุณภาพ

และการบริหารแบบมีส่วนร่วม ที่จำเป็นต้องมีเงื่อนไขความสำเร็จ ได้แก่ การมีเป้าหมายร่วมกัน การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ และการติดตามและประเมินผลซึ่งเป็นส่วนสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการจากผลการวิจัยครั้งนี้ นอกจากนี้อาจเนื่องมาจากบริบทของโรงเรียนเอกชนแต่ละแห่งมีจุดเน้นในการพัฒนาเด็กปฐมวัยที่แตกต่างกัน และมีข้อจำกัดในด้านบุคลากรงบประมาณวัสดุอุปกรณ์และการจัดการ ตลอดจนนโยบายภาครัฐเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของเอกชนไม่เอื้อต่อการกระจายอำนาจการบริหารจัดการ ดังนั้นในการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองให้กับเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนจังหวัดเชียงใหม่ จำเป็นต้องมีกลยุทธ์การขับเคลื่อนการพัฒนานวัตกรรมการสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้ของผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทุกฝ่ายที่ชัดเจน จึงจะส่งผลให้มีการตระหนักและยอมรับการมีเป้าหมายร่วมกันในการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

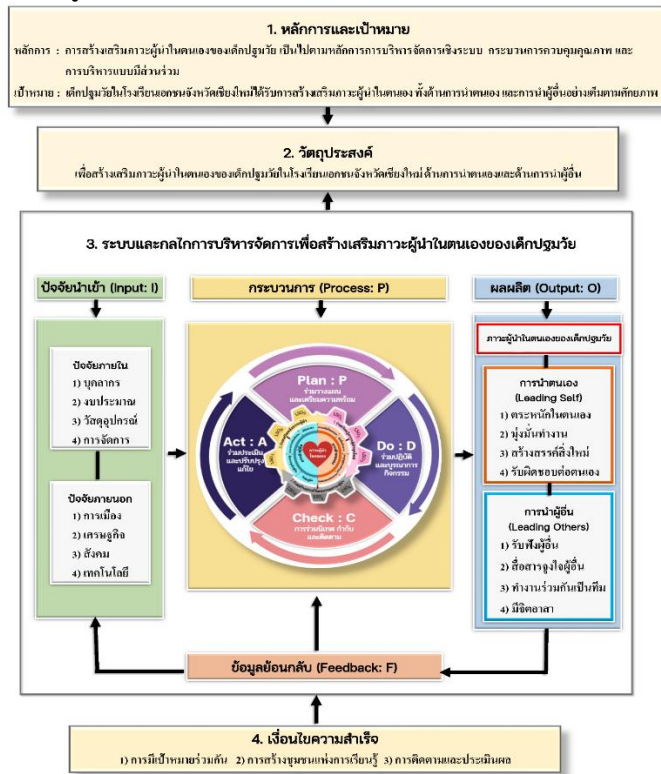
2. ผลการตรวจสอบ (ร่าง) รูปแบบ และ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ โดยภาพรวมทุกรายการมีความถูกต้องและเหมาะสม ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการด้วยระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ บรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย ทำให้ได้รูปแบบการบริหารจัดการฯ ที่ประกอบด้วย 4 ส่วนสำคัญ ได้แก่ 1) เป้าหมายและหลักการ 2) วัตถุประสงค์ 3) ระบบและกลไกการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จ ที่ครอบคลุมแนวคิดการบริหารเชิงระบบ (IPOF) ทั้ง 4 ระบบย่อย และแนวคิดกระบวนการควบคุมคุณภาพ (PDCA) 4 ขั้นตอนอย่างครบถ้วน ซึ่งสอดคล้องกับสำนักงานศึกษาธิการเชียงใหม่ (2565) ที่ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือในการส่งเสริมประสิทธิภาพการจัดการเรียนรู้ สำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเชียงใหม่ พบว่า รูปแบบเครือข่ายความร่วมมือประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) หลักการของรูปแบบ 2) วัตถุประสงค์ของรูปแบบ 3) ระบบและกลไกของรูปแบบ และ 4) เงื่อนไขความสำเร็จของรูปแบบ นอกจากนี้รูปแบบการบริหารจัดการที่เป็นผลจากการวิจัยครั้งนี้ ได้ระบุเป้าหมายไว้ว่า เด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ได้รับการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเอง ทั้งด้านการนำตนเองและการนำผู้อื่นอย่างเต็มตามศักยภาพ จึงตอบสนองวิสัยทัศน์การพัฒนานวัตกรรมการศึกษาเอกชนเพื่อคนเชียงใหม่ที่เสนอไว้ว่า การศึกษาของเชียงใหม่ ต้องกล้าคิด กล้าเปลี่ยนแปลง ตอบโจทย์คนเชียงใหม่ เพื่อการพัฒนานวัตกรรมการจัดการศึกษาโดยใช้พื้นที่เป็นฐาน นำไปสู่การมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วน ที่มุ่งหวังให้เกิดการพัฒนาในทุกพื้นที่ของจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้เด็กมีศักยภาพในการดำเนินชีวิตและเป็นพลเมืองโลกในศตวรรษที่ 21 รวมทั้งเป็นไปตามเป้าหมายของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2560 ที่ได้ระบุจุดมุ่งหมายเพื่อส่งเสริมให้เด็กปฐมวัย มีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เหมาะสมกับวัยและความสามารถของแต่ละบุคคล และเพื่อสร้างรากฐานคุณภาพชีวิตให้พัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่าต่อตนเอง ครอบครัว สังคมและประเทศชาติ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน,

2560) และการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยตามมาตรฐานการศึกษาปฐมวัย พ.ศ.2561 ในด้านคุณภาพของเด็ก ด้านกระบวนการบริหารและการจัดการ และด้านการจัดประสบการณ์ที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2561) และพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562 ที่ตอบสนองนโยบายของรัฐบาล โดยมีหลักการสำคัญ คือ ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็กทุกคน การเลี้ยงดูและการศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ คำนึงถึงพัฒนาการ และการพัฒนาเด็กแบบองค์รวม ผ่านการเล่น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เด็กมีทักษะชีวิต ปฏิบัติตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง เป็นคนดี มีวินัย มีความสุข สร้างความรู้ความเข้าใจ และร่วมมือกับพ่อแม่ ครอบครัวและชุมชน (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) สำหรับคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการจากผลการวิจัยครั้งนี้ มีสาระสำคัญที่ประกอบด้วย 3 ตอน ได้แก่ 1) บทนำ 2) รูปแบบการบริหารจัดการเพื่อส่งเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัยในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ 3) กระบวนการส่งเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย : แนวทางการนำรูปแบบไปใช้ในสถานศึกษา และภาคผนวก ซึ่งเป็นไปในทิศทางเดียวกันกับคู่มือการเสริมสร้างวินัยในสถานศึกษา ด้านความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลา รวมทั้งด้านความซื่อสัตย์สุจริต ซึ่งประกอบด้วย ตอนที่ 1 ได้แก่ ความเป็นมา ความหมาย แนวคิดและวัตถุประสงค์ ตอนที่ 2 รูปแบบ/กลไกการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตอนที่ 3 กลไก/วิธีการ/กระบวนการในการเสริมสร้างวินัย และภาคผนวก (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2562)

3. จากผลการวิจัยที่พบว่า ผลการประเมิน (ร่าง) รูปแบบ และ (ร่าง) คู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการ โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากที่สุด ซึ่งทุกรายการ มีความเป็นไปได้ และเป็นประโยชน์ต่อการส่งเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ซึ่งทุกโรงเรียนที่จัดการศึกษาในระดับปฐมวัย สามารถนำไปประยุกต์ใช้ตามความต้องการจำเป็นที่สอดคล้องกับบริบทเชิงอัตลักษณ์ของพื้นที่ กำหนดกลยุทธ์ขับเคลื่อนการพัฒนาภาวะผู้นำให้กับผู้เรียนในระดับที่สูงขึ้น รวมทั้งสามารถนำไปพัฒนานวัตกรรมด้านการบริหารจัดการ ด้านหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ ตลอดจนด้านการประเมินคุณภาพผู้เรียนให้สอดคล้องกับผลลัพธ์ที่พึงประสงค์ของการศึกษา ที่เป็นคุณลักษณะคนไทย 4.0 เพื่อให้ผู้เรียนทุกระดับสามารถพัฒนาตนเองให้เป็นผู้เรียนรู้ ผู้ร่วมสร้างสรรค์นวัตกรรม และเป็นพลเมืองที่เข้มแข็ง ตามมาตรฐานของชาติ พ.ศ. 2561

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัย เรื่อง การพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการเพื่อสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ในโรงเรียนเอกชนจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้ได้องค์ความรู้จากการวิจัยที่เป็นส่วนประกอบสำคัญของรูปแบบการบริหารจัดการ ภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. หน่วยงานที่กำกับ ดูแลการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย ควรนำผลการวิจัยครั้งนี้ไปเป็นแนวทางในการพัฒนานโยบายและขับเคลื่อนกลยุทธ์การพัฒนาสมรรถนะด้านภาวะผู้นำสำหรับเด็กปฐมวัยในพื้นที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้สอดคล้องกับอัตลักษณ์และบริบทเชิงพื้นที่ของแต่ละแห่ง

2. โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย สามารถนำรูปแบบการบริหารจัดการฯ ไปประยุกต์ใช้ผ่านคู่มือการใช้รูปแบบการบริหารจัดการฯ โดยสามารถปรับกิจกรรม เนื้อหาในการสร้างเสริมภาวะผู้นำในตนเองของเด็กปฐมวัย ตามความต้องการจำเป็น และควรมีการนิเทศกำกับ/ติดตาม รวมทั้งประเมิน ปรับปรุงแก้ไข เผยแพร่ผลการดำเนินงาน เพื่อให้การพัฒนาเด็กปฐมวัยยุคใหม่บรรลุตามเป้าหมายของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. โรงเรียนที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัย ควรนำผลการวิจัยนี้ ไปดำเนินการพัฒนา นวัตกรรมระบบการบริหารจัดการและระบบการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้านการสร้างเสริม ภาวะผู้นำให้กับเด็กปฐมวัย เพื่อให้สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พ.ศ. 2560 และ ตอบสนองพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พุทธศักราช 2562 รวมทั้งแผนพัฒนาเด็ก ปฐมวัย พ.ศ. 2564 – 2570

2. ผู้บริหาร ครูปฐมวัยและผู้ปกครองสามารถนำผลการวิจัยนี้ไปพัฒนากลยุทธ์การสร้าง เสริมภาวะผู้นำให้กับเด็กปฐมวัยที่อยู่ในความรับผิดชอบ ให้มีพัฒนาการรอบด้านและสมดุล สนใจเรียนรู้และกำกับตนเองให้ทำสิ่งต่างๆ ที่เหมาะสมตามช่วงวัยได้สำเร็จ ตามคุณลักษณะ ผลลัพธ์ของคนไทย 4.0 สามารถปรับตัวให้ก้าวทันกับความเปลี่ยนแปลงของสังคมยุคดิจิทัล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนารูปแบบ และการพัฒนานวัตกรรมการบริหารจัดการ เพื่อสร้างเสริมสมรรถนะภาวะผู้นำของเด็กปฐมวัยของหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาระดับ ปฐมวัย ทั้งในระดับชาติและระดับท้องถิ่น

2. ควรออกแบบการวิจัยประเภทการวิจัยและพัฒนา เกี่ยวกับการสร้างนวัตกรรมการ จัดการเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสมรรถนะภาวะผู้นำสำหรับเด็กปฐมวัย ให้สอดคล้องกับปรัชญา การศึกษาปฐมวัย

เอกสารอ้างอิง

- ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ เรื่อง ให้ใช้มาตรฐานการศึกษาระดับปฐมวัย ระดับการศึกษาขั้น พื้นฐานและระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานศูนย์การศึกษาพิเศษ (2561, 24 กันยายน).
ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 135 ตอนพิเศษ 235 ง. หน้า 4-5.
- วราลี ถนอมชาติ และคณะ. (2560). การพัฒนาโปรแกรมการเรียนรู้โดยใช้ประสบการณ์เป็นฐาน เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ให้แก่เด็กปฐมวัยในยุคเจเนอเรชั่นอัลฟา สำหรับนักศึกษา วิชาชีพครู (รายงานผลการวิจัย). จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- สรวงมณฑ์ สิทธิสมาน. (2557). ถึงเวลาปฏิรูปเรื่องภาวะผู้นำได้แล้ว. สืบค้น 20 เมษายน 2564, จาก <https://mgronline.com/qol/detail/9570000047944>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2560). หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2562). รายงานเฉพาะเรื่องที่ 6 ความสำคัญและความ จำเป็นในการตราพระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- _____. (2561). คู่มือการเสริมสร้างวินัยนักเรียนในสถานศึกษาระดับการศึกษาขั้นพื้นฐานด้าน ความรับผิดชอบและการตรงต่อเวลา. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

- _____. (2563). *สภาวะการศึกษาไทย 2561/2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล*. กรุงเทพฯ: ภาพพิมพ์.
- Covey, S.R. (2008) *The Leader in Me*. New York: A Division of Simon & Schuster, Inc.
- Krejcie, R.V. & Morgan, D.W. (1970). *Determining Sample Size for Research Activities*. United State of America: Education and Psychological Measurement.
- Scott, J. (1990). *A Matter of Record Documentary Sources in Social Research*. Cambridge, Policy Press.
- World Economic Forum. (2016). *Technology; Skills and knowledge; Teaching and learning; Culture and society*. Retrieved March 20, 2020, from http://www3.weforum.org/docs/WEF_New_Vision_for_Education

การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ
พระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร*

THE INTEGRATION OF BUDDHIST DHAMMA TO DEVELOP LEADERSHIP OF
ECCLESIASTICAL MONKS IN BANGKOK METROPOLITAN

พระรณฤทธิ์ วินทะชัย, วิทยา จิตนุพงศ์, สุรพล สุษะพรหม, ชัยสิทธิ์ ทองบริสุทธ์

Phra Ronnarit Winthachai, Witthaya Jitnupong, Surapon Suyaprom, Chayasit Thongborisut

มหาวิทยาลัยรามคำแหง

Ramkhamhaeng University

Corresponding Author E-mail: ronnaritwin11@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา 1. หลักพุทธธรรมและทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ 2. คุณลักษณะภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร และ 3. นำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร เป็นวิจัยแบบผสมวิธีการวิจัยเชิงปริมาณ เก็บข้อมูลแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 389 รูป วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ การวิจัยเชิงคุณภาพ ใช้การสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยเลือกแบบเจาะจง จำนวน 17 รูป/คน และสนทนากลุ่มเฉพาะจากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 8 รูป/คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. หลักพุทธธรรมทุกขิปาปนิกสูตรมีโครงสร้างเดียวกับใจความในพุทธศาสนา ที่ให้แก้ปัญหาตามเหตุปัจจัยด้วยปัญญา และพบแบบสำรวจที่มีประสิทธิภาพของทฤษฎีสถานการณ เพื่อทำความเข้าใจจัดการปัญหาตามสถานการณ 2. พระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร มีคุณลักษณะผู้นำตามหลักทุกขิปาปนิกสูตร และสถานการณในงาน โดยรวมระดับปานกลาง พระสังฆาธิการมีภาวะผู้นำแบบผสมผสาน 3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมต้องพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ ระบบงาน ประยุกต์ศิลปะวิทยาการที่ก้าวหน้า เพื่อแก้ปัญหาภายนอกตามสถานการณ และพัฒนาภายในตามหัวใจของพระพุทธศาสนา

คำสำคัญ: การบูรณาการหลักพุทธธรรม; การพัฒนา; ภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ

Abstract

This research aimed to study 1. The Buddhadhamma principles and situational leadership theory for Buddhist ecclesiastical official monks' leadership development, 2. leadership of the Buddhist ecclesiastical official monks in Bangkok Metropolitan Region and 3. to present the integration of Buddhadhamma principles and situational leadership theory for Buddhist ecclesiastical official monks' leadership development. Research methodology is the mixed method, quantitative and qualitative research. Quantitative research data were collected from the questionnaire from a sample of 389 monks in the Bangkok Metropolitan. Statistics used were mean, percentage, standard deviation. and correlation coefficient. Qualitative research was collected by interviewing key informants which were specific selection. total 17 persons, and a specific group discussion from senior experts, total 8 persons, using a content analysis method.

The results of the research were that: 1. Buddhadhamma principles found that Tuthiyapaphanikha Sutta has the same structure as the main principle in Buddhism which to solve problems from the roots with wisdom. The situational theory questionnaire was the effective survey to understand and manage problems according to factors and situations. 2. Buddhist ecclesiastical official monks in Bangkok have Tuthiyapaphanikha and the situation in the job, are at moderate levels, Buddhist ecclesiastical official monks have the integrated leadership. 3. Integration of Buddhadhamma principles requires Buddhist ecclesiastical official monks' leadership development and the improvement of working systems. Applying advanced arts and sciences to solve external problems according to the situation. Developing the inner wisdom according to the heart of Buddhism.

Keywords: Integrating Buddhist principles; development; leadership of ecclesiastical monks

บทนำ

ปัจจัยที่สำคัญที่สุดประการหนึ่งซึ่งส่งผลกระทบต่อความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรใด ๆ คือ คุณภาพของผู้นำ ผู้นำแบบใดหรือลักษณะใดที่น่าจะประสบความสำเร็จมากที่สุดในการทำงาน คุณภาพของผู้นำคือสิ่งที่กำหนดความสำเร็จหรือความล้มเหลวขององค์กรหนึ่ง ๆ ความเป็นผู้นำเป็นส่วนหนึ่งของความสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อนมากที่สุดชนิดหนึ่ง และหากปราศจากผู้ตามก็ย่อมจะไม่มีผู้นำ เพื่อให้งานของกลุ่มบรรลุผลสำเร็จ ความเป็นผู้นำจะสามารถแสดงออกได้อย่างมีประสิทธิภาพก็ต่อเมื่อผู้คนเหล่านั้นต้องการเดินไปสู่เป้าหมายร่วมกัน ดังนั้น

ประสิทธิภาพของผู้บังคับไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวผู้นำเพียงอย่างเดียว แต่ยังขึ้นอยู่กับสมาชิกของกลุ่ม รวมถึงสถานะสถานการณ์ขณะนั้นด้วย (ชูชัย สมितिไกร, 2532) การบริหารการจัดการแบบ ตะวันตกไม่ว่าจะเป็นความสำเร็จของผู้บริหารหรือผู้ปฏิบัติงานโดยทั่วไป จำเป็นจะต้องมี ทักษะ ที่สำคัญ 3 ประการ คือ จะต้องมีความวิสัยทัศน์ หรือ ความเข้าใจแจ่มแจ้งในองค์ประกอบต่าง ๆ ของงานอย่างครอบคลุมและรอบด้าน (conceptual skill) ซึ่งจะนำไปสู่การกำหนดกลยุทธ์พันธกิจ และแผนปฏิบัติงานและวิธีปฏิบัติงานที่ชัดเจน ที่ผู้ใต้บังคับบัญชานำไปปฏิบัติใช้อย่างมีประสิทธิภาพบนพื้นฐานของวิสัยทัศน์วัตถุประสงค์ หลักการและเหตุผล (technical skill) และ ทักษะมนุษยสัมพันธ์ เป็นทักษะเฉพาะของการทำงานร่วมกันของบุคคลในองค์กร ที่สามารถ บริหารจัดการความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งทางการสร้างทัศนคติ แรงจูงใจ เพื่อบรรลุ เป้าหมายร่วมกัน (Human relation skill) (พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2549)

ปัจจุบันการบริหารงานหรือจัดการองค์กรมีความจำเป็นต้องใช้ศาสตร์ในการบริหารงาน อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เนื่องจากโลกในยุคปัจจุบันเป็นระบบทุนนิยม หรือบริโภคนิยม มีการแข่งขัน และความแตกต่างกันสูง ทั้งในเชิงบริหารงาน และการพัฒนาองค์กรจึงมีหลักการบริหาร สมัยใหม่เข้ามาเป็นกลยุทธ์ ในขณะที่เดียวกันก็มีนักวิชาการทางตะวันตกให้ความสนใจในหลักการ ทางพระพุทธศาสนาผสมผสาน และประยุกต์ใช้กับหลักการหรือทฤษฎีทางด้านตะวันตก ทำให้รู้ว่าการบริหารจัดการที่ยั่งยืนและดำรงความเป็นมนุษย์ที่จะอยู่ร่วมกันโดยสันติสุข นั้นคือ ศาสตร์ในการบริหารจัดการเชิงพุทธศาสตร์ ซึ่งกล่าวถึงหลักการบริหารงานสมัยใหม่กับ หลักการบริหารงานเชิงพุทธศาสตร์ในเชิงเปรียบเทียบว่าสามารถบูรณาการรวมเข้ากันได้ เป็น แนวทางที่มีความสอดคล้องกับหลักการบริหารสมัยใหม่ได้ ซึ่งมีประโยชน์เกี่ยวกับนักบริหารอยู่ 3 ด้านด้วยกัน คือ 1) เป็นหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการใจ คือ ในการที่จะใช้จิตไปบริหารอะไรก็ ควรที่จะบริหารจัดการของตนให้อยู่ในสถานะที่พร้อมที่สุดเสียก่อน 2) หลักทฤษฎี และเทคนิคในการ บริหารไม่ว่าจะเป็นของตะวันตกหรือตะวันออก ก็ล้วนแต่เป็นหัวข้อพุทธธรรมที่ได้แสดงไว้แล้ว ทั้งสิ้น 3) แนวโน้มในการบริหารยุคใหม่เริ่มมองการแข่งขันและการบริหารที่เป็นธรรมและ ความสำเร็จที่ยั่งยืนมากกว่าผลประโยชน์ระยะสั้น (อิติวุตฺติ หนัมนมี, 2558) ในขณะที่ทฤษฎีภาวะ ผู้นำทางตะวันตกที่พยายามค้นหาคุณลักษณะภาวะผู้นำที่มีประสิทธิผล และพฤติกรรมภาวะ ผู้นำที่มีประสิทธิผลในทุกสถานการณ์ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามแนวคิดที่ว่า พฤติกรรมภาวะผู้นำน่าจะเปลี่ยนแปลงได้ตามสถานการณ์กำลังเป็นที่แพร่หลาย มีวิธีการของ ภาวะผู้นำตามสถานการณ์ คุณลักษณะ หรือบุคลิกภาพที่มีประสิทธิผลขึ้นอยู่กับปฏิสัมพันธ์ ระหว่างคุณลักษณะส่วนตัวของผู้นำ กับพฤติกรรมของผู้นำ และปัจจัยในสถานการณ์ภาวะผู้นำ ทฤษฎีที่มีประสิทธิผลของผู้นำในการบรรลุเป้าหมายการปฏิบัติงานของกลุ่มผู้ใต้บังคับบัญชาใน ระดับสูงจะเกิดขึ้นได้ตามระบบแรงจูงใจของผู้นำ และระดับการควบคุมและการมีอิทธิพลต่อ สถานการณ์นั้น ปัจจัยด้านภาวะผู้นำตามทฤษฎีสถานการณ์ของฟีดเลอร์ (Fiedler's Leadership Contingency Theory) มี 3 ประการด้วยกัน คือ 1) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับ

ผู้ตาม 2) โครงสร้างงาน 3) อำนาจตามตำแหน่ง ฟิตเลอร์ได้อธิบายว่าแบบผู้นำที่เหมาะสมที่สุดจะขึ้นอยู่กับสถานการณ์ของผู้นำ ผู้นำควรเลือกให้มีความสำคัญระหว่างเรื่องงานหรือคนตามตัวแปรด้านสถานการณ์ ทั้งนี้เพราะการศึกษาศถานการณ์ความเป็นผู้นำของเขาให้ความสำคัญกับสถานการณ์หรืออาจเรียกว่าเป็นทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (สุนทร โคตรบรรเทา, 2560) ด้วยสภาพของสังคมในประเทศไทยที่มีวัดเป็นศูนย์กลางในการประกอบกิจกรรมต่าง ๆ เกี่ยวข้องกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ในหลายด้าน พระสงฆ์จึงมีบทบาทสำคัญในการเป็นผู้นำ ซึ่งคณะสงฆ์จะเรียกเป็นคำรวมตำแหน่ง คือ พระสังฆาธิการรูปแบบและระเบียบการปกครอง หลักเกณฑ์วิธีการแยกตามลักษณะ 6 ด้าน คือ 1) การปกครอง 2) การศาสนศึกษา 3) การศึกษาสงเคราะห์ 4) การเผยแผ่ 5) การสาธารณูปการ 6) การสาธารณสงเคราะห์ (ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์, 2541) พระสังฆาธิการเป็นทั้งผู้ปกครองและผู้ดูแลกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นไปตามระเบียบกฎหมาย คำสั่ง มติ ประกาศมหาเถรสมาคม และพระธรรมวินัย นอกจากนั้นจะต้องทำหน้าที่ส่งเสริมและปกครองควบคุมรักษาความสงบเรียบร้อยดีงามของคณะสงฆ์ ตามภารกิจ 6 ด้านดังที่กล่าวมา และยังจะต้องทำหน้าที่ดูแลรักษาสมบัติของวัด บำรุงรักษาบูรณปฏิสังขรณ์โบราณวัตถุ ปกครองพระสงฆ์ให้มีทั้งจริยาวัตร ประพฤติตนตามระเบียบพระธรรมวินัย ความสำคัญของพระสังฆาธิการ ก็ด้วยพระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติ จะเจริญรุ่งเรืองก็เนื่องด้วยต้องอาศัยกำลังหลักคือพระสังฆาธิการที่มีความใกล้ชิดกับพุทธศาสนิกชน เป็นผู้บริหารปกครองดูแลคณะสงฆ์ในเขตปกครองของตน โดยเฉพาะพระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540)

จากสภาพปัญหาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในปัจจุบัน ด้านการปกครอง ส่วนหนึ่งยังขาดความรู้ความเข้าใจในเรื่องหลักการ และวิธีการบริหาร รวมไปถึงผลานความสอดคล้องกับวิธีการบริหารสมัยใหม่ มีเพียงการประชุมเพื่ออบรมตามมติมหาเถรสมาคมหรือจัดหลักสูตรในระยะสั้นเท่านั้น อีกหนึ่งปัญหาคือการละเมิด ย่อหย่อนต่อพระธรรมวินัยของพระสงฆ์ แสดงให้เห็นถึงปัญหาทางด้านการบริหารปกครององค์กรคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ (พระมหาศรณชัย มหาบุญโญ, 2556) ปัญหาระดับบุคคล เป็นปัญหาหลัก ขยายผลทำให้มุมมองต่อระดับองค์กรปกครองสงฆ์ องค์กรกำกับดูแลทางภาครัฐ ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ถูกมองเป็นปัญหาในการจัดการดูแลระบบตรงนี้ การพัฒนาพระสังฆาธิการยังคงมีอยู่ในรูปแบบเดิม ๆ บทบาทหน้าที่ของพระสังฆาธิการยังไม่ชัดเจน ถึงจะมีตัวบทกฎหมาย มีการประชุมจากคณะผู้ปกครองที่ชัดเจน แต่ก็มี การนำไปปฏิบัติไม่เต็มที่เท่าที่ควร จึงมีการพัฒนาศักยภาพของพระสังฆาธิการอยู่บ้าง แต่ไม่ใช่เชิงนโยบาย ซึ่งเน้นเรื่องการศึกษาเป็นหลัก เห็นได้ว่าปัจจุบันพระสังฆาธิการมีความรู้มีวุฒิการศึกษาเพิ่มขึ้น ซึ่งถ้าจะมีการพัฒนา พระสังฆาธิการจะต้องมีระบบที่เข้มแข็งในทุกด้าน โดยเฉพาะความรู้ด้านพุทธธรรมต่าง ๆ และต้องทำหน้าที่ให้ได้มาก ซึ่งพระสังฆาธิการจะเป็นนักปกครองอย่างเดียวไม่ได้ ต้องเป็นนักวิชาการด้วย (พระมหาธฤติ รุ่งชัยวิฑูร, 2556)

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้ ผู้วิจัยจึงเล็งเห็นถึงความสำคัญของการพัฒนาภาวะของผู้นำ และประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นต่อการบริหารปกครองคณะสงฆ์ ภาวะผู้นำเป็นสิ่งสำคัญต่อการทำหน้าที่ของพระสังฆาธิการ เป็นบทบาทหน้าที่การทำงานของคณะสงฆ์ที่มีต่อชุมชนและสังคม การนำหลักพุทธศาสนามาบูรณาการใช้ในชีวิตประจำวัน รวมถึงบริหารจัดการงาน ภายในยุคสมัยใหม่แห่งความแตกต่าง ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรม ที่มีความเหมาะสมสำหรับนักบริหารจัดการ เพื่อส่งเสริมชีวิตที่ดีในด้านต่างๆร่วมกัน และทฤษฎีสถานการณ์ ที่เป็นปัจจัยสำคัญต่อประสิทธิภาพการนำ รวมถึงการเพิ่มพูนสติปัญญา ความรู้ความสามารถ ทักษะด้านต่าง ๆ มาบูรณาการเพื่อประโยชน์ที่จะส่งผลต่อสำนักความรับผิดชอบที่ดี

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักพุทธธรรม และทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ
2. เพื่อศึกษาคุณลักษณะภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ ในเขตปกครองกรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอการบูรณาการหลักพุทธธรรมกับทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed methods) ด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) 1) การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบสอบถามเพื่อเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 2) การวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และจากการสนทนากลุ่มเฉพาะ เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญได้วิพากษ์ สนับสนุน และยืนยันข้อมูลในหลายมิติ และนำข้อมูลที่ได้ไปสรุปให้สมบูรณ์

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

คือ พระสงฆ์ในเขตปกครองกรุงเทพมหานครที่ไม่ได้เป็นพระสังฆาธิการ จำนวน 12,971 รูป ใช้การคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ในระดับความเชื่อถือได้ 95% และให้มีความคลาดเคลื่อน + 5 % ซึ่งได้ตัวอย่าง จำนวน 389 รูป และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 17 รูปคน และผู้เชี่ยวชาญในการจัดสนทนากลุ่มเฉพาะ จำนวน 8 รูปคน ได้แก่ พระสังฆาธิการระดับเจ้าอาวาส, นักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา, นักวิชาการด้านรัฐศาสตร์, ผู้ที่เกี่ยวข้องกับพระสังฆาธิการจากหน่วยงานภาครัฐ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยเชิงปริมาณ เป็นแบบสอบถามประเภทปลายปิด โดยแบ่งเป็น 4 ตอน คือ ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ พรรษา ระดับ

การศึกษา และตำแหน่ง ซึ่งเป็นแบบเลือกตอบ (Check List) ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมทุติยปาปณิกสูตรของพระสังฆาธิการ ตอนที่ 3 เป็นแบบสอบถามเพื่อสำรวจความคิดเห็นต่อสถานการณ์องค์กรคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการ ตอนที่ 4 เป็นแบบสำรวจภาวะผู้นำต่อสถานการณ์ในงานของพระสังฆาธิการ ที่ผู้วิจัยได้ทำตามรูปแบบของฟีดแบร์ที่ได้พัฒนาแบบทดสอบบุคลิกภาพแบบย่อขึ้นมา เรียกว่า แบบวัดเพื่อนร่วมงานที่พึงประสงค์น้อยที่สุด (Least Preferred Co-Worker scale) หรือ LPC การวิจัยเชิงคุณภาพ แบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นแบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง (Structure In-depth Interview) ที่พัฒนาจากการศึกษาการบูรณาการหลักพุทธธรรมและแนวคิดทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยเชิงปริมาณ โดยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่างพระสงฆ์ จำนวน 389 รูป และนำมาตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของข้อมูลแบบสอบถามการวิจัยคุณภาพ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกด้วยตนเอง โดยการส่งหนังสือเพื่อขอสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการ วันเวลา สถานที่ ขออนุญาตบันทึกภาพและเสียง

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณ ได้แก่การวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูป และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ส่วนการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีวิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา นำเสนอข้อมูลที่ได้ด้วยวิธีการพรรณนา

ผลการวิจัย

1. ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมทุติยปาปณิกสูตรของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร รวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.47 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านจักษุมา อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.51 ด้านนิสสัยสัมปันโน อยู่ในระดับมาก ค่าเฉลี่ย 3.50 ด้านวิธูโร อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ย 3.41

ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อสถานการณ์องค์กรคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร รวมทุกด้าน อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.36 และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่า ด้านความสัมพันธ์ระหว่างผู้นำกับผู้ตาม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.40 ด้านอำนาจในตำแหน่ง อยู่ในระดับปานกลาง มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.34 ด้านโครงสร้างของงาน อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.33

ระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ที่มีต่อภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (LPC) ของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร โดยรวม อยู่ในระดับปานกลาง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.10 และเมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ยินดีด้วยเมื่อได้ดี ไม่สนใจ ค่าเฉลี่ย เท่ากับ

5.76 รองลงมาคือ โมนาฮายินดี ไม่รวมโมนาฮายินดี ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.75 และน้อยที่สุดคือ เครียด ผ่อนคลาย ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.35

ผลความแตกต่างในระดับความคิดเห็นของพระสงฆ์ต่อภาวะผู้นำตามทฤษฎีปาปนิคสูตร ของพระสังฆาธิการในเขตปกครองกรุงเทพมหานคร จำแนกตาม อายุ พรรษา ระดับการศึกษา และ ตำแหน่ง พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ แตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำตามทฤษฎีปาปนิคสูตร ในภาพรวม และรายด้านแตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มี พรรษา ระดับการศึกษา และตำแหน่ง แตกต่าง กัน มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำทฤษฎีปาปนิคสูตร ในภาพรวมและรายด้าน ไม่แตกต่างกัน

ผลความแตกต่างของพระสงฆ์ที่มีความคิดเห็นต่อภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ (LPC) ของ พระสังฆาธิการ จำแนกตาม อายุ พรรษา ระดับการศึกษา และตำแหน่ง พบว่า พระสงฆ์ที่มีอายุ ระดับการศึกษา และตำแหน่ง แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อระดับภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ใน ภาพรวม และรายด้าน ไม่แตกต่างกัน ส่วนพระสงฆ์ที่มี พรรษา แตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ ระดับภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ ในภาพรวมและรายด้าน แตกต่างกัน

ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำตามหลักพุทธธรรมทฤษฎีปาปนิคสูตร และ สถานการณ์องค์กรคณะสงฆ์ ของพระสังฆาธิการ โดยรวม เป็นไปในระดับมาก และแต่ละด้าน ทุกคู่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ Pearson สถานการณ์องค์กรคณะสงฆ์ และ ภาวะผู้นำเชิง สถานการณ์ (LPC) ของพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร พบว่าสถานการณ์องค์กรคณะสงฆ์กับ ภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

2. พระสังฆาธิการในเขตปกครองกรุงเทพมหานคร มีคุณลักษณะด้านจักขุมา นิสสยสัม ปันโน และด้านวิรูโร ในระดับมาก และปานกลาง ตามลำดับ (\bar{X} = 3.51, 3.50 และ 3.41) โดย อายุมีผลต่อการรับรู้ ส่วนสถานการณ์ด้านความสัมพันธ์ โครงสร้างและอำนาจในตำแหน่ง อยู่ใน ระดับปานกลาง (\bar{X} =3.40, 3.34 และ 3.33) โดยอายุ พรรษา มีผลต่อการรับรู้ และพระสังฆา ธิการมีภาวะผู้นำแบบผสมผสาน

3. กลุ่มผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่เสนอด้านจักขุมาว่า พระสังฆาธิการต้องตระหนักต่อ ความแตกต่างของชาวพุทธ ด้านวิรูโรต้องบริหารอย่างเป็นกระบวนการชัดเจน ด้านนิสสยสัมป นโนต้องจงใจบังคับบัญชาด้วยปัญญาและมีระบบ ใช้อำนาจให้สมดุลตามพระธรรมวินัย กฎมหา เถรสมาคมและคุณธรรม ให้ความสำคัญกับธรรมาธิปไตย ต้องให้ข้อมูลพระพุทธานุสาแก่ชาว พุทธทั่วไปอย่างเหมาะสมและชัดเจน กลุ่มผู้สนทนากลุ่มส่วนใหญ่เสนอให้พระสังฆาธิการบริหาร จัดการความแตกต่างของชาวพุทธในสถานการณ์ปัจจุบันให้มีประสิทธิภาพ การบูรณาการหลัก พุทธธรรมต้องพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ และระบบงาน โดยการประยุกต์ศิลปะวิทยาการ ที่ก้าวหน้า เพื่อแก้ปัญหาภายนอกตามสถานการณ์ และพัฒนาภายในทางจิตปัญญาตามหัวใจ ของพระพุทธานุสา ที่เน้นการแก้ปัญหาตามหลักความจริง

อภิปรายผลการวิจัย

การอภิปรายผลเพื่อการบูรณาการหลักพุทธธรรม และหลักทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ โดยสรุปประเด็นตามวัตถุประสงค์ได้ ดังนี้

หลักธรรมในทฤษฎีปาปนิคสูตรสามารถบูรณาการใช้ เพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการกรุงเทพมหานครได้ เพราะหลักจักษุมา วิฑูโร และนิสสยสัมปันโน มีโครงสร้างเดียวกับหลักธรรมที่เป็นหลักใหญ่ใจความในพระพุทธศาสนา เป็นแกนหลักสำคัญของพระพุทธศาสนา ที่เน้นการพัฒนา แก้ไขปัญหาความเป็นจริงตามเหตุปัจจัย และหลักเหตุผล โดยเน้นการพัฒนาคุณลักษณะของพุทธบริษัทให้มีความสามารถที่จะเห็น และเข้าใจความเป็นจริง พร้อมกับมีปฏิสัมพันธ์ที่สอดคล้อง ในขณะที่ทฤษฎีผู้นำเชิงสถานการณ์ ก็สามารถบูรณาการบางส่วนเพื่อการพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการ เพราะเน้นการศึกษาสภาพความเป็นจริงของสถานการณ์ในการนำ เพื่อเป็นปัจจัยเกื้อหนุนต่อคุณลักษณะภาวะผู้นำประเภทต่าง ๆ

1. การพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ ตามหลักพุทธธรรมทฤษฎีปาปนิคสูตร อยู่บนพื้นฐานแห่งหลักแม่บทที่มุ่งเน้นทางปฏิบัติเพื่อบรรลุเป้าหมายเป็นสำคัญ เริ่มที่ตัวปัญหาที่ปรากฏหรือลักษณะสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริง โดยการเรียนรู้ทำความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและสถานการณ์นั้น จากนั้นค้นหาสาเหตุของปัญหา กำหนดจุดมุ่งหมายและวิธีแก้ไขพัฒนา การพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ แยกออกเป็น 2 ส่วนคือ หลักสังฆธรรมและจริยธรรม โดยสถานการณ์การบริหารจัดการเป็นสังฆธรรม ซึ่งเป็นส่วนแสดงสภาพความจริง การบริหารกิจการคณะสงฆ์ และข้อประพฤติปฏิบัติเป็นจริยธรรม ซึ่งคือการบริหารจัดการ และพฤติกรรมต่างๆ ของผู้บริหาร พระสังฆาธิการ พระภิกษุสามเณรในสังกัด รวมทั้งพุทธบริษัทอุบาสก-อุบาสิกา ส่วนสังฆธรรม คือการถือเอาประโยชน์ จากความรู้ความเข้าใจสภาพการณ์ สถานการณ์ และความเป็นไปของปัจจัยทั้งหลายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการคณะสงฆ์ การรู้ความจริงแล้วนำไปใช้ให้เป็นประโยชน์ อีกนัยหนึ่ง สังฆธรรมคือสถานการณ์ขององค์กร ส่วนจริยธรรมคือความรู้ในการประยุกต์สถานการณ์ เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กรของผู้นำ พื้นฐานในการพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ 2 ส่วนดังกล่าวสอดคล้องกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลพระสังฆาธิการในเขตปกครองกรุงเทพมหานคร ด้านจักษุมา ที่ระบุว่าพระสังฆาธิการไม่ละเลยต่อพระธรรมวินัย และกฎระเบียบอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.64) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของทง ทศไกร (2561) ได้วิจัยเรื่อง กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทฤษฎีปาปนิคสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 1 พบว่า 1) กลยุทธ์การพัฒนาวิสัยทัศน์ (จักษุมา) ประกอบด้วยจัดการให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ สนับสนุนให้มีการอบรมศึกษาดูงานเพื่อสร้างวิสัยทัศน์ จัดเวทีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ระหว่างเพื่อนผู้บริหารด้วยกัน จากผู้มีประสบการณ์ที่ประสบความสำเร็จ จากการเรียนรู้ด้วยตนเอง 2) กลยุทธ์การพัฒนาความรู้ความสามารถในการปฏิบัติงาน (วิฑูโร) ประกอบด้วยการทำแผนพัฒนา การอบรมให้ความรู้สึก การฝึกปฏิบัติ กำหนดความจำเป็นในการพัฒนาผู้บริหาร ทดสอบความรู้ในงานบริหาร และนำผลการ

ทดสอบมาวิเคราะห์เพื่อวางแผน จนถึงการจัดทำแผน และดำเนินการพัฒนาตามแผน 3) กลยุทธ์การพัฒนามนุษยสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชาหรือผู้ร่วมงาน ศึกษาเรียนรู้เทคนิคการสร้างมนุษยสัมพันธ์ ฝึกเรียนรู้ในการพูด การใช้ถ้อยคำ ฝึกและเรียนรู้การสร้างบุคลิกภาพที่ดีเป็นแบบอย่างต่อผู้อื่น สร้างผู้นำให้เป็นคนเอื้อเฟื้อ เผื่อแผ่ แบ่งปัน มีน้ำใจ เรียนรู้การบริหารจัดการคนครองใจคน รวมไปถึงการสร้างเชื่อมั่นให้กับเพื่อนร่วมงาน เป็นต้น

2. การพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ ตามหลักทฤษฎีสถานการณ์ (contingency) ของเฟรด ฟีตเลอร์ เป็นพัฒนาการของการศึกษาวิจัยเพื่อกำหนดภาวะผู้นำที่มีประสิทธิภาพ เพราะทฤษฎีนี้ไม่เพียงแต่สนใจต่อประเภทของผู้นำภาวะใดภาวะหนึ่ง แต่สนใจต่อลักษณะเฉพาะของสถานการณ์ด้วย ประสิทธิภาพของผู้นำจึงขึ้นอยู่กับภาวะผู้นำ ธรรมชาติของสมาชิก และลักษณะเฉพาะของสถานการณ์ ทฤษฎีสถานการณ์ เรียกว่า ทฤษฎีแล้วแต่ปัจจัย ประสานความเป็นผู้นำ ประสิทธิภาพในการเป็นผู้นำ ขึ้นอยู่กับท่วงทำนองการนำ เหมาะสมกับสถานการณ์ขณะนั้นหรือไม่เพียงใด สารสำคัญของทฤษฎี เน้นวิธีการค้นหาท่วงทำนองหรือภาวะผู้นำ และวิธีประสานท่วงทำนองการนำให้เข้ากับสถานการณ์เฉพาะที่เหมาะสมรวมทั้งวิธีการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ เพื่อให้ภาวะผู้นำแต่ละแบบมีจุดดีและจุดเสีย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของกุลธิดาลัมเจริญ (2561) ได้วิจัยเรื่อง กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพเชิงบูรณาการ พบว่าแนวคิดภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพในวิทยาการสมัยใหม่ ต้องเป็นผู้นำที่เคารพในชีวิตของเพื่อนร่วมโลก มุ่งเน้นความสัมพันธ์ของสังคมในเชิงพหุนิยม การเคารพความแตกต่าง และการใช้ลักษณะของความแตกต่างให้เกิดการสร้างสรรค์ ร่วมมือร่วมใจกัน มีสัจจะ ไม่มีความเกลียดชังฝ่ายตรงข้ามอยู่ในใจ ต้องเป็นศัตรูต่อความชั่วและความยุติธรรมต่าง ๆ ต้องใช้อหิงสาเป็นหลักและพร้อมที่จะเผชิญกับความทุกข์ยากในลักษณะต่าง ๆ กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพสามารถบูรณาการได้ 4 มิติ คือ 1) กายภาพ การพัฒนาบุคลิกภาพ 2) พละภาพ การพัฒนาพฤติกรรม 3) จิตภาพ การพัฒนาจิตใจ 4) ปัญญาภาพ แนวทางการพัฒนาประกอบด้วย การรู้จักวิเคราะห์และเข้าใจสภาพตามเป็นจริง ภาวะผู้นำแต่ละแบบสามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพในสถานการณ์ที่เหมาะสมพระพุทธศาสนาในประเทศไทย ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยในส่วนภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์ แบบสำรวจภาวะผู้นำต่อสถานการณ์ในงานของพระสังฆาธิการ (LPC) โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 5.10 เมื่อพิจารณาเป็นรายข้อพบว่า ข้อที่มีค่าเฉลี่ยมากที่สุดคือ ยินดีด้วยเมื่อได้ดี กับ ไม่สนใจ รองลงมาคือ โมทนา ยินดี กับ ไม่ร่วมโมทนา ยินดี และน้อยที่สุดคือ เครียด กับ ผ่อนคลาย ความสำคัญของทฤษฎีสถานการณ์ คือการออกแบบพัฒนาวิธีการเครื่องมือเพื่อค้นหาท่วงทำนองของผู้นำ และวิธีการประสานท่วงทำนองการนำให้เข้ากับสถานการณ์ เฉพาะที่เหมาะสมกับตนเองมากที่สุด รวมทั้งวิธีการปรับเปลี่ยนสถานการณ์ให้ภาวะผู้นำได้มีประสิทธิภาพที่สุด โปรแกรมของฟีตเลอร์ ที่สามารถเลือกเพื่อเสริมการพัฒนาภาวะผู้นำ พระสังฆาธิการ มี 2 ภาคใหญ่ ๆ คือ 1) วิธีการค้นหาภาวะผู้นำของตนเอง 2) วิธีการวิเคราะห์สถานการณ์การนำ ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การทำความเข้าใจ

เข้าใจสถานการณ์การประเมินสัมพันธภาพในองค์กร การประเมินงาน ประเมินอำนาจในตำแหน่งของผู้นำ และประเมินอำนาจในการควบคุมสถานการณ์ โปรแกรมดังกล่าวอยู่บนพื้นฐานความคิดทฤษฎีต่าง ๆ เช่น 1) ความสำเร็จหรือล้มเหลวของผู้นำในอดีต ไม่ใช่ดัชนีที่ดีที่สุด ในการบ่งชี้ความสำเร็จหรือล้มเหลว 2) ต้องใช้ความพยายามและวิธีการที่หลากหลายในการวิเคราะห์ภาวะผู้นำของตน และวิธีการประเมินสถานการณ์ที่เกิดขึ้น 3) ไม่มีภาวะผู้นำที่ดีเพียงประเภทเดียวที่เหมาะสม และปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพในทุกสถานการณ์ 4) การประเมินและยอมรับภาวะผู้นำของตนเองโดยตรงไปตรงมา เป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง 5) โดยรวมผู้นำจะต้องสนใจงาน และความสัมพันธ์ แต่ในสถานการณ์เฉพาะ ผู้นำแต่ละแบบจะเน้นความสนใจของตนเองแตกต่างกัน 6) หากค้นพบว่าตนเองไม่ชัดเจนว่ามีภาวะผู้นำแบบไหน (มุ่งงานหรือมุ่งคน) จำเป็นต้องวิเคราะห์ภาวะผู้นำของตนให้รอบคอบจนกำหนดท่วงทำนองการนำของตนได้ หรือไม่ผู้นำต้องตัดสินใจเลือกว่าแบบใดเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด แล้วเลือกสถานการณ์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของธัญวิทย์ ศรีจันทร์ (2558) ได้วิจัยเรื่อง รูปแบบและกลยุทธ์การพัฒนภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรมการองค์การนิสิตศึกษา พบว่า พันธกิจ เป้าประสงค์ และกรอบการพัฒนา 5 ด้าน คือ 1) ทักษะทางสังคม ได้แก่ การรู้เท่าทันสารสนเทศการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศ การใช้ภาษาเพื่อการติดต่อสื่อสาร การสร้างความผูกพันกับทีมงานและการปรับตัวเข้าสู่สังคมที่มีความหลากหลาย 2) คุณธรรมจริยธรรมและจรรยาบรรณ ได้แก่ ความสามารถในการจัดการอารมณ์การปฏิบัติตามหลักศีลธรรมมีค่านิยมและจรรยาบรรณการมีเจตคติที่ดีมีจิตสำนึกสาธารณะ 3) ความฉลาดในการคิดและทำ คือ กล้าตัดสินใจ กล้าคิด กล้าพูด ทำ 4) การรู้เท่าทันการเปลี่ยนแปลง คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต การยอมรับความเสี่ยงและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงการกหนดทิศทางให้แก่ตนเองและมีวิสัยทัศน์ก้าวไกล 5) ความยึดมั่นผูกพันในการทำงานเพื่อความก้าวหน้า ได้แก่ การสร้างแรงจูงใจในการทำงาน ความมุ่งมั่นแน่วแน่ต่อองค์กร การสร้างความร่วมมือเพื่อบรรลุเป้าหมาย

3. การบูรณาการหลักพุทธธรรมและหลักทฤษฎีสถานการณ์ เพื่อพัฒนภาวะผู้นำ พระสังฆาธิการกรุงเทพมหานคร 1) สถานการณ์การนำ และภาวะผู้นำ เป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดประสิทธิภาพผู้นำ และประสิทธิภาพกิจกรรมคณะสงฆ์ จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่พระสังฆาธิการต้องรับรู้ ว่าตนเองสามารถเป็นผู้นำที่มีประสิทธิภาพสูงสุดในสถานการณ์และเงื่อนไขใด ต้องเข้าใจว่าวัดมีจุดเด่นจุดด้อยใด 2) การพัฒนาด้านจักขูมา การศึกษาพระธรรมวินัยและความตื่นตัวต่อสถานการณ์โลก หลักการบริหารคณะสงฆ์ทั้ง 6 ด้าน ให้ความสำคัญต่อปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกทั้ง 2 อย่างข้างต้นอย่างมีดุลยภาพอยู่แล้ว เช่น ด้านการปกครองให้ความสำคัญทั้งการปกครองคณะสงฆ์และปกครองดูแลรักษาครัทธาญาติโยม ต้องสามารถประสานนักบริหารรุ่นเก่าที่เน้นพระธรรมวินัยและพระสังฆาธิการรุ่นใหม่ที่ได้ศึกษาศถานการณ์โลก 3) การพัฒนาศักยภาพด้านวิรูโร ความเชี่ยวชาญเฉพาะ พระสังฆาธิการที่มีภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน ก็มีโอกาสประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการอย่างมีประสิทธิภาพได้ บางท่านทำงานได้หลากหลายและ

มีความท้าทายสูง บางท่านต้องทำงานที่มีระบบแน่นอนมีแบบแผนเฉพาะ บางท่านทำได้ดีเมื่อมีแรงกดดันด้านเวลา บางท่านจัดการความขัดแย้งในองค์กรได้ดี แต่บางท่านต้องการความสามัคคีเป็นที่ตั้ง โดยสรุปด้านวิธูโร พระสังฆาธิการมีความสามารถเฉพาะด้านที่เป็นเลิศได้ ต้องเริ่มจากกรพัฒนาความสามารถในการ คิดค้น ศึกษาแก้ไขปรับปรุงอยู่เสมอ โดยสามารถวิเคราะห์ มองโลกมองสังคมอย่างรอบด้าน เพื่อสนับสนุนต่อแรงจูงใจ และความใส่ใจที่จะจัดการให้อาวาสเจริญขึ้น คือศักยภาพในการสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นระหว่างความต้องการ ความรัก ความใส่ใจ ถือเป็นแรงจูงใจและการลงมือทำ ด้วยการวิเคราะห์โลก และสังคมทุกแง่มุม คิดวางแผน หากลยุทธ์ ปรับปรุงกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหานพพล กนตสีโล (2557) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 15 พบว่า ภาวะผู้นำตามแนวทางพระพุทธศาสนา ผู้นำต้องเป็นผู้มีวิสัยทัศน์กว้างไกล ความคิดที่ลุ่มลึก รอบคอบ พร้อมมีสติปัญญาแก้ปัญหา เสียสละเพื่อประโยชน์ส่วนรวม ยอมรับคำแนะนำจากทุกฝ่าย ผู้นำต้องเลือกวิธีการ และรู้จักแยกแยะการฝึกฝนพระภิกษุสามเณร และชาวบ้านให้เหมาะสมกับจริตเพื่อให้เกิดแรงกระตุ้น รู้จักเลือกบุคคลในการทำงานให้กับคณะสงฆ์ มีวิถีปฏิบัติงานรักษาความถูกต้องในสิ่งที่ ถูกที่ ควรนำมาซึ่งความเคารพศรัทธาจาก ผู้ใต้บังคับบัญชา ตลอดจนประชาชน สังคมทั่วไป 4) การพัฒนาประสิทธิภาพพระสังฆาธิการด้านนิสสัยสัมปันโน ภาวะผู้นำตามหลักทศุติยาปานิสิกสูตรด้านนิสสัยสัมปันโน มีความสำคัญมากที่สุด เช่นเดียวกับแนวคิดทฤษฎีสถานการณ์ ถ้าพุทธบริษัทมีความพยายามอย่างจริงใจที่จะให้ความช่วยเหลือ ปฏิบัติตาม คำชี้แนะและนโยบายของพระสังฆาธิการอย่างเต็มที่ อำนาจควบคุมก็จะสูง โดยไม่ต้องพึ่งพาอำนาจตามตำแหน่ง พระพุทธศาสนามุ่งเน้นการพัฒนา ความสัมพันธ์อันดีระหว่างผู้นำและผู้ตามเป็นสำคัญ มากกว่าจะเน้นอำนาจตามตำแหน่ง ความคุ้นเคยเป็นกันเอง ผู้ใต้บังคับบัญชาเข้าหาพูดคุยได้ง่าย ทำให้เข้าถึงเพื่อนร่วมงาน ตกเดือน แนะนำสั่งสอน รู้จักสงเคราะห์ผู้ใต้บังคับบัญชาได้ถูกต้อง ถูกคน ถูกปัญหาสถานภาพ มีน้ำใจช่วยเหลือดูแล สงเคราะห์ซึ่งกันและกัน ยอมรับความแตกต่างระหว่างกันได้ ควบคุมอารมณ์ได้ พระสังฆาธิการมีความตระหนักต่อบทบาทของตนเองอยู่แล้ว จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณสมบัติทั้งสองลักษณะให้สมดุล เพราะสถานการณ์ด้านนิสสัยสัมปันโน มีความสำคัญต่อประสิทธิภาพพระสังฆาธิการในภาพรวมในระยะยาว และมีความมั่นคง

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการศึกษาวิจัยเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อพัฒนาภาวะผู้นำ พระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สรุปแนวคิดเพื่อการประเมิน และฝึกอบรมพัฒนา ภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ ได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพ สามารถสรุปได้ว่า การบูรณาการหลักพุทธธรรม เพื่อพัฒนาภาวะผู้นำพระสังฆาธิการ กรุงเทพมหานคร ในส่วนของโครงสร้างคุณสมบัติ หรือภาวะผู้นำในทุติยปาปณิกสูตร ครอบคลุมโครงสร้างที่เป็นสภาวะ เนื่องด้วยระดับชีวิตจิตใจของบุคคล โดย 1) จักขุมา เป็นองค์ประกอบด้านปัญญา ความรู้ความเข้าใจในแง่การบริหาร อันเกี่ยวเนื่องกับงาน บุคลากร ลักษณะสภาพแวดล้อมทางธุรกิจที่องค์กรเกี่ยวข้อง 2) วิฐุโร เป็นคุณสมบัติด้านสมาธิ คือการรู้เท่าทันความเคลื่อนไหวของงาน ของบุคลากร ของสถานการณ์การบริหาร ทั้งการมีแรงจูงใจในงาน มีความมุ่งมั่น ไม่ประมาท สามารถจัดการบริหารให้ทันและเหมาะสมกับสภาพปัญหาสาเหตุ ให้จัดการถูกต้องตรงตามเหตุผลเพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร 3) ด้านนิสสยสัมปโนสังเคราะห์เป็นส่วนศีล ซึ่งเกี่ยวข้องกับรูปแบบกฎเกณฑ์ วินัย ข้อตกลง เพื่อสนับสนุนความสำเร็จขององค์กรร่วมกัน ในแง่เฉพาะภาวะผู้นำผู้บริหาร มีคุณสมบัติหรือคุณธรรมที่สามารถดึงดูดแหล่งทุนที่อาศัย องค์ประกอบต่างๆ ที่ทำให้กิจกรรมดำเนินได้โดยสะดวกประสบผลสำเร็จ

ส่วนทฤษฎีภาวะผู้นำเชิงสถานการณ์มีสาระสำคัญ คือ 1) แบ่งท่วงทำนองของการนำเป็นผู้นำแบบเน้นความสัมพันธ์ (LPC สูง) ที่ทำให้ความสำคัญเกี่ยวกับการรักษาสัมพันธภาพอันดีกับผู้อื่นและแบบผู้นำเน้นงาน (LPC ต่ำ) เน้นการปฏิบัติงานเป็นหลัก ชัดเจนแน่นอนในงาน โดยการจัดระเบียบระบบ สร้างแนวทางการทำงาน จากนั้นก็มอบหมายหน้าที่ให้แก่ผู้ใต้บังคับบัญชา 2) สถานการณ์การนำแบ่งเป็นสถานการณ์ที่มีอำนาจควบคุมสูง ปานกลาง และมีอำนาจควบคุมต่ำ และ 3) การจำแนกการควบคุมสถานการณ์ที่อยู่บนปัจจัย 3 ประการ คือ สัมพันธภาพระหว่างผู้นำและสมาชิก ความชัดเจนของงาน และอำนาจในตำแหน่ง โดยการปรับเปลี่ยนองค์ประกอบ 3 ประการ ข้างต้นภายใน ที่สัมพันธ์กับการวางท่าที การตอบสนอง และจัดการกับสถานการณ์ด้วยความมุ่งมั่น 2) การมีสติชอบ หมายถึงการระมัดระวัง ไม่พลาดโอกาส ไม่ประมาทใส่ใจสำนึกอยู่เสมอในหน้าที่ จริงจังในงาน มุ่งสู่เป้าหมายในงานอย่างต่อเนื่อง และ 3) ความตั้งมั่น แน่วแน่ของจิตใจ ไม่ฟุ้งซ่าน และเข้าใจงานอย่างถ่องแท้

ทั้งนี้จะเอื้อให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามหลักพุทธศาสนา ประโยชน์ในการสร้างผลงานให้เป็นเลิศกว่าธรรมดา และประโยชน์ต่อการส่งเสริมสุขภาพจิต พัฒนาบุคลิกภาพผู้นำยิ่งขึ้น ก็จะทำให้มี วิฐุโร หรือมีความสามารถในการจำแนก ปฏิบัติงานในแต่ละด้านได้ดียิ่งขึ้น ในทางกลับกัน หากสามารถปฏิบัติงานในแต่ละด้านได้อย่างยอดเยี่ยม ก็จะช่วยยังให้เกิดความเข้าใจในงานได้ดีซึ่งยิ่งขึ้น จักขุมา และวิฐุโรก็จะยิ่งช่วยให้ผู้นำพัฒนาศักยภาพให้กว้างไกลขยายขอบเขตด้วยการแสวงหาเพื่อนร่วมงานที่มีประสิทธิภาพ เพื่อขอบเขตความรู้ความเข้าใจ และเลือกผู้มีความเป็นเลิศในงานแต่ละด้านมาขยายวิฐุโรมากยิ่งขึ้น ๆ ขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ด้านจักษุมา พระสังฆาธิการจะต้องตระหนักต่อสถานการณ์พระพุทธศาสนาในสังคมที่บุคคลมีความแตกต่างกันสูง ตระหนักต่อสถานการณ์ทั้งภายในและภายนอกวัด
2. ด้านวิธูโร พระสังฆาธิการจะต้องมีคุณสมบัติ หรือคุณลักษณะที่เหมาะสมต่อการเป็นผู้นำ โดยอาศัยหลักพุทธธรรม หลักวิชาการ ทฤษฎีต่างๆ รวมถึงประสบการณ์
3. ด้านนิสสยสัมปันโน พระสังฆาธิการจะต้องทำตนให้เป็นที่พึ่ง ในฐานะที่เป็นผู้นำในกลุ่มพุทธบริษัท พัฒนาตน พัฒนาจิต พัฒนาปัญญา ความรู้ความเข้าใจ มีความเห็น และหลักวิธีการที่เหมาะสม นำไปสู่การปฏิบัติที่ได้ผลจริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พระสังฆาธิการควรวางแผนกำหนดแนวทาง และเป้าหมายในการบริหารกิจการคณะสงฆ์ สามารถประเมินสถานการณ์ทางพระศาสนา และสังคมภายในและภายนอกวัดได้ มีที่ปรึกษาช่วยเหลือ ร่วมคิดค้นวิธีแก้ไขปรับปรุงกิจการคณะสงฆ์ได้อย่างรอบด้าน
2. พระสังฆาธิการควรจัดการนิเทศงาน เปิดโอกาสให้พระภิกษุสามเณรเข้าปรึกษาปัญหาต่างๆ ได้อย่างง่าย และสามารถแสดงความคิดเห็นได้อย่างทั่วถึง
3. พระสังฆาธิการควรมีกระบวนการคัดเลือก และปรับเปลี่ยนบุคลากรที่เหมาะสมกับงาน มีการติดตามผล ประเมินผล ตรวจสอบการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ทัวถึง และมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาสำรวจนโยบายในด้านต่าง ๆ ทางคณะสงฆ์ ที่ส่งผลต่อการพัฒนาบุคลากรคณะสงฆ์ และสังคมพุทธศาสนิกชนทั่วไปอย่างไร
2. ควรศึกษาการสร้างและพัฒนาบุคลากรที่เป็นพระภิกษุสามเณร ที่จะเป็นกำลังหลักให้กับองค์กรคณะสงฆ์ต่อไป
3. ควรศึกษาเรื่อง ความรู้ความเข้าใจในหลักพุทธธรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาชีวิตการทำงานทั้งของพระภิกษุสงฆ์ และชาวพุทธทั่วไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2540). *คู่มือพระสังฆาธิการเรื่องการคณะสงฆ์และการศาสนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ กรมการศาสนา.
- กุลธิดา ลิ่มเจริญ. (2561). *กระบวนการพัฒนาภาวะผู้นำเพื่อสันติภาพเชิงพุทธบูรณาการ* (พุทธศาสตร์ดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาสันติศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ชูชัย สมितिไกร. (2532). *ค้นหาความเป็นผู้นำและประสานให้เข้ากับสถานการณ์*. กรุงเทพฯ: บริษัท ซีเอ็ดดูเคชั่น จำกัด.

- ทงทศไกร. (2561). กลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาตามหลักทฤษฎีปาปนิกลสูตร ในสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษานครสวรรค์เขต 1 (พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัญวิทย์ ศรีจันทร์. (2558). รูปแบบและกลยุทธ์การพัฒนาภาวะผู้นำในศตวรรษที่ 21 ของกรมการองค์การนิสิตนักศึกษา (ครุศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาอุดมศึกษา). มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จิตวุฒิ หมั่นมี. (2558). หลักพุทธธรรมกับการบริหารในยุคโลกาภิวัตน์. สืบค้น 20 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/582135>
- พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2549). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธฤติ รุ่งชัยวิฑูร. (2556). รูปแบบการพัฒนาพระสังฆาธิการเพื่อประสิทธิภาพการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหานพพล กนตสีโล. (2557). การพัฒนาภาวะผู้นำของพระสังฆาธิการในการบริหารงานคณะสงฆ์ภาค 15 (พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาศรณชัย มหาบุญโญ. (2556). การพัฒนาการบริหารกิจการคณะสงฆ์ของพระสังฆาธิการในยุคโลกาภิวัตน์ (พุทธศาสตร์ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ระเบียบการปกครองคณะสงฆ์. (2541). วิทยาพระสังฆาธิการ 2. สืบค้น 2 มิถุนายน 2562, จาก <http://www.watmoli.com/new/wittaya-two/1823/>
- สุนทร โคตรบรรเทา. (2560). ภาวะผู้นำในองค์การสถานศึกษา. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ปัญญาชน.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข
ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี*

EFFECTIVENESS OF MANAGEMENT OF WAT, PRACHA RATHA FOR HAPPINESS
CREATION PROJECT IN SANGHA ADMINISTRATIVE DISTRICT,
PATHUM THANI PROVINCE

พระธรรมรัตนารณ์ (สมศักดิ์ โชติธโร)

Phradharmarattanaporn (Somsuk Chotindharo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: ffff333j@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการ 2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการ 3. เพื่อนำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจากการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 12 รูปหรือคน และเก็บข้อมูลจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ ใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา แล้วนำเสนอเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในการบริหารโครงการมีจุดแข็ง คือ เจ้าคณะผู้ปกครองมีความสามารถในการพัฒนาวัด โดยจุดอ่อน คือ ในบางพื้นที่ประชาชนยังไม่ค่อยเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยโอกาส คือ ทำให้วัดเกิดการพัฒนาระบบ และอุปสรรค คือ วัดในบางพื้นที่ยังขาดความร่วมมือกันระหว่างวัดกับชุมชน 2. การวางแผน ได้มีการกำหนดวิธีการ เป้าหมายในการดำเนินโครงการ การลงมือปฏิบัติ ได้มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดกับชุมชน มีการชี้แจง เป้าประสงค์ของโครงการ การตรวจสอบ ได้มีการสำรวจความคืบหน้าภายหลังจากได้ลงมือปฏิบัติ การปรับปรุงแก้ไข ได้มีการนำข้อบกพร่องจากมาลงมือปฏิบัติมาแก้ไขให้ดียิ่งขึ้น 3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการ พบว่า ทำให้วัดมีสภาพแวดล้อมโดยรวมสัปปายะ เหมาะแก่การพักผ่อนหย่อนใจ

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพ; การบริหารจัดการ; คณะสงฆ์

Abstract

The objectives of this research are: 1. to analyze the generalities of project management; 2. to study the process of project management; 3. to present the effectiveness of the project management of of Pracharath Temples, Creating Happiness in Sangha administration areas Pathum Thani Province. This research uses a qualitative research method. data were collected by in-depth interviews with 25 key informants from in-depth interviews and collected data from related documents and research. The qualitative data analysis used content analysis methods and then present descriptively.

The results of the research were as follows: 1. the generalities of project management had strengths, namely, the primate has the knowledge and ability to be a developer, vision and development. The weakness had some areas the people around the temple which are not many, stilling do not understand the objectives of the project. The opportunity is that all temples can participate. And the obstacle that is temples in some areas less publicity led to people. 2. Planning the methodology, time frame, goals and details of project descriptions have been established. The committee has been set up to implement project. There is a joint meeting between temple and community. The importance, policies, project objectives, progress was surveyed after implementation finished improvement revision the deficiencies, the audit were taken to improve them. 3. The effectiveness of project management found that temple is an environment suitable for study, for dharma practice, suitable for relaxing on various occasions of Buddhists and the public.

Keywords: Effectiveness; Management; Sangha Administration

บทนำ

ในการประชุมมหาเถรสมาคม ครั้งที่ 14/2561 เมื่อวันที่ 21 พฤษภาคม 2561 เลขาธิการมหาเถรสมาคมเสนอว่า พระพรหมมุนี กรรมการมหาเถรสมาคม ประธานคณะกรรมการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาฝ่ายสาธารณูปการ ได้มีลิขิตลงวันที่ 21 พฤษภาคม 2561 แจ้งว่า สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ได้กำหนดจัดพิธีลงนามในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือดำเนินการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2561 ณ หอประชุมพุทธมณฑล ตำบลศาลายา อำเภอพุทธมณฑล จังหวัดนครปฐม และได้เชิญองค์กรเครือข่าย ประกอบด้วย มหาเถรสมาคม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น และสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ ร่วมลงนามในบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือ (MOU) ด้วยแล้ว จากพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ให้ยกเลิกพระราชบัญญัติคณะสงฆ์พุทธศักราช 2484 และได้มีพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2535 ให้มหาเถรสมาคมออกข้อบังคับ วางระเบียบ ออกคำสั่ง มีมติและออกประกาศโดยไม่ขัดหรือแย้งกับกฎหมายและพระธรรมวินัย ดูแลพระสงฆ์ในขอบเขตหน้าที่ความรับผิดชอบตามกฎหมายมหาเถรสมาคมว่าด้วยระเบียบการปกครองคณะสงฆ์ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2554 ให้คณะสงฆ์ดำเนินการกิจการตามกรอบงานของการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาไว้ 6 ประการ 1) ด้านการปกครอง 2) ด้านการศาสนศึกษา 3) ด้านการเผยแผ่ 4) ด้านการสาธารณูปการ 5) ด้านการศึกษา สงเคราะห์ และ 6) ด้านการสาธารณสงเคราะห์ เพื่อให้การขับเคลื่อนโครงการบรรลุตามวัตถุประสงค์ จึงเห็นควรนำเสนอมหาเถรสมาคมเพื่อโปรดพิจารณาให้ความเห็นชอบแนวทางการดำเนินโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข สู่การปฏิบัติระดับจังหวัด และให้เจ้าคณะจังหวัด และสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดนำสู่การปฏิบัติในระดับจังหวัดต่อไป

โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นหนึ่งใน 14 โครงการของแผนปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนา โดยฝ่ายสาธารณูปการของมหาเถรสมาคม มีมติเห็นชอบให้ดำเนินการเพื่อพัฒนาวัดให้เป็นสถานที่สัปปายะ เป็นแหล่งเรียนรู้ทางพระพุทธศาสนา และเป็นรมณีสถานอันเป็นความสงบทางจิตใจของพุทธศาสนิกชน โครงการนี้มีเป้าหมายสำคัญ คือ การส่งเสริมให้มีเกิดการขับเคลื่อนกิจกรรมและองค์ความรู้ 5 ส ไปสู่การปรับปรุงสภาพภูมิทัศน์ การจัดการสิ่งแวดล้อม และรักษาความสะอาดภายในวัดให้ถูกต้องตามสุขลักษณะ และการพัฒนาการเรียนรู้ทางสังคมวิถีพุทธ รวมทั้งการมีจิตอาสาเพื่อการพัฒนาสังคมโดยมีการประสานความร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ เช่น กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่น กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย กรมส่งเสริมคุณภาพสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย สถาบันอาศรมศิลป์ สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยีไทย-ญี่ปุ่น และสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยการนำหลักการ 5 ส และหลักสัปปายะ 7 มาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาพื้นที่ของวัด มีหลักการที่เรียกว่า 3-5-7-9 ซึ่งเป็นกระบวนการพัฒนาโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ให้สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งมีตัวชี้วัดที่เป็นรูปธรรมในการนำไปสู่การปฏิบัติเพื่อพัฒนาคุณภาพสิ่งแวดล้อมของวัด และชุมชนต่อไป และการสร้างศรัทธา ความคิดที่เป็นกุศลแก่ผู้มาเยือนและเป็นหน้าต่างบอกลถึงการจัดการที่ดี ทางเข้าวัดควรจะได้รับ การดูแลเป็นถนนที่ราบเรียบไม่เป็นหลุมเป็นบ่อบางแห่งจะปรับแห่งปลูกต้นไม้เป็นระเบียบ ที่สำคัญคือ ต้องสะอาด ไม่มีขยะ และเป็นจุดที่สร้างอารมณ์ร่วมรื่นสร้างความเป็นสัปปายะและเป็นจุดจอดรถ จุดพักผ่อนหรือเป็นจุดปฏิบัติธรรมเจริญวิปัสสนากรรมฐานได้ บริเวณลานวัดที่ขาดการดูแล ประชาชนก็ลำบากใจ และเป็นเหตุให้เกิดความคิดที่เป็นอกุศลได้บางแห่งก็เป็นหลุมเป็นบ่ออยู่แล้วไม่สวยงามสะอาดตา เสียพื้นที่การใช้ประโยชน์

บทบาทด้านนี้ของพระสงฆ์หากพูดไปแล้วนั้นว่ามีความสำคัญไม่น้อย เพราะต้องคำนึงถึงความ เป็นเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย ความเป็นพระพุทธรศาสนาอยู่ในที่ด้วย เพราะสร้างวัด สร้างศาสนวัตถุต้องให้เป็นเอกลักษณ์ที่ดำรงไว้ซึ่งความเป็นพุทธ การบริหารกิจการคณะสงฆ์ให้มี ประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับความสามารถในการบริหารจัดการของเจ้าอาวาสเป็นสำคัญ ทั้งนี้เพราะ เจ้าอาวาสเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการตัดสินใจ กำหนดนโยบายและบริหารบุคลากรในวัดให้ ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ในการปฏิบัติงานของบุคลากรจำเป็นจะต้องมีความสามัคคีและ ทำงานให้สอดคล้องสัมพันธ์กันระหว่างผู้นำและผู้ตาม (พระครูอาทรธรรม (บุญธรรม หมั่นคลัง), 2564) ความเป็นพุทธกับความเป็นไทยนั้นหมายถึงสิ่งเดียวกันเพราะความเป็นไทยมา จากรากฐานของความเป็นพุทธ มาจากรากฐานแห่งความคิดอันเป็นพุทธ พระสงฆ์ต้องเป็น แบบอย่างในการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรมไว้ เพราะวัฒนธรรม คือวิถีชีวิตของปวงชนชาวไทย ทั้ง ในด้านสิ่งแวดล้อมก็มีส่วนในการพัฒนาสาธารณูปโภคพื้นฐานภายในชุมชน ทั้งในการเก็บขยะ หรือที่พิทักษ์เพื่อนำขยะไปทำลายย่อยสลายให้เป็นระเบียบเรียบร้อยขึ้น โดยตามแผน ยุทธศาสตร์การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาทั้ง 6 ด้าน นั้นซึ่งโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข เป็นหนึ่งในการปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาด้านสาธารณูปการ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้วัดเป็น สถานที่สงบร่มเย็น เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน นับได้ว่าเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้ ประชาชนหันมาเข้าวัดกันมากขึ้น โดยได้ดำเนินการมาแล้ว 2 ระยะ ในชื่อโครงการวัดสร้างสุข และในปี พ.ศ. 2561 เป็นการดำเนินการระยะที่ 3 ในชื่อโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ที่เป็น การขยายผลโครงการไปสู่ 1,500 วัดทั่วประเทศ และภายในปี พ.ศ. 2565 มีเป้าหมายขยายผล ไปสู่การพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพ จำนวน 24,000 วัดทั่วประเทศ ความคาดหวังในโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข คือ การพัฒนาให้สิ่งแวดล้อมทั้งที่เป็นพื้นที่ด้านกายภาพที่ไม่สมดุลของเมืองและ การทำลายสิ่งแวดล้อมส่งผลกระทบต่อพัฒนาเมืองและส่งผลต่อวัดจึงทำให้มีสภาวะแวดล้อมที่ไม่ เกื้อหนุนต่อการเรียนรู้ หรือเป็นสถานที่สับสน การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมภายในวัด กฎี ศาลา โบสถ์ ที่ไม่เหมาะสม ปัญหาการขาดวินัยในสังคม

จากข้อมูลดังกล่าวมาในข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจต้องการเข้าไปศึกษาถึงศึกษา สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการ ศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการ และ นำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานีเพื่อให้เห็นภาพรวมของการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี
3. เพื่อนำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบของการวิจัย

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) และจากการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) ประกอบกับการเก็บข้อมูลจากการวิจัยเอกสาร (Document Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Selection) โดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) ผู้วิจัยได้แบ่งการสัมภาษณ์เชิงลึกกับกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งมีคุณสมบัติสอดคล้องกับประเด็นการวิจัย จำนวน 5 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มพระสังฆาธิการจังหวัดปทุมธานี กลุ่มนักวิชาการด้านพระพุทธศาสนา กลุ่มผู้บริหารจังหวัดปทุมธานี กลุ่มผู้นำองค์กรและกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนรวมจำนวน 12 รูป และ 13 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ แบบสัมภาษณ์ (In-depth Interview) ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เป็นแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) มีสาระสำคัญของการสัมภาษณ์ แบ่งออกเป็น 4 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 สถานภาพส่วนบุคคลทั่วไปของผู้ตอบแบบสัมภาษณ์ ตอนที่ 2 สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ตามแบบการวิเคราะห์ SWOT ตอนที่ 3 กระบวนการในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ตามแบบ PDCA ตอนที่ 4 นำเสนอประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี ตามหลักสัปปายะ 7 ประการ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ได้แก่ 1) ทำการนัดวัน และเวลากับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (key Informant) เพื่อสัมภาษณ์ตามที่กำหนดไว้ 2) ดำเนินการ

สัมภาษณ์ตามวัน และเวลากำหนดไว้ จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตใช้วิธีการบันทึก และการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ และ 3) นำข้อมูลดิบที่ได้มารวบรวมเพื่อวิเคราะห์โดยวิธีการที่เหมาะสมและนำเสนอต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์โดยวิธีการดังนี้ 1) นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์มาถอดเสียงและบันทึกเป็นข้อความ 2) นำข้อความจากการสัมภาษณ์และการจดบันทึกมาจำแนกเป็นประเด็นและเรียบเรียงเฉพาะประเด็นที่เกี่ยวข้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย 3) วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และ 4) สังเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัยและนำเสนอในรูปของความเรียง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

จุดแข็ง หรือจุดเด่น (Strengths: S) ในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี กล่าวคือ เจ้าคณะผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถที่เป็นนักพัฒนา มีความมุ่งมั่น มีวิสัยทัศน์ที่จะทุ่มเทกำลังกาย กำลังสติปัญญาในการพัฒนาวัด อีกทั้งยังมีภาคีเครือข่ายที่เต็มใจมาร่วมด้วยช่วยกันที่จะมุ่งพัฒนาวัดให้เป็นวัดที่มีความสะอาด ความสะดวก มีมาตรฐาน และมีความปลอดภัย และการมีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินโครงการ

จุดอ่อน (Weaknesses: W) ในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี กล่าวคือ ในบางพื้นที่ประชาชนที่อยู่โดยรอบวัดอาจจะมีจำนวนไม่มาก บางวัดมีพระภิกษุสามเณรค่อนข้างน้อย จึงทำให้การบริหารจัดการให้เป็นไปตามแผนของโครงการอาจจะยังไม่ค่อยประสบผลสำเร็จเท่าที่ควรนัก อีกทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนในบางพื้นที่มีค่อนข้างน้อยจึงทำให้ขาดองค์ประกอบหรือปัจจัยหลาย ๆ อย่างที่จะอำนวยความสะดวกพัฒนาวัดน้อยลงตามไปด้วย

โอกาส (Opportunities: O) ในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี กล่าวคือ วัดทุกวัดมีโอกาสดำเนินงานตามโครงการ ทำให้ทุกวัดเกิดการพัฒนาอย่างเป็นระบบ เป็นการสนับสนุนให้แต่ละวัดในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานีเกิดการพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม

อุปสรรค (Threats: T) ในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี กล่าวคือ วัดในบางพื้นที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์ไปยัง

ประชาชนในพื้นที่ และมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชนในพื้นที่ค่อนข้างน้อย ซึ่งถือได้ว่าชุมชนรอบวัดเป็นปัจจัยสำคัญที่จะอำนวยให้วัดเกิดการพัฒนา

2. ผลการศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

การวางแผน (Plan: P) ได้มีการกำหนดวิธีการ กรอบระยะเวลา เป้าหมาย และรายละเอียดในการดำเนินโครงการ ซึ่งในการกำหนดรายละเอียดนั้นได้เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง และได้กำหนดแต่งตั้งทีมงาน บุคลากรในการดำเนินงาน

การลงมือปฏิบัติ (Do: D) ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดกับชุมชน มีการชี้แจงความสำคัญ นโยบาย เป้าประสงค์ของโครงการ และเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการของวัด หลังจากนั้นได้มีการทำป้ายประกาศให้สาธารณชนได้รับทราบ ได้มีการอบรมให้ความรู้โดยมุ่งเน้นการอบรมให้ความรู้เรื่อง 5 ส หลักสัปปายะ 7 ประการ และความรับผิดชอบต่อสังคม การมีจิตอาสา ได้มีการสำรวจพื้นที่ด้วยคณะทำงาน แบ่งพื้นที่รับผิดชอบ วิเคราะห์จุดเด่น จุดที่ต้องปรับปรุงในแต่ละวัด หลังจากนั้นได้มีการทำความสะอาดครั้งใหญ่ Big Cleaning Day มีการจัดทำป้ายชื่อวัด การจัดการจราจร การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์ การจัดการขยะ การปรับสภาพแวดล้อม การฝึกอบรมความปลอดภัยจากระบบไฟฟ้า รวมถึงการพัฒนาอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

การตรวจสอบ (Check: C) ได้มีการสำรวจความคืบหน้าในแต่ละวัดภายหลังจากได้ลงมือปฏิบัติว่ามีความคืบหน้ามากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดที่จะต้องเสริม หรือต้องปรับปรุงบ้าง โดยมีการสอบถามจากประชาชนในชุมชนใกล้เคียงกับวัดนั้น ๆ ว่าวัดมีการพัฒนาขึ้นหรือไม่อย่างไร ประชาชนรู้สึกอย่างไรต่อการดำเนินโครงการ และสำรวจตรวจวัดว่ามีสิ่งใดได้พัฒนาขึ้นบ้าง หลังจากที่ได้เข้ามาสำรวจก่อนจะดำเนินโครงการ

การปรับปรุงแก้ไข (Action: A) เมื่อพบปัญหาได้มีการปรับปรุงแก้ไข โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการ หรือทรัพยากรบางอย่างเพื่อให้การดำเนินงานกลับเข้ามาสู่แผนงานที่ได้วางเอาไว้ ถึงแม้ว่าจะไม่พบปัญหา ภายหลังจากการตรวจสอบ ก็จะสามารถปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปได้

3. ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า

ทำให้วัดมีความเหมาะสมในการศึกษา และปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชน ประชาชนโดยทั่วไป

ทำให้วัดมีถนนหนทางที่ไม่ชำรุด สามารถกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย รวมถึงมีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดอย่างชัดเจน

ทำให้วัดมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดที่เหมาะสมต่อการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับทั้งในหมู่คณะสงฆ์และประชาชน รวมถึงการสร้างบรรยากาศในการอบรมสั่งสอนธรรมทั้งสำหรับ

พระสงฆ์และประชาชน เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม สถานปฏิบัติธรรม ศูนย์การเรียนรู้พุทธศาสนา และศูนย์การเรียนรู้สุขภาพ เป็นต้น

ทำให้วัดมีพระสงฆ์ และสามเณรผู้รักาศิล ิประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม ทำให้พุทธศาสนิกชน อุบาสก อุบาสิกาเลื่อมใสศรัทธา พระสงฆ์และสามเณรมีจิตที่ตั้งมั่นต่อการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจที่จะสามารถนำหลักธรรมไปเผยแผ่ และให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม

ทำให้พระสงฆ์ และประชาชนมีโอกาสเลือกบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการเป็นประโยชน์แก่สุขภาพ รวมถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโภชนาการ และสามารถนำความรู้ไปเผยแผ่ต่อเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ รู้จักเลือกอาหารที่ถูกหลักโภชนาการมาถวายพระสงฆ์

ทำให้ภายในวัดมีอากาศที่มีความเหมาะสมตามฤดูกาล ไม่หนาวหรือร้อนจนเกินไป ภายในวัดมีการปลูกต้นไม้และดูแลต้นไม้ เพราะต้นไม้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่ออากาศบริสุทธิ์ เช่น การให้ร่มเงา การปล่อยก๊าซออกซิเจนในเวลากลางวันที่จะทำให้คนที่เข้ามาในวัดได้รับอากาศที่บริสุทธิ์และเย็นสบาย เป็นต้น

ทำให้ผู้ที่อยู่ในวัดสามารถปรับเปลี่ยนอิริยาบถให้มีความเหมาะสมและสบาย ได้แก่ นั่ง นอน ยืน เดิน รวมถึงเดินจงกรม หรือนั่งสมาธิได้

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาสภาพทั่วไปในการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า ในการบริหารจัดการโครงการ มีจุดแข็ง คือ เจ้าคณะผู้ปกครองมีความรู้ความสามารถที่เป็นนักพัฒนา มีความมุ่งมั่น มีวิสัยทัศน์ ในการพัฒนาวัด โดยจุดอ่อน คือ ในบางพื้นที่ประชาชนที่อยู่โดยรอบวัดอาจจะมีจำนวนไม่มาก และยังไม่ค่อยเข้าใจวัตถุประสงค์ของโครงการ โดยโอกาส คือ วัดทุกวัดมีโอกาสได้เข้าร่วมโครงการ และพัฒนาวัด และอุปสรรค คือ วัดในบางพื้นที่ยังขาดการประชาสัมพันธ์โครงการไปยังประชาชนในพื้นที่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของบัญชายุทธ นาคมุจลินท์ (2555) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง วิเคราะห์ การบริการองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี ที่พบว่า การบริหารงานให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลได้นั้นต้องมีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของทฤษฎีและหลักการบริหารทั่วไป เพื่อจะได้นำความรู้ไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับการทำงาน สถานการณ์และสิ่งแวดล้อม พระพุทธเจ้าทรงใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารองค์กรการเผยแผ่พระพุทธศาสนา พระองค์อาศัยกระบวนการและทรัพยากรทางการบริหารต่าง ๆ เป็นปัจจัยในการบริหาร อีกทั้งยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์) (2553) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาในล้านนา ที่พบว่า ล้านนามีอัตลักษณ์ในด้านการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นของตนเอง มีการวางแผนไว้

ตลอดปีตามประเพณีดั้งเดิมที่เคยทำติดต่อกันมา โดยรับนโยบายจากส่วนกลางแล้วมาปรับใช้ ประยุกต์เข้ากับภูมิลาเนาท้องถิ่น ด้านแนวทางการบริหารจัดการเจ้าอาวาสสั่งการให้ดำเนินงาน ตามจารีตประเพณีที่เคยปฏิบัติมา

2. ผลการศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการโครงการ พบว่า 1) การวางแผน (Plan: P) ได้มีการกำหนดวิธีการ กรอบระยะเวลา เป้าหมาย และรายละเอียดในการดำเนินโครงการ ซึ่งในการกำหนดรายละเอียดนั้นได้เรียงลำดับความสำคัญก่อนหลัง และได้กำหนด แต่งตั้งทีมงาน 2) การลงมือปฏิบัติ (Do: D) ได้มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินโครงการ มีการประชุมร่วมกันระหว่างวัดกับชุมชน มีการชี้แจงความสำคัญ นโยบาย เป้าประสงค์ของโครงการ และเสนอแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการของวัด หลังจากนั้นได้มีการทำป้ายประกาศให้ สาธารณชนได้รับทราบ ได้มีการอบรมให้ความรู้โดยมุ่งเน้นการอบรมให้ความรู้เรื่อง 5 ส หลักสัปปายะ 7 ประการ บุคลากรในการดำเนินงาน 3) การตรวจสอบ (Check: C) ได้มีการ สำรองความคืบหน้าในแต่ละวัดภายหลังจากได้ลงมือปฏิบัติว่ามีความคืบหน้ามากน้อยเพียงใด มีสิ่งใดที่จะต้องเสริม หรือต้องปรับปรุงบ้าง และ 4) การปรับปรุงแก้ไข (Action: A) เมื่อพบปัญหา ก็ ได้มีการปรับปรุงแก้ไข โดยการปรับเปลี่ยนวิธีการ หรือทรัพยากรบางอย่างเพื่อให้การ ดำเนินงานกลับเข้ามาสู่แผนงานที่ได้วางเอาไว้ ถึงแม้ว่าจะไม่พบปัญหา ภายหลังจากตรวจสอบ ก็ จะสามารถปรับปรุงแก้ไขให้การดำเนินงานพัฒนาให้ดียิ่ง ๆ ขึ้นไปได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัย ของศิริรัตน์ คลังเย็น (2557) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารงานสู่ความเป็นเลิศตามหลักพุทธธรรม มาภิบาลขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่พบว่า การบริหารงานที่มุ่งผลสัมฤทธิ์มีวัตถุประสงค์ เพื่อปรับปรุงการปฏิบัติงานขององค์กร ช่วยให้การบริหารงานได้อย่างเหมาะสม มีทิศทางในการ ปฏิบัติงาน มีระบบการประเมินผล เป็นระยะ ๆ ทำให้ทราบผลการปฏิบัติงานเมื่อเทียบกับแผน หรือเป้าหมาย สามารถรายงานความก้าวหน้าต่อผู้บริหารและทำให้แก้ปัญหาได้ทันท่วงที อีกทั้ง ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม (ศรีประสม) (2554) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี ที่พบว่า ปัจจัยทั้งภายในและภายนอกที่ส่งผลให้ภารกิจหรือ กิจกรรมของวัดบังเกิดผลสำเร็จ คือ 1) พระสงฆ์ชั้นปกครองของวัด 2) มีการจัดระบบการ บริหารงานในวัด 3) การสร้างคตินิยมประจำใจของเจ้าอาวาสแต่ละรูป 4) วัดสืบทอดวิธีการ ระบบและระเบียบปฏิบัติต่าง ๆ 5) วัดทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการโอนถ่ายระหว่างผู้ให้และผู้รับ 6) การสร้างสายสัมพันธ์ในระหว่างวัดกับชุมชน และยังสอดคล้องกับพระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล และคณะ (2565) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง รูปแบบการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข มีจุดแข็ง คือ มีศาสน สถานมั่นคง เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน มีวัดเป็นศูนย์กลางในการดำเนินกิจกรรม 5 ส ดำเนินการในรูปแบบของคณะกรรมการ เจ้าอาวาสให้ความสำคัญกับการพัฒนาวัด เป็นนโยบาย สำคัญของคณะสงฆ์ มีการทำความสะอาดครั้งใหญ่หรือเรียกว่า (Big Cleaning Day) และ

สถานที่ภายในวัดมีความเป็นสัปปายะ สะอาด ร่มรื่น และมีจุดอ่อน คือ บางวัดไม่สามารถบริหารจัดการเรื่องการเงินได้ ความขัดแย้งระหว่างบ้านกับวัด ขาดการกำกับดูแลเอาใจใส่อย่างต่อเนื่อง เจ้าอาวาสบางวัดขาดภาวะผู้นำ พระสงฆ์ขาดความรู้ ความเข้าใจในการพัฒนาวัดเป็นอย่างดี ขาดผู้ดูแลรับผิดชอบงานเป็นการเฉพาะทำให้โครงการยังมีปัญหาอยู่เสมอ

3. ประสิทธิผลการบริหารจัดการโครงการ พบว่า 1) ทำให้วัดมีความเหมาะสมในการศึกษา และปฏิบัติธรรมของพระภิกษุสามเณร และพุทธศาสนิกชน ประชาชนโดยทั่วไป 2) ทำให้วัดมีถนนหนทางที่ไม่ชำรุด สามารถกิจกรรมต่าง ๆ ได้อย่างสะดวกและปลอดภัยรวมถึงมีป้ายบอกทางไปยังสถานที่ต่าง ๆ ภายในวัดอย่างชัดเจน 3) ทำให้วัดมีการจัดสภาพแวดล้อมภายในวัดที่เหมาะสมต่อการแลกเปลี่ยนพูดคุยกับทั้งในหมู่คณะสงฆ์และประชาชน รวมถึงการสร้างบรรยากาศในการอบรมสั่งสอนธรรมทั้งสำหรับพระสงฆ์และประชาชน เช่น โรงเรียนพระปริยัติธรรม สถานปฏิบัติธรรม ศูนย์การเรียนรู้พุทธศาสนา และศูนย์การเรียนรู้สุขภาพ เป็นต้น 4) ทำให้วัดมีพระสงฆ์ และสามเณรผู้รักษาศีล ประพฤติวัตรปฏิบัติธรรม ทำให้พุทธศาสนิกชน อุบาสก อุบาสิกาเลื่อมใสศรัทธา พระสงฆ์และสามเณรมีจิตที่ตั้งมั่นต่อการศึกษา มีความรู้ความเข้าใจที่จะสามารถนำหลักธรรมไปเผยแผ่ และให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมไปใช้ในการดำรงชีวิตประจำวันได้อย่างเหมาะสม 5) ทำให้พระสงฆ์ และประชาชนมีโอกาสที่จะสามารถเลือกบริโภคอาหารที่ถูกหลักโภชนาการ เป็นประโยชน์แก่สุขภาพ รวมถึงการมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับโภชนาการ และสามารถนำความรู้ไปเผยแผ่ต่อเพื่อให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ รู้จักเลือกอาหารที่ถูกหลักโภชนาการมาถวายพระสงฆ์ 6) ทำให้ภายในวัดมีอากาศที่มีความเหมาะสมตามฤดูกาล ไม่หนาวหรือร้อนจนเกินไป ภายในวัดควรมีการปลูกต้นไม้และดูแลต้นไม้ เพราะต้นไม้เป็นสิ่งสำคัญที่ส่งผลต่ออากาศบริสุทธิ์ เช่น การให้ร่มเงา การปล่อยก๊าซออกซิเจนในเวลากลางวันที่จะทำให้คนที่เข้ามาในวัดได้รับอากาศที่บริสุทธิ์และเย็นสบาย เป็นต้น 7) ทำให้ผู้ที่อยู่ในวัดสามารถปรับเปลี่ยนอิริยาบถให้มีความเหมาะสมและสบาย ได้แก่ นั่ง นอน ยืน เดิน รวมถึงเดินจงกรม หรือนั่งสมาธิได้ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูศรีกิตติยาธ (นนทชัย เจริญยุทธ) และคณะ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต ที่พบว่า การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อเสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง จังหวัดภูเก็ต เป็นการประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 ได้แก่ การนำหลักอาหารสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างการท่องเที่ยวในส่วนของสถานที่นำหลักอาหารสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านอาหารนำหลักบุคคลสัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านบุคคลนำหลักธรรม สัปปายะมาประยุกต์ใช้ในการจัดการด้านปฏิบัติธรรมซึ่งเมื่อนำหลักสัปปายะ 4 มาประยุกต์ใช้ทำให้การท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม เป็นการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพทั้งในส่วนของวัดไชยธารารามและจิตใจแก่นักท่องเที่ยว และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธีรวัฒน์ เสสปัญโญ (2565) ได้ศึกษาวิจัย

เรื่อง การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย ที่พบว่า การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย 1) ด้านอวาสาสัปปายะ การบริหารจัดการวัดโดยจัดบริเวณวัดให้มีความสะอาด แสงสว่างเหมาะสมกับการศึกษาปฏิบัติธรรม 2) ด้านโคจรสัปปายะ มีส่วนร่วมในการพัฒนาเส้นทางให้มีความเหมาะสมสะดวก 3) ด้านภัสสสัปปายะ จัดบุคลากรเข้ามาประสานกับแหล่งท่องเที่ยวต่าง ๆ เพื่อช่วยดูแลและสนับสนุนต้อนรับนักท่องเที่ยว 4) ด้านบุคคลสัปปายะ สนับสนุนบุคลากรพัฒนาวัดให้เพียงพอต่อการต้อนรับนักท่องเที่ยว 5) ด้านโภชนสัปปายะ มีการจัดทำกิจกรรมส่งเสริมวัฒนธรรมอาหารท้องถิ่น 6) ด้านอุตุสัปปายะ พัฒนาวัดให้สัปปายะมีอากาศที่มีความเหมาะสมตามฤดูกาล 7) ด้านอิริยาปถสัปปายะ สนับสนุนการจัดกิจกรรมของวัดและสถานที่ปฏิบัติธรรมเชื่อมโยงกับกิจกรรมของชุมชน และยังคงสอดคล้องกับงานวิจัยของ ไกรศร วันละ และภักดี โพธิ์สิงห์ (2564) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง โมเดลการพัฒนาวัฒนธรรมท้องถิ่นตามโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส ขององค์การบริหารส่วนตำบลระบำอำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี พบว่า การพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นตามโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 สจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดต่อชุมชนและสังคมส่วนรวม จึงได้นำเสนอบทความนี้ ซึ่งประกอบด้วยประเด็นหลัก 2 ส่วน ได้แก่ 1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่น ตามโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ สะอาด สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน สร้างวินัย 2) สังเคราะห์แนวทางการพัฒนามรดกวัฒนธรรมท้องถิ่นตามโครงการ วัด ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส ขององค์การบริหารส่วนตำบลระบำ อำเภอลานสัก จังหวัดอุทัยธานี ประกอบด้วย 7 ด้าน ได้แก่ 1) การประกาศนโยบาย 2) กำหนดคณะกรรมการ 3) อบรมให้ความรู้ในเรื่องเกี่ยวกับระบบ 5 ส 4) สำรวจพื้นที่วัด 5) จัดทำแผนการปรับปรุง 6) ดำเนินกิจกรรมตามแผนที่วางไว้ และ 7) สรุปผลการดำเนินงาน และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (2558) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ผลการวิจัยพบว่า การสร้างความปรองดองสมานฉันท์นั้น เริ่มจากการสร้างความปรองดองในจิตใจของแต่ละคนก่อน เพื่อสร้างสันติภาพสู่สังคมภายนอก โดยใช้หลักการเข้าใจ เข้าถึง และพัฒนา ส่วนกระบวนการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านศีล 5 จังหวัด พระนครศรีอยุธยา ใช้หลักการบริหารโครงการอย่างมีประสิทธิภาพ คือ การวางแผน (Planning) การจัดหน่วยงาน (Organizing) การจัดสายงานและการจัดตัวบุคคล (Staffing) การอำนวยการ (Directing) การประสานงาน (Coordinating) การรายงาน (Reporting) และ งบประมาณ (Budgeting) โดยผู้นำชุมชนจะต้องยึดหลักการสร้างความปรองดองสมานฉันท์ 6 ประการคือ หลักความถูกต้อง หลักความเหมาะสม หลักความบริสุทธิ์ ยุติธรรม และหลักความเสียสละจะทำให้เกิดบรรยากาศแห่งความสมัครสมานสามัคคี

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยตามภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการสังเคราะห์งานวิจัยเรื่อง ประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขตปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี พบว่า วัด ประชา รัฐ สร้างสุข ประกอบด้วยหลักการสำคัญ ได้แก่

1. **เข้าใจ** คือ เข้าใจความต้องการของชุมชนและบริบทท้องถิ่น เข้าใจความเป็นไปทั้งหมดของปัญหาอย่างลึกซึ้งและรอบด้าน เข้าใจภูมิประเทศ เข้าใจผู้คนในหลากหลายปัญหา ทั้งทางด้านกายภาพด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรม อันจะนำไปสู่การออกแบบผังแม่บท การวางแผนพัฒนา ปรับปรุงวัด รวมไปถึงจุดเด่น จุดด้อยของวัดในแต่ละพื้นที่
2. **ร่วมมือ** คือ การผสมผสานความร่วมมือกันของภาคีเครือข่ายในการดำเนินโครงการ มีทั้งพระสงฆ์ ประชาชน หน่วยงานราชการ และองค์กรอื่น ๆ ที่ได้มาร่วมมือกันในการจัดพื้นที่ทางสังคมและการเรียนรู้ ในการทำจิตอาสาเพื่อพัฒนาวัด พัฒนาชุมชนให้เป็นที่เจริญหู เจริญตาของผู้ที่ได้พบเห็น แม้ตนเองก็เป็นสุขด้วยที่ได้ลงมือปฏิบัติ

3. เข้าถึง คือ การนำแผนงานต่าง ๆ ไปสู่การปฏิบัติให้ได้ เข้าถึงพื้นที่และออกไปสัมผัสถึงกับสิ่งทีคนในพื้นที่ต้องการจริง ๆ เข้าถึงความจริง โดยการใช้เครื่องมือการดำเนินงานเพื่อสร้างสัปปายะสู่วัด คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย และใช้แนวทางการดำเนินงานสร้างสัปปายะสู่วัดด้วยความสุข คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการโครงการ การประกาศนโยบาย การอบรมให้ความรู้ การสำรวจพื้นที่ จัดทำแผนผังวัด และวิเคราะห์พื้นที่เพื่อการพัฒนา จัดทำแผนปรับปรุง ลงมือปฏิบัติ (Big Cleaning Day) และสรุปผลการดำเนินงาน ซึ่งในการปฏิบัติตามแผนนี้มีแนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่ ได้แก่ แนวปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด 9 พื้นที่ คือ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และแผนผังวัดโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลังวัสดุสงฆ์ และการควบคุมการเบิก-จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป ได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัยของพื้นที่เปิดโล่งต่าง ๆ การจัดการพื้นที่สีเขียวภายในวัด เป็นต้น 7) ระบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย 8) โรงครัว และ 9) การสุขาภิบาลอาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

4. พัฒนา คือ การได้เห็น ได้รับรู้ ได้สัมผัสถึงความเปลี่ยนแปลงของวัดที่ตั้งแต่เริ่มดำเนินโครงการ จนกระทั่งลงมือปฏิบัติ และดำเนินมาจนถึงการตรวจสอบ และปรับปรุง ได้เห็นถึงการพัฒนาของวัดในด้านต่าง ๆ ตามแนวปฏิบัติในการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด 9 พื้นที่

พันธกิจ 3 พันธกิจ หมายถึง พันธกิจโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข นั้น มุ่งเน้นการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดและชุมชนให้สะอาด ร่มรื่น สวยงาม เป็นสถานที่สัปปายะเหมาะสมกับการเรียนรู้ มีหลักการจัดการสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม ตามหลัก 5 ส หรือหลักสัปปายะ ๗ เพื่อให้เกิดธรรมเนียมสถาน การพัฒนาพื้นที่ทางสังคม และการเรียนรู้ของวัดและชุมชนด้วยวิถีวัฒนธรรมเชิงพุทธ และการพัฒนาพื้นที่จิตใจและปัญญาของวัดและชุมชนตามแนวพระพุทธศาสนา

เครื่องมือ 5 เครื่องมือ หมายถึง หลัก 5 ส เป็นเครื่องมือการดำเนินงานเพื่อสร้างสัปปายะสู่วัด คือ สะสาง สะดวก สะอาด สร้างมาตรฐาน และสร้างวินัย หากวัดและชุมชนมีการใช้หลัก 5 ส อย่างต่อเนื่องจะทำให้วัดมีความสะอาด ร่มรื่น สวยงาม และเป็นการสร้างสุขลักษณะและนิสัยของประชาชน เพื่อให้เกิดรูปแบบการจัดการสิ่งแวดล้อมที่ยั่งยืน

แนวทาง 7 แนวทาง หมายถึง การประยุกต์หลักสัปปายะ 7 ในการพัฒนาพื้นที่ทางกายภาพของวัดที่มุ่งเน้นการสร้างพื้นที่สัปปายะ และการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นกับบุคคลอันจะนำไปสู่การเรียนรู้วิถีพุทธและการปฏิบัติธรรม ฉะนั้น วัด และองค์กรที่เข้าร่วมโครงการฯ สามารถดำเนินการตาม 7 ขั้นตอนของโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพประสิทธิผล รวมถึงความยั่งยืนที่จะเกิดขึ้นด้วย

แนวปฏิบัติ 9 แนวปฏิบัติ หมายถึง แนวปฏิบัติการพัฒนาพื้นที่ภายในวัด 9 พื้นที่นั้น เพื่อเป็นมาตรฐานในการจัดการสิ่งแวดล้อมภายในวัด คือ 1) ป้ายชื่อวัด บริเวณหน้าวัด และ

แผนผังวัดโดยสังเขป 2) การจัดการจราจร ป้ายจราจร และที่จอดรถ 3) การจัดระบบคลังวัสดุ
สงฆ์ และการควบคุมการเบิก-จ่ายสิ่งของ 4) ห้องน้ำ 5) การจัดการขยะ 6) สภาพแวดล้อมทั่วไป
ได้แก่ ความเป็นระเบียบเรียบร้อย ปลอดภัยของพื้นที่เปิดโล่งต่าง ๆ การจัดการพื้นที่สีเขียว
ภายในวัด เป็นต้น 7) ระบบไฟฟ้าและการป้องกันอัคคีภัย 8) โรงครัว และ 9) การสุขาภิบาล
อาคารเสนาสนะต่าง ๆ ภายในวัด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. วัดแต่ละวัดควรเสริมสร้าง ทำความเข้าใจในกระบวนการบริหารจัดการโครงการให้มี
ประสิทธิภาพ เพื่อใช้ในการพัฒนาบุคลากร พัฒนาวัด และการมีส่วนร่วมกับประชาชน
2. วัดแต่ละวัดควรส่งเสริม และพัฒนาศักยภาพบุคลากรทั้งภายใน และบริเวณรอบวัด
ให้มีประสิทธิภาพในทุกมิติ เพื่อที่จะสามารถช่วยกันพัฒนาวัด พัฒนาชุมชนได้อย่างมี
ประสิทธิภาพเข้าถึงกลุ่มประชาชนที่มีความหลากหลาย

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. วัดแต่ละวัดควรพัฒนาวัดของตน ให้มีประสิทธิภาพตามเป้าหมายของโครงการ อีกทั้ง
ทั้งยังจะเป็นการสร้างคุณภาพของบุคลากร สร้างคุณภาพวัด สร้างคุณภาพชุมชนให้ดียิ่งขึ้นด้วย
2. วัดแต่ละวัดควรนำเสนอเอกลักษณ์ หรือจุดเด่นของแต่ละวัด โดยการประชาสัมพันธ์
ทั้งทางตรง และทางอ้อมต่อสาธารณชน เพื่อที่จะเห็นประชาชนได้เล็งเห็นความสำคัญและ
ช่วยกันอนุรักษ์หวงแหนดูแล

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรวิจัยเรื่อง โครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุขกับการพัฒนาสังคม ในเขตการ
ปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี
2. ควรวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการวัด ประชา รัฐ สร้างสุข ในเขต
การปกครองคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี

เอกสารอ้างอิง

- ไกรสร วันละ และภักดี โพธิ์สิงห์. (2564). โมเดลการพัฒนานวัตกรรมท้องถิ่นตามโครงการ วัด
ประชา รัฐ สร้างสุขด้วยกิจกรรม 5 ส ขององค์การบริหารส่วนตำบลระบำ อำเภอลาน
สัก จังหวัดอุทัยธานี. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(3), 379-393.
- บัญชายุทธ นาคมุจลินท์. (2555). *วิเคราะห์การบริหารองค์กรในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาของ
ศูนย์การเผยแผ่พระพุทธศาสนาประจำจังหวัดอุทัยธานี* (ดุष्ฎิณีพนธ์พุทธศาสตรดุษฎี
บัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย.

- พระครูภาวนาโสภิต (บุญรัตน์ เมืองวงศ์). (2553). การบริหารการเผยแผ่พระพุทธศาสนาใน
ล้านนา (ดุขฎิณีพนธ์ปรัชญาดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการพัฒนาทรัพยากร
มนุษย์). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- พระครูศรีกิตยาธรร (นนทชัย เจริญยุค) และคณะ. (2564). การประยุกต์ใช้หลักสัปปายะ 4 เพื่อ
เสริมสร้างการท่องเที่ยวเชิงพระพุทธศาสนาของวัดไชยธาราราม (วัดฉลอง) อำเภอเมือง
จังหวัดภูเก็ต. *วารสาร มจร อุบลปริทรรศน์*, 6(2), 517-530.
- พระครูอาทรธรรม (บุญธรรม หมิ่นคลัง) และคณะ. (2564). การพัฒนาประสิทธิภาพการ
บริหารจัดการวัดของเจ้าอาวาสในจังหวัดประจวบคีรีขันธ์. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์
ปริทรรศน์*, 11(2), 239-251.
- พระปลัดธีรภัทร์ นาถสีโล และคณะ. (2565). รูปแบบการบริหารจัดการโครงการวัด ประชา รัฐ
สร้างสุขของคณะสงฆ์ จังหวัดปทุมธานี. *วารสารพุทธนวัตกรรมการจัดการ*, 6(1),
87-101.
- พระมหาภุชญา กิตติโสภโณ (แช่หลี). (2558). การสร้างความปรองดองสมานฉันท์ ด้วยการ
ขับเคลื่อนโครงการหมู่บ้านรักษาศีล 5 จังหวัดพระนครศรีอยุธยา (รายงานการวิจัย).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาธีรวัฒน์ เสสบุญโญ. (2565). การประยุกต์หลักพุทธธรรมเพื่อส่งเสริมการบริหารจัดการ
แหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในจังหวัดเชียงราย.
วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์, 7(1), 133-144.
- พระมหาเรืองเดช ถาวรธมโม. (2554). การบริหารจัดการกิจการคณะสงฆ์ให้เป็นศูนย์การเรียนรู้
ของชุมชนวัดไผ่ล้อม ตำบลจันทนิมิต อำเภอเมืองจันทบุรี จังหวัดจันทบุรี (รายงานวิจัย).
พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ศิริรัตน์ คลังเย็น. (2557). การบริหารงานสู่ความเป็นเลิศตามหลักพุทธธรรมมาภิบาลขององค์กร
ปกครองส่วนท้องถิ่น (วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎิณีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสน
ศาสตร์). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

กระบวนการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง*
COMMUNITY DEVELOPMENT PROCESS TOWARDS THE PHILOSOPHY OF
SUFFICIENCY ECONOMY

รัชชานนท์ สมบูรณ์ชัย, ผานิตย์ นาขยัน, ปรมินทร์ นาระทะ
Ratchanon Somboonchai, Phanit Nakayan, Porramin Narata
มหาวิทยาลัยแม่โจ้
Maejo University
Corresponding Author E-mail: boonchai_26@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทของบ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เอื้อต่อการพัฒนา 2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ และ 3. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอดง จังหวัดเชียงใหม่ ใช้กลุ่มตัวอย่างบ้านแม่สุนน้อย จำนวน 204 คน โดยใช้แบบสอบถามและการสัมภาษณ์เชิงลึก เป็นเครื่องมือในการวิจัย และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนาและการวิเคราะห์จำแนกเนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. บ้านแม่สุนน้อยมีทุนของชุมชนประกอบด้วยทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรและสิ่งแวดล้อมและทุนทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการพัฒนา ประชากรส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงมีอายุเฉลี่ย 55 ปี ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก มีรายได้สม่ำเสมอแต่ไม่เพียงพอในการเหลือเก็บ 2. ด้านความรู้ความเข้าใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า อยู่ในระดับมาก โดยที่ด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยระดับมากที่สุด มีการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นทดแทนเทคโนโลยีสมัยใหม่ และมีการปลูกพืชไว้บริโภคในครัวเรือน 3. กระบวนการพัฒนาชุมชนพบว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินงานพัฒนาหมู่บ้านอยู่ในระดับปานกลาง โดยจุดเริ่มต้นจากปัญหาขยะของชุมชนและปัญหาด้านเศรษฐกิจ โดยมีหน่วยงานภาครัฐเข้ามาส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการเรียนรู้

คำสำคัญ: ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง; การพัฒนาชุมชน; การพึ่งพาตนเอง

Abstract

This study was conducted to investigate: 1. context Bann Measoonnoi community, Maesoon sub-district, Fang district, Chiang Mai province; 2. knowledge and understanding about the philosophy of sufficiency economy of people in Bann Maesoonnoi community; and 3. community development process leading to be the sufficiency economy community of Bann Maesoonnoi community. A set of questionnaires and in-dept interview were used for data collection conducted with a sample group of 204 people living in Bann Measoonnoi and they were obtained by simple random sampling-obtained data were analyzed by using descriptive statistics and content classification analysis. Findings revealed that Bann Measoonnoi had social capital resource and environmental capital and cultural capital contributing to development. Most of the respondents were female, 55.8 years old on average and farmers. They had an annual household income for 144,804 baht each on average which was not enough for savings. The respondents had a high level of knowledge and understanding about which morality was found at a highest level Regarding the adoption of sufficiency economy, they were tolerance, diligence, community participation, health care and refraining from vices. Besides, there were cost-effective use of resources without impacts on environment, application of local wisdoms to replace modern technology and growing vegetables for household consumption. For the community development process, it was found that people participation in village development was at a moderate level. There were problems in garbages and economy which concerned public agencies promoted and supported learning.

Keywords: philosophy of sufficiency economy; community development; self-reliance

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้มีพระบรมราโชวาทเกี่ยวกับปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไว้เมื่อปี 2517 ว่า ในการพัฒนาประเทศนั้นจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้น เริ่มด้วยการสร้างพื้นฐาน คือ ความมีกินมีใช้ของประชาชนก่อนด้วยวิธีการที่ประหยัดระมัดระวังแต่ถูกต้องตามหลักวิชา เมื่อพื้นฐานเกิดขึ้นมั่นคงพอสมควรแล้ว จึงค่อยสร้างเสริมความจริงขั้นสูงขึ้นไปตามลำดับต่อไป การถือหลักที่จะส่งเสริมความเจริญให้ค่อยเป็นค่อยไปตามลำดับ ด้วยความรอบคอบ ระมัดระวัง และประหยัดนั้น ก็เพื่อ

ป้องกันความผิดพลาดล้มเหลวและเพื่อให้บรรลุผลสำเร็จได้แน่นอนบริบูรณ์ ต่อมาในปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้เกิดวิกฤติการณ์ทางเศรษฐกิจ จึงได้มีการหยิบยกคำว่า เศรษฐกิจพอเพียง ขึ้นกล่าวถึงกันอีกครั้ง จนในปี พ.ศ. 2542 ได้พระราชทานบทความเรื่องปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้กับสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาประเทศรวมถึงเป็นแนวทางให้ประชาชนทั่วไปได้นำไปใช้ในการดำเนินชีวิตอีกด้วย (สุขสรรค์ กันตะบุตร, 2561)

ในการพัฒนาชุมชนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่คนในชุมชนต้องการนั้นคือ การอยู่ดี กินดี มีสุข โดยการพึ่งพาตนเอง ซึ่งจากสถานการณ์วิกฤติทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นในอดีต ได้มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้คนในสังคมได้นำไปปฏิบัติทั้งระดับครัวเรือน และชุมชนและเห็นผลเชิงประจักษ์ได้เป็นอย่างดี ต่อมาชุมชนต่าง ๆ ได้หาแนวทางในการพัฒนาชุมชนของตนเองตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงผ่านกระบวนการทำแผน และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้ร่วมกันคิด ร่วมกันเรียนรู้ถึงกระบวนการมีส่วนร่วมในการพัฒนา ซึ่งเป็นกลไกของการพัฒนาที่มีเป้าหมายสูงสุดของการพัฒนาเพื่อให้เกิดคุณภาพของคน คุณธรรมและความสุข เป็นชุมชนที่เข้มแข็ง อย่างไรก็ตามการพัฒนาชุมชนให้ประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องมากมาย เช่น ภาวะผู้นำของชุมชนนั้น ๆ กระบวนการขับเคลื่อน ทุนของชุมชน รวมถึงระบบและกลไกของชุมชน เป็นต้น ส่วนหนึ่งประสบความสำเร็จ แต่มีอีกหลายชุมชนต่างพยายามขับเคลื่อนชุมชนของตนเองแต่ยังไม่สามารถนำไปสู่เป้าหมายนั้นได้

บ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกหนึ่งชุมชนที่ได้ผ่านวิกฤติปัญหาต่าง ๆ มากมายจนในที่สุดประสบความสำเร็จการพัฒนาชุมชนตามแนวทางการพึ่งพาตนเอง และได้รับรางวัลหมู่บ้านดีเด่น (บ้านสวยเมืองสุข) ระดับภาคเหนือตอนบนประจำปี 2561 ที่เริ่มต้นจากการจัดการขยะชุมชนต่อมาได้มีการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาปรับใช้ให้เหมาะสม จึงเกิดประเด็นโจทย์ของกระบวนการพัฒนาเพื่อนำไปสู่การเป็นต้นแบบในการถ่ายทอดและขับเคลื่อนชุมชนอื่นให้เกิดความยั่งยืนของการพัฒนา ดังที่นิสรา ใจชื่อ (2559) กล่าวว่าปัญหาอุปสรรคการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงคือ ขาดการจัดการความรู้ที่เป็นรูปธรรม ควรรวบรวมจัดเก็บองค์ความรู้ต่าง ๆ และถ่ายทอดต่อไปอย่างต่อเนื่อง เพื่อประโยชน์ในการใช้องค์ความรู้พัฒนาชุมชน

แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง แนวคิดการพึ่งพาตนเอง ทฤษฎีการมีส่วนร่วม ทฤษฎีการเรียนรู้และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่ชี้ให้เห็นถึงแนวทางการดำรงชีวิตอยู่และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับ ตั้งแต่ระดับครอบครัว ระดับชุมชน จนถึงระดับรัฐ ในการพัฒนาและบริหารตนเอง ครอบครัว ชุมชนและประเทศให้ดำเนินไปอย่างรอบคอบ รู้จักความพอเพียงและไม่ทำลายสิ่งแวดล้อมในขณะเดียวกันพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันยุคโลกาภิวัตน์ โดยปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงประกอบด้วยด้วย 3 คุณลักษณะพร้อมกันและ 2 เงื่อนไข คือความ

พอประมาณ ความมีเหตุผล การมีภูมิคุ้มกันในตัว และเงื่อนไขความรู้ รอบคอบ ระมัดระวัง โดยเป็นความรู้จากประสบการณ์ และเงื่อนไขคุณธรรม ได้แก่ ความอดทน ขยันหมั่นเพียร ความซื่อสัตย์ทุกอย่างต้องลงมือกระทำโดยอาศัยความเพียรจึงจะเห็นผลของความสำเร็จ (คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง, 2547)

แนวความคิดที่พึ่งพาตนเองของมูลนิธิชัยพัฒนา (2564) ได้กล่าวว่า การพึ่งพาตนเองของเกษตรกรตามพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เป็นการส่งเสริมชุมชนหรือการพัฒนาชนบทที่ทรงมุ่งช่วยเหลือพัฒนาให้เกิดการพึ่งพาตนเองได้ของคนในชนบทเป็นหลัก ทั้งการพัฒนาอาชีพและส่งเสริมการเกษตรให้เกษตรกรดำรงชีพอย่างปึกแผ่น วิธีการพัฒนาไม่ใช้วิธีการสั่งการให้เกษตรกรปฏิบัติ เพราะไม่สามารถทำให้คนเหล่านั้นพึ่งพาตนเองได้ แต่บอกให้พึ่งหากชอบใจให้นำไปปฏิบัติด้วยตนเอง ควรช่วยเหลือตัวเองเป็นเบื้องต้นก่อนแล้วจึงแสวงหาความร่วมมือ ใช้หลักการมีส่วนร่วมของประชาชน ใช้หลักประชาธิปไตย ยึดหลักสภาพของท้องถิ่นเป็นแนวทางในการดำเนินงานทั้งสภาพแวดล้อม ทางภูมิศาสตร์ วัฒนธรรมและขนบธรรมเนียมประเพณีของแต่ละท้องถิ่นให้เหมาะสมกับตนเอง และวิธีการพัฒนาให้เกิดการพึ่งพาตนเองต้องค่อย ๆ กระทำตามลำดับขั้นไปไม่ควรรีบเร่งเพราะจะเกิดความเสียหายได้ ส่วนทฤษฎีการมีส่วนร่วมนั้นเป็นลักษณะของการทำงานของคนจำนวนมาก การพัฒนาชุมชนหากมีการเปิดโอกาสให้ทุกคนได้แสดงออกการมีส่วนร่วมจะช่วยทำให้เกิดความเป็นเจ้าของ ยินยอมปฏิบัติตามรวมถึงยอมรับข้อตกลงด้วยความสมัครใจเต็มใจและสบายใจ (วันชัย วัฒนศัพท์, 2553) โดยพื้นฐานของการมีส่วนร่วมจะให้ความสำคัญที่คนไม่น้อยไปกว่าเทคโนโลยี ควรคิดว่ามนุษย์ทุกคนต่างมีความคิด ศักดิ์ศรีเท่าเทียมกันตั้งแต่เกิด มีภูมิปัญญาที่สอดคล้องกับวิถีชีวิต ความเป็นอยู่ของตนเองในระดับหนึ่ง มีความสามารถในการพัฒนาชีวิตให้ดีขึ้นได้ถ้าได้รับโอกาสที่จะร่วมคิด ร่วมเข้าใจและร่วมจัดการเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม (นรินทร์ชัย พัฒนพงศา, 2546) ทฤษฎีการเรียนรู้ (Bloom, 1956) จำแนกออกเป็นด้านพุทธิพิสัย (cognitive domain) ประกอบด้วย 6 ระดับคือ ความรู้ความจำ เป็นการรับรู้และระลึกสิ่งนั้นได้เมื่อต้องการ ความเข้าใจ เป็นการจับในความสำคัญของสื่อการนำความรู้ไปใช้ประโยชน์ โดยนำประสบการณ์มาใช้ในการแก้ไขปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ การวิเคราะห์ เป็นการมองเห็นถึงความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน ซึ่งแตกต่างกันไปของแต่ละคน การสังเคราะห์ เป็นความสามารถในการผสมผสานส่วนย่อย ๆ ให้เป็นเรื่องเดียวกันอย่างเป็นระบบ และการประเมินค่า เป็นความสามารถในการสรุปเกี่ยวกับคุณค่าของสิ่งต่าง ๆ ออกมาในรูปของคุณธรรมอย่างมีกฎเกณฑ์ที่เหมาะสมด้านทักษะพิสัย (psychomotor domain) เป็นความสามารถที่แสดงออกในการปฏิบัติงานได้อย่างคล่องแคล่ว ชำนาญงาน และด้านจิตพิสัย (affective domain) เป็นพฤติกรรมด้านจิตใจ ค่านิยมความรู้สึก ทศนคติ ความเชื่อ ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้ไม่ได้เกิดขึ้นในทันที เกิดจากการเรียนรู้ที่เหมาะสมและสอดคล้องสิ่งดึงดูดใจทำให้พฤติกรรมเปลี่ยนไปในแนวทางที่พึงประสงค์ได้ อีกทั้งยังนตรการ จินจะคำปา และศิวรักษ์ ศิวารมย์ (2560) ได้วิจัยถึง

กระบวนการพัฒนาด้านแบบชุมชนบริหารจัดการตนเอง พบว่า กระบวนการพัฒนาชุมชน ชุมชนต้องมีเป้าหมาย มีทิศทางในการพัฒนาให้ชุมชนยั่งยืนไปสู่คนรุ่นหลัง มีระบบฐานข้อมูลเพื่อการวางแผนและกำหนดวิธีการพัฒนาจนเกิดแผนพัฒนาชุมชนของตนเองที่ครอบคลุมด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการวางแผนดำเนินงาน ติดตาม ตรวจสอบอย่างเป็นรูปธรรม คนในชุมชนมีความเป็นเจ้าของ มีกฎกติการ่วมกัน มีความผูกพัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน นอกจากนี้ วิภาวี กฤษณะภูต (2561) ได้ศึกษาถึงสภาพการ พัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดขอนแก่น พบว่าการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง ต้องอาศัยทุนของชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางชีวภาพและทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ โดยเฉพาะความโอ้อ้อมอารี เอื้อเพื่อเอื้อแผ่ต่อกันในลักษณะพื้นฐานของสังคมชนบท นอกจากนี้การปฏิบัติตามแนวทาง เช่น การลดรายจ่าย การเพิ่มรายได้ การประหยัด การเรียนรู้ การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและใช้ทรัพยากรธรรมชาติอย่างยั่งยืน เป็นปัจจัยสำคัญของความสำเร็จ ในการพัฒนาชุมชนตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สุขสันต์ อิทธิวิทยาวัฑฒ์ (2559) ได้ศึกษา แนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย พบว่า กลุ่มเกษตรกรจะเป็นผู้ที่แสดงให้เห็นถึงความรู้ ความเข้าใจในปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ผ่านการศึกษาอย่างจริงจังจากแหล่งข้อมูลต่าง ๆ และลงมือปฏิบัติจริง ส่วนการประยุกต์ใช้ในระดับชุมชนนั้นผู้นำชุมชนถือได้ว่าเป็นบุคคลสำคัญที่จะทำให้การนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ประสบความสำเร็จ โดยผู้นำต้องกล้าที่จะเปลี่ยนแปลงและทำให้เห็นเป็นตัวอย่างก่อน และชุมชนเองเริ่มต้นทำในสิ่งที่ชุมชนถนัดและมีความรู้อยู่แล้ว พร้อมกับการนำภูมิปัญญาดั้งเดิมในชุมชนกลับมาศึกษาและปรับใช้ใหม่ แลกเปลี่ยนความรู้กัน แก้ไขปัญหาาร่วมกัน

ดังนั้นการนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชุมชนแต่ละแห่งจะต้องมีการเรียนรู้ให้เกิดความเข้าใจต่อปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงก่อน และนำองค์ความรู้เหล่านั้นไปประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิสังคม ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมของท้องถิ่น นั้น ๆ โดยอาศัยกระบวนการของการมีส่วนร่วมภาวะผู้นำทั้งนี้การประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยระยะเวลา ผ่านการลงมือปฏิบัติโดยเริ่มต้นจากจุดเล็ก ๆ เพื่อให้ชุมชนของตนเองเป็นชุมชนพึ่งพาตนเอง

ผู้วิจัยจึงได้มีคำถามของการวิจัยว่าสภาพบริบทของชุมชนควรเป็นอย่างไรที่จะเอื้อต่อการพัฒนาชุมชนให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงประชาชนในชุมชนนั้น ๆ มีความรู้และความเข้าใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมากน้อยเพียงใด แล้วนำไปสู่การการปฏิบัติผ่านกระบวนการพัฒนาชุมชนของตนเองให้เป็นหมู่บ้านพึ่งพาตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้อย่างไร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพบริบทของบ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่ ที่เอื้อต่อการพัฒนา
2. เพื่อศึกษาความรู้ความเข้าใจตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงของประชาชนบ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่
3. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงบ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยผสมผสานประกอบด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ พื้นที่ดำเนินการวิจัยคือ บ้านแม่สุนน้อย ตำบลแม่สุน อำเภอฝาง จังหวัดเชียงใหม่

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ศึกษา คือ ประชาชนครัวเรือนของบ้านแม่สุนน้อย จำนวน 365 ครัวเรือน โดยผู้วิจัยเลือกกลุ่มตัวอย่างเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มที่ 1 เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 สุ่มกลุ่มตัวอย่างตัวแทนครัวเรือน จำนวน 204 คน โดยการสุ่มอย่างง่ายด้วยสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) กลุ่มที่ 2 เพื่อศึกษาวัตถุประสงค์ข้อที่ 3 จำนวน 10 คน โดยการการเลือกแบบเจาะจง กับกลุ่มผู้นำชุมชน ตัวแทนกลุ่ม ประชาชนชุมชน เป็นต้น

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยประกอบด้วย แบบสอบถาม และการสัมภาษณ์เชิงลึก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิจากแบบสอบถามที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นในการรวบรวมข้อมูลด้านความรู้ความเข้าใจและข้อมูลพื้นฐานทั่วไปและการสนทนากลุ่มย่อย เพื่อรวบรวมประเด็นกระบวนการพัฒนาชุมชนตามที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ และแหล่งข้อมูลทุติยภูมิ ประกอบด้วยข้อมูลจากเอกสารจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลพื้นฐานชุมชน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้สถิติเชิงพรรณนา เช่น ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัย

1. สภาพบริบทของบ้านแม่สุนน้อย เป็นหมู่บ้านเก่าแก่ที่ได้ตั้งถิ่นฐานมากกว่า 200 ปี โดยแรกเริ่มมีการบุกเบิกตัดไม้ทำลายป่าเพื่อทำไร่ ต่อมามีการสร้างโรงเรียนตำรวจตระเวนชายแดน และมีการส่งเสริมให้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ให้มีความอุดมสมบูรณ์ เริ่มต้นจากหมู่บ้านที่มีความยากจนสู่การพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านพึ่งพาตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง โดยความร่วมมือกับภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและเอกชนรวมถึงความร่วมมือของประชาชนในหมู่บ้าน จากนั้นจึงได้มีการพัฒนาโดยการจัดการธนาคารขยะในชุมชนตามโครงการปลอดขยะ (zero waste) ต่อมาได้พัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงต้นแบบจนได้รับรางวัลชนะเลิศ บ้านสวยเมืองสุข ในปี 2561 หมู่บ้านแม่สุนน้อยมีทุนทรัพยากรทางธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่อุดมสมบูรณ์ ประกอบไปด้วยอ่างเก็บน้ำแม่สุน และอ่างเก็บน้ำโป่งน้ำดัง รวมถึงมีวัฒนธรรมประเพณีที่ดั้งเดิม มีทรัพยากรด้านการท่องเที่ยวที่หลากหลายจนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวอีกแห่งหนึ่ง ประชาชนในหมู่บ้านมีความเอื้ออาทร ช่วยเหลือซึ่งกัน และกัน ผลการศึกษาข้อมูลพื้นฐานพบว่าประชาชนส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง ร้อยละ 58.82 มีอายุเฉลี่ย 55 ปีส่วนใหญ่เป็นนั้ทำงาน ร้อยละ 51.96 รองลงมาเป็นผู้สูงอายุ ร้อยละ 46.08 มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับประถมศึกษา ร้อยละ 57.48 ประชาชนส่วนใหญ่เป็นคนที่อาศัยอยู่ในชุมชนมาตั้งแต่เกิด อาชีพส่วนใหญ่คือ เกษตรกรรม

2. ด้านความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง พบว่าส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.53 ทั้งนี้พบว่าด้านคุณธรรมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ด้วยค่าเฉลี่ย 3.74 ในประเด็นของการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ บนพื้นฐานของความซื่อสัตย์ มีความขยัน อดทนและมีความเพียร รวมถึงการดำเนินกิจกรรมที่ไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่อบุคคลอื่นสังคมและสิ่งแวดล้อม รองลงมาพบว่าด้านความมีเหตุผล และด้านความพอประมาณ ระดับมาก ด้วยค่าเฉลี่ย 3.54 และค่าเฉลี่ย 3.53 ตามลำดับ ด้านความมีเหตุผล ประเด็นที่น่าสนใจคือ การดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยพิจารณาบนพื้นฐานของเหตุผลและคำนึงถึงผลของการกระทำนั้นอย่างรอบคอบส่วนด้านความรู้ อยู่ในระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.47 ด้านการมีภูมิคุ้มกัน ระดับปานกลาง ด้วยค่าเฉลี่ย 3.36 การประยุกต์ใช้หรือการนำไปใช้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง จำแนกตาม 6 ด้าน พบว่าดังนี้ 1) ด้านจิตใจ มีการปฏิบัติตามที่สุด คิดเป็นร้อยละ 97.06 เป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนาโดยเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาของชุมชนทุกครั้ง 2) ด้านสังคม มีการเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมของชุมชน ร้อยละ 51.96 ได้แก่ การเข้าร่วมประชุมแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันชุมชนและการร่วมออกกฎระเบียบของสมาชิกในชุมชน 3) ด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม พบว่า ส่วนใหญ่มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด ร้อยละ 91.67 มีการใช้สารอินทรีย์และสารชีวภาพในการทำการเกษตร มีการคัดแยกขยะในชุมชน รวมถึงการรักษาแม่น้ำลำคลองให้มีความสะอาดอยู่เสมอ ร้อยละ 86.27 4) ด้านเทคโนโลยี พบว่ามีการสร้างเครื่องมือใช้เองตามภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อทดแทนเทคโนโลยี

สมัยใหม่ หรือการประยุกต์ให้เหมาะสมกับเทคโนโลยีสมัยใหม่ มีการใช้พลังงานทดแทน และการประหยัดไฟฟ้า น้ำประปาของชุมชน 5) ด้านเศรษฐกิจ มีการปลูกผักสวนครัวไว้บริโภคภายในครัวเรือนในพื้นที่ว่างในบริเวณบ้าน โดยปลอดจากสารเคมีต่าง ๆ มีการจัดการกับภาชนะที่ทิ้งแล้วนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น การนำมารีไซเคิล หรือนำไปเป็นภาชนะปลูกพืชผัก เป็นต้น และ 6) ด้านวัฒนธรรม ส่วนใหญ่มีส่วนร่วมร่วมกับชุมชนในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ แต่พบว่ายังขาดการถ่ายทอดการนำภูมิปัญญาให้กับคนรุ่นใหม่

3. ด้านกระบวนการพัฒนาชุมชนสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง พบว่า บ้านแม่สุนน้อยเริ่มต้นกระบวนการพัฒนาเกิดจากปัญหาขยะในชุมชนที่มีจำนวนมากจนไม่สามารถจัดการขยะได้ส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต ภาพลักษณ์และสิ่งแวดล้อมในชุมชน จึงเกิดการระเบิดจากข้างในของชุมชน โดยการบริหารจัดการขยะ ได้แก่ การนำมาทำปุ๋ยหมัก การนำมารีไซเคิล รวมถึงการคัดแยกเพื่อจำหน่ายและสร้างรายได้ให้กับครัวเรือน จนในที่สุดจึงได้มีการจัดตั้งธนาคารขยะของชุมชน ซึ่งในระยะเริ่มต้นยังไม่ประสบความสำเร็จจนใช้ระยะเวลาเกือบ 2 ปี จึงได้เข้าร่วมโครงการหมู่บ้านปลอดขยะ (zero waste) ทำให้ชุมชนมีการจัดการขยะที่ดีขึ้น รวมถึงมีกฎระเบียบของชุมชน ส่งผลทำให้ขยะในชุมชนลดลง มีความสะอาด เป็นชุมชนน่าอยู่ เป็นแหล่งท่องเที่ยวและโฮมสเตย์และได้รับรางวัลบ้านสวยเมืองสุพรรณระดับภาคเหนือตอนบนในปี พ.ศ. 2561 นอกจากนี้ชุมชนได้ร่วมกันวิเคราะห์ถึงสภาพปัญหาของชุมชนร่วมกันพบว่าอาชีพทางการเกษตรมีการปลูกพืชเชิงเดี่ยว ได้แก่ ส้ม กระเทียม หอมหัวใหญ่ และมีการใช้สารเคมีทางการเกษตร ส่งผลทำให้ต้นทุนการผลิตที่สูง เกษตรกรขาดทุน มีหนี้สิน ปัญหาสุขภาพ หน่วยงานราชการ โดยกรมพัฒนาชุมชนจึงได้น้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงให้ชุมชนได้นำไปปฏิบัติ โดยเริ่มต้นศึกษาดูงาน เรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เปิดโอกาสให้คนรุ่นใหม่เข้ามาบริหารจัดการ จนในที่สุดสามารถดำเนินการให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง 2 ระดับ คือ ระดับพื้นฐาน (dependent) ที่สามารถพึ่งพาตนเองได้ และระดับก้าวหน้าหรือระดับกลุ่ม (independent) มีการบริหารจัดการภายในอย่างเป็นระบบ แต่ยังไม่ถึงระดับเครือข่าย (inter independent)

ในการศึกษากระบวนการพัฒนาชุมชนให้เป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของหมู่บ้านแม่สุนน้อย ได้มีการนำหลักของการมีส่วนร่วมเข้ามาเป็นองค์ประกอบ พบว่า ด้านการค้นหาปัญหา และสาเหตุของปัญหา ด้านการวางแผนการดำเนินงาน ด้านการดำเนินงานร่วม และด้านการรับผลประโยชน์ร่วม โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง

อภิปรายผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาวิจัยพบว่าบ้านแม่สุนน้อยเหตุเริ่มต้นจากจำนวนประชากรที่มีจำนวนมากจึงส่งผลต่อสภาพปัญหาด้านการจัดการขยะของชุมชน แต่ด้วยชุมชนมีผู้นำที่เข้มแข็ง ประชาชนมีความร่วมมือที่ดี ตลอดจนมีหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนเข้ามาช่วยในการพัฒนาชุมชน จึงทำให้การดำเนินโครงการต่าง ๆ ของชุมชนประสบความสำเร็จ ประกอบกับบ้านแม่สุนน้อยมีความได้เปรียบเชิงพื้นที่ ที่มีสภาพแวดล้อมและทุนต่าง ๆ ที่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาชุมชนของตนเอง อาทิเช่น ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่เหมาะสม เหมาะแก่การประกอบอาชีพทางการเกษตร รวมถึงการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงทำให้การพัฒนาหมู่บ้านประสบความสำเร็จได้ดี ซึ่งสอดคล้องกับวิภาวี กฤษณะภุติ (2561) ที่กล่าวว่า การพัฒนาชุมชนสิ่งที่สำคัญที่สุดคือ พื้นฐานการดำเนินชีวิตภายใต้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงที่อาศัยทุนของชุมชน ได้แก่ ทุนทางสังคม ทุนทางชีวภาพ และทุนทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ในพื้นที่ รวมถึงการมีความโอปอ้อมอารี เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ต่อกัน อันเป็นลักษณะพื้นฐานของสังคมชนบทเป็นปัจจัยสำคัญที่เอื้อต่อความสำเร็จในการพัฒนา

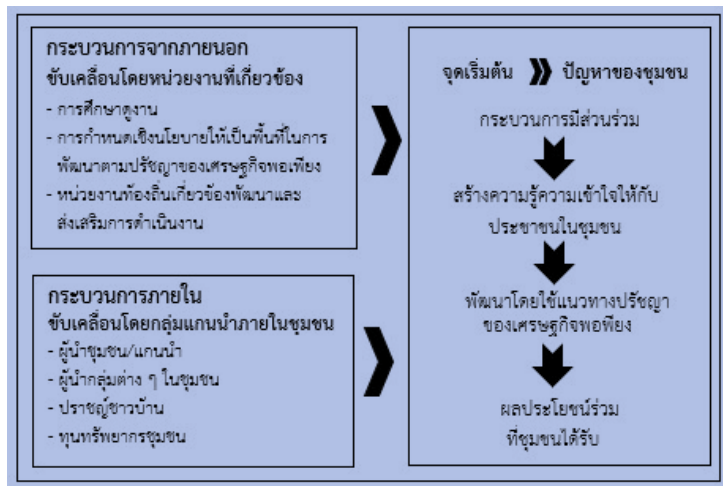
2. การศึกษาความรู้ความเข้าใจและการประยุกต์ใช้ตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงพบว่า ด้านจิตใจเป็นการปฏิบัติตามหลักศาสนา โดยคนส่วนใหญ่เข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาที่ชุมชนจัดขึ้นทุกครั้ง มีความขยัน อดทน ไม่ย่อท้อต่อความยากลำบาก มีความซื่อสัตย์สุจริตในการทำงานร่วมกัน ไม่ยุ่งเกี่ยวกับบอบาบายมุขต่าง ๆ การเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันในชุมชน เป็นปัจจัยสำคัญต่อการยอมรับร่วมกัน ซึ่งสอดคล้องกับจางจัน อติวัฒน์สิทธิ์ (2558) คุณค่าของชุมชนที่สำคัญก็คือ ชุมชนนั้นเป็นรากฐานความมั่นคงของประเทศจึงจำเป็นต้องรักษาคุณค่าทางประเพณีวัฒนธรรม อุปนิสัยอันดีงามของชุมชน ความอ่อนโยน ความมีน้ำใจ ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน การเคารพซึ่งกันและกัน ความซื่อสัตย์ ความกตัญญูซึ่งเป็นคุณลักษณะทางสังคมและทางจิตใจ ที่ดีงามของชุมชนให้คงอยู่อย่างมั่นคงและยั่งยืนในด้านการปฏิบัติของครัวเรือนในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีการใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่าและประหยัด ไม่ทำลายทรัพยากรป่าไม้ ไม่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมมีการปฏิบัติอย่างต่อเนื่องจึงส่งผลที่ดีต่อชุมชนให้มีความยั่งยืน และสามารถต่อยอดการพัฒนาเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวและโฮมสเตย์ สร้างรายได้ให้กับชุมชน ญัฐพัชร มณีโรจน์ (2560) กล่าวว่า การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชน สร้างการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของชุมชน และส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในการจัดการทรัพยากร โดยเฉพาะทรัพยากรสิ่งแวดล้อมในท้องถิ่นที่ชุมชนร่วมมือกันอนุรักษ์ไว้ และช่วยกระจายรายได้สู่ชุมชนเจ้าของแหล่งทรัพยากร

3. กระบวนการพัฒนาชุมชนบ้านแม่สุนน้อย เป็นการเริ่มต้นจากสภาพปัญหาขยะที่เกิดขึ้นของชุมชน การเรียนรู้ร่วมกันของชุมชน จึงทำให้นำไปสู่การบริหารจัดการขยะ ออกกฏระเบียบร่วมกันและประสบความสำเร็จทำให้หมู่บ้านมีความสะอาด มีความน่าอยู่ สร้างสุขอนามัยที่ดีแก่คนในชุมชน และสร้างรายได้อีกช่องทางหนึ่งให้กับคนในชุมชน จนได้รับรางวัล

หมู่บ้านปลอดขยะ นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาหมู่บ้านแม่สุนน้อยให้ประสบความสำเร็จได้นั้น ความสำคัญของบทบาทหน่วยงานภาคีเครือข่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่น่าไปชุมชนไปสู่การเรียนรู้ต่าง ๆ สอดคล้องกับจาร์ส โคตะยันต์ (2554) พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐหรือหน่วยงานของรัฐเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งที่ส่งผลต่อความสำเร็จการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงที่น่าไปสู่การเรียนรู้จากต้นแบบความสำเร็จ การมีบทเรียนจากวิกฤติ สามารถเป็นต้นแบบสนับสนุนในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงได้ทุกระดับ นอกจากนี้กระบวนการพัฒนาชุมชนโดยอาศัยหลักการมีส่วนร่วม

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ทำให้ค้นพบองค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัยตามภาพต่อไปนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ดังภาพที่ 1 แสดงให้เห็นถึงกระบวนการพัฒนาชุมชนพึ่งพาตนเองตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกเป็นกลไกในการขับเคลื่อน โดยปัญหาของชุมชนจะเป็นตัวเร่งให้คนในชุมชนตระหนักที่จะแก้ไขปัญหาด้วยกัน โดยที่ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ในการน้อมนำปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาประยุกต์ใช้เพื่อแก้ไขปัญหา สิ่งสำคัญที่สุดคือ การสร้างความรู้ความเข้าใจให้กับประชาชนก่อนสุดท้ายสิ่งที่เห็นเชิงประจักษ์คือ การได้รับผลประโยชน์ร่วมของการพัฒนาร่วมกันทั้งด้านสังคม เศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้สิ่งที่จำเป็นพื้นฐานควบคู่ไปกับการพัฒนาชุมชนของตนเอง คือการพัฒนาทางด้านอาชีพหรือการส่งเสริมอาชีพตามสภาพภูมิสังคมของชุมชนนั้น ๆ เพื่อให้ชุมชนมีความเข้มแข็งในด้านเศรษฐกิจเป็นเบื้องต้น ให้มีความพออยู่พอกิน กระบวนการพัฒนา

ต้องค่อย ๆ กระทำตามลำดับขั้น ดังที่พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ให้พระราชดำริการพึ่งพาตนเองของเกษตรกรและหลักการทรงงานไว้เป็นแนวทางการพัฒนา

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ในการพัฒนาหมู่บ้านให้เป็นหมู่บ้านตามปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนั้น องค์กรประกอบหรือปัจจัยสนับสนุนของการนำไปสู่เป้าหมาย ประกอบด้วย บทบาทของผู้นำชุมชน กระบวนการมีส่วนร่วม และการมีทุนทางสังคม ทุนทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ทุนทางวัฒนธรรมที่เอื้อต่อการดำเนินการพัฒนาให้เกิดความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ปัจจัยภายนอก หรือบทบาทของหน่วยงานภาครัฐเป็นระบบและกลไกสำคัญที่ทำให้การพัฒนาหมู่บ้านสู่การเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงได้ เนื่องด้วยหน่วยงานภาครัฐเป็นระบบที่ช่วยขับเคลื่อนไปสู่กระบวนการต่าง ๆ ทั้งด้านการเรียนรู้ การศึกษาดูงานต้นแบบ เพื่อนำองค์ความรู้ ประสบการณ์เหล่านั้นมาเป็นแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาชุมชนของตนเองให้ประสบความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้ประชาชนในหมู่บ้านหรือชุมชนนั้น ๆ ได้เข้าใจถึงหลักการและนำไปสู่การปฏิบัติในระดับครัวเรือนและระดับชุมชน การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงขึ้นอยู่กับสภาพภูมิและสังคมของพื้นที่ชุมชนนั้น ๆ

เอกสารอ้างอิง

- คณะอนุกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง. (2547). *การประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- จำนงค์ อติวัฒน์สิทธิ์. (2558). การวิจัยชุมชน โดยชุมชน เพื่อชุมชน. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร*, 6(2), 1-8.
- จำรัส โคตะยันต์. (2554). ความสำเร็จในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง อยู่เย็น เป็นสุข. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 4(3), 63-73.
- ณัฐพัชร มณีโรจน์. (2560). การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน Community based tourism management. *วารสารวิชาการท่องเที่ยวไทยนานาชาติ*. 13(2), 25-46.
- นรินทร์ชัย พัฒนพงศา. (2546). *การมีส่วนร่วมหลักการพื้นฐานเทคนิคและกรณีตัวอย่าง*. กรุงเทพฯ: ห้าแฉกแปดพริน.

- นิสรา ใจซื่อ. (2559). ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับความสำเร็จในการเป็นหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียง. *วารสารสุทธิปริทรรศน์*, 30(96), 108-120.
- มูลนิธิชัยพัฒนา. (2564). *การพึ่งพาตนเอง*. สืบค้น 20 มีนาคม 2654, จาก <https://www.chaipat.or.th/concept-and-theory-development>
- ยন্ত্রการ จินะคำปา และศิริรักษ์ ศิวารมย์. (2560). กระบวนการพัฒนาต้นแบบชุมชนบริหารจัดการตนเอง : กรณีของตำบลชมพู อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารบัณฑิตวิจัย*, 8(1), 183-197.
- วันชัย วัฒนศัพท์. (2553). *คนไทยไม่ทอดทิ้งกัน : คู่มือการจัดการสร้างความปรองดองในระบบบริการสาธารณสุข*. ขอนแก่น: ศิริภักดิ์ ออฟเซ็ท.
- วิภาวี กฤษณะภูต. (2561). สภาพการพัฒนาหมู่บ้านสู่หมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงในจังหวัดขอนแก่น. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 35(2), 117-141.
- สุขสรรรค์ กันตะบุตร. (2561). *การประยุกต์ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในองค์กรธุรกิจ*. ปทุมธานี: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุขสันต์ อิทธิวิทยาวาทย. (2559). *ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง : การศึกษาแนวคิดและการประยุกต์ใช้ในสังคมไทย*. *วารสารวิจัยและพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏเลย*, 11(38), 95-104.
- Bloom, B.S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, the classification of educational goals – Handbook I: Cognitive Domain*. New York: McKay.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

ความต้งการจําเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจ้ดการเรียนรู้เชิงรุกของครู
โรงเรียนประถมศีกษา สังกัดสํานักงานคณศกรรมการศีกษาชั้นพื้นฐน *
THE PRIORITY NEEDS OF ENHANCING CAPACITY OF LEARNING MANAGEMENT
ACTIVE LEARNING OF PRIMARY SCHOOL TEACHER UNDER OF OFFICE
OF THE BASIC EDUCATION

เพชรจันทร ภูทวง, สุวัฒน์ จุลสุวรรณ
Phetchan Phutawang, Suwat Junsuwan
มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
Mahasarakham University
Corresponding Author Email: Phetchan16@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีจุดประสงค์ 1. ศีกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุก
กลุ่มผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 7 คน เลือกแบบเจาะจง 2. ศีกษาสภาพปัจจุบัน
สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้งการจําเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจ้ดการเรียนรู้เชิงรุก
ของครูโรงเรียนประถมศีกษา สังกัดสํานักงานคณศกรรมการศีกษาชั้นพื้นฐน ประชากร
จำนวน 13,902 คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 374 คน
โดยสุ่มแบบแบ่งชั้น เครื่องมือที่ใช้ ได้แก่ แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน มีความเชื่อมั่น เท่ากับ
0.94 แบบสอบถามสภาพที่พึงประสงค์ มีความเชื่อมั่น เท่ากับ 0.96 สถิติที่ใช้ ได้แก่ ร้อยละ
ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่าความต้งการจําเป็นด้วยค่า PNImodified

ผลการวิจัย พบว่า 1. การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด
ความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด 2. สภาพปัจจุบันอยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่พึงประสงค์
อยู่ในระดับมากที่สุด ลำดับความต้งการจําเป็น ด้านการออกแบบกิจกรรมและจ้ดทำแผนการ
เรียนรู้ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสําคัญ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่ง
เรียนรู้ และด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามลำดับ

คําสําคัญ: ความต้งการจําเป็น; สมรรถนะ; การจัดการเรียนรู้เชิงรุก

Abstract

Objectives of this study were to 1. Study the components and indicators of learning management Active Learning by 7 experts purposive sampling. 2. Study a present, desirable characteristic and the priority needs in the learning management Active Learning of Primary School teacher under of office of the Basic Education. There were 13,902 Population, There were 374 samples consisting of administrators and academic head teachers by stratified sampling. Tools used in data assessments form, The current condition form reliability 0.94 and the desired condition form reliability 0.96 Statistics used in data analysis are percentage. mean and standard deviation and Priority Needs Index by PNI modified.

The results were as follows: 1. Learning management Active Learning have 4 components and 30 indicators and The assessment results were at the highest level. 2. The current circumstances with the whole picture were at medium level. The desirable characteristics with the whole picture were at the highest level. the need Designing activities and creating a learning plan, Active Learning, media use and development and learning resources and teaching evaluation the learning management Active Learning respectively.

Keywords: The priority needs; Competency; Learning Management Active Learning

บทนำ

ระบบการศึกษาในหลายประเทศได้พัฒนาหลักสูตรการศึกษาที่เน้นสร้างกระบวนการเรียนรู้และทักษะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเน้นให้ผู้เรียนมีทักษะการเรียนรู้และความคิดสร้างสรรค์เพื่อรังสรรค์นวัตกรรม และส่งเสริมการเรียนรู้เติบโตทางเศรษฐกิจที่ยั่งยืนในอนาคต อันเป็นที่มาของทิศทางในการจัดการศึกษาแบบใหม่ที่เน้นกระบวนการเรียนรู้สำคัญกว่าความรู้ ดังนั้น การจัดการเรียนการสอนในสภาพปัจจุบัน ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการสอนให้เป็นการสอนที่สร้างสรรค์ และสร้างผู้เรียนให้เป็นผู้ใฝ่รู้ และสามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง กระบวนการจัดการศึกษาต้องเป็นไปในลักษณะเชิงรุก หรือ Active Learning นั่นคือ การเปลี่ยนวิธีการสอนแบบเดิม ๆ เป็นการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสวงหาความรู้ กระตุ้นให้เกิดความใฝ่รู้ รู้จักคิดวิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ และแก้ไขปัญหาได้ โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะเป็นผลทำให้นักเรียนค้นพบความรู้ใหม่ สร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ (ไพฑูริย์ สีนลารัตน์, 2559) ครูจึงเป็นบุคลากรที่มีบทบาทสำคัญในกระบวนการจัดการศึกษา คุณภาพของครูจึงมีความสำคัญ เพราะครูที่มีคุณภาพจะส่งผลต่อผู้เรียนให้มีคุณภาพ ครูจึงมี

บทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2556)

การพัฒนากระบวนการเรียนรู้ที่ตอบสนองต่อการเปลี่ยนแปลงในศตวรรษที่ 21 ที่มุ่งเน้นผู้เรียนให้มีทักษะการเรียนรู้ และมีใจใฝ่เรียนรู้ตลอดเวลา มีการออกแบบระบบการเรียนรู้ใหม่ การเปลี่ยนบทบาทครู การเพิ่มประสิทธิภาพระบบบริหารจัดการศึกษา และการพัฒนาระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2560) จากการติดตามผลการจัดการศึกษาของไทย การจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า อุปสรรคในการจัดการศึกษาที่ต้องเร่งรัดแก้ไข ได้แก่ คุณภาพครู ผู้บริหารสถานศึกษา คุณภาพผู้เรียน หลักสูตรการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) ประกอบกับผลการวิเคราะห์ปัญหาการจัดการศึกษามีหลายประการ ด้านคุณภาพการศึกษา คุณภาพของผู้เรียนต่ำกว่าเกณฑ์ สถานศึกษาไม่ได้มาตรฐานตามเกณฑ์ ด้านผลผลิตและการพัฒนาครูอาจารย์ ปัญหาการขาดแคลนครูโดยรวมทั้ง เชิงปริมาณและเชิงคุณภาพ ด้านประสิทธิภาพการบริหาร และการจัดการศึกษา หน่วยปฏิบัติยังไม่มีอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการด้านเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา ปัญหาขาดการพัฒนาสื่อที่มีคุณภาพ ด้านการเรียนการสอนและการพัฒนาผู้เรียน ด้านการศึกษาตลอดชีวิตยังไม่เป็นวิถีชีวิตของคนในชาติ (เจริญวิริยธู สมพงษ์ธรรม, 2554)

การจัดการเรียนรู้เชิงรุก ยังไม่ประสบความสำเร็จในเชิงปฏิบัติเท่าที่ควร เนื่องจากผู้สอนยังมีความเคยชินกับการสอนแบบเก่าที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง (Teacher centered) ร่วมกับการขาดความรู้ความเข้าใจในการสอนแบบใหม่ที่เหมาะสมกับผู้เรียนสำหรับยุคศตวรรษที่ 21 ที่มีองค์ความรู้ใหม่เกิดขึ้นมากมายในทุกวินาที การสอนแบบเดิมจะไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติได้ดี และอาจไม่ส่งเสริมต่อสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ผู้สอนบางส่วนมักมุ่งเน้นการสอนอย่างไม่เป็นระบบแบบแผน หรือเลือกรูปแบบการสอนที่ไม่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนจึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดทัศนคติในแง่ลบได้อีกด้วย (นนทลี พรธาดาวิทย์, 2561) จากการติดตามผลการจัดการศึกษาของไทย การจัดการศึกษาและการพัฒนาคุณภาพการศึกษา พบว่า อุปสรรคในการจัดการศึกษาที่ต้องเร่งรัดแก้ไข ได้แก่ คุณภาพครู ผู้บริหารสถานศึกษา คุณภาพผู้เรียน หลักสูตรการจัดการเรียนรู้และการบริหารจัดการศึกษา (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552)

การเสริมสร้างสมรรถนะครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเป็นการพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นพัฒนากระบวนการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมให้ผู้เรียนประยุกต์ใช้ทักษะและเชื่อมโยงองค์ความรู้นำไปปฏิบัติเพื่อแก้ไขปัญหาหรือประกอบอาชีพในอนาคต การพัฒนาสมรรถนะจึงเป็นสิ่งสำคัญและความต้องการสูงสุดในองค์กรคือ การบรรลุเป้าหมาย และประเด็นสำคัญที่จะทำให้บรรลุเป้าหมายได้ก็

คือการพัฒนาทรัพยากรบุคคลในองค์กรให้มีสมรรถนะในการปฏิบัติงานตามบทบาทหน้าที่ของแต่ละคน สามารถกำหนดจุดยืนของแต่ละตำแหน่งและผลตอบแทนได้อย่างชัดเจน (Castillo, 2005)

ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่องความต้องการจำเป็นความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามความคิดเห็นของผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนรู้เชิงรุก เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยไปใช้ในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ให้เกิดประสิทธิผลต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน
2. ศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 6,951 แห่ง (สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2562) จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจำนวน 6,951 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 6,951 คน รวม 13,902 คน

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารและครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ โรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จำนวน 374 คน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 187 คน และครูหัวหน้าฝ่ายวิชาการ จำนวน 187 คน โดยผู้วิจัยได้ดำเนินการกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่าง โดยเทียบจำนวนประชากรทั้งหมด กับตารางสำเร็จรูปของเคจซีมอร์แกน (Krejcie & Morgan, 1970) และคำนวณหาค่าจำนวนกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนของประชากรที่ได้มาจากวิธีการสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified Random sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2556)

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ 1) แบบสอบถามเพื่อประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัด ลักษณะแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 สอบถามความเหมาะสมองค์ประกอบและตัวชี้วัด ตอนที่ 2 ข้อเสนอแนะ 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึง

ประสงค์ ลักษณะแบบมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ แบ่งเป็น 2 ตอน ตอนที่ 1 ข้อมูลเบื้องต้นของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ ประเภทตำแหน่งวุฒิการศึกษา และขนาดสถานศึกษา เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Check List) ตอนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

1) แบบสอบถามเพื่อประเมินองค์ประกอบและตัวชี้วัด ผู้วิจัยดำเนินการตรวจสอบความครบถ้วนสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาเพื่อวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถาม เพื่อประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบและตัวชี้วัดโดยการหาค่าเฉลี่ย (Mean) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) 2) แบบสอบถามสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ ผู้วิจัยตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ของแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมาจากกลุ่มตัวอย่างจากนั้นนำมาวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถานภาพผู้ตอบแบบสอบถามวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การแจกแจงความถี่และหาร้อยละแล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบความเรียงท้ายตาราง ตอนที่ 2 ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันและสภาพที่พึงประสงค์การจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น (Need Assessment)

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัดการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

1.1 ผลการศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากแนวคิดของนักวิชาการ นักการศึกษา และองค์การเกี่ยวกับการศึกษา ได้แนวคิดการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.63$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 4.71$) ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 4.67$) ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 4.56$)

1.2 ผลการศึกษาตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 30 ตัวชี้วัด ผลประเมินความเหมาะสมตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.55$) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านพบว่าอยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้ ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 4.63$) ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 4.54$) ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.53$) และอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 4.49$) ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการประเมินความเหมาะสมขององค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

องค์ประกอบ	\bar{X}	S.D.	ระดับความเหมาะสม
1. ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.67	0.50	มากที่สุด
2. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.71	0.49	มากที่สุด
3. ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.56	0.53	มากที่สุด
4. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	4.56	0.53	มากที่สุด
โดยรวม	4.63	0.51	มากที่สุด

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นในเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

2.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมรายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ($\bar{X} = 3.49$) พิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 3.56$) มีการปฏิบัติอยู่ในระดับปานกลาง 1 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 3.50$) ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 3.46$) และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($\bar{X} = 3.45$)

2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมรายด้าน โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.51$) มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด 3 ด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก

(\bar{X} = 4.55) ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (\bar{X} = 4.53) และด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (\bar{X} = 4.51) มีสภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมาก 1 ด้าน คือ ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก (\bar{X} = 4.46)

2.3 ลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมรายด้าน เรียงลำดับความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ลำดับที่ 1 ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = 0.311$) ลำดับที่ 2 ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = 0.304$) ลำดับที่ 3 ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = 0.280$) และลำดับที่ 4 ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ($PNI_{\text{modified}} = 0.275$) ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และค่าความต้องการจำเป็น ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษาโดยรวมรายด้าน

การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา	สภาพปัจจุบัน			สภาพที่พึงประสงค์			PNI (I-D) D	ลำดับ
	\bar{X}	S.D.	ระดับการดำเนินงาน	\bar{X}	S.D.	ระดับการดำเนินงาน		
1. ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.45	0.62	ปานกลาง	4.53	0.50	มากที่สุด	0.311	1
2. ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.46	0.62	ปานกลาง	4.51	0.50	มากที่สุด	0.304	2
3. ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.56	0.62	มาก	4.55	0.49	มากที่สุด	0.280	3
4. ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก	3.50	0.59	ปานกลาง	4.46	0.49	มาก	0.275	4
โดยรวม	3.49	0.61	ปานกลาง	4.51	0.50	มากที่สุด		

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยเรื่อง ความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบและตัวชี้วัด สภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยสรุปว่า

1. องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ 30 ตัวชี้วัด ผลการประเมินความเหมาะสม อยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ผู้วิจัยได้ศึกษาองค์ประกอบของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานและนำองค์ประกอบมาสังเคราะห์หาตัวชี้วัดจากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องทั้งในประเทศและต่างประเทศ และนำไปประเมินความเหมาะสมโดยผู้ทรงคุณวุฒิ ทำให้ได้องค์ประกอบและตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับการจัดการเรียนรู้ในยุคศตวรรษที่ 21 ที่เน้นทักษะของครูในการจัดชั้นเรียนแนวใหม่ ดังที่ กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ได้นำเสนอว่า ยุคศตวรรษที่ 21 เป็นทักษะแห่งอนาคตใหม่ที่ครูควรมีทักษะและคุณลักษณะที่รองรับการเข้าถึงเพื่อสร้างนวัตกรรมบริหารจัดการชั้นเรียนแนวใหม่ ในอันที่จะพัฒนาผู้เรียนที่เยาวชนในยุคใหม่ได้อย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับงานวิจัยของไฉไลศรี เพชรใต้ (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบและตัวชี้วัดของการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มี 5 องค์ประกอบ จำนวน 15 ตัวชี้วัด ยืนยันโดยผู้ทรงคุณวุฒิมีความเหมาะสมอยู่ในระดับมากและสอดคล้องกับงานวิจัยของสรญา ทองธรรมมา (2564) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสมรรถนะสูง ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผลการวิจัยพบว่าองค์ประกอบและตัวบ่งชี้ครูสมรรถนะสูง ในระดับประถมศึกษา สังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบหลัก 15 ตัวบ่งชี้ ผลการประเมินความเหมาะสมอยู่ในระดับมากที่สุด

2. ผลการศึกษาสภาพปัจจุบัน สภาพที่พึงประสงค์ และความต้องการจำเป็นของการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยสรุปว่า

- 2.1 สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เป็นเพราะว่าครูโรงเรียนประถมศึกษามีความสนใจและพัฒนาตนเองให้มีความพร้อมและสามารถจัดการเรียนรู้เชิงรุกได้ แต่ยังมีขาดหลักการหรือแนวปฏิบัติที่ชัดเจน อีกทั้งยังจัดการเรียนการสอน

แบบเดิมคือครูเป็นผู้ให้ความรู้ ดังที่ นนทลี พรธาดาวิทย์ (2561) ได้นำเสนอว่า การสอนแบบเดิม จะไม่สามารถพัฒนาให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปปฏิบัติได้ดี และอาจไม่ส่งเสริมต่อสมรรถนะที่สำคัญของผู้เรียนในยุคศตวรรษที่ 21 ทั้งนี้ผู้สอนบางส่วนมักมุ่งเน้นการสอนอย่างไม่เป็นระบบแบบแผน หรือเลือกรูปแบบการสอนที่ไม่เหมาะสมกับความสามารถของผู้เรียนจึงอาจทำให้ผู้เรียนเกิดความเบื่อหน่ายหรือเกิดทัศนคติในแง่ลบได้อีกด้วย สอดคล้องกับงานวิจัยของ ไฉไลศรี เพชรใต้ (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันการพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูประถมศึกษา โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง และสอดคล้องกับงานวิจัยของอภิवास โพธิธาทอง (2563) ได้วิจัยเรื่องการพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 ผลการวิจัยพบว่า สภาพปัจจุบันของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 โดยรวมและเป็นรายด้านทุกด้านอยู่ในระดับปานกลาง

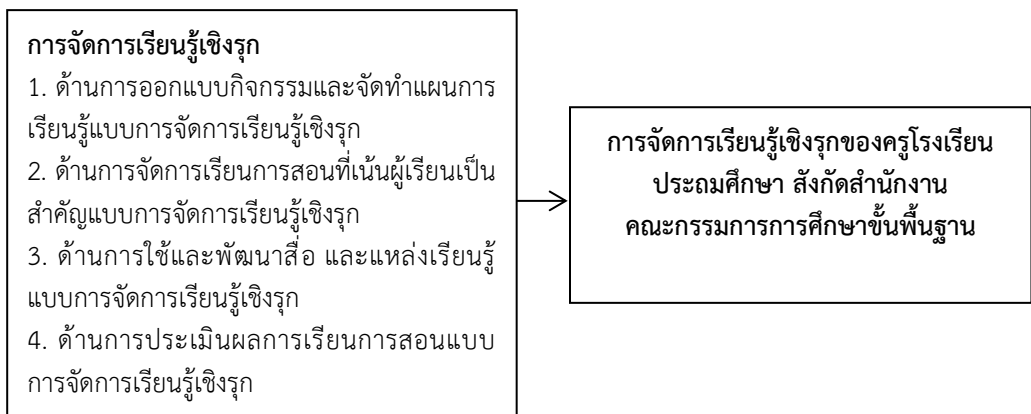
2.2 สภาพที่พึงประสงค์ของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานโดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ทั้งนี้เป็นเพราะว่า ครูโรงเรียนประถมศึกษามีความมุ่งมั่นในการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนด้วยการจัดการเรียนการสอนเชิงรุกเพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา ปรับจากครูที่มีบทบาทเป็นผู้ถ่ายทอดความรู้ให้ผู้อำนวยความสะดวก แนะนำมากกว่าสั่งให้ผู้เรียนทำ ดังที่ Castillo (2005) ได้นำเสนอว่า การพัฒนาสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกในสถานศึกษา เป็นกระบวนการที่สำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการเสริมสร้างสมรรถนะครูให้สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเชิงรุกได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของศรารุณี สนใจ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์อยู่ในระดับมากที่สุด และสอดคล้องกับงานวิจัยของ ธนศักดิ์ เจริญธรรม (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า สภาพที่พึงประสงค์โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด

2.3 ลำดับความต้องการจำเป็นในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก ตามลำดับ ทั้งนี้เป็นเพราะว่า การจัดการเรียนรู้เชิงรุกต้องเริ่มต้นจากการ

ออกแบบกิจกรรมที่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันและความสนใจของผู้เรียน จึงจะนำไปจัดกิจกรรม ใช้สื่อประกอบ อีกทั้งวัดและประเมินผลเพื่อดูความสำเร็จตามลำดับ จึงเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่ครูต้องได้รับการพัฒนา ดังที่ สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา (2556) ได้นำเสนอว่า ครูมีบทบาทสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข คุณภาพของครูผู้สอนเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงด้านการเรียนรู้ของผู้เรียน สอดคล้องกับงานวิจัยของศราวุฒิ สนใจ (2561) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผลการวิจัยพบว่า ระดับความต้องการจำเป็นเรียงลำดับจากมากไปน้อย คือ การดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การเตรียมการเรียนการสอน การวัดผลและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ และการสรุปและรายงานผลการจัดการเรียนรู้ และสอดคล้องกับงานวิจัยของวิริยา ภูถาวร (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างคุณลักษณะครูผู้นำในการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 ผลการวิจัยพบว่า ลำดับความสำคัญของความต้องการจำเป็นจากมากไปหาน้อย ได้แก่ คุณลักษณะด้านความรู้ ความเข้าใจดิจิทัล คุณลักษณะด้านการจัดการเรียนรู้ยุคดิจิทัล และคุณลักษณะด้านการสื่อสารยุคดิจิทัล ตามลำดับ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผู้วิจัยขอสรุปองค์ความรู้จากวิจัยเป็นโมเดลการศึกษาความต้องการจำเป็นการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากงานวิจัย

จากภาพที่ 1 ข้อค้นพบที่ได้จากการวิจัยในครั้งนี้แสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ไม่ได้มีขอบข่ายเพียงแต่เรื่องของการจัดการเรียนรู้เชิงรุกเท่านั้น การที่จะเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีประสิทธิภาพนั้นต้องมีการบริหารจัดการที่ดีของครูและผู้บริหารสถานศึกษาในด้านต่าง ๆ ประกอบไปด้วย 1) ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 2) ด้านการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก 3) ด้านการใช้และพัฒนาสื่อ และแหล่งเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก และ 4) ด้านการประเมินผลการเรียนการสอนแบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก จึงจะสามารถเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้มีความยั่งยืนต่อไป

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นสิ่งสำคัญที่จะช่วยให้ผู้เรียนมีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษาและส่งผลให้ครูในสถานศึกษาเกิดความสามัคคีร่วมแรงร่วมใจสร้างบรรยากาศทางวิชาการ ดังนั้น ผู้บริหารในระดับสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ควรมีการกำหนดนโยบายอย่างชัดเจนในการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างเป็นรูปธรรมและเกิดประสิทธิผล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติ

ผู้บริหารสถานศึกษาควรนำนโยบายการเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มาปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมในสถานศึกษา ส่งเสริม สนับสนุน นิเทศ กำกับติดตามการเสริมสร้างสมรรถนะครูด้านการจัดการเรียนรู้เชิงรุกอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผลจากการศึกษาสภาพปัจจุบันของครูโรงเรียนประถมศึกษา พบว่า ด้านการออกแบบกิจกรรมและจัดทำแผนการเรียนรู้แบบการจัดการเรียนรู้เชิงรุก มีความต้องการจำเป็นอยู่อันดับ 1 ($PNI_{\text{modified}} = 0.311$) ควรมีการวิจัยในครั้งต่อไปลงเชิงลึกเพื่อเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้เชิงรุกของครูโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ด้านดังกล่าวให้มีการพัฒนาขึ้น ในลักษณะการพัฒนาโปรแกรม หรือการพัฒนารูปแบบ โดยใช้กระบวนการวิจัยและพัฒนา

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- _____. (2552). *บทบาทของครูในการเรียนรู้ แบบ Active Learning*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- เจริญวิญญู สมพงษ์ธรรม. (2554). *การพัฒนาสมรรถนะการปฏิบัติงาน : สมรรถนะหลัก (Core Competency)*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ไฉไลศรี เพชรใต้. (2563). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครู ประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ดุชนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ธนศักดิ์ เจริญธรรม. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูวิทยาศาสตร์ในการจัดการเรียนรู้เพื่อ ส่งเสริมการคิดอย่างมีวิจารณญาณของนักเรียน โรงเรียนมัธยมศึกษา (ดุชนิพนธ์ การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- นนทลี พรธาดาวิทย์. (2561). *การจัดการเรียนรู้แบบ Active Learning*. กรุงเทพฯ: ทรिปีเพิ้ล เอ็ดดูเคชั่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2556). *วิธีการทางสถิติสำหรับการวิจัย เล่ม 1 (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ไพฑูริย์ สีนลารัตน์. (2559). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์ มหาวิทยาลัย.
- วีริยา ภูถาวร. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมเสริมสร้างคุณลักษณะครูผู้นำในการจัดการเรียนรู้ยุค ดิจิทัลเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา สำหรับโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 20 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและ พัฒนาการศึกษ)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- ศราวุฒิ สนใจ. (2561). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้คณิตศาสตร์เพื่อ ส่งเสริมทักษะการคิดวิเคราะห์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ดุชนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการ บริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- สรญา ทองธรรมมา. (2564). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูสมรรถนะสูง ในโรงเรียน ประถมศึกษาสังกัดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ดุชนิพนธ์การศึกษาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.

- สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ. (2562). *ข้อมูลพื้นฐานสถานศึกษาในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2556). *คู่มือการปฏิบัติงานการต่อใบอนุญาตประกอบวิชาชีพทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). *แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560-2579*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- อภิवास โปธิตาทอง. (2563). *การพัฒนาโปรแกรมพัฒนาครูในการจัดการเรียนรู้เชิงรุกสำหรับสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 30 (วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารและพัฒนการศึกษา)*. มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- Castillo, E.D. (2005). *Defining Competencies*. Business Mexico. Mexico. City: Mar.
- Krejcie, R.V., & D.W. Morgan. (1970). Determining Sample Size for Research Activities. *Educational and Psychological Measurement*, 30(3), 607-610.

ความผันผวนอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากบนระบบการเงิน แบบไร้ศูนย์กลาง*

THE VOLATILITY OF DEPOSIT INTEREST RATE IN DECENTRALIZED FINANCE

เสาวรี วิจิตรนพคุณ, ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล

Saowaree Wijnoppakoon, Sirikwan Jaroenwiryakul

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: saowaree.w@ku.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ความผันผวนอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากสกุลเงินดิจิทัลหรือคริปโทเคอร์เรนซีบนระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลาง โดยเก็บข้อมูลจากแพลตฟอร์ม AAVE Protocol ซึ่งเป็นแพลตฟอร์มที่มีชื่อเสียงและมีมูลค่าสินทรัพย์มากบนระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลางประเภทการกู้ยืม โดยเก็บข้อมูลทุติยภูมิแบบรายวันของเงินฝากสกุลเงินดิจิทัลประเภท stable coin ทั้งหมด 7 สกุลเงิน ได้แก่ BUSD DAI GUSD sUSD TUSD USDC และ USDT ตั้งแต่วันที่ 9 มกราคม 2563 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม 2564 จำนวนทั้งหมด 723 ข้อมูล โดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติ Generalized Autoregressive Conditional Heteroscedasticity (GARCH) เป็นเครื่องมือในการศึกษา

จากการวิเคราะห์ความผันผวนพบว่าเงินฝากสกุลดิจิทัลที่มีอัตราผลตอบแทนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับความเสี่ยงแล้วพบว่าไม่ได้มีความเสี่ยงสูงที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นผลการวิเคราะห์ด้วยแบบจำลอง GARCH พบว่าความผันผวนในอดีตของเงินฝากสกุลเงินดิจิทัลส่งผลกระทบต่อสกุลเงิน GUSD มากที่สุด รองลงมา sUSD USDC USDT DAI BUSD และ TUSD ตามลำดับ และเงินฝากสกุลดิจิทัลที่มีค่าความคลาดเคลื่อนในอดีตสำหรับเหตุการณ์ที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ส่งผลกระทบต่อสกุลเงิน USDC มากที่สุด รองลงมา TUSD DAI USDT BUSD sUSD และ GUSD ตามลำดับ

คำสำคัญ: ระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลาง; เงินดิจิทัล; ความผันผวนอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก

Abstract

This research aimed to analyze return rate volatility of deposit interest rates of digital currency or cryptocurrency in Decentralized Finance (DeFi). The data was collected from AAVE protocol platform, which is well-known and high total value locked in Decentralized lending. The secondary data were daily data of stable coin digital currency 7 currencies; including BUSD DAI GUSD sUSD TUSD USDC and USDT from started 9 January 2020 to 31 December 2021, total 723 data and the data of this study were analyzed by using Generalized Autoregressive Conditional Heteroscedasticity (GARCH).

The analysis showed digital currency deposit interest rate was the highest rate of return is not the highest risk. Moreover, the result by using GARCH analysis showed lag volatility of digital currency deposit interest rate has the most effect on GUSD currency followed by sUSD USDC USDT DAI BUSD and TUSD respectively and past shock of digital currency deposit has the most effect on USDC currency followed by TUSD DAI USDT BUSD sUSD and GUSD respectively.

Keywords: Decentralized Finance; Digital Currency; Volatility of deposit interest rate

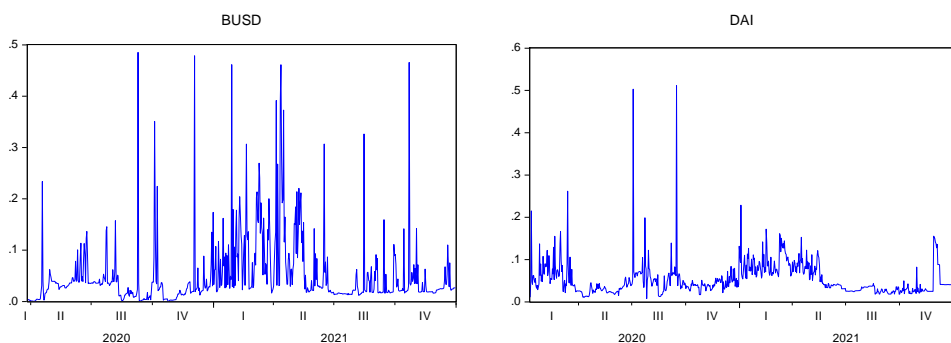
บทนำ

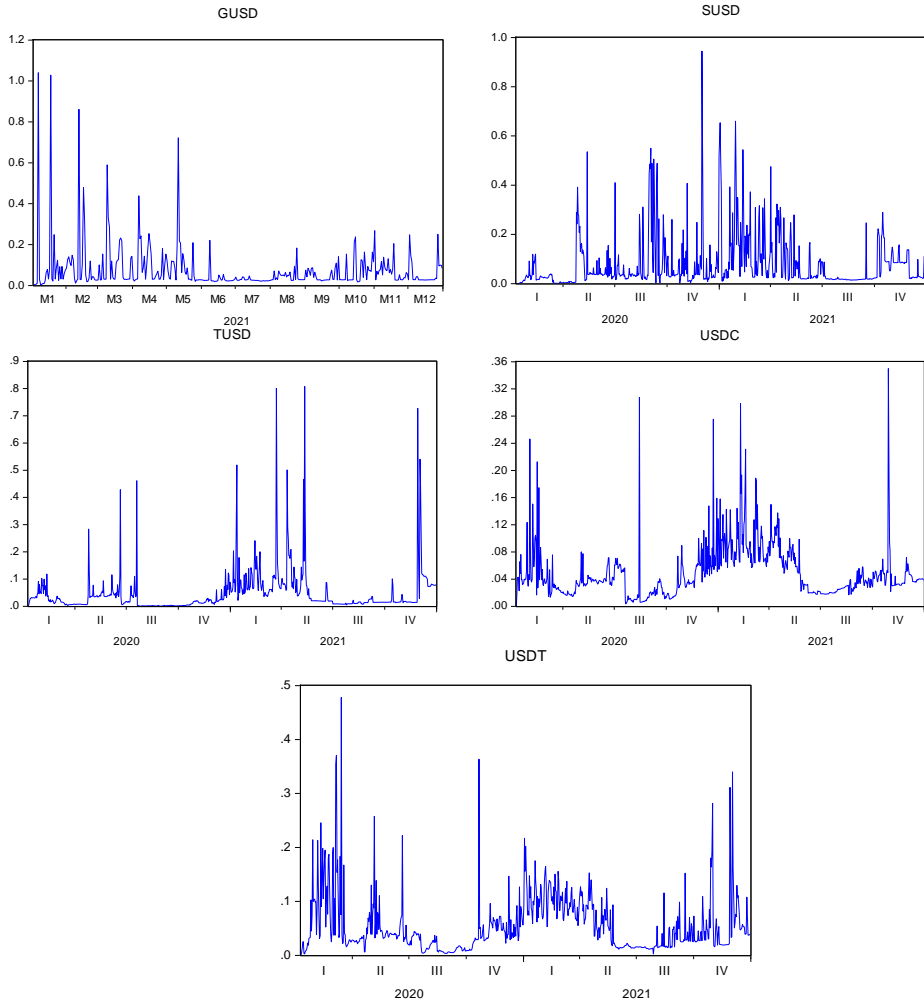
ระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลาง(Decentralized finance) หรือที่เรียกสั้น ๆ ว่า DeFi เป็นการจัดการผ่านสัญญาอัจฉริยะบนระบบบล็อกเชนที่อำนวยความสะดวกในการสร้างสินทรัพย์กู้ยืม ค่าประกัน โอนทรัพย์สิน ออม แลกเปลี่ยนอนุพันธ์ ในรูปแบบของสกุลเงินดิจิทัลหรือคริปโทเคอร์เรนซีโดยไม่ต้องเปิดเผยข้อมูลส่วนบุคคล มีความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ มีความยืดหยุ่น สะดวกและรวดเร็วซึ่งทำให้นักลงทุนรายใหม่ ๆ เริ่มที่จะกระจายการลงทุนเข้ามาสู่ระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลางมากขึ้น จากข้อมูลเชิงสถิติที่รวบรวมจากเว็บไซต์ DeFiPulse (นภานวลพรรณ ภาสันต์, 2564) ซึ่งเป็นเว็บไซต์ที่รวบรวมความเคลื่อนไหวของระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลาง ย้อนหลังไป 4 ปี นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2560 ถึง พ.ศ. 2564 มูลค่าทรัพย์สินบนระบบ DeFi มีมูลค่าเพิ่มขึ้นจาก \$0.1 พันล้านเหรียญสหรัฐ เป็น \$104.5 พันล้านเหรียญสหรัฐ ซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มมากขึ้น และในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. 2564 เว็บไซต์ Chainalysis (2021) ซึ่งเป็นบริษัทวิเคราะห์ข้อมูลบนระบบบล็อกเชน ได้ทำการจัดอันดับดัชนีการใช้งานของระบบ DeFi พบว่าประเทศไทยมีการใช้งานเป็นอันดับที่สามารถรองจากสหรัฐอเมริกาและเวียดนาม ยิ่งเน้นย้ำว่านักลงทุนในประเทศไทยให้ความเชื่อมั่นและยอมรับในระบบ DeFi เข้ามาเป็นอีกทางเลือกหนึ่งของนักลงทุน โดยการเปลี่ยนแปลงของระบบการเงินครั้งนี้ไม่ได้เข้ามาแทนที่เงินสดแต่เป็นการ

เพิ่มทางเลือกในการลงทุนมากขึ้น ในอดีตหากมีเงินออมส่วนใหญ่หรือนักลงทุนจะนำเงินออมไปฝากธนาคาร โดยที่ธนาคารจะนำเงินฝากนั้นไปหาประโยชน์ต่อโดยการปล่อยกู้เพื่อหาผลตอบแทนเป็นอัตราดอกเบี้ย ซึ่งธนาคารจะเป็นตัวกลางไปเก็บดอกเบี้ยเงินกู้จากผู้กู้ในอัตราที่สูงและให้ผลตอบแทนกับผู้ฝากเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินฝากที่ค่อนข้างต่ำ (ศุภกาญจน์ พุ่มจันทร์, 2562) แต่หากเป็นการฝากเงินบนระบบ DeFi หรือ DeFi lending คือ การนำเงินออมเข้าไปฝากในระบบโดยแลกเปลี่ยนจากเงินสดเป็นเงินสกุลดิจิทัล เพื่อให้อีกฝ่ายสามารถกู้ยืมแบบที่ไม่ต้องมีตัวกลางทางการเงิน เช่น ธนาคาร ที่ให้อัตราดอกเบี้ยเงินฝากประจำของธนาคารพาณิชย์โดยเฉลี่ยในปี พ.ศ. 2565 อยู่ที่ 1-2% ต่อปี ในขณะที่นักลงทุนจะได้รับผลตอบแทนหรือส่วนแบ่งจากการให้ยืมเงินสกุลดิจิทัลเป็นอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ที่ระบบจะนำไปปล่อยกู้อัตโนมัติโดยที่ไม่มีตัวกลางเข้ามาบริหารจัดการ ทำให้ผู้ฝากได้รับอัตราดอกเบี้ยตอบแทนอยู่ที่ 2.35 – 7.21% จากตัวอย่างสกุลเงินดิจิทัลที่ผู้วิจัยศึกษา

ความสัมพันธ์ระหว่างความเสี่ยงกับผลตอบแทนจากการลงทุนที่ได้รับ เป็นพื้นฐานของแนวความคิดเรื่อง High Risk High Return ยิ่งความเสี่ยงสูงอัตราผลตอบแทนจากการลงทุนก็จะสูง และเมื่อความเสี่ยงต่ำก็จะได้ผลตอบแทนจากการลงทุนที่ต่ำ หากนักลงทุนสามารถบริหารจัดการและประเมินความเสี่ยงได้ก็จะนำไปสู่ผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ (ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล และยุพธนา เศรษฐพรโมทย์, 2563)

ดังนั้นงานวิจัยนี้ต้องการที่จะศึกษาถึงความผันผวนของอัตราผลตอบแทนในการฝากเงินผ่านระบบ DeFi ซึ่งได้รับอัตราผลตอบแทนมากกว่าอัตราผลตอบแทนของดอกเบี้ยเงินฝากของธนาคาร เนื่องด้วยการลงทุนในระบบ DeFi เป็นการลงทุนที่ได้รับผลตอบแทนสูงแต่ก็พบว่าคุณภาพความเสี่ยงผันผวนสูงมากเช่นกัน แสดงได้ดังภาพที่ 1 หากสามารถวิเคราะห์ข้อมูลความผันผวนอัตราผลตอบแทนได้ นักลงทุนจะสามารถนำไปใช้คาดการณ์อัตราผลตอบแทนและวางแผนกลยุทธ์ในการลงทุนของสกุลเงินดิจิทัลได้ดียิ่งขึ้น

ภาพที่ 1 อัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสกุลเงินดิจิทัลทั้ง 7 สกุลเงิน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ความผันผวนของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากบนระบบ DeFi lending จากแพลตฟอร์ม AAVE Protocol จำนวน 7 สกุลเงินดิจิทัลได้แก่ BUSD DAI GUSD sUSD TUSD USDC และ USDT

วิธีดำเนินการวิจัย

ข้อมูลที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษานี้เป็นการรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ แบบอนุกรมเวลา โดยเก็บข้อมูลเป็นรายวัน ณ ช่วงเวลา 07:00 (EST) UTC-5 โดยใช้อัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของแพลตฟอร์ม AAVE (AAVE, 2021) ทั้งหมดจากเว็บไซต์ www.defipulse.com (Defipulse,

2021) โดยการศึกษาครั้งนี้ประกอบด้วยสกุลเงินดิจิทัลประเภท stable coin ทั้งหมด 7 สกุลเงิน แบ่งออกเป็น 3 ช่วงเวลา เนื่องจากสกุลเงินดิจิทัลเปิดให้บริการครั้งแรกไม่พร้อมกันจึงแบ่งช่วงเวลาเป็น 3 ช่วงตามการเปิดให้บริการของสกุลเงินนั้นๆดังต่อไปนี้

ช่วงที่1 วันที่ 9 มกราคม พ.ศ.2563 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2564ทั้งหมด 723 ข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลสกุลเงิน DAI Synthetic USD (sUSD) TrueUSD (TUSD) USDC coin (USDC), United States Dollar Tether (USDT),

ช่วงที่2 วันที่ 27 มีนาคม พ.ศ.2563 ถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2564ทั้งหมด 645 ข้อมูลประกอบด้วยข้อมูลสกุลเงิน Binance USD (BUSD)

ช่วงที่3 วันที่ 3 มกราคม พ.ศ.2564ถึง วันที่ 31 ธันวาคม พ.ศ.2564ทั้งหมด 363ข้อมูล ประกอบด้วยข้อมูลสกุลเงิน Gemini Dollar (GUSD)

แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาครั้งนี้ได้ใช้แบบจำลอง Generalized Autoregressive Conditional Heteroscedasticity (GARCH) นำเสนอโดย Bollerslev (1986) ซึ่งแบบจำลอง GARCH ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ส่วนแรกเป็นสมการหลัก (Mean Equation) ส่วนที่สองเป็นสมการเงื่อนไขความแปรปรวน หรือ ความผันผวน (Volatility) เพื่อศึกษาความผันผวนของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก โดยการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้แปลงค่าอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ให้อยู่ในรูปของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก โดยใช้ log relative ตามสมการที่ (1)

$$R_t = \left[\frac{\ln(I_t)}{\ln(I_{t-1})} \right]$$

โดยที่ R_t คือ อัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ณ เวลา t , I_t คือ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ณ เวลา t , I_{t-1} คือ อัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ณ เวลา $t-1$ โดยจะนำข้อมูลอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก มาวิเคราะห์ข้อมูลอนุกรมเวลาซึ่งมีสมการทดสอบเป็นสมการหลัก (Mean Equation) ดังนี้

$$R_t = \gamma_0 + \gamma_1 R_{t-1} + \varepsilon_t$$

โดยที่ R_t คือ อัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ณ เวลา t , γ_0 คือ ค่าคงที่ γ_1 คือ ค่าพารามิเตอร์ ε_t คือ ค่าความคลาดเคลื่อน R_{t-1} คือ อัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ณ ก่อนหน้า $t-1$ จากสมการที่ (2) ค่า ε_t คือค่าความคลาดเคลื่อน (Residual) ที่ได้จากการประมาณนั้นนำมาสู่สมการเงื่อนไขความแปรปรวน (Variance Equation) ดังนี้

$$\varepsilon_t = \vartheta_t \sigma_t$$

$$\sigma_t^2 = \alpha_0 + \alpha_1 \varepsilon_{t-1}^2 + \beta_1 \sigma_{t-1}^2$$

โดยที่ ε_t คือ ค่าความคลาดเคลื่อน ณ เวลา t , ε_{t-1}^2 คือ ค่าความคลาดเคลื่อน ณ เวลา $t-1$, $\alpha_0, \alpha_1, \beta_1$ คือ พารามิเตอร์, σ_t^2 คือ ค่าความแปรปรวน ณ เวลา t , σ_{t-1}^2 คือ ค่าความแปรปรวน ณ เวลา $t-1$ ซึ่งในการเลือกแบบจำลอง GARCH (p,q) ที่เหมาะสมจะพิจารณาจากค่า Correlogram ของข้อมูลอนุกรมเวลาของตัวแปรที่มีลักษณะหนึ่งเพื่อสร้างแบบจำลองที่เหมาะสม และพิจารณาค่า Schwarz criterion (SC) และค่า Akaike info criterion (AIC) ที่ต่ำที่สุด

การวิเคราะห์ข้อมูล

แบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา นำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยใช้วิธีทางสถิติ อธิบายค่าเฉลี่ยเลขคณิต ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าความเบ้ ค่าความโด่ง โดยอธิบายในรูปแบบของกราฟ

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ เป็นการหาความผันผวนของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากของสกุลเงินดิจิทัลโดยใช้เครื่องมือทางเศรษฐมิติด้วยแบบจำลอง GARCH

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistic Analysis) ผลการศึกษาจากข้อมูลทางสถิติเบื้องต้นพบว่า ค่าเฉลี่ยผลตอบแทนของสกุลเงิน TUSD มีค่าเฉลี่ยผลตอบแทนมากที่สุด ซึ่งมีค่าเท่ากับ 0.0119 รองลงมาเป็นสกุลเงิน USDT มีค่าเท่ากับ 0.0114 สกุลเงิน sUSD มีค่าเท่ากับ 0.0110 สกุลเงิน GUSD มีค่าเท่ากับ 0.0072 สกุลเงิน USDC มีค่าเท่ากับ 0.0064 สกุลเงิน BUSD มีค่าเท่ากับ 0.0035 ตามลำดับ และ สกุลเงิน DAI มีค่าเฉลี่ยอัตราผลตอบแทนต่ำที่สุด มีค่าเท่ากับ 0.0018

ตารางที่ 1 สถิติของอัตราผลตอบแทนของดอกเบี้ยเงินฝากของทั้ง 7 สกุลเงิน

Return	Mean	Std. Dev.	Skewness	Kurtosis	Jarque-Bera
BUSD	0.0035	0.7574	-0.3179	7.2196	488.61
DAI	0.0018	0.3808	0.2514	12.5351	2,742.73
GUSD	0.0072	0.9166	0.1556	6.7775	216.70
sUSD	0.0110	0.8561	0.2101	7.5164	618.09
TUSD	0.0119	0.5527	1.3904	35.3120	31,641.57
USDC	0.0064	0.4450	0.4319	25.1522	14,784.99
USDT	0.0114	0.5888	1.5407	20.3150	9,304.88

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณาค่าความเสี่ยงของการลงทุนด้วยค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation) พบว่าสกุลเงิน GUSD มีค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานสูงที่สุด มีค่าเท่ากับ 0.9166 รองลงมาเป็นสกุลเงิน sUSD มีค่าเท่ากับ 0.8561 สกุลเงิน BUSD มีค่าเท่ากับ 0.7574 สกุลเงิน USDT มีค่าเท่ากับ 0.5888 สกุลเงิน TUSD มีค่าเท่ากับ 0.5527 สกุลเงิน USDC มีค่า

เท่ากับ 0.4450 ตามลำดับ ส่วนสกุลเงินDAI มีค่าเฉลี่ยเบี่ยงเบนมาตรฐานต่ำที่สุด มีค่าเท่ากับ 0.3808

2. การวิเคราะห์เชิงปริมาณ (Quantitative Analysis)

2.1 การทดสอบความนิ่งของข้อมูล (Stationary) ด้วยวิธี Unit Root ของตัวแปรที่ศึกษา เพื่อพิจารณาคูณสมบัติที่นิ่ง (Stationary) ของข้อมูลด้วยวิธีการ Augmented Dickey-Fuller (ADF) Test และ Phillip-Perron (PP) Test เพื่อสอบทานอีกครั้ง แสดงได้ดังตารางนี้

ตารางที่ 2 ผลการทดสอบ Unit Root ด้วยวิธี ADF & PP Test

Return	Lag	ADF Test			PP Test		
		t-Statistic	1%	P-Value	t-Statistic	1%	P-Value
BUSD	0	-35.8404	-3.4403	0.0000	-35.8404	-3.4403	0.0000
DAI	0	-17.3686	-3.4392	0.0000	-37.6100	-3.4392	0.0000
GUSD	0	-26.4379	-3.4483	0.0000	-16.2822	-3.4482	0.0000
sUSD	0	-36.4539	-3.4392	0.0000	-36.4539	-3.4392	0.0000
TUSD	0	-32.8928	-3.4392	0.0000	-32.8928	-3.4392	0.0000
USDC	0	-40.6526	-3.4392	0.0001	-40.6526	-3.4392	0.0001
USDT	0	-36.7018	-3.4392	0.0000	-36.7018	-3.4392	0.0000

จากตารางที่ 2 เมื่อเปรียบเทียบค่า t-Statistic กับค่าวิกฤต Mackinnon ณ ระดับนัยสำคัญ 0.01 พบว่าทั้งวิธี Augmented Dickey-Fuller Test (ADF) และวิธี Phillips-Perron Test (PP) ให้ผลการทดสอบที่สอดคล้องกัน ทั้ง 7 สกุลเงินดิจิทัล คือ ค่า t-Statistic ที่ระดับ Level มีค่าน้อยกว่าค่าวิกฤต MacKinnon และค่า P-value ทั้ง 7 สกุลเงินดิจิทัลมีค่าน้อยกว่าที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ที่ระดับ level ดังนั้นการทดสอบนี้จึง แสดงว่า สกุลเงินดิจิทัล ทั้ง 7 สกุลเงินมีลักษณะนิ่ง (Stationary)

2.2 การวิเคราะห์ความผันผวนแบบมีเงื่อนไขด้วยแบบจำลอง GARCH

ตารางที่ 3 ตารางการวิเคราะห์ค่าความผันผวนด้วยแบบจำลอง GARCH (1,1)

สกุลเงินดิจิทัล	ค่าคงที่ (α_0)	ค่าความคลาดเคลื่อน (α_1)	ค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไข (β_1)	P-Value	D.W.
BUSD	0.2374	0.2571	0.2755	0.0000	2.1738
DAI	0.0370	0.4075	0.3839	0.0000	2.0935
GUSD	0.0077	0.0578	0.9226	0.0000	2.0254
sUSD	0.0253	0.0700	0.8929	0.0000	2.0388
TUSD	0.0951	0.4195	0.2285	0.0000	2.0819
USDC	0.0164	0.4289	0.5941	0.0000	1.9947
USDT	0.0570	0.2659	0.5489	0.0000	2.3151

จากตารางที่ 3 ผลการเลือกแบบจำลองโดยพิจารณาจาก Correlogram ค่า SC และ AIC พบว่าแบบจำลอง GARCH (1,1) เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมที่สุดโดยผลการศึกษาพบว่าเงินฝากสกุลเงินดิจิทัลที่มีความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีตส่งผลกระทบต่อสกุลเงิน GUSD มากที่สุด รองลงมา sUSD USDC USDT DAI BUSD และ TUSD ตามลำดับ และเงินฝากสกุลดิจิทัลที่มีค่าความคลาดเคลื่อนสำหรับเหตุการณ์ในอดีตที่ไม่สามารถคาดการณ์ได้ส่งผลกระทบต่อสกุลเงิน USDC มากที่สุด รองลงมา TUSD DAI USDT BUSD sUSD และ GUSD ตามลำดับ

ยิ่งไปกว่านั้นอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากขึ้นอยู่กับค่าความคลาดเคลื่อนและค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีตโดยพบว่าค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีตมีอิทธิพลมากกว่าค่าความคลาดเคลื่อนในอดีตส่งผลกระทบในทิศทางเดียวกันประกอบด้วย 5 สกุลเงินดิจิทัล ได้แก่ BUSD GUSD sUSD USDC และ USDT ส่วนสกุลเงินที่มีค่าความคลาดเคลื่อนมากกว่าค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีตส่งผลในทิศทางเดียวกัน หมายความว่าปัจจัยจากภายนอกต่าง ๆ ที่ไม่คาดฝัน เช่น ภาวะสงคราม หรือการปรับอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกลางสหรัฐ เป็นต้น อาจส่งผลกระทบต่อผลตอบแทนเรียกว่า เหตุการณ์ไม่คาดฝันส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ประกอบด้วย 2 สกุลเงินดิจิทัล ได้แก่ TUSD และ DAI

นอกจากนี้ ผลทดสอบการเกิดปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างค่าความคลาดเคลื่อน หรือ Autoregression condition Heteroskedastic จากการตรวจสอบพบว่าค่า Durbin Watson Statistic (D.W.) มีค่าอยู่ระหว่าง 1.5 – 2.5 ทั้ง 7 สกุลเงิน นั้นแสดงว่าแบบจำลองนี้ปราศจากอัตสหสัมพันธ์ (Autocorrelation) เป็นแบบจำลองที่เหมาะสมสำหรับการศึกษาคั้งนี้

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาความผันผวนของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากบนระบบ DeFi ทั้งหมด 7 สกุลเงิน พบว่าสกุลเงิน TUSD ให้ผลตอบแทนสูงที่สุด มีค่าเท่ากับ 0.0119 แต่ไม่ได้มีความเสี่ยงสูงที่สุดและสกุลเงิน DAI ให้ผลตอบแทนที่ต่ำมีค่าเท่ากับ 0.0018 (ศุภกาญจน์ พุ่มจันทร์, 2564) และมีความเสี่ยงที่ต่ำที่สุดด้วยเช่นกัน สกุลเงิน TUSD เหมาะสำหรับนักลงทุนประเภทเสี่ยงปานกลางค่อนข้างสูงสามารถยอมรับความผันผวนของตลาดที่ลดลงได้เป็นครั้งคราว และสกุลเงิน DAI ซึ่งเหมาะสำหรับนักลงทุนประเภทที่มีความเสี่ยงต่ำ ที่ต้องการผลตอบแทนมากกว่าการฝากเงินธนาคารเพียงเล็กน้อยและมีวัตถุประสงค์ในการลงทุนในระยะสั้น

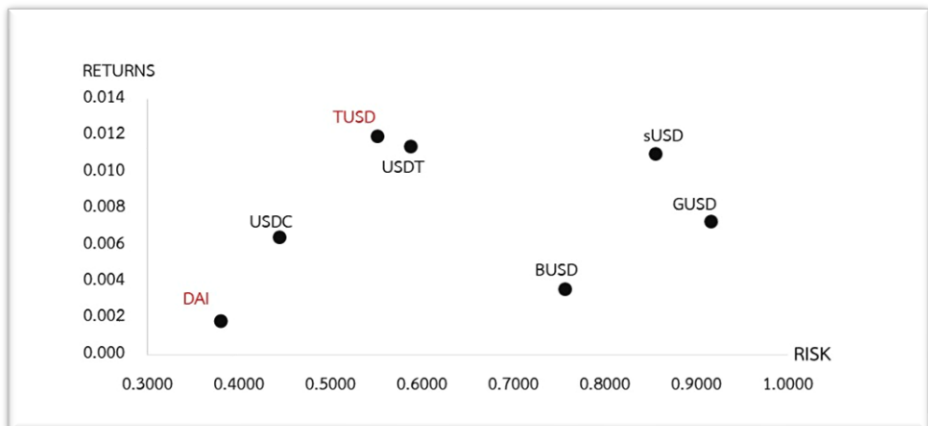
จากผลการวิเคราะห์ความผันผวนด้วยแบบจำลอง GARCH (1,1) พบว่า P-value, α_1, β_1 ของทั้ง 7 สกุลเงินดิจิทัลมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99% ความผันผวนแบบมีเงื่อนไขของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก ขึ้นอยู่กับค่าความคลาดเคลื่อนและค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีต โดยค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีตมีอิทธิพล

มากกว่าค่าความคลาดเคลื่อนในอดีตประกอบด้วย 5 สกุลเงิน ได้แก่ BUSD GUSD sUSD USDC และ USDT ยกเว้นสกุลเงินดิจิทัล 2 สกุลเงิน ได้แก่ TUSD และ DAI ที่ค่าความคลาดเคลื่อนมากกว่าค่าความผันผวนแบบมีเงื่อนไขในอดีต ซึ่งแสดงว่าข่าวสารหรือปัจจัยภายนอกที่ไม่คาดฝัน เช่น ภาวะสงครามหรือ การปรับอัตราดอกเบี้ยของธนาคารกลางสหรัฐ เป็นต้น อาจส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝาก หากนักลงทุนสนใจในการลงทุนในสกุลเงิน TUSD และ DAI ต้องพิจารณาข้อมูลอื่นๆประกอบการพิจารณาในการเลือกลงทุน ซึ่งงานวิจัยนี้สอดคล้องกับงานวิจัยของเฮียร์สคักดี พลาติคัยเลิศ และธนิศา นุ่มนนท์ (2561) กล่าวว่า ราคาบิตคอยน์นั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ มากมาย เช่น สื่อต่าง ๆ นโยบายและกฎหมายของแต่ละประเทศประกาศขึ้นเพื่อรับมือกับสกุลเงินดิจิทัล ตลอดจนปฏิกิริยาจากสื่อสังคมออนไลน์ต่างก็ล้วนส่งผลกระทบต่อราคาลงและความผันผวนของราคาสกุลเงินดิจิทัลทั้งสิ้น

หากพิจารณาค่า Q-stat ของแบบจำลองที่ lag length 36 พบว่าไม่มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่น 99% และค่า D.W. อยู่ในช่วง 1.5 – 2.5 แปลว่าแบบจำลองที่ได้นั้นปราศจากอัตสหสัมพันธ์ (Autocorrelation) พบว่าไม่เกิดปัญหา Autoregression Conditional Heteroscedasticity ดังนั้นแบบจำลอง GARCH มีความเหมาะสมสำหรับงานวิจัยในครั้งนี้

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากงานวิจัยพบว่า ลักษณะความเคลื่อนไหวของอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากทั้ง 7 สกุลเงินไม่สอดคล้องกับคำอธิบายของแนวความคิดเรื่อง High Risk High Return ที่เชื่อว่า ความเสี่ยงที่สูงจะได้ผลตอบแทนที่สูง เนื่องจากอัตราผลตอบแทนของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากทั้ง 7 สกุลเงินดิจิทัลในงานวิจัยนี้พิสูจน์ได้ว่า ผลตอบแทนที่สูง ไม่จำเป็นต้องมีความเสี่ยงที่สูงเสมอไป ซึ่งจากภาพที่ 2 แสดงให้เห็นว่าสกุลเงินดิจิทัลที่มีอัตราผลตอบแทนสูงสุดแต่ไม่ได้มีความเสี่ยงสูงที่สุด นั่นก็คือ TUSD และพบว่าสกุลเงินดิจิทัลที่มีอัตราผลตอบแทนต่ำที่สุดและมีความเสี่ยงต่ำที่สุด นั่นก็คือ DAI

ภาพที่ 2 เปรียบเทียบอัตราผลตอบแทนและความเสี่ยงของอัตราดอกเบี้ยเงินฝากทั้ง 7 สกุลเงิน อย่างไรก็ตามถ้าหากนักลงทุนสามารถกระจายความเสี่ยง ความเสี่ยงที่สูงก็จะลดลงในขณะที่ผลตอบแทนเท่าเดิม โดยที่การกระทำแบบนี้เราเรียกว่า การบริหารความเสี่ยง (Risk Management)

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

อัตราผลตอบแทนของระบบการเงินแบบไร้ศูนย์กลางมีความผันผวนสูงมาก นักลงทุนควรตรวจสอบข้อมูลข่าวสาร ความน่าเชื่อถือ เงื่อนไข ฟังก์ชันการทำงานต่างๆ ที่เขียนขึ้นบนระบบ และความเสี่ยงที่เกี่ยวข้อง เช่น Rug pull คือการที่นักพัฒนาโปรแกรมได้ละทิ้งโครงการและหนีไปกับเงินทุนของนักลงทุนรวมถึงการเสียภาษีรายได้ต่อสรรพากร ที่มีผลกระทบต่อการลงทุนอย่างครบถ้วนเพื่อประกอบการตัดสินใจ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ในการศึกษาครั้งต่อไป ผู้ศึกษาสามารถพิจารณาแพลตฟอร์มอื่นๆ ด้วยเช่น Maker Compound dYdx เป็นต้น เพื่อวิเคราะห์อัตราผลตอบแทนจากหลายๆ แพลตฟอร์มสำหรับการเลือกลงทุนให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นเนื่องจากเทคโนโลยีมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

เอกสารอ้างอิง

- เจียรศักดิ์ พลาคิตยเลิศ และธนิศา นุ่มนนท์. (2561). การเปรียบเทียบผลการทำนายราคาบิทคอยน์ ด้วยการเรียนรู้ของเครื่องแบบต่าง ๆ. *วารสารเทคโนโลยีสารสนเทศลาดกระบัง*, 6(1), 1-9.
- นภนวลพรรณณ ภาสันต์. (2564). *Decentralized Finance (DeFi)*. สืบค้น 26 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.set.or.th/TH/Template3/Articles/2564/070664.pdf>
- ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล และยุทธนา เศรษฐบุปราโมทย์. (2563). ความผันผวนของราคาน้ำมัน อัตราแลกเปลี่ยน และผลตอบแทนของตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย : วิถีพลวัต. *วารสารวารสารบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์และการสื่อสาร*, 15(1), 135-149.
- ศุภกาญจน์ พุ่มจันทร์. (2562). *การวิเคราะห์ความผันผวนของอัตราผลตอบแทนของตลาดหลักทรัพย์ในประเทศไทย สหรัฐอเมริกา อังกฤษและญี่ปุ่น* (วิทยานิพนธ์เศรษฐศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาเศรษฐศาสตร์ธุรกิจ). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- _____. (2564). *อาชญากรรมในคริปโต Nft Scam, Rug Pull รู้ไว้ไม่โดนหลอก!*. สืบค้น 27 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://zipmex.com/th/learn/crime-in-crypto>
- AAVE. (2021). *Markets*. Retrieved December 26, 2021, from <http://aave.com>

- Bollerslev, T. (1986). Generalized autoregressive conditional heteroskedasticity. *Journal of econometrics*, 31(3), 307-327.
- Chainalysis. (2021). *Ranging for individual weight metrics feeding into Global Depi Adoption Index*. Retrieved December 26, 2021, from www.chainalysis.com
- Defipulse. (2021). *The Defi Leaderboard*. Retrieved November 5, 2021, from <http://defipulse.com/>

ปัจจัยที่ส่งผลต่อเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสระบบ
ราชการไทย: กรณีศึกษาโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย
และองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่*

FACTORS WHICH AFFECT CONDITIONS TO FACILITATE OR OBSTACLE
WHISTLEBLOWING IN THAILAND'S BUREAUCRACY: NONG NOI COMMUNITY
HOSPITAL AND NONG YAI PROVINCIAL ADMINISTRATIVE ORGANIZATION

ไสว ศรีไสย, สมศักดิ์ สามัคคีธรรม

Sawai Seesai, Somsak Samakeetham

สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

National Institute of Development Administration

Corresponding Author E-mail: sawai.seesai@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสระบบราชการไทย และ 2. นำเสนอแนวคิดต่อการพัฒนาระบบการแจ้งเบาะแสร โดยใช้ระเบียบวิธีการศึกษาเฉพาะกรณี การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม การศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลและสรุปผลการศึกษาเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแจ้งเบาะแสร

ผลการวิจัยพบว่า ในระบบราชการไทย การแจ้งเบาะแสรเกิดขึ้นจากเงื่อนไขปัจเจกบุคคล คือ ปทัสสถานของวิชาชีพ การนับถือตนเอง ความเชื่อในการควบคุม พัฒนาการทางจริยธรรม ความเชื่อทางจริยธรรม และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน อย่างไรก็ตาม เงื่อนไขด้านยุทธศาสตร์และนโยบายภาครัฐและเงื่อนไขด้านองค์กร ไม่ได้เอื้อให้เกิดการแจ้งเบาะแสร การศึกษาเสนอว่า รัฐไทยควรมีการปรับปรุงยุทธศาสตร์ ระบบนิติบัญญัติ การบริหารจัดการกรณีการแจ้งเบาะแสร การคุ้มครอง การป้องกันการแก้แค้น กำจัดระบบอุปถัมภ์ และปฏิรูประบบการทำงานของภาครัฐ ความเป็นมืออาชีพ ความโปร่งใส และการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน

คำสำคัญ: การแจ้งเบาะแสร; เอื้ออำนวย; อุปสรรค; ระบบราชการไทย

Abstract

The objectives of this research article were to: 1. study conditions that encourage or prevent whistleblowing in Thailand's bureaucracy and 2. propose a concept for the development of a whistleblowing system. The research applied a qualitative case study approach through in-depth interviews, a non-participatory observation, and a documentary study; the data were analyzed and summarized the finding to explain and understand whistleblowing.

The study found that in Thailand's bureaucracy, whistleblowing occurred from personal dimensions, including professional norms, self-esteem, locus of control, moral development, ethical belief, and engagement from civil society and the media. However, government policy and organizational factors did not support whistleblowing. The research suggested that the Thai state should reform its strategies, legal systems, whistleblowing case management, whistleblowing protection, and revenge protection, and eliminate its patronage system, as well as reform its structure, professionalism, transparency, civil society, and media participation.

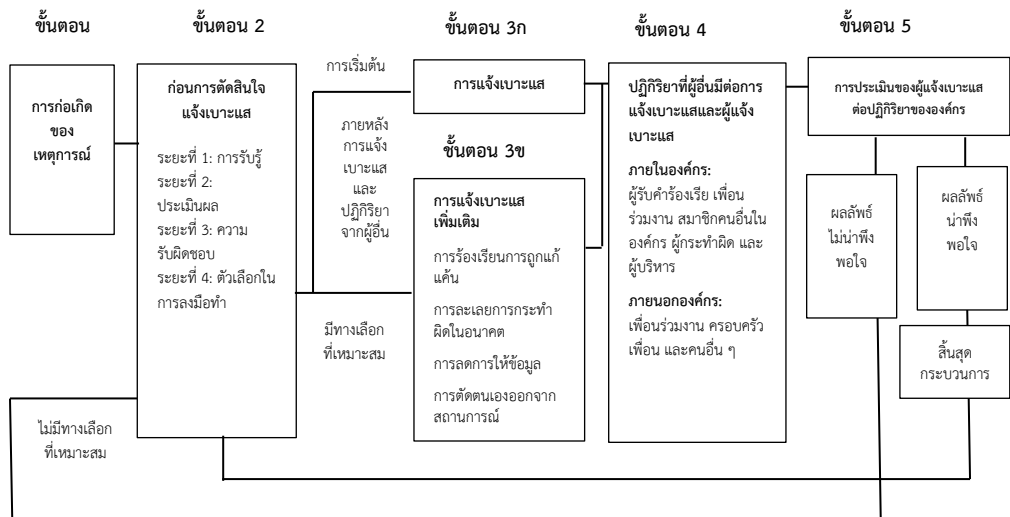
Keywords: Whistleblowing; Facilitation; Obstacle; Thai Bureaucracy

บทนำ

การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม การเมือง และเศรษฐกิจที่ซับซ้อน และมีผลกระทบต่อสังคมในวงกว้าง การทุจริตคอร์รัปชันส่งผลกระทบต่องบประมาณในการพัฒนาประเทศ ความไม่เสมอภาค ความยุติธรรมในสังคม การลงทุนจากต่างประเทศ ปัญหาอาชญากรรมและการก่อการร้าย และเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการลดปัญหาความยากจนและการพัฒนาประเทศ (UNODC, 2018) ในการแก้ไขปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ประเทศต่าง ๆ พยายามใช้กลยุทธ์หลายรูปแบบ อาทิเช่น การพัฒนาระบบนิติบัญญัติ การสร้างความโปร่งใส การเงินการคลัง การพัฒนาเสรีภาพของสื่อมวลชน การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาชน การกระจายอำนาจ การแจ้งเบาะแสเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้กับการทุจริตคอร์รัปชัน (Miceli & Near, 1984) ซึ่งได้รับการยอมรับในหลายประเทศทั่วโลก (OECD, 2014) ถือเป็นกรรื่องเรียนรูปแบบหนึ่งและเป็นความพยายามเปลี่ยนแปลงด้วยการรื้อเรียนกับผู้มีอำนาจ (Hirschman, 1970)

การแจ้งเบาะแส (Whistleblowing) ประกอบด้วยองค์ประกอบดังต่อไปนี้ 1) ผู้แจ้งเบาะแสดังต้องเป็นหรือเคยเป็นสมาชิกขององค์กร 2) ผู้แจ้งเบาะแสไม่มีอำนาจในการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่ตนเองต่อต้าน 3) สิ่งที่ตนเองต่อต้านเป็นการกระทำที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม

ผิดจรรยาบรรณ หรือเป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น 4) ผู้แจ้งเบาะแสต้องร้องเรียนกับผู้ที่สามารถสร้างการเปลี่ยนแปลงได้ และ 5) การสื่อสารข้อกล่าวหา (Accusation) การแจ้งเบาะแสถือเป็นการแสดงออกถึงการไม่เห็นด้วยต่อการกระทำซึ่งสงสัยว่าไม่ถูกต้อง ทุจริต และผิดกฎหมาย จึงแจ้งเบาะแสดังกล่าวกับผู้รับผิดชอบและเปิดเผยข้อเท็จจริงเพื่อประโยชน์สาธารณะ (Miceli & Near, 1984) เป็นการร้องเรียนการกระทำที่ผิดกฎหมาย ผิดศีลธรรม หรือ ผิดทำนองคลองธรรม ให้กับผู้ที่จำเป็นต้องทราบและแก้ไขการกระทำผิดดังกล่าวได้ (Keenan, 1992; Park et al., 2008) เสนอรูปแบบการแจ้งเบาะแสดอกเป็น 6 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การแจ้งเบาะแสดังกล่าวเป็นทางการ 2) การแจ้งเบาะแสดังกล่าวไม่เป็นทางการ 3) การแจ้งเบาะแสดังกล่าวโดยเปิดเผยตัวตน 4) การแจ้งเบาะแสดังกล่าวโดยไม่เปิดเผยตัวตน 5) การแจ้งเบาะแสดังกล่าวภายใน และ 6) การแจ้งเบาะแสดังกล่าวภายนอก

ภาพที่ 1 รูปแบบการแจ้งเบาะแสด (Near & Miceli, 1992)

Dozier & Miceli (1985) เสนอไว้ว่ากระบวนการแจ้งเบาะแสดเกี่ยวข้องกับขั้นตอน 4 ขั้นตอน ประกอบด้วย 1) ผู้แจ้งเบาะแสดรู้ว่ามีกรกระทำผิด 2) ผู้แจ้งเบาะแสดประเมินว่าการกระทำผิดว่าสมควรต่อการแจ้งเบาะแสดหรือไม่ 3) ผู้แจ้งเบาะแสดประเมินว่าจะแจ้งหรือไม่แจ้งเบาะแสด และ 3) ผู้แจ้งเบาะแสดตัดสินใจเลือกวิธีการแจ้งเบาะแสด และ Miceli & Near (1984) เสนอว่าการแจ้งเบาะแสดนั้นประกอบด้วยขั้นตอน 5 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การก่อเกิดของเหตุการณ์ 2) ก่อนการตัดสินใจ 3) การแจ้งเบาะแสด (3ก) และการแจ้งเบาะแสดเพิ่มเติม (3ข) 4) ปฏิกิริยาของผู้แจ้งเบาะแสดและผู้แจ้งเบาะแสด และ 5) การประเมินของผู้แจ้งเบาะแสดต่อปฏิกิริยาขององค์กร

ในประเทศไทย มีการศึกษาการแจ้งเบาะแสดอยู่ในบริบทจำกัด เป็นการวิจัยเอกสาร หรือ ภายใต้อาณัติงานวิจัยของหน่วยงานนั้น อาทิเช่น งานวิจัยของอนันตนันท์ แบ่งบุญ (2557) พบว่า

มาตรการคุ้มครองพยานและมาตรการคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐยังขาดความชัดเจนและไม่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่รัฐที่เป็ญผู้แจ้งเบาะแสการศึกษาของสฤณี อาชวานันท์กุล (2555) พบว่า กฎหมายมีข้อจำกัดโดยไม่ครอบคลุมการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสด การถูกกลั่นแกล้ง การข่มขู่คุกคาม และปัญหาสุขภาพจิต และ ผู้แจ้งเบาะแสดยังไม่ถือว่าเป็นพยานบุคคลจนกว่าคดีจะเข้าสู่กระบวนการของศาล และมีความยุ่งยากในขั้นตอนการยื่นเรื่องรอกการอนุมัติคุ้มครองพยานและการยุติการคุ้มครองพยาน การวิจัยขององค์กรโปร่งใสนานาชาติ พบว่า คนไทยส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่าการแจ้งเบาะแสดจะสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ 21) ไม่มีเวลาในการแจ้งเบาะแสด (ร้อยละ 17) กลัวการถูกแก้แค้น (ร้อยละ 16) ไม่รู้ว่าจะต้องแจ้งเบาะแสดที่ไหน (ร้อยละ 15) และไม่รู้ว่าจะต้องแจ้งเบาะแสดอย่างไร (ร้อยละ 13) (Transparency International, 2017) เป็นต้น

ผู้วิจัยเห็นว่าด้วยข้อจำกัดขององค์ความรู้เรื่องการแจ้งเบาะแสดในประเทศไทยดังกล่าว การศึกษาปรากฏการณ์การแจ้งเบาะแสด จะสามารถอธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์ในบริบทของสังคมไทยได้ว่าการก่อเกิดและการไม่ก่อเกิดการแจ้งเบาะแสดนั้น มีเงื่อนไขอะไรบ้าง และปัจจัยอะไรซึ่งเอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสด รวมทั้งหวังว่าการศึกษานี้จะนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้ และกลไกซึ่งส่งเสริมการแจ้งเบาะแสดที่มีประสิทธิภาพ รวมถึงการแก้ไขปัญหาคาการทุจริตคอร์รัปชันในสังคมไทยได้ในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสดในระบบราชการไทย
2. เพื่อศึกษาและเสนอแนะแนวทางการพัฒนาระบบการแจ้งเบาะแสดในระบบราชการไทย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ดำเนินการวิจัยโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการศึกษาเอกสารในระหว่างการศึกษา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้สัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 24 คนในหน่วยงานของรัฐ 2 หน่วยงาน ได้แก่ โรงพยาบาลชุมชนหนองน้อยและองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่ โดยได้รับการคัดเลือกแบบลูกโซ่ (Snowball sampling) จาก 4 กลุ่ม คือ 1) ผู้บริหารองค์กร 2) ผู้รับผิดชอบการร้องเรียนร้องทุกข์ 3) เจ้าหน้าที่ และ 4) ผู้เชี่ยวชาญ ในการศึกษาเอกสาร ผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารการวิจัย บทความ สิ่งพิมพ์ รายงานทางวิชาการ หนังสือ

ราชการ เอกสารที่เกี่ยวข้อง กรอบแนวคิดและทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ในการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วมนั้น ผู้วิจัยดำเนินการวิจัยโดยอาศัยความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ และเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมและวัฒนธรรมองค์กร เพื่อสังเกตพฤติกรรมของบุคลากรภาครัฐและพลวัตขององค์กร จากนั้นนำข้อมูลที่ได้อามาวิเคราะห์และสรุปผลการศึกษาเพื่ออธิบายและทำความเข้าใจปรากฏการณ์การแจ้งเบาะแส

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาปรากฏการณ์การแจ้งเบาะแสในหน่วยงานของรัฐ 2 หน่วยงาน พบข้อค้นพบสำคัญในมิติของพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชัน เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสในระบบราชการไทย และแนวทางการพัฒนาระบบการแจ้งเบาะแสในระบบราชการไทยดังต่อไปนี้

กรณีศึกษาโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย โรงพยาบาลชุมชนหนองน้อยนั้น องค์กรมีลักษณะมีความเป็นมืออาชีพ ผสมผสานกับความเป็นสังคมเอื้อเพื่อแม่แบบไทย พนักงานในโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อยส่วนใหญ่เป็นคนในพื้นที่ ทำงานกับโรงพยาบาลมาเป็นเวลานาน และส่วนใหญ่บรรจุเป็นพนักงานข้าราชการประจำ

การศึกษาพบว่าพฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชันในโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อยเกิดขึ้นภายหลังการอนุมัติงบประมาณ มีผู้เกี่ยวข้องจาก 3 ฝ่าย คือ ฝ่ายการเมือง ฝ่ายข้าราชการ และบริษัทฯ พฤติกรรมการทุจริตคอร์รัปชันเป็นการสั่งการจากส่วนกลางผ่านกลไกระดับจังหวัด โดย สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดโอนเงินให้โรงพยาบาล ให้สั่งซื้อยาตามใบสั่ง โดยมีข้อสังเกตคือเป็นการสั่งซื้อด้วยวงเงินต่อรายการสูงมากหรือต่อใบสั่งซื้อสูงมาก ราคาและเวชภัณฑ์แพงมาก ผิดปกติตั้งแต่ร้อยละ 50 ถึงเกินกว่าร้อยละ 300 เป็นบริษัทเดียว ออกใบสั่งซื้อเป็นชุดเดียว และอาจเป็นวันที่เดียวกันหรือใกล้เคียงกัน

การแจ้งเบาะแสมีจุดเริ่มต้น ณ โรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย ผู้บังคับบัญชาของผู้แจ้งเบาะแสได้แจ้งให้ผู้แจ้งเบาะแสรายว่า มีการจัดสรรงบประมาณเพิ่มเติมเพื่อจัดซื้อยาและเวชภัณฑ์ โดยมีรายชื่อยาและเวชภัณฑ์ พร้อมรายชื่อบริษัทและราคาให้เลือก โรงพยาบาลมีหน้าที่ตั้งเรื่องเพื่อจัดซื้อจัดจ้างพร้อมทั้งเซ็นรับมอบจำงยาและเวชภัณฑ์เท่านั้น และผู้บังคับบัญชาได้กำชับกับผู้แจ้งเบาะแสว่า ช่วยพืหน้อย ก่อนสิ้นสุดการสนทนา ผู้แจ้งเบาะแสรู้สึกถึงความผิดปกติและเห็นว่าการจัดซื้อจัดจ้างนี้ขัดแย้งกับรูปแบบปกติของโรงพยาบาล จึงเริ่มตรวจสอบข้อมูล รวบรวมข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้าง ขอความร่วมมือไปยังชมรมแพทย์ชนบทและชมรมเภสัชชนบท และเลือกเปิดเผยข้อมูลทุจริตต่อสื่อมวลชนและเครือข่ายองค์กรพัฒนาเอกชน ทำให้สามารถสร้างแรงกดดันให้ผู้บริหารต้องตั้งคณะกรรมการขึ้นตรวจสอบข้อเท็จจริง ผู้แจ้งเบาะแสระบุว่า รู้สึกปลอดภัยมากขึ้น ภายหลังภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนรับทราบข้อเท็จจริงและเข้ามามีส่วนร่วมในการสืบค้นหาข้อเท็จจริง

กรณีศึกษาองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่ มีลักษณะเฉพาะเป็นสังคมระบบอุปถัมภ์ โครงสร้างเชิงอำนาจในองค์การให้อำนาจกับผู้บริหาร ให้สามารถแต่งตั้ง ถอดถอน หรือ ให้คุณให้โทษกับข้าราชการได้โดยตรง ข้าราชการ มีลักษณะ สัญญาจ้างงานเป็นรายปี ขาดแรงบันดาลใจในการทำงาน ไม่มีความมั่นใจในอนาคตและไม่มีความผูกพันกับองค์กร

การศึกษาพบว่า การทุจริตคอร์รัปชันเป็นความร่วมมือระหว่างนักการเมืองท้องถิ่นและ ข้าราชการระดับสูง ซึ่งเป็นผู้มีอำนาจในการจัดสรรงบประมาณ ผ่านการสั่งการทั้งที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ มีการกำหนดงบประมาณ ผู้รับเหมา และคุณสมบัติของโครงการ/สินค้าที่จะ จัดซื้อไว้จัดจ้างไว้ล่วงหน้า ข้าราชการบางส่วนถูกใช้เป็นเครื่องมือ มีพฤติกรรมซึ่งสัมพันธ์ต่อการ ทุจริตคอร์รัปชัน ในหลายรูปแบบ อาทิเช่น 1) สินค้าและบริการไม่ได้คุณภาพและมีราคาสูงกว่า ราคาในท้องตลาด 2) การมอบสิทธิประโยชน์ให้กับผู้รับเหมาที่เป็นพวกพ้องเดียวกัน 3) การ หลีกเลี่ยงวิธีการจัดซื้อจัดจ้างที่มีความโปร่งใส 4) การหลีกเลี่ยงการแข่งขันอย่างเป็นธรรม และ 5) การฮั้วประมูล อาทิเช่น มีการใช้วิธีการจัดซื้อจัดจ้างด้วยการประกวดราคาอิเล็กทรอนิกส์ เพียง 1 ครั้ง แต่ซื้อจัดจ้างแบบเฉพาะเจาะจง กรณีพิเศษ แบบตกลงราคา และ แบบวิธีจ้าง มาก ถึง 211 การซื้อจัดจ้างมีผู้เสนอราคาเพียง 1 ราย มากถึง 274 โครงการ และมีผู้เสนอราคา ใกล้เคียงหรือตรงกับราคากลาง แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่ข้อมูลการจัดซื้อจัดจ้างจะเกิดการรั่วไหล

ข้าราชการในระดับปฏิบัติการไม่กล้าแจ้งเบาะแส หรือดำเนินการใด ๆ กับปัญหาที่พบ ในการจัดซื้อจัดจ้าง เพราะตนเองเข้าไปมีส่วนเกี่ยวข้องกับการทุจริตคอร์รัปชัน หรือ ไม่มีความ มั่นใจในกระบวนการตรวจสอบ กลัวผลกระทบต่อการทำงานและครอบครัว และการแก้แค้น จากผู้อำนาจหรือกลุ่มอำนาจ

เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสในระบบราชการไทยการวิจัย ศึกษาเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยหรือเป็นอุปสรรคต่อการแจ้งเบาะแสในระบบราชการไทย ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านยุทธศาสตร์และนโยบายภาครัฐ 2) ปัจจัยด้านองค์กร 3) ปัจจัยด้านบุคคล และ 4) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน 1) ในด้านยุทธศาสตร์และนโยบายภาครัฐ นั้น การวิจัยไม่พบเงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการแจ้งเบาะแสจากมิตยุทธศาสตร์และนโยบาย ภาครัฐในทั้ง 2 กรณี รัฐไทยมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 พ.ศ. 2560 - 2564 ซึ่งภายใต้ยุทธศาสตร์ที่ 6 ให้ความสำคัญกับการป้องกันการทุจริตประพหุมิติชอบ และใน ข้อ 3.5 ระบุว่า ต้องมีการพัฒนาสร้างเครือข่ายและคุ้มครองการแจ้งเบาะแสการทุจริตและ ประพหุมิติชอบในกลุ่มประชาชน และภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปราม การทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) มีการระบุไว้ว่า ต้องมีการคุ้มครองพยานและผู้แจ้ง เบาะแสในคดีทุจริตที่มีประสิทธิภาพ (คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2560) และหน่วยงานภาครัฐทั้งในระดับกระทรวง ระดับกรม ระดับจังหวัด และระดับองค์กร

ต้องมีกลไกที่เกี่ยวข้องกับการแจ้งเบาะแส อย่างไรก็ตามรัฐยังคงจัดการกับการแจ้งเบาะแสในลักษณะเดียวกันกับเรื่องร้องเรียนร้องทุกข์ทั่วไปและไม่มีข้อมูลว่ามีการแจ้งเบาะแสที่เกิดขึ้นจริงมากน้อยเพียงใด 2) ปัจจัยขององค์กร การวิจัยประเมินความเชื่อมโยงของมิติขององค์กรที่มีต่อการแจ้งเบาะแส ใน 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) การสนับสนุนจากองค์กร 2) ความเป็นผู้นำในองค์กร 3) วัฒนธรรมขององค์กร 4) ความยุติธรรมในองค์กร 5) ธรรมาภิบาล 6) การยอมรับการแจ้งเบาะแส 7) บรรยากาศของการรักษาความลับ 8) นโยบายทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการขององค์กร และ 9) บรรยากาศการปกป้องคุ้มครองจากแก้แค้น แต่ไม่พบความเชื่อมโยงของมิติขององค์กรที่มีต่อการแจ้งเบาะแสในทั้ง 2 กรณี 3) ปัจจัยด้านบุคคล การวิจัยประเมินความเชื่อมโยงของมิติด้านบุคคลที่มีต่อการแจ้งเบาะแส ใน 9 ด้าน ประกอบด้วย 1) ประสบการณ์ 2) ปทัสถานของวิชาชีพ 3) การนับถือตนเอง 4) ความเชื่อในการควบคุม 5) อำนาจหรือการพึ่งพิง 6) พัฒนาการทางจริยธรรม 7) ความเชื่อทางจริยธรรม 8) ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับการแจ้งเบาะแส และ 9) การปกป้องคุ้มครองจากแก้แค้น พบว่า ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่มีความรู้สึกขัดแย้งระหว่างมาตรฐานทางจริยธรรมและความเชื่อส่วนบุคคลของตนเอง แม้จะตระหนักว่าเหตุการณ์คอร์รัปชันไม่ถูกต้องแต่ความกลัวผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับอาชีพและชีวิตส่วนตัวมีอิทธิพลเหนือปัจจัยอื่น ๆ ขาดความภาคภูมิใจในวิชาชีพของตนเอง ขาดความเชื่อและรู้สึกไว้อำนาจ และไม่มั่นใจว่าหากตนเองออกมาแจ้งเบาะแสแล้วจะได้รับการคุ้มครองหรือไม่หรือจะถูกแก้แค้นหรือไม่ ด้วยสถานการณ์ดังกล่าว ทำให้ปัจจัยเหล่านี้ยังไม่มีพลังเพียงพอ ในกรณีของโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย ปัจจัยหลักซึ่งสนับสนุนการเกิดขึ้นของการแจ้งเบาะแส ประกอบด้วย ปทัสถานของวิชาชีพ การนับถือตนเอง ความเชื่อในการควบคุม พัฒนาการทางจริยธรรม ความเชื่อทางจริยธรรม แม้ว่าผู้แจ้งเบาะแสจะมีความกลัว ขาดความไม่มั่นใจในระบบ และกังวลว่าตนเองจะได้รับการปกป้องคุ้มครองหรือไม่ อย่างไรก็ตาม การตัดสินใจแจ้งเบาะแสเป็นการตัดสินใจที่ยากลำบากส่งผลให้ผู้ทราบข้อมูลและเคยตั้งใจจะแจ้งเบาะแสบางคนตัดสินใจถอนตัวระหว่างการออกมาแจ้งเบาะแส 4) การมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน การวิจัยไม่พบการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนในกรณีขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่ แต่พบการมีส่วนร่วมของสื่อกระแสหลักและภาคประชาสังคมในกรณีโรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย

แนวทางการพัฒนาระบบการแจ้งเบาะแสในระบบราชการไทย 1) ปรับปรุงกฎหมายระบบนิติบัญญัติ การบริหารจัดการและยุทธศาสตร์ภาครัฐในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน ซึ่งครอบคลุมการแจ้งเบาะแส กระบวนการเฉพาะสำหรับการแจ้งเบาะแส การป้องกันการแก้แค้น การคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส และการจัดการข้อมูลเพื่อให้สามารถระบุกรณีการแจ้งเบาะแสออกจากประเด็นร้องเรียนร้องทุกข์ทั่วไป 2) พัฒนางค์กรภาครัฐให้สามารถป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชันได้จริง โดยการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กร กำจัดระบบอุปถัมภ์ในองค์กร สร้างความโปร่งใสทางการเงินการคลัง และพัฒนางค์กรภาครัฐตาม

หลักธรรมาภิบาล 3) พัฒนาระบบราชการซึ่งสนับสนุนความเป็นมืออาชีพของข้าราชการท้องถิ่น ด้วยการปรับเปลี่ยนการเปิดรับราชการให้มีความโปร่งใส มีการแข่งขันอย่างเป็นธรรม การพัฒนา ปทัสถานของวิชาชีพของข้าราชการ และพัฒนาโครงสร้างค่าตอบแทนของพนักงานในองค์การ ปกครองส่วนท้องถิ่น 4) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมและเสรีภาพของภาคประชาสังคมและ สื่อมวลชน โดยการส่งเสริมให้มีส่วนร่วมในการตรวจสอบภาครัฐ การพัฒนาความสามารถในการ รายงานข่าวในเชิงสืบสวนที่มีประเด็นเชิงลึก การสร้างมาตรฐานการนำเสนอข่าว มีจรรยาบรรณ ทางวิชาชีพ รักษาความเป็นกลาง และความเป็นอิสระในการเสนอข่าว เป็นต้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ประสิทธิภาพของนโยบายและกลไกภาครัฐการวิจัยพบว่าแม้ว่ารัฐจะมีการพัฒนา ยุทธศาสตร์และนโยบายภาครัฐไปมาก แต่ยุทธศาสตร์และนโยบายภาครัฐ ระบบและกลไกที่มี อยู่ของภาครัฐไม่ได้ส่งเสริมให้เกิดการแจ้งเบาะแส บุคลากรของภาครัฐยังคงแสดงออกถึงความ ไม่มั่นใจและกลัวผลกระทบต่อความปลอดภัย ครอบครัว และอนาคตการทำงาน ในกรณี โรงพยาบาลชุมชนหนองน้อย ผู้แจ้งเบาะแสเลือกที่เปิดเผยผ่านภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน แทนการทำตามระบบที่มีอยู่ของรัฐ และผู้ให้ข้อมูลสำคัญขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนอง ใหญ่ยังคงคิดว่าไม่มีปลอดภัยหากทำตามระบบและกลไกของรัฐที่มีอยู่ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อนันตนันท์ แบ่งบุญ (2557) เรื่องมาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้ กล่าวหาหรือให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแส พบว่ามาตรการคุ้มครองพยานและมาตรการคุ้มครองผู้ แจ้งเบาะแสที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐยังขาดความชัดเจนและไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอที่จะป้องกันการ ปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้แจ้งเบาะแสที่เป็นเจ้าหน้าที่รัฐและงานวิจัยของสฤณี อาชวานันทกุล (2555) เรื่องการต่อกรกับทุจริตคอร์รัปชัน : กลไกคุ้มครองผู้ให้เบาะแส พบว่ากฎหมายมี ข้อจำกัดซึ่งยังไม่ครอบคลุมการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส การถูกกลั่นแกล้ง การข่มขู่คุกคาม และ ปัญหาสุขภาพจิต และผู้แจ้งเบาะแสยังไม่ถือว่าเป็นพยานบุคคลจนกว่าคดีจะเข้าสู่กระบวนการ ของศาล

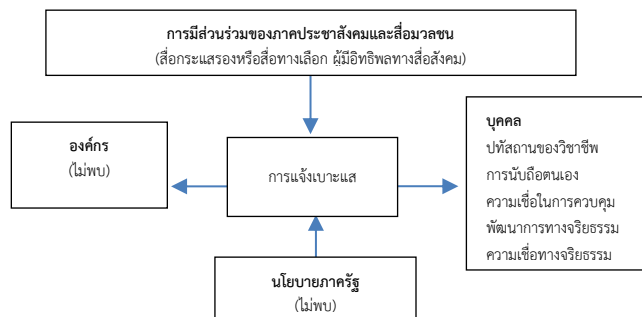
2. ความชัดเจนของภาครัฐในการสนับสนุนการแจ้งเบาะแส การศึกษาพบว่ารัฐขาด ความชัดเจนในการสนับสนุนการแจ้งเบาะแส เจ้าหน้าที่ภาครัฐไม่ทราบว่าจะต้องแจ้งเบาะแสการ ทุจริตคอร์รัปชันและจะต้องทำอย่างไร แต่ในระดับปฏิบัติการ บุคลากรของภาครัฐขาดความรู้ ความเข้าใจแนวทางการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน โดยเฉพาะการแจ้งเบาะแส ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของพิศอำไพ สมความคิด และรัชณี แมนเมธิ (2557) เรื่องมาตรการ คุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสดูคอร์รัปชัน พบว่า ปัจจุบันยังไม่หน่วยงานที่จะรับผิดชอบการคุ้มครองผู้ แจ้งเบาะแสโดยตรง การพิจารณารับคำร้องคุ้มครองพยานอยู่ในดุลพินิจของหน่วยงานผู้ให้ความ คุ้มครอง ยังไม่มีมาตรฐานในการพิจารณารับคำร้อง ยังไม่มีการกำหนดบทลงโทษ หากผลการ พิจารณาของผู้ใช้ดุลพินิจพิจารณาไม่ตรงตามเจตนาของบทบัญญัติทางกฎหมาย และปฏิเสธการ

คุ้มครอง และยังไม่มี ความชัดเจนในการพิจารณาเรื่องการคุ้มครองของผู้แจ้งเบาะแสในคดีที่อยู่ระหว่างตรวจสอบข้อเท็จจริงที่ยังไม่เข้าสู่ศาล เป็นต้น

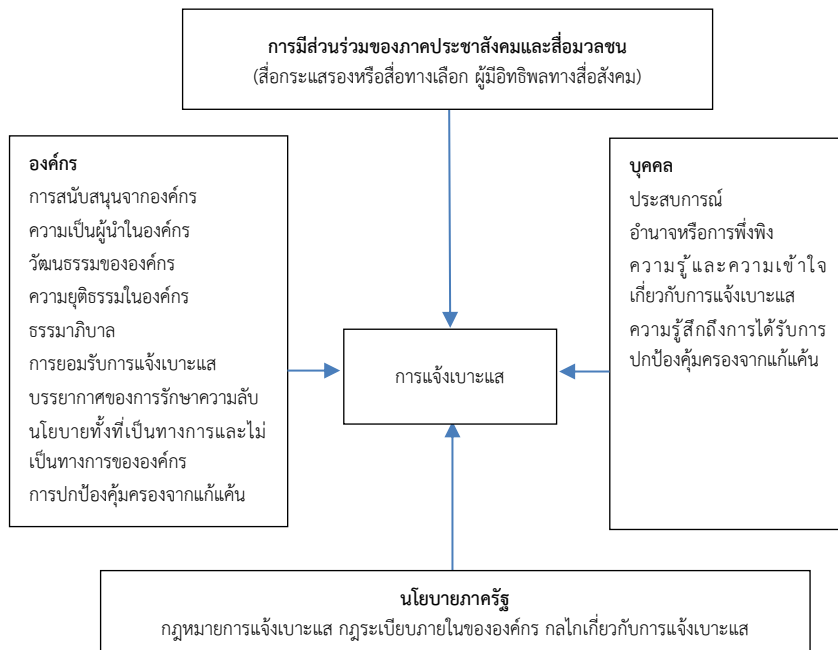
3. บทบาทสำคัญของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน ภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนในประเทศไทยมีบทบาทสำคัญต่อการตรวจสอบการทุจริต การสืบค้นหาข้อเท็จจริง และเป็นกลไกสำคัญอย่างไม่เป็นทางการในการให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส แม้ว่าการแจ้งเบาะแสไม่ได้เกิดจากการทำงานของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชนตั้งแต่ต้นก็ตาม ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของนนท์ น้าประทานสุข (2561) เรื่อง บทบาท หน้าที่และกลไกขององค์การภาครัฐและภาคประชาสังคมต่อการต่อต้านและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน พบว่า หน่วยงานภาคสังคมมีบทบาทและหน้าที่อย่างมากในการตรวจสอบติดตามการทำงานของภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติ

องค์ความรู้จากการวิจัย

ในปัจจุบัน กรณีการแจ้งเบาะแสในหน่วยงานซึ่งเป็นกรณีศึกษาถือเป็นกรณียกเว้นทางสังคม เพราะเกิดขึ้นจากปัจเจกบุคคลและปัจจัยส่วนบุคคลเป็นหลัก ประกอบด้วย คือ ปทัสสถานของวิชาชีพ การนับถือตนเอง ความเชื่อในการควบคุม พัฒนาการทางจริยธรรม และ ความเชื่อทางจริยธรรม การแจ้งเบาะแสเกิดขึ้นเพราะปัจจัยส่วนบุคคลทำให้การแจ้งเบาะแสแทบจะเป็นไปได้ไม่ได้ในสถานการณ์อื่น ๆ ตัวอย่างเช่น ในกรณีองค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองใหญ่ ซึ่งแม้จะพบปัจจัยส่วนบุคคลที่พอจะสนับสนุนการแจ้งเบาะแส แต่ปัจจัยส่วนบุคคลเหล่านี้ก็ไม่มีพลังเพียงพอ หากเปรียบเทียบกับความกลัวต่อการถูกแก้แค้น การไม่ได้รับการยอมรับและผลกระทบที่มีต่อครอบครัวและการทำงาน ดังรูปที่ 2

ภาพที่ 2 เงื่อนไขที่เอื้ออำนวยต่อการแจ้งเบาะแส

ภาพที่ 3 เงื่อนไขที่ไม่เอื้ออำนวยต่อการแจ้งเบาะแส

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

การปรับปรุงยุทธศาสตร์ภาครัฐ ระบบนิติบัญญัติ และการบริหารจัดการที่ดีในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน โดยให้มีกฎหมาย ระบบ และกลไกที่ครอบคลุมการแจ้งเบาะแส ช่องทางการแจ้งเบาะแส และการให้ความคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแส

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

พัฒนาศักยภาพผู้บริหารและผู้เชี่ยวชาญในหน่วยงานภาครัฐในการจัดการกับการแจ้งเบาะแส พร้อมทั้งส่งเสริมการมีส่วนร่วมของภาคประชาสังคมและสื่อมวลชน ด้วยการให้เข้าไปมีส่วนร่วมการตรวจสอบภาครัฐ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ส่งเสริมวัฒนธรรมขององค์กรที่สนับสนุนการแจ้งเบาะแส ความโปร่งใสและธรรมาภิบาล สร้างความโปร่งใสทางการเงินการคลัง และกำจัดระบบอุปถัมภ์ พัฒนาระบบราชการซึ่งสนับสนุนความเป็นมืออาชีพของข้าราชการ ความโปร่งใส การแข่งขันอย่างเป็นธรรม ความภูมิใจในอาชีพของตนเอง และค่าตอบแทน

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2560). *ยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564)*. สืบค้น 24 สิงหาคม 2562, จาก <http://www.anticor.moi.go.th/data/strategic-plan60/full.pdf>
- นนท์ นำประทานสุข. (2561). *บทบาท หน้าที่และกลไกขององค์การภาครัฐและภาคประชาสังคมต่อการต่อต้านและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน*. กรุงเทพฯ: สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน.
- พิศอำไพ สมความคิด และรัชณี แมนเมธี. (2557). *มาตรการคุ้มครองผู้แจ้งเบาะแสคอร์รัปชัน*. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สฤณี อาชวานันทกุล. (2555). *คู่มือประเมินผลด้านสิทธิมนุษยชนอย่างรอบด้านของธุรกิจการโรงแรม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชน.
- อนันตัญญุ แบ่งบุญ. (2557). *มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เป็นผู้กล่าวหาหรือให้ถ้อยคำหรือแจ้งเบาะแสหรือข้อมูลความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่หรือทุจริตต่อหน้าที่ตามกฎหมายไทยเปรียบเทียบกับประเทศมาเลเซียและนิวซีแลนด์ (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์)*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- Dozier, J. & Miceli, M. (1985). Potential Predictors of Whistleblowing: A Prosocial Behavior Perspective. *The Academy of Management Review*, 10(4), 823-836.
- Hirschman, A. O. (1970). *Exit, Voice and Loyalty: Response to decline in Firms, Organizations and States*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Keenan, J. P. (1992). Whistleblowing and the first-level manager: determinants of feeling obliged to blow the whistle. *Journal of Social Behavior and Personality*, 10(3), 571-584.
- Miceli, M. P. & J. P. Near. (1984). The Relationships among Beliefs, Organizational Position, and WhistleBlowing Status: A Discriminant Analysis. *Academy of Management Journal*, 27(4), 687-705.
- _____. (1985). Characteristics of organisational climate and perceived wrongdoing associated with whistleblowing decisions. *Personnel Psychology*, 38, 525-544.
- _____. (1992). *Blowing the whistle: The organizational and legal implications for companies and employees*. Lanham: Lexington Books.

- OECD. (2014). *OECD Foreign Bribery Report: An Analysis of the Crime of Bribery of Foreign Public Officials*, OECD Publishing. Retrieved May 21, 2020, from <https://doi.org/10.1787/9789264226616-en>
- Park, H., et al. (2008). Cultural Orientation and Attitudes Toward Different Forms of Whistleblowing: A Comparison of South Korea, Turkey, and the U.K. *Journal of Business Ethics*, 82, 929-939.
- Transparency International. (2017). *Corruption Perceptions Index 2017*. Retrieved August 26, 2018, from <https://www.transparency.org/news/feature>
- UNODC. (2018). *Manual on Corruption Surveys*. Retrieved April 21, 2020, from <https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/Crime-statistics>

การวิเคราะห์องค์ประกอบความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครู
โรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน*
FACTOR ANALYSIS OF LEARNING MANAGEMENT ABILITY IN THE DIGITAL ERA
OF SECONDARY SCHOOL TEACHERS UNDER THE OFFICE OF THE BASIC
EDUCATION COMMISSION

ชานนท์ คำปิวทา, สติรพร ชาอวชัย, วิทยา จันทรศิลา, ฉลอง ชาตรุประชีวิน
Chanon Kampiwtha, Sathiraporn Chaowachai, Vithaya Jansila, Chalong Chatrurachewin
มหาวิทยาลัยนเรศวร
Naresuan University
Corresponding Author E-mail: chanonka62@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงสำรวจ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นคุณครูในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตภาคเหนือตอนล่าง จำนวน 332 คน ซึ่งได้มาจากการสุ่มแบบแบ่งชั้นตามขนาดของสถานศึกษา เก็บรวบรวมข้อมูลด้วยแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ จำนวน 54 ข้อ โดยมีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96 วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ โดยสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก และหมุนแกนแบบมุมฉาก ด้วยวิธีแวนเดอร์เวท

ผลการวิจัยพบว่า องค์ประกอบความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา มีจำนวน 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้แนวดิจิทัล 2) การจัดการกระบวนการเรียนรู้บนเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล 4) การชี้แนะทางการเรียนรู้บนโลกดิจิทัล 5) การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และ 6) การสร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนรู้บนฐานดิจิทัล โดยทั้ง 6 องค์ประกอบเหล่านี้สามารถอธิบายความแปรปรวนความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ร้อยละ 48.101

คำสำคัญ: ความสามารถในการจัดการเรียนรู้, ยุคดิจิทัล; การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ

Abstract

This research aimed to explore the factors of learning management ability in the digital era of secondary teachers under the office of the basic education commission by using the exploratory research methodology. The sample of this research was 332 secondary school teachers in the lower northern part of Thailand that were sampled by stratified random sampling from school size. The data were collected by using a 5-level estimation scale questionnaire with a reliability of 0.95 of 54 items. Exploratory factor analysis was used to analyze the data. Then extracted components by Principal component analysis and orthogonally rotated components axis with Varimax rotation method.

The result showed that the composition of learning management ability in the digital era of secondary teachers consists of six components: 1) Digital learning design 2) Digital pedagogical management 3) Digital facilitate learning 4) Digital learning direction 5) Digital learning tool using and 6) Digital learning network. All of these components were able to explain the variance of learning management ability in the digital era of secondary teachers at 48.101 percent.

Keywords: Learning management ability; Digital era; Exploratory factor analysis

บทนำ

ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงของโลกด้วยกระแสโลกาภิวัตน์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน อันเป็นผลมาจากความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ส่งผลกระทบให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในทุกมิติทั้งทางเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม การเมือง และการศึกษา (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2557) วิธีการดำเนินชีวิตของผู้คนถูกเปลี่ยนแปลงไปอย่างสิ้นเชิง โลกใบเดิมของเราถูกย่อให้แคบลงได้ด้วยเทคโนโลยี เกิดเป็นคุณลักษณะใหม่ของโลกที่เปลี่ยนจากยุคอนาล็อก (analogue) เข้าสู่ยุคดิจิทัล (digital) ทำให้องค์กรและกิจการต่าง ๆ ในทุกภาคส่วนต้องเร่งปรับตัว เปลี่ยนแปลงรูปแบบการทำงานให้ทันสมัย เพื่อรับมือกับความท้าทายครั้งใหม่นี้ โดยประเทศไทยเองก็ได้เล็งเห็นถึงความสำคัญของการเปลี่ยนแปลงไปสู่ยุคดิจิทัล โดยรัฐบาลได้ประกาศนโยบาย ประเทศไทย 4.0 หรือ Thailand 4.0 ที่มุ่งขับเคลื่อนไปสู่การเป็นประเทศที่มั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน บนพื้นฐานของเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (พาสนา จุลรัตน์, 2561) โดยการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงซึ่งก็ถือเป็นปัจจัยสำคัญอีกด้านที่ต้องเร่งพัฒนาตามนโยบายนี้ จึงต้องอาศัยการจัดการศึกษาเข้ามาช่วย เพราะการจัดการศึกษาถือเป็นเครื่องมือสำคัญที่จะใช้ยกระดับคุณภาพของมนุษย์ (กาญจนา เจารัมย์, 2559)

การจัดการศึกษาที่มีคุณภาพในยุคที่เทคโนโลยีดิจิทัลเข้ามามีอิทธิพลอย่างมากนี้ไม่ใช่เรื่องง่าย อีกทั้งจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ในปัจจุบันที่ได้ส่งผลกระทบต่อทั่วโลก ทำให้สถานศึกษาหลายแห่งต้องหยุดเรียนชั่วคราว ทำให้นักเรียนไม่สามารถมาเรียนที่โรงเรียนได้ตามปกติ แต่กระทรวงศึกษาธิการและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องก็เล็งเห็นตรงกันว่า การเรียนรู้ผ่านการศึกษารองเรียนอาจหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) จึงได้ร่วมกันหาวิธีการให้นักเรียนได้เรียนรู้โดยการเรียนการสอนทางไกล ผ่านเว็บไซต์ และช่องโทรทัศน์ดิจิทัล อีกทั้งยังมีการส่งเสริมให้ครูจัดการเรียนการสอนรูปแบบออนไลน์ นี่จึงเป็นความท้าทายสำคัญที่ทำให้ครูต้องปรับตัว และเร่งพัฒนาความสามารถที่จำเป็นสำหรับการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล เพื่อให้สามารถใช้เทคโนโลยีที่มีในการจัดการเรียนรู้ตามสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่างเต็มประสิทธิภาพ (สุกัญญา แซ่มซ้อย, 2560)

จากการศึกษาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล พบว่ามีนักวิชาการ และนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวถึงคุณลักษณะหรือความสามารถสำคัญที่ครูต้องมีซึ่งถือเป็นองค์ประกอบพื้นฐานของความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลไว้อย่างหลากหลาย เช่น White (2015) กำหนดกรอบคุณลักษณะทางดิจิทัลสำหรับครูไว้ 7 ประการ ได้แก่ การเข้าใจและใช้ดิจิทัลตามบริบทของตนเอง การวางแผนพัฒนาทักษะทางดิจิทัลของผู้เรียน การใช้เครื่องมือดิจิทัลให้เหมาะสมและสร้างสรรค์ การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้โดยข้อมูลดิจิทัล การรู้จักจัดการอัตลักษณ์ทางดิจิทัล การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างปลอดภัย การวางแผนพัฒนาตนเอง Redecker (2017) พัฒนารอบแนวคิดคุณลักษณะทางดิจิทัลของนักการศึกษาในสหภาพยุโรป โดยแบ่งออกเป็น 6 กลุ่ม ได้แก่ การใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อการพัฒนาตนเองและสถานศึกษา การเลือกสรรแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม การจัดการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การส่งเสริมการเรียนรู้ และการอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้และพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ในขณะที่พิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพะเยาว์ ยินดีสุข (2562) กล่าวถึงคุณลักษณะของครูมืออาชีพ ไว้ 7 ประการ หรือเรียกว่า 7C คือ การพัฒนาหลักสูตร การจัดการเรียนรู้ที่เน้นเด็กเป็นศูนย์กลาง การนำนวัตกรรมไปใช้ การประเมินการเรียนรู้ การทำวิจัยปฏิบัติการในชั้นเรียน การจัดการชั้นเรียน และการพัฒนาคุณลักษณะนิสัย เป็นต้น จึงเป็นการยากที่จะสนับสนุนและส่งเสริมครูให้มีความสามารถเหล่านี้ได้อย่างครอบคลุม

จากเหตุผลที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาองค์ประกอบของความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis: EFA) ซึ่งเป็นเทคนิคการวิเคราะห์ทางสถิติที่ใช้สำหรับการลดจำนวนตัวแปรในการศึกษา โดยการรวมกลุ่มตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันไว้ในองค์ประกอบเดียวกัน (ธีระดา ภิญโญ, 2555) เพื่อให้ได้เป็นข้อมูลสารสนเทศที่เป็น

ประโยชน์ที่จะนำไปใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายในการพัฒนาการจัดการศึกษา และส่งเสริมการจัดการเรียนรู้ของครูต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาองค์ประกอบความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Exploratory research) เก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามที่พัฒนามาจากการศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามมาวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory factor analysis)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร คือ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด จำนวน 12,865 คน
กลุ่มตัวอย่าง คือ ครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ในเขตจังหวัดภาคเหนือตอนล่าง 9 จังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 332 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามแนวคิด (Comrey & Lee, 1992) และสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random sampling) ตามขนาดของสถานศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะของเครื่องมือ เป็นแบบสอบถาม แบ่งเป็น 2 ตอน ประกอบด้วย ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 คุณลักษณะที่บ่งชี้ถึงความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัล มีลักษณะเป็นแบบสอบถามแบบมาตราประมาณค่า 5 ระดับ มีขั้นตอนการสร้างและพัฒนาเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาเอกสาร แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครู แล้วนำมากำหนดกรอบแนวคิด นิยามเชิงปฏิบัติการของตัวแปรที่ต้องการวัด เพื่อใช้เป็นแนวทางในการสร้างแบบสอบถาม
2. สร้างแบบสอบถามตามกรอบแนวคิด และนิยามเชิงปฏิบัติการ ซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ จำนวน 54 ข้อ
3. นำแบบสอบถามที่ได้พัฒนาขึ้นเสนอผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คน เพื่อตรวจสอบคุณภาพด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาจากค่าดัชนีความ

สอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) แล้วคัดเลือกข้อคำถามที่มีค่าดัชนีความสอดคล้อง ตั้งแต่ 0.60-1.00 ได้คำถาม จำนวน 54 ข้อ

4. นำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไขตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ และนำไปทดลองใช้กับครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 30 คน หาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ของแบบสอบถาม โดยใช้สูตรสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ของครอนบาค (Cronbach) โดยได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.96

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ขอนหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความอนุเคราะห์สถานศึกษาแต่ละแห่งในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย

2. ส่งแบบสอบถามไปเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้กำหนดไว้ 360 คน โดยใช้แบบสอบถามตอบกลับคืนมาจำนวน 332 คน คิดเป็นร้อยละ 92.22

3. นำข้อมูลจากแบบสอบถามไปวิเคราะห์สถิติต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1. การตรวจสอบความเหมาะสมของข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์ ใช้สถิติ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO)

2. การทดสอบความสัมพันธ์ของตัวแปรต่างๆ โดยใช้สถิติ Bartlett's test of Sphericity

3. การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ได้แก่ 1) การสกัดองค์ประกอบ (Factor Extraction) โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) 2) การหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) แบบมุมฉาก (Orthogonal rotation) ด้วยวิธีแวนิแมกซ์ (Varimax method)

ผลการวิจัย

จากการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจ (Exploratory Factor Analysis) ผู้วิจัยได้ทำการหาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา เพื่อเป็นการตรวจสอบข้อมูลเบื้องต้นก่อนการวิเคราะห์องค์ประกอบว่าข้อมูลที่ได้มานั้นมีความเหมาะสม สัมพันธ์กันอย่างไรเพียงพต่อการวิเคราะห์องค์ประกอบหรือไม่ โดยพิจารณาจากค่าสถิติ 2 ค่า ได้แก่ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy (KMO) และค่า Bartlett's test of Sphericity ได้ผลดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่า KMO และ ค่า Bartlett's test of Sphericity

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy		.950
Bartlett's Test of Sphericity	Approx Chi-Square	10651.503
df		1431
Sig		.000

จากตารางที่ 1 พบว่า ค่า KMO (Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy) = .950 พบว่ามีค่ามากกว่า .50 และจากการทดสอบนัยสำคัญด้วย Bartlett's Test of Sphericity พบว่ามีนัยสำคัญที่ระดับ .01 แสดงให้เห็นว่าตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์มีความสัมพันธ์กันเพียงพอที่จะนำไปสู่การวิเคราะห์องค์ประกอบในขั้นตอนต่อไป

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์องค์ประกอบ ค่าไอเกน ค่าร้อยละของความแปรปรวน ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม

องค์ประกอบ (Factor)	ค่าไอเกน (Eigenvalue)	ค่าร้อยละของความแปรปรวน (% of Variance)	ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสม (Cumulative %)
1	6.038	11.181	11.181
2	5.604	10.377	21.558
3	4.532	8.393	29.951
4	4.109	7.609	37.560
5	3.090	5.721	43.281
6	2.603	4.820	48.101
7	2.594	4.803	52.904
8	1.935	3.584	56.488
9	1.813	3.357	59.845
10	1.800	3.334	63.179

จากตารางที่ 2 พบว่า ในการสกัดองค์ประกอบด้วยวิธีวิเคราะห์องค์ประกอบหลัก (Principal Component Analysis) และหมุนแกนองค์ประกอบ (Factor Rotation) แบบมุมฉาก (Orthogonal rotation) ด้วยวิธีแวนิแม็กซ์ (Varimax method) ทำให้ได้องค์ประกอบออกมาทั้งสิ้น 10 องค์ประกอบ ที่มีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1.00 โดยที่ค่าร้อยละของความแปรปรวนสะสมทั้ง 10 องค์ประกอบ มีค่าร้อยละ 63.179

โดยเมื่อพิจารณาตามเกณฑ์ที่ใช้ในการกำหนดองค์ประกอบ นั่นคือแต่ละองค์ประกอบต้องมีค่าไอเกน (Eigen Value) มากกว่า 1 ขึ้นไป มีค่าน้ำหนักองค์ประกอบ (factor loading) มากกว่า 0.5 และต้องมีตัวแปรสังเกตได้ตั้งแต่ 3 ตัวขึ้นไป ทำให้ได้องค์ประกอบที่เหมาะสมทั้งสิ้น 6 องค์ประกอบ โดยมีค่าไอเกน (Eigen Value) อยู่ระหว่าง 2.603-6.038 โดยขอเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลของทั้ง 6 องค์ประกอบ โดยเรียงลำดับตามความเหมาะสมในการปฏิบัติ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การออกแบบการจัดการเรียนรู้แนวคิดจิตัล พบว่า สามารถอธิบายด้วยตัวแปร 6 ตัวแปรซึ่งเกี่ยวข้องกับการวางแผนและออกแบบการจัดการเรียนรู้ ทั้งในรูปแบบ

ออฟไลน์และออนไลน์ให้ตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน มีการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม รวมไปถึงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสถานการณ์โลกในอนาคตโดยมีค่านำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.524-0.719 มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 4.532 และมีร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 8.393

องค์ประกอบที่ 2 การจัดกระบวนการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า สามารถอธิบายด้วยตัวแปร 6 ตัวแปร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเลือกใช้งานโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันออนไลน์ที่ช่วยในกระบวนการจัดการเรียนรู้ รวมไปถึงการวัดและประเมินผล เช่น Google Classroom Kahoot Mentimeter Google form เป็นต้น ร่วมกับกลวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย เช่น การใช้ปัญหาเป็นฐาน การใช้ปรากฏการณ์เป็นฐาน การสืบเสาะหาความรู้ เป็นต้น โดยมีค่านำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.505-0.707 มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 5.604 และมีร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 10.377

องค์ประกอบที่ 3 การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล พบว่า สามารถอธิบายด้วยตัวแปร 8 ตัวแปร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการดำเนินการ จัดการชั้นเรียน การเป็นโค้ชหรือที่ปรึกษา ที่คอยกระตุ้น และส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในระหว่างการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น การคิดสร้างสรรค์ การคิดแก้ปัญหา การรู้ดิจิทัล เป็นต้น โดยมีค่านำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.554-0.683 มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 6.038 และมีร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 11.181

องค์ประกอบที่ 4 การชี้แนะทางการเรียนรู้บนโลกดิจิทัล พบว่า สามารถอธิบายด้วยตัวแปร 3 ตัว ซึ่งเกี่ยวข้องกับการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ โดยมีครูเป็นผู้แนะนำ และส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างอิสระตามความถนัดของตนเอง โดยมีค่านำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.506 – 0.691 มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 2.603 และมีร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 4.820

องค์ประกอบที่ 5 การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ พบว่า สามารถอธิบายด้วยตัวแปร 4 ตัวแปร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ที่เป็นฮาร์ดแวร์ เช่น คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่เป็นซอฟต์แวร์ เช่น Word Excel Photoshop Canva ที่เป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติงานในฐานะครู และสร้างสื่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยมีค่านำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.516-0.583 มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 3.090 และมีร้อยละความแปรปรวนเท่ากับ 5.721

องค์ประกอบที่ 6 การสร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนรู้บนฐานดิจิทัล พบว่า สามารถอธิบายด้วยตัวแปร 5 ตัวแปร ซึ่งเกี่ยวข้องกับการใช้งานโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันออนไลน์ เช่น Line Facebook Zoom Meet เป็นต้นในการติดต่อสื่อสารกับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วน

เกี่ยวข้องอื่น ๆ และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา รวมไปถึงการแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ โดยมีค่านำหนักองค์ประกอบ (factor loading) อยู่ระหว่าง 0.526-0.610 มีค่าไอเกน (Eigen Value) เท่ากับ 4.109 และมีร้อยละ ความแปรปรวนเท่ากับ 7.609

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงสำรวจทำให้ได้องค์ประกอบความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จำนวน 6 องค์ประกอบ โดยสามารถนำมาอภิปรายผลแต่ละองค์ประกอบได้ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การออกแบบการจัดการเรียนรู้ แนวดิจิทัล พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันถึง 6 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่ระบุถึง การออกแบบกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ทั้งในรูปแบบออฟไลน์และออนไลน์ให้ตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียน และตรงตามจุดประสงค์การเรียนรู้ ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาของเทคโนโลยีในปัจจุบันที่ทำให้พฤติกรรมการเรียนรู้ และความสนใจของผู้เรียนเปลี่ยนไป ครูจึงต้องมีการออกแบบการจัดการเรียนรู้ให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น สอดคล้องกับ White (2015) และ อ่องจิต เมธยะประภาส (2560) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะที่สำคัญของครูว่า ต้องมีความเชี่ยวชาญในเนื้อหาวิชาที่ตนเองสอน และสามารถประยุกต์นำเอาเทคโนโลยีเข้ามาใช้ในการออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ให้ตอบสนองต่อความต้องการและพัฒนาทักษะที่จำเป็นให้กับผู้เรียน นอกจากนี้ยังมีตัวแปรที่ระบุถึงการเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสม สอดคล้องกับ Redecker (2017) และ Ally (2019) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครูในยุคดิจิทัลว่า ต้องสามารถเลือกแหล่งเรียนรู้ที่เหมาะสมกับทั้งหลักสูตร เนื้อหาวิชา และรูปแบบการสอน เพื่อตอบสนองต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละบุคคล และตัวแปรที่ระบุถึงการพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับบริบทของสถานศึกษาและสถานการณ์โลกในอนาคต ซึ่งสอดคล้องกับพิมพันธ์ เดชะคุปต์ และพเยาว์ ยินดีสุข (2562) ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตร โดยอธิบายว่าครูในยุค 4.0 ต้องเข้าใจธรรมชาติของหลักสูตรอย่างลึกซึ้ง ทั้งในด้านองค์ประกอบ ตลอดจนกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ซึ่งเป็นพื้นฐานของการออกแบบการจัดการเรียนรู้

องค์ประกอบที่ 2 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ผู้สอนเทคโนโลยีดิจิทัล พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันถึง 6 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่ระบุถึงการเลือกใช้งานโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันออนไลน์ที่ช่วยในกระบวนการจัดการเรียนรู้ และการวัดและประเมินผล ทั้งนี้เนื่องมาจากปัจจุบันมีโปรแกรม และแอปพลิเคชันที่มีประโยชน์ต่อการเรียนรู้มากมาย ครูจึงต้องรู้จักเลือกใช้งานสื่อเหล่านี้บูรณาการเข้ากับวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย สอดคล้องกับ Redecker (2017) ที่กล่าวว่า ครูต้องรู้จักเลือกใช้สื่อเทคโนโลยีในการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ทั้งสื่อรูปแบบเดิมและสื่อดิจิทัล เพื่อประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ และใช้เครื่องมือดิจิทัลเหล่านี้ในการสร้างการประเมินระหว่างเรียนและการประเมินผลรวมสรุป เพื่อติดตาม

ความก้าวหน้าของผู้เรียน และนำไปวางแผนพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของครูต่อไป อีกส่วนหนึ่งเป็นตัวแปรที่ระบุถึงการใช้กลวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ซึ่งสอดคล้องกับ Simmons (2010) ที่กล่าวไว้ว่า ครูต้องเลือกใช้ แนวคิด ทฤษฎี รวมไปถึงวิธีการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลายให้สอดคล้องกับเทคโนโลยีที่มี และต้องพยายามปรับเปลี่ยนกลยุทธ์ในการสอนให้เป็นไปตามสถานการณ์ เพื่อให้เหมาะกับความต้องการและระดับของผู้เรียน

องค์ประกอบที่ 3 การอำนวยความสะดวกการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล พบว่า เป็นด้านที่มีตัวแปรมากที่สุด โดยมีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันถึง 8 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่ระบุถึงการดำเนินการจัดการชั้นเรียน การเป็นโค้ชหรือที่ปรึกษา ทั้งนี้เนื่องมาจากรูปแบบการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไป ทำให้ครูต้องปรับเปลี่ยนบทบาทจากผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวกในการจัดการเรียนรู้ สอดคล้องกับ Bazzano (2014) ที่กล่าวถึงคุณลักษณะของครูในยุคใหม่ไว้ว่า ต้องทำหน้าที่เป็นโค้ช หรือเป็นผู้นำให้กับนักเรียน และต้องสามารถควบคุมกิจกรรมการจัดการเรียนรู้ และพฤติกรรมของผู้เรียนที่เกิดขึ้นภายในชั้นเรียนของตนเองได้ โดยสามารถนำเทคโนโลยีเข้ามาช่วย เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ตามระดับของผู้เรียน ยิ่งไปกว่านั้นยังมีตัวแปรที่ระบุถึงการกระตุ้น และการส่งเสริมผู้เรียนให้เกิดการเรียนรู้ แก้ปัญหา และพัฒนาทักษะที่จำเป็นในระหว่างการจัดการเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล เช่น การคิดสร้างสรรค์ คิดแก้ปัญหา การรู้ดิจิทัล เป็นต้น สอดคล้องกับ Redecker (2017) และ Ally (2019) ที่อธิบายไว้ว่า การอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้เป็นหน้าที่หลักของครูในยุคดิจิทัล โดยครูต้องทำหน้าที่เป็นโค้ชคอยกระตุ้นผู้เรียนให้เกิดการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ คิดสร้างนวัตกรรมใหม่ ๆ โดยใช้กลยุทธ์ที่หลากหลาย เช่น การสร้างบรรยากาศในการเรียนรู้ที่ดี การสร้างแรงบันดาลใจ เป็นต้น เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนให้ได้อย่างเต็มที่

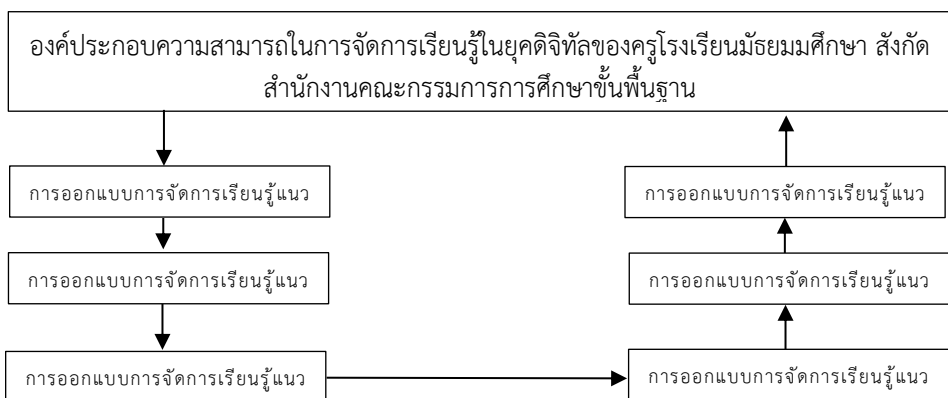
องค์ประกอบที่ 4 การชี้แนวทางการเรียนรู้บนโลกดิจิทัล พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันถึง 3 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่ระบุถึงการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้มีส่วนร่วมกับการเรียนรู้ สามารถแสดงความคิดเห็นของตนเองผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ทั้งนี้เนื่องมาจากการพัฒนาของสื่อสังคมออนไลน์ที่เข้ามามีบทบาทในชีวิตประจำวันมากขึ้น ผู้เรียนสามารถรับส่งข้อมูลข่าวสารต่างๆ ได้อย่างรวดเร็ว สื่อสังคมออนไลน์จึงกลายเป็นพื้นที่ที่ผู้เรียนนิยมใช้ในการแสดงความคิดเห็น ทำให้ครูต้องมีการปรับตัวตามให้ทัน และคอยแนะนำกับผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้ด้วยตนเองได้อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับไพฑูริย์ สีนลารัตน์ (2559) และ Churches (2008) ที่กล่าวว่าครูต้องเข้าใจความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลก รวมถึงการพัฒนาของสื่อเทคโนโลยี โดยการวิเคราะห์และคาดการณ์การเปลี่ยนแปลงในอนาคต และแลกเปลี่ยนความคิดเห็นของตนเองกับผู้เรียน และมีตัวแปรที่ระบุถึงการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัลได้อย่างอิสระตามความถนัดของตนเอง สอดคล้องกับถนอมพร เลาหจรัสแสง (2561) และ Redecker (2017) ที่อธิบายว่าครูต้องใช้เทคโนโลยีคอยส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน โดยอนุญาตให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ตามความต้องการบนเส้นทางของตนเอง เพื่อไปสู่เป้าหมายที่แตกต่างกันของแต่ละบุคคล

องค์ประกอบที่ 5 การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันถึง 4 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่ระบุถึง การใช้อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ และโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันที่เป็นซอฟต์แวร์ ทั้งนี้เนื่องมาจากอุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ และโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันเหล่านี้กลายเป็นพื้นฐานสำคัญในการปฏิบัติงานและการพัฒนาตนเองในฐานะครู สอดคล้องกับ Simmons (2010) และ White (2015) ที่กล่าวว่าครูต้องตามให้ทันกับเทคโนโลยีใหม่ เพื่อนำไปปรับใช้กับการจัดการเรียนรู้และการพัฒนาตนเอง โดยครูต้องสามารถเลือกใช้งานเครื่องมือดิจิทัลทั้งซอฟต์แวร์ (แอปพลิเคชัน โปรแกรม โซเชียลมีเดีย และบริการต่าง ๆ) และฮาร์ดแวร์ (คอมพิวเตอร์ แท็บเล็ต สมาร์ทโฟน และอุปกรณ์พิเศษอื่น ๆ ในห้องเรียน สมาร์ทโฟน) ได้อย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ และมีตัวแปรที่ระบุถึงการสร้างสื่อการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน สอดคล้องกับอ่องจิต เมธยะประภาส (2560) และ Ally (2019) ที่กล่าวว่า ครูต้องสามารถใช้เทคโนโลยีในการสร้างบทเรียน และสื่อการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยเชื่อมโยงกับเนื้อหาและต้องตอบสนองต่อความต้องการของผู้เรียนให้ได้มากที่สุด

องค์ประกอบที่ 6 การสร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนรู้บนฐานดิจิทัล พบว่า มีตัวแปรที่มีความสัมพันธ์กันถึง 5 ตัวแปร โดยมีตัวแปรที่ระบุถึงการใช้งานโปรแกรมหรือแอปพลิเคชันในการติดต่อสื่อสารออนไลน์ กับผู้เรียน ผู้ปกครอง และผู้มีส่วนเกี่ยวข้องอื่น ๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการติดต่อสื่อสารถือเป็นหัวใจสำคัญในโลกยุคดิจิทัลที่ต้องมีการร่วมมือกันในการทำงานและแก้ปัญหาต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับ Churches (2008) และ Sharma (2017) ที่ให้ความสำคัญกับการสื่อสาร โดยกล่าวว่า ครูในยุคดิจิทัลต้องมีความสามารถในการสื่อสารผ่านสื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งจะช่วยให้หลายขีดจำกัดในการจัดการเรียนรู้แบบเดิม เช่นเดียวกับ Ally (2019) และ ฌอนอมพร เลหาจรัสแสง (2561) ที่กล่าวตรงกันว่า ครูต้องรู้จักการนำเอาเทคโนโลยีมาใช้เป็นเครื่องมือในการสื่อสาร สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน ผู้ปกครองและชุมชน และมีตัวแปรที่ระบุถึงการสร้างเครือข่ายความร่วมมือทางการศึกษา การแบ่งปันความรู้ แลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อพัฒนาการจัดการเรียนรู้ ซึ่งสอดคล้องกับ Bazzano (2011) และ Simmons (2010) และ ไพฑูรย์ สีนลารัตน์ (2559) ที่อธิบายคุณลักษณะสำคัญของครูในยุคดิจิทัลไว้ว่า ต้องสามารถสร้างเครือข่ายการเรียนรู้ พัฒนาวิชาชีพ โดยสร้างความร่วมมือกับผู้บริหารในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ตลอดจนต้องมีการประยุกต์ศาสตร์การจัดการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทและเหมาะสมกับผู้เรียน

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ พบว่า องค์ประกอบความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การออกแบบการจัดการเรียนรู้แนวดิจิทัล 2) การจัดกระบวนการเรียนรู้ ผสานเทคโนโลยีดิจิทัล 3) การอำนวยความสะดวกเรียนรู้ผ่านสื่อดิจิทัล 4) การชี้แนวทางการเรียนรู้บนโลกดิจิทัล 5) การใช้เครื่องมือดิจิทัลเพื่อการเรียนรู้ และ 6) การสร้างเครือข่ายพัฒนาการเรียนรู้ บนฐานดิจิทัล โดยทั้ง 6 องค์ประกอบนี้ สามารถอธิบายความแปรปรวนความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูโรงเรียนมัธยมศึกษา ได้ร้อยละ 48.101

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครู

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

จัดโครงการหรือกิจกรรมที่ส่งเสริมการพัฒนาความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครู

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยในครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนารูปแบบการบริหารที่ส่งเสริมความสามารถในการจัดการเรียนรู้ในยุคดิจิทัลของครูต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม. (2559). *Digital Thailand*. สืบค้น 20 เมษายน 2563, จาก https://www.dga.or.th/upload/download/file_9fa
- กาญจนา เวงรัมย์. (2559). การศึกษากับการพัฒนาที่ยั่งยืน Education for Sustainable Development (ESD). *Journal of the Association of Researchers*, 21(2), 13-18.
- เกียรติศักดิ์ ลำพองชาติ. (2563). *ทักษะการทำงานในโลกยุคดิจิทัล (Working skills in the digital age)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- ธีระดา ภิัญญ. (2555). *เทคนิคการวิเคราะห์ห้องค์ประกอบสำหรับงานวิจัย*. กรุงเทพฯ: เพ็รินซ์ข้าหลวง พรินต์ติ้ง แอนด์ พับลิชชิ่ง.
- ถนอมพร เลหาจรัสแสง. (2560). *ครูพันธ์ C (C-Teachers.)*. สืบค้น 18 พ.ย. 2564, จาก [www.http://sornorinno.blogspot.com/2010/09/c-c-teacher.html](http://www.sornorinno.blogspot.com/2010/09/c-c-teacher.html)
- ไพฑูริย์ สีนลาร์ตัน (2559). *การศึกษา 4.0 เป็นยิ่งกว่าการศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 4)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์พันธ์ เดชะคุปต์ และเพยาว์ ยินดีสุข. (2562). *ทักษะ 7C ของครู 4.0 (พิมพ์ครั้งที่ 5)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุกัญญา แซ่ม้อย. (2560). *การบริหารสถานศึกษาในยุคดิจิทัล*. พิษณุโลก: พิษณุโลกดอทคอม.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12*. สืบค้น 20 เมษายน 2563, จาก https://www.nesdc.go.th/ewt_w3c/ewt_dl_link.php?nid=6422
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2551). *คู่มือการบริหารการเปลี่ยนแปลงเพื่อเสริมสร้างความเป็นเลิศในการปฏิบัติราชการของหน่วยงานภาครัฐ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). *รายงาน เรียนออนไลน์ยุคโควิด-19: วิฤตหรือโอกาสการศึกษาไทย*. กรุงเทพฯ: สืบค้น 30 เมษายน 2564, จาก <http://backoffice.onec.go.th/uploads/Book/1779-file.pdf>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2557). *แนวทางการพัฒนาการศึกษาไทยกับการเตรียมความพร้อมสู่ศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.
- สำนักงานเลขาธิการของคณะกรรมการยุทธศาสตร์ชาติ. (2561). *ยุทธศาสตร์แห่งชาติ*. สืบค้น 20 พ.ค. 2563, จาก <http://nscr.nesdb.go.th/ยุทธศาสตร์ชาติ>
- อติพร เกิดเรือง. (2560). การส่งเสริมการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อรองรับสังคมไทยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง*, 6(1), 173-184.

- อ่องจิต เมธยะประสาท. (2560). *E-Teacher คุณลักษณะของครูและนักเรียนในศตวรรษที่ 21*. สืบค้น 18 พ.ย. 2564, จาก <http://www.slideplayer.mcu.ac.th/?p=162>
- Ally, M. (2019). Competency Profile of the Digital and Online Teacher in Future Education. *International Review of Research in Open and Distributed Learning*, 20(2), 302-318.
- Bazzano, D. (2011). *Teaching skills: What 21st century educator need to learn to survive*. Retrieved November 18, 2021, from <https://www.masternewmedia.org/teaching-skills-what-21st-century-educators-need-to-learn-to-survive>
- Churches, A. (2008). *21st century pedagogy*. Retrieved January 10, 2020, from <https://edorigami.edublogs.org/2008/08/16/21st-century-pedagogy>
- Comrey, A.L., & Lee, H.B. (1992) *A First Course in Factor Analysis* (2nd ed). Hillsdale, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associated.
- Redecker, C., & Punie, Y. (2017). *European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
- Simmons, C. (2010). *Teacher skills for 21st century*. Retrieved November 18, 2021, from http://www.ehow.com/list_6593189_teacher-skills-21st-centur
- Sharma, M. (2017). Teacher in a Digital Era. *Global Journal of Computer Science and Technology*, 17(3), 10-14.
- White, J. (2015). *Digital literacy skills for FE teachers*. London: SAGE Publications.

การศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ
อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี*

THE STUDY OF COMMUNITY IDENTITY OF DONG BANG AT NONG BO
SUBDISTRICT MUANG UBON RATCHATHANI DISTRICT
UBON RATCHATHANI PROVINCE

ชานนท์ ไชยทองดี, วิษณุ รุ่งเรือง

Chanont Chaithongdee, Vissanu Rungruang

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sisaket Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: pronont@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบททางสังคมของชุมชนดงบัง 2. ศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนดงบัง และ 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนดงบัง โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่างประกอบไปด้วยผู้ที่มีความรู้ในชุมชนจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนหมู่ 8 และหมู่ 9 เจ้าอาวาส วัดบ้านดงบัง ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในชุมชน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ แบบสัมภาษณ์และแนวคิดอัตลักษณ์ การเก็บรวบรวมข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนดงบัง หมู่ 8 และชุมชนดงบัง หมู่ 9 ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย สรุปผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษาพบว่า 1. ชุมชนดงบังฯ เป็นชุมชนที่มีข้อมูลซึ่งบ่งบอกว่ามีบรรพบุรุษที่อพยพมาจากนครหลวงเวียงจันทน์ มีวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมของชุมชนที่เป็นสังคมเกษตรกรรมตามปฏิทิน 12 เดือน 2. อัตลักษณ์ที่พบ คือ 1) อัตลักษณ์ทางด้านภาษา 2.) อัตลักษณ์ทางการแต่งกาย 3) อัตลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม 4) อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม 5) อัตลักษณ์ทางด้านงานหัตถกรรม และ 3. แนวทางการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนดงบัง คือ 1) การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม และ 2) การเผยแพร่อัตลักษณ์

คำสำคัญ: อัตลักษณ์; อีสานร่วมสมัย; ชุมชนดงบัง

Abstract

The purposes of this article were 1. to study Dong Bang community context 2. to study Dong Bang community identity and 3. to recommend Dong Bang community identity conservation The study used qualitative research method. The sample group were ten knowledgeable people in the community, including the community leader from Moo. 8 and 9, Dong Bang temple's abbot, local philosopher and elderly in the community. The research instruments interview form and identity concept. The data was fieldwork data from Dong Bang community Moo. 8 and 9 Nong Bo subdistrict Muang Ubon Ratchathani District Ubon Ratchathani Province. The data were analyzed according to the purposes of the study in order to conclude the result in descriptive research pattern.

The results found that: 1. There was evidence that Dong Bang was an ancient community. The ancestors emigrated from Vientiane. Their lives were associated with identity environment identity, and they lived in Agriculture society with 12-months calendar. 2. the identities were 1) language identity 2) costume identity 3) architectural identity 4) belief and ritual identity 5) handicraft identity. 3. Dong Bang community identity conservation were 1) cultural resources management and 2) identity propagation.

Keywords: Identity; Contemporary Isaan; Dong Bang Community

บทนำ

วัฒนธรรมก่อให้เกิดอัตลักษณ์ อีกทั้งยังทำให้เราแตกต่างจากคนกลุ่มอื่น ๆ คือ ระบบการสื่อสาร ภาษา ลักษณะท่าทาง การแต่งกาย อาหารและนิสัยการบริโภค เวลาและความสำคัญ การตอบแทน และการทักทาย ความสัมพันธ์ ค่านิยมและบรรทัดฐาน ความรู้สึกเป็นตัวเองและระยะห่าง การพัฒนาด้านจิตใจและการเรียนรู้และความเชื่อ รวมถึงทัศนคติ (ศิรินาถ ปิ่นทองพันธุ์, 2546)

การศึกษาชุมชนเพื่อให้เห็นคุณค่านั้น พบว่าการศึกษาในประเด็นอัตลักษณ์อาจช่วยให้คุณค่าของชุมชนได้รับการนำเสนอ ซึ่งสุจรยา โชติช่วง (2554) อธิบายว่า ภาษาการแต่งกาย สถาปัตยกรรม และการมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมล้วนเป็นสิ่งที่แสดงถึงความเป็นอัตลักษณ์ตัวตนของบุคคลหรือสังคมนั้น ๆ ทั้งนี้อัตลักษณ์หมายถึง คุณสมบัติของบุคคลหรือสิ่งของที่แสดงออกถึงความเป็นตัวตน เป็นสำนึกที่บุคคลรับรู้ และรู้ว่าตัวเขาคือใคร มีลักษณะเป็นอย่างไร มีวิถีชีวิต ความคิด ความเชื่อ แบบแผนพฤติกรรม และลักษณะนิสัยอย่างไร เหมือนหรือแตกต่างจากคน

อื่น กลุ่มอื่น สิ่งอื่น อย่างไร โดยพิจารณาจากการแสดงออกผ่านทางตัวแทนความมีตัวตนในรูปของสถานะของ บุคคล เพศ สภาพ ตำแหน่ง หน้าที่ และบทบาททางสังคม

จากการสำรวจข้อมูลเชิงพื้นที่ในเบื้องต้น พบว่ามีชุมชนที่มีวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่น่าสนใจคือ ชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งมีคำขวัญของชุมชน ดังนี้

ดงบังธรรมชาติน่าอยู่ แหล่งเรียนรู้ภูมิปัญญา
ต้นไม้หนานป่าสมบูรณ์ เพิ่มพูนผลผลิตข้าวนาปรัง
ชื่อเสียงดังฝ่ายหนองจับ ต้นตำรับเกษตรกรรมพอเพียง
พูดสำเนียงมีเอกลักษณ์ มีสำนักเรียนที่ลือไกล

คำขวัญชุมชนดงบังข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลักษณะทางกายภาพของชุมชน ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของประวัติความเป็นมา ข้อมูลการสัมภาษณ์จากปราชญ์ชาวบ้านทำให้ทราบว่า ชุมชนดงบังเป็นชุมชนที่มีวัฒนธรรมสืบทอดมาอย่างยาวนาน ดังสำนวนเชิงอุปมาอุปไมยที่กล่าวเปรียบสมัยของการอพยพซึ่งอยู่ในสมัยของการตั้งเมืองอุบลราชธานี ที่บรรพบุรุษของชาวชุมชนดงบัง ได้อพยพมาพร้อมกับพระวอ พระตา ดังคำกล่าวที่ผู้คนในชุมชนใช้กันว่า บ้านนี้กะตั้งตั้งแต่สมัยพระวอพระตาพัน

สาเหตุที่เรียกว่าชุมชนดงบัง สันนิษฐานว่ามาจากสภาพภูมิศาสตร์ที่ถูกล้อมรอบด้วยป่าไม้ ทำให้ลมไม่สามารถพัดเข้ามาในชุมชน ประกอบกับการที่ผู้คนที่สัญจรไปมามองไม่เห็นชุมชนจนเป็นคำที่ใช้เรียกติดว่า ส่วยบ้านดงบัง โดยคำว่าส่วยในบริบทของชุมชนคือ ความห่างไกล และความแร้นแค้น เป็นต้น

จากเหตุผลทั้งหมดข้างต้นผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาอัตลักษณ์ของชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี เพื่อศึกษาบริบททางสังคม อัตลักษณ์และเพื่อเสนอแนะแนวทางการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชน

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางสังคมของชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
2. เพื่อศึกษาอัตลักษณ์ชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลัก

ผู้วิจัยได้เลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในลักษณะแบบเจาะจง (purposive sampling) โดยเป็นผู้ที่มีความรู้ในชุมชนจำนวน 10 คน ประกอบด้วย ผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับชุมชน ได้แก่ ผู้นำชุมชนหมู่ 8 และหมู่ 9 เจ้าอาวาส วัดบ้านดงบัง ปราชญ์ชาวบ้าน และผู้อาวุโสในชุมชน

เครื่องมือการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์ และแนวคิดอัตลักษณ์

การเก็บรวบรวมข้อมูล

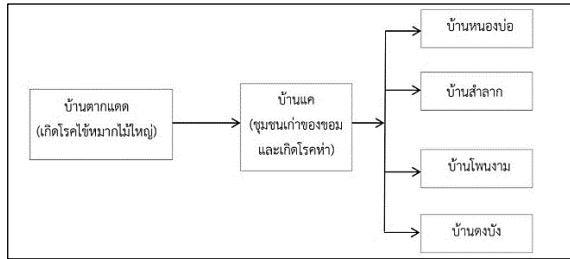
การเก็บรวบรวมข้อมูลที่นำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการเก็บข้อมูลภาคสนามจากชุมชนดงบัง หมู่ 8 และชุมชนดงบัง หมู่ 9 ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี ซึ่งเป็นชุมชนที่มีศักยภาพในทางวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ข้อมูลการวิจัย

ข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นข้อมูลปฐมภูมิแล้วนำมาวิเคราะห์ร่วมกันกับข้อมูลทุติยภูมิ โดยนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยเพื่อนำไปสู่การสรุปผลการวิจัยแบบพรรณนาวิเคราะห์ (descriptive research)

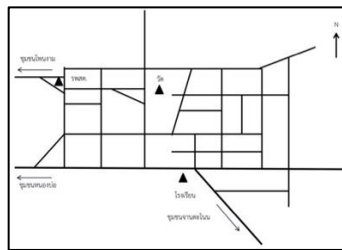
ผลการวิจัย

1. บริบททางสังคมของชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ พบว่าชุมชนดงบังฯ เป็นชุมชนที่มีบรรพบุรุษมาจากนครหลวงเวียงจันทน์ โดยมีพระวอผู้เป็นบุตรของพระตาที่เสียชีวิตในสนามรบระหว่างการทำศึกสงครามกับพระเจ้าสิริบุญสารเป็นผู้นำ ไพร่พลของพระวอได้พากันมาตั้งที่บ้านตากแดดเป็นอันดับแรก ต่อมาเกิดโรคระบาดขึ้นจึงได้พากันอพยพมาอาศัยอยู่ที่บ้านแค ซึ่งเป็นชุมชนเก่า หลังจากนั้นได้เกิดโรคระบาดขึ้นอีกครั้งจึงได้อพยพออกเป็น 4 กลุ่มไปตั้งชุมชนชื่อว่าหนองบ่อสำลาก โพนงาม และดงบัง โดยดงบังเป็นชื่อที่มีจากสภาพภูมิศาสตร์ในลักษณะของป่าไม้ที่ล้อมรอบชุมชน โดยผู้วิจัยได้ลำดับของการเกิดชุมชน ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ชุมชนดงบัง

ดังนั้นชุมชนดงบังฯ จึงเป็นหนึ่งใน 4 ของการตั้งชุมชนใหม่ที่อพยพมาจากบ้านแค โดยทั้ง 4 ชุมชนต่างมีเอกลักษณ์ทางด้านภาษาที่คล้ายคลึงกัน

ภาพที่ 2 แผนที่ชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี

นอกจากนี้ ในเอกสารขององค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี (2560) ระบุว่าชุมชนดงบังฯ เป็นชุมชนขนาดใหญ่มีทั้งหมด 246 หลังคาเรือน โดยแบ่งการปกครองออกเป็น 2 หมู่บ้าน ได้แก่ ชุมชนดงบังหมู่ที่ 8 และชุมชนดงบังหมู่ที่ 9 ชุมชนบ้านดงบังฯ เป็นชุมชนที่มีความสัมพันธ์ระหว่างระบบสุขภาพของชุมชนและสิ่งแวดล้อมของชุมชน ดังจะเห็นได้จากยารักษาโรคและด้านอาหาร ซึ่งในอดีตเป็นการนำเอาวัตถุดิบจากธรรมชาติมาใช้ในการทำยา และประกอบอาหาร ซึ่งในปัจจุบันนี้ในการนำพืชมาทำยามีแนวโน้มลดลง

กิจกรรมที่ผู้คนได้ปฏิบัติสืบทอดกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรม ประเพณี ล้วนเกิดมาจากวิถีชีวิต ซึ่งผู้คนในชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี ได้มีการปฏิบัติกันในรอบเดือนและรอบปีเรียกว่า “ปฏิทินชุมชน” สิ่งที่ผู้คนในชุมชนต้องปฏิบัติในรอบเดือนพบว่าปฏิทินอาหารของชุมชน ส่วนใหญ่จะบริโภคอาหารตามธรรมชาติ ซึ่งปฏิทินอาหารนี้จะแบ่งตามเดือนทั้ง 12 แสดงให้เห็นถึงวิถีชีวิตที่ผูกพันธรรมชาติโดยในช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม จะเป็นฤดูกาลของเห็ดป่านานาชนิดที่ขึ้นอยู่ตามป่ารอบชุมชน เช่น เห็ดขอน เห็ดเผาะ เห็ดผึ้ง เป็นต้น ช่วงเดือนสิงหาคม-ตุลาคม ซึ่งเป็นฤดูทำนาชาวบ้านก็จะไปจับสัตว์น้ำมาทำปลาร้า ซึ่งเป็นการถนอมอาหารที่เก็บไว้กินได้นานหลายปี ช่วงของเดือนมกราคม-ธันวาคม จะมีอาหารที่สามารถกินได้ตลอดทั้งปี คือ ไก่ และอาหารประเภทปลา ก้อย หมก ฯลฯ ซึ่งสามารถหาได้ตลอดทั้งปี นอกจากนี้ ยังมีอาหารหวานที่มีอยู่ในช่วงของเดือนมกราคม-มีนาคม เป็นช่วงหลังการเก็บ

เกี่ยวข้าว ชาวบ้านก็จะนำข้าวใหม่มาทำเป็นอาหารหวาน เช่น ข้าวโป่ง ข้าวพอง ช้างนางเล็ด ข้าวปาด เป็นต้น และอาหารที่ปรุงจากพืชผักมีอยู่ในช่วงของเดือนตุลาคม-ธันวาคม เช่น หัวเผือก มัน กลอย เป็นต้น

2. อัตลักษณ์ของชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี จากการศึกษา พบว่าชุมชนดงบัง มีอัตลักษณ์ ดังนี้

2.1 อัตลักษณ์ทางด้านภาษา ชุมชนดงบัง เป็นชุมชนชาติพันธุ์ลาว ตามประวัติกล่าวว่าอพยพมาจากนครหลวงเวียงจันทน์เนื่องจากหนีภัยสงครามในขณะนั้น ซึ่งเป็นผู้คนกลุ่มเดียวกับที่อพยพมาพร้อมกับการตั้งเมืองอุบลราชธานี แต่สำเนียงที่ใช้สื่อสารในชุมชนจะแตกต่างจากสำเนียงที่ใช้ในเขตอำเภอเมืองฯ โดยสำเนียงในชุมชนค่อนข้างเนิบช้าที่มีความใกล้เคียงกับสำเนียงภาษาราชการของประเทศลาว ในขณะที่สำเนียงในเขตเมืองจะค่อนข้างเร็วและเน้นเสียงวรรณยุกต์ การศึกษาอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์ในการวิเคราะห์ โดยศึกษาคำศัพท์ที่ใช้ในการศึกษาเปรียบเทียบภาษาลาวในชุมชนดงบังได้จำแนกคำศัพท์ออกเป็นหมวดต่าง ๆ (วิไลศักดิ์ กิ่งคำ, 2556) และเพื่อความสะดวกต่อการจำแนกจึงได้เปรียบเทียบระหว่างภาษาลาวกับภาษาไทยมาตรฐาน ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้เกณฑ์การศึกษา 2 ประเด็น ดังนี้

2.1.1 คำศัพท์ตามหมวดต่าง ๆ หมวดละ 5 คำศัพท์ สามารถแบ่งได้ 13 หมวด ดังนี้ หมวดต้นไม้ หมวดอวัยวะ หมวดบุคคล หมวดธรรมชาติ หมวดสัตว์ หมวดปริบททางวัฒนธรรม หมวดบ้าน หมวดอุปกรณ์ทำสวน หมวดเทคโนโลยี หมวดไวยากรณ์ หมวดคำศัพท์เฉพาะ หมวดอาหาร และหมวดสถาบันทางสังคม

2.1.2 วิธีการศึกษาคำศัพท์ แบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ คำที่มีหน่วยเสียงเหมือนกันทุกอย่าง คำที่มีหน่วยเสียงคล้ายกันบางอย่าง และคำที่มีหน่วยเสียงแตกต่างกันทุกอย่าง

2.2 อัตลักษณ์ทางการแต่งกาย อัตลักษณ์ทางการแต่งกายดงบังฯ มีพัฒนาการอย่างต่อเนื่อง โดยในอดีตเป็นการแต่งกายแบบชาวลาวโบราณ แต่ปัจจุบันบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ทำให้ผู้คนมีการปรับตัวให้เข้ากับสังคมในปัจจุบันในหลาย ๆ ด้าน ผู้วิจัย พบว่าอัตลักษณ์ทางการแต่งกายของผู้คนในชุมชน คือ 1) ผ้าเก็บ (ผ้าเหยียบ) 2) ผ้าซิ่น 3) ผ้าสบ หรือผ้าเบี่ยง และ 4) การแต่งกาย ข้อมูลจากการสัมภาษณ์พบว่าในอดีตการแต่งกายจะใช้ผ้าเพียง 3 ผืน คือ ผืนแรกเป็นผ้าขนาดกว้างประมาณ 1 คืบมาปกปิดร่างกาย ผืนที่สองใช้เป็นสบ ส่วนผืนที่สามคือซิ่นที่ใช้สวมใส่ ดังคำกล่าวที่ว่า แต่พ่อแต่แม่เอาเฟิ่นเอาผ้าแพเคียนเอิก ละกะใส่ซิ่นไหม เบี่ยงแพไปวัด

ข้อมูลข้างต้นเป็นการแต่งกายแบบในอดีต แต่ปัจจุบันรูปแบบการแต่งกายได้มีการพัฒนาให้มีความเป็นอีสานร่วมสมัยมากขึ้น โดยเป็นการทอผ้าได้ถุนบ้านเพื่อใช้ในงานพิธีสำคัญ และการเลือกซื้อผ้าจากตลาดมาไว้สวมใส่ทั่วไป ทำให้วิถีและค่านิยมเรื่องการทอผ้าและการแต่งกายของผู้คนแปรเปลี่ยนไปตามสังคม

2.3 อัตลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม จากการศึกษา พบว่าชุมชนดงบังฯ มีอัตลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม ดังนี้

2.3.1 กุฎิสงฆ์กุฎิ หรือ กุฎิ เป็นสถานที่ที่ผู้มีจิตศรัทธาได้สร้างถวายแด่พระสงฆ์ไว้เป็นสถานที่ปฏิบัติภารกิจส่วนตัวโดยก่อสร้างไว้ภายในวัด เช่นเดียวกับวัดดงบังฯ ที่มีสถาปัตยกรรมที่เก่าแก่ คือ กุฎิสงฆ์

ภาพที่ 3 กุฎิภายในวัดดงบัง

ภาพข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสถาปัตยกรรมภายในวัด โดยบริเวณหน้าจั่วมี การแกะสลักเป็นลวดลาย ตามคำบอกเล่าในอดีตลวดลายไม่ได้มีสีสันดังที่พบเห็นในปัจจุบัน แต่เป็นลวดลายที่มีจากสีธรรมชาติ ซึ่งช่างได้นำดินเหนียวหรือที่ชาวบ้านเรียกว่า ดินนาทาม มาสร้างเป็นลวดลาย ทำให้มีสีเหลืองอมคล้ำ พอโดนแสงตกกระทบลวดลายนั้นก็สะท้อนแสงกลายเป็นสีเหลืองทอง นอกจากนี้ยังมีการนำสีที่ได้จากพืชในท้องถิ่นมาผสมผสานจนเกิดเป็นลักษณะเฉพาะบนกุฎิไม้

ภาพที่ 4 ลวดลายการแกะสลักในหน้าจั่ว

ภาพข้างต้นแสดงให้เห็นถึงลวดลายบริเวณหน้าจั่วมีการแกะสลักเป็นรูปหัวช้าง รูปจักรผสมผสานกับลวดลายอื่น ๆ ซึ่งเป็นลวดลายที่ประยุกต์มาจากลวดลายดั้งเดิมในหน้าจั่วสมัยโบราณ ก่อนที่มีการบูรณะให้มีรูปลักษณะดังเช่นปัจจุบัน กล่าวโดยสรุป กุฎิสงฆ์หลังนี้สร้างขึ้นโดยผู้คนในชุมชนกับช่างชาวลาว และชาวญวน ซึ่งมีส่วนหนึ่งได้นำมาจากพื้นที่ในเขตอำเภอกันทรวิชัย

รมย์ จังหวัดศรีสะเกษ โดยบรรทุกใส่ล้อหรือล้อซึ่งมีลักษณะเหมือนรถเข็นขนาดใหญ่แต่ทำด้วยไม้ทั้งหมดมาเพื่อทำการก่อสร้าง จนสำเร็จในประมาณปี พ.ศ. 2496 ปัจจุบันใช้เป็นสถานที่จำวัดของภิกษุ และสามเณร เนื่องจากภายในวัดมีการเปิดสอนโรงเรียนปริยัติธรรมทำให้สถานที่จำวัดไม่เพียงพอจึงได้มีการลงมติให้ใช้กุฏิสงฆ์ไว้เป็นที่จำวัดของสามเณรอีกแห่งหนึ่ง ลักษณะทั่วไปของกุฏิของวัดดงบัง คือ เป็นกุฏิ 2 ชั้น ยกใต้ถุนค่อนข้างต่ำ สำหรับบริเวณใต้ถุนใช้เป็นสถานที่เก็บสิ่งของ เช่น สำรับอาหาร เครื่องดนตรีพื้นบ้าน สิ่งของเกี่ยวกับศาสนา เป็นต้น ส่วนบริเวณด้านบนมีลักษณะเป็นเกยซึ่งเป็นพื้นยกเป็น 2 ชั้น เพื่อแบ่งพื้นที่ใช้สอย

กุฏิของวัดดงบังเป็นกุฏิที่ทำจากไม้ทั้งหลัง โดยมีส่วนประกอบต่าง ๆ ที่เกิดจากภูมิปัญญาของผู้คนในชุมชนผสมผสานกับช่างศิลปะชาวลาว และญวน ทำให้เกิดเอกลักษณ์ที่สามารถบ่งบอกถึงชาติพันธุ์ นอกจากนี้กุฏิยังมีความคล้ายคลึงกับโครงสร้างของเรือนหรือเฮือนอีสานทั้งองค์ประกอบ คติการสร้าง และวัสดุที่ใช้ แต่มีลักษณะการใช้งานที่แตกต่างกันตามบริบท และสภาพของชุมชน

2.3.2 บ้านเรือน โครงสร้างและองค์ประกอบของเรือนโบราณในชุมชนดงบังฯ แบ่งออกเป็น 9 องค์ประกอบ ได้แก่ เสาเรือน ชื่อ หน้าจั่ว หลังคา กันสาด หน้าต่าง บันได ฝาเรือน ครัว และเกย

2.3.3 ยุ้งฉาง ยุ้งฉางในชุมชนดงบังฯ พบว่ามีโครงสร้างและองค์ประกอบของยุ้งฉางมี 4 องค์ประกอบ ได้แก่ เสา หลังคาและหน้าจั่ว กันสาด และฝา ซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญที่ต้องมีในการสร้างยุ้งฉาง แต่ปัจจุบันยุ้งฉางโบราณได้ถูกแทนที่ด้วยยุ้งฉางแบบปัจจุบันเนื่องจากกรรมวิธี วัสดุ สามารถหาได้ง่ายตลอดจนมีความทนทานกว่าวัสดุที่ใช้ในอดีต

2.4 อัตลักษณ์ทางด้านความเชื่อและพิธีกรรม ชุมชนดงบัง เป็นกลุ่มชาติพันธุ์ลาวที่มีความเชื่อที่ผูกพันกับสิ่งเหนือธรรมชาติ โดยแสดงออกผ่านรูปแบบพิธีกรรม ความเชื่อที่ปรากฏจะเกี่ยวข้องกับที่อยู่อาศัย อาหารการกิน เครื่องนุ่งห่ม สุขภาพและความปลอดภัย ข้อปฏิบัติของหญิงชาย ทั้งนี้ความเชื่อที่พบจะสัมพันธ์กับพุทธศาสนา และความเชื่อเกี่ยวกับผี

2.5 อัตลักษณ์ทางด้านงานหัตถกรรม ชุมชนบ้านดงบังฯ ได้มีการสร้างสรรค์งานหัตถกรรมขึ้นในชุมชน เช่น การสานตะกร้า การสานกระติบข้าว ที่ผ่านกระบวนการขัดเกลาลและสื่อถึงชาติพันธุ์ลาวผ่านงานหัตถกรรม เครื่องจักสานในชุมชนที่ผู้วิจัยได้ศึกษาทั้งหมด 3 ประเภท ดังนี้

2.5.1 เครื่องจักสาน 1) กระติบข้าว กระติบข้าวถือเป็นภาชนะสำคัญในการใส่ข้าวเหนียว โดยลักษณะจะมี 2 ชั้น เพื่อการเก็บความร้อนได้ยาวนานและทำให้ข้าวไม่แฉะ ปัจจุบันผู้คนยังคงใช้สอยเพื่อใส่ข้าวเหนียวไปทำบุญ สวน ไร่นา ตามฤดูกาลทำการเกษตร ซึ่งใช้ไม้ไผ่รวกซึ่งเป็นไม้ที่มีความเหนียวและไม่หดตัว สำหรับวัสดุที่สำคัญในการทำนั้นมี ไม้ไผ่รวก เลื่อย กรรไกร ก้านตาล มีด เข็มเย็บผ้า และเชือกสังเคราะห์ 2) ตะกร้า ตะกร้าของชุมชนดงบังจะสานด้วยไม้ไผ่ตง ซึ่งมีลักษณะเหนียวและสามารถทำเป็นเส้นได้ง่าย ในการทำตะกร้าหรือที่

ชาวบ้านเรียกว่า กะต่า จะใช้ไม้ไผ่ มีด เชือกสังเคราะห์ มาสร้างสรรค์โดยขึ้นอยู่กับความสามารถของผู้จักสาน โดยลวดลายสำคัญที่ใช้ในการทำจะมีอยู่ 2 ลวดลาย ได้แก่ ลายครุ และลายกระดิ่ง ผิด 3) ข้อง ข้องหรือช่องเป็นภาชนะที่ใช้ใส่ปลา โดยมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่จะแตกต่างกันในเรื่องของขนาดและความละเอียดของงาน ข้องมีความคล้ายคลึงกับตะกร้าแต่จะมีส่วนประกอบอยู่ 4 ส่วน ได้แก่ สายข้อง ตัวข้อง ท่อน และงาข้อง ข้องของชุมชนดงบังมีความเป็นเอกลักษณ์คือ ข้องเปิด ซึ่งสำคัญที่สุดคือ ท่อน เป็นสิ่งที่ทำให้ข้องลอยน้ำได้ ข้องจึงเป็นสิ่งสำคัญในการจับสัตว์น้ำ อีกทั้งยังเป็นสิ่งที่อยู่คู่กับชุมชนมาช้านาน เนื่องจากชุมชนดงบังเป็นชุมชนแห่งแหล่งน้ำ จึงจำเป็นต้องมีอุปกรณ์เพื่อใช้ในการจับปลา จนมีคำกล่าวที่ว่า ฝนลิดก ฟ้ายลื้อง พายข้องไล่จิว

3. แนวทางการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนดงบัง ตำบลหนองบ่อ อำเภอเมืองอุบล-ราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี

3.1 การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรม การจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเป็นวิธีการหนึ่งที่จะช่วยให้ชุมชนดงบังฯ ตระหนักถึงคุณค่าทางวัฒนธรรมภายใต้บริบทของการปรับตัว การเปลี่ยนแปลงของชุมชน ซึ่งจะทำให้เกิดการสร้างวัฒนธรรมที่มีการผสมผสานระหว่างแบบดั้งเดิมกับแบบร่วมสมัย อย่างไรก็ตามลักษณะร่วมของวัฒนธรรมในชุมชนจำเป็นต้องมีการธำรงรักษาวัฒนธรรม เพื่อให้ชุมชนดงบังฯ ยังคงสามารถสืบสานจัดการดูแลรักษาทรัพยากรหรือวัตถุทางวัฒนธรรมที่เป็นมรดกตกทอด เช่น ภาษา การแต่งกาย สถาปัตยกรรม ความเชื่อและพิธีกรรม และงานหัตถกรรม เป็นต้น ทั้งนี้หมายรวมถึงการเชื่อมโยงวางแผนงาน และการส่งเสริมสนับสนุนให้มีการอนุรักษ์ดูแลรักษา หรือการจัดการข้อมูลสถานที่ พื้นที่ การตรวจสอบเรื่องราว รวมถึงเรื่องเล่าในอดีตของชุมชนโดยคนของชุมชน

3.2 การเผยแพร่อัตลักษณ์ การเผยแพร่อัตลักษณ์เป็นส่วนหนึ่งที่จะช่วยขับเคลื่อนให้วัฒนธรรมเป็นที่รับรู้ ซึ่งอัตลักษณ์ของชุมชนดงบัง อาจมีการนำเสนอในรูปแบบของการผสมผสานทั้งที่เกี่ยวข้องกับงานประเพณี พิธีกรรมของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้พบว่าในปัจจุบันชุมชนมีการประยุกต์วัฒนธรรมดั้งเดิมในชุมชนให้ผสมผสานกับวัฒนธรรมร่วมสมัยได้อย่างกลมกลืน โดยอาศัยทุนทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นอัตลักษณ์ อีกทั้งยังสร้างวิถีปฏิบัติในรูปแบบที่ผู้คนใช้เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตประจำวันได้อย่างกลมกลืน

อภิปรายผลการวิจัย

อนุรักษ์ ปัญญาวัฒน์ (2548) กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นการเปลี่ยนแปลงขนบธรรมเนียมประเพณีที่กำหนดการกระทำ และความสัมพันธ์ของคนที่มีความสัมพันธ์กัน บริบททางสังคมของชุมชนดงบังฯ มีอัตลักษณ์ที่เกิดจากสังคมเกษตรกรรมเป็นการสร้างสรรค์ภูมิปัญญาจากธรรมชาติเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำรงชีวิต แต่บริบททางสังคมอาจมีการเปลี่ยนแปลง ดังที่ จารุวรรณ พรหมวัง (2536) ได้กล่าวถึงวิถีชีวิตในสังคมมนุษย์ทั่วไปว่าการเปลี่ยนแปลงเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และวัฒนธรรมเป็นการ

เปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในระดับสถาบันหรือโครงสร้างของสังคม ซึ่งอาจจะเป็นทั้งการเปลี่ยนแปลง วัตถุประสงค์หรือพฤติกรรมที่มีใช้วัตถุ

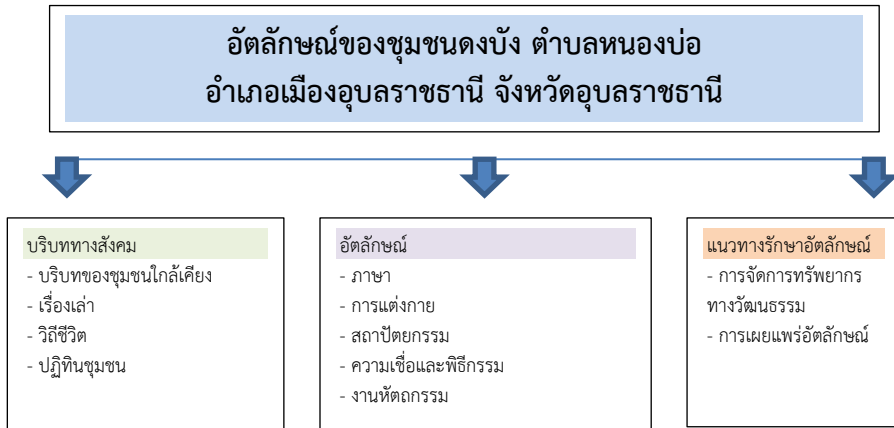
อัตลักษณ์ชุมชนคงบัง ได้ปรากฏร่วมกับวิถีชีวิต ซึ่งสอดคล้องกับพิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล (2559) กล่าวว่า พิธีกรรม ความเชื่อ ภาษา การแต่งกาย วิธีการผลิต ประวัติศาสตร์ และจิตสำนึกร่วมกัน เป็นสิ่งที่แสดงออกมาภายใต้ความสัมพันธ์ในสังคม ดังนั้นชุมชนคงบังที่มี อัตลักษณ์ทางด้านภาษา อัตลักษณ์ทางการแต่งกาย อัตลักษณ์ทางด้านสถาปัตยกรรม อัตลักษณ์ทางด้านพิธีกรรมและความเชื่อ และอัตลักษณ์ทางด้านงานหัตถกรรม จึงถือเป็นอีก หนึ่งชุมชนที่มีอัตลักษณ์เฉพาะ โดยเฉพาะอัตลักษณ์ทางด้านภาษา ที่สามารถบ่งบอกได้ถึง ภูมิสำเนา

ทั้งนี้ แนวทางการรักษาอัตลักษณ์ของชุมชนคงบัง เมื่อพิจารณาตามที่ ปรีดา เฉลิมเผ่า กอนันทกุล (2546) ได้อธิบายว่า แนวทางในการศึกษาอัตลักษณ์ คือ การศึกษา ลักษณะเฉพาะ ซึ่งเป็นลักษณะที่กลุ่มหนึ่งมีและมีความแตกต่างจากอีกคนกลุ่มหนึ่ง โดยลักษณะ ความแตกต่างนี้อาจจะเป็นภาษา เครื่องแต่งกาย การทำมาหากิน และลักษณะบ้านเรือน เป็นต้น

อานันท์ กาญจนพันธุ์ (2544) กล่าวว่า ชุมชนต้องคิดค้นและแสวงหาทิศทางพัฒนา ที่หลากหลาย เพื่อการดำรงอยู่ร่วมกันของวัฒนธรรมที่แตกต่างกันและเคารพหลักการของ วัฒนธรรมอื่น ดังนั้นการรักษาอัตลักษณ์ชุมชนคงบังฯ ท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางสังคมที่ ส่งผลต่อวิถีชีวิตของผู้คนในชุมชนคงบังฯ ที่อาจทำให้วิถีชีวิต และรูปแบบของวัฒนธรรม แปรเปลี่ยนไปในลักษณะของวัฒนธรรมร่วมสมัย ซึ่งชุมชนคงบังจำเป็นต้องพึงพาการบริหาร จัดการของชุมชน ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการทรัพยากรทางวัฒนธรรมเพื่อช่วยในการเผยแพร่อัต ลักษณ์

จึงอาจกล่าวได้ว่า การรักษาอัตลักษณ์ภายใต้การเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมเป็นรูปแบบ การดำรงท่ามกลางบริบททางสังคมที่เปลี่ยนแปลง ดังที่ประสิทธิ์ ลิปรีชา (2547) ได้อธิบายถึง อัตลักษณ์ว่า หมายถึง ความเป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มคนที่แตกต่างกันแต่ละกลุ่มคน เนื่องจากอัตลักษณ์ไม่ใช่สิ่งที่มีอยู่แล้วที่เกิดขึ้นมาพร้อมกับคนหรือสิ่งของ แต่เป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้น ดังนั้นจึงสามารถเปลี่ยนแปลงได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ควรมีการส่งเสริมการเผยแพร่ความรู้ด้านกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมให้ประชาชนได้รู้ เพื่อส่งผลให้เกิดความตระหนักหวงแหนวัฒนธรรมชุมชน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

บุคคลหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมสามารถนำผลการวิจัยไปต่อยอดเพื่อพัฒนาชุมชนให้เป็นชุมชนแห่งการนำเสนออัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการทำวิจัยครั้งต่อไป

จากการวิจัยในครั้งนี้พบว่าชุมชนที่มีวิถีชีวิตแบบดั้งเดิมที่ยังคงมีอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมเป็นชุมชนที่เสมือนพื้นที่ให้วิจัยเชิงปฏิบัติการอันจะก่อให้เกิดการฟื้นฟูอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชุมชนในมิติสังคมร่วมสมัย

เอกสารอ้างอิง

- จารุวรรณ พรหมวัง. (2536). *การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรมบางประการของชาวไทลื้อ: กรณีศึกษาบ้านทุ่งหมอก อำเภอเชียงม่วน จังหวัดพะเยา* (วิทยานิพนธ์มานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล ภาควิชาสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประสิทธิ์ สีสรีชา. (2547). *เมียน : ความหลากหลายจากขุนเขาสู่เมือง*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

- ปรีตดา เถลิ้มเผ่า กอนันตกุล. (2546). รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ ความรุนแรงในมิติวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พิมพ์ปฏิมา นเรศศิริกุล. (2559). *চারাজাতিপন্থীএবংগারপরিবর্তনগরুপন্থীকুরবান্বিং কাংপং জংহাদস্যগুমি* (ดุชฎินิพนธ์ปรีชญาดุชฎินิพนธ์ิต สาขาวิชาไทย). ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- วิไลศักดิ์ กิ่งคำ. (2556). *ภาษาต่างประเทศในภาษาไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- ศิรินาถ ปิ่นทอง. (2546). *การรับรู้และการสื่อสารในการแสดงอัตลักษณ์ความเป็นชาวใต้ของนักศึกษาภาคใต้ในกรุงเทพมหานคร*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุจรรยา โชติช่วง. (2554). *การศึกษาสภาพการพัฒนาอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาพิษณุโลก เขต 1* (การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง การศึกษามหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- องค์การบริหารส่วนตำบลหนองบ่อ อำเภอเมือง จังหวัดอุบลราชธานี. (2560). *ดินแดนแห่งแม่น้ำสามสายหลากหลายวัฒนธรรม ตำบลหนองบ่อ*. อุบลราชธานี: ศิริธรรมออฟเซ็ท.
- อนรรักษ์ ปัญญาวัฒน์. (2548). *การศึกษาชุมชนเชิงพหุลักษณะ : บทเรียนจากวิจัยภาคสนาม*. กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ไทยออฟเซ็ท.
- อานันท์ กาญจนพันธุ์. (2544). *ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

การพัฒนากิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ*

DEVELOPMENT DRAMA ACTIVITIES TO STRENGTHEN PUBLIC CONSCIOUSNESS

ณัฐวุฒิ ขาวสมุทร, ปิยวดี มากพา, กิตติกรณ นพอดมพันธ์

Nattawut Khawsamut, Piyawdee Makpa, Kittikorn Nopudomphan

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University

Corresponding Author E-mail: oad.535@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อพัฒนากิจกรรมละครพูดในรูปแบบของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้กระบวนการละคร เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ 2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ กระบวนการวิจัยมีขั้นตอนดังนี้ 1) ศึกษาและพัฒนากิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ 2) ศึกษาคุณภาพของกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ 3) ศึกษาผลของการใช้กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ก่อนการทดลองและหลังการทดลอง กลุ่มตัวอย่างได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ จำนวน 31 คน โดยวิธีการใช้เกณฑ์ 15 % จากกลุ่มประชากร ของ Neuman เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แผนกิจกรรมละครพูด จำนวน 8 ครั้ง และแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติ คะแนนก่อนกิจกรรมและหลังกิจกรรม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. การพัฒนากิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เป็นการนำเอาละครพูดในรูปแบบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มาพัฒนาร่วมกับกระบวนการละครเพื่อการศึกษา โดยอิงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน สาระนาฏศิลป์ พัฒนาออกเป็น 8 แผนกิจกรรม โดยแต่ละกิจกรรมสามารถช่วยในการพัฒนาเสริมสร้างความตระหนักรู้ด้านจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนได้เป็นอย่างดี 2. ผลเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ พบว่ามีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าการทดลองใช้กิจกรรมกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยก่อนทดลองเท่ากับ 1.43 และมีค่าเฉลี่ยหลังทดลองเท่ากับ 2.75 ตามลำดับ

คำสำคัญ: การพัฒนากิจกรรมละครพูด; จิตสำนึกสาธารณะ; โรงเรียนหัวหิน

Abstract

The first objective of this research was to develop play performance activities based on King Rama VI's guideline in order to employ the play performance process to cultivate public consciousness. The second objective was to examine and compare the accomplishments before and after adopting play performance activities to cultivate public consciousness. The research was conducted following these steps: 1) study and develop play performance activities to cultivate public consciousness, 2) examine the quality of play performance activities to cultivate public consciousness, and 3) explore the accomplishments before and after utilizing play performance activities to cultivate public consciousness. The sample comprised 31 students who were studying in Mattayom 5 at Hua Hin School in Hua Hin District, Prachuap Khiri Khan. The size of the sample, according to Neuman's criteria, was 15% of the total population. The research instruments were a play performance activity plan for 8 sessions and a public consciousness assessment. Then, the collected data were analyzed using statistics, scores before and after the activities, percentage, mean, and standard deviation.

The findings revealed that 1) the process of using the play performance activities to cultivate public consciousness development play performance activities based on King Rama VI's guideline in order to employ the play performance process based on the basic education core curriculum, In subject thai classic dance develop to plan for 8 sessions by each activity can instill public consciousness in students 2) The comparison of the accomplishments before and after implementing the play performance activities to cultivate public consciousness indicated that the mean prior to the activities was 1.43 while the mean after the activities was 2.75.

Keywords: Development drama activities; Public Consciousness; Huahin school

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาประเทศในบริบททางเศรษฐกิจของสังคมไทยที่เกิดขึ้น โดยต่อเนื่องในปัจจุบันได้ดำเนินไปอย่างรวดเร็ว เป็นยุคของสังคมเมือง ยุคของการแข่งขันกันอย่างรุนแรง ทำให้สังคมไทยได้รับผลกระทบทั้งในระดับประเทศ ระดับสังคมส่วนย่อย และระดับปัจเจกบุคคล ก่อให้เกิดปัญหาด้านพฤติกรรมที่ไม่พึงประสงค์ของคนในสังคมไทย อาทิ การย่อ

หย่อนในศีลธรรมและจริยธรรม การขาดระเบียบวินัย การเอาใจเอาเปรียบและเบียดเบียนซึ่งกันและกัน รวมทั้งการเบียดเบียนและทำลายสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติและสาธารณสุขสมบัติเพิ่มมากขึ้น พฤติกรรมดังกล่าวล้วนแสดงถึงการขาดจิตสำนึกสาธารณะทั้งสิ้น ปัญหาการขาดจิตสาธารณะจึงเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับทุกคนที่ต้องให้ความสำคัญทั้งในระดับบุคคล ระดับโลกและระดับประเทศ (ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์, 2552) จากการสำรวจปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะในพื้นที่อำเภอหัวหินพบว่า นักเรียนโรงเรียนหัวหิน เป็นกลุ่มนักเรียนที่มีปัญหาด้านการขาดจิตสำนึกสาธารณะสูงที่สุด และยิ่งสอดคล้องกับฝ่ายกิจการนักเรียนและงานกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนที่ได้ให้ความเห็นว่านักเรียนในกลุ่มนี้เป็นนักเรียนที่มีปัญหาด้านจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งโรงเรียนหัวหินเป็นกรณีตัวอย่างในการประสบปัญหาด้านการขาดจิตสำนึกสาธารณะของโรงเรียนที่อยู่ในชุมชนเมืองเศรษฐกิจขนาดใหญ่ ทั้งนี้อันเนื่องมาจากการเจริญเติบโตทางด้านเศรษฐกิจ ส่งผลให้มีประชากรแฝงที่เข้ามาอาศัยทำงานในอำเภอหัวหินอีกจำนวนประมาณ 200,000 คน การเข้ามาของประชากรแฝงเริ่มส่งผลต่อความเปลี่ยนแปลงในด้านการขอความร่วมมือของชุมชนในพื้นที่หัวหิน เช่น การเชิญชวนให้เป็นผู้อาสาเข้ามาเป็นผู้พัฒนาชุมชน การเก็บขยะ การดูแลชุมชน รวมไปถึงการขอความร่วมมือในด้านต่าง ๆ ทั้งพบว่าเริ่มมีเข้มน้อยลงด้วยเหตุที่ว่าต้องทำงาน เข้าไปเย็นกลับอยู่ในสภาพสังคมที่ต้องไปค้าขาย เรื่องการแข่งขัน ดังนั้นความสนใจในเรื่องของจิตสำนึกสาธารณะจึงมีน้อยลง (ธนวรรธน์ นิธิปภานนท์, 2558)

จากสถานการณ์ดังกล่าวข้างต้นเด็กและเยาวชนถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาสังคมและชาติ ผู้วิจัยใช้กระบวนการละครเพื่อการศึกษาพัฒนาาร่วมกับละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะช่วยส่งเสริมพฤติกรรมของเยาวชน ให้เป็นไปตามคุณลักษณะพื้นฐานอันพึงประสงค์ นั้นต้องเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้เด็กได้ศึกษาเรียนรู้สร้างจินตนาการอย่างสร้างสรรค์ (ปาริชาติ จิงวิวัฒนาภรณ์, 2545) โดยกระบวนการดังกล่าวส่งเสริมพฤติกรรมดังกล่าวนี้มีความสอดคล้องกับละครเพื่อการศึกษา ดังที่ พรรัตน์ ดำรุง (2547) อธิบายว่า “ละครเพื่อการศึกษา (Theatre in Education) เป็นสื่อการเรียนรู้เพื่อกระตุ้นให้เยาวชนคิดวิเคราะห์ประเด็นการแสดงที่นำเสนอเพื่อนำไปสู่ความเข้าใจและการปรับเปลี่ยนพฤติกรรม โดยกระบวนการละครบรรจุอยู่ในหลักสูตรแกนกลางการศึกษา 2551 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ สาระนาฏศิลป์ มาตรฐานการเรียนรู้ที่ 3.1 ม.4-6 ตัวชี้วัดที่ 2 สร้างสรรค์ละครสั้นในรูปแบบที่ชื่นชอบ สาระแกนกลาง ละครสร้างสรรค์ ซึ่งในตัวชี้วัดดังกล่าวยังปรากฏละครอีกประเภทหนึ่งนั่นก็คือ ละครพูด (กรมวิชาการ, 2551) ละครพูดเป็นบทบาทในการใช้ละครเพื่อพัฒนาประเทศพัฒนาคน จากการสอดแทรกแนวความคิดสังคมประชาธิปไตย สอดแทรกแก๊งคิดต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตการรับผิดชอบหน้าที่ที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศชาติ (ปิยวดี มากพา, 2555) ดังนั้นการแสดงละครพูดตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงเหมาะสมที่จะนำมาพัฒนาเป็นกิจกรรมละครเพื่อการเรียนรู้สำหรับเด็กและเยาวชนเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ เพราะการแสดงละครพูดเป็นการแสดงที่สามารถเข้าใจได้ง่าย

อีกทั้งยังสอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พ.ศ. 2551 ทั้งยังสอดคล้องกับการพัฒนาเด็กและเยาวชนของชาติในด้านการพัฒนาคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ด้านความมีจิตสำนึกสาธารณะ

จากการศึกษาผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพัฒนาการกิจกรรมละครพูดร่วมกับกระบวนการละครเพื่อการศึกษาที่เน้นให้นักเรียนระดมปัญหาด้านจิตสำนึกสาธารณะ สร้างสรรค์ออกมาเป็นการแสดงละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับนักเรียนโรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ โดยพัฒนาการกิจกรรมละครเพื่อการศึกษาตามแนวทางละครพูดของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 โดยให้เยาวชนมีบทบาทต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาโรงเรียน ชุมชน สังคมประเทศชาติบ้านเมืองให้มีความเจริญเข้มแข็ง สามารถอยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุขในสังคมโลก

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อพัฒนาการกิจกรรมละครพูดในรูปแบบของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้กระบวนการละคร เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ (สำหรับนักเรียนโรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์)
2. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม (One group pretest – posttest design)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาสภาพปัญหาของโรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ระดับมัธยมศึกษาชั้นปีที่ 5 ร่วมกับฝ่ายกิจการนักเรียนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการศึกษา กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ปีการศึกษา 2565 มีจำนวน 349 คน ผู้วิจัยใช้แบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ คัดเลือกนักเรียนชั้น ม.5 เพื่อเป็นประชากรของงานวิจัย พบว่ามีคะแนนต่ำกว่า 30 % จำนวน 201 คน ผู้วิจัยกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่าง โดยวิธีการใช้เกณฑ์ 15 % จากกลุ่มประชากร ของ Neuman ในการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจาก 201 คน ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 31 คน ซึ่งต้องได้รับความยินยอมจากผู้ปกครองของนักเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

คือ 1) กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ 2) แบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ ผู้วิจัยจึงต้องการจะส่งเสริมจิตสำนึกสาธารณะให้กับนักเรียนให้มีคุณลักษณะสอดคล้องกับลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียน ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปี 2551 ร่วมกับกระบวนการของละครเพื่อการศึกษา (Theater In Education) เป็นสื่อของการเรียนรู้ที่สามารถพัฒนาผู้เรียนและทำให้นักเรียนเข้าใจเนื้อหาที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้นรู้สึกสนุกสนาน อีกทั้งยังเพิ่มทักษะด้านการทำงานร่วมกันกับผู้อื่น และสิ่งสำคัญคือผู้เรียนสามารถพัฒนาการคิดวิเคราะห์และตระหนักรู้เรื่องของการมีจิตสำนึกสาธารณะได้ด้วยตนเอง ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับละครพูดตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อนำรูปแบบละครพูดคำฉันทน์ในการแสดงมาประกอบในกิจกรรมละคร ผู้วิจัยได้ศึกษาและนำรูปแบบของละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ที่มีรูปแบบของละครในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีงามในด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการเสียสละส่วนตน การทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อประเทศชาติ มาประยุกต์ใช้เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะให้กับผู้เรียน ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการแสดงละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว มานำเสนอการแสดง ซึ่งก่อนดำเนินงานผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวข้อง หนังสือ และเอกสารที่เกี่ยวข้องจนได้โครงสร้างกิจกรรม แผนการดำเนินกิจกรรมการสอน แบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ นำเสนออาจารย์ที่ปรึกษา ได้นำเสนอผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน ที่มีประสบการณ์ด้านการจัดการเรียนการสอนไม่น้อยกว่า 10 ปี ในผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมละคร ผู้เชี่ยวชาญด้านการวัดผลและประเมินผลทางการศึกษา และผู้เชี่ยวชาญด้านจิตสำนึกสาธารณะ และนำข้อมูลที่ได้มาพัฒนาปรับปรุงความเที่ยงตรงทางเนื้อหา ได้ค่าความเชื่อมั่น 0.89 โดยกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ มีจำนวน 8 ครั้ง ครั้งละ 55 นาที ดังรายกิจกรรม ประกอบด้วยละครของพ่อ รามวชิราวุธ กิจกรรมสังคมของฉัน ของเธอหรือของใคร กิจกรรมรู้จักการละคร กิจกรรมเล่นละครพูด กิจกรรมทรรษาละครสำนึกสาธารณะ กิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันให้สมบูรณ์กิจกรรมร่วมใจร่วมเล่นละครพูดเพื่อเสริมจิตสำนึกสาธารณะ และกิจกรรมนำเสนอการแสดงละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการติดต่อประสานงานทางโรงเรียนเรียนหัวหิน เพื่อขออนุญาตผู้บริหารและคณะกรรมการฝ่ายวิชาการ ฝ่ายงานอนามัยโรงเรียน ในการลงพื้นที่ดำเนินกิจกรรมในรายวิชานาฏศิลป์ และชี้แจงครูประจำชั้นระดับมัธยมศึกษาปีที่ 5 ให้ทราบถึงวัตถุประสงค์และรายละเอียดของรูปแบบกิจกรรมของงานวิจัย โดยให้ออกแบบกิจกรรมในลักษณะ ON-SITE และ ON - LINE รวมถึงเตรียมแผนเผชิญเหตุในลักษณะการจัดกิจกรรมแบบ ON-DEMAND ผู้วิจัยนำกิจกรรมละครไปทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 31 คน มีกิจกรรมทั้งหมดจำนวน 8 ครั้ง ดำเนินกิจกรรมสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละ 55 นาที โดยมีการใช้แบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ

ในขั้นก่อนเริ่มกิจกรรมและหลังกิจกรรม เพื่อวิเคราะห์ผลของการใช้กิจกรรมที่ส่งเสริมถึงความตระหนักด้านจิตสำนึกสาธารณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ข้อมูลตามแบบแผนการทดลองกลุ่มเดียวสอบก่อนและหลังเข้าร่วมกิจกรรม (One group pretest – posttest design) โดยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าสถิติคะแนนก่อนกิจกรรมและหลังกิจกรรม ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน จากแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะ

ผลการวิจัย

1. การพัฒนากิจกรรมละครพูดในรูปแบบของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้กระบวนการละคร เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับนักเรียนโรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ผลการวิจัยมีดังนี้

ภาพที่ 1 การฝึกซ้อมการแสดงกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

การพัฒนาละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเภทละครพูดแบบคำฉันท์ คือ นำแผนกิจกรรมที่ประกอบไปด้วยสาระสำคัญ กระบวนการจัดกิจกรรมการวัดประเมิน และวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ซึ่งในครั้งแรกผู้วิจัยได้พบปัญหาในการออกแบบกิจกรรมคือสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด-2019 รวมถึงประกาศตามคำสั่งของจังหวัดประจวบคีรีขันธ์ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอนการใช้อาคารสถานที่ จึงทำให้ไม่สามารถลงกิจกรรมในลักษณะ ON-SITE ได้ ผู้เชี่ยวชาญได้ให้คำแนะนำในการเตรียมแผนกิจกรรมที่สามารถปรับเข้ากับสถานการณ์ โดยพัฒนาออกแบบกิจกรรม ในลักษณะ ON-SITE และ ON – LINE รวมถึงเตรียมแผนเผชิญเหตุในลักษณะการจัดกิจกรรมแบบ ON-DEMAND คือรูปแบบผสมผสาน ดังนั้นผู้วิจัยจึงได้คิดรูปแบบกิจกรรมตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมละคร ซึ่งสามารถสรุปพัฒนาการกิจกรรมออกได้เป็น 8 กิจกรรม คือ กิจกรรมละครของพ่ออรามวชิราวุธ กิจกรรมสังคมของฉัน ของเธอหรือของใคร กิจกรรมรู้จักการละครกิจกรรมเล่นละครพูดกิจกรรม

พระราชลารณ์สำนักสาธาณะกิจกรรมร่วมด้วยช่วยกันให้สมบูรณ์ กิจกรรมร่าเริงร่วมเล่นละครพูด เพื่อเสริมจิตสำนักสาธาณะ และกิจกรรมนำเสนอการแสดงละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนักสาธาณะ

โดยกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนักสาธาณะส่งผลให้ผู้เรียนมีความรู้เรื่อง ละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประวัติความเป็นมา ประเภท ลักษณะ รูปแบบการแสดง และเอกลักษณ์ของการแสดงละครพูด ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ ประเด็นปัญหาเรื่องจิตสำนักสาธาณะในด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจ ด้านความ ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม และด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ ประโยชน์ร่วมกัน จากการสังเกตโดยผู้วิจัยในระหว่างทำกิจกรรม โดยจำแนกได้ดังต่อไปนี้ มี นักเรียนเข้าใจความหมายของจิตสำนักสาธาณะ คิดเป็นร้อยละ 80.12 มีนักเรียนเข้าใจปัญหา การขาดจิตสำนักสาธาณะของผู้คนในสังคมเกิดขึ้นได้อย่างไรในสังคม คิดเป็นร้อยละ 85.75 มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นจิตสำนักสาธาณะด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจหรือพึง พอใจ คิดเป็นร้อยละ 83.42 มีความรู้ความเข้าใจในประเด็นจิตสำนักสาธาณะด้านความ ตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม คิดเป็นร้อยละ 85.75 มีความรู้ความเข้าใจในประเด็น จิตสำนักสาธาณะด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน คิดเป็นร้อย ละ 91.02 นักเรียนสามารถหาแนวทางการแก้ปัญหาการขาดจิตสำนักสาธาณะ คิดเป็นร้อยละ 88.82 ทั้งนี้ผู้เรียนได้ความรู้เรื่ององค์ประกอบของละครและการสร้างบทละครสำหรับการแสดง ละครเพื่อเสริมสร้างจิตสำนักสาธาณะ ในการสร้างบทละครเป็นโครงเรื่องมีการสอดแทรก ประเด็นความตระหนักเพื่อเสริมสร้างความรู้ในควมมีจิตสำนักสาธาณะ และหลักการรูปแบบ ละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ประเภทละครพูดแบบคำฉันท์ รูปแบบ ละครพูดคำฉันท์ ที่มีลักษณะพิเศษโดดเด่น คือจะแสดงด้วยลักษณะการพูดแบบร้อยกรองซึ่ง มีความไพเราะเป็นอย่างยิ่ง บทละครพูดที่ใช้ในการแสดงได้บอกถึง เรื่องย่อ ตัวละคร การอธิบาย ลักษณะฉาก การอธิบายถึงลักษณะคำประพันธ์ รวมถึงการตีความแปลควมเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจ บทบาทมากยิ่งขึ้น และการการตรวจสอบลักษณะคำฉันท์ลักษณะ ได้ความอนุเคราะห์จากครูกลุ่ม สารการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนหัวหิน สำหรับการแต่งกายของตัวละครกลุ่มตัวอย่างได้ ออกแบบให้แต่งกายด้วยชุดที่เกิดขึ้นจริงในสถานการณ์ในโรงเรียน

เมื่อได้บทละครที่สมบูรณ์ผู้เรียนได้ใช้เทคนิคการจัดการแสดงละคร พบว่า กลุ่มตัวอย่าง มีความเข้าใจในประเด็นกระบวนการทำงานหลักกระบวนการละครเพื่อการศึกษา ทักษะการ แสดง การลงมือทำ และการระดมสมอง เพื่อช่วยผลงานการแสดงมีความสมบูรณ์ โดยมีการ รายงานผลการดำเนินงานของฝ่ายต่าง ๆ จากนั้นกลุ่มตัวอย่างได้แบ่งหน้าที่ในการแสดงละคร และทำหน้าที่อื่น ๆ ในงานละครฝ่ายต่าง ๆ โดยการแยกหน้าที่การทำงานและการแสดงซึ่งกลุ่ม ตัวอย่างเป็นผู้ดำเนินการในการแบ่งหน้าที่ เพื่อทำให้งานออกมามีความสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีมี การฝึกซ้อมการแสดงละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนักสาธาณะ เป็นเพิ่มความมั่นใจให้แก่ผู้

แสดงรวมถึงกิจกรรมในฝ่ายงานต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นฝ่ายฉาก ฝ่ายเสื้อผ้า ฝ่ายกำกับ ฝ่ายแสงสีเสียง จากนั้นผู้วิจัยให้ผู้เรียนร่วมกันระดมสมองและวิเคราะห์การแสดงร่วมกัน รวมถึงมีการให้กำลังใจกันและกันระหว่างกลุ่มนักเรียนเองและผู้วิจัยกับนักเรียน

ภาพที่ 1 การนำเสนอการแสดงกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

กิจกรรมนำเสนอการแสดงละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ก่อนการดำเนินกิจกรรมผู้วิจัยได้ให้กลุ่มตัวอย่างเตรียมพร้อมเพื่อการแสดงที่จะเริ่มขึ้นหลังจากการดำเนินกิจกรรมการแสดงจบสิ้นลงได้มีการวิจารณ์การแสดงจากกลุ่มผู้ชม ซึ่งพบว่ากลุ่มตัวอย่างได้แสดงละครพูด ผู้วิจัยได้สังเกตกลุ่มตัวอย่างทุกคนหลังจากเริ่มการแสดงในหอประชุมโรงเรียนหัวหิน กลุ่มผู้ชมคือกลุ่มนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 จำนวน 200 คน คณะผู้บริหาร 5 คน คณะครู 22 คน รวมเป็น 227 คน โดยการแสดงละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ใช้เวลาในการแสดงประมาณ 30 นาที การแสดงผ่านไปอย่างราบรื่น โดยในตอนท้ายผู้วิจัยได้ให้ผู้ชมร่วมแสดงความคิดเห็นและวิจารณ์การแสดงของกลุ่มตัวอย่าง

2. การศึกษาเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ โดยผลการศึกษาเปรียบเทียบมีดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 ตารางสรุปค่าเฉลี่ยรายด้านและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะก่อนและหลังใช้กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

ด้านที่	ประเด็นด้านจิตสำนึกสาธารณะ	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง		
		\bar{X}	SD	แปรผล	\bar{X}	SD	แปรผล
1	ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจหรือพึงพอใจ	1.39	0.55	น้อย	2.72	0.45	มาก
2	ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม	1.49	0.85	น้อย	2.76	0.43	มาก
3	ด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน	1.42	0.65	น้อย	2.78	0.39	มาก
	รวม	1.43	0.19	น้อย	2.75	0.12	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ด้านการช่วยเหลือผู้อื่นด้วยความเต็มใจหรือพึงพอใจ ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยที่ 1.39 หลังการทดลองเฉลี่ยที่ 2.72 ด้านความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้นต่อส่วนรวม พอใจ ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยที่ 1.49 หลังการทดลองเฉลี่ยที่ 2.76 และด้านการเคารพสิทธิในการใช้ของส่วนรวมที่ใช้ประโยชน์ร่วมกัน ก่อนการทดลองมีค่าเฉลี่ยที่ 1.42 หลังการทดลองเฉลี่ยที่ 2.78 โดยการแปรผลมีพัฒนาอยู่ที่ระดับมาก หลังการทดลอง

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์การทำแบบทดสอบวัดแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะก่อนและหลังใช้

กลุ่มตัวอย่าง	การทดลอง	n	\bar{X}	SD	t	df	Sig.
กลุ่มทดลอง	ก่อน	31	1.43226	0.18988	33.479	29	.000
	หลัง	31	2.75000	0.12181			

จากตารางที่ 2 สรุปผลการวิเคราะห์การทำแบบทดสอบวัดแบบวัดจิตสำนึกสาธารณะก่อนและหลังใช้กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ กลุ่มทดลองนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนหัวหินระหว่างผลการทดสอบก่อนและหลัง (Pretest-Posttest) การใช้กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ทำให้ปรากฏว่าความมีจิตสำนึกสาธารณะก่อนการทดลองคิดเป็นค่าเฉลี่ย 1.43 จัดอยู่ในระดับน้อย และหลังจากการเข้าร่วมกิจกรรมความมีจิตสำนึกสาธารณะก่อนการทดลองคิดเป็นค่าเฉลี่ย 2.75 จัดอยู่ในระดับมาก เมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยและค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะก่อนและหลังใช้กิจกรรมพบว่า ค่าคะแนนเฉลี่ยของกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ หลังจากการทดลองการใช้กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สูงกว่ากว่าก่อนการใช้กิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ซึ่งแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติอยู่ระดับ $P < .01$ ($T = 0$, $p < .05$)

อภิปรายผลการวิจัย

1. การศึกษาพัฒนากิจกรรมละครพูดในรูปแบบของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยใช้กระบวนการละคร เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ สำหรับนักเรียนโรงเรียนหัวหิน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ อภิปรายผลได้ว่า การใช้ทฤษฎีของละครเพื่อการศึกษา (Theater In Education) มาพัฒนาร่วมกับรูปแบบละครพูดตามรูปแบบพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการคุณลักษณะอันพึงประสงค์ด้านการมีจิตสำนึกสาธารณะของนักเรียนภายในสถานศึกษาของโรงเรียนหัวหิน โดยได้ศึกษามาตรฐานและตัวชี้วัดสาระนาฏศิลป์เพื่อให้สอดคล้องกับแผนการเรียนการสอนเนื่องจากดำเนินกิจกรรมเป็นการเรียนรู้ตามรายวิชานาฏศิลป์ ผู้เรียนจึงมีความจำเป็นที่ต้องเรียนรู้ให้สอดคล้องกับมาตรฐานและตัวชี้วัดของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อไม่ให้กลุ่มตัวอย่างมีผลกระทบในการเรียน อีกทั้งยังเป็นการบูรณาการความรู้เรื่องจิตสำนึกสาธารณะในรูปแบบของการแสดงละครไทย ส่งเสริมความกล้าแสดงออกอันสอดคล้องกับเป้าหมายของโรงเรียนหัวหิน โดยฝ่ายกิจการนักเรียน โรงเรียนหัวหิน กล่าวว่า นักเรียนโรงเรียนหัวหินต้องเป็นผู้มีจิตสำนึกสาธารณะ กล้าแสดงออก สื่อสารสองภาษา ซึ่งในกระบวนการของละครเพื่อการศึกษา (Theater in education) เป็นกระบวนการที่ทำให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาความตระหนักถึงจิตสำนึกสาธารณะด้วยตนเอง เกิดกระบวนการเรียนรู้การค้นคว้าปัญหา การลงมือปฏิบัติ การทำงานเป็นทีม การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในการแสดงและยังเป็นการปลูกฝังความตระหนักในเรื่องจิตสำนึกสาธารณะให้นักเรียนโดยที่ผู้เรียนเข้าใจเรื่องราวต่าง ๆ ด้วยตนเอง สอดคล้องกับ พรรัตน์ ดำรุง (2547) กล่าวว่าละครการศึกษา คือ การใช้กระบวนการทางละครตลอดจนการนำความรู้ในการสร้างละครมาปรับใช้กับการเรียนการสอนและพัฒนาผู้เรียนในระบบโรงเรียนเป็นเทคนิคการสอนที่ช่วยให้นักเรียนได้มีประสบการณ์ตรงในการทำงานและพัฒนาตนเอง

ในส่วนของระยะเวลาในการทดลองนั้น ใช้เวลาจำนวน 8 ครั้ง 8 แผนกิจกรรมครั้งละ 55 นาที สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรรณัญ ปิ่นฉ่ำ (2558) ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนาพฤติกรรมความกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กิจกรรมการละคร จำนวน 8 ครั้ง ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมกล้าแสดงอยู่ในระดับดีมากเมื่อนำกิจกรรมละครเข้าไปช่วยแก้ปัญหาในด้านการดำรงชีวิต และยังสอดคล้องกับ พรพรรณ ผิวผาย (2561) ในการวิจัยเรื่อง กิจกรรมละครสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะชีวิตตระหนักรู้ในตนเองของเด็กเร่ร่อน ศูนย์เด็กก่อสร้างนานาชาติ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก โดยใช้กิจกรรมการละคร จำนวน 8 ครั้ง สัปดาห์ละ 1 ครั้ง ส่งผลให้เด็กสามารถสร้างสัมพันธภาพที่ดีกับผู้อื่นด้วยการสื่อสารเชิงบวกเคารพกฎกติกาของสังคมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีกับผู้อื่นที่หลากหลายรวมถึงคนที่มีความเชื่อบนพื้นฐานที่แตกต่างกันกล้าแสดงความคิดเห็นอย่างสร้างสรรค์ทำงานร่วมกับผู้อื่นตามวิถีประชาธิปไตยมีจิตอาสาช่วยเหลือผู้อื่น

อีกทั้งรูปแบบของละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ในการวิจัยครั้งนี้ใช้เป็นรูปแบบการนำเสนองานในละครพูดคำฉันท์โดยกลุ่มตัวอย่างเป็นผู้สร้างสรรค์บทด้วยตนเอง บทละครพูดเกิดจากการระดมความคิดเห็น ทำให้เกิดความรู้ในประเด็นปัญหาการขาดจิตสำนึกสาธารณะตามหลักทฤษฎีละครเพื่อการศึกษา การแต่งบทด้วยตัวของนักเรียนเองจะทำให้ผู้เรียนเข้าใจถึงประเด็นการขาดจิตสำนึกสาธารณะภายในสถานศึกษา รวมถึงลักษณะฉันท์ลักษณะอันเป็นบทประพันธ์ที่มีความไพเราะ สอดคล้องกับ วราภรณ์ ศรีกระรัตน์ (2563) ได้กล่าวถึงคุณค่าของบทร้อยกรอง ที่สามารถเร้าความรู้สึก มีศิลปะกระทบใจผู้อ่าน หรือ จับใจอย่างจริงจัง คือเข้าถึงจิตใจผู้อ่านและผู้ฟัง ได้อย่างเรียกว่าทุกชอกทุกมุม ไม่ว่าจะเป็นแง่ใดในชีวิต เช่น ความรักตนเอง ความรักที่ก่อให้เกิดปัญหาสังคม ความรักที่รุนแรง หรือความรักในมนุษยชาติ เรื่องราวเหล่านี้ล้วนสร้างความพึงพอใจ เร้าความรู้สึกให้รุนแรงมีชีวิตชีวา และเกิดความคิด ความประทับใจและเกิดจิตสำนึกได้ ซึ่งรูปแบบของละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นการนำหลักของการพัฒนาชาติผ่านกระบวนการละครมาปรับเปลี่ยนให้เป็นการปลูกฝังค่านิยมเสียสละตน ทำตนให้เป็นประโยชน์ต่อสังคม รับผิดชอบต่อตนเอง ชุมชนที่ตนอยู่อาศัย (ปิยวดี มากพา, 2554) กล่าวว่าแนวคิดจากการที่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์ละครพูดและทรงใช้ในการพัฒนาประเทศ พัฒนาคนจากการสอดแทรกแนวคิด สังคมประชาธิปไตย สอดแทรกแง่คิดต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตการรับผิดชอบต่อหน้าที่ที่มีต่อตนเอง ครอบครัว และประเทศ ยังสอดคล้องกับ สุรพล วิรุฬห์รักษ์ (2547) กล่าวว่า พระองค์ทรงเล็งเห็นความจำเป็นในการหล่อหลอมกลมเกลียวจิตใจ และความคิดของคนเหล่านี้เสียตั้งแต่ต้นมือ นอกจากการจัดการแสดงให้ดูแล้วยังโปรดให้แสดงเองเพื่อให้ได้เข้าใจบทบาทความคิด จิตใจของตัวละครอย่างถ่องแท้ ซึ่งในที่สุดก็จะซึมซับวัฒนธรรมประจำวิถีชีวิตของตนต่อไป นับเป็นการใช้ละครเพื่อการพัฒนาทรัพยากรของมนุษย์เป็นกุศโลบายอันสูงส่งในองค์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยการประยุกต์ใช้กระบวนการละครเพื่อการศึกษาในด้าน การลงมือทำ การแสดง การวิจารณ์และตั้งคำถาม โดยปรากฏอยู่ในกิจกรรมที่ 4 - กิจกรรมที่ 7 ที่เน้นในส่วนของกระบวนการการแสดง การแบ่งหน้าที่ช่วยให้งานสมบูรณ์แบบมากขึ้น อาจจะมีจุดบกพร่องในบางงาน บางฝ่าย แต่ก็สามารถช่วยแก้ปัญหาให้ผ่านพ้นไปได้ หากได้ร่วมมือกัน ซึ่งสอดคล้องกับ (วรัญญู ปิ่นฉ่ำ, 2558) กล่าวว่า กิจกรรมละครที่เอาผู้คนหลายสิบคนมารวมกันในการแสดงละคร เป็นกิจกรรมที่ต้องการการร่วมมือร่วมใจการบริหารจัดการทั้งที่เป็นเรื่องส่วนตัวของกลุ่มและระหว่างกลุ่มผู้ทำงานกับกลุ่มอื่น โดยมีจุดมุ่งหมายกำหนดเวลาชัดเจนทั้งกระบวนการนี้ ต้องมีการทำงาน-สื่อสารกัน-รับฟังความคิดเห็น-มีปัญหาขัดแย้ง-พยายามแก้ปัญหา-มีการเจรจาพูดคุยต่อรองมีการพัฒนาทิศทางในการหาเป้าหมายร่วมกันเพื่อให้งานสัมฤทธิ์ผล ทั้งนี้สอดคล้องกับแนวคิดทฤษฎีของกระบวนการละครเพื่อการศึกษา (TIE) ที่ต้องการให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ด้วยตนเอง ผ่านการแสดง การลงมือทำและการระดมสมองโดยนำกิจกรรมละครที่ได้เรียนรู้มาประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์

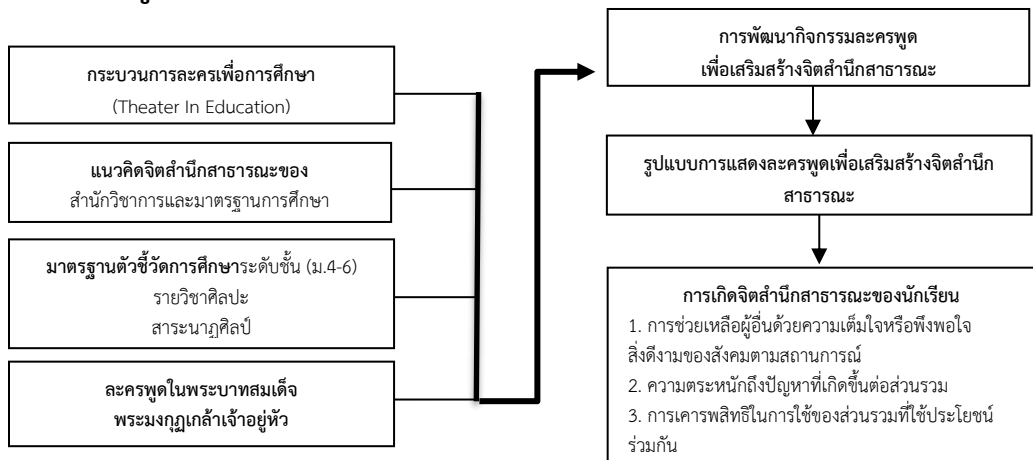
สอดคล้องกับ ภรณ์ คุรุรัตน์ (2545) ได้กล่าวว่า ประโยชน์ที่ได้จากการนำละครเพื่อการศึกษา ใช้เกี่ยวกับการเรียนการสอน เป็นการส่งเสริมให้เด็กได้ทำกิจกรรมร่วมกัน เปิดโอกาสให้เด็กมีการทำงานอย่างอิสระ ทั้งนี้ยังส่งเสริมให้เด็กมีความเข้าใจในบทบาท ความรู้สึกของบุคคลในสังคมได้ดีขึ้น และที่สำคัญคือช่วยให้เด็กมีความสุขสนุกสนานเพลิดเพลิน

ทั้งนี้แผนกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ก่อให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนรู้ผ่านการนำเสนอการวิจารณ์ การตั้งคำถาม และการแสดงที่ก่อให้เกิดจิตสำนึกที่ดีต่อชุมชนที่อยู่อาศัยยังสอดคล้องกับ ภัทรศิลป์ สุภณศิลป์ และกิตติ มีชัยเขตต์ (2561) ที่ได้กล่าวถึงกิจกรรมว่า ละครเป็นสื่อกลางและเป็นกลยุทธ์สำคัญในการนำไปใช้บูรณาการทางการศึกษาในศตวรรษที่ 21 โดยละครจะเสริมประสบการณ์และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดอย่างอิสระ เกิดความร่วมมือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อสังคม และเกิดการพัฒนาในการเรียนรู้ ตามเป้าประสงค์ ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับ ธนสิน ชุตินทรานนท์ (2560) ที่กล่าวถึงการใช้กิจกรรมละครในโรงเรียนมีเป้าประสงค์เพื่อพัฒนาเด็ก ไม่ได้ต้องการความสมบูรณ์ของการแสดง หากแต่ต้องการคุณค่าและความสำคัญที่เกิดขึ้นผ่านกระบวนการละครของเด็ก คำถามข้างต้นนำไปสู่การพัฒนาเป้าหมายในการทำงานละครในโรงเรียนได้อย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งการส่งเสริมให้ครูสามารถใช้การละครในชั้นเรียน สามารถออกแบบหน่วยการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้เพื่อใช้ละครในการพัฒนาความตระหนักผู้รู้เด็กและเยาวชน

2. ผลของการศึกษาเปรียบเทียบผลก่อนและหลังของการใช้กิจกรรมละครพูด เพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ อภิปรายได้ว่า มีค่าเฉลี่ยก่อนและหลังการเข้าการทดลองใช้กิจกรรมกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ มีค่าเฉลี่ยก่อนทดลองเท่ากับ 1.43 และมีค่าเฉลี่ยหลังทดลองเท่ากับ 2.75 ตามลำดับ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ($T = 0, p < .05$) ผลการวิจัยเป็นไปตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยหลังจากการทดลองด้วยกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ นักเรียนมีจิตสำนึกสาธารณะที่มากขึ้นก่อนการทดลอง เนื่องจากนักเรียนมีความสนใจในการทำกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ช่วยให้ผู้เรียนเปิดโอกาสได้แสดงความคิดอย่างอิสระ เกิดความร่วมมือ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนเกิดความตระหนักต่อสังคม และเกิดการพัฒนาในการเรียนรู้ ตามเป้าประสงค์ด้านการพัฒนาด้านความหนักในจิตสำนึกสาธารณะ ทั้ง 3 ด้าน โดยสอดคล้องกับงานวิจัยของ อัญชลี ยิ่งรักษพันธ์ (2550) ที่ได้วิจัยเรื่อง การใช้สถานการณ์จำลองเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5 ที่ได้รับการใช้สถานการณ์จำลอง ผสานกับเทคนิคการประเมินผลจากสภาพจริง มีการเปลี่ยนแปลงของคะแนนจิตสำนึกสาธารณะเฉลี่ยก่อนทดลอง หลัง ทดลอง และหลังทดลองสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และสอดคล้องกับ อาจารย์ พูนเกษม (2561) ที่ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมละครตามรูปแบบหลวงวิจิตรวาทการเพื่อเสริมสร้างความตระหนักผู้รู้ด้านความพอเพียง ผลการวิจัยพบว่าที่ การนำละครไทยซึ่งก็ละครตามรูปแบบหลวงวิจิตรวาทการ มาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่างเพื่อเสริมสร้าง

ความตระหนักรู้ด้านความพอเพียง พบว่า ผลการทดลองระหว่างก่อนและหลังใช้กิจกรรมละคร ในรูปแบบหลวงวิจิตรวาทการเพื่อเสริมสร้างค่านิยมด้านความพอเพียง โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองใช้กิจกรรมละครนักเรียนมีความพอเพียงสูงกว่าก่อนการทดลองใช้กิจกรรมละคร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังสอดคล้องกับ กรรณิการ์ แสงทอง (2553) ในการวิจัยเรื่อง การพัฒนากิจกรรมละครมาใช้เพื่อการแก้ไขฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่กระทำผิด ผลการวิจัยพบว่า เด็กหรือเยาวชนได้มีส่วนร่วมในกระบวนการการพัฒนาละคร หรือกิจกรรม ละครแล้ว ผู้ร่วมกระบวนการ จะได้ฝึกฝน เรียนรู้ถึงการเข้าใจตนเอง และการแสดงออก (acting out) ช่วยกระตุ้นให้เด็กและเยาวชนที่ ร่วมกิจกรรมได้เรียนรู้จากประสบการณ์และการพัฒนาตนเอง ทำให้เด็กได้เข้าใจ และได้เห็นมุมมอง รวมถึงความคิดจากบุคคลอื่น ๆ ในงานที่เกิดขึ้นอีกด้วย โดยมีค่าเฉลี่ยหลังการทดลองใช้กิจกรรมละครเพื่อการแก้ไขฟื้นฟู เด็ก และเยาวชนที่กระทำผิด มีค่าคะแนนสูงกว่าก่อนการทดลองใช้กิจกรรมละครอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 2 Model การพัฒนากิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้ดำเนินกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ต้องเป็นผู้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับละครพูดตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทั้งยังต้องเข้าใจการสร้างบทละครการแสดงละคร พื้นฐานการแสดงละคร เพื่อการศึกษาการนำรูปแบบกิจกรรมไปใช้ควรศึกษาและทำความเข้าใจฐานคิดที่สำคัญในการสร้างละครเรื่องความตระหนักรู้จิตสำนึกสาธารณะ ควรเข้าใจบริบทของ

สภาพสังคมที่อยู่อาศัย เพราะสภาพแวดล้อม เศรษฐกิจ ชุมชนสังคมย่อมมีความแตกต่างกันในแต่ละพื้นที่ที่ย่อมส่งผลให้การขาดประเด็นจิตสำนึกสาธารณะแตกต่างกันออกไปในแต่ละบริบทพื้นที่

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการศึกษาการพัฒนากิจกรรมกิจกรรมละครพูดเพื่อเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ กับกลุ่มเป้าหมายอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเด็กระดับชั้นประถมศึกษาด้วยการนำรูปแบบละครตามแนวทางของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ไปเสริมสร้างความตระหนักรู้ในด้านอื่นๆ นอกเหนือจากด้านการเสริมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรวิจัยเกี่ยวกับการใช้กิจกรรมละครอื่นๆ เพื่อเป็นการเสริมแรงให้แก่ผู้เรียน เพราะผู้เรียนอยู่ในช่วงวัยที่ยากเรียนรู้อยากลอง หากทำกิจกรรมละครที่ปรากฏในหลักสูตรก็อาจจะไม่ตอบโจทย์ผู้เรียนซึ่งมีการแปรเปลี่ยนตามสภาพสังคม

เอกสารอ้างอิง

- กรมวิชาการ. (2551). *หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กรรณิการ์ แสงทอง. (2553). *การนำกระบวนการละครมาใช้เพื่อแก้ไขและฟื้นฟู*. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ชัยวัฒน์ สุทธิรัตน์. (2552). *สอนเด็กให้มีจิตสาธารณะ*. กรุงเทพฯ: วี พรินท์.
- ธนวรรณ นิธิปทานนท์. (2558). *กระบวนการสร้างพื้นที่ทางวัฒนธรรมเพื่อการท่องเที่ยว : ศึกษากรณีเพลินวาน อำเภอหัวหิน จังหวัดประจวบคีรีขันธ์ (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุชนิพนธ์ิต สาขาวิชาสหวิทยาการ)*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ธนสิน ชุตินธรานนท์. (2560). *ละครการศึกษาในสังคมตะวันตกและสังคมไทย*. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 37(4), 195-207.
- ปาริชาติ จิ่งวิวัฒนาภรณ์. (2545). *การใช้ละครสร้างสรรค์ในการพัฒนาผู้เรียน (รายงานการวิจัย)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ปิยวดี มากพา. (2554). *ละครพูดในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว แนวคิดการใช้ศิลปะเพื่อการพัฒนา*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 13(1), 41-45.
- ปิยวดี มากพา. (2555). *การสังเคราะห์งานวิจัยทางนาฏศิลป์ไทย*. *วารสารสถาบันวัฒนธรรมและศิลปะ*, 14(1), 112-117.

- พรพรรณ ผิวผาย. (2561). *กิจกรรมละครสร้างสรรค์ พัฒนาทักษะชีวิตการตระหนักรู้ในตนเอง เด็กเร่ร่อน ศูนย์เด็กก่อสร้างนานาชาติ มูลนิธิสร้างสรรค์เด็ก* (วิทยานิพนธ์การศึกษา มหำบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดงศึกษา). นครนายก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- พรรัตน์ ดำรุง. (2547). *การละครสำหรับเยาวชน*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ภรณ์ คุรุรัตน์. (2545). *อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพรองศาสตราจารย์ ดร.ภรณ์ คุรุรัตน์*. สืบค้น 25 สิงหาคม 2565, จาก <https://opac.lib.kmitl.ac.th/catalog/BibItem>
- ภัทรศิลป์ สุภัณฑ์ และกิตติ มีชัยเขตต์. (2561). *ละครเพื่อการศึกษาในศตวรรษที่ 21*. สืบค้น 25 สิงหาคม 2565, จาก <http://www.farcas.ssru.ac.th/index.php/component>
- วรัญญู ปิ่นฉ่ำ. (2558). *การพัฒนาพฤติกรรมความกล้าแสดงออกของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนเบญจมเทพอุทิศจังหวัดเพชรบุรี โดยใช้กิจกรรมการละคร* (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหำบัณฑิต สาขาศิลปะการแสดงศึกษา). นครนายก: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- วราภรณ์ ศรีภรณ์. (2563). *การพัฒนาชุดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมความสามารถในการ แต่งบทร้อยกรอง ตามรูปแบบการสอนแบบซินเนคติกส์ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้แบบ ร่วมมือสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1. วารสารวิชาการหลักสูตรและการสอน, 12(34), 43-52.*
- สุรพล วิรุฬห์รักษ์. (2547). *วิวัฒนาการนาฏศิลป์ไทยในกรุงรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2325-2477* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัญชลี ยิ่งรักษ์พันธ์. (2550). *ผลการใช้สถานการณ์จำลองผลานกับเทคนิคการประเมินผลจาก สภาพจริงเพื่อพัฒนาจิตสาธารณะ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 5* (วิทยานิพนธ์ การศึกษามหำบัณฑิต สาขาการวัดการศึกษา). นครนายก: มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ.
- อาจารย์ พูนเกษม. (2561). *การพัฒนากิจกรรมละครในรูปแบบละครหลวงวิจิตรวาทการเพื่อ ส่งเสริมค่านิยมด้านความพอเพียง*. (วิทยานิพนธ์การศึกษามหำบัณฑิต สาขา ศิลปะศึกษา). นครนายก: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิต วิถีถัดไปของเยาวชน*

THE EFFECT OF NEW NORMAL MENTAL HEALTH ENHANCEMENT MODEL TOWARDS NEXT NORMAL FOR YOUTHS

ต้องรัก จิตรบรรเทา, นาวิณ พรหมใจสา, ทิพวรรณ เมืองใจ, ประภาส ณ พิกุล
Tongrak Jitbantao, Nawin Promjisa, Tippawan Mounjai, Praphat Na Phikun
มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
Chiang Rai Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: tongrak.jit@crru.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน ด้วยโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการเป็นการวิจัยเชิงทดลอง โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีคะแนนเฉลี่ยของสุขภาพจิต ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 25 ลงไป จากนั้นทำการสัมภาษณ์เยาวชนที่สมัครใจเข้าร่วมโปรแกรมกลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนอายุ 15-25 ปี ในตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 60 คน การเก็บข้อมูลผลการทดลองใช้แบบสอบถามสุขภาพจิตของเยาวชนเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนสุขภาพจิตก่อน หลัง และติดตามผลการเข้าร่วมโปรแกรมด้วยการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดหนึ่งทาง วิเคราะห์เปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ และการทดสอบภายหลังของค่าเฉลี่ยสุขภาพจิตของเยาวชนโดยรวม และรายงานองค์ประกอบด้วยวิธี Least Significant Differences (LSD)

ผลการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิต ระยะติดตามผลและหลังการทดลอง เยาวชนมีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนติดตามผลมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อน หลัง และติดตามผลการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ แสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนมีประโยชน์และมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชน

คำสำคัญ: โปรแกรมการให้คำปรึกษากลุ่ม; สุขภาพจิต; เยาวชน

Abstract

This research aimed to develop the new normal mental health enhancement model towards the next normal for youths using the integrative group counseling program. It was the experimental research that the sample group had a mean score of mental health under percentile 25, and the voluntary youths were interviewed. The sample group was 60 youths aged 15-25 years old in Ban Du Sub-district, Muang District, Chiang Rai Province. A questionnaire about the youth's mental health was used to collect the data and compare the mean score before and after participating in the program and during the follow-up period using One -Way ANOVA Repeated Measurement method. Pair comparison and Post Hoc Test of the mean of youth's mental health in overall and by aspect were analyzed using the Least Significant Differences (LSD) method.

Results illustrated that the mean of causal factors of family relationship, self-esteem, life goal, and mental health during the follow-up period and after the experiment was higher than before the experiment. Further, the mean of the follow-up period was higher than after the experiment with a statistical significance of .01. The mean difference before, after, and during the follow-up period had a statistical significance. It demonstrated that the new normal mental health enhancement model towards the next normal for youths was useful and effective for enhancing youth's mental health.

Keywords: Group counseling program; Mental health; Youths

บทนำ

สุขภาพจิตที่ดีเป็นส่วนสำคัญของสุขภาพและสุขภาวะ สุขภาพจิตของบุคคลและโรคจิตเวชที่พบบ่อยหลายโรคถูกกำหนดโดยสภาพแวดล้อมทางสังคม เศรษฐกิจและกายภาพที่มีผลต่อแต่ละช่วงวัยของชีวิต ปัจจัยเสี่ยงต่อโรคจิตเวชที่พบบ่อยหลายโรคสัมพันธ์อย่างมากกับความเหลื่อมล้ำทางสังคม หมายความว่ายิ่งมีความเหลื่อมล้ำมากเท่าใดก็ยิ่งมีความเสี่ยงจากความเหลื่อมล้ำมากขึ้นเท่านั้น องค์การอนามัยโลกได้นิยามคำว่า สุขภาพจิต (mental health) หมายถึง สภาพสุขภาวะที่บุคคลรับรู้ศักยภาพของตน สามารถรับมือกับความเครียดในชีวิต สามารถทำงานให้เกิดประโยชน์และสร้างสรรค์ และสามารถทำประโยชน์ให้แก่สังคมของตนเองได้ (ปริทรรศ ศิลปะกิจ และพันธุ์ธนาภักดิ์, 2560) จากการติดตามอัตราการฆ่าตัวตายของคนไทย พบว่า มีอัตราที่ค่อย ๆ ไต่ระดับสูงขึ้น โดยฆ่าตัวตายสำเร็จอยู่ที่ 6 คนต่อแสนประชากรมาหลายปี แต่พบว่าปี 2561 เพิ่มขึ้นเป็น 6.3 คนต่อแสนประชากร และปี 2563 เพิ่ม

เป็น 7.3 คนต่อแสนประชากร โดยมีปัจจัยมาจากกลุ่มเปราะบาง 3 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มผู้มีปัญหาความสัมพันธ์ส่วนบุคคลในครอบครัวหรือคนใกล้ชิด กลุ่มผู้เจ็บป่วยเรื้อรังหรือมีปัญหาสุขภาพจิต หรือมีภาวะซึมเศร้า และกลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจ ซึ่งในช่วงปี 2563 กลุ่มผู้ที่ได้รับผลกระทบจากปัญหาเศรษฐกิจเริ่มมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น และเป็นกลุ่มที่ต้องเพิ่มการเฝ้าระวังมากขึ้น นอกจากนี้ จากการสำรวจสถานะทางสังคม วัฒนธรรม และสุขภาพจิต พ.ศ. 2561 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ พบว่า วัยรุ่นและเยาวชนอายุ 15-24 ปี มีระดับสุขภาพจิตต่ำที่สุดเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มช่วงอายุอื่น โดยรวมมีคะแนน 31.2 (เต็ม 45 คะแนน) ซึ่งต่ำกว่าคะแนนเฉลี่ยของประเทศที่ 31.6 คะแนน และเมื่อดูแนวโน้มของคะแนนสุขภาพจิต พบว่า สัดส่วนผู้ที่มีคะแนนสุขภาพจิตต่ำกว่าคนทั่วไปมีแนวโน้มดีขึ้นในปี 2554 แต่กลับแย่ลงในปี 2562 และพบว่า คะแนนสุขภาพจิตสูงกว่าคนทั่วไปลดลงจากร้อยละ 29.7 ในปี 2554 เป็นร้อยละ 19.8 ในปี 2561 โดยวัยรุ่นและเยาวชนในภาคเหนือมีคะแนนสุขภาพจิตต่ำที่สุดที่ 30.4 คะแนน

ข้อมูลข้างต้นสอดคล้องกับการให้บริการสายด่วนปรึกษาสุขภาพจิต 1323 ที่พบว่า กลุ่มเยาวชนโทรเข้ามาปรึกษาปัญหาสุขภาพจิตมากขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2561 จากการใช้บริการทั้งสิ้น 70,534 ครั้ง เป็นกลุ่มเด็กอายุ 11-19 ปี 10,298 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 14.6 และเป็นกลุ่มเยาวชนอายุ 20-25 ปี 14,173 ครั้ง คิดเป็นร้อยละ 20.1 โดย 5 อันดับปัญหาที่พบมากที่สุดในกลุ่มเด็กและเยาวชน คือ ปัญหาความเครียดหรือวิตกกังวล ปัญหาทางจิตเวช ปัญหาความรัก ปัญหาซึมเศร้า และปัญหาครอบครัว สำหรับในช่วง 6 เดือนแรกของปีงบประมาณ 2562 มีผู้โทรเข้ามาใช้บริการทั้งสิ้น 40,635 ครั้ง เป็นกลุ่มเด็กและเยาวชนอายุ 11-25 ปี จำนวน 13,658 ครั้ง เมื่อจำแนกตามประเภทของปัญหา พบว่า สัดส่วนของเด็กและเยาวชนที่มีปัญหาความเครียดหรือวิตกกังวล ปัญหาความรัก ซึมเศร้า และมีความคิดหรือความพยายามฆ่าตัวตายมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ จากการสำรวจเรื่องสุขภาพจิตของโครงการยูริพอร์ตประเทศไทย ในช่วงเดือนกันยายน 2561 พบว่า ในกลุ่มเยาวชนอายุ 15-24 ปี การเรียน/การสอบเป็นเรื่องที่สร้างความกดดันทำให้รู้สึกเครียดหรือกังวลมากที่สุด โดยกว่าครึ่งตอบว่า 2 สัปดาห์ที่ผ่านมาเคยรู้สึกหดหู่ เศร้า สิ้นหวัง ท้อแท้ และ 1 ใน 4 เคยคิดทำร้ายตัวเองหรือฆ่าตัวตาย (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) จากประเด็นปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ทุกหน่วยงานภาคส่วนที่เกี่ยวข้องต่างหาแนวทางการป้องกันและแก้ไขปัญหาสุขภาพจิตในกลุ่มเด็กและเยาวชนเป็นปัญหาที่สามารถป้องกันได้โดยความร่วมมือของทุกภาคส่วนทั้งในระดับครอบครัว สถานศึกษา และสังคม โดยเฉพาะการใช้ชีวิตของเยาวชนไทยในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ไม่ว่าจะเป็น โครงสร้างสังคมและครอบครัวที่เปลี่ยนแปลง พลวัตทางวัฒนธรรมในสังคม วัฒนธรรม ศาสนาที่เปลี่ยนแปลง ระบบการศึกษา โรงเรียนและการเรียนรู้ สื่อ และวัฒนธรรมการสื่อสารของคนรุ่นใหม่ สภาพการเมืองการปกครอง รวมถึงโครงสร้างทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลง ภายใต้อาณัติเยาวชนที่กำลังเผชิญกับปรากฏการณ์หลายด้าน และมาพร้อมด้วยเงื่อนไขปัจจัยแวดล้อมที่ส่งผลกระทบต่อ

ต่อการใช้ชีวิตเยาวชนไทยยุคใหม่ ล้วนแล้วแต่ชี้ให้เห็นประเด็นที่สำคัญในการศึกษาและพัฒนาพฤติกรรมของเยาวชนที่ต้องมีการปรับตัวจากชีวิตวิถีใหม่ (New Normal) สู่วิถีวิถีถัดไป (Next Normal) ที่มีความหลากหลาย รวมถึงผู้วิจัยจึงได้ศึกษาหาแนวทางที่จะช่วยเหลือเยาวชน โดยเฉพาะเยาวชนที่อาศัยในตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย ซึ่งเป็นพื้นที่ในเขตบริการของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย ที่มีจำนวนประชากรเยาวชนในช่วงอายุ 15-25 ปี จำนวน 20,334 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) และถือได้ว่าเป็นพื้นที่ที่มีความหลากหลายของเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมที่เกิดจากการหลอหลอมของความเป็นกึ่งเมืองกึ่งชนบท ดังนั้นกลุ่มของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จึงเป็นกลุ่มคนที่จะต้องมีการปรับตัวอยู่ตลอดเวลา ต้องเผชิญวิกฤตการณ์การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เทคโนโลยี และการวางแผนในการดำรงชีวิตสู่วัยผู้ใหญ่ ซึ่งการปรับตัวเหล่านี้ส่งผลต่อพฤติกรรมการแสดงออก และการดำรงชีวิตของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย หากเยาวชนเหล่านี้ไม่สามารถดำรงชีวิตในทางที่เหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นได้ ก็อาจส่งผลให้มีปัญหาสุขภาพจิตได้ ดังนั้นเพื่อให้เยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงรายสามารถที่จะเติบโตและพัฒนาศักยภาพของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงควรได้รับการพัฒนาในรูปแบบของการบูรณาการทั้งด้านสังคม อารมณ์ ร่างกาย สติปัญญา

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งเป็นการสร้างรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน ด้วยโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชน

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เยาวชนที่มีอายุ 15-25 ปี ที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 20,334 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2562) กลุ่มตัวอย่างที่ใช้สำหรับศึกษาผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย คือ เยาวชนที่อาศัยอยู่ในตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาเบื้องต้นจากคะแนนเฉลี่ยของสุขภาพจิต โดยเลือกเยาวชนที่มีคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิต ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ไทม์ที่ 25 ลงไปตามหลักการแบ่งเกณฑ์ที่น่าเชื่อถือของคลาร์ก-คาร์เตอร์ (Clark, 2005) จากนั้นจึงทำการสัมภาษณ์

เยาวชนที่สมัครใจเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน ตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย โดยมีรายละเอียดในการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย คือ 1) ผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Random sampling) จากเยาวชนที่มีคะแนนเฉลี่ยสุขภาพจิต ตั้งแต่เปอร์เซ็นต์ที่ 25 ลงไป และสมัครใจเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จำนวน 60 คน 2) ผู้วิจัยนัดพบเยาวชน จำนวน 60 คน ที่มีความประสงค์และตอบรับการเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย จากนั้นผู้วิจัยชี้แจงรายละเอียดและวัตถุประสงค์ในการเข้าร่วมการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนตำบลบ้านดู่ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงราย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการในการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน ซึ่งเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของทฤษฎี หลักการแนวคิด และเทคนิคต่าง ๆ ของการให้คำปรึกษา เทคนิคทางจิตวิทยา และเทคนิคการฝึกอบรมที่จะนำมาประยุกต์ใช้ในการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในแต่ละปัจจัยเชิงสาเหตุ ได้แก่ สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีเป้าหมายชีวิต จำนวน 2 วัน ๆ ละ 6 ชั่วโมง รวมทั้งสิ้น 12 ชั่วโมง มีขั้นตอนการดำเนินการ 3 ขั้นตอน คือ ขั้นเริ่มต้น (Initial Stage) ขั้นดำเนินการ (Working Stage) และขั้นยุติกลุ่มฝึกอบรม (Ending Stage)

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์เพื่อตรวจสอบคุณภาพของโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการในการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน ด้วยการวิเคราะห์ความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยพิจารณาถึงความสอดคล้องเหมาะสมด้านวัตถุประสงค์ การเลือกใช้ทฤษฎี เทคนิคการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มบูรณาการ และเทคนิคทางจิตวิทยา และขั้นตอนของโปรแกรมการให้คำปรึกษาแบบกลุ่มบูรณาการกับความคิดเห็น เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยสุขภาพจิตของเยาวชน ก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผลของกลุ่มทดลอง โดยใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำชนิดหนึ่งทาง (One -Way ANOVA Repeated Measurement) (Stevens, 2002) และเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ และการทดสอบภายหลัง (Post Hoc Test) ของค่าเฉลี่ยสุขภาพจิตของเยาวชน โดยรวม และรายองค์ประกอบก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และหลังการติดตามผล ด้วยวิธี Least Significant Differences (LSD)

ผลการวิจัย

การศึกษาผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ผู้วิจัยได้ตรวจสอบการแจกแจงเป็นโค้งปกติ (Normality) พบว่า ระยะเวลาก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล มีค่านัยสำคัญทางสถิติอยู่ระหว่าง .06-.12 แสดงให้เห็นว่า สุขภาพจิตของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล มีการแจกแจงเป็นโค้งปกติ สามารถทำการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบวัดซ้ำทางเดียว (One-Way Repeated Measures ANOVA) ได้ดังนี้

1. ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของสุขภาพจิตของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ผู้วิจัยทำการหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และระดับของสุขภาพจิตเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของสุขภาพจิตของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล (n=60)

สุขภาพจิต ของเยาวชน	ก่อนการทดลอง			หลังการทดลอง			ติดตามผล		
	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ปัจจัยเชิงสาเหตุ	3.37	0.38	ปานกลาง	4.38	0.19	มาก	4.52	0.17	มากที่สุด
สัมพันธภาพภายใน ครอบครัว	3.46	0.59	ปานกลาง	4.47	0.45	มาก	4.60	0.46	มากที่สุด
การเห็นคุณค่าในตนเอง	3.37	0.33	ปานกลาง	4.21	0.17	มาก	4.38	0.20	มาก
การมีเป้าหมายชีวิต	3.28	0.38	ปานกลาง	4.45	0.19	มาก	4.56	0.19	มากที่สุด
สุขภาพจิต	3.26	0.21	ปานกลาง	4.05	0.34	มาก	4.39	0.11	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า ก่อนการทดลอง เยาวชนมีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุเท่ากับ 3.37 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุเท่ากับ 4.38 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 อยู่ในระดับมาก และติดตามผล มีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุเท่ากับ 4.52 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.17 อยู่ในระดับมากที่สุด และสามารถพิจารณารายปัจจัยเชิงสาเหตุได้ดังนี้

สัมพันธภาพภายในครอบครัว พบว่า ก่อนการทดลอง เยาวชนมีค่าเฉลี่ยสัมพันธภาพภายในครอบครัวเท่ากับ 3.46 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.59 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสัมพันธภาพภายในครอบครัวเท่ากับ 4.47 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.45 อยู่ในระดับมาก และติดตามผล มีค่าเฉลี่ยสัมพันธภาพภายในครอบครัวเท่ากับ 4.60 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.46 อยู่ในระดับมากที่สุด

การเห็นคุณค่าในตนเอง พบว่า ก่อนการทดลอง เยาวชนมีค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 3.37 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.33 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 4.21 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.17

อยู่ในระดับมาก และติดตามผล มีค่าเฉลี่ยการเห็นคุณค่าในตนเองเท่ากับ 4.38 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.20 อยู่ในระดับมาก

การมีเป้าหมายชีวิต พบว่า ก่อนการทดลอง เยาวชนมีค่าเฉลี่ยการมีเป้าหมายชีวิตเท่ากับ 3.28 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.38 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยการมีเป้าหมายชีวิตเท่ากับ 4.45 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 อยู่ในระดับมาก และติดตามผล มีค่าเฉลี่ยการมีเป้าหมายชีวิตเท่ากับ 4.56 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.19 อยู่ในระดับมากที่สุด

สุขภาพจิตของเยาวชน พบว่า ก่อนการทดลอง เยาวชนมีค่าเฉลี่ยสุขภาพจิตเท่ากับ 3.26 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.21 อยู่ในระดับปานกลาง หลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสุขภาพจิตเท่ากับ 4.05 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.34 อยู่ในระดับมาก และติดตามผล มีค่าเฉลี่ยสุขภาพจิตเท่ากับ 4.39 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.11 อยู่ในระดับมาก

2. การเปรียบเทียบผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ผู้วิจัยทำการเปรียบเทียบผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 การเปรียบเทียบผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล (n=60)

สุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไป	SS	df	MS	F	p
ปัจจัยเชิงสาเหตุ					
ระยะเวลาฝึกอบรม	49.98	1.66	25.30	345.42**	.00
ความคลาดเคลื่อน	8.02	97.93	0.08		
Mauchly's W=0.76 $\chi^2=15.46$ df=2 p=.00					
สัมพันธภาพภายในครอบครัว					
ระยะเวลาฝึกอบรม	46.97	2.00	23.48	95.27**	.00
ความคลาดเคลื่อน	29.08	118.00	0.24		
Mauchly's W=0.74 $\chi^2=14.45$ df=2 p=.00					
การเห็นคุณค่าในตนเอง					
ระยะเวลาฝึกอบรม	32.25	1.75	20.09	289.01**	.00
ความคลาดเคลื่อน	7.19	103.49	0.07		
Mauchly's W=0.82 $\chi^2=10.85$ df=2 p=.00					
การมีเป้าหมายชีวิต					
ระยะเวลาฝึกอบรม	60.54	1.69	35.84	400.52**	.00
ความคลาดเคลื่อน	8.91	99.65	0.08		
Mauchly's W=0.78 $\chi^2=13.94$ df=2 p=.00					
สุขภาพจิต					
ระยะเวลาฝึกอบรม	40.26	1.41	28.44	1005.21**	.00
ความคลาดเคลื่อน	2.36	83.52	0.02		
Mauchly's W=0.56 $\chi^2=33.23$ df=2 p=.00					

**p<.01

จากตารางที่ 2 การตรวจสอบข้อตกลงเบื้องต้นของสุขภาพจิตของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลพบว่า ผลต่างของค่าเฉลี่ยของความแปรปรวนในการวัดซ้ำของปัจจัยเชิงสาเหตุ ประกอบด้วย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผลมีความเท่ากันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผู้วิจัยจึงอ่านผลการวิจัยแบบ Huynh-Feldt ต่อไป

การเปรียบเทียบผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล ซึ่งเยาวชนที่มีระยะเวลาแตกต่างกันมีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุ ($F=345.42$ $df=1.66$ $p=.00$) สัมพันธภาพภายในครอบครัว ($F=95.27$ $df=2.00$ $p=.00$) การเห็นคุณค่าในตนเอง ($F=289.01$ $df=1.75$ $p=.00$) การมีเป้าหมายชีวิต ($F=400.52$ $df=1.69$ $p=.00$) และสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไป ($F=1005.21$ $df=1.41$ $p=.00$) แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ผู้วิจัยจึงทำการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ด้วยวิธีการของบอนโฟรีน (Bonferroni) ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยรายคู่ของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในระยะก่อนการทดลอง หลังการทดลอง และติดตามผล

สุขภาพจิตของเยาวชน	การทดลองที่นำมาเปรียบเทียบ	MD	p
ปัจจัยเชิงสาเหตุ	หลังการทดลอง(M=4.38)-ก่อนการทดลอง(M=3.37)	1.01**	.00
	ติดตามผล(M=4.52)-ก่อนการทดลอง(M=3.37)	1.15**	.00
	ติดตามผล(M=4.52)-หลังการทดลอง(M=4.38)	0.14**	.00
สัมพันธภาพภายในครอบครัว	หลังการทดลอง(M=4.47)-ก่อนการทดลอง(M=3.46)	1.01**	.00
	ติดตามผล(M=4.60)-ก่อนการทดลอง(M=3.46)	1.14**	.00
	ติดตามผล(M=4.60)-หลังการทดลอง(M=4.47)	0.13**	.00
การเห็นคุณค่าในตนเอง	หลังการทดลอง(M=4.21)-ก่อนการทดลอง(M=3.37)	0.84**	.00
	ติดตามผล(M=4.38)-ก่อนการทดลอง(M=3.37)	1.01**	.00
	ติดตามผล(M=4.38)-หลังการทดลอง(M=4.21)	0.17**	.00
การมีเป้าหมายชีวิต	หลังการทดลอง(M=4.45)-ก่อนการทดลอง(M=3.28)	1.17**	.00
	ติดตามผล(M=4.56)-ก่อนการทดลอง(M=3.28)	1.28**	.00
	ติดตามผล(M=4.56)-หลังการทดลอง(M=4.45)	0.11**	.00
สุขภาพจิต	หลังการทดลอง(M=4.05)-ก่อนการทดลอง(M=3.26)	0.79**	.00
	ติดตามผล(M=4.39)-ก่อนการทดลอง(M=3.26)	1.13**	.00
	ติดตามผล(M=4.39)-หลังการทดลอง(M=4.05)	0.34**	.00

** $p<.01$

จากตารางที่ 3 พบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตระยะเวลาติดตามผลและหลังการทดลองเยาวชนมีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุ ประกอบด้วย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ส่วนติดตามผล

มีค่าเฉลี่ยประกอบด้วย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

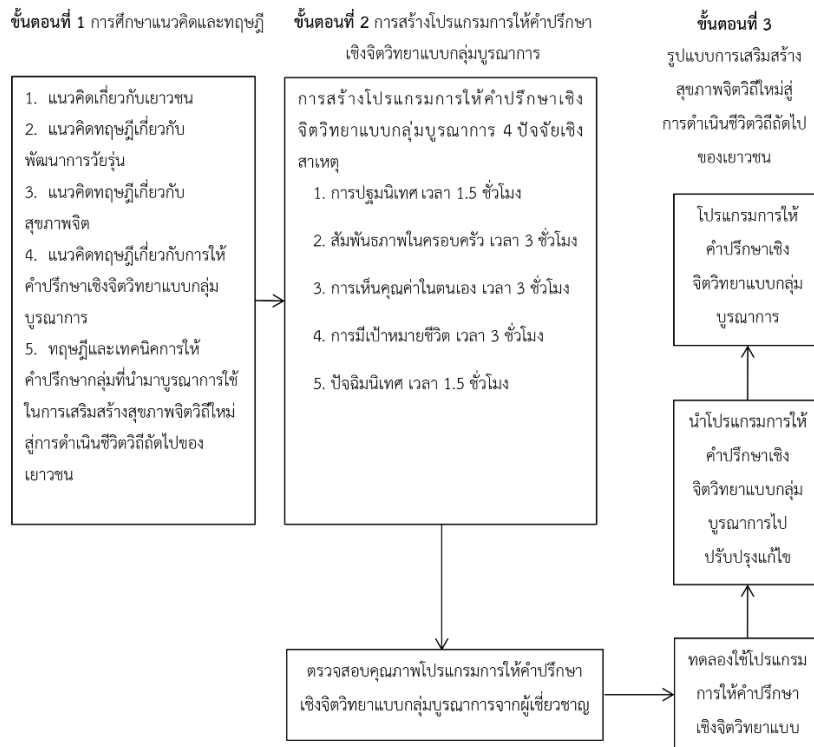
จากการวิจัยพบว่า สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตระยะเวลาติดตามผลและหลังการทดลองยาวชนมีค่าเฉลี่ยปัจจัยเชิงสาเหตุ ประกอบด้วย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนติดตามผลมีค่าเฉลี่ยประกอบด้วย สัมพันธภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง การมีเป้าหมายชีวิต และสุขภาพจิตสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อน หลัง และติดตามผลการทดลองการเข้าร่วมโปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติแสดงให้เห็นว่ารูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชนได้ ดังนั้นรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนจึงเป็นโปรแกรมที่มีประโยชน์และมีประสิทธิผล ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ วงศกร สมัยเอี่ยม และคณะ (2565) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพโดยประยุกต์ตามทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคต่อพฤติกรรมจัดการความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาโปรแกรมการจัดการกับความเครียดให้กับนักเรียน ทำให้นักเรียนสามารถจัดการความเครียดของตนได้ เพื่อรับมือกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมในปัจจุบัน และการศึกษาของ รมณภัทร กตต์นวังศกร (2557) ได้ศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษา พบว่า ผลการประเมินความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตของโรงเรียนบางจาก (โกมลประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร อยู่ในระดับดี เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการตระหนักและเห็นคุณค่าในตนเองและผู้อื่น ด้านการวิเคราะห์ ตัดสินใจ และแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ ด้านการจัดการกับอารมณ์และความเครียด และด้านการสร้างพันธมิตรที่ดีกับผู้อื่น มีความสามารถในการใช้ทักษะชีวิตอยู่ในระดับดีทุกด้าน นอกจากนี้การศึกษาของ เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง (2564) ที่ได้ศึกษาเรื่องการส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ โดยการใช้สื่อสารสุขภาพโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์ ซึ่งเป็นการใช้เทคโนโลยีและสื่อใหม่เข้ามาช่วย โดยเป็นสื่อที่วัยรุ่นใช้จำนวนมาก จึงเป็นเครื่องมือสื่อสารที่นำมาสร้างเสริมพฤติกรรมลดสุขภาพของวัยรุ่นเพื่อให้ได้รับรู้ แลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับสุขภาพด้านโภชนาการ การออกกำลังกาย การพักผ่อน และด้านอื่น ๆ รวมถึงการศึกษาของ สุปรีชา แก้วสวัสดิ์ และคณะ (2562) ที่ได้ศึกษาการพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพของเยาวชน ตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง พบว่า ผลการถอดบทเรียนหลังจากจัด

กิจกรรมวางแผนแบบมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในชุมชนร่วมกับเยาวชนมีแนวทางการพัฒนาแบบ CIPERC Guideline ที่สามารถนำไปใช้การพัฒนาการสร้างเสริมสุขภาพเยาวชนในพื้นที่เกาะได้อย่างเหมาะสมแต่ควรมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับการศึกษาต่างประเทศหลายการศึกษา อาทิเช่น การศึกษาของ McGorry et al. (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การออกแบบและขยายการดูแลสุขภาพจิตเยาวชนแบบบูรณาการ ผลการศึกษาพบว่า การออกแบบและการขยายการดูแลสุขภาพจิตเยาวชนแบบบูรณาการมีผลต่อสุขภาพจิตของเยาวชนที่มารับบริการ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการยกระดับความสำคัญในการดูแลสุขภาพจิตของเยาวชน หรือ Taylor (2022) ได้ศึกษาเรื่อง การกำหนดลำดับความสำคัญของการวิจัยสำหรับสุขภาพจิตสาธารณะของเยาวชน : ภาพสะท้อนเกี่ยวกับแนวทางการทำงานร่วมกันเพื่อการทำงานแบบสหวิทยาการ ผลการศึกษา พบว่า การสร้างความสัมพันธ์ที่สนับสนุนแนวทางทั้งระบบ สื่อสังคม การเปลี่ยนแปลง ปรับปรุงการเชื่อมโยงระหว่างการบริหารต่าง ๆ การพัฒนาและฝึกอบรมสำคัญต่อสุขภาพจิตของเยาวชน โดยให้ครอบครัว โรงเรียน และชุมชน มีส่วนร่วมในการพัฒนาดังกล่าว เช่นเดียวกันกับการศึกษาของ Mawn (2016) ได้ศึกษาเรื่อง การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของเยาวชนในการวิจัยสุขภาพจิต โดยผลการศึกษา พบว่า เยาวชนมีความสนใจอย่างแข็งขันในการส่งเสริมสุขภาพจิต โดยการแสดงความปรารถนาที่จะมีส่วนร่วมในการวิจัยด้านการฝึกอบรมเกี่ยวกับสุขภาพจิต เพราะพวกเขาตระหนักดีว่าการฝึกอบรมดังกล่าวมีความสำคัญอย่างมากต่อการส่งเสริมและพัฒนาสุขภาพจิตของเยาวชน หรือ Sale (2022) ได้นำเสนอบทความเกี่ยวกับวิธีการแก้ปัญหาที่เป็นนวัตกรรมในการสนับสนุนและปรับปรุงสุขภาพจิตของเยาวชน เขากล่าวว่า เยาวชนต้องการได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่เกี่ยวกับการจัดการสุขภาพจิตของตนได้ ไม่ว่าจะเป็นการรณรงค์เพื่อสร้างความตระหนักรู้ หรือบริการที่ให้การดูแลและการสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพจิตของเยาวชน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน แสดงว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชน ระยะติดตามผลและหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนติดตามผลมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อน หลัง และติดตามผลการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้น รูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนมีประโยชน์และมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชน อีกทั้ง การศึกษาคั้งนี้ เป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ดังนั้น ผลการศึกษาจึงมีลักษณะจำเพาะตามอัตลักษณ์และบริบทของกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่ศึกษา ทำให้สามารถนำองค์ความรู้และนวัตกรรมที่ได้จากการศึกษาคั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และต่อยอดการศึกษาได้

อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับชุมชนและพื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ โดยเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้นทางคณะผู้วิจัยจะมีการคืนกลับข้อมูลสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ โดยเน้นที่การเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม โดยแสดงเป็นรูปแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

เสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีดีดีไปของเยาวชน ควรจะพัฒนาทุกปัจจัยเชิงสาเหตุ คือ การเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีเป้าหมายชีวิต เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กันโดยทั้งนี้จะต้องมีการพัฒนา และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรเสริมสร้างสุขภาพจิตสัมพันธ์ภาพภายในครอบครัว การเห็นคุณค่าในตนเอง และการมีเป้าหมายชีวิต เนื่องจากเป็นปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กัน โดยทั้งนี้จะต้องมีการพัฒนา และมีการติดตามผลอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการพัฒนารูปแบบโปรแกรม หรือวิธีการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนในรูปแบบอื่น ๆ เพิ่มเติมที่นอกเหนือไปจากกลุ่มฝึกอบรม เช่น Computer-Based Training Web-Based Training E-Learning หรือ Learning Portals

เอกสารอ้างอิง

- ปีชี นิวส์. (2564). *ฆ่าตัวตาย : ตัวเลขคนไทยปลิดชีพตัวเองได้ระดับขึ้นระหว่างการระบาดของโควิด-19*. สืบค้นเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม 2565, จาก www.bbc.com/thai/thailand-57721370
- ปริทรรศ ศิลปะกิจ และพันธุณา กิตติรัตนไพบูลย์. (2560). แนวโน้มและปัจจัยที่มีผลต่อระดับสุขภาพจิตคนไทย: การสำรวจระดับชาติ ปี พ.ศ.2561. *วารสารสุขภาพจิตแห่งประเทศไทย*, 28(2), 121-135.
- เยาวนารถ พันธุ์เพ็ง. (2564). การส่งเสริมสุขภาพของวัยรุ่นโดยใช้สื่อสังคมออนไลน์. *วารสารสหศาสตร์ศรีปทุม ชลบุรี*, 7(1), 21-29.
- รมณภัทร กตตน์วงศ์กร. (2557). *การศึกษาผลการพัฒนาทักษะชีวิตของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนบางจาก (โกลนประเสริฐอุทิศ) สำนักงานเขตภาษีเจริญ กรุงเทพมหานคร* (สารนิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- วงศ์กร สมัยเอี่ยม และคณะ. (2565). ผลของโปรแกรมการส่งเสริมสุขภาพโดยประยุกต์ตามทฤษฎีแรงจูงใจเพื่อป้องกันโรคต่อพฤติกรรมจัดการความเครียดของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. *วารสารมหาวิทยาลัยคริสเตียน*, 28(2), 53-64.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2562). *จำนวนประชากรจังหวัดเชียงราย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสถิติแห่งชาติ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *เยาวชนไทยเสี่ยงเป็นภาวะซึมเศร้า-ฆ่าตัวตายแนวโน้มสูงขึ้น*. กรุงเทพฯ: สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- สุปริษา แก้วสวัสดิ์ และคณะ. (2562). การพัฒนาแนวทางการสร้างเสริมสุขภาพของเยาวชนตำบลเกาะลิบง อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง. *วารสารวิชาการสาธารณสุข*, 28(2). 31-42.
- Clark, D. (2005). Catalogue of parametric tests. *Encyclopedia of Statistics in Behavioral Science*, 1, 207-227.
- Golemiewski, R.T., & Blumberg, A. (1976). *Learning and Change in Groups*. London: Penguin Books.

- Kelly, H.L. (2007). Randomized Clinical Effectiveness Trial of Nurse-Administered Small-Group Cognitive Behavior Therapy for Persistent Insomnia in General Practice. *Sleep*, 30(5), 574-584.
- Lubin, B., & Eddy, W. (1970). The laboratory training model: rationale method and some thoughts for the future. *International Journal of Group Psychotherapy*, 20(3), 305-339.
- Mawn, L. (2016). Getting it right! Enhancing youth involvement in mental health research. *Health Expect*, 19(4), 908 – 919.
- McGorry, P.D., Mei, C., Chanen, A., & Hodges, C. (2022). Designing and scaling up integrated youth mental health care. *World Psychiatry*, 21(1), 61-76.
- Sale, J. (2022). *How innovative solutions can support and improve young people's mental health*. Geneva: World Economic Forum.
- Stevens, M.H. (2002). Resource quantity, not resource heterogeneity, maintains plant diversity. *Ecology Letters*, 5(3), 420 – 426.
- Taylor, A., et al. (2022). Defining research priorities for youth public mental health: reflections on a coproduction approach to transdisciplinary working. *Health Research Policy and Systems*, 20(1), 1-14.
- Thomas, N. (2012). A randomised controlled trial of acceptance-based cognitive behavioural therapy for command hallucinations in psychotic disorders. *Behaviour Research and Therapy*, 50(2), 110-121.

แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษา
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี*
GUIDELINES FOR EDUCATION MANAGEMENT IN A NEW NORMAL OF
EDUCATIONAL INSTITUTIONS AFFILIATED WITH SECONDARY EDUCATION
SERVICE AREA OFFICE, NONGTHABURI

ธมกร สุขวัฒนผล, สมชัย พุทธา, เสาวภาคย์ แผลมเพ็ชร
Tamakorn Sukwattanapon, Somchai Phuttha, Saowaphark Lampetch
มหาวิทยาลัยเกริก

Krirk University

Corresponding Author E-mail: tamakorn_s@skn.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ 2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ จำแนกตามขนาดโรงเรียน 3. เพื่อเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ และหัวหน้างาน จำนวนทั้งสิ้น 18 โรงเรียน รวม 144 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสอบถามความคิดเห็น มาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ และแบบสัมภาษณ์ชนิดกึ่งโครงสร้าง ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 คน สถิติและการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน สถิติทดสอบ One Way ANOVA และการวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ระดับการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุดทุก ด้าน 2. ผลการเปรียบเทียบการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำแนกตามขนาดโรงเรียน พบว่า โรงเรียน ขนาดกลางและขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05 3. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ได้แก่ ควรให้ผู้ปกครองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียน การสอนกับครูโดยสอนแบบ Teacher Learning Community (TLC)

คำสำคัญ: แนวทางการบริหารจัดการ; วิถีปกติใหม่; สถานศึกษา

Abstract

The objectives of this research were 1. to study education management in a new normal of educational institutions affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi, 2. to compare education management in a new normal of educational institutions affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi, classified by the size of schools, and 3. to suggest guidelines for education management in a new normal of educational institutions affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi. The sample consisted of school directors, deputy school directors, department heads, and supervisors affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi from 18 schools, totaling 144 people. The research instruments consisted of a 5-rating scale questionnaire about opinion and a semi-structured interview. There were five senior experts. Statistics for data analysis included frequency, percentage, mean, standard deviation, One Way ANOVA, and content analysis.

The results of the study are as follows: 1. The overall level of education management in a new normal of educational institutions affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi was at the highest level in all aspects. 2. The result of a comparison of education management in a new normal of educational institutions affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi, classified by the size of schools found that medium and small schools were different from extra-large schools with a statistical significance of 0.05. 3. Guidelines for education management in a new normal of educational institutions affiliated with Secondary Education Service Area Office, Nonthaburi, are as follows. An educational institution should provide opportunities for learning alternative programs and modify the teaching style through a teacher as the organizer of the learning center.

Keywords: Guidelines for Education Management; A New Normal; Educational institution

บทนำ

สถานการณ์การติดเชื้อไวรัส COVID-19 ในปัจจุบันทำให้สถานศึกษาซึ่งเป็นสถานที่ที่มียุทธศาสตร์ร่วมกันเป็นจำนวนมากมีความเสี่ยงสูงจากการระบาดของเชื้อไวรัส หากมีระบบการจัดการที่ไม่ดีอาจจะมีการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ได้ในกลุ่มเด็ก เนื่องจาก

เหตุการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในช่วงเดือนมีนาคม 2563 ที่ผ่านมา พบว่าการติดเชื้อไวรัส COVID-19 ส่วนใหญ่จะไม่ค่อยมีอาการหรือมีอาการแสดงค่อนข้างน้อย ความรุนแรงจะน้อยมาก และเด็กนักเรียนอาจจะเป็นพาหะในการนำเชื้อกลับมาที่บ้านด้วย ซึ่งอาจจะทำให้การแพร่ระบาดเกิดขึ้นได้อย่างรวดเร็ว (Super spread) ไปยังบุคคลในบ้านได้ ฉะนั้นสถานศึกษาจำเป็นที่จะต้องมีความรู้แนวทางการปฏิบัติหรือการบริหารในรูปแบบใหม่ เพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์และวิถีปกติใหม่ที่กำลังเกิดขึ้น สถานศึกษาจึงต้องมีการปรับเปลี่ยนมาตรการสำหรับการเปิดภาคเรียน จัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบใหม่ ซึ่งมีความสำคัญมากในการควบคุมการระบาด การวางแผนเปิดภาคเรียนจะต้องทำให้นักเรียน ผู้ปกครอง รวมถึงบุคคลที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วนมั่นใจว่า สามารถควบคุมไม่ให้เกิดการระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ในกลุ่มเด็กนักเรียนได้ (กรมอนามัย, 2563)

การบริหารการศึกษาเกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเท่าทันกับสถานการณ์ต่างๆ อาทิเช่น สถานการณ์ในปัจจุบันของการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ที่ส่งผลกระทบต่อในวงกว้าง ประเทศไทยได้รับผลกระทบจากการระบาดของเชื้อนี้ด้วย โดยเฉพาะส่งผลกระทบต่อระบบการศึกษา ได้แก่ ระบบการเรียนการสอน รวมไปถึงรูปแบบการบริหารจัดการสถาบันสถานศึกษาต่าง ๆ เนื่องจากต้องมีการปรับเปลี่ยนมาตรการต่าง ๆ ในการปฏิบัติตนและสถานศึกษาในเวลาเดียวกัน เพื่อการอยู่ร่วมกันในสังคมและป้องกันการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ด้วย ในสถานการณ์ปัจจุบันการปรับตัวเป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่ง เพื่อให้การดำรงชีวิตนั้นเป็นปกติและได้รับผลกระทบให้น้อยที่สุด แนวทางการบริหารจัดการศึกษาก็เหมือนกันในขณะนี้วิถีชีวิตของคนในสังคมเปลี่ยนแปลงไป ระบบการศึกษาที่ย่อมต้องมีการบริหารจัดการเพื่อให้สอดคล้องกับสถานการณ์หรือวิถีปกติใหม่ ที่เกิดขึ้นเช่นกัน (สำนักงานกองทุนสนับสนุนการส่งเสริมสุขภาพ, 2563)

การบริหารงานวิชาการในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ดำเนินการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาในด้านการบริหารการศึกษาในปัจจุบัน พบว่า ต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบภายในต่าง ๆ และแนวทางการปฏิบัติ เพื่อให้สอดคล้องกับภาพสังคมและวิถีปกติใหม่ได้แก่ รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ซึ่งกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดรูปแบบการจัดการเรียนการสอนสำหรับโรงเรียนในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อไวรัส COVID-19 ใน 3 รูปแบบ ซึ่งแต่ละโรงเรียนสามารถเลือกรูปแบบการจัดการเรียนการสอน โดยพิจารณาตามความเหมาะสมและบริบทของโรงเรียน ดังนี้ 1) การเรียนในชั้นเรียน (On-Site) การเรียนการสอนที่เน้นการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ในโรงเรียนหรือในชั้นเรียนเป็นหลัก โดยครูผู้สอนสามารถนำรูปแบบการเรียนการสอนอื่น ๆ มาบูรณาการใช้กับการเรียนในชั้นเรียนได้ เช่น การเรียนผ่านโทรทัศน์ (On-Air) หรือ การเรียนผ่าน อินเทอร์เน็ต (Online) 2) การเรียนผ่านโทรทัศน์ (On-Air) การเรียนการสอนทางไกลผ่านโทรทัศน์ในระบบดิจิทัล และระบบดาวเทียม เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงการเรียนรู้ในทุกครัวเรือน ทั้งนี้ มูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่าน

ดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ ได้อนุเคราะห์ในการส่งสัญญาณออกอากาศ 15 ช่องสัญญาณ (อนุบาล 1-ม.6) พร้อมทั้งอนุเคราะห์เนื้อหาสาระการเรียนรู้ในระดับ ชั้นอนุบาลปีที่ 1 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในส่วนเนื้อหาสาระการเรียนรู้ในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ถึง ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 โดยสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นผู้จัดทำสื่อวิดีโอทัศน์การเรียนการสอน และ 3) การเรียนการสอนแบบออนไลน์ (Online) การเรียนการสอนแบบออนไลน์ เป็นการศึกษาผ่านเครือข่ายอินเทอร์เน็ต โดยนักเรียนสามารถเลือกเรียนตามความสนใจ หรือครูอาจกำหนดเนื้อหาการเรียนรู้เพื่อให้นักเรียนเข้าถึงเนื้อหาด้วยตนเองได้ทุกที่ทุกเวลา เนื้อหาอาจประกอบด้วย ข้อความ รูปภาพ เสียง วิดีโอ และสื่อมัลติมีเดียอื่น ๆ ซึ่งนักเรียน ครู และเพื่อนร่วมชั้นเรียน สามารถติดต่อสื่อสาร ปรีกษาหรือแลกเปลี่ยนความคิดเห็นแบบเดียวกับการเรียนในชั้นเรียนทั่วไป ผ่านช่องทางการสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ อาทิเช่น E-mail, Chat, Social Network เป็นต้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563)

ดังนั้นจากการศึกษาข้อมูลและการวิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาเรื่อง "แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัด สำนักงานเขตพื้นที่ การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี" โดยศึกษาเกี่ยวกับสภาพปัจจุบันของการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ การบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ โดยจำแนกตามขนาดโรงเรียน และแนวทางในการจัดการรูปแบบการบริหารให้สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบันและวิถีชีวิตที่เปลี่ยนแปลงไป รวมไปถึงสถานการณ์ที่จะเกิดขึ้นในอนาคตด้วย

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี
2. เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำแนกตามขนาดโรงเรียน
3. เพื่อเสนอแนะแนวทาง การบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงผสม (Mixed Method Research) ซึ่งผู้วิจัยได้ใช้แบบสอบถาม และแบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยทำการวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติและนำเสนอรายงานในรูปแบบตารางประกอบความเรียง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่ทำหน้าที่เกี่ยวข้องกับการดำเนินงานการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ประกอบด้วย ผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีคำสั่งแต่งตั้งภายใน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ในสังกัดสถานศึกษาสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวนทั้งสิ้น 18 โรงเรียน รวม 234 คน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี, 2563) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้อำนวยการโรงเรียน โรงเรียนละ 1 คน จำนวน 18 โรงเรียน รวมได้ 18 คน รองผู้อำนวยการโรงเรียนและหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีคำสั่งแต่งตั้งภายใน โรงเรียนละ 4 คน จำนวน 18 โรงเรียน รวมได้ 72 คน หัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ 8 กลุ่มสาระฯ จำนวน 18 โรงเรียน 144 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสอบถามแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ของผู้บริหารโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ปีการศึกษา 2563 ซึ่งแบบสอบถามแบ่งออกเป็น 2 ตอน ได้แก่ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) และตอนที่ 2 การบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) การตรวจสอบความถูกต้องเที่ยงตรงของคำถาม (IOC) จากผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 ท่าน และทดลองใช้ (Try out) กับผู้บริหาร และกลุ่มหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 30 คน ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.940 แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured or Guided Interview) เพื่อเสนอแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ในการสร้างคำถามจะเลือกคำถามที่มีผลวิเคราะห์จากระดับการบริหารจัดการแบบวิถีปกติใหม่ที่มีค่าเฉลี่ยต่ำและเป็นที่น่าสนใจ และข้อกำหนดในการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานนทบุรี

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูลโดยผู้วิจัยขอความร่วมมือกับผู้อำนวยการโรงเรียนรองผู้อำนวยการโรงเรียน และหรือรองผู้อำนวยการโรงเรียนที่มีคำสั่งแต่งตั้งภายใน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ปีการศึกษา 2563 จำนวน 147 คน ในการดำเนินการตอบแบบสอบถาม จำนวน 147 ชุด สร้างแบบสอบถามโดยใช้ Google form โดยการสร้างแบบสอบถาม (Questionnaire) สอบถามผู้อำนวยการโรงเรียน รองผู้อำนวยการโรงเรียน และหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ปีการศึกษา 2563 แบ่งเป็น 2 ตอน 1) ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ประสบการณ์ทำงาน บทบาท และขนาดโรงเรียน 2) เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีชีวิตปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี เป็นแบบสอบถามประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) ตรวจสอบแบบสอบถามที่ได้รับกลับคืนมา โดยตรวจสอบความถูกต้องความครบถ้วนของข้อมูล แล้วนำมากำหนดรหัสคำตอบเพื่อทำการวิเคราะห์ประมวลผลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

ชุดที่ 1 แบบสอบถามตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม เป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ประกอบด้วย เพศ อายุ ระดับการศึกษา สถานภาพ ประสบการณ์ทำงาน และขนาดโรงเรียน ใช้ความถี่ (Frequency) ร้อยละ (Percentage) ตอนที่ 2 เป็นข้อมูลจากแบบสอบถามเกี่ยวกับการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีชีวิตปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี วิเคราะห์โดยใช้ ค่าเฉลี่ย \bar{X} (Mean) ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) ส่วนในการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีชีวิตปกติใหม่ จำแนกตามขนาดโรงเรียน ใช้สถิติ F-test (One Way ANOVA) (หากพบว่ามีความแตกต่างให้ทำการทดสอบรายคู่ ด้วยวิธีการของเชฟเฟ่ (Scheffe's Method)

ชุดที่ 2 วิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) การสร้างหัวข้อสรุปและกลุ่มหัวข้อสรุปแนวคิดในตัวข้อมูล โดยศึกษาทบทวนข้อมูลปฐมภูมิที่อยู่ในรูปข้อความทางภาษา (Textual Primary Data) ที่ได้จากการเก็บรวบรวมจากแหล่งต่าง ๆ แล้วจึงนำข้อมูลดังกล่าวมาจำแนกออกเป็นส่วนย่อย (Breaking Down) ตามหน่วยความหมาย (Meaning Unit) หรือหน่วยวิเคราะห์ (Analysis Unit) ในระดับเบื้องต้น

ผลการวิจัย

แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

ตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ค่าเฉลี่ยและส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานระดับแนวทางการบริหารจัดการศึกษา แบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี

แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีชีวิตปกติใหม่(New Normal)	\bar{X}	S.D.	ค่าระดับ	ลำดับ
ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและทันต่อเหตุการณ์	4.84	0.15	มากที่สุด	1
ด้านการปรับเปลี่ยนมุมมอง และยืดหยุ่น	4.82	0.19	มากที่สุด	3
ด้านการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีปกติใหม่ในสังคม	4.80	0.22	มากที่สุด	5
ด้านการป้องกันและหยุดยั้งการแพร่กระจายของโควิด-19	4.82	0.18	มากที่สุด	4
ด้านข้อควรปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในสถานการณ์โควิด-19	4.84	0.18	มากที่สุด	2
รวม	4.82	0.15	มากที่สุด	-

จากตาราง 1 พบว่าระดับแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานนทบุรีโดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, S.D. =0.15) และเมื่อแยกพิจารณาในรายด้าน พบว่า แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานนทบุรี อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยเรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ ด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและทันต่อเหตุการณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.84$, S.D. =0.15) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านข้อควรปฏิบัติสำหรับโรงเรียนในสถานการณ์โควิด-19 มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.84$, S.D. =0.18) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการปรับเปลี่ยนมุมมอง และยืดหยุ่น มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, S.D. =0.19) อยู่ในระดับมากที่สุด ด้านการป้องกันและหยุดยั้งการแพร่กระจายของโควิด-19 มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.82$, S.D. =0.18) อยู่ในระดับมากที่สุด และด้านการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีปกติใหม่ในสังคมมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ($\bar{X}=4.80$, S.D. =0.22) อยู่ในระดับมากที่สุด

ตารางที่ 2 แสดงการวิเคราะห์เปรียบเทียบ ระดับการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการศึกษา แบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัศึกษานนทบุรีจำแนก ตามขนาดสถานศึกษา โดย (One Way ANOVA)

แหล่งความแปรปรวน	SS	df	MS	F	Sig.
ระหว่างกลุ่ม	.217	2	.108	4.962	.008**
ภายในกลุ่ม	3.082	141	.022		
รวม	3.298	143			

**มีระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก โดย (One Way ANOVA) พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ .01

ตารางที่ 3 วิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก โดย (One Way ANOVA) เป็นรายคู่ ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffe' method)

เชฟเฟ้ (Scheffe' method)	ขนาดสถานศึกษา	n	\bar{X}	S.D.	MD	Sig.
ขนาดใหญ่พิเศษ	ขนาดใหญ่	52	4.80	0.16	-0.00290	0.995
	ขนาดกลางและขนาดเล็ก	48	4.88	0.10	-0.8362*	0.021
ขนาดใหญ่	ขนาดใหญ่พิเศษ	52	4.80	0.17	-0.00290	0.995
	ขนาดกลางและขนาดเล็ก	48	4.88	0.10	-0.08072*	0.035
ขนาดกลาง และขนาดเล็ก	ขนาดใหญ่พิเศษ	52	4.80	0.17	-0.8362*	0.021
	ขนาดใหญ่	44	4.80	0.16	-0.08072*	0.035

*อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 แสดงผล การวิเคราะห์เปรียบเทียบแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก โดย (One Way ANOVA) เป็นรายคู่ด้วยวิธีการของ เชฟเฟ้ (Scheffe' method) พบว่าเมื่อ เปรียบเทียบรายคู่ทุกคู่มีความแตกต่างกันทุกคู่อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ 0.05

อภิปรายผลการวิจัย

จากสรุปผลการวิจัยเรื่องแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็ก สามารถอภิปรายผลได้ดังนี้

1. การบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด และเมื่อแยกพิจารณาในรายด้าน แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุดทุกด้าน โดยมีด้านการมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนและทันต่อเหตุการณ์มีค่าเฉลี่ยมากที่สุด ที่เป็นเช่นนี้เพราะว่าจากสถานการณ์ โควิด-19 ทำให้แนวทางการบริหารการศึกษาและวิสัยทัศน์ของผู้บริหารปรับเปลี่ยนไปตามแบบวิถีปกติใหม่ เป็นการเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส เช่นด้านการศึกษาของนักเรียนมีการเปิดการเรียนโปรแกรมทางเลือกใหม่ การเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ ทำให้เกิดการกระตุ้นให้นักเรียนมีความใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้เพิ่มเติม ไม่เพียงแต่ในสถาบันเดียวกัน นักเรียนต่างสถาบันก็สามารถที่จะเข้าระบบการเรียนโปรแกรมทางเลือกเพิ่มเติมได้ ส่วนการเปลี่ยนแปลงทางด้าน

การวัดและการประเมินผล มีการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนกับคุณครู โดยผู้ปกครองสามารถให้คะแนนประเมินพฤติกรรมของนักเรียนจากการเรียนออนไลน์ที่บ้าน สอดคล้องกับนโยบายและจุดเน้นของกระทรวงศึกษาธิการ ปีงบประมาณ พ.ศ. 2564 เนื่องจากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) (ประกาศกระทรวงศึกษาธิการ, 2564) ในพลดล็อกปรับเปลี่ยน เปิดกว้าง ที่เป็นเงื่อนไขต่าง ๆ เพื่อให้บรรลุผลตามนโยบาย การศึกษายกกำลังสอง (Thailand Education Eco-System : TE2S) การศึกษาที่เข้าใจ Supply และตอบโจทย์ Demand โดยพลดล็อก กฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ประกาศต่าง ๆ เพื่อให้เกิดความร่วมมือกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคมให้สามารถดำเนินการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาได้อย่างรวดเร็ว รวมถึงการบริหารการศึกษาของประเทศให้ครอบคลุมทุกพื้นที่ และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สมพร ปานดำ (2563) ได้ศึกษารูปแบบการพัฒนาระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแนวใหม่ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาของสำนักงาน ผลการศึกษาพบว่า จากวิกฤตการณ์โควิด - 19 หากมองในมุมมองด้วยหลักพระพุทธศาสนาด้วยสติ โดยนำ โอกาสในวิกฤต ออกมาใช้ประโยชน์ เพราะในทุกวิกฤตจะสร้างจุดเปลี่ยนให้โลก วิกฤตครั้งนี้ก็เป็นการกระตุ้นให้เกิดการพัฒนา เปิดมิติใหม่ สร้างวิถีชีวิตใหม่ โดยเฉพาะในด้านการศึกษา ถือเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประเทศ และในด้านการเรียนการสอนอาชีวศึกษา ได้เตรียมความพร้อมในการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น โดยให้สถานศึกษามีความพร้อมในการพัฒนาครูให้มีความรู้ความสามารถในการวิเคราะห์หลักสูตรบทเรียนอิเล็กทรอนิกส์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ การประเมินผลที่เหมาะสมกับผู้เรียน การเตรียมครุภัณฑ์และอุปกรณ์สำหรับการศึกษาวิชาชีพทางไกล การจัดตั้งศูนย์ผลิตสื่อการสอน เตรียมระบบเทคโนโลยีอินเทอร์เน็ต ที่เหมาะสมในการจัดการเรียนการสอนทางไกล โดยมีแนวทางการปรับวิกฤตให้เป็นโอกาส ประกอบไปด้วย 1) การสอนที่จะมีทั้งทักษะวิชาการ ทักษะวิชาชีพ และ ทักษะวิชาชีพชีวิต ในยุคโควิด - 19 2) การเรียนรู้ฐานชุมชนและครอบครัว 3) การออกแบบการเรียนรู้ แบบ New normal ในสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป 4) ยกระดับการประเมินเพื่อการพัฒนา จากวิกฤตการณ์โควิด-19 การเรียนรูปแบบใหม่ผ่านเทคโนโลยีต่าง ๆ บนหลักการของกระทรวงศึกษาธิการ ที่ยึดหลักการเรียนรู้ นำการศึกษา กล่าวคือโรงเรียนสามารถหยุดได้ แต่การเรียนรู้หยุดไม่ได้

2. แนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จำแนกตามขนาดสถานศึกษาในภาพรวม พบว่าสถานศึกษาแตกต่างกัน 2 คู่ ได้แก่ สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษกับขนาดกลางและขนาดเล็ก สถานศึกษาขนาดใหญ่พิเศษ และสถานศึกษาขนาดกลางและขนาดเล็กมีจำนวนประชากรในโรงเรียนต่างกัน ทำให้ต้องมีการเปลี่ยนแปลง จัดรูปแบบวิถีชีวิตในการปฏิบัติตัวของบุคลากร รวมถึงนักเรียนในโรงเรียนใหม่ เช่น การเว้นระยะห่างในห้องเรียน โดยให้ห้องที่มีนักเรียนจำนวนมากแยก

ห้องเรียน การแบ่งช่วงเวลาในการลงมารับประทานอาหาร โดยไม่ให้แออัดจนเกินไป เพราะยังมีจำนวนประชากรมากมารวมตัวกันในพื้นที่เดียวกัน ยิ่งจะทำให้เกิดความเสี่ยงในการติดเชื้อ หรือแพร่ระบาดของโควิด-19 สังคมจึงต้องมีการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีใหม่ ซึ่งสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้กำหนดการปฏิบัติตนแบบ New Normal ไว้ว่า คือ พฤติกรรมการใช้ชีวิตประจำวันที่เกิดขึ้นหรือรูปแบบการดำเนินชีวิตอย่างใหม่ที่แตกต่างจากอดีต มีการนำเทคโนโลยีใหม่ ๆ มีการปรับแนวคิด วิสัยทัศน์ วิธีการจัดการที่เกิดขึ้นใหม่ในปัจจุบัน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2563) และสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิแดน พลวัตจิรวัฒน์ (2564) ได้ศึกษาเรื่องกรณีศึกษาการศึกษาแบบดั้งเดิมถูกเร่งให้มีการปฏิรูปโดยสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ผลการศึกษาพบว่า กระบวนการนิเทศการศึกษาที่ผสมผสานกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและแนวคิดการเรียนรู้แบบผสมผสานเกิดขึ้น กระบวนการนิเทศดังกล่าวมีชื่อว่า SM3 โดยที่ SM1 คือการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ SM2 คือการนิเทศแบบพบกลุ่ม และ SM3 คือการนิเทศโดยการเปิดบ้านนวัตกรรมซึ่งกิจกรรมการนิเทศถูกปรับเปลี่ยนตามสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ตามมาตรการการผ่อนปรนจากภาครัฐ ผลการนิเทศการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้จากการวิจัยในชั้นเรียนของครูประถมศึกษา ผู้รับการนิเทศได้รับการนิเทศผ่านสื่อสังคมออนไลน์ และการนิเทศพบกลุ่ม ทำให้ครูมีแนวทางในการในการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าการใช้กระบวนการนิเทศศึกษาดังกล่าวทำให้เกิดความรู้ความเข้าใจในการพัฒนาวัตกรรมการเรียนรู้ และการเขียนรายงานการพัฒนาวัตกรรมการนิเทศดังกล่าวทำให้นักเรียนของโรงเรียนจำนวน 30 โรงเรียนผ่านการคัดเลือกผลงานด้านนวัตกรรมของโครงการโรงเรียนคุณภาพประจำตำบล สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ

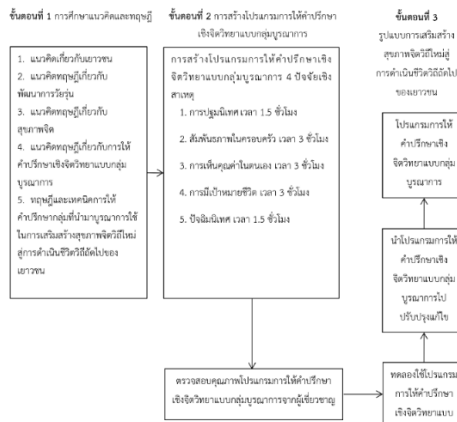
3. การเสนอแนะแนวทางการบริหารจัดการศึกษาแบบวิถีปกติใหม่ ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี ได้แก่ การให้ผู้ปกครองเป็นผู้มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนกับครู โดยสอนแบบ (TLC) Teacher Learning Community คือ การจัดการเรียนการสอนแบบกลุ่มเล็ก โดยมีครูเป็นผู้จัดศูนย์การเรียนรู้ เปิดการเรียนโปรแกรมทางเลือกใหม่ให้นักเรียนสามารถเรียนข้ามโปรแกรมแผนการเรียน และเรียนข้ามสถาบันในระดับเดียวกันได้ โดยการเรียนการสอนในรูปแบบออนไลน์ มีโปรแกรม Learning Cyber ที่ผู้เรียนทุกระดับชั้น ทุกแผนการเรียนสามารถเข้ามาศึกษาได้ตามศักยภาพและความสนใจของตนเอง และตอบสนองต่อมาตรฐานตัวชี้วัดของแต่ละชั้นปี ใช้แหล่งเรียนรู้และภูมิปัญญาท้องถิ่นสำหรับรายวิชาสาระหลัก เพื่อบูรณาการกับทักษะชีวิต และให้มีการใช้สื่อผสมผสานในการจัดการเรียนการสอนออนไลน์ที่หลากหลายและสอดคล้องกับการศึกษาของ สามารถอภิปรายผลได้ว่าเหตุที่เป็นเช่นนี้ เป็นเพราะว่า การระบาดของโควิด-19 ที่ยังไม่สิ้นสุด และยังไม่สามารถเปิดโรงเรียนได้ตามปกติ ผู้บริหารต่างก็ต้องหาวิธีทางให้การเรียนการสอนยังคงเดินหน้าต่อไป

หรือแม้โรงเรียนบางแห่งอาจจะยังเปิดต่อไปได้ หรือเริ่มกลับมาเปิดได้เมื่อการระบาดเริ่มซาลง แต่ก็อาจไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้เต็มที่เหมือนแต่ก่อน จะทำอย่างไรให้นักเรียนยังคงเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในวิถีปกติใหม่ หรือจะใช้วิกฤตินี้เป็นโอกาส พัฒนาทักษะความรู้ นักเรียนให้มากขึ้น ตามนโยบายแนวทางใหม่ที่เกิดขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับจ็อบมายเวย์ (Jobmyway, 2021) ได้อธิบายถึงเทคนิคการบริหารงานใหม่ ต้องเริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงกิจวัตร การดำเนินชีวิตประจำวันต่าง ๆ เพื่อให้เข้ากับบริบทของสังคมในยุคใหม่ที่เรียกกันว่าการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตแบบปกติใหม่ หรือ New Normal ซึ่งการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีชีวิตใหม่ในสังคม ส่งผลให้ผู้ปกครองทั้งขนาดใหญ่และขนาดเล็ก รวมถึงผู้ประกอบการได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีการปรับตัวและปฏิบัติตัวกับองค์กรของตนเอง และปรับใช้กับคนทำงานให้เหมาะสมและมีประสิทธิภาพมากที่สุด ซึ่งเทคนิคการบริหารงานในช่วง New Normal และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ รมช.ย. คนบุญ (2564) ได้ศึกษาเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอน ในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิตภายใต้ ความปกติใหม่ ผลการศึกษาพบว่าผู้สอนสามารถ ออกแบบเป็นการเรียนการสอนผ่านระบบออนไลน์ในภาคทฤษฎีได้ ทั้งนี้ต้องเลือกวิชาให้เหมาะสม และเพิ่มการเรียนรู้แบบ active learning และหากผู้เรียนสามารถกลับมาเรียนได้ตามปกติควรออกแบบรูปแบบการเรียนการสอนในแบบการเรียนผสมผสานออนไลน์และเรียนในชั้นเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพ ถึงแม้ว่าการเรียนออนไลน์และการเรียนในชั้นเรียนจะให้ผลสัมฤทธิ์ไม่แตกต่างกันก็ตาม แต่ความสำคัญด้านการสื่อสาร การใช้ภาษา สัมพันธภาพ และสายใยความเป็นครูและศิษย์ไม่ควรจางหายไป นอกจากนี้สืบเนื่องจากการแพร่ระบาดของเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมด้านการดูแลสุขภาพ ด้านสุขภาพจิต ด้านสังคม ด้านเศรษฐกิจ และระบบการศึกษา สังคมเกิดการปรับตัวและก่อเกิดมาตรการในการดำเนินชีวิตในรูปแบบความปกติใหม่ ซึ่งมีผลต่อการจัดการเรียนการสอนของนักศึกษาพยาบาล

องค์ความรู้จากการวิจัย

ผลของรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชน แสดงว่า โปรแกรมการให้คำปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มบูรณาการในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชน ระยะติดตามผลและหลังการทดลอง มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าก่อนการทดลอง ส่วนติดตามผลมีค่าเฉลี่ยสูงกว่าหลังการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งผลต่างค่าเฉลี่ยคะแนนก่อน หลัง และติดตามผลการทดลองมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ดังนั้นรูปแบบการเสริมสร้างสุขภาพจิตวิถีใหม่สู่การดำเนินชีวิตวิถีถัดไปของเยาวชนมีประโยชน์และมีประสิทธิผลในการเสริมสร้างสุขภาพจิตของเยาวชน อีกทั้ง การศึกษาครั้งนี้ เป็นการศึกษากับกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่มีลักษณะเฉพาะเจาะจง ดังนั้น ผลการศึกษาจึงมีลักษณะจำเพาะตามอัตลักษณ์และบริบทของกลุ่มตัวอย่างและพื้นที่ที่ศึกษา ทำให้สามารถนำองค์ความรู้และนวัตกรรมที่ได้จากการศึกษาครั้งนี้ไปใช้ประโยชน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม และต่อยอดการศึกษาได้

อย่างถูกต้อง เหมาะสมกับชุมชนและพื้นที่ที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ โดยเมื่อการวิจัยเสร็จสิ้นทาง คณะผู้วิจัยจะมีการคืนกลับข้อมูลสู่ชุมชน เพื่อให้ชุมชนได้รับประโยชน์ โดยเน้นที่การเสริมสร้าง สุขภาพจิตของเยาวชนอย่างมีส่วนร่วม โดยแสดงเป็นรูปแบบได้ดังนี้

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

จากผลการวิจัยที่พบว่าด้านการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีชีวิตใหม่ในสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น จากความเห็นของผู้ให้ผลค่อนข้างเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน โดยการนำเอาการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีปกติใหม่ไปเสนอเป็นนโยบายของสถานศึกษา ให้จัดการปฏิบัติหน้าที่ในการทำความสะอาด โดยแบ่งเป็นตารางเวรประจำทุกวันและมีการรายงานผลความก้าวหน้าตามเกณฑ์ชีวิต

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

เสนอเป็นนโยบายของสถานศึกษา ควรวิถีชีวิตใหม่ในสังคมมีค่าเฉลี่ยต่ำกว่าด้านอื่น จากความเห็นของผู้ให้ผลค่อนข้างเป็นไปได้ในทิศทางเดียวกัน โดยการนำเอาการเปลี่ยนแปลงเป็นวิถีปกติใหม่ไปเสนอเป็นนโยบายของสถานศึกษา

ขนาดสถานศึกษา พบว่าโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็กแตกต่างกับโรงเรียนขนาดใหญ่พิเศษ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา นนทบุรี จึงควรจัดสรรงบประมาณเป็นกรณีพิเศษให้กับโรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

ผู้บริหารด้านการศึกษาคควรตระหนักถึงคุณค่าในวิชาชีพครูและการทำงานร่วมกันของครู จากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโควิด-19 และจัดให้มีนวัตกรรมด้านการศึกษาที่ตอบสนองต่อสถานการณ์ดังกล่าว สร้างสภาพการทำงานที่เอื้อต่อการดำเนินการที่เป็นอิสระและสามารถ

ส่งเสริมการทำงานร่วมกันของครูได้เขตพื้นที่การศึกษา นำผลวิจัยไปกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาพัฒนาเรื่องการประชาสัมพันธ์ ให้โรงเรียนในพื้นที่รับรู้ข้อมูลของโครงการ/กิจกรรม โดยควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ให้มีช่องทางที่หลากหลายมากยิ่งขึ้น เช่น แผ่นพับ เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก และกลุ่มไลน์

เอกสารอ้างอิง

- กรมอนามัย. (2563). *คู่มือการปฏิบัติสำหรับสถานศึกษาในการป้องกันการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19*. กรุงเทพฯ: กรมอนามัย.
- กรมอนามัยกระทรวงสาธารณสุข. (2563). *การป้องกันการระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019*. สืบค้น 1 ตุลาคม 2563, จาก <http://covid19.anamai.moph.go.th/th>
- รณชัย คนบุญ. (2564). *รูปแบบการจัดการเรียนการสอนในหลักสูตรพยาบาลศาสตรบัณฑิต ภายใต้ความปกติใหม่*. สืบค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2563. จาก dspace.bru.ac.th/bitstream/handle/7103
- ศศิมา สุขสว่าง. (2563). *the new normal กับการปรับตัว*. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2564, จาก <https://www.sasimasuk.com/tag/the%20new%20normal%20>
- สมพร ปานดำ. (2563). *รูปแบบการพัฒนาาระบบการบริหารจัดการอาชีวศึกษาระบบทวิภาคีแนวใหม่ ประเภทวิชาช่างอุตสาหกรรม ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษาของสำนักงาน. วารสารสถาบันการอาชีวศึกษาภาคเหนือ, 4(7), 107-124.*
- สุทธิแดน พลวัติจรัสวัฒน์. (2564). *การนิเทศการศึกษาในสถานการณ์การแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 : กรณีศึกษา การใช้กระบวนการนิเทศแบบ SM3. วารสารวิชาการโรงเรียนนายเรือด้านสังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์และศึกษาศาสตร์, 8(1). 31-42.*
- สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ. (2563). *คู่มือการจัดการโรงเรียนรับมือโควิด-19*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2563). *แนวทางการจัดการเรียนการสอนของโรงเรียนสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ปีการศึกษา 2563*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา. (2563). *อำนาจหน้าที่ภายในและขอบเขตงาน*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- Jobmyway. (2021). *เทคนิคบริหารงานใหม่ในช่วง New Normal*. สืบค้นเมื่อ 14 กุมภาพันธ์ 2564, จาก https://www.jobmyway.com/article/article_detail/184

การจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ อำเภอท่าเรือ
จังหวัดพระนครศรีอยุธยา: 117 ปี ประพาสต้นนครน้อยของพระพุทธเจ้าหลวง*
HISTORICAL TOURISM MANAGEMENT THA RUEA DISTRICT, PHRA NAKHON SI
AYUTTHAYA PROVINCE: THE 117TH YEAR VISIT UNOFFICIALLY OF THE
NAKORN NOI OF KING RAMA V.

นฤมล ญาณสมบัติ, เมธารัตน์ จันทะนี
Narumol Yansombat, Metharat Chantanee
มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: narumolY5465@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย 2. นำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย 3. สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 45 คน เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกต การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่มใช้กลุ่มเป้าหมาย 15 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาและเขียนบรรยายเชิงพรรณนา

ผลการวิจัยพบว่า 1. ศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย ได้แก่ ด้านการดึงดูดนักท่องเที่ยว ด้านการรองรับนักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการ 2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา มีแนวทางจัดการ 5 ด้าน คือ 1) ด้านทรัพยากร 2) ด้านการมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย 3) ด้านลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว 4) ด้านกิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ และ 5) ด้านผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว 3. สร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยว โดยออกแบบเส้นทางท่องเที่ยว โปรแกรมการท่องเที่ยว จัดทำแผนที่ท่องเที่ยว และสร้างสื่อประชาสัมพันธ์ผ่านช่องทางออนไลน์

คำสำคัญ: การจัดการ; การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์; ประพาสต้น

Abstract

This research aims 1. To study the potential of historical tourist attractions on a visit to the beginning of Nakhon Noi; Tha Ruea District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province 2. To present a guideline for managing historical tourism on a visit to Nakhon Noi; Thru District, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province. 3. To create tourism activities for the community to support historical attractions. The research methods consist of the qualitative. The sample group consisted of 45 people, consisting of local historians, the custodian of the ancient site where he had visited or related persons, academicians and tourists. Data were collected by observation. in-depth interview and focus group discussion using a target group of 15 people. Data were analyzed using content analysis and descriptive writing.

The results of the research were as follows: 1. Tha Ruea District has potential in terms of historical tourism as follows: tourist attraction, tourist support and management 2. There are 5 management guidelines for historical tourism management of the visit to Nakhon Noi; Tha Ruea District Phra Nakhon Si Ayutthaya Province as follows: resources, stakeholder participation, customers or tourists, tourism activities in the area and impacts from tourism. 3. Create tourism activities for the community to support tourist attractions by designing a tourist route tourism program. Make a tourist map and create social media through online channels.

Keywords: Management; Historical tourism Travel; Visit unofficially

บทนำ

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชอัธยาศัยโปรดการเสด็จประพาส ตั้งแต่เสด็จเถลิงถวัลย์ราชสมบัติ เพื่อทรงตรวจจัดการปกครอง บางคราวเสด็จไปเพื่อสำราญพระราชอิริยาบถ ไม่โปรดให้จัดการรับเสด็จเป็นทางราชการ ที่เรียกว่า “เสด็จประพาสต้น” คือ เวลาจะประพาสมิให้ใครรู้ว่าเสด็จไป บางทีก็ทรงเรือเล็ก หรือเสด็จโดยสารรถไฟไป มิให้ใคร รู้จักพระองค์ ประทับแรม ณ ที่ใด ๆ สุดแต่พอพระราชหฤทัย การเสด็จประพาสต้นมณฑลกรุงเก่ามีอยู่ 3 ครั้ง คือ ครั้งที่ 1 การเสด็จครั้งแรกใน ร.ศ.123 ครั้งที่ 2 การเสด็จประพาส ร.ศ.125 ครั้งที่ 3 การเสด็จประพาสปี ร.ศ.127 ในคราวเสด็จประพาสครั้งที่ 2 ร.ศ.125 เสด็จออกจาก กรุงเทพมหานคร เมื่อวันที่ 27 กรกฎาคม ขึ้นมาตามลำน้ำเจ้าพระยา ประทับแรมที่เกาะลอย หน้าวังจันทร์เกษม คืนวันที่ 29 กรกฎาคม และประทับแรมที่ศาลาลอย ท่าเรือ 2 คืน แวะที่ท่าเจ้าสนุก สะพานจักรี มาปลดเรือไฟที่วัดสดาง กินข้าวกลางวันที่วัดท่างาม (สมเด็จพระเจ้าบรม

วงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ, 2477) ซึ่งปัจจุบันเรียกว่า ท่าหลวง เพราะพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระบาท 2 ครั้ง ขึ้นที่ท่างามทั้ง 2 ครั้ง การเสด็จประพาสต้นทำให้พระพุทธรูปเจ้าหลวงเป็นที่รักใคร่ของอาณาประชาราษฎร์ ประชาชนในท้องถิ่นเกิดความภาคภูมิใจเห็นความสำคัญและตระหนักในคุณค่าโบราณสถานสำคัญที่พระพุทธรูปเจ้าหลวงเสด็จประพาสต้น

เมื่อพิจารณาถึงเมืองที่มีความสำคัญด้านการท่องเที่ยวและมีเอกลักษณ์เฉพาะทางประวัติศาสตร์ที่มีคุณค่าแก่การอนุรักษ์ พบว่าอำเภอท่าเรือ เดิมชื่อ นครน้อย ใช้เป็นสถานที่จอดพักขบวนเรือพระที่นั่งของพระมหากษัตริย์ในอดีต เพื่อเสด็จสักการะรอยพระพุทธรูปบาทสระบุรี มีขุนนางและผู้ติดตามจากในวังมากจึงได้เรียกว่า นครน้อย ในสมัยรัชกาลที่ 5 ได้ทรงสร้างทางรถไฟเล็กขึ้นที่อำเภอท่าเรือแห่งนี้ใช้เป็นเส้นทางรับ-ส่ง คนโดยสารไปสักการะรอยพระพุทธรูปบาท ปัจจุบันนี้ คือ ถนนสายท่าเรือ-พระพุทธรูป ถือว่ามีความสำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นศูนย์กลางเศรษฐกิจ และการคมนาคม ปัจจุบันพบร่องรอยของโบราณสถานบางแห่ง เช่น พระตำหนักท่าเจ้าสนุก ซึ่งสร้างตั้งแต่สมัยพระเจ้าทรงธรรมแห่งกรุงศรีอยุธยา เห็นเป็นรากกำแพงและพระที่นั่ง มาตรการในการอนุรักษ์และปรับปรุงยังไม่มีประสิทธิภาพ การสร้างถนนลงบนคันดินกำแพง การบุกรุกของประชาชน ปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ทำให้ประเทศสูญเสียมรดกทางโบราณคดีของชาติขึ้นสำคัญไป การศึกษาครั้งนี้จึงเป็นการศึกษาแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ ที่เกี่ยวเนื่องกับการเสด็จประพาสต้นนครน้อยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ประชาชนตระหนักถึงความสำคัญของโบราณสถาน และคุณค่าทางประวัติศาสตร์ เป็นแนวทางที่จะก่อให้เกิดความสมดุลในการส่งเสริมและพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยนำการท่องเที่ยวมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา เพื่อให้อำเภอท่าเรือคงเอกลักษณ์ของเมืองประวัติศาสตร์ รวมทั้งป้องกันการท่องเที่ยวไม่ให้มาทำลายเอกลักษณ์และคุณค่าของเมืองประวัติศาสตร์

การศึกษานี้ ผู้วิจัยเก็บข้อมูลเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ในอำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้แก่ วัดสุทัศน์ วัดไม้รวก ตำหนักท่าเจ้าสนุก สะพานจักรี วัดสะตือ ชุมชนตลาดหม่อมเจ้า ส่วนแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แนวคิดเกี่ยวกับทฤษฎีการจัดการการท่องเที่ยว แนวคิดทฤษฎีการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ แนวคิดการมีส่วนร่วมของชุมชนในกระบวนการท่องเที่ยว เพื่อให้การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวมีความยั่งยืน โดยสร้างความสมดุลในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว และอนุรักษ์ทรัพยากรเพื่อการใช้งานในอนาคต โดยควบคุมให้เกิดผลกระทบเชิงลบน้อยที่สุด และแนวคิดเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เพื่อออกแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่มีอัตลักษณ์เฉพาะของชุมชน เป็นกรอบในการตอบคำถามการวิจัยครั้งนี้

การวิจัยครั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ในเรื่องสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ การเมือง การปกครอง เส้นทางคมนาคม และเหตุการณ์สำคัญที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น รวมถึง

รูปแบบการพัฒนาพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ที่สำคัญ จะทำให้ได้หลักฐานใหม่ที่สนับสนุนความเห็นของนักวิชาการที่ผ่านมา และเกิดประโยชน์ต่อการสร้างคุณค่าความตระหนักถึงความสำคัญของคนในท้องถิ่น และสร้างมูลค่าเพิ่มทางการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ คณะผู้วิจัยมีการบูรณาการการทำงานระหว่างศาสตร์หลายแขนงทั้งด้านประวัติศาสตร์ สังคมศาสตร์ พฤติกรรมศาสตร์ ศาสนศาสตร์ ร่วมกับหน่วยงานราชการ ภาคเอกชน และนักวิจัยชุมชนในพื้นที่ที่มีความพร้อมที่จะศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบคำถามการวิจัย สร้างคุณค่าและมูลค่าให้เกิดประโยชน์ในวงวิชาการ สังคม ชุมชน ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย อำเภอนาทวี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
2. เพื่อนำเสนอแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อยอำเภอนาทวี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา
3. เพื่อสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) พื้นที่ศึกษางานวิจัย อำเภอนาทวี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ โดยผู้วิจัยคัดเลือกแบบเจาะจงจากผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง 45 คน ประกอบด้วย นักประวัติศาสตร์ท้องถิ่น 3 คน ผู้ดูแลโบราณสถาน สถานที่เคยเสด็จประพาสต้นหรือผู้เกี่ยวข้อง 15 คน นักวิชาการ 2 คน มีประสบการณ์ในการทำงานมากกว่า 10 ปี นักท่องเที่ยวที่เข้าไปท่องเที่ยวโบราณสถานที่เคยเสด็จประพาสต้น จำนวน 5 แห่ง ๆ ละ 5 คน 2) การสนทนากลุ่มแบบเจาะจง (focus group discussion) กับผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น 2 ขั้นตอน ดังนี้ 1) การเก็บรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) เป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารต่าง ๆ เช่น หนังสือ ตำรา วารสาร บทความ รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ รายงานการประชุม เอกสารเผยแพร่จากหน่วยงานภาครัฐและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง 2) การเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม (Field Research)

โดยการสังเกต สถานที่ บริบท และกิจกรรมที่เกิดขึ้นโดยใช้แบบบันทึกข้อมูลการสังเกตการสัมภาษณ์เชิงลึกโดยใช้แบบสอบถามแบบกึ่งโครงสร้าง 2 ชุด ได้แก่ 1) กลุ่มนักท่องเที่ยว แนวคำถามข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมการณ์การของนักท่องเที่ยวท่องเที่ยวและข้อมูลเกี่ยวกับส่วนประสมทางการตลาดที่มีผลต่อความพึงพอใจของนักท่องเที่ยว 2) กลุ่มผู้มีส่วนได้เสียและผู้เกี่ยวข้องแนวคำถามสอบถามศักยภาพและแนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ และการสนทนากลุ่มแบบเจาะจง มีการกำหนดประเด็นที่ทำการศึกษาและเชื่อมโยงไปสู่คำถามเพื่อให้สมาชิกกลุ่มร่วมกันอภิปราย ทั้งนี้แนวทางการอภิปรายมีการวัดความถูกต้องและความเชื่อมั่น (Validity & Reliability) ของเครื่องมือโดยให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องตามโครงสร้างและทดลองใช้ ในระหว่างการสนทนากลุ่มแบบเฉพาะมีการจดบันทึก บันทึกเสียง ถ่ายภาพ หลังอภิปรายกลุ่มมีการถอดเทปและจัดทำบันทึกการสนทนากลุ่มแบบละเอียด การตรวจสอบคุณภาพข้อมูลใช้เทคนิคสามเส้า (Triangulation technique) การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) และตีความเนื้อหา

ผลการวิจัย

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบศักยภาพเหมาะสมกับการส่งเสริมการท่องเที่ยว (อดิสร ศักดิ์สูง, 2556) ดังนี้

1.1 ศักยภาพในการดึงดูดใจนักท่องเที่ยว พิจารณาตามเกณฑ์ 2 ด้าน 1) คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ 2) ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมท่องเที่ยว

1.1.1 คุณค่าทางด้านประวัติศาสตร์ มีจุดดึงดูดความสนใจมีคุณค่าทางประวัติศาสตร์ มีความโดดเด่นเป็นเอกลักษณ์ มีเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์สามารถสร้างจุดขาย ความประทับใจ และความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ 1) วัดวัดสุวรรณค์ จุดเด่นของวัดนี้คือ โบสถ์เก่าอายุกว่า 200 ปี 2) วัดไม้รวก เป็นจุดเริ่มต้นของถนนฝรั่งสองกิโลง (ท่าเกย-พระพุทธรบาท) มีโบราณสถานที่สวยงามทางด้านสถาปัตยกรรม ประติมากรรม ภาพจิตรกรรมเรื่องราวพุทธประวัติ 3) บ่อน้ำโบราณ ดำหนักท่าเจ้าสนุก บ่อน้ำดื่มน้ำใช้โบราณที่ขุดต่อมาจากใต้แม่น้ำป่าสัก 4) สะพานจักรี มีประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสงครามโลกครั้งที่ 2 สะพานจักรีถูกระเบิดทิ้งทำลายจากฝ่ายสัมพันธมิตร 5) ชุมชนตลาดหม่อมเจ้า จุดเริ่มต้นของรถไฟเล็กทางรถไฟสายท่าเรือ-พระพุทธรบาท 6) วัดสะตือ จุดเด่นพระพุทธรูปปางไสยาสน์องค์ใหญ่ อุโบสถมีพระประธานปางมารวิชัย และพระนาคปรกสมัยทวาราวดี ซึ่งกรมศิลปากรขึ้นทะเบียนโบราณวัตถุไว้ 7) เชื้อนพระรามหก เชื้อนทนต์น้ำแห่งแรกของประเทศไทย

1.1.2 ศักยภาพทางกายภาพและการจัดกิจกรรมการท่องเที่ยว มีดังนี้ 1) การเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยว มีเส้นทางการขนส่งหลายรูปแบบ ได้แก่ ทางบก โดยรถยนต์ส่วนตัวหรือรถโดยสารประจำทาง ทางรถไฟสายเหนือ (สถานีท่าเรือ) ทางแม่น้ำป่าสัก นักท่องเที่ยว

สามารถเดินทางไปยังจุดหมายปลายทางและเดินทางกลับมายังจุดออกเดินทางได้ มีความสะดวกสบายในการเดินทาง สถานที่ท่องเที่ยวแต่ละแห่งไม่ไกลกัน ทำให้ไม่เหนื่อยล้า ในการเดินทาง รวมทั้งยังมีเส้นทางที่เชื่อมโยงกับแหล่งท่องเที่ยวต่างอำเภอ และจังหวัดใกล้เคียง เช่น อำเภอนครหลวง อำเภอภาชี จังหวัดพระนครศรีอยุธยา อำเภอเสนาห์ อำเภอพระพุทธบาท จังหวัดสระบุรี 2) ความปลอดภัยด้านการท่องเที่ยว ด้วยโครงสร้างทางสังคมชุมชน และครอบครัวไม่มีความซับซ้อนเป็นสังคมแบบชนบทมีวิถีชีวิตเรียบง่าย มีความสงบเรียบร้อยของสังคมโดยรวม รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์สถานที่แต่ละแห่งจะมีจำนวนนักท่องเที่ยวไม่มากนัก เส้นทางไม่มีความเสี่ยง ไม่มีอันตรายจากการจี้ปล้น หรือภัยธรรมชาติ 3) ด้านความหลากหลายของกิจกรรมการท่องเที่ยว การจัดเส้นทางท่องเที่ยวใช้แนวคิด การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ นอกจากความสำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ นักท่องเที่ยวสามารถมีส่วนร่วมและลงมือทำกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณีการเล่น ที่น่าสนใจ

1.2 ศักยภาพในการรองรับนักท่องเที่ยว มีองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ช่วยเสริม แหล่งท่องเที่ยวมีศักยภาพในการพัฒนาสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน การเดินทางสะดวก มีรถสามล้อรับจ้างนำเที่ยวตามสถานที่สำคัญ อาทิ ตลาดเก่า วัดสะตือ สามารถใช้บริการแบบ เหมารถได้ทั้งวัน สถานที่จอดรถมีเพียงพอมีเจ้าหน้าที่คอยอำนวยความสะดวก มีบริการท่องเที่ยว ทางน้ำ ท่าจอดเรือวัดสะตือ ทางขึ้น-ลง มีความปลอดภัยแก่นักท่องเที่ยว มีสถานที่พักผ่อนที่ได้ มาตรฐานเพียงพอ มีทั้งรีสอร์ท เกสต์เฮาส์ และห้องพัก มีร้านอาหารที่มีคุณภาพได้มาตรฐานและ อยู่ไม่ไกลแหล่งท่องเที่ยว มีร้านค้าสำหรับจำหน่ายสินค้าชุมชนและของฝาก

1.3 ศักยภาพในการบริหารจัดการ ชุมชนมีความสามารถด้านการจัดการท่องเที่ยว เพื่อให้เกิดความยั่งยืน มีการจัดการในการให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก เปิดโอกาสให้ประชาชนมี ส่วนร่วมคิด พิจารณาตัดสินใจการดำเนินการต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อชุมชน มีผู้นำในหลายภาค ส่วนที่ขับเคลื่อนให้อำเภอทำเรือ เป็นชุมชนท่องเที่ยว อาทิ ผู้ใหญ่บ้าน ประชาชนชาวบ้าน พระสงฆ์ ส่วนราชการ และผู้ประกอบการเอกชนในพื้นที่ ร่วมมือกันผลักดันเพื่อสร้างกิจกรรมการ ท่องเที่ยว อาทิ การท่องเที่ยวไหว้พระวัดสะตือ การท่องเที่ยวตลาดเก่าอำเภอท่าเรือ มีการ จัดการด้านร้านอาหารและโภชนาการที่เหมาะสม ร้านค้ามีความเป็นระเบียบ มีจำนวนบุคลากร ด้านการบริการเพียงพอต่อการให้บริการนักท่องเที่ยว

2. แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้น นครน้อย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการจัดการการท่องเที่ยว มี 5 ด้าน (กนกกานต์ แก้วนุช, 2564) ดังนี้

2.1 ทรัพยากร การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์จำเป็นต้องจัดการอย่างเป็นระบบ มีการจัดการด้านการอนุรักษ์ การบริหารจัดการ การให้ความรู้และสร้างจิตสำนึก โดยเปิดโอกาส ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม มีแนวทางดังนี้ 1) มีเจ้าหน้าที่คอยดูแลรักษา เพื่อมิให้ถูกทำลายหรือ มีการลักลอบเข้าไปขโมยทรัพย์สิน การซ่อมแซมบูรณะควรให้ผู้เชี่ยวชาญดูแล เช่น การขุดแต่ง

การซ่อมแซมโบราณสถาน 2) หน่วยงานระดับท้องถิ่นควรประสานกับหน่วยงานส่วนกลาง ในการจัดหางบประมาณบูรณะซ่อมแซมให้เพียงพอ 3) กำหนดผังเมืองไม่ควรมีสิ่งปลูกสร้างใด ๆ มาบดบังความสวยงามของโบราณสถาน มีการแบ่งพื้นที่ในแหล่งทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์เพื่อให้เกิดการใช้ประโยชน์อย่างเหมาะสมและยั่งยืน การจัดกิจกรรมสร้างสรรค์ให้สอดคล้องกับพื้นที่ 4) มีการรวบรวมและสร้างเสริมองค์ความรู้ทางประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับสถานที่ นำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้ทราบข้อมูลทางประวัติศาสตร์ของสถานที่นั้น ๆ เช่น มีการทำป้าย แผ่นพับ จัดเป็นนิทรรศการ อาทิ การนมัสการรอยพระพุทธรูป นิทรรศการ การเสด็จประพาสต้น นิทรรศการรถไฟเล็ก 5) จัดอบรมให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยว ให้ความรู้ และบริการอำนวยความสะดวกแก่นักท่องเที่ยว

2.2 การมีส่วนร่วมของผู้มีส่วนได้เสีย หมายถึง ผู้มีส่วนในการขับเคลื่อนและจัดการ การท่องเที่ยวในพื้นที่หน่วยงานส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษา หน่วยงานภาครัฐและเอกชน องค์กรไม่แสวงหาผลกำไร ผู้ประกอบการ ชุมชน มีแนวทางจัดการดังนี้ 1) กำหนดผู้มีส่วนได้เสีย ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการพื้นที่การท่องเที่ยว 2) กำหนดบทบาทและความรับผิดชอบ ซึ่งจะ ทำให้ไม่เกิดความทับซ้อนของการทำงานและช่วยให้บรรลุเป้าหมายได้เร็วขึ้น เช่น หน้าที่ในการ ส่งเสริมประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยว หน้าที่ในการสำรวจและค้นหาศักยภาพชุมชน หน้าที่ใน การพัฒนาทรัพยากรการท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืน

2.3 กลุ่มลูกค้า กลุ่มนักท่องเที่ยวเป้าหมายหรือกลุ่มนักท่องเที่ยวที่ต้องการ การท่องเที่ยวเป็นกลุ่ม นักท่องเที่ยวในวัยทำงาน ครอบครัว ผู้สูงอายุที่ขอการท่องเที่ยว เชิงประวัติศาสตร์ รวมถึงกลุ่มวัยรุ่นที่ชอบการถ่ายภาพ มีแนวทางดังนี้ 1) กำหนดกลุ่มลูกค้า เป้าหมาย และวิเคราะห์ความต้องการหรือปัญหาของนักท่องเที่ยว กลุ่มเป้าหมาย คือ กลุ่มวัยทำงาน กลุ่มครอบครัว 2) ออกแบบกิจกรรมและบริการให้เหมาะสมกับนักท่องเที่ยว 3) ออกแบบช่องทางการเข้าถึงสินค้าและบริการให้ตรงกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย โดยมีการพัฒนา สื่อออนไลน์

2.4 กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ เป็นกิจกรรมที่พัฒนาขึ้นมาเพื่อให้ตอบโจทย์ การท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับทรัพยากรและตรงกับความต้องการของนักท่องเที่ยว มีแนวทาง ในการกำหนดกิจกรรมดังนี้ 1) กิจกรรมที่สร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรม การท่องเที่ยวย้อนรอยการเสด็จประพาสต้นนครน้อยของรัชกาลที่ 5 เยี่ยมชมตลาดหม่อมเจ้า 2) กิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้ให้กับนักท่องเที่ยว ได้แก่ กิจกรรม การทำขนมบั้งปีน การเรียนรู้ การทำไม้ดัด การเรียนรู้การต่อเรือจำลอง เรียนรู้วิถีชีวิต นอกจากนี้ยังมีประเพณีการเล่นที่หา ชมได้ยาก คือ การละเล่นนางตาล-ลิงลม ซึ่งหน่วยงานท้องถิ่นร่วมกับชุมชนได้อนุรักษ์ประเพณี การละเล่นนี้ไม่ให้สูญหายไป 3) กิจกรรมที่ช่วยพัฒนาศักยภาพให้กับนักท่องเที่ยวและประชาชน ในพื้นที่ ได้แก่ การให้ความรู้ ประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสถานที่สำคัญ วิธีการท่องเที่ยวเชิง

ประวัติศาสตร์ ทำให้นักท่องเที่ยวมีความรู้และไม่ทำให้การท่องเที่ยวมาทำลายโบราณสถาน หรือสภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยว

2.5 ผลกระทบ ต้องมีการวางแผนเกี่ยวกับการจัดการผลกระทบที่เกิดขึ้น เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมมีความยั่งยืน ใช้แนวคิดการจัดการแบบพระพุทธศาสนา บูรณาการ คือ หลักสี่ปฐิฐธรรม 7 ประการ ดังนี้ 1) การรู้จักเหตุ 2) การรู้จักผล 3) การรู้จักตน 4) การรู้จักความพอประมาณ 5) การรู้จักกาลเวลา 6) การรู้จักชุมชน 7) การรู้จักบุคคล ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินงานดังนี้ 1. ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ ความแออัดของพื้นที่ มลพิษ อาทิ ขยะสิ่งปฏิกูล น้ำเสีย มลพิษทางเสียงจากยานพาหนะหรือนักท่องเที่ยว สิ่งปลูกสร้างที่ไม่เป็นระเบียบ และการบุกรุกพื้นที่สาธารณะประโยชน์ อันเนื่องมาจากการขยายตัวของ การท่องเที่ยว แนวทางพัฒนาโดยบังคับใช้กฎหมายเพื่อควบคุมดูแลพื้นที่ มีการปรับปรุงและฟื้นฟูแหล่งท่องเที่ยวมิให้เกิดความเสื่อมโทรม มีการกำหนดแผนการพัฒนาาระบบสาธารณูปโภคพื้นฐานให้เพียงพอต่อความต้องการของนักท่องเที่ยว คณะกรรมการชุมชนให้ความรู้ที่ถูกต้องแก่คนในชุมชน สร้างพลังชุมชนให้เข้มแข็ง คอยสอดส่อง ตรวจสอบและเข้าไปมีส่วนร่วมในโครงการต่าง ๆ ที่มีผลกระทบต่อชุมชน 2. ปัญหาคนต่างถิ่นอพยพเข้ามาในชุมชน ปัญหา ยาเสพติด การลักขโมยและโจรกรรม ใช้แนวทางจัดเจ้าหน้าที่ดูแลรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินแก่นักท่องเที่ยว โดยสร้างความร่วมมือและบูรณาการร่วมกับภาคส่วนราชการ เอกชน และท้องถิ่น 3. ปัญหาการนำทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์มาใช้โดยไม่คำนึงถึงความเหมาะสม ใช้แนวทางสนับสนุนให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าวัฒนธรรมตนเอง และเกิดความสำนึกในการอนุรักษ์ สามารถรักษาอัตลักษณ์และคุณค่าของชุมชน สนับสนุนให้เยาวชนในท้องถิ่นได้เรียนรู้คุณค่าวัฒนธรรมตนเอง

3. การสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ การเสด็จประพาสต้นนครน้อย อำเภอนครหลวง จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่าชุมชนมีทรัพยากรสำคัญทางประวัติศาสตร์ มีเรื่องเล่าเหตุการณ์สามารถนำมาเป็นจุดขาย มีภูมิปัญญาท้องถิ่น และวัฒนธรรมประเพณีที่น่าสนใจ เพื่อให้แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอนครหลวงเป็นที่รู้จักและดึงดูดความสนใจจากนักท่องเที่ยว จึงมีการบูรณาการสร้างสรรค์กิจกรรมการท่องเที่ยวให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน จัดโปรแกรมท่องเที่ยวที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักท่องเที่ยว เกิดการเรียนรู้และสร้างประสบการณ์ทำให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่ชุมชนนำเสนอ การจัดทำเส้นทางย้อนรอยอดีต การเข้าไปในสถานที่จริงทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความซาบซึ้งส่งผลให้เกิดทัศนคติเชิงบวก อยากกลับมาท่องเที่ยวหรือบอกต่อกับบุคคลอื่นเกี่ยวกับความประทับใจในแหล่งท่องเที่ยวและบริการของชุมชน โดยสถานที่สำคัญ ได้แก่ 1) วัดสุวรรณคีรี 2) วัดไม้รวก 3) บ่อน้ำโบราณ ตำหนักท่าเจ้าสนุก 4) สะพานจักรี 5) ชุมชนตลาดหม่อมเจ้า 6) วัดสะตือ 7) เชื้อนพระราม 6 โดยผ่านกิจกรรมการเรียนรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ขั้นตอนกรรมวิธีการทำขนมบ้าบิ่นโบราณ และเต้าโบราณซึ่งหาชมได้ยาก เยี่ยมชมหมู่บ้าน

ไม้ตัด เรียนรู้การเลือกชนิดและต่อไม้ตัด การทำไม้ตัดเป็นรูปต่าง ๆ เรียนรู้การต่อเรือจำลอง ทั้งเรือขนาดใหญ่ที่ใช้ในพระราชพิธีและเรือเล็ก ชมกิจกรรมการเล่น นางตาล-ลิงลม เป็นการเล่นเพื่อสร้างความสนุกสนานและเสริมสร้างความสามัคคีในชุมชน โดยรูปแบบการเดินทางท่องเที่ยวมี 2 รูปแบบ คือ 1) การเดินทางทางบกโดยรถยนต์ 2) การท่องเที่ยวทางน้ำตามรอยเสด็จประพาสต้นสัมพันธธรรมชาติและวิถีชีวิตชุมชน ที่ยวมตลาดเก่าเลือกซื้อของฝากผลิตภัณฑ์ชุมชน คณะผู้วิจัยได้พัฒนาสื่อเพื่อเข้าถึงนักท่องเที่ยวทั้งรูปแบบออฟไลน์ ออนไลน์ ผ่านสื่อโซเชียลมีเดียยูทูบ วิดีโอถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ สถานที่สำคัญ ศิลปวัฒนธรรม ที่เกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวและทรัพยากรธรรมชาติที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น โดยจัดทำสื่อผ่านกิจกรรมการท่องเที่ยวไปตามสถานที่สำคัญ กระทำควบคู่กับการพัฒนาสินค้าและบริการของชุมชน กระตุ้นให้นักท่องเที่ยวเกิดความสนใจออกมาท่องเที่ยวและใช้จ่าย ทำให้อำเภอท่าเรือเป็นที่รู้จักของนักท่องเที่ยวมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผลการวิจัย

1. ศักยภาพแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของอำเภوتاเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา สามารถเป็นจุดหมายปลายทางของแหล่งท่องเที่ยวได้ จากการสังเคราะห์องค์รวมของกิจกรรม กระบวนการ ชุมชน ทรัพยากร และสภาพแวดล้อม ซึ่งเกี่ยวข้องกับ การท่องเที่ยวทั้งทางตรงและทางอ้อม ผ่านกระบวนการจัดการดูแล (management) ด้านสิ่งดึงดูดใจ (attraction) การคมนาคมขนส่ง (transportation) และการต้อนรับ (host) ตรงกับแนวคิดของ Griffin & Mahon (1997) ที่กล่าวว่า การจัดการเป็นชุดของหน้าที่ ที่กำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประสิทธิผล การตัดสินใจได้อย่างถูกต้อง และมีการปฏิบัติการสำเร็จตามแผนที่กำหนด อำเภوتاเรือมีศักยภาพที่เป็นองค์ประกอบเชิงการท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ สิ่งดึงดูดใจ ดังที่ Colleier & Harraway (1997) กล่าวว่า สิ่งดึงดูดใจเกิดจากสถานที่ (Site) หรือเหตุการณ์ (event) โดยสถานที่อาจเกิดจากธรรมชาติหรือมนุษย์สร้างขึ้น แต่เหตุการณ์เกิดจากสิ่งที่มนุษย์สร้างขึ้น สิ่งดึงดูดใจทางด้านการท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ สิ่งดึงดูดทางด้านศิลปวัฒนธรรม นอกจากนี้ยังพบว่าคนในชุมชนมีความพร้อมและมีความร่วมมือ อาจเป็นเพราะในชุมชน มีสถานที่ท่องเที่ยวที่สำคัญ คือ วัดสะตือ ซึ่งมีนักท่องเที่ยวเดินทางมาเป็นจำนวนมาก ทำให้ประชาชนในพื้นที่คุ้นชินกับการเป็นเจ้าของบ้านและเห็นถึงความสำคัญของการบริหารจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งชุมชนเป็นเจ้าของมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางการพัฒนา และตัดสินใจ รวมทั้งร่วมรับผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวที่ทำให้มีการกระจายรายได้สู่สาธารณประโยชน์ของชุมชนดังงานวิจัยของ วารุณี มิลินทปัญญา และคณะ (2564) พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชน ผู้ที่เกี่ยวข้องโดยตรงมีส่วนร่วมในแต่ละด้านที่แตกต่างกันตามหน้าที่ที่รับผิดชอบในแต่ละส่วน แต่สามารถเชื่อมโยงข้อมูลต่าง ๆ ได้อย่างทั่วถึงในการแก้ไขปัญหา และชุมชนมีส่วนร่วมจัดทำ

แผนการส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เข้าร่วมกับหน่วยงานภาครัฐในท้องถิ่น ดังนั้นชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมทางการท่องเที่ยว มีการจัดทำแผน การดูแลผลประโยชน์ การแก้ไขปัญหา ผลกระทบต่าง ๆ โดยการมีส่วนร่วมนั้นต้องมีการกำหนดหน้าที่อย่างชัดเจน เพื่อไม่ให้เกิดความซ้ำซ้อน และมีการบริหารจัดการในทุกมิติ โดยมีภาครัฐเป็นแกนหลัก

2. ส่วนแนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์การเสด็จประพาสต้นนครน้อย อำเภอท่าเรือ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา พบว่า แนวทางการจัดการมี 2 ประเด็น ที่มีความสำคัญคือ ทรัพยากร และผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว สามารถอภิปรายผลดังนี้

1. ทรัพยากรประเภทโบราณสถาน นักท่องเที่ยวมีความต้องการความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว หากพิจารณาแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอท่าเรือ ได้แก่ วัดสุทัศน์ วัดไม้รวก วัดสะตือ มีการจัดการด้านข้อมูลเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยว ได้แก่ แผ่นพับ แผ่นผัง ประวัติ ป้ายบอกทาง ส่วนบ่อน้ำโบราณตำหนักท่าเจ้าสนุก สะพานจักรี ชุมชนตลาดหม่อมเจ้า ยังขาดการจัดการด้านข้อมูลแหล่งท่องเที่ยวตรงกับแนวทางการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของ ชัชพล ทรงสุนทร วงศ์ (2565) ที่กล่าวว่า นักท่องเที่ยวที่สนใจแหล่งท่องเที่ยวประเภทโบราณสถาน คาดหวังความรู้เกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวโดยเฉพาะนักท่องเที่ยวที่อยู่ต่างถิ่นต่างภูมิภาค สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิระพงศ์ เกียรติไพรยศ และคณะ (2561) พบว่า แต่ละวัดควรมีประวัติของวัด และอธิบายความสำคัญของโบราณสถาน โบราณวัตถุที่เป็นจุดเด่นของวัด เพื่อให้ความรู้แก่นักท่องเที่ยวหรือผู้สนใจ ซึ่งอาจทำเป็นป้าย โบชัวร์ เว็บไซต์ การใช้คิวอาร์โค้ดติดตามจุดต่าง ๆ โดยจัดทำ 3 ภาษา คือ ภาษาไทย ภาษาอังกฤษ และภาษาจีน ดังนั้น หากแต่ละวัดจะนำแนวทางนี้มาใช้ก็จะทำให้เกิดการจัดการข้อมูลที่ดี

ผลกระทบที่เกิดจากการท่องเที่ยว เพื่อปรับให้เกิดดุลยภาพระหว่างประโยชน์ที่ได้รับและปัญหาที่จะเกิด ชุมชนจึงคงต้องเตรียมความพร้อมและคำนึงผลกระทบเชิงลบด้วย ยกตัวอย่างแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์อาจถูกทำลายได้ เช่น การพัฒนาบ่อน้ำโบราณ เป็นแหล่งท่องเที่ยวควรมีการกำหนดจำนวนผู้เข้าชม กำหนดช่วงเวลาที่สามารถรองรับนักท่องเที่ยวได้ เพราะเป็นพื้นที่น้ำท่วม มีการเก็บค่าเข้าชม มีเจ้าหน้าที่บรรยายให้ความรู้ การเข้าปรับปรุงโบราณสถานหน่วยงานท้องถิ่นควรประสานกรมศิลปากรหากดำเนินการเอง อาจทำให้เกิดความเสียหายต่อโบราณสถานได้ ในด้านการอนุรักษ์ภูมิปัญญาท้องถิ่น การทำขนมบั้งปืนด้วยกรรมวิธีดั้งเดิมแบบโบราณซึ่งกำลังจะเลือนหายไป เนื่องจากสาเหตุของการทำเชิงพาณิชย์ที่ต้องการความสะดวก รวดเร็ว หรือปัญหาด้านแรงงาน ทำให้ขาดเอกลักษณ์กลิ่นหอมและรสสัมผัส ดังนั้นจึงมีแนวทางจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้หรือถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น แนวทางการจัดการผลกระทบด้านสังคมและวัฒนธรรมจากพลวัตอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวโดยใช้ 4 แนวทาง ได้แก่ ความเชื่อมั่น (accountable) ความกล้า (bold) ความร่วมมือ (collaborative) และความแตกต่าง (diverse) หรือที่เรียกว่า ABCD management dynamics (กนกกานต์ แก้วนุช, 2564) สามารถอธิบายความหมายได้ดังนี้ แนวทางที่ 1. สร้างความเชื่อมั่นในบทบาทและหน้าที่

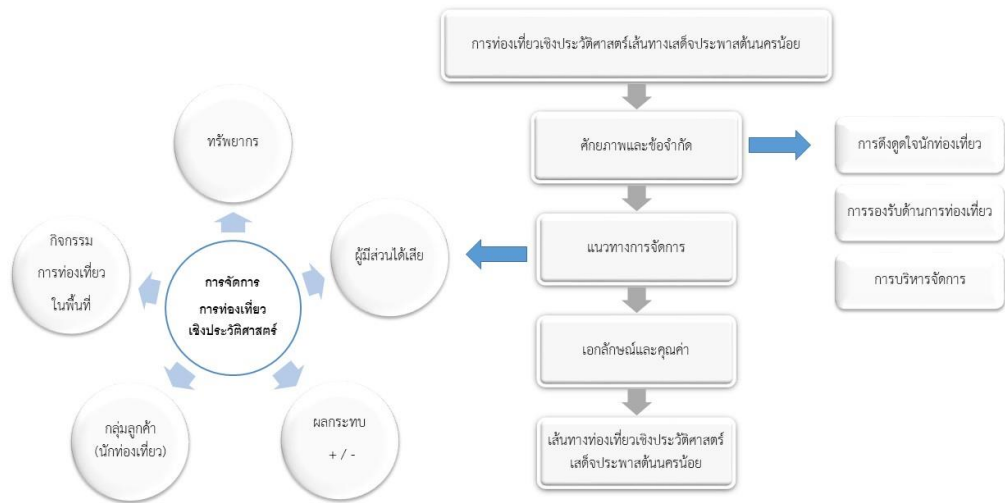
ของแต่ละภาคส่วน แนวทางที่ 2 ความกล้าจัดการอย่างสร้างสรรค์ แต่ยังคงสอดคล้องไปกับเป้าหมายหลักของพื้นที่เป็นการคงไว้ซึ่งตัวตนและอัตลักษณ์ เช่น กล้าที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการนำเสนอผลิตภัณฑ์ผ่านรูปแบบกิจกรรมการท่องเที่ยวแบบใหม่ ให้นักท่องเที่ยวได้รับประสบการณ์ ดึงงานวิจัยของ มณีรัตน์ สุขเกษม และนุชนนทร กาศสมุทร (2560) พบว่า หากนำแนวคิดของการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์มาผสมผสานเข้ากับบริบทของเอกลักษณ์และอัตลักษณ์อันโดดเด่นของชุมชนท้องถิ่นที่มีความเชื่อมโยงระหว่างสถาปัตยกรรมของโบราณสถาน เข้ากับภูมิปัญญาท้องถิ่น วิถีชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี ผ่านกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดความรู้สึกจดจำประทับใจสถานที่ท่องเที่ยวได้ แนวทางที่ 3 ความร่วมมือกับพันธมิตร ในการเกื้อกูลทรัพยากรแทนการแข่งขัน และสนับสนุนการมีส่วนร่วมกับทุกภาคส่วนในการกำหนดทิศทางและการจัดการการท่องเที่ยวในทางเดียวกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ สกาวรัตน์ บุญวรรณโณ และคณะ (2563) พบว่า การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนอาศัยทั้งกลุ่มภายในและหน่วยงานภายนอก ประสานพื้นที่เครือข่าย และการบูรณาการผ่านการแลกเปลี่ยน มีการจัดตั้งกลุ่ม มีแหล่งเรียนรู้วัฒนธรรมเพิ่มขึ้น อนาคตชุมชนสามารถกำหนดทิศทางและผลกระทบ การตอบสนองและแผนในการรวมกลุ่มของการท่องเที่ยว เพื่อบริหารจัดการด้วยตนเอง แนวทางที่ 4 ใช้หลักการจัดการความแตกต่างและการเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยมุ่งเน้นให้ความสำคัญในการยอมรับความแตกต่างหรือการเปลี่ยนแปลง หากสามารถนำมาเป็นเอกลักษณ์และดึงดูดเด่นที่แต่ละคนมีออกมาใช้ ก็จะทำให้เกิดการจัดการที่เหมาะสมในพื้นที่ได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุทธิดา อิทธิภักขัย (2561) พบว่า กิจกรรมการท่องเที่ยวที่เหมาะสมกับชุมชนต้องเป็นการนำเสนอวัฒนธรรมด้านวิถีชีวิตที่เป็นเอกลักษณ์ การสร้างอัตลักษณ์ของชุมชนให้เป็นที่รู้จัก ได้มาจากการเรียนรู้ที่จะพึ่งพาตนเอง และความสามัคคีของคนในชุมชนที่จะช่วยกันรักษามรดกของชุมชนไว้

3. สำหรับการสร้างกิจกรรมการท่องเที่ยวให้กับชุมชนเพื่อสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ของอำเภอท่าเรือ พบว่า ใช้หลักการพัฒนาจากภายในสู่ภายนอก นำอัตลักษณ์เฉพาะในเรื่องของประวัติศาสตร์ การเสด็จประพาสต้นนครน้อย ของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เป็นจุดขายและดึงดูดใจนักท่องเที่ยว โดยชุมชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทำหน้าที่ประเมินศักยภาพของแหล่งท่องเที่ยว แล้วร่วมกันออกแบบสร้างมูลค่าให้กับทรัพยากรที่มีใช้การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เกิดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสร้างประสบการณ์ให้กับนักท่องเที่ยว การล่องเรือตามลำน้ำป่าสักตามรอยเสด็จประพาสต้นนำวิถีชีวิตเข้ามาสอดแทรก เรียนรู้ภูมิปัญญาชาวบ้าน แต่ยังคงขาดการพัฒนาสินค้าที่ระลึกหรือของฝากที่มีการเล่าเรื่องราวประวัติศาสตร์ เพื่อสร้างอัตลักษณ์ของสินค้าที่ระลึกตรงกับ อติศรศักดิ์สูง (2556) เสนอรูปแบบการท่องเที่ยวโดยชุมชนแบบสร้างสรรค์ว่าเป็นการท่องเที่ยวที่มีวัตถุประสงค์สอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาชุมชน เพื่อให้เกิดความยั่งยืนในการดำเนินชีวิตของชุมชน โดยจัดกิจกรรมการท่องเที่ยวที่กลมกลืนสัมพันธ์กับประวัติศาสตร์ วัฒนธรรม

ตลอดจนวิถีต่าง ๆ ในเชิงของการเรียนรู้และทดลอง การจัดกิจกรรมต่าง ๆ เน้นการเรียนรู้โดยไม่มุ่งเน้นรูปแบบการท่องเทียวไปยังพิพิธภัณฑ์หรือโบราณสถานเพียงอย่างเดียว แต่ยังคงศึกษาจากประสบการณ์ทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับชุมชน นักท่องเที่ยวจะเป็นสมาชิกของชุมชนได้มีโอกาสเข้าไปใช้ชีวิตร่วมกัน สอดคล้องกับ จุฑาธิปต์ จันทร์เอียดและคณะ (2561) พบว่า ทรัพยากรการท่องเที่ยวที่มีความหลากหลาย สามารถจัดทำเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ แต่ยังคงขาดการเล่าเรื่องราว ประวัติศาสตร์ในสินค้าที่ระลึก ดังนั้นควรพัฒนาสินค้าของฝากที่ระลึกให้มีเรื่องราวประวัติศาสตร์ในสินค้าด้วย นอกจากนี้คณะผู้วิจัยพบว่า ผู้ประกอบการซึ่งเป็นคนรุ่นใหม่ มีการนำสื่อสมัยใหม่เข้ามาใช้เป็นช่องทางในการสื่อสารการตลาดกับลูกค้า ทำให้เป็นที่รู้จัก และสามารถเข้าถึงกลุ่มลูกค้าได้ดี นอกจากการโพสต์เพื่อขายสินค้าแล้ว ยังโพสต์เรื่องราวสถานที่สำคัญ ร้านอาหาร มีนักท่องเที่ยวเดินทางมามากในช่วงวันหยุดเสาร์อาทิตย์ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ณัฐดนัย นาคชัยวัฒนา และคณะ (2565) และภาณุวัฒน์ ชูริรัง และพิรญา ชื่นวงศ์ (2564) พบว่า กลยุทธ์เชิงรุกทำได้โดยการจัดทำสื่อสำหรับถ่ายทอดเรื่องราวประวัติศาสตร์ ประเพณี ความเชื่อ และศิลปวัฒนธรรม จัดกิจกรรมในพื้นที่ที่มีความหลากหลาย และจัดประชาสัมพันธ์แหล่งท่องเที่ยวผ่านช่องทางออนไลน์ ดังนั้น หน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรร่วมกับผู้มีส่วนได้เสีย ในการใช้ช่องทางออนไลน์ ประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยว เพื่อเป็นการเข้าถึงนักท่องเที่ยวที่ต้องการค้นหาข้อมูลทั้งชาวไทยและชาวต่างชาติสามารถค้นหาได้ง่ายขึ้น โดยอาจมีการนำผู้มีอิทธิพลทางสื่อ (Influencer) มาท่องเที่ยวก็จะช่วยสร้างกระแสการท่องเที่ยวได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ โดยชุมชนมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ เกิดจากชุมชนมีศักยภาพด้านการท่องเที่ยว คือ ศักยภาพ การดึงดูดใจนักท่องเที่ยว ศักยภาพการรองรับด้านการท่องเที่ยว และศักยภาพในการบริหารจัดการซึ่งการบริหารจัดการประกอบด้วย 5 มิติ ได้แก่ 1) ทรัพยากร 2) ผู้มีส่วนได้เสีย 3) ผลกระทบที่เกิดขึ้นจากการเป็นชุมชนท่องเที่ยว ประโยชน์ ปัญหา 4) กลุ่มลูกค้าหรือนักท่องเที่ยว 5) กิจกรรมการท่องเที่ยวในพื้นที่ ทรัพยากรที่มีความหลากหลายสามารถออกแบบการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ได้ เพื่อเป็นการกระตุ้นการเรียนรู้ สร้างประสบการณ์ การมีส่วนร่วม ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดความซาบซึ้งในวัฒนธรรมประเพณีของชุมชนอย่างแท้จริงได้

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรสนับสนุนงบประมาณในการบำรุงรักษาสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ อย่างต่อเนื่องมีการประสานผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านดูแล

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ส่งเสริมศักยภาพชุมชนให้พร้อมในการเป็นชุมชนท่องเที่ยวอบรมให้ความรู้การเป็นเจ้าบ้านที่ดี การเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชน การใช้สื่อโซเชียลมีเดียการทำตลาด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา เนื่องจากอำเภอท่าเรือมีกลุ่มชนที่อพยพมาจากเวียงจันทน์ การศึกษาวิถีชีวิต วัฒนธรรมประเพณี อัตลักษณ์ของกลุ่มชน อาจนำมาเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นมิติของการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กนกกานต์ แก้วนุช. (2564). การจัดการการท่องเที่ยวและการพัฒนาชุมชนการท่องเที่ยวภายใต้พลวัตโลก. สมุทรสาคร: พิมพ์ดี.
- จุฑาธิปต์ จันทร์เอียด และคณะ. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงประสบการณ์ในพื้นที่อำเภอวัฒนานคร จังหวัดสระแก้ว. วารสาร ศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 10(2), 156-187.
- ชัชพล ทรงสุนทรวงศ์. (2565). การจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวและโรงแรมอย่างยั่งยืน (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ณัฐดนัย นาคชัยวัฒนา และคณะ. (2565). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์บ้านหัวแพ ตำบลบ้านกร่าง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก. วารสาร การบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น, 8(1), 67-80.
- ภาณุวัฒน์ ชูรีรัง และพิรญา ชื่นวงศ์. (2564). กลยุทธ์การจัดการแหล่งท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์อุทยานแห่งชาติถ้ำหลวง-ขุนน้ำนางนอน. วารสารการวิจัยกาสะลองคำ, 15(2), 97-106.
- มณีนีรัตน์ สุขเกษม และนุชเนตร ภาพสมุทร. (2560). การจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์อย่างยั่งยืน: เมืองมรดกโลก-มรดกวัฒนธรรมมีชีวิต กรณีศึกษา : เมืองประวัติศาสตร์สุโขทัยและเมืองบริวาร. วารสาร มทร.อีสาน ฉบับมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์, 5(1), 160-178.
- วารุณี มลิทธิปัญญา และคณะ. (2564). แนวทางการพัฒนาโลจิสติกส์การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์แบบมีส่วนร่วมชุมชนตำบลพันท้ายนรสิงห์ จังหวัดสมุทรสาคร. วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ, 11(1), 232-243.
- วีระพงษ์ เกียรติไพรัช และคณะ. (2561). การจัดการแหล่งท่องเที่ยวตามเส้นทางโบราณสถานล้านนาที่ปรากฏในวรรณกรรมชินกาลมาลีปกรณ์. วารสารวิทยาลัยสงฆ์นครลำปาง, 7(2), 239-251.
- สกาวรัตน์ บุญวรรณ และคณะ. (2563). ย้อนอดีต มองปัจจุบัน กำหนดอนาคต: ทิศทางการจัดการท่องเที่ยวเมืองเก่าตะกั่วป่าผ่านความร่วมมือของชุมชน. วารสาร วิชาการ เครือข่ายบัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยราชภัฏภาคเหนือ, 10(2), 127-140.
- สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ. (2477). จดหมายเหตุ เรื่อง การเสด็จประพาสต้นในรัชกาลที่ 5 พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพมหาเสวกตรี พระยานิพัทธ์ราชกิจ (อัน พรพัลลภ). กรุงเทพฯ: ไสภณพิพรรฒนาการ.
- สุดธิดา อิทธาภิชัย. (2561). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนเพื่อสร้างอัตลักษณ์ความเป็นตัวตนของชุมชนบ้านขุนสมุทรจีน จังหวัดสมุทรปราการ (รายงานผลการวิจัย). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

อดิสร ศักดิ์สูง. (2556). *ประวัติศาสตร์เพื่อการท่องเที่ยวในประเทศไทย* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สงขลา: มหาวิทยาลัยทักษิณ.

Collier, A., & Harraway, S. (1997). *Principle of Tourism*. Auckland: Longman.

Griffin, J. J., & Mahon, J. F. (1997). The corporate social Performance and corporate financial performance debate: Twenty-five years of incomparable research. *Business & society*, 36(1), 5-31.

การจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว ของจังหวัดนครนายก*

KNOWLEDGE MANAGEMENT FOR TOURISM VALUE CHAIN DEVELOPMENT IN NAKHON NAYOK PROVINCE

ประเสริฐ โยธินาร์, ปรียา สมพิช, กัลยา นาคลังกา, วงศ์วิภา โสสุวรรณจินดา,
ศทาวุฒิ สังขมาศ, ณัฐกานต์ รongทอง, โสรยา งามสนิท, มรกต บุญศิริชัย

Prasert Yothicar, Preeya Sompuet, Kanlaya Naklungka, Vongvicha Thosuwonchinda,
Khatawut Sangkhamart, Natthakan Rongthong, Soraya Ngamsnit, Morakot Boonsirichai

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

Phranakhon Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: sertty_ssk@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. วิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกในปัจจุบัน 2. สำรวจกิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว 3. ศึกษากระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว และ 4. เสนอรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก โดยใช้การวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บข้อมูลโดยการสัมภาษณ์และประชุมกลุ่มย่อยผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ ผู้นำชุมชน ผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว และบุคลากรจากภาครัฐ จำนวน 20 คน วิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า 1. จังหวัดนครนายกมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น จุดอ่อนและอุปสรรค ได้แก่ การจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ขาดความต่อเนื่อง ข้อจำกัดด้านกฎหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยว และสถานการณ์โรคโควิด-19 2. กิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวเป็นกิจกรรมในการสร้างคุณค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก 3. กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า ประกอบด้วย การบ่งชี้ความรู้ การสร้างความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันความรู้ และการเรียนรู้ ครอบคลุมองค์ประกอบแหล่งท่องเที่ยว และ 4. รูปแบบการจัดการ

ความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว ประกอบด้วย 1) วิสัยทัศน์การจัดการความรู้ 2) กระบวนการจัดการความรู้ และ 3) ห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การจัดการความรู้; ห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว; จังหวัดนครนายก

Abstract

This research article aims to 1. analyze the current tourism situation of Nakhon Nayok Province; 2. explore activities in the tourism value chain; 3. study the process of knowledge management for the development of tourism value chains; and 4. propose a model of knowledge management for tourism value chain development. This research was qualitative research. In-depth interviews and small group discussion were conducted with a total of 20 key informants, including community leaders, tourism business operator, and personnel from government agencies. The content analysis was applied for data analysis.

Findings are as follows: 1. Nakhon Nayok Province has the tourism potential in terms of nature, culture and man-made things. Weaknesses and obstacles found that the tourism management and public relations lacked continuity. In addition, there are also regulatory restrictions on ecotourism and susceptibility to the situation of COVID-19, etc.; 2. tourism value chain activities are value creation and product development activities including attraction accessibility accommodation activities and amenity; 3. the process of knowledge management for the development of tourism value chains consists of knowledge identification, knowledge creation, knowledge organization, knowledge codification, knowledge access, knowledge sharing, and learning; and 4. a model of knowledge management for tourism value chain development consists of; the knowledge management vision; the knowledge management process; and the tourism value chain.

Keywords: Knowledge Management; Tourism Value Chain; Nakhon Nayok Province

บทนำ

จังหวัดนครนายกตั้งอยู่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติแล่ววัฒนธรรม อาทิ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น เขาใหญ่ เขาเขียว และเขาชะงอก เป็นต้น เป็นแหล่งต้นน้ำลำธารและน้ำตกที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกวังตะไคร้ น้ำตกสาริกา และน้ำตกนางรอง เป็นต้น และการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ได้แก่ สถานที่สำคัญทางศาสนา วิถีชุมชนและ

วัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น ชุมชนไทยพวน รวมถึงแหล่งท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์และโบราณคดีที่ สันนิษฐานได้ว่าเคยเป็นเมืองโบราณสมัยทวารวดี มีการขุดค้นพบหลักฐานแนวกำแพงเนินดิน และสันคูที่ตำบลดงละคร เป็นต้น (สภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดนครนายก, 2562); ชมรมส่งเสริม การท่องเที่ยวโดยชุมชนไทยพวน จังหวัดนครนายก, 2562) จากความสำคัญของทรัพยากร ทางการท่องเที่ยว ทำให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวร่วมมือกับชุมชน ท้องถิ่นผลักดันให้เกิดการท่องเที่ยวในชุมชน เป็นการส่งเสริมการท่องเที่ยวซึ่งเป็นกิจกรรมที่ นำเอาทรัพยากรทางการท่องเที่ยวและมรดกทางวัฒนธรรมที่มีอยู่ของท้องถิ่นมาจัดการใหม่ให้ เกิดมูลค่าทางเศรษฐกิจ นำไปสู่การสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนทางหนึ่งเพื่อให้ชุมชนสามารถ นำเอาฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่เดิมเสริมสร้างศักยภาพของชุมชน สร้างมูลค่าเพิ่ม จากฐานทรัพยากรทางการท่องเที่ยวที่มีอยู่ในชุมชนอย่างแท้จริง (ชัยนวัฒน์ ปูนคำปิ่น, 2555; สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครนายก, 2562)

อย่างไรก็ตาม การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นระบบครอบคลุมทุกสาขากิจกรรมบริการ ท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม จำเป็นต้องวิเคราะห์ห้วงโซ่คุณค่า ด้านการท่องเที่ยว ที่เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์กิจกรรมทั้งหมดที่ช่วยเพิ่มมูลค่าตั้งแต่ใน ขั้นตอนของการออกแบบกิจกรรม กระบวนการผลิต และส่งมอบไปยังนักท่องเที่ยว ตลอดจน จำเป็นต้องยกระดับห้วงโซ่คุณค่าด้านการท่องเที่ยวที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลักที่มีส่วนสร้าง มูลค่าเพิ่มให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวโดยตรง และกิจกรรมสนับสนุนที่เป็นกิจกรรม อื่นๆ ซึ่งสนับสนุนกิจกรรมหลักให้สามารถดำเนินไปได้ (Porter, 1985) โดยกิจกรรมทั้งสองส่วน นี้มีความสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน และมีความเกี่ยวข้องเนื่องกับการสร้างคุณค่าเพิ่มให้กับผู้ที่มีส่วน เกี่ยวข้องในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการ กล่าวคือห้วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว จะถูกเชื่อมต่อกับโซ่คุณค่าของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวและโซ่คุณค่าของนักท่องเที่ยว จนกลายเป็นระบบความสัมพันธ์ที่มีขนาดใหญ่หรือระบบคุณค่า ดังนั้นผลกระทบที่เกิดขึ้นเชิง พื้นที่ย่อมจะไม่ขึ้นอยู่กับปัจจัยภายในห้วงโซ่คุณค่าของการท่องเที่ยวเท่านั้น แต่ขึ้นอยู่กับปัจจัย ภายในระบบคุณค่าที่ทุกภาคส่วนทางการท่องเที่ยวมีส่วนร่วม (บุญศักดิ์ มาดหมาย, 2553)

จากหลักการและเหตุผล เพื่อให้การพัฒนาการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายกเป็นไปใน ทิศทางที่เหมาะสม สอดคล้องกับเป้าหมายและยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของ จังหวัด คือแหล่งท่องเที่ยวที่ตอบสนองความต้องการของทุกคนในครอบครัวอย่างคุ้มค่าที่อยู่ใกล้ กรุงเทพมหานคร และเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก (EEC) รวมถึงการเป็นเมืองนำอยู่ที่คน กรุงเทพมหานครและ EEC ต้องการมาพักผ่อนและเพิ่มพลังทางกาย ทางจิตใจ ความคิดและเป็น เมืองที่ทุกคนใฝ่ฝันใช้ชีวิตและอยู่อาศัย เมืองที่ตอบโจทย์วัยทำงาน (สำนักงานจังหวัดนครนายก, 2563) การศึกษาครั้งนี้จึงเล็งเห็นความสำคัญที่ต้องมีการจัดทำการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห้วง โซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ที่ต้องวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและ ภายนอกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ กิจกรรมในห้วงโซ่คุณค่าในการดำเนินงานด้าน

การท่องเที่ยว และแนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวเนื่องกับการสร้างคุณค่าเพิ่มในสินค้าและบริการให้กับผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องของจังหวัด เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้นักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ตามระบบห่วงโซ่คุณค่า เนื่องจากอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการประกอบด้วยภาคส่วนต่างๆ ที่เป็นองค์ประกอบของผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันเป็นลูกโซ่ ได้แก่ ธุรกิจจذبนำเที่ยว ที่พัก ร้านอาหาร ร้านจำหน่ายของที่ระลึก และการเดินทางท่องเที่ยว เป็นต้น ซึ่งเป็นธุรกิจที่กระตุ้นอุตสาหกรรมต่อเนื่องอื่นๆ เช่น อุตสาหกรรมอาหาร การก่อสร้างและพัฒนาที่ดิน รวมทั้งยังส่งเสริมการพัฒนาธุรกิจอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม (SMEs) ซึ่งก่อให้เกิดการกระจายรายได้ไปสู่ประชาชนในวงกว้าง ซึ่งในการดำเนินการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จะสามารถสร้างองค์ความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ที่ต้องอาศัยการจัดการความรู้เป็นแนวทางหลักอย่างหนึ่งในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่เป็นระบบ เพื่อใช้เป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกในปัจจุบัน
2. เพื่อสำรวจกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก
3. เพื่อศึกษากระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก
4. เพื่อเสนอรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกที่เป็นระบบ ครอบคลุมทุกสาขากิจกรรมบริการท่องเที่ยวและแหล่งท่องเที่ยว

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (qualitative Research) โดยใช้ในการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) และการสนทนากลุ่มเฉพาะ (focus group discussion)

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้กำหนดกลุ่มเป้าหมายแบบไม่อาศัยความน่าจะเป็น โดยใช้เทคนิคการสุ่มแบบเจาะจง (purposive sampling) กำหนดกลุ่มเป้าหมาย ประกอบด้วย ภาครัฐ ได้แก่ ตัวแทนจากสำนักงานจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวและกีฬาจังหวัด และองค์การบริหารส่วนตำบลภาคเอกชน ได้แก่ ตัวแทนสมาคมด้านการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก และผู้ประกอบการธุรกิจท่องเที่ยว เช่น ที่พัก ร้านอาหาร บริษัทนำเที่ยว และร้านขายของที่ระลึก เป็นต้น ภาควิชาการ

ได้แก่ อาจารย์จากสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนสาขาการท่องเที่ยว และภาคประชาชน ได้แก่ ชุมชนท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก รวมจำนวน 20 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างเกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก สภาพแวดล้อมภายในและภายนอก กิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าในการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยว กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก และ (ร่าง) รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก

การเก็บรวบรวมข้อมูล

แหล่งข้อมูล (source of data) ของการศึกษานี้ มีดังนี้

1. ข้อมูลทุติยภูมิ (secondary data) เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวข้องทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก โดยการศึกษา วิเคราะห์ และการทบทวนวรรณกรรม บทความ งานวิจัย เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก

2. ข้อมูลปฐมภูมิ (primary data) ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเป้าหมาย แบ่งเป็น 1) การสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาชน 2) การจัดประชุมระดมความคิดเห็น (focus group discussion) และประมวลข้อมูลจากผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ทรงคุณวุฒิทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และสถาบันการศึกษาที่เกี่ยวข้อง 3) การประชุมเพื่อรับฟังความคิดเห็น (focus group discussion) จากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ การตรวจสอบสามเส้าวิธีรวบรวมข้อมูล ใช้วิธีการในการเก็บข้อมูลหลายวิธี ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การประชุมกลุ่มย่อย และการสังเกตแบบไม่มีส่วนร่วม และการวิเคราะห์ข้อมูล ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ข้อมูลเชิงคุณภาพจากการรวบรวมข้อมูล จากนั้นเข้าสู่กระบวนการการให้รหัส (coding) จัดหมู่ข้อมูล (category) และทำดัชนีข้อมูล วิเคราะห์หาความเชื่อมโยงและความสัมพันธ์ของข้อมูลที่ได้เป็นแบบแผนนำไปสู่ข้อสรุปตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการวิจัย

1. สถานการณ์การท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกในปัจจุบัน พบว่า จังหวัดนครนายกมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ง่ายรวมถึงการเดินทางเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงการให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลาย และสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวสำหรับนักท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อม

ของแหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรคในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด พบว่า ระบบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวไม่เต็มศักยภาพ บริการพื้นฐานการให้บริการอินเทอร์เน็ตตำบลไม่เพียงพอที่จะรองรับการเติบโตของเมื่อนำอยู่และเมืองท่องเที่ยว รวมถึงข้อจำกัดด้านระเบียบข้อกฎหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่เขาใหญ่เป็นแหล่งมรดกโลก และความอ่อนไหวต่อสภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัวดี และอ่อนไหวต่อการเกิดโรคระบาดเป็นอุปสรรคสำคัญการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงได้

2. กิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก พบว่า กิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวจังหวัดนครนายก ประกอบด้วย ด้านสิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว ที่มีกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุน ซึ่งแต่ละกิจกรรมจะมีส่วนสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว กล่าวคือ กิจกรรมหลัก เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการผลิตสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวโดยตรง ประกอบด้วย กิจกรรมนำเข้า (inbound logistics) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องต้องพิจารณาถึงบริบทขององค์ประกอบทางการท่องเที่ยวที่มีความเกี่ยวข้องเป็นสำคัญ เพื่อที่จะได้คัดเลือกทรัพยากรการผลิตที่เป็นแนวทางในการสร้างคุณค่าได้อย่างเหมาะสม ได้แก่ นโยบายและแผนงานพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดที่เกี่ยวข้องกับบริบทของหน่วยงานหรือชุมชนแหล่งท่องเที่ยว ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวกลุ่มเป้าหมาย และมาตรฐานด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น การปฏิบัติการ (operations) ได้แก่ การดำเนินงานตามแผนงานหรือโครงการที่กำหนดไว้ในกิจกรรมนำเข้า การดำเนินงานตามมาตรฐานด้านการท่องเที่ยว และการติดต่อประสานงานกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยวให้มีส่วนร่วมในการสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ เป็นต้น กิจกรรมนำออก (outbound logistics) คือผลผลิตที่ได้จากการดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ ได้แก่ ผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวและบริการต่างๆ เช่น รูปแบบการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติและวัฒนธรรม กิจกรรมและการบริการทางการท่องเที่ยวต่างๆ เช่น ที่พักแรม การขนส่ง ร้านอาหาร การนำเที่ยว การล่องแก่ง และกิจกรรมค่ายพักแรมที่ได้มาตรฐานตามที่กรมการท่องเที่ยวกำหนด เป็นต้น การตลาดและการขาย (marketing & sales) เป็นการส่งมอบสินค้าและบริการแก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมสร้างคุณค่าจึงต้องให้ความสำคัญกับช่องทางการตลาดสมัยใหม่หรือออนไลน์ โดยเฉพาะการสื่อสารการตลาดที่ทันสมัย และการบริการลูกค้า (customer service) เป็นการสร้างความประทับใจแก่นักท่องเที่ยวให้เกิดประสบการณ์การท่องเที่ยวที่น่าจดจำ ได้แก่ การออกแบบสินค้าและบริการที่เป็นอัตลักษณ์ของแต่ละพื้นที่หรือธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เป็นต้น ในส่วนของ กิจกรรมสนับสนุน เป็นกิจกรรมที่ช่วยเหลือเกื้อกูลอำนวยความสะดวกให้กิจกรรมหลักดำเนินไปได้อย่างเหมาะสม ประกอบด้วย การจัดหา (procurement) กิจกรรมที่

สร้างคุณค่า ได้แก่ การสรรหาเครือข่ายทางการท่องเที่ยวที่เป็นมืออาชีพร่วมวางแผนความต้องการหรือแผนธุรกิจทางการท่องเที่ยวร่วมกัน การพัฒนาระบบเทคโนโลยี (technology development) ได้แก่ การคัดเลือกระบบเทคโนโลยีสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพและทันสมัยมาใช้ในการทำงานทั้งในส่วนของการผลิตและการขาย โดยเฉพาะการให้ข้อมูลของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของจังหวัดที่ถูกต้องและเป็นปัจจุบัน การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (human resource management) ได้แก่ การฝึกอบรมให้บุคลากรทางการท่องเที่ยวทุกคนมีจิตสำนึกที่ถูกต้องเรื่องการให้บริการนักท่องเที่ยว การสร้างลักษณะการบริการที่เป็นเลิศและเอกลักษณ์เฉพาะของพื้นที่หรือธุรกิจทางการท่องเที่ยว และโครงสร้างสนับสนุน (firm structure) เป็นกิจกรรมที่สามารถช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้กิจกรรมแต่ละกิจกรรมสามารถดำเนินไปได้อย่างราบรื่น ลดเวลาในการทำงาน ลดภาระค่าใช้จ่ายต่างๆ ได้แก่ การเชื่อมโยงกิจกรรมหรือการดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมต่อของกิจกรรมหรืองานและการให้ความสำคัญเรื่องการบริหารจัดการการเงินและการบัญชี และการลดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน เพื่อเพิ่มกำไรและเสริมสภาพคล่องให้กับหน่วยงานหรือชุมชนแหล่งท่องเที่ยวและสนับสนุนงานหลักอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การขายรายการท่องเที่ยวและการจัดทำรายการท่องเที่ยวแบบเบ็ดเสร็จ รวมกิจกรรมและสิ่งอำนวยความสะดวกทางการท่องเที่ยวต่างๆ เข้าด้วยกัน เป็นต้น

3. กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก พบว่าเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ซึ่งกระจายอยู่ในตัวบุคคลหรือเอกสาร นำมาพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นระบบเพื่อให้บุคลากรทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ รวมทั้งปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้จังหวัดนครนายกสามารถเพิ่มขีดความสามารถในเชิงแข่งขันทางการท่องเที่ยว ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่ากระบวนการจัดการความรู้ ประกอบด้วย 7 ขั้นตอน คือ การบ่งชี้ความรู้ เป็นการระบุความรู้เกี่ยวกับองค์ประกอบทางการท่องเที่ยว (5A's) เพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่า ที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลักและสนับสนุน ในแต่ละกิจกรรมสามารถระบุความรู้ที่สำคัญเพื่อใช้เป็นแนวทางการดำเนินงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัด การสร้างและแสวงหาความรู้เป็นการสร้างความรู้ใหม่ แสวงหาความรู้จากภายนอก รักษาความรู้เดิม แยกความรู้ที่ใช้ไม่ได้แล้วออกไป ได้แก่ การติดต่อประสานงานกับเครือข่ายการท่องเที่ยวในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อสร้างความรู้ใหม่อย่างมีส่วนร่วม รวมถึงการศึกษาสำรวจข้อมูลเกี่ยวกับความพฤติกรรมของนักท่องเที่ยว ความพึงพอใจเกี่ยวกับการนำเสนอประสบการณ์ตลาดมาปรับใช้กับองค์ประกอบของแหล่งท่องเที่ยว การจัดความรู้ให้เป็นระบบ เป็น กำหนดวิธีการจัดเก็บและค้นคืน เพื่อให้สืบค้น เรียกคืน และนำไปใช้ได้สะดวก ได้แก่ การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาพัฒนาการจัดทำข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวของจังหวัด มาประยุกต์ใช้ได้ตรงกับ

ความต้องการและการเข้าถึงโดยตรงของกลุ่มผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยว การประมวลและกลั่นกรองความรู้ เป็นการกลั่นกรองความถูกต้อง ครบถ้วน ทันสมัย ใช้งานได้ของความรู้ ปรับปรุงรูปแบบเอกสารให้เป็นมาตรฐาน ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงความรู้ให้อยู่ในรูปแบบที่สามารถเข้าถึงและนำมาประยุกต์ใช้ได้อย่างสะดวก ผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถแยกประเภทความรู้ ออกเป็นหมวดหมู่ได้ สามารถอธิบายได้ และสามารถสร้างในรูปแบบสูตรสำเร็จต่าง ๆ ได้ การนำเทคโนโลยีใหม่ๆ มาใช้ในการประมวลความรู้ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นการเข้าถึงความรู้ เป็นการ ใช้เทคโนโลยีที่มีประสิทธิภาพให้ข้อมูลหรือองค์ความรู้ในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องสามารถใช้ได้ง่ายและสะดวก ทั้งความรู้ของบุคคลที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัด และความรู้ที่จัดหาไว้ในรูปแบบสื่อต่าง ๆ การแบ่งปัน แลกเปลี่ยนความรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการปฏิบัติงานมาแลกเปลี่ยน ทั้งเทคนิคการทำงาน เทคนิคการแก้ปัญหา หรือปรับปรุงคู่มือการปฏิบัติงาน ได้แก่ 1) การจัดกิจกรรมทางการท่องเที่ยวของจังหวัด 2) การจัดตั้งคณะกรรมการเพื่อให้คำปรึกษาและสนับสนุนการสร้างชุมชนความรู้เพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและ 3) การสร้างช่องทางภายในองค์กรในการเปิดโอกาสให้มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมกันและใช้ความรู้ และ การเรียนรู้ เป็นการนำความรู้ที่ได้จากการแบ่งปันแลกเปลี่ยนหรือสืบค้นไปใช้ประโยชน์ในการทำงาน แล้วเกิดความรู้ใหม่นำมาเข้าระบบจัดเก็บหรือแบ่งปันแลกเปลี่ยน ก็จะต้องค้ำความรู้ใหม่ให้ใช้ประโยชน์ต่อไปได้เรื่อย ๆ ได้แก่ 1) การเรียนรู้กิจกรรมห่วงโซ่คุณค่า 2) การนำความรู้ของแต่ละกิจกรรมในห่วงโซ่คุณค่ามาปรับใช้ และ 3) เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ด้านการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดในประเด็นใหม่และสามารถนำผลลัพธ์ที่ได้ไปปรับใช้ได้อย่างเหมาะสมตรงตามเป้าหมายของการพัฒนาและก้าวทันความเปลี่ยนแปลง

4. รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัด นครนายก การศึกษาครั้งนี้สามารถสรุปได้ว่าเป็นการจัดการความรู้ที่ครอบคลุมองค์ประกอบทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกและห่วงโซ่คุณค่า เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ จำเป็นต้องพิจารณาถึงเป้าหมายของการจัดการความรู้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก โดยมีมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้นำมาพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและสร้างคุณค่าที่ต่อเนื่องกันเป็นทอดๆ ในกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า เพื่อสร้างประโยชน์สุดท้ายในผลิตภัณฑ์หรือบริการเพื่อส่งต่อไปให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ ทั้งนี้ สามารถสรุปรูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ดังนี้ 1) วิสัยทัศน์การจัดการความรู้ 2) กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก และ 3) ห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก

อภิปรายผลการวิจัย

1. จังหวัดนครนายกมีศักยภาพทางการท่องเที่ยวทั้งทางธรรมชาติ วัฒนธรรม และสิ่งที่มีมนุษย์สร้างขึ้น การเดินทางเข้าสู่แหล่งท่องเที่ยวสามารถกระทำได้ง่ายรวมถึงการเดินทางเชื่อมโยงไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่นทั้งภายในจังหวัดและจังหวัดใกล้เคียง รวมถึงการให้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวที่หลากหลายและสิ่งอำนวยความสะดวกที่สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมของแหล่งท่องเที่ยว แต่อย่างไรก็ตาม สภาพแวดล้อมทางการท่องเที่ยวที่เป็นจุดอ่อนและอุปสรรคในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวของจังหวัด พบว่า ระบบบริหารจัดการแหล่งท่องเที่ยวและการประชาสัมพันธ์ขาดความต่อเนื่อง รวมทั้งการใช้ประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวไม่เต็มศักยภาพ ข้อจำกัดด้านระเบียบข้อกฎหมายเกี่ยวกับแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเขตพื้นที่เขาใหญ่ที่เป็นแหล่งมรดกโลก และความอ่อนไหวต่อภาวะเศรษฐกิจที่ยังไม่ฟื้นตัวอันเกิดจากการแพร่ของโรคระบาดโควิด-19 เป็นอุปสรรคสำคัญการพัฒนาการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายกให้ก้าวทันความเปลี่ยนแปลงได้ (เทิดชาย ช้วยบำรุง, 2552; อมราวดี คำบุญ และคณะ, 2556) ดังนั้น ในการจัดการการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืน จึงต้องให้ครอบคลุมทุกมิติทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม และสิ่งแวดล้อม เพื่อให้การท่องเที่ยวสามารถตอบสนองความต้องการทั้งนักท่องเที่ยว ชุมชนเจ้าของแหล่งท่องเที่ยว และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ให้สามารถจัดการทรัพยากรทางการท่องเที่ยวเพื่อตอบสนองความต้องการจำเป็นทุกมิติที่จะสามารถเกื้อหนุนให้ดำรงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ดังที่ Ivolga & Erokhin (2013) ศึกษาเกี่ยวกับการนำการท่องเที่ยวมาเป็นแนวทางพัฒนาท้องถิ่นอย่างยั่งยืน กล่าวว่าสิ่งแวดล้อมทางการท่องเที่ยวมีส่วนจำเป็นต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม การเมืองและกฎหมาย กายภาพ เทคโนโลยี และประชากร เนื่องจากส่งผลให้เกิดการเดินทางท่องเที่ยว การเข้าร่วมกิจกรรมและนันทนาการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องทำการวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกแหล่งท่องเที่ยว จะสามารถแยกปัจจัยที่สำคัญสำหรับการดำเนินการวางแผนพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนได้ในระยะยาว

2. กิจกรรมห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก เป็นกิจกรรมในการสร้างคุณค่าและพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ได้แก่ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก ที่มีกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าประกอบด้วยกิจกรรมหลักและกิจกรรมสนับสนุน กล่าวคือ กิจกรรมหลักเป็นกิจกรรมที่สร้างประโยชน์ให้กับลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ ยอดขาย และส่งมอบไปยังผู้ซื้อและบริการภายหลังการขาย ในขณะที่กิจกรรมสนับสนุนเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมหลักให้เกิดประสิทธิภาพ (Porter, 1985) จากการศึกษา พบว่า กิจกรรมหลักเป็นกิจกรรมเริ่มแรกที่จะสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ โดยเฉพาะกิจกรรมนำเข้าที่เป็นการคัดสรรวัตถุดิบมาใช้ในการผลิตสินค้าและบริการ ได้แก่ แผนพัฒนาการท่องเที่ยวทั้งระดับชาติและท้องถิ่น ข้อมูลพฤติกรรมนักท่องเที่ยวเป็นต้น นำมา

ดำเนินการพัฒนาโดยการประสานงานกับเครือข่ายหรือพัฒนามิตรทางการท่องเที่ยว การดำเนินงานโครงการตามแผนพัฒนาการท่องเที่ยวตลอดจนการนำมาตรฐานการท่องเที่ยวมาใช้เพื่อสร้างคุณค่าและพัฒนาผลิตภัณฑ์ในรูปแบบต่าง ๆ อาทิ รูปแบบการท่องเที่ยว กิจกรรมและการบริการทางการท่องเที่ยว ส่งมอบไปยังนักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้อง และคำนึงถึงคุณภาพบริการเป็นสำคัญ เพื่อให้การสร้างคุณค่าและพัฒนาสินค้าและบริการเป็นไปในทิศทางที่เหมาะสม เพื่อสร้างความได้เปรียบในการแข่งขันทางการท่องเที่ยว จึงจำเป็นต้องมีความรู้และเข้าใจคุณลักษณะของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวที่แตกต่างจากสินค้าทั่วไป จึงจะสามารถระบุได้ถึงกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่าในแต่ละกิจกรรมได้ (วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ และคณะ, 2550) ในส่วนของกิจกรรมสนับสนุน พบว่าเป็นกิจกรรมที่อำนวยความสะดวกและให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกิจกรรมหลัก ประกอบด้วยการจัดการจัดหาพันธมิตรทางการท่องเที่ยว การบริหารจัดการบุคลากรทางการท่องเที่ยว การนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการพัฒนาสินค้าและบริการ รวมถึงการโครงสร้างสนับสนุนที่เกี่ยวข้องกับงบประมาณที่ใช้และการลดขั้นตอนและเวลาในการทำงาน เพื่อเพิ่มกำไรและเสริมสภาพคล่องให้กับหน่วยงานด้านการท่องเที่ยวและสนับสนุนงานหลักอย่างมีประสิทธิภาพ อาจกล่าวได้ว่ากิจกรรมสนับสนุนมีส่วนช่วยกิจกรรมหลักให้การส่งมอบคุณค่าของผลิตภัณฑ์การท่องเที่ยวไปยังนักท่องเที่ยว ทั้งนี้ นอกจากสินค้าและบริการจะเป็นสิ่งดึงดูดใจนักท่องเที่ยวแล้วยังมีบุคลากรและพันธมิตรทางการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพจะเป็นส่วนสร้างคุณค่าให้เกิดขึ้นในการส่งมอบสินค้าและบริการได้ด้วยเช่นกัน รวมถึงการออกแบบสินค้าและบริการที่ให้อำนวยความสะดวกเชื่อมโยงกิจกรรมหรือดำเนินงานด้านการท่องเที่ยวเข้าด้วยกันเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องเชื่อมต่อของแต่ละกิจกรรมโดยใช้เทคโนโลยีสมัยใหม่และความร่วมมือกับเครือข่ายทางการท่องเที่ยวเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนต่อไป สอดคล้องกับการศึกษาของ ญาลิสราฐ์ ต้นสอน (2559) ศึกษาแนวทางการพัฒนาโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของบริษัทนำเที่ยวของไทยเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้าตามกรอบความร่วมมือของอาเซียน ผลการวิจัยพบว่า ความสำคัญของกิจกรรมในโซ่คุณค่าของบริษัทนำเที่ยวของไทย ได้แก่ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ การตลาดและการขาย และการบริการลูกค้า ปัจจัยสำคัญของการพัฒนาโซ่คุณค่า ได้แก่ ความสามารถในการจัดการกิจกรรมสนับสนุนในโซ่คุณค่า และแนวทางการพัฒนา ได้แก่ การบริการที่เป็นเลิศ การสร้างนวัตกรรมเชิงคุณค่า และการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกิจกรรมหรืองาน

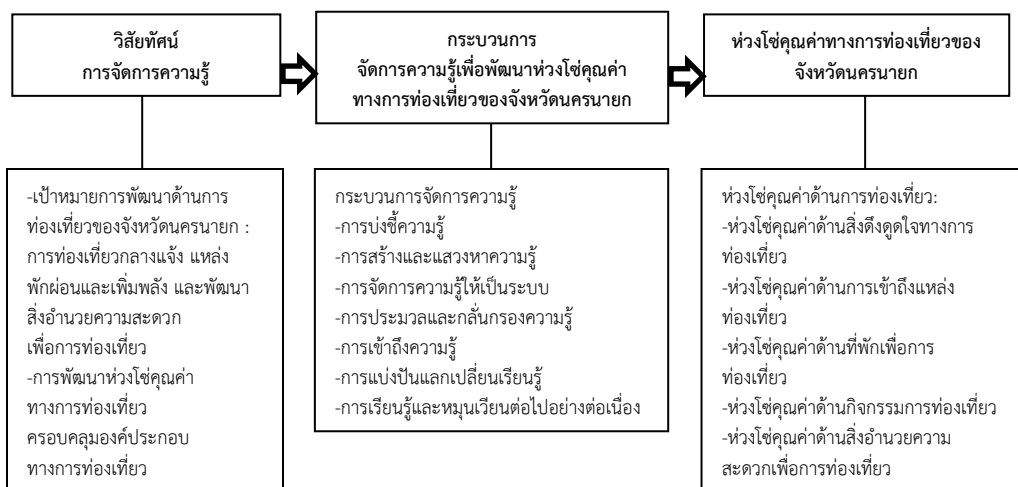
3. กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก พบว่าเป็นการรวบรวมองค์ความรู้ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนำมาพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นระบบ สร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการ รวมทั้งให้บุคลากรทางการท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถเข้าถึงความรู้และพัฒนาตนเองให้เป็นผู้รู้ สามารถปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ อันจะส่งผลให้สามารถเพิ่มขีดความสามารถในเชิงแข่งขันทางการท่องเที่ยวได้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ, 2548) ทั้งนี้ อาจกล่าวได้ว่า

การจัดการความรู้มีความสำคัญ สามารถนำมาใช้โดยมีวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน เช่น เพิ่มประสิทธิภาพการทำงาน พัฒนาคุณภาพคนกรให้บริการลูกค้า หรือสร้างองค์ความรู้เพื่อให้องค์กรดำเนินงานต่อไปอย่างมีคุณภาพ ซึ่งการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก จำเป็นต้องศึกษาแนวคิดการจัดการความรู้เพื่อเป็นแนวทางการสร้างองค์ความรู้ในการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวอันจะนำไปสู่การสร้างคุณค่าให้กับสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว ตลอดจนเพื่อใช้เป็นองค์ความรู้พื้นฐานในการพัฒนาและส่งเสริมการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและยั่งยืนต่อไปดังที่ วิจารณ์ พานิช (2549) อธิบายไว้ว่าการจัดการความรู้เป็นเครื่องมือที่จะช่วยให้องค์กรปรับตัวเข้ากับโลกยุคปัจจุบันและโลกของการทำงานที่เปลี่ยนแปลงไป สามารถแก้ปัญหาเดิม ๆ ในการทำงาน และช่วยให้องค์กรก้าวหน้าสู่ระดับโลกมีความเป็นเลิศ เนื่องจากการจัดการความรู้เป็นการบริหารจัดการเพื่อให้คนที่ต้องการใช้ความรู้ ได้รับความรู้ที่ต้องการใช้ในเวลาที่ต้องการ การจัดการความรู้จึงเครื่องมือที่ใช้ในการบรรลุเป้าหมายอย่างน้อย 4 ประการไปพร้อม ๆ กัน ได้แก่ บรรลุเป้าหมายของงาน การพัฒนาคน การพัฒนาองค์กรไปสู่การเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และความเป็นชุมชนเป็นหมู่คณะ การจัดการความรู้เป็นกระบวนการที่ดำเนินการร่วมกันโดยผู้ปฏิบัติงานในองค์กรหรือหน่วยงานย่อยขององค์กร เพื่อสร้างและใช้ความรู้ในการทำงานให้เกิดผลสัมฤทธิ์ดีขึ้นกว่าเดิม

4. รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ประกอบด้วย การศึกษาวิจัยทัศนการจัดการความรู้ กระบวนการจัดการความรู้ และห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้มาพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและสร้างคุณค่าที่ต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ ในกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า สามารถสร้างความได้เปรียบทางการแข่งขันและสร้างประโยชน์สุดท้ายในผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว เพื่อส่งต่อไปให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ (ชัชวาล วงศ์ประเสริฐ, 2548) นอกจากนี้ รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่านี้จะทำให้ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถจัดการความรู้เกี่ยวกับห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวได้อย่างมีหลักการและเหตุผลเป็นขั้นเป็นตอน สามารถระบุได้ว่าจุดใดที่มีการบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ทำให้มีกรอบแนวทางที่จะสามารถวินิจฉัยสาเหตุของปัญหาการจัดการความรู้ได้อย่างเป็นระบบ ดังที่ Netherlands Development Organization (2010) ได้ให้แนวทางในการวิเคราะห์ห่วงโซ่คุณค่าของจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยว กล่าวคือ ควรมีการคัดเลือกกิจกรรมในแต่ละกิจกรรมของห่วงโซ่คุณค่าที่เกี่ยวข้องกับผู้มีส่วนได้เสียและส่งผลกระทบต่อส่วนมากที่สุด ควรระบุผู้มีส่วนบาทหลักและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในห่วงโซ่คุณค่า มีการระบุทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ค้นหาและระบุวิธีการต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดผลกระทบต่อพื้นที่ที่ศึกษาและภาพรวมของห่วงโซ่คุณค่า มีการประเมินทางเลือกในการแก้ไขปัญหา ได้แก่ การตั้งเกณฑ์ในการประเมินทางเลือก และให้ความสำคัญกับการพิจารณาผลกระทบที่เกิดขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัย ได้แก่ รูปแบบการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก แสดงให้เห็นถึงการจัดการความรู้องค์ประกอบทางการท่องเที่ยว คือ สิ่งดึงดูดใจ การเข้าถึง ที่พัก กิจกรรม และสิ่งอำนวยความสะดวก และห่วงโซ่คุณค่าที่ประกอบด้วยกิจกรรมหลักและสนับสนุน เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดให้เป็นไปในทิศทางที่เหมาะสมและสร้างคุณค่าให้กับผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวได้ จำเป็นต้องพิจารณาถึงเป้าหมายของการจัดการความรู้ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์การพัฒนาด้านการท่องเที่ยวครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยว โดยมีขั้นตอนของกระบวนการจัดการความรู้มาพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวให้เป็นระบบและสร้างคุณค่าที่ต่อเนื่องกันเป็นทอด ๆ ในกิจกรรมภายในห่วงโซ่คุณค่า เพื่อสร้างประโยชน์สุดท้ายในผลิตภัณฑ์เพื่อส่งต่อไปให้นักท่องเที่ยวและผู้ที่เกี่ยวข้องได้ใช้ประโยชน์ ได้ดังภาพ 1

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลการจัดการการท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์

จากแผนภาพ 1 มีรายละเอียดดังนี้ 1) วิสัยทัศน์การจัดการความรู้ หมายถึง เป้าหมายการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวที่สอดคล้องกับเป้าหมายการพัฒนาด้านการท่องเที่ยวตามแผนพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก ครอบคลุมองค์ประกอบการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก 2) กระบวนการจัดการความรู้เพื่อพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก หมายถึง การบ่งชี้ความรู้ การสร้างและแสวงหาความรู้ การจัดการความรู้ให้เป็นระบบ การประมวลและกลั่นกรองความรู้ การเข้าถึงความรู้ การแบ่งปันแลกเปลี่ยนเรียนรู้ และการเรียนรู้ และหมุนเวียนต่อไปอย่างต่อเนื่อง 3) ห่วงโซ่คุณค่า

ทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก หมายถึง ห่วงโซ่คุณค่าด้านสิ่งดึงดูดใจ ด้านการเข้าถึง ด้านที่พัก ด้านกิจกรรม และด้านสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย สำนักงานจังหวัดนครนายก สำนักงานการท่องเที่ยวและกีฬา จังหวัดนครนายกควรจัดทำโครงการให้คำแนะนำและให้ความรู้แก่ชุมชนและธุรกิจด้านการท่องเที่ยวเกี่ยวกับแผนงานพัฒนาด้านการท่องเที่ยวของจังหวัดที่มีการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบัน

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรพัฒนาชุมชนและธุรกิจด้านการท่องเที่ยวควรมีการส่งเสริมการประสานงานการทำงานร่วมกัน เพื่อให้มีความรู้และเข้าใจเป้าหมายของแผนงานการพัฒนาด้านการท่องเที่ยว และส่งเสริมการนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการพัฒนาสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

งานวิจัยถัดไปสามารถขยายขอบเขตการศึกษาการยกระดับห่วงโซ่คุณค่าการท่องเที่ยว ตั้งแต่ต้นน้ำไปยังปลายน้ำ การศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าทางการท่องเที่ยว เพื่อให้ได้ข้อขึ้นเป็นแนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการทางการท่องเที่ยวของจังหวัดนครนายก

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2564). *สถิตินักท่องเที่ยว*. สืบค้น 13 เมษายน 2564, จาก https://www.mots.go.th/more_news_new.php?cid=411
- ชมรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยชุมชนไทยพวน จังหวัดนครนายก. (2562). *ไปกะเลอดี*. สืบค้น 1 มิถุนายน 2562, จาก <https://www.thaipuantour.com>
- ชัชวาล วงศ์ประเสริฐ. (2548). *การจัดการความรู้ในองค์กรธุรกิจ*. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- ชัยนุวัฒน์ ปูนคำปิ่น. (2555). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน : การสร้าง ขยายเศรษฐกิจและวิถีชีวิตท้องถิ่น*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2562, จาก <http://www.bangkokbiznews.com>
- ญาลิสารัฐ ต้นสอน. (2559). แนวทางการพัฒนาห่วงโซ่คุณค่าเพื่อเพิ่มศักยภาพการบริหารจัดการของการบริษัทนำเที่ยวของไทยเพื่อรองรับการเปิดเสรีทางการค้าตามกรอบความร่วมมือของอาเซียน. *BU ACADEMIC REVIEW*, 15(1), 86-100.
- เทิดชาย ช่วยบำรุง. (2552). บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนบนฐานแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.

- บุญศักดิ์ มาดหมาย. (2553). ระบบการผลิตแบบลีน (Lean Production) ในการจัดการซัพพลายเชน. *อินดัสเทรียล เทคโนโลยี รีวิว (Industrial technology review)*, 16(202), 111-116.
- วัลย์ลดา วิวัฒน์พนชาติ และคณะ. (2550). *อุปทานแรงงานสำหรับกิจกรรมการท่องเที่ยวทางธรรมชาติอย่างยั่งยืนบนพื้นที่เกาะช้าง กิ่งอำเภอ เกาะช้าง จังหวัดตราด*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- วิจารณ์ พาณิช. (2549). *การจัดการความรู้คืออะไร : ไม่ทำ ไม่รู้*. สืบค้น 13 เมษายน 2564, จาก http://www.sciplanet.org/download/kmDoc/what_is_KM.doc
- สภาพพัฒนาการเมืองจังหวัดนครนายก. (2562). *ประวัติความเป็นมาของจังหวัดนครนายก*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2562, จาก <https://www.sites.google.com/site>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ. (2548). *การจัดการความรู้* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- กลุ่มงานยุทธศาสตร์และข้อมูลเพื่อพัฒนาจังหวัด. (2563). *แผนพัฒนาจังหวัดนครนายก พ.ศ. 2561-2565 (ฉบับทบทวน)*. นครนายก: สำนักงานจังหวัดนครนายก.
- สำนักงานพัฒนาชุมชนจังหวัดนครนายก. (2562). *ชุมชนท่องเที่ยว OTOP นวัตวิถีต้นแบบจังหวัดนครนายก*. สืบค้น 30 พฤษภาคม 2562, จาก www.tcotopnawat.com
- อมราวดี คำบุญ และดลฤทัย โกวรธนะกุล. (2556). การประเมินความพร้อมทางการท่องเที่ยวของเมืองท่องเที่ยวขนาดเล็กอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี. *วารสารการบริการและการท่องเที่ยวไทย*, 8(2), 3-22.
- Ivlg, A. & Erokhin, V. (2013). *Tourism as an approach to sustainable rural development: case study of Southern Russia*. Retrieved December 31, 2021, from <http://www.researchgate.net/publication/295938932>
- Netherlands Development Organization. (2010). *Value Chain Development for Tourism Destinations*. Retrieved March 28, 2021, from <http://www.hitt-initiative.org/wp/wp-content/uploads/2011/11/GHTDP-VCD>
- Porter, M. E. (1985). *The Competitive Advantage: Creating and Sustaining Superior Performance*. New York: Free Press.

รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชน
การเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการ
การศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*

A CAUSAL RELATIONSHIP MODEL OF FACTORS AFFECTING
THE PROFESSIONAL LEARNING COMMUNITY IN SECONDARY SCHOOLS UNDER
THE OFFICE OF THE BASIC EDUCATION COMMISSION IN THE NORTHEAST

ปาริชาติ สิปันธุ์บุญ, วลัยนิกา ฉลากบาง, เอกลักษณ์ เพียสา
Parichat Sripunthabun, Wannika Chalakbang, Akkaluck Pheasa
มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
Sakon Nakhon Rajabhat University
Corresponding Author E-mail: parichat.sip@obec.moe.go.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา และ 2. ตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือเก็บข้อมูล กลุ่มตัวอย่างคือ ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา จำนวน 550 คน วิเคราะห์ข้อมูลด้วยค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และการวิเคราะห์สมการเชิงโครงสร้าง

ผลการวิจัยพบว่า 1. รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ประกอบด้วย 5 ปัจจัย คือ 1) ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร 2) บรรยากาศและวัฒนธรรม 3) วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ 4) การรับรู้ความสามารถร่วมกันของครู และ 5) โครงสร้างโรงเรียน 2. รูปแบบที่พัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่า $\chi^2/df = 1.20$, $RMSEA = 0.01$, $GFI = 0.98$, $AGFI = 0.94$ โดยการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนได้รับอิทธิพลทางตรงจากโครงสร้างโรงเรียน ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจาก

* Received December 21, 2021; Revised February 3, 2022; Accepted February 18, 2022

ตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารโดยผ่านตัวแปรโครงสร้างโรงเรียน และได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร

คำสำคัญ: ความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น; ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ; ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

Abstract

The purpose of this research was: 1) to study the causal relationship model of factors affecting professional learning community (PLC) in secondary schools, 2) to validate the congruence between the causal relationship model of factors affecting PLC in secondary schools and the empirical data. This research is mixed methods research to qualitative and quantitative. A questionnaire was utilized as the tool in this research.

The sample consisted of 550 school administrators and teachers in secondary schools. Statistics used in this research were mean, standard deviation, and Structural Equation Model.

The findings were as follows: 1. The factors affecting PLC in secondary schools consisted of five factors: 1) school administrators' transformational leadership 2) climate and culture 3) vision and mission 4) collective teacher efficacy, and 5) school structure. 2. The developed model was consistent with the empirical data with the statistical values as follows: Chi-square = 116.88, df = 97, p-value = 0.08, $\chi^2/df = 1.20$, RMSEA = 0.01, GFI = 0.98, AGFI = 0.94. The effect on school PLC estimated its influence directly from school structure. The indirect effect was school administrators' transformational leadership, whereas school administrators' transformational leadership estimated a total effect of its highest influence.

Keywords: Causal Relationship Model; Professional Learning Community; Professional Learning Community

บทนำ

การปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยเป็นกลไกหลักของการขับเคลื่อนพัฒนาประเทศภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยฉบับใหม่กรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อให้สามารถนำพาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่งและยั่งยืนในอีก 20 ปี โดยให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างทุนของประเทศ

ที่มีอยู่ให้เข้มแข็งและมีพลังเพียงพอในการขับเคลื่อนกระบวนการการพัฒนาทั้งในระยะกลางและระยะยาว โดยเฉพาะการพัฒนาคน (สัทส แก้วยัง, 2561) และเป็นการเตรียมความพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงของโลกในศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีสิ่งที่สำคัญที่สุดคือทักษะการเรียนรู้ และการเสริมสร้างปัจจัยแวดล้อมที่เอื้อต่อการพัฒนาคุณภาพของคน ตลอดจนบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาการศึกษา นั่นคือการพัฒนาโรงเรียนให้เป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ ด้วยโรงเรียนเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญในการขับเคลื่อนให้สังคมไทยเป็นสังคมแห่งการเรียนรู้ในฐานะที่โรงเรียนเป็นสถาบันทางสังคมอย่างหนึ่งที่มีการรวมกลุ่มกันของบุคคลภายใต้บรรทัดฐาน ความเชื่อและค่านิยมเฉพาะทางวิชาชีพของตนซึ่งมีการปฏิสัมพันธ์ในลักษณะของชุมชนหรือที่เรียกว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Communities: PLC) แนวคิดการสร้างโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อนำมาปรับให้เหมาะสมและประยุกต์ใช้ในสถานศึกษาซึ่งจะสามารถแก้ปัญหาคุณภาพการศึกษาได้ เช่น ปัญหาการจัดการสอนของครูส่วนใหญ่ที่ใช้การสอนแบบบรรยายตามตำราเพื่อให้นักเรียนท่องจำและฝึกทักษะบางอย่างเพื่อการสอบแบบปรนัยตามมาตรฐานเดียวกัน ความรู้และทักษะการสอนของครูยังไม่ค่อยมีประสิทธิภาพ (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2563) อีกทั้งเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพสำหรับการสื่อสารเพื่อร่วมกันพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม ทำให้แนวคิดชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพตอบสนองเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการศึกษาไทยตามกรอบแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษา (กวิสรา ชื่นอรุรา, 2560)

ดังนั้นการมี ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ในโรงเรียนจึงช่วยคลี่คลายปัญหาคุณภาพการศึกษาในโรงเรียน พัฒนาโรงเรียนให้เป็นโรงเรียนแห่งการเรียนรู้หรือ The Learning School โดยชุมชนทางวิชาชีพ (Professional Community) ในโรงเรียนเป็นเวทีที่มีบรรยากาศและวัฒนธรรมแห่งการเรียนรู้สำหรับสมาชิกทุกคนในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ประสบการณ์ระหว่างกัน รวมทั้งการสร้างความรู้ใหม่ และนวัตกรรมที่เหมาะสมสอดคล้องกับการจัดการเรียนการสอนสมัยใหม่ อีกทั้งช่วยสร้างพลังขับเคลื่อนให้การปฏิรูปการเรียนรู้ประสบผลสำเร็จตามเจตจำนงของการปฏิรูปการศึกษา (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2556) ทั้งนี้การขับเคลื่อนกระบวนการ PLC มีมาอย่างต่อเนื่อง แต่องค์ความรู้เกี่ยวกับ PLC ยังไม่แพร่หลายด้วยบริบทของประเทศไทยไม่ได้มุ่งนำเสนอความสมบูรณ์ของต้นแบบ PLC ภายใต้ความแตกต่างด้านบริหารจัดการของแต่ละโรงเรียน ทำให้โรงเรียนต่าง ๆ มีการขับเคลื่อน PLC แบบลองผิดลองถูก โดยยึดแนวนโยบายการพัฒนาวิชาชีพครูแบบมุ่งเน้นนักเรียนเป็นสำคัญส่งผลให้ PLC ตามบริบทโรงเรียนในประเทศไทยยังคงอยู่ในระยะการเติบโตด้วยการเรียนรู้และพัฒนาอย่างต่อเนื่อง (วรลักษณ์ ชูกำเนิด, 2557)

จากปัญหาและความสำคัญดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาปัจจัยภายในสถานศึกษาที่มีอิทธิพลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเพื่อสร้างความเข้าใจและทำให้ตระหนักถึงความสำคัญของปัจจัยภายในสถานศึกษา โดยพัฒนารูปแบบจากทฤษฎีไปสู่การสร้างรูปแบบ

แสดงโครงสร้างความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรเพื่อใช้เป็นแนวทางการส่งเสริม สนับสนุน การปฏิบัติงาน การจัดการเรียนรู้ร่วมกันที่ก่อให้เกิดพลังความมุ่งมั่นในการทำงานโดยมีเป้าหมาย ร่วมกันในการพัฒนาการเรียนรู้ของนักเรียน อันจะส่งผลให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน เพิ่มขึ้นและเป็นไปตามมาตรฐานของหลักสูตร

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้น พื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ
2. เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องระหว่างรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้น ของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัด สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือกับข้อมูลเชิงประจักษ์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี (Mixed Methods Research) คือ การวิจัยเชิง คุณภาพ และการวิจัยเชิงปริมาณ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปีการศึกษา 2564 จำนวน 48,712 คน จำแนกเป็นผู้บริหารโรงเรียน 936 คน และครูผู้สอน 47,776 คน (สำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน, 2564, เว็บไซต์) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียนและ ครูผู้สอนโรงเรียนมัธยมศึกษา ผู้วิจัยใช้การสุ่มแบบหลายขั้นตอน (Multi-stage Random Sampling) (บุญชม ศรีสะอาด, 2545) โดยกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างตามอัตราส่วนระหว่าง หน่วยตัวอย่างกับจำนวนตัวแปรเป็น 20 ต่อ 1 หน่วย (นงลักษณ์ วิรัชชัย, 2542) ซึ่งการวิจัยครั้งนี้มีจำนวนตัวแปรสังเกตได้เท่ากับ 25 ตัว ดังนั้นกำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 500 คน และ ในการวิจัยครั้งนี้ดังนั้นผู้วิจัยจึงใช้ขนาด กลุ่มตัวอย่างทั้งหมด จำนวน 550 คน จำแนกเป็น ผู้บริหารโรงเรียน 275 คน และครูผู้สอน 275 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประกอบด้วย แบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง (Semi-structured interview) ที่สร้างขึ้น จากการวิเคราะห์ตัวแปรและองค์ประกอบตามกรอบแนวคิดที่ใช้ในการวิจัย เป็นคำถาม ปลายเปิด

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้จัดส่งหนังสือขอความอนุเคราะห์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา และ ประสานศึกษานิเทศก์ที่รับผิดชอบงานวิจัยของสำนักงานฯ เพื่อส่งต่อ QR Code หรือ link ของ แบบสอบถามไปยังกลุ่มตัวอย่างตอบแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูป นำเสนอค่าสถิติ บรรยายด้วยการแจกแจงความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และสถิติอ้างอิง ด้วยการวิเคราะห์องค์ประกอบ (Factor Analysis) การวิเคราะห์องค์ประกอบเชิงยืนยัน (Confirmatory Factor Analysis) การวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อย่างง่ายของเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) และการวิเคราะห์เส้นทาง อิทธิพล (Path Analysis) เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของโมเดลที่พัฒนากับข้อมูลเชิงประจักษ์หรือไม่ ผลการวิเคราะห์พบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร บรรยายภาพ และวัฒนธรรม วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ การรับรู้ความสามารถร่วมกันของครู โครงสร้างโรงเรียนและการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์สามารถนำไปใช้ในการวิเคราะห์โมเดลสมการโครงสร้าง

ผลการวิจัย

1. ผลการศึกษารูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นจากการวิเคราะห์เอกสารและ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง การสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ และการศึกษาโรงเรียนต้นแบบการเป็นชุมชน การเรียนรู้ทางวิชาชีพ ดังนี้

1.1 การเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ประกอบด้วยการมี กระบวนการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การสร้างค่านิยมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน การสนับสนุนการเป็นผู้นำ ร่วมกัน การมีสภาพการณ์ที่สนับสนุน การเป็นชุมชนกัลยาณมิตร และการเป็นทีมร่วมแรงร่วมใจ

1.2 ปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ประกอบด้วย ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร ได้แก่ การมีอิทธิพลอย่างมีอุดมการณ์ การสร้าง แรงบันดาลใจ การกระตุ้นทางปัญญา และการคำนึงถึงความเป็นปัจเจกบุคคล บรรยายภาพและวัฒนธรรม ได้แก่ ความอบอุ่นและการสนับสนุน มาตรฐานการปฏิบัติงาน และ สภาพแวดล้อมของโรงเรียน วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ ได้แก่ การสร้างวิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ การเผยแพร่วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ และการปฏิบัติตามวิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์ การรับรู้ความสามารถร่วมกันของครู ได้แก่ การมีส่วนร่วมในการทำงาน การยอมรับนับถือ การมีเป้าหมายร่วมกัน การติดต่อสื่อสารที่ดี และการไว้วางใจกัน และ โครงสร้างโรงเรียน ได้แก่ สายการบังคับบัญชา การกำหนดกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติ การมอบหมายงาน และการกระจายอำนาจ

2. ผลการตรวจสอบความตรงเชิงโครงสร้างของรูปแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ผู้วิจัยนำเสนอผลการตรวจสอบรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ ดังนี้

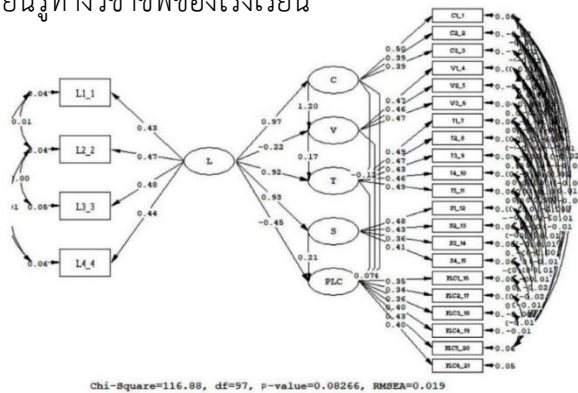
2.1 ผลการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนดังปรากฏตามตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานของปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน

ปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน	\bar{X}	S.D.	ระดับ
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร	4.58	0.47	มากที่สุด
บรรยากาศและวัฒนธรรม	4.56	0.44	มากที่สุด
วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์	4.57	0.48	มากที่สุด
การรับรู้ความสามารถร่วมกันของครู	4.56	0.48	มากที่สุด
โครงสร้างโรงเรียน	4.64	0.44	มากที่สุด

จากตารางที่ 1 แสดงผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนในภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า โครงสร้างโรงเรียนมีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร วิสัยทัศน์ พันธกิจและยุทธศาสตร์และสภาพแวดล้อมของโรงเรียน ส่วนบรรยากาศและวัฒนธรรมและการรับรู้ความสามารถร่วมกันของครูมีค่าเฉลี่ยเท่ากัน ตามลำดับ

2.2 ผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน

ภาพที่ 1 ผลการวิเคราะห์รูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน

ตารางที่ 2 ค่าสถิติวัดความสอดคล้องของรูปแบบกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ดัชนี	ระดับการยอมรับ	ค่าสถิติที่ได้	ผลการพิจารณา
1. ค่าไค-สแควร์ (Chi-square)	p-value > .05	$\chi^2=116.88, p=0.08$	ผ่านเกณฑ์
2. ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df)	< 2.00	1.20	ผ่านเกณฑ์
3. ค่า GFI	> 0.90	0.98	ผ่านเกณฑ์
4. ค่า AGFI	> 0.90	0.94	ผ่านเกณฑ์
5. ค่า RMSEA	< 0.08	0.01	ผ่านเกณฑ์

*p<.05, **p<.01

จากภาพที่ 1 และตารางที่ 2 พบว่า รูปแบบมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยมีค่าไค-สแควร์ (Chi-square) เท่ากับ 116.88 องศาอิสระ (df) เท่ากับ 97 ค่าความน่าจะเป็น (p-value) เท่ากับ 0.08 ค่าไค-สแควร์สัมพัทธ์ (χ^2/df) เท่ากับ 1.20 ค่า RMSEA=0.01 ค่า GFI=0.98 ค่า AGFI=0.94 เป็นค่าเข้าใกล้ 1 ซึ่งเป็นค่าสูงสุด แสดงว่า รูปแบบมีความสอดคล้องข้อมูลเชิงประจักษ์

2.3 ขนาดอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวม ดังปรากฏตามตารางที่ 3 ตารางที่ 3 ค่าน้ำหนักอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อมและอิทธิพลรวมของตัวแปร

ตัวแปรตาม	R ²	อิทธิพล	ตัวแปรต้น														
			ภาวะผู้นำ การเปลี่ยนแปลง ของผู้บริหาร (L)			บรรยากาศและ วัฒนธรรม (C)			วิสัยทัศน์ พันธกิจและ ยุทธศาสตร์ (V)			การรับรู้ความสามารถ ร่วมกันของครู (T)			โครงสร้างโรงเรียน (S)		
			γ	SE	t	β	SE	t	β	SE	t	β	SE	t	β	SE	t
บรรยากาศและ วัฒนธรรม (C)	0.94	DE	0.97	0.04	25.81*												
		IE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		TE	0.97	0.04	25.81*	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
วิสัยทัศน์ พันธกิจ และยุทธศาสตร์ (V)	0.97	DE	-0.22	0.39	-0.57	1.20	0.40	2.99**	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		IE	1.16	0.39	2.96**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		TE	0.94	0.04	24.38**	1.20	0.40	2.99**									
การรับรู้ ความสามารถ ร่วมกันของครู (T)	0.92	DE	0.92	0.25	3.66**	-0.12	0.68	-0.18	0.17	0.46	0.37	-	-	-	-	-	-
		IE	0.04	0.25	0.17	0.20	0.59	0.34	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		TE	0.96	0.04	23.60**	0.08	0.15	0.56	0.17	0.46	0.37	-	-	-	-	-	-
โครงสร้างโรงเรียน (S)	0.86	DE	0.93	0.04	23.60**	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		IE	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
		TE	0.93	0.04	23.60**												
การเป็นชุมชน การเรียนรู้ ทางวิชาชีพ (PLC)	1.03	DE	0.45	1.79	-0.25	3.05	4.88	0.62	-1.94	3.41	-0.57	0.07	0.38	0.19	0.21	0.08	2.61*
		IE	1.39	1.79	0.78	-2.32	4.80	-0.48	0.01	0.10	0.13	-	-	-	-	-	-
		TE	0.94	0.05	19.82**	0.73	0.20	3.64**	-1.93	3.36	-0.57	0.07	0.38	0.19	0.21	0.08	2.61*

*p<.05 **p<.01

จากตารางที่ 3 สรุปอิทธิพลของตัวแปร ได้ดังนี้ 1) อิทธิพลทางตรง พบว่า ตัวแปรการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน (PLC) ได้รับอิทธิพลทางตรงจากตัวแปรโครงสร้างโรงเรียนมีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.21 ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และยังพบว่าตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (L) มีอิทธิพลทางตรงต่อตัวแปรโครงสร้าง

โรงเรียน (S) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.93 ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05
 2) อิทธิพลทางอ้อม พบว่า ตัวแปรการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน (PLC) ได้รับอิทธิพลทางอ้อมจากตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (L) โดยผ่านตัวแปรโครงสร้างโรงเรียน (S) 3) อิทธิพลรวม พบว่า ตัวแปรการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน (PLC) ได้รับอิทธิพลรวมสูงสุดจากตัวแปรภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร (L) มีขนาดอิทธิพลเท่ากับ 0.94 ในทิศทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผลการวิจัย

ผลการวิจัยรูปแบบความสัมพันธ์โครงสร้างเชิงเส้นของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นมีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์ และตัวแปรทุกตัวในรูปแบบสามารถอธิบายความแปรปรวนของตัวแปรการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้ร้อยละ 100 สอดคล้องกับแนวคิดและทฤษฎีต่าง ๆ มีรายละเอียดดังนี้

โครงสร้างโรงเรียน พบว่า มีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนได้จัดทำโครงสร้างโรงเรียนด้วยการกำหนดกฎ ระเบียบ และแนวปฏิบัติที่ชัดเจน มีการจัดระบบการมอบหมายงานและความรับผิดชอบโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคคล มีการแบ่งสายบังคับบัญชาที่ชัดเจนและจัดระบบติดต่อประสานงาน เพื่อให้ครูและบุคลากรปฏิบัติหน้าที่ได้สะดวกและคล่องตัว มีการกระจายอำนาจและการตัดสินใจดำเนินงานตามที่ได้รับมอบหมายและจัดระบบการให้คุณให้โทษและความดีความชอบ นับเป็นการส่งเสริมการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพภายในสถานศึกษาที่ทั้งก่อให้เกิดและดำรงอยู่ของการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพ สอดคล้องกับ ลออง วัจนะสาติกุล (2557) ได้ศึกษาพบว่า โครงสร้างองค์การมีอิทธิพลทางตรงเชิงบวกต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 สอดคล้องกับ นवलลอ พลรักษา (2561) กล่าวว่าโครงสร้างองค์การมีอิทธิพลทางตรงและอิทธิพลรวมต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

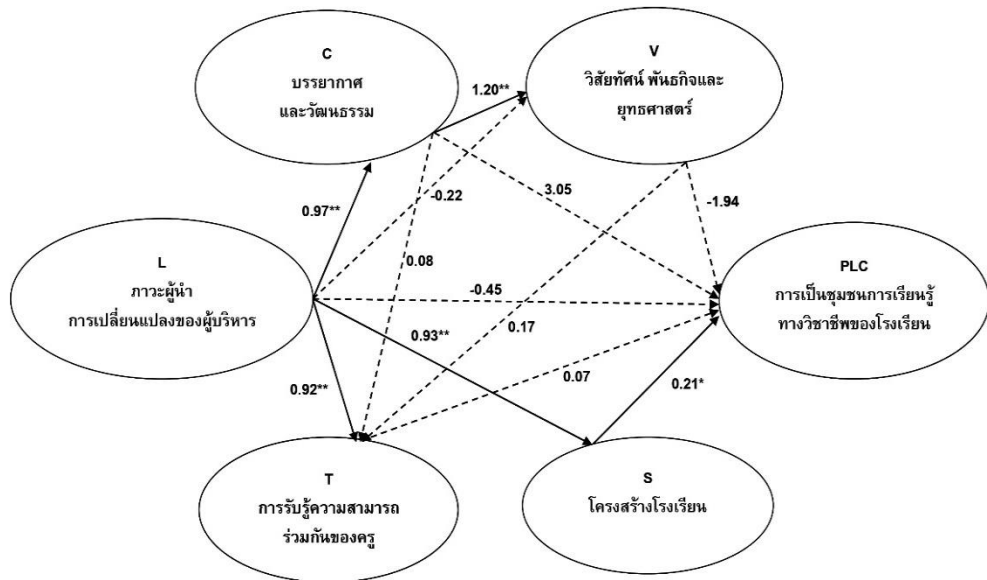
ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร พบว่า ไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ทั้งนี้อาจมีสาเหตุมาจากภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารเป็นคุณลักษณะส่วนตัวของผู้บริหาร และผู้บริหารโรงเรียนมักมีภารกิจงานสำคัญต่างๆ ค่อนข้างมาก ความสัมพันธ์ของผู้บริหารและครูค่อนข้างเป็นทางการ ทำให้บรรยากาศการทำงานและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างเป็นทางการเป็นกันเองระหว่างผู้บริหารและครูค่อนข้างมีน้อย อีกทั้งผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษามักมีการบริหารงาน มีการนิเทศ กำกับและติดตาม การปฏิบัติงานของครูตามโครงสร้างการบริหารงานของโรงเรียนภายใต้มาตรฐานของแต่ละตำแหน่งและภาระงานและเป็นไปตามสายงานบังคับบัญชาเป็นสำคัญ ส่งผลภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารไม่มี

อิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน สอดคล้องกับ อภิสิทธิ์ อุคำ (2563) ได้ศึกษาพบว่า ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหาร มีอิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีอิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ของโรงเรียนต่ำกว่าปัจจัยอื่นอย่างไม่มีนัยสำคัญ และผลการวิจัยพบว่าภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนโดยผ่านโครงสร้างโรงเรียน สอดคล้องกับ กัญญาภัค เสงใจบุญ (2555) ได้ศึกษาพบว่า ปัจจัยภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารส่งผลต่อการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้โดยส่งผ่านปัจจัยด้านโครงสร้างที่เหมาะสม

บรรยากาศและวัฒนธรรมพบว่าไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน แต่มีอิทธิพลรวมต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของ โรงเรียน ซึ่ง สอดคล้องกับ อภิสิทธิ์ อุคำ (2563) ได้ศึกษาพบว่า บรรยากาศและวัฒนธรรมไม่มีอิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนแต่มีอิทธิพลรวมต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ทั้งนี้อาจเป็นเพราะการที่ผู้บริหารและครูรับรู้และเข้าใจ ค่านิยมและอัตลักษณ์ของโรงเรียน ประพฤติปฏิบัติร่วมกันอย่างเป็นระบบตามนโยบายและเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียน สร้างปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน สอดคล้องกับแนวคิด Koontz & Wehrich (1993) สรุปว่าแนวคิดวัฒนธรรมเกี่ยวข้องกับการเรียนรู้และการถ่ายทอดความรู้ ความเชื่อ และรูปแบบของพฤติกรรมในช่วงเวลาที่ยาวนาน วัฒนธรรมจึงเป็นสิ่งที่คงที่และยากที่จะเปลี่ยนแปลง ซึ่งสามารถอ้างอิงได้จากสิ่งที่บุคลากรพูด ปฏิบัติ และสอดคล้องกับแนวคิดของ Davis & Newstrom (1989) สรุปว่าวัฒนธรรมองค์การเป็นกลุ่มของฐานความเชื่อ และค่านิยมร่วมของสมาชิกในองค์การและเป็นวิถีปฏิบัติของกลุ่มบุคคลเฉพาะกลุ่มซึ่งแตกต่างจากกลุ่มอื่น นั่นหมายความว่าบรรยากาศของโรงเรียนจึงพัฒนามาจากพฤติกรรม บุคลิกภาพและสภาพแวดล้อม หรือบรรยากาศที่บุคลากรในโรงเรียนได้รับรู้ ซึ่งการรับรู้นี้จะส่งผลต่อการปฏิบัติงานและความพึงพอใจในงาน ส่วนวัฒนธรรมของโรงเรียนนั้นเป็นระบบของค่านิยมที่มีความสำคัญและส่งผลต่อการปฏิบัติงานจากการมีปฏิสัมพันธ์ของสมาชิกในโรงเรียน ดังนั้นหากต้องการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงหรือพัฒนาโรงเรียนให้เป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพแล้ว สิ่งที่โรงเรียนจะต้องพิจารณาเปลี่ยนแปลงก่อนอื่น คือบรรยากาศและวัฒนธรรมการทำงานของครูและบุคลากรในโรงเรียนซึ่งควรมีการประเมินบรรยากาศอย่างสม่ำเสมอเพื่อปรับปรุงบรรยากาศให้เหมาะสมกับวัฒนธรรมของโรงเรียน เพราะหากบุคคลในโรงเรียนรู้สึกพึงพอใจและเต็มใจที่จะทำงานให้กับโรงเรียนด้วยความมุ่งมั่น ตั้งใจจริงแล้วย่อมส่งผลดีต่อการปฏิบัติงานในโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการวิจัยพบว่าปัจจัยต่าง ๆ ส่งอิทธิพลทางตรง อิทธิพลทางอ้อม และอิทธิพลรวมต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยปัจจัยโครงสร้างโรงเรียนมีอิทธิพลทางตรงต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนโดยผ่านโครงสร้างโรงเรียน ส่วนบรรยากาศและวัฒนธรรมมีอิทธิพลรวมต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ดังนั้นการจะเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน ผู้บริหารและครูในโรงเรียนควรร่วมกันกำหนดแนวทาง กรอบการดำเนินงาน ส่งเสริมปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน พร้อมสนับสนุนปัจจัยอื่นที่ปัจจุบันอาจจะยังไม่ส่งผลโดยตรงต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนด้วยหลากหลายสาเหตุ บนความแตกต่างและความเหลื่อมล้ำของแต่ละโรงเรียนท่ามกลางความเชื่อมั่นในความเป็น PLC กับการที่จะนำพาโรงเรียนสู่การเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพได้อย่างแท้จริง ดังภาพที่ 2

Chi-Square = 116.88, df = 97, p-value = 0.08, $\chi^2/df = 1.20$, RMSEA = 0.01, GFI = 0.98, AGFI = 0.94

ภาพที่ 2 รูปแบบที่สอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารโรงเรียนและครูสามารถนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อการวางแผนการจัดการศึกษาที่ส่งเสริมการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรศึกษาปัจจัยด้านอื่น ๆ ได้แก่ บรรยากาศและวัฒนธรรม วิสัยทัศน์ พันธกิจและ ยุทธศาสตร์ และการรับรู้ความสามารถร่วมกันของครูว่าเป็นเพราะเหตุผลใด ที่ทำให้ไม่มีอิทธิพลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งถัดไป

ควรศึกษาปัจจัยที่สำคัญที่สุดที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพของโรงเรียนตามบริบทแต่ละโรงเรียน และพัฒนาปัจจัยนั้นให้เป็นพลังเสริมที่ก่อประโยชน์สูงสุด

เอกสารอ้างอิง

- กวิสรา ชื่นอรุรา. (2560). รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนส่งเสริมการคิดโดยใช้ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นฐานสำหรับโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (ดุชนิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและการพัฒนาการศึกษา). มหาสารคาม: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- กัญญาภัค เสงใจบุญ. (2555). การวิเคราะห์ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา (ดุชนิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษาและผู้นำการเปลี่ยนแปลง). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย.
- นงลักษณ์ วิรัชชัย. (2542). โมเดลลิสม์ : สถิติวิเคราะห์สำหรับการวิจัย (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- นวลลออ พลรักษา. (2561). โมเดลสมการโครงสร้างปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพสำหรับสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน (ดุชนิพนธ์ปริญญาโท สาขาการบริหารการศึกษา). ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- บุญชม ศรีสะอาด. (2545). การวิจัยเบื้องต้น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- ล่อง วัจนะสาติกุล. (2557). การพัฒนารูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ของสถานศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (ดุชนิพนธ์ครุศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์.

- วรลักษณ์ ชูกำเนิด. (2557). รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบทโรงเรียนในประเทศไทย (ดุชนิพนธ์การศึกษาศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- สหัส แก้วยง. (2561). การศึกษาไทย ไปถึงไหนแล้ว ?. สืบค้น 19 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.kroobannok.com/85178>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (2564). ระบบสารสนเทศเพื่อการบริหารการศึกษา (Education Management Information System : EMIS). สืบค้น 15 กรกฎาคม 2564, จาก <https://data.bopp-obec.info>
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2563). สภาวะการศึกษาไทย 2561-2562 การปฏิรูปการศึกษาในยุคดิจิทัล. นนทบุรี: ภาพพิมพ์.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2556). ภาวะผู้นำ : ทฤษฎีและปฏิบัติศาสตร์และศิลป์สู่ความเป็นผู้นำที่สมบูรณ์. กรุงเทพฯ: วิรัตน์เอ็ดดูเคชั่น.
- อภิสิทธิ์ อุดคำ. (2563). รูปแบบความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของปัจจัยที่ส่งผลต่อการเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพของโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ดุชนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาการบริหารและพัฒนาการศึกษา). สกลนคร: มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- Davis, K. & Newstrom, J.W. (1989). Human Behavior at Work: Organizational Behavior. New York: McGraw-Hill.
- Koontz, H. & Wehrich, H. (1990). *Essentials of Management*. New York: Mc Graw - Hill Publishing Company.

การสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวอำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก *
CAPACITY BUILDING FOR TOURISM DEVELOPMENT OF NOEN MAPRANG
DISTRICT, PHITSANULOK PROVINCE

พระครูปลัดสุวัฒนพุทธคุณ (สุเทพ เตียเยี่ยม), พระมหาเทวประภาส มากคล้าย
Phrakrupaladsuwattanabuddhikun (Suthep Deeyiam), Phramaha Tevaprapas Makklay
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: tevaprapas@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพ 2. วิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการสร้างศักยภาพ และ 3. เพื่อนำเสนอการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมวิธี ทั้งการวิจัยเชิงสำรวจโดยการสังเกต การสัมภาษณ์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในพื้นที่ 23 คน การแจกแบบสอบถามประชาชนในอำเภอเนินมะปราง 400 คน รวมถึงการสนทนากลุ่มเฉพาะ 10 คน

ผลการวิจัยพบว่า 1. แหล่งท่องเที่ยวของอำเภอเนินมะปราง ทั้งหมด 46 แห่ง ร้อยละ 55 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ในการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ส่วนใหญ่ เป็นภาคราชการอื่น ๆ คิดเป็นร้อยละ 88.0 รองลงมา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ และสมาชิกในชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุด คิดเป็นร้อยละ 3.7 2. องค์ประกอบการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.97) เมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ส่วนในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.10) 3. จากการวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวฯ สามารถนำมาจัดทำเป็นรูปแบบกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญที่เหมาะสมต่อการนำไปปฏิบัติจริง ได้ 7 ด้าน ซึ่งสามารถกำหนดเรียงลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัย ได้แก่ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว

ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว

คำสำคัญ: การสร้างศักยภาพ; การท่องเที่ยว; อำเภอเนินมะปราง

Abstract

The objectives of this research article are 1. to study the potential level, 2. analyze important elements for capacity building management, and 3. to present tourism potential building management. Noen Maprang District Phitsanulok Province Using an integrated research method. both survey research by observation Interviews with 23 local actors, distribution of questionnaires to 400 people in Noen Maprang District, and focus group discussions with 10 people.

The results of the research revealed that 1. There are 46 tourist attractions in Noen Maprang District, most of which (55 %) are natural tourist attractions. Most of the respondents (88.0 %) had the highest level of their expectations that other government sector and They had the lowest level of expectation of community members (3.7 %). 2. Overall key components to capacity building for tourism management was at a moderate level (mean = 2.97) an aspect with the highest mean was tourism resources (mean = 3.68). 3. From SWOT analysis and the TOWS matrix synthesis, key components to strategic success factors in managing the capacity building in tourism were determined to be used to develop strategy or important components that are suitable for practical implementation in 7 areas namely, community participation, support capacity, service to tourists, tourism management, tourism community products, tourism activities and process, and tourism resources.

Keywords: Capacity Building; Tourism; Noen Maprang District

บทนำ

จากการเกิดวิกฤตการระบาดทั่วของไวรัสโคโรนา พ.ศ. 2562-2563 ที่เกิดการระบาดทั่วโลกที่กำลังดำเนินไปของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19; โควิด-19) โดยมีสาเหตุมาจากไวรัสโคโรนาสายพันธุ์ใหม่เริ่มต้นขึ้นในเดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 และประเทศไทยเริ่มในเดือนกุมภาพันธ์ อันนำมาสู่การประกาศงดรับนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศและจำกัดการเดินทางท่องเที่ยวของผู้คนเป็นเวลาหลายเดือนในกลางปี พ.ศ. 2563 (ประกาศกระทรวงสาธารณสุข, 2563) เพื่อสนองต่อการป้องกันการดำเนินของโรคดังกล่าว ทำให้ส่งผลกระทบต่อ

แนวคิดในการจัดการชุมชนเพื่อให้มีศักยภาพพร้อมรองรับเป็นแหล่งท่องเที่ยว ซึ่งเป็น การส่งเสริมเศรษฐกิจจากภาคบริการที่ประสบกับวิกฤตภาคบริการที่เผชิญกับปัญหารายได้ลดน้อยลง (The World Bank, 2021) แสดงให้เห็นว่าการพัฒนาเศรษฐกิจโดยมุ่งเน้นการท่องเที่ยวในรูปแบบเดิมไม่ประสบผลสัมฤทธิ์เท่าที่ควรภายใต้วิกฤตที่มีการจำกัดการเคลื่อนย้ายของผู้คน แต่จากการรายงานผลการแพร่ระบาดของโรคในประเทศไทยดังกล่าวในกลางปี พ.ศ. 2563 ประเทศไทยอยู่ในจุดที่ได้รับการยอมรับเรื่องการป้องกันโรคระบาดจากนานาชาติและวิถีชุมชนชนบทเป็นส่วนหนึ่งที่โอปอุมรากฐานของการดำเนินไปของเศรษฐกิจในฐานะรากภายใต้วิกฤต (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ, 2564) ทำให้พบว่าจุดแข็งของชุมชนบนฐานของการใช้ความคิดสร้างสรรค์และภูมิปัญญาท้องถิ่นของชุมชนในชนบทไทยทั้งในด้านวัฒนธรรม ประเพณี การสร้างอัตลักษณ์ ความรู้ ทักษะ ความเชื่อ และพฤติกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการจัดการความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน คนกับธรรมชาติ และคนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ สามารถปรับตัวเรียนรู้เพื่อการอยู่รอดทั้งของบุคคลชุมชนและสังคม จึงแสดงได้ประจักษ์ชัดว่าภายใต้วิกฤตทั้งทางเศรษฐกิจหรือสาธารณสุข ภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงและอยู่รอดของชุมชนไทย โดยในพื้นที่อำเภอเนินมะปรางก่อนการระบาด ได้เคยพึ่งพิงการท่องเที่ยวจากภายนอกเป็นส่วนในการส่งเสริมอัตลักษณ์ทางการท่องเที่ยวชุมชน แต่จากผลของการระบาดปรากฏการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นและแนวคิดในการปรับตัวของชุมชนเพื่อรับมือกับสถานการณ์ได้อย่างน่าสนใจ

ดังนั้น ภายใต้ปรากฏการณ์ดังกล่าว ผู้วิจัยจึงสนใจบริบทในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ซึ่งเป็นอำเภอรอยต่อกับจังหวัดพิษณุโลกและจังหวัดพิจิตร ที่มีตัวอย่างของชุมชนที่สามารถบริหารจัดการจนอยู่รอดได้ภายใต้วิกฤตดังกล่าว อีกทั้งบริบทพื้นที่ยังมีความหลากหลายมีทั้งอุทยานแห่งชาติแหล่งท่องเที่ยวและจุดแข็งด้านภูมิปัญญาวิถีชีวิตวัฒนธรรมที่สำคัญอำเภอหนึ่งของจังหวัดพิษณุโลก โดยผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญของการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกมาศึกษา เริ่มจากการพัฒนาชุดองค์ความรู้เพื่อนำความรู้ที่กระจัดกระจายอยู่ในบริบทต่าง ๆ ของชุมชน ทั้งบุคคลหรือเอกสาร (Tacit Knowledge) มาพัฒนาให้เป็นระบบ และให้มีสภาพเป็นความรู้ที่ปรากฏชัดเจน (Explicit Knowledge) เป็นชุดความรู้ หรือการจัดการความรู้ (Knowledge Management: KM) เพื่อให้สามารถเข้าถึงได้ และสามารถนำไปพัฒนา ต่อยอด เพื่อการปฏิบัติงานได้อย่างมีประสิทธิภาพให้เกิดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก อันเป็นการเสริมสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านวิชาการ ค้นหาศักยภาพ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่การท่องเที่ยวที่ยั่งยืน ของอำเภอเนินมะปรางจังหวัดพิษณุโลก เพื่อให้เกิดประโยชน์แก่ชุมชนอย่างแท้จริงต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยออกแบบการวิจัยเป็นการวิจัยผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ประกอบด้วย การวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) โดยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) ที่ใช้เทคนิควิเคราะห์เอกสาร (Documentary Analysis) การสังเกต เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) และเทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) เป็นหลัก และสนับสนุนด้วยการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เพื่อให้ได้ข้อมูลพื้นฐานที่จำเป็นที่มีความน่าเชื่อถือและใช้ได้จริงในทางปฏิบัติ โดยผู้วิจัยสังเคราะห์แนวคิดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ได้ 7 ด้าน ได้แก่ ทรัพยากรการท่องเที่ยว กิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว ชีตความสามารถในการรองรับ การให้บริการการท่องเที่ยว การบริหารจัดการการท่องเที่ยว การมีส่วนร่วมของชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง เชิงปริมาณ ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564) ระบุ จำนวน 58,204 คน โดยการวิจัยครั้งนี้ โดยการสุ่มประชาชนในพื้นที่ โดยใช้วิธีการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ได้จำนวน 400 คน เชิงคุณภาพ ได้แก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้แทนเครือข่ายตัวแทนชุมชน/หน่วยงานภาครัฐ และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับแหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง ผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้เทคนิคการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) รวมจำนวน 23 รูป/คน และผู้ทรงคุณวุฒิที่ใช้เทคนิคการสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus group discussion) รวมจำนวน 10 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Methods Research) ทั้งการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) และการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) โดยมีเครื่องมือในการวิจัย 4 รูปแบบ ประกอบด้วย 1) การศึกษาเชิงเอกสาร (documentary research) 2) การสัมภาษณ์

เชิงลึกแบบกึ่งโครงสร้าง (In-depth Interview Semi-Structure) 3) แบบสอบถามเชิงปริมาณ (Questionnaire) วิเคราะห์และจัดลำดับองค์ประกอบโดยใช้สถิติร้อยละ ค่าเฉลี่ย เบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบสมมติฐานด้วยค่าที (t-test) และค่าเอฟ (f-test) โดยวิธีการวิเคราะห์ความแปรปรวนแบบทางเดียว (One-Way Anova) และ 4) การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ได้แก่ แบบสอบถาม แบบสังเกต แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ เก็บข้อมูลภาคสนามระหว่าง วันที่ 1 ถึง 31 มีนาคม พ.ศ. 2565

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี เมื่อผู้วิจัยได้เก็บรวบรวมข้อมูลและดำเนินการตรวจสอบข้อมูลตามขั้นตอนแล้ว จากนั้นผู้วิจัยจะได้ดำเนินการสังเคราะห์ข้อมูล โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์โดยการสรุปตามสาระสำคัญด้านเนื้อหาที่กำหนดไว้ โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) ใน 3 ประเด็น คือ 1) ศึกษาวิเคราะห์สภาพทั่วไป เพื่อทราบปัญหาอุปสรรค ที่มีต่อการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก 2) ศึกษาวิเคราะห์องค์ประกอบที่สำคัญต่อการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก 3) ศึกษาวิเคราะห์แนวทางส่งเสริม การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก โดยการนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) เพื่อให้ได้แนวทางการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก เพื่อนำไปสู่การประยุกต์ใช้ในระดับนโยบาย ชุมชน และองค์กร

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ สภาพทั่วไปของแหล่งท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ในปัจจุบัน พบว่า จำนวนและการกระจายตัวของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง จำแนกตามประเภทของแหล่งท่องเที่ยว พบว่าพื้นที่ที่ทำการศึกษา 6 ตำบล ในอำเภอเนินมะปราง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 46 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวม 25 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ตำบลชมพู และตำบลนาฆงตามลำดับ รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวในมิติศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใน ตำบลเนินมะปราง และตำบลชมพู ซึ่งมีพื้นที่ติดกันในบริบทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ความงามทางธรรมชาติที่เรียกว่ากู่ยลหินเมืองไทยในอำเภอเนินมะปราง ส่วนแหล่งท่องเที่ยวทางวิถีชุมชน แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร และแหล่งท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม ซึ่งมีปริมาณรองลงมานั้น ส่วนใหญ่กระจายอยู่ในพื้นที่ตำบลไทรย้อย ตำบลนาฆง

ตำบลเนินมะปราง และตำบลชมพูตามลำดับ โดยมีแหล่งท่องเที่ยวอันงดงามทางธรรมชาติเป็นเบื้องหลังในทุกมิติ

ในส่วนสภาพระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน พบว่า ภูมิสำเนาเดิมของผู้ตอบแบบสอบถาม ส่วนใหญ่เป็นคนจังหวัดพิษณุโลกโดยกำเนิด จำนวน 317 คน คิดเป็นร้อยละ 72.4 รองลงมาย้ายมาจากจังหวัดอื่นจำนวน 83 คน คิดเป็นร้อยละ 18.9 ผู้ตอบแบบสอบถามมีความคาดหวังที่มีต่อ ภาคส่วนที่ควรทำหน้าที่หลักในการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ส่วนใหญ่ เป็นภาคราชการอื่น ๆ จำนวน 193 คน คิดเป็นร้อยละ 88.0 รองลงมา เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทุกระดับ จำนวน 79 คน คิดเป็นร้อยละ 18.0 และเป็นองค์กรเอกชน จำนวน 64 คน คิดเป็นร้อยละ 14.6 และสมาชิกในชุมชน มีจำนวนน้อยที่สุด คือ 16 คน คิดเป็นร้อยละ 3.7

ระดับสภาพในภาพรวม ของการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน เมื่อพิจารณาในภาพรวม ผู้ตอบแบบสอบถามประเมินระดับมีความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 2.98) และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ความคิดเห็นต่อระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน ค่าเฉลี่ยสูงสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.68) ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าเฉลี่ย = 3.23) ส่วนค่าเฉลี่ยต่ำสุด (ค่าเฉลี่ย = 3.10) ในด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว

ผลการเปรียบเทียบความแตกต่างรายคู่ด้วยวิธีผลต่างนัยสำคัญน้อยที่สุด (LSD) ผลการทดสอบสมมติฐานที่ตั้งไว้ พบว่า สมมติฐานที่ 1, 2, 3, 4 และ 5 ซึ่งประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาจากประสบการณ์การทำงาน, อาชีพ, ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน และความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรทำหน้าที่ฯ ที่มีต่อสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ซึ่งยอมรับสมมติฐาน

2. ผลการวิเคราะห์ องค์ประกอบที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณ สามารถนำมาจัดเรียงลำดับองค์ประกอบที่สำคัญ ที่มีระดับและสภาพตามลักษณะที่ปรากฏในปัจจุบัน ซึ่งสามารถทำนายและกำหนดความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ เพื่อสามารถนำเสนอ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ได้อย่างครอบคลุมและสามารถเป็นไปได้จริงในทางปฏิบัติภายใต้ข้อจำกัด ดังนี้

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 7 (ค่าเฉลี่ย = 3.68) คือ การรับรู้ถึงทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญในชุมชนของคนในชุมชน หรือคนในชุมชนทราบถึงจุดเด่นด้านวัฒนธรรมประเพณี และภูมิปัญญาท้องถิ่นที่สืบทอดกันมา รวมทั้งคนในชุมชนรับรู้ได้ถึงความรัก ห่วงเหิน และเห็นคุณค่าทรัพยากรในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเด็น คนในชุมชนรับรู้ได้ถึงการศึกษาที่หลากหลายนี่หลากหลาย และคนในชุมชนมีความรู้และความเข้าใจ เรื่องการจัดการแหล่งท่องเที่ยว ในภาพรวม

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 6 (ค่าเฉลี่ย = 3.32) คือ มีการประชาสัมพันธ์สถานที่หรือ กลุ่มการท่องเที่ยวชุมชน เช่น การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ศิลปะ, ทัศนกรรม หรือประเด็น การมีเครือข่ายสถานที่หรือ กลุ่มชมรม ที่มีการสาดิตให้ความรู้ท้องถิ่นด้านต่าง ๆ แก่นักท่องเที่ยว รวมทั้งประเด็น มีการจำหน่ายสินค้าชุมชน ผลิตภัณฑ์เกษตร หรืออาหารท้องถิ่นขึ้นชื่อ ที่เป็นที่น่าสนใจของคนนอกพื้นที่และนักท่องเที่ยวในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็นองค์กรต่าง ๆ ที่ได้เข้ามามีบทบาทสนับสนุนแหล่งท่องเที่ยววิถีชีวิต ศาสนา หรือวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น วัด พระศักดิ์สิทธิ์ ในชุมชนมีมาก และในประเด็นการมีเครือข่ายสถานที่พักนักท่องเที่ยวศึกษาวิถีชีวิต เช่น โฮมสเตย์ การส่งเสริมปลูกฝังจิตสำนึกการอนุรักษ์ทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ หรือการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และทรัพยากรท่องเที่ยว

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านขีดความสามารถในการรองรับ มีความสำคัญเป็นลำดับ 2 (ค่าเฉลี่ย = 2.48) คือ ประเด็นความรู้ถึง ปริมาณขยะ หรือสภาพความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการที่นักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีวกายภาพหรือด้านนิเวศ) ประเด็นจากนักท่องเที่ยวที่มาท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของทรัพย์สิน ในชุมชน (ด้านสังคมจิตวิทยา) รวมทั้งประเด็น จากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำ หรือข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็น ผลกระทบต่อความเป็นส่วนตัว และการพบปะของคนในชุมชน (ด้านสังคมวัฒนธรรม) และประเด็นจากการที่จำนวนนักท่องเที่ยว ส่งผลกระทบต่อมิติทางด้านสังคมและวัฒนธรรมของชุมชน หรือประเด็น ความแออัดจากจำนวนนักท่องเที่ยวในพื้นที่ ในปริมาณที่ยอมรับได้ และการที่มีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ ส่งผลกระทบต่อมิติทางด้านสุขภาพของชุมชน ในระดับที่ชุมชนยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 3 (ค่าเฉลี่ย = 2.99) คือ ประเด็นความรู้ถึง แหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ มีเส้นทางสัญจรเข้าถึงได้อย่างสะดวก หรือประเด็น มีป้ายนำทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างทั่วถึง และครอบคลุมรวมทั้งประเด็น แหล่งท่องเที่ยวมีความพร้อมด้านสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา ห้องน้ำ โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็น แหล่งท่องเที่ยวมีความสะอาด ปลอดภัย ด้านสุขอนามัย และประเด็นจากการบริการสุขภาพในชุมชน หรือประเด็น ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน

มีสถานที่จอดรถที่สะดวก เพียงพอ และปลอดภัย และ มีความสะดวกเรื่องสถานที่พักอย่างเพียงพอ

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 4 (ค่าเฉลี่ย = 3.03) คือ ประเด็นความรู้ถึง การมีหน่วยงานที่เข้ามาช่วยสนับสนุนการจัดการแหล่งท่องเที่ยวของชุมชนหรือประเด็น การสร้างเครือข่ายของแหล่งท่องเที่ยว ในชุมชน เช่น เครือข่ายผู้ประกอบการที่พัก เครือข่ายผู้ประกอบการร้านอาหาร เครือข่ายรถรับส่งในแหล่งท่องเที่ยว รวมทั้งประเด็น ควรมีการรวมกลุ่มการท่องเที่ยว ในชุมชนอย่างเป็นระบบ เช่น กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติ กลุ่มแหล่งท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเด็น การสนับสนุนการท่องเที่ยวชุมชน จากองค์กรทั้งภายใน และภายนอก และประเด็นจากการที่ควรแสวงหาแนวทางและรูปแบบการจัดการแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นรูปธรรมและยั่งยืน และการกระจายผลประโยชน์จากแหล่งท่องเที่ยวร่วมกันในชุมชน

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน มีความสำคัญเป็นลำดับ 1 (ค่าเฉลี่ย = 2.42) คือ ประเด็นความรู้ถึง การเข้าร่วมประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมลงมตในการจัดทำโครงการ หรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน รวมถึงประเด็นการที่คนในชุมชนได้เข้าร่วม หรือมีโอกาสเป็นคณะกรรมการที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง ซึ่งนอกจากนี้ ประเด็นการได้รับผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นจากการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมส่งเสริมการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน และการที่คนในชุมชนรู้สึกได้ถึงบทบาทของตนเองในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวในชุมชนของตนเอง

องค์ประกอบด้านศักยภาพ ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว มีความสำคัญเป็นลำดับ 5 (ค่าเฉลี่ย = 3.10) คือ องค์ความรู้ภูมิปัญญาด้าน งานจักสาน ของว่าง อาหารแปรรูป ฯลฯ ที่น่าสนใจและสามารถนำไปจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยว รวมถึงประเด็นการที่มีการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน ที่มีคุณภาพ ซึ่งนอกจากนี้ประเด็นการผลิตสินค้าผลิตภัณฑ์ชุมชน เพื่อส่งไปจำหน่ายในพื้นที่นอกชุมชน และการมีสินค้าสำหรับจำหน่ายเป็นของที่ระลึก แก่นักท่องเที่ยว ในนามของชุมชน หรือวิสาหกิจชุมชน รวมถึงการสร้างตราสัญลักษณ์ หรือโลโก้ ประจำชุมชน หรือตัวสินค้าชุมชน ที่เป็นที่รู้จัก ตลอดจนการที่คนในชุมชนได้รับประโยชน์จากการเพิ่มมูลค่าผลิตภัณฑ์ชุมชนท่องเที่ยวในชุมชน จากหน่วยงานต่าง ๆ เพื่อเพิ่มมูลค่าและสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่เข้าสู่ตลาดในธุรกิจการท่องเที่ยวในพื้นที่

3. ผลการวิเคราะห์ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการสังเคราะห์ TOWS matrix จากผลการสัมภาษณ์และผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการผู้เชี่ยวชาญ ในรูปแบบการสนทนากลุ่มเฉพาะ เมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม 2565 ณ วิทยาลัยสงฆ์พุทธชินราช อ.เมือง จ.พิษณุโลก สามารถจัดลำดับการนำเสนอตามผลการศึกษาเชิงปริมาณ ที่มีความสอดคล้องกับผลการวิจัยเชิงคุณภาพที่ได้จากเทคนิคการ

สัมภาระ เพื่อกำหนดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติ ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ โดยสามารถนำมาจัดทำเป็นกลยุทธ์ หรือองค์ประกอบที่สำคัญ ได้ 7 ด้าน ด้านละ 12 กลยุทธ์ เรียงตามลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติคือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว ซึ่งจากผลการสนทนากลุ่มเฉพาะ ยังสามารถประยุกต์ใช้หลักธรรมตามแนวพระพุทธศาสนา ที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ทั้ง 7 ด้าน มาเป็นส่วนในการเสริมการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ให้ประสบความสำเร็จได้ในทุกมิติอีกด้วย

อภิปรายผลการวิจัย

1. สภาพระดับศักยภาพในการจัดการการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า พื้นที่ที่ทำการศึกษาคือ 6 ตำบล ในอำเภอเนินมะปราง มีแหล่งท่องเที่ยวทั้งหมด 46 แห่ง แหล่งท่องเที่ยวส่วนใหญ่ ร้อยละ 55 เป็นแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ รวม 25 แห่ง ส่วนใหญ่อยู่ในเขตพื้นที่ ตำบลชมพู และตำบลนาบุง ตามลำดับ รองลงมาคือแหล่งท่องเที่ยวในมิติศาสนา ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งอยู่ใน ตำบลเนินมะปราง และตำบลชมพู ซึ่งมีพื้นที่ติดกันในบริบทแหล่งท่องเที่ยวที่เป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวตามลักษณะทางภูมิศาสตร์ความงดงามทางธรรมชาติ ทั้งหมดล้วนมีจุดเน้นอยู่ที่การชมทิวทัศน์อันงดงามของภูเขาหินปูนในพื้นที่เป็นเบื้องหลัง สิ่งเหล่านี้ได้กลายเป็นฐานในการสร้างโปรแกรมและผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยวอันหลากหลายที่น่าเสนอแก่นักท่องเที่ยว ที่ตัดสินใจเดินทางมาท่องเที่ยวในพื้นที่อำเภอเนินมะปราง ในปัจจุบัน สอดคล้องกับ วัชรภรณ์ จันทรขำ (2547) ที่ศึกษาพบว่า กระบวนการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชน เกิดขึ้นจากองค์กรชุมชนได้ร่วมกันจัดการท่องเที่ยวขึ้นโดยใช้ศักยภาพของทรัพยากรแหล่งท่องเที่ยว โดยในระยะที่ผ่านมา แหล่งท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปราง ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์แพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 ซึ่งเป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวในอำเภอเนินมะปรางสอดคล้องกับ ชนิสร่า กุลสันติวงศ์ (2564) ได้กล่าวว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย หลังโรคระบาดโควิด 19 อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ได้แก่ ความปลอดภัยด้านภัยธรรมชาติ สุขอนามัย และโรคระบาด

โดยระดับสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกในปัจจุบัน โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อจำแนกเป็นรายด้านพบว่า ค่าเฉลี่ยสูงสุด ในด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว อยู่ในระดับมาก รองลงมาคือด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ซึ่งต้องคำนึงถึงการทำให้มีเส้นทางสัญจรเข้าถึงได้อย่างสะดวก มีป้ายนำ

ทางเข้าถึงแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างทั่วถึง และครอบคลุม รวมทั้ง ความพร้อมด้าน สาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำประปา ห้องน้ำ มีความสะอาด ปลอดภัย ด้านสุขอนามัย โดยทุกด้าน ของสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกใน ปัจจุบัน ต้องมุ่งการบริการด้านสุขภาพในช่วงหลังวิกฤตการแพร่ระบาดทั่วของไวรัสโควิด 19 ซึ่ง ผลการวิเคราะห์เปรียบเทียบ สภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนิน มะปราง จังหวัดพิษณุโลก จำแนกตามความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถาม ผลการทดสอบ สมมติฐานจำนวน 4 สมมติฐาน พบว่า ผู้ตอบแบบสอบถามที่มีสถานะ และความคิดเห็น ซึ่ง ประกอบด้วยตัวแปรต้น คือ ระยะเวลาจากประสบการณ์การทำงาน, อาชีพ, ระยะเวลาที่อาศัย อยู่ในชุมชน และความคิดเห็นต่อภาคส่วนที่ควรมีหน้าที่ๆ ต่างกัน มีระดับการประเมินสภาพการ จัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก แตกต่างกันอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.05 ไกล่เคียงกับที่ พัชรียา แก้วชู (2564) ได้ศึกษา ปัจจัยที่มีอิทธิพล ต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมกรรมการท่องเที่ยวแบบ New Normal หลังการแพร่ระบาดโควิด 19 พบว่า ปัจจัยผลักดันทางการท่องเที่ยว ที่ส่งผลต่อทัศนคติต่อการแพร่ระบาด มีความแตกต่างกัน เหตุผลที่เป็นเช่นนี้สามารถอภิปรายได้ว่า ประชาชนในอำเภอเนินมะปรางผู้ตอบแบบสอบถาม มี มุมมองต่อสภาพการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว ที่แตกต่างกัน ตามบริบทและภูมิ หลัง ที่มีความหลากหลาย ทั้งในด้านระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในชุมชน อาชีพ ฯลฯ ที่ทำให้มีความ รับผิดชอบต่อความพร้อมในด้านต่าง ๆ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่แตกต่าง กัน

2. องค์ประกอบด้านศักยภาพที่สำคัญต่อ การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า องค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกล ยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน, ด้านขีดความสามารถในการรองรับ ด้านการบริการ แก่ นักท่องเที่ยว ด้านการบริหารจัดการการท่องเที่ยว ด้านผลิตภัณฑ์ชุมชนทางการท่องเที่ยว ด้านกิจกรรมและกระบวนการท่องเที่ยว และด้านทรัพยากรการท่องเที่ยว โดยสรุปในสามด้าน แรกที่มีความจำเป็น คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ที่ต้องมุ่งประเด็นความรู้ถึง การเข้าร่วม ประชุมที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน ประเด็นการมีส่วนร่วมลงมตในการ จัดทำโครงการ หรือกิจกรรม ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการแหล่งท่องเที่ยวในชุมชน เป็นต้น ด้านขีด ความสามารถในการรองรับ คือต้องคำนึงถึงการจัดการแก้ไข ปริมาณขยะ หรือค่านึงถึงสภาพ ความเป็นธรรมชาติดั้งเดิมในชุมชน จากการทำมีนักท่องเที่ยวมาท่องเที่ยวในพื้นที่ (ด้านชีว กายภาพหรือด้านนิเวศ) รวมทั้งประเด็นจากผลกระทบต่อปริมาณการใช้ทรัพยากรน้ำหรือ ข้อจำกัดการใช้ลานจอดรถชุมชน (ด้านการจัดการและสิ่งอำนวยความสะดวก) ในระดับที่ชุมชน ยอมรับได้แค่ไหนเพียงใด

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในสามด้านแรก คือ ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชน ด้านขีดความสามารถในการรองรับ และด้านการบริการแก่นักท่องเที่ยว มีจุดเน้นที่การพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ Social Media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการสำรองที่พักในระบบออนไลน์ที่เป็นที่นิยม เช่น Airbnb Agoda การให้คนในชุมชนใช้เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่ซึ่งสอดคล้องกับ อัจฉริยาพร คันธมาลาเจริญ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาการท่องเที่ยวประกอบด้วย การส่งเสริมแหล่งท่องเที่ยว ส่งเสริมการพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ ความเข้าใจในการใช้เครือข่ายสังคมออนไลน์ และส่งเสริมการพัฒนาเครือข่ายการท่องเที่ยวบนสื่อสังคมออนไลน์ที่สามารถเชื่อมโยงกลุ่มนักท่องเที่ยวกับ ชุมชนและผู้ประกอบการ ให้สามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาการท่องเที่ยวที่เท่าเทียมกัน และสอดคล้องกับ ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล ผลการวิจัยพบว่า 1. ทรัพยากรที่ผ่านการประเมินและสามารถนำมาส่งเสริมศักยภาพเพื่อขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล แบ่งได้เป็น ทรัพยากรทางธรรมชาติ ทรัพยากรทางธรณี และทรัพยากรทางวัฒนธรรม รวมทั้งสิ้น 32 แห่ง 2. การพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ เป็นการนำทรัพยากรทางธรรมชาติ ทางธรณี วิถีชีวิต และภูมิปัญญา มาสร้างให้เกิดกิจกรรมสำหรับนักท่องเที่ยวและสอดคล้องกับความเป็นอุทยานธรณีโลกสตูล 3. การพัฒนาเส้นทางท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ ได้เส้นทางสำเร็จรูปทั้งสิ้น 4 เส้นทาง ครอบคลุมทุกพื้นที่ของอุทยานธรณีโลกสตูล 4. การเสนอแนวทางด้านการจัดการการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล ควรมีการบูรณาการจากทุกฝ่ายทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้อง จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกขั้นพื้นฐานและสาธารณูปโภคที่เหมาะสม โดยมุ่งเน้นการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่น เพื่อเป็นฐานในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ตลอดจนวิถีชีวิต วัฒนธรรม ให้ดำรงอยู่อย่างยั่งยืน

3. การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก พบว่า ผลการวิจัยเชิงปริมาณด้วยการวิเคราะห์สถิติ การวิเคราะห์ความคิดเห็นจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ การวิเคราะห์ SWOT ปัจจัยภายในและภายนอก และสังเคราะห์ TOWS matrix เพื่อหาแนวทางในการกำหนดองค์ประกอบที่สำคัญต่อปัจจัยความสำเร็จเชิงกลยุทธ์ ในการจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลกและแนวทางการพัฒนาซึ่งได้รับการยืนยันจากการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) พบว่า สามารถจัดลำดับตามความจำเป็นเร่งด่วนใหม่ จากผลการวิจัยเชิงปริมาณ แบ่งเป็น 7 ด้าน 12 กลยุทธ์ 82 แนวทางการพัฒนา

ทั้งนี้การจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก สามารถประยุกต์ใช้ตามแนวพระพุทธศาสนา ตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญ ที่มีองค์ประกอบคือ หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่สอดคล้องกับจัดการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง ได้แก่ อปริยานิยธรรม 7 กุลจิรัฏฐิติธรรม 4 เบญจกัลยาณธรรม 5 สาราณียธรรม 6 ทิฏฐธัมมิกัตถสังวัตตนิกรธรรม 4 อิทธิบาท 4 และเวสาร์ชชกรณธรรม 5 บูรณาการสอดคล้องกับการจัดลำดับความจำเป็นในการนำไปปฏิบัติจากผลการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อให้ ธรรมะแกนฐานสำคัญ ในการกำหนดและสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ประสบผลสำเร็จได้ในทุกมิติ

โดยการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก จะต้องเริ่มพัฒนาโดยใช้แกนบทบาทของ สามภาคส่วนพัฒนา คือภาครัฐ เอกชน โดยมีภาคส่วนชุมชนเป็นผู้ร่วมพัฒนาและได้รับประโยชน์สูงสุดจากการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก ตามลำดับซึ่งสอดคล้องกับ ภาสกร จวนสง (2020) ได้วิจัยเรื่อง การประเมินศักยภาพของชุมชนในการพัฒนาเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวัฒนธรรม กรณีศึกษาชุมชนบ้านท่าลั้ง จังหวัดอุบลราชธานีและชุมชนบ้านท่าวัด จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่าการส่งเสริมให้ประชาชนในพื้นที่เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มมากขึ้น และมีข้อเสนอแนะต่อภาครัฐทั้งในระดับท้องถิ่นและระดับชาติให้มีการวางแผนพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวที่มีความชัดเจน และสอดคล้องกับ พระครูสังฆรักษ์สมพงษ์ จตุตมโล และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในจังหวัดอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า ผลวิจัยพบว่า 1. สภาพทั่วไปในจุดแข็ง วัดส่วนใหญ่มีพื้นที่กว้าง ตั้งอยู่ในแหล่งของชุมชนการเกษตร จุดอ่อน เป็นพื้นที่ธรณีสงฆ์ โอกาส การท่องเที่ยวเชิงเกษตร ได้รับความนิยม อุปสรรค สนับสนุนจากภาครัฐมีน้อย 2. องค์ประกอบในการพัฒนาวัด คือ วางคนให้ตรงกับงาน ท้นต่อเหตุการณ์โลก มีนโยบายและพันธกิจในการทำงานที่ชัดเจน มีการจัดเตรียมงบประมาณให้เพียงพอ มีการวางแผนใช้งบประมาณ มีวัสดุอุปกรณ์ที่ครบพร้อมเพียงพอที่จะใช้งาน มีการวางระบบการจัดการวางแผนงาน 3. แนวทางการพัฒนาวัด ควรพัฒนาให้มีความปลอดภัยเป็นระเบียบ ควรมีสั่งอำนวยความสะดวกที่เป็นพื้นฐานให้ครบครัน มีการจัดเก็บข้อมูลที่ครบถ้วน มีเทคโนโลยีสารสนเทศในการช่วยเผยแพร่ข้อมูล วัดเป็นศูนย์การเรียนรู้ ประยุกต์ใช้วิถีชุมชน มีการจัดอบรมฝึกอบรมบุคลากรให้มีความรู้เกษตร มีการจัดทำแผนงบประมาณ มีงบประมาณในการประชาสัมพันธ์ส่งเสริม ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อช่วยในการใช้ในการทำการเกษตร ควรมีการสร้างเครือข่ายชุมชนดำเนินการพัฒนาวัด

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพองค์ความรู้ที่ได้สังเคราะห์จากการวิจัยข้างต้น แสดงให้เห็น 3 ภาคส่วนการพัฒนาจากภายนอก คือทั้งภาครัฐและเอกชน เข้าไปสู่การพัฒนาภายใน คือระดับชุมชน ทั้ง 7 ด้าน ที่เรียงลำดับตามความสำคัญจำเป็นจากผลการวิจัย เพื่อให้ผลจากการจัดการสร้างศักยภาพสามารถสร้างให้เกิดความยั่งยืนจากการพัฒนาในทุกองค์ประกอบได้ต่อไป สามารถอธิบายรายละเอียดได้ดังนี้

TR = Tourism Resource คือการประยุกต์ต่อปริญานิยธรรม 7 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นวิถีพัฒนาที่สามารถรับผลประโยชน์ร่วมกันบนฐานของการท่องเที่ยวที่มุ่งเน้นความยั่งยืน

P = Participation คือการประยุกต์ฤกษ์วิฤกษ์ดิธรรม 4 ประกอบด้วย 10 กลยุทธ์ เน้นการมีส่วนร่วมที่คำนึงความเป็นส่วนตัวของคนในชุมชน ทั้งด้านชีวกายภาพ สังคมจิตวิทยา และสิ่งอำนวยความสะดวก

S = Tourism Services คือการประยุกต์เบนุจกัถยาดธรรม 5 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นการจัดทำคู่มือมาตรฐานที่พัก ความปลอดภัย สุขอนามัย ป้ายสื่อความหมาย ป้ายนำทาง เส้นทางคมนาคม

M = Tourism Management คือการประยุกต์สาหรณัยธรรม 6 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นเสริมองค์ความรู้ ทักษะคติ และทักษะทางการท่องเที่ยว แก่ภาคส่วนที่เกี่ยวข้อง

D = Delivery Products คือการประยุกต์ทฤษฎีธัมมิกัตถสังวัตตินิกธรรม 4 ประกอบด้วย 13 กลยุทธ์ เน้นสร้างเครือข่ายตลาดสินค้าชุมชนออนไลน์ สร้างอัตลักษณ์รูปแบบบรรจุภัณฑ์จากภูมิปัญญาชุมชน เพื่อเพิ่มมูลค่าสู่ตลาด

A = Tourist Activities คือการประยุกต์อิทธิบาท 4 ประกอบด้วย 11 กลยุทธ์ เน้นการจัดทำแพลตฟอร์ม นำเสนอ กิจกรรม ที่พัก จัดทำปฏิทินชุมชน ใช้สื่อออนไลน์สร้างเครือข่ายรับส่งนักท่องเที่ยว

R = Tourism Resource คือการประยุกต์เวสสารัชชกรณธรรม 5 ประกอบด้วย 12 กลยุทธ์ เน้นเสริมแรงจูงใจ สร้างรฐเส้นทางการท่องเที่ยวหลักและรอง เชื่อมธรรมาชาติวัฒนธรรม ให้ครบทุกฤดูกาล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. รัฐบาล ควรพิจารณาปรับแก้ไขกฎหมายบางประเด็นที่มีข้อจำกัดในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อให้บริบทพื้นที่สงวนทรัพยากรธรรมชาติ มีการจัดการอย่างยั่งยืน โดยไม่ละทิ้งบริบทชุมชนที่อาศัยอยู่โดยรอบ

2. หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง ควรให้ความสำคัญกับการจัดการตนเองโดยชุมชนท้องถิ่นเพื่อวัตถุประสงค์การจัดการท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ เพื่อให้เกิดการจัดการอย่างมีส่วนร่วมและก่อให้เกิดความยั่งยืนอย่างต่อเนื่องในระดับนโยบาย

3. องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สํารวจ ประชาคม และบรรจุแผนการจัดการศักยภาพทางการท่องเที่ยว โดยเน้นด้านการสร้างเครือข่าย ชีตความสามารถในการรองรับ ด้านสาธารณูปโภค และอื่นๆ ในยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่น

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรสร้างเครือข่ายภาคประชาชน หรือภาคีด้านการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในชุมชนต่าง ๆ โดยเน้นความร่วมมือระหว่างวิสาหกิจในชุมชน โดยอาจใช้พื้นที่ของวัดในชุมชนเป็นศูนย์กลางในการประสานในระดับชุมชน

2. ควรส่งเสริมให้ภาคส่วนทางการจัดการท่องเที่ยวในพื้นที่ มีการพัฒนาองค์ความรู้ด้วยการจัดอบรม สร้างเครือข่ายสุขภาพ เพื่อการจัดการท่องเที่ยวปลอดภัยด้วยการป้องกันด้านสุขภาพอย่างถูกสุขลักษณะ ในช่วงหลังวิกฤตการแพร่ระบาดทั่วของไวรัสโควิด 19

3. ควรมีการสร้างเครือข่าย จัดการอบรมพัฒนาให้คนในพื้นที่รู้จักใช้สื่อ social media การสร้างจุดเช็คอินในบริการแอปพลิเคชัน เสริมความรู้ด้านการใช้ระบบแอปพลิเคชันเพื่อการ

สำรองที่ปัก เครื่องมือซอฟต์แวร์ทางภูมิศาสตร์ออนไลน์ในระบบแอปพลิเคชัน เพื่อสร้างการรับรู้ตำแหน่งของแหล่งท่องเที่ยวในพื้นที่อย่างเป็นปัจจุบันอย่างต่อเนื่อง

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษากลยุทธ์เพื่อการพัฒนาศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก และใช้วิธีวิจัยการทดลองรูปแบบที่พัฒนาขึ้น
2. ควรศึกษาการสร้างศักยภาพด้านการจัดการท่องเที่ยว ในพื้นที่บริบทพื้นที่สวนทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อการจัดการอย่างยั่งยืน
3. ควรศึกษารูปแบบสร้างเครือข่ายในการเสริมสร้างขีดความสามารถในทางการสร้างศักยภาพด้านการท่องเที่ยว อำเภอเนินมะปราง จังหวัดพิษณุโลก

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). ข้อมูลจำนวนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก <http://www.dla.go.th/work/abt/summarize.jsp>
- ชนิสรา กุลสันติวงศ์. (2564). ปัจจัยที่มีผลต่อการตัดสินใจเดินทางท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวชาวไทย Generation Y หลังโรคระบาดโควิด-19 (วิทยานิพนธ์บริหารธุรกิจมหาบัณฑิต สาขาบริหารธุรกิจ). ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยกรุงเทพ.
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง ท้องที่นอกราชอาณาจักรที่เป็นเขตติดโรคติดต่ออันตราย กรณีโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือโรคโควิด 19 (Coronavirus Disease 2019) (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2563. (2563, 5 มีนาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 137 ตอนพิเศษ 52 ง. หน้า 13.
- พระครูสังฆรักษ์สมพงษ์ จิตตมโล และคณะ. (2564). การพัฒนาวัดเพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร ในจังหวัดอ่างทอง. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(4), 179-189.
- พัชรียา แก้วชู. (2564). ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมนักท่องเที่ยวแบบ New Normal หลังการแพร่ระบาดโควิด-19 (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ยุวรี โชคสวนทรัพย์ และคณะ. (2566). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ในอุทยานธรณีโลกสตูล. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(3), 290-302.
- วัชรภรณ์ จันทร์ขำ. (2547). ศักยภาพของชุมชนไทลื้อในการจัดการทรัพยากรการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กรณีศึกษาบ้านดอนมูล อำเภอท่าวังผา จังหวัดน่าน (รายงานการวิจัย). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ. (2564). สช. ย้ำ 'พลังชุมชน' คือปราการด่านหน้าเอาชนะโควิด 19. สืบค้น 1 มีนาคม 2565, จาก www.nationalhealth.or.th/1371

อัจฉริยาพร คันทมาลาเจริญ. (2564). การพัฒนาศักยภาพการท่องเที่ยวในแนวทางการท่องเที่ยว 4.0 กรณีศึกษาพื้นที่ตำบลกุดช้าง อำเภอแม่แตง จังหวัดเชียงใหม่ (วิทยานิพนธ์การวางแผนภาคและเมืองมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนภาคและเมือง). เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยแม่โจ้.

The World Bank. (2021). *Impact of COVID-19 on Thailand's households – Insights from a rapid phone survey*. Retrieved March 1, 2022, from <https://blogs.worldbank.org/eastasiapacific/impact-covid-19-thailandshous>

การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรม
ในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร*

THE DEVELOPMENT OF CAPABILITY IN EFFECTIVE LEARNING AND TEACHING
MANAGEMENT FOR MORALITY TEACHING BUDDHIST MONKS IN SCHOOL
IN BANGKOK

พระครูสังฆรักษ์ปรีชา จิตญาโณ, พระสุธีวีรบัณฑิต (โชว์ ทัสสนีโย), พระมหากฤษณา กิตติโสภโณ

Phrakhrasangkarak Preecha Thitayano, Phra Sutee Wirabandit (ChowTassaniyo),

Phramaha Krisada Kitisobhano

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: phrarjanj@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ 1. ศึกษาสภาพทั่วไปของการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอน 2. ศึกษาวิธีการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียน และ 3. นำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี การวิจัยเชิงคุณภาพโดยสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 18 รูป/คน และการสนทนากลุ่มเฉพาะกับผู้ทรงคุณวุฒิ 8 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลคือแบบสัมภาษณ์และแบบสนทนากลุ่มเฉพาะ วิเคราะห์ข้อมูลโดยการพรรณนาความ และการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลกับกลุ่มตัวอย่างจำนวน 219 รูป เครื่องมือที่ใช้คือแบบสอบถาม สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลได้แก่ ค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยพบว่า 1. พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงที่สุด คือ ด้านเนื้อหาและหลักสูตร รองลงมา คือด้านวิธีการสอน ด้านการใช้สื่อการสอนด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผล 2. วิธีการพัฒนาศักยภาพ ได้แก่ จัดอบรมเพิ่มเติมความรู้ พัฒนาการใช้เทคโนโลยี พัฒนามนุษย์สัมพันธ์ ส่งเสริมอบรมพัฒนากาย จัดกิจกรรมให้ร่วมมือ ผูกอบรมสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ผูกอบรมเพื่อให้รู้เท่าทันโลก 3. รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอน ได้แก่ จัดศูนย์ให้ความรู้ นำเทคโนโลยีมาสร้างนวัตกรรม มีความ

ชำนาญการใช้สื่อการสอน จัดกิจกรรมนอกห้องเรียน จัดอบรมประสิทธิภาพผู้สอน จัดประชุมเชิงปฏิบัติการ สอนให้เป็นรูปธรรม ประเมินผลตามสภาพจริง

คำสำคัญ: การพัฒนาศักยภาพ; การจัดการเรียนการสอน; พระสอนศีลธรรม

Abstract

The objectives of this research article seek to examine the overviews, the operational factors and the proposed guidelines for learning and teaching effectiveness. The mixed method research was conducted by both qualitative and quantitative methodology. The qualitative data gathered form a survey of 18 key informants by in-depth interview; and 8 key experts by focusing group technique. The data were analyzed using descriptive analytics. The other sample group used in the research was 219 morality teaching Buddhist monks, obtained by using quantitative research methodology. The statistics used in data analysis were Frequency, Percentage, Mean and Standard Deviation.

The results of the research revealed as follows: 1. The morality teaching Buddhist monks' perceptions showed their consideration about learning and teaching performances in high level. Firstly, the highest average level was represented in the content and curriculum coherence. Secondly, the teaching techniques, the teaching medias and the learning activities were considered respectively. Lastly, the lowest average level was represented in the measurement and evaluation. 2. The component of enhancing effectiveness addresses parameters such as training program for gaining new knowledges, technology skills development, good practices in teachings, friendliness development, seminar for gaining new knowledges, promotion of physical development, cooperation activities, interpersonal skills and training for living in the disrupted world. And, 3. The proposed guidelines for learning and teaching effectiveness should be considered in the relevant of the significant aspects such as providing learning centers, using technologies to enable the innovations, specializing in teaching medias, conducting teaching activities outside the classrooms, enhancing the instructors' abilities, proceeding the workshops to enrich more skills, approaching the abstract concepts to the concrete concepts in pedagogy factors and evaluating relevant to real aspects.

Keywords: Potential Development; Teaching and Learning Management; Monk Teaches Morality

บทนำ

คุณธรรมจริยธรรมเป็นเรื่องสำคัญที่ต้องปลูกฝังกันมาตั้งแต่เด็ก เพราะคุณธรรมจริยธรรมนั้นนอกจากจะทำให้สังคมมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย มีความเจริญก้าวหน้าแล้ว คนที่มีคุณธรรมจริยธรรมมักเป็นคนที่ประสบความสำเร็จทั้งการเรียน การงาน และการดำรงชีวิต การส่งเสริมให้เด็กมีคุณธรรมจริยธรรมในตนเองนั้น จะช่วยให้เด็กมีพฤติกรรมที่เหมาะสม การมีคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง จึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาอุปนิสัยของเด็กและคุณธรรมจริยธรรมในตนเอง จะเป็นพื้นฐานของบุคคลในการควบคุมตนเองให้มีคุณธรรมจริยธรรมในสังคมต่อไปปัจจุบันการศึกษามีบทบาทสำคัญเป็นอย่างมากต่อสังคมไทย เพราะสถาบันการศึกษาเป็นสถาบันที่มีหน้าที่ในการให้การศึกษากับเยาวชน อบรมสั่งสอน ถ่ายทอดศิลปวิทยาการต่าง ๆ เพื่อให้ผู้เรียนนำไปใช้ประโยชน์ในการประกอบอาชีพ การศึกษามีบทบาทสำคัญที่จะนำพาประเทศไปสู่ความเจริญก้าวหน้า ในทุกประเทศต่าง ก็ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาและจัดการศึกษาเป็นนโยบายในลำดับต้น ของแต่ละประเทศโดยที่ในประเทศไทยนั้น พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติพุทธศักราช 2542 มาตรา 6 กำหนดว่า การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งทางร่างกายและจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข (พระกิตติศักดิ์ ธีรปญโญ, 2561)

โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน จึงถือกำเนิดขึ้นและเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ปีงบประมาณ 2546 โดยข้อตกลงความร่วมมือ (MOU) ระหว่างกระทรวงวัฒนธรรมกับกระทรวงศึกษาธิการ ในการสนับสนุนให้พระภิกษุสงฆ์เข้าไปสอนในโรงเรียนทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา และอาชีวศึกษา ในระยะแรกรัฐบาลได้จัดสรรงบประมาณให้กรมการศาสนากระทรวงวัฒนธรรม จำนวน 10,000,000 บาท เพื่ออุดหนุนเป็นค่าใช้จ่ายถวายพระที่เข้าไปสอนในสถานศึกษา ทั้งส่วนกลางและส่วนภูมิภาค จำนวน 800 รูป ให้พระสงฆ์ที่มีความรู้ความสามารถ ทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้มีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนา และเพื่อปลูกฝังให้นักเรียน นักศึกษา มีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำความรู้และคุณธรรมไปบูรณาการพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างเหมาะสมและมีความสุข (กองพุทธศาสนศึกษา, 2551)

จากการศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาของพระสอนศีลธรรมพบว่า พระสอนศีลธรรมขาดสมรรถนะที่จำเป็นทั้งในด้านความรู้ ความเข้าใจ และทักษะในการวางแผนการจัดการเรียนรู้สอดคล้องกับข้อมูลจากการวิจัยของกรมการศาสนา ที่ศึกษาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนทั่วประเทศ พบว่า พระสอนศีลธรรมสอบตกในเรื่อง

การสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ไม่ว่าจะเป็นด้านการจัดเรียนการสอน ด้านสื่อและวัสดุ ด้านการวัดผลและการประเมินผล พระสอนศีลธรรมมีจำนวนน้อยที่ใช้วิธีการสอน วิธีการใช้สื่อและการวัดและประเมินผลที่หลากหลาย (สุเทพ เชื้อสมุทร, 2556) โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร สอดคล้องกับข้อมูลการวิจัยของ พระมหาสมศักดิ์ ศรีบริบูรณ์ (2551) เรื่อง ศึกษาแนวทางในการพัฒนาสมรรถภาพการสอนของครูพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน ในเขตกรุงเทพมหานคร พบว่า พระสอนศีลธรรมในเขตกรุงเทพมหานคร ยังมีความต้องการพัฒนาสมรรถภาพ ด้านเนื้อหาการสอน ด้านการใช้สื่อ ด้านการดำเนินการสอน และด้านการวัดและประเมินผล และสอดคล้องกับข้อมูลวิจัยของ พระมหาปัญญา แล่นปิว (2553) เรื่อง ศึกษาการปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากรุงเทพมหานคร เขต 2 พบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2 ยังมีความรู้และความเข้าใจในการจัดการเรียนการสอน ด้านหลักสูตร และด้านการวัดผลและประเมินผลค่อนข้างน้อย

จากสภาพปัญหาดังกล่าวข้างต้น ทำให้ผู้วิจัยมีความสนใจที่จะศึกษาการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการจัดการศึกษาและการวางแผนในการพัฒนาคนโดยการเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการใช้หลักธรรมของพระพุทธศาสนาเป็นแนวทางในการพัฒนาคนและพัฒนาชาติสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาวิธีการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed-Methods Research) โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร (Population) ได้แก่ พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนกรุงเทพมหานคร จำนวน 509 รูป (โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน, 2564) กลุ่มตัวอย่าง (Sample) ได้แก่ พระสอน

ศีลธรรมในโรงเรียน ใช้วิธีการสุ่มแบบง่ายจนครบจำนวนที่ต้องการตามสัดส่วนประชากร ได้กลุ่มตัวอย่างจำนวน 219 รูป โดยใช้สูตรของทาโร่ ยามานะ (Yamane, 1967) ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มคือ 1) การสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้กำหนดกลุ่มสัมภาษณ์ออกเป็น 4 กลุ่มจำนวน 18 รูป/คน คือ 1) ผู้บริหารและเจ้าหน้าที่สำนักงานพระสอนศีลธรรม จำนวน 5 รูป/คน 2) พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร จำนวน 5 รูป 3) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 4 คน 4) นักวิชาการทางด้านการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 รูป / คน 2) การสนทนากลุ่มผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลในลักษณะของการประชุมกลุ่มเฉพาะตามประเด็นที่กำหนดไว้ในวัตถุประสงค์ของการวิจัยร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 8 รูป/คน โดยคัดเลือกแบบเจาะจง โดยใช้เกณฑ์คัดเลือกจากนักวิชาการผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

แบบสัมภาษณ์ (Interview) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) มีลักษณะเป็นคำถามปลายเปิดเพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยโดยใช้กับผู้ให้ข้อมูลสำคัญดังกล่าวข้างต้น แบบสอบถาม (Questionnaire) เกี่ยวกับการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานครซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1 เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่ 2 เกี่ยวกับความคิดเห็นของพระสอนศีลธรรมต่อสภาพการจัดการเรียนการสอน ตอนที่ 3 เกี่ยวกับศักยภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมซึ่งเป็นคำถามแบบปลายเปิด มีโดยนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) ได้ค่าไม่ต่ำกว่า 0.80 ทุกข้อหาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact' Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.944

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตฉบับที่ก และมีการบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 219 ชุด แล้วเก็บแบบสอบถามคืนด้วยตนเอง นำมาตรวจสอบความถูกต้อง ได้ข้อมูลที่สมบูรณ์ทั้งหมด

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิค โดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency), ค่าร้อยละ (Percentage), ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัย พบว่า ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถามผู้ตอบแบบสอบถามส่วนใหญ่ผู้มีอายุ ระหว่าง 41- 50 ปี จำนวน 75 รูป คิดเป็นร้อยละ 34.2 มีระดับการศึกษาสูงกว่าปริญญาตรี จำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.2 และมีประสบการณ์ในการสอน 11 ปีขึ้นไป จำนวน 99 รูป คิดเป็นร้อยละ 45.2 ผลการศึกษาระดับปฏิบัติการของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) ค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) และระดับปฏิบัติการของพระสอนศีลธรรมที่มีต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวม

สภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร	ระดับปฏิบัติการ		
	\bar{X}	S.D.	แปลผล
1. ด้านเนื้อหาการสอนและหลักสูตร	4.08	0.568	มาก
2. ด้านวิธีการสอน	3.89	0.587	มาก
3. ด้านการใช้สื่อการสอน	3.77	0.665	มาก
4. ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน	3.72	0.655	มาก
5. ด้านการวัดและประเมินผล	3.54	0.718	มาก
ภาพรวม	3.80	0.533	มาก

จากตารางที่ 1 พบว่า พระสอนศีลธรรมมีความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร โดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.80, S.D. = 0.533) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมากที่สุด ได้แก่ด้านเนื้อหาการสอนและหลักสูตร มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.08

2. วิธีการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ในแต่ละด้านใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview Form) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ประกอบด้วย

ด้านความรู้ ได้แก่ ต้องมีความรู้ในฐานะของความเป็นพระสงฆ์คือพระปริยัติธรรม ได้แก่
รู้ในพระพุทธพจน์ที่มาในพระไตรปิฎก ต้องมีความชัดเจนเป็นเบื้องต้นไม่บิดเบือนพุทธพจน์ มี
การจัดอบรมความรู้เพิ่มเติมให้แก่พระสอนศีลธรรม มีการประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มเติมศักยภาพ
ของพระสอนศีลธรรม และสร้างเครือข่ายของพระสอนศีลธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน

ด้านทักษะ ได้แก่ ต้องมีการพัฒนาทักษะในการสื่อสารพุทธธรรมต่อมามีการพัฒนา
ทักษะในการเป็นโค้ชนอกจากนี้ต้องพัฒนาทักษะในการบริหารจัดการในห้องเรียน ทั้งนี้ต้องมี
การพัฒนาทักษะการสอนให้ผู้เรียนคิดและลงมือกระทำ (active learning) และมีการพัฒนา
ทักษะในการใช้เทคโนโลยี

ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง ได้แก่ ต้องมีความคิดเห็นในฐานะของพระสงฆ์เพื่อ
อุทิศตนเพื่อรักษาพระพุทธศาสนา ต่อมาตระหนักถึงความจำเป็นครูอยู่เสมอ มีจิตเมตตา มีความ
ปรารถนาดีต่อผู้เรียนเป็นเบื้องต้น นอกจากนี้ต้องเปลี่ยนแปลงความคิดเดิม ที่มีอยู่แล้วในเรื่อง
รูปแบบการสอนเก่า ให้มีความทันสมัยหรือ ต้องปรับตนเองให้เข้ากับบริบทในโรงเรียนที่เข้าไป
สอนด้วยและต้องปรับแนวคิดให้ทันสมัยให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงของโลกในขณะนั้น

ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล ได้แก่ พัฒนาปฏิบัติข้อปฏิบัติของพระสงฆ์
และความประพฤติที่อยู่ในรูปแบบของพระสงฆ์ และมีจริยาวัตรที่ดี นอกจากนี้ต้องพัฒนา
พฤติกรรมการแสดงออก เมื่อทำการจัดการเรียนการสอน ไม่ว่าจะเป็นที่ สบายตา หรือคำพูด
ต่าง ๆ ต่อมา พัฒนามนุษยสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนแบบเป็นกันเอง แต่ไม่เกินเลยไป
หลังจากนั้นจึงพัฒนาบุคลิกภาพภายนอกเป็นที่น่าเลื่อมใสน่าศรัทธาของบุคคล พัฒนาด้าน
อารมณ์ ผู้สอนสามารถควบคุมอารมณ์ได้ดี

ด้านแรงจูงใจ ได้แก่ ต้องมีฉันทะ ความรักในการสอนเมื่อเรามีใจรักในงานแล้ว ก็จะมี
ทำงานอย่างมีความสุขต่อมาต้องมีการพัฒนาตัวเองอยู่ตลอดเวลา หากิจกรรมอะไรใหม่มาทำ
นอกจากนี้ต้องปฏิบัติงานด้วยจิตที่มีจาคะ คือมีจิตที่เสียสละ โดยที่ไม่เห็นแก่ลาภ ยศ รวมทั้งนำ
แบบอย่างที่ดีของอาจารย์ในอดีตมาเป็นแบบในการดำเนินชีวิต และสุดท้ายต้องคิดอยู่เสมอว่า
การสอนศีลธรรมให้แก่เยาวชนเป็นการทำงานเพื่อเผยแผ่พระพุทธศาสนา และเป็นการทำงาน
สร้างคน

ด้านกายภาวนา ได้แก่ พัฒนาศิลปะทางกายให้น่าเลื่อมใส และน่าศรัทธาต่อมารู้จัก
สำรวมระมัดระวังในการประพฤติปฏิบัติทางกาย นอกจากนี้ต้องส่งเสริมอบรมการพัฒนา
พระสอนศีลธรรม รวมทั้งพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพอย่างถูกต้องดีงามด้วย

ด้านศีลภาวนา ได้แก่ มีความตั้งใจในงานที่ตนเองทำการสอน ต่อมามีความรับผิดชอบ
ต่อการจัดการเรียนการสอน นอกจากนี้ ต้องจัดกิจกรรมให้พระสอนศีลธรรมมีความร่วมมือซึ่งกัน
และกัน รวมทั้งส่งเสริมทางด้านกิจกรรมฝึกอบรม สร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น

ด้านจิตภาวนา ได้แก่ ฝึกอบรมจิตใจให้มีความความอดทนไม่หวั่นไหวต่ออารมณ์ที่เข้า
มากระทบ ต่อมามีความเสียสละในการสอนอุทิศเวลาแก่การเรียนการสอน มีจิตเมตตาต่อผู้เรียน

นอกจากนี้ มีจิตที่มีความมุ่งมั่นในการสอนมีจิตอาสาในการปฏิบัติงาน รวมทั้งต้องมีสติ สมาธิ จดจ่อในการเรียนการสอนอยู่กับปัจจุบันให้ได้มากที่สุดโดยมุ่งเป้าไปที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ

ด้านปัญญาภาวนา ได้แก่ ต้องฝึกฝนตนเองด้วยการฟังหมั่นฝึกคิดพิจารณา ต่อมาต้อง รู้จักแก้ปัญหาในสถานการณ์เฉพาะหน้า นอกจากนี้ยังต้องส่งเสริมให้รู้จักคิดวิเคราะห์การสอนให้เหมาะสมกับสถานศึกษา รวมทั้งมีการจัดฝึกอบรมเพื่อให้รู้เข้าใจเท่าทันโลกและทันเหตุการณ์

3. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ในแต่ละด้านใช้แบบสัมภาษณ์มีโครงสร้าง (Structured Interview Form) ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้วิธีการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการพรรณนา ประกอบด้วย ประกอบด้วย

ด้านเนื้อหาการสอนและหลักสูตร ได้แก่ 1) จัดทำศูนย์ให้ความรู้ในแต่ละเขตให้พระสอนศีลธรรมเข้าถึงข้อมูล 2) เพิ่มเนื้อหาที่มีความทันสมัยในปัจจุบันที่ใช้ในชีวิตของผู้เรียน 3) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการทำหลักสูตรแบบย่อเพื่อให้ง่ายต่อการเรียนการสอน 4) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้การออกแบบการใช้หลักสูตรรวมทั้งจิตวิทยา 5) พระสอนศีลธรรมต้องมีส่วนร่วมในการทำหลักสูตรโดยจัดประชุมเชิงปฏิบัติการสร้างความรู้ความเข้าใจ 6) การสอนให้เข้าถึงได้ง่าย อยู่ใกล้ตัวที่ผู้เรียน

ด้านวิธีการสอน ได้แก่ 1) สอนจากนามธรรมเป็นรูปธรรม มีส่วนร่วมโดยผ่านอายตนะ ทั้งหก 2) วิเคราะห์ผู้เรียนสอนให้มีความใฝ่รู้ อยากคิด อยากทำ ให้ผู้เรียนคิดและลงมือกระทำ (active learning) 3) สอนให้เข้าถึงวิถีชีวิตแบบพุทธ สอดแทรกการใช้ชีวิตในการ กิน อยู่ ดู ฟัง ทุกขณะ 4) นำเทคโนโลยีเข้ามาช่วยสร้างนวัตกรรมที่แตกต่างและหลากหลาย 5) เตรียมตัวสอน อยู่เสมอวิเคราะห์ผู้เรียน โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ

ด้านการใช้สื่อการสอน ได้แก่ 1) ต้องทันสมัย ผู้สอนรู้จักหาและวิธีผลิตสื่อได้ด้วยตนเอง แลกเปลี่ยนสื่อระหว่างกันด้วย 2) ใช้สื่อเทคโนโลยีและออนไลน์มาจัดการสอนโดยนำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันประยุกต์ 3) สำนักงานพระสอนศีลธรรมจัดทำคู่มือ 4) มีความชำนาญในการใช้สื่อให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการทำสื่อ 5) ใช้สื่อที่เหมาะสมกับบทเรียนโดยใช้สื่อชนิดอื่นเข้ามาช่วยด้วยเพื่อสร้างความน่าสนใจ

ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ได้แก่ 1) จัดกิจกรรมยกประเด็นปัญหาให้ผู้เรียนช่วยกันแก้ปัญหา 2) พระสอนศีลธรรมเปลี่ยนบทบาทจากผู้ชี้นำเป็นผู้ช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียน 3) สอนให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้มีทันสมัยต่อยุคปัจจุบัน 4) จัดกิจกรรมวิถีพุทธที่สามารถนำไปใช้ในหอเรียนได้ 5) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนถึงคุณค่าของการเรียนรู้ 6) ผู้สอนเข้าไปเรียนรู้ร่วมกับผู้เรียนด้วยส่งเสริมแสวงหาจากแหล่งการเรียนรู้

ด้านการวัดและประเมินผล ประกอบด้วย 1) มีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดผลและประเมินผลอยู่ในกรอบที่สถานศึกษาได้ตั้งไว้ 2) ประเมินผลตามสภาพจริงตามสิ่งที่เห็นได้ด้วยตาและความสามารถของผู้เรียน 3) นำเครื่องมือเข้ามาประเมินให้ถูกต้อง 4) จัดอบรมเพิ่ม

ประสิทธิภาพ จัดทำเอกสารหรือคู่มือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน 5) ประเมินอย่างเที่ยงตรง เพื่อการพัฒนาผู้เรียน 6) ประเมินผลที่หลากหลายโดยจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เชิญผู้เชี่ยวชาญ หรือวิทยากรมาให้คำแนะนำ

อภิปรายผลการวิจัย

การพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย

1. ความคิดเห็นต่อสภาพการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ส่วนใหญ่ พระสอนศีลธรรมมีประสบการณ์ในการสอนมาอย่างยาวนาน มีการปรับตัวให้เข้ากับการเรียนการสอนทันในปัจจุบันและก้าวทันเทคโนโลยี สอนธรรมะเข้าถึงเด็กได้ง่าย มีทักษะการสอนในระดับค่อนข้างดี มีการประยุกต์ใช้สื่อการสอนให้ตรงกับเนื้อหาที่จะสอนและมีความทันสมัย มีทัศนคติที่ดีต่อการจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาสราวุธ สราวุธ (2562) ได้วิจัยเรื่อง การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลาย ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15 ผลการวิจัยพบว่า พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมีการประชุมวางแผนเพื่อกำหนดการเรียนการสอน มีความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินงานการเรียนการสอนที่ชัดเจน มีการนำนโยบายของสำนักงานพระสอนศีลธรรมมาสู่การปฏิบัติในสถานศึกษา พระสอนศีลธรรมในโรงเรียนส่งเสริมให้ผู้เรียนเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องและเป็นประจำ

2. วิธีการในการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ด้านความรู้ สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรจัดการประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มเติมศักยภาพให้แก่พระสอนศีลธรรม และสร้างเครือข่ายของพระสอนศีลธรรมเพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกัน ด้านทักษะ พระสอนศีลธรรมควรพัฒนาทักษะในการสื่อสารพัฒนาในการบริหารจัดการในห้องเรียน และพัฒนาทักษะในการใช้เทคโนโลยีโดยสำนักงานพระสอนศีลธรรมเพื่อให้ทันต่อยุคปัจจุบัน ด้านความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเอง พระสอนศีลธรรมปรับแนวคิดในการจัดการเรียนการสอนให้ทันสมัยโดยสำนักงานพระสอนศีลธรรมจัดผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา ด้านบุคลิกลักษณะประจำตัวของบุคคล พระสอนศีลธรรมพัฒนามนุษย์สัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียน และพัฒนาจัดการทางด้านอารมณ์โดยจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา ด้านแรงจูงใจ สำนักงานพระสอนศีลธรรมช่วยจัดการค่านิยมวัตรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอนเพื่อส่งเสริมให้พระสอนศีลธรรมปฏิบัติงานการเรียนการสอน ด้านภavana 4 พระสอนศีลธรรมควรพัฒนาบุคลิกภาพทางกาย ให้นำเลื่อมใสศรัทธาใจให้มีความความอดทนในขณะจัดการเรียนการสอน ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูเกษมสุทธิคุณ (สุขสันต์ สนตจิตโต) (2557) วิจัยเรื่อง พุทธวิธีการสอนเชิงบูรณาการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม ผลการวิจัยพบว่า การสอนที่ดีต้องสามารถช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจเนื้อหาการเรียน โดยผ่านสื่อการจัดกิจกรรมและเปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมเป็นการฝึกให้ผู้เรียนปฏิบัติด้วยตนเอง และสอดคล้องกับงานวิจัยของพระปลัดธนากร สนตมโน (2559) วิจัย

เรื่อง ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต 2 ผลการวิจัยพบว่า สำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องมีนโยบายในการหาพระที่มีความรู้ความสามารถเข้ามาปฏิบัติงานเพื่อให้การสอนศีลธรรมมีประสิทธิภาพ สนับสนุนทุนในการซื้อเทคโนโลยีให้พระสอนศีลธรรมและจัดอบรมถวายความรู้แก่พระวิทยากรที่สอนศีลธรรมอย่างทั่วถึง พระสอนศีลธรรมควรมีการสอนแบบผ่อนคลายไม่ควรแต่สอนหลักธรรม ควรสอดแทรกความสนุกสนานอื่นเพื่อดึงดูดความสนใจของนักเรียน และสอดคล้องกับงานวิจัยของ พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) และคณะ (2565) พบว่า ผลการวิจัยพบว่า รูปแบบการพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย กระบวนการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด 7 ด้าน ได้แก่ 1) การวางแผนเชิงกลยุทธ์ 2) การบริหารการเปลี่ยนแปลงกับสถานการณ์ปัจจุบัน 3) การทำงานเป็นทีม 4) การติดต่อสื่อสาร 5) การแก้ปัญหาและตัดสินใจ 6) ภาวะผู้นำของเจ้าอาวาส และ 7) ความคิดสร้างสรรค์ การสร้างนวัตกรรมใหม่ ผ่านการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัด ทั้ง 8 ด้านคือ 1) ด้านการลงทะเบียนศาสนสมบัติของวัด 2) ด้านการกั้นที่ดินซึ่งเป็นที่วัดให้เป็นที่ดินจัดประโยชน์ 3) ด้านการให้เช่าที่ดินหรืออาคาร 4) ด้านการให้เช่าที่ธรณีสงฆ์ 5) ด้านการเก็บรักษาเงินของวัด 6) ด้านการแต่งตั้ง ทำบัญชีรับจ่ายเงินของวัด 7) ด้านการจัดการข้อร้องเรียน และ 8) ด้านการกำหนดแบบทะเบียน บัญชี แบบสัญญา และแบบพิมพ์อื่น ๆ โดยยึดการบริหารแบบมีส่วนร่วมและธรรมาภิบาล

3. การพัฒนารูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน กรุงเทพมหานคร ด้านเนื้อหาการสอนและหลักสูตร สำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดทำศูนย์ให้ความรู้ให้แก่พระสอนศีลธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรจัดอบรมเชิงปฏิบัติการทำหลักสูตร และพระสอนศีลธรรมต้องมีส่วนร่วมในการทำหลักสูตร ด้านวิธีการสอน พระสอนศีลธรรมต้องสอนจากนามธรรมเป็นรูปธรรม และสอนให้เข้าถึงวิถีชีวิตแบบพุทธเพื่อให้ผู้เรียนปรับไปใช้ในชีวิตได้ ด้านการใช้สื่อการสอน สำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องทำคู่มือการใช้สื่อ พระสอนศีลธรรมต้องรู้จักหาและรู้วิธีผลิตสื่อได้ด้วยตนเอง พระสอนศีลธรรมนำสื่อเทคโนโลยีและออนไลน์มาใช้ในการเรียนการสอน และต้องมีความชำนาญในการใช้สื่อ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ชี้นำเป็นผู้ช่วยเหลือผู้เรียนในการจัดการเรียนการสอน พระสอนศีลธรรมสอนให้ผู้เรียนเกิดความใฝ่รู้และส่งเสริมให้ผู้เรียนเรียนรู้จากแหล่งต่าง ๆ ด้านการวัดและประเมินผล พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิถีก้าววัดและประเมินผล พระสอนศีลธรรมต้องใช้เครื่องมือเข้ามาวัดและประเมินผลให้ถูกต้อง สำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพการวัดและประเมินผลให้แก่พระสอนศีลธรรม พระสอนศีลธรรมประเมินอย่างเที่ยงตรงหลากหลายโดยสำนักงานพระสอนศีลธรรมจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ชพระครูปลัดเมธาลักษณ์ ฐิตโสภโณ (2561) วิจัยเรื่อง บทบาทพระสอนศีลธรรม

ในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ ผลการวิจัยพบว่า ด้านการเตรียมการสอน พระสอนศีลธรรมควรมีการวางแผน การเตรียมเนื้อหาสาระ ทำให้ผู้เรียนเกิดความสนใจ ด้านการดำเนินการสอน พระสอนศีลธรรมควรมีการนำสื่อการเรียนมาใช้ในการสอน มีความประสานสัมพันธ์กับเนื้อหาของบทเรียน และควรมีการสอดแทรกจริยธรรมและคุณธรรมควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ด้านการใช้สื่ออุปกรณ์ในการสอน ควรมีใช้สื่ออุปกรณ์การสอนที่เตรียมไว้พร้อมใช้งานได้ทันที มีความคล่องแคล่วและชำนาญ และควรใช้สื่อการเรียนการสอนที่ตรงกับเนื้อหาของบทเรียนชัดเจนและเข้าใจง่าย ด้านการสร้างบรรยากาศในห้องเรียน พระสอนศีลธรรม ควรสร้างบรรยากาศให้นักเรียนเกิดความสนใจในการเรียน ทำให้นักเรียนเกิดความกระตือรือร้นในเนื้อหาและควรจัดกิจกรรมที่เป็นการสร้างบรรยากาศในการเฝ้าหาความรู้อยู่เสมอ ด้านการวัดผลและการประเมินผลพระสอนศีลธรรม ควรมีการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อทดสอบความรู้พื้นฐานของผู้เรียน และควรมีวิธีการวัดผลและเครื่องมือวัดผลให้สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของสิ่งที่ต้องการวัดผล และสอดคล้องกับ พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) และคณะ (2564) วิจัยเรื่อง รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร พบว่า พระสอนศีลธรรมส่วนใหญ่มีพรรษา 5-10 พรรษา เป็นพระสังฆาธิการมีอายุระหว่าง 31-40ปี และเป็นพระลูกวัดมีอายุระหว่าง 22-30ปี มีวุฒิการศึกษาทางโลกต่ำกว่าปริญญาตรี มีวุฒิการศึกษาทางธรรมสูงสุดคือ นักธรรมชั้นตรีโท เอกเป็นเปรียญธรรม 3-6 และมีประสบการณ์ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียน 5-10ปี และการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมโดยรวมอยู่ในระดับมาก ด้านที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุดที่สุด คือ ด้านคุณลักษณะและเจตคติตรงลงมา คือ ด้านการวัดและประเมินผลด้านเนื้อหาหลักสูตรด้านการจัดการเรียนการสอน และค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการผลิตสื่อและการใช้สื่อการสอน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากแผนภาพดังกล่าวซึ่งมีรายละเอียดและองค์ประกอบย่อยจะอธิบายได้ดังนี้วิธีการพัฒนาศักยภาพการจัดการเรียนการสอน

K = knowledge (ความรู้) สำนักงานพระสอนศีลธรรมควรจัดการประชุมสัมมนาเพื่อเพิ่มเติมศักยภาพให้แก่พระสอนศีลธรรม ส่วนพระสอนศีลธรรมต้องค้นคว้าหาความรู้มาเพิ่มเติม

S = skill (ทักษะ) สำนักงานพระสอนควรจัดฝึกอบรมเพื่อพัฒนาทักษะการสอนเพื่อให้ทันต่อยุคปัจจุบัน ส่วนพระสอนศีลธรรมต้องฝึกทักษะการสอนให้มีความชำนาญ

S = self-concept (ความเห็นเกี่ยวกับตนเอง) พระสอนศีลธรรมต้องปรับแนวคิดให้ทันสมัยให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลงโดยเฉพาะการจัดการเรียนการสอนในปัจจุบัน โดยทางสำนักงานพระสอนจัดผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา

T = traits (บุคลิกประจำตัว) พระสอนศีลธรรมต้องมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับผู้เรียน และสามารถจัดการทางด้านอารมณ์ได้ดีโดยทางสำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดให้มีผู้เชี่ยวชาญให้คำปรึกษา

M = motive (แรงจูงใจ) สำนักงานพระสอนศีลธรรมช่วยจัดการค่านิยมภัทรและสิ่งอำนวยความสะดวกในการสอนเพื่อให้พระสอนไม่ต้องกังวลและมีกำลังใจปฏิบัติงานการเรียนการสอน

รูปแบบการพัฒนาศักยภาพด้านการจัดการเรียนการสอน

C = content and curriculum (เนื้อหาการสอนและหลักสูตร) สำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดทำศูนย์ให้ความรู้ให้แก่พระสอนศีลธรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน และพระสอนศีลธรรมต้องมีส่วนร่วมในการทำเรียนรู้และเข้าใจในหลักสูตรด้วย

T = teaching techniques (วิธีการสอน) พระสอนศีลธรรมต้องสอนให้ผู้เรียนมีความใฝ่รู้ อยากคิด อยากทำให้และลงมือกระทำด้วย โดยทางสำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดทำคู่มือวิธีการสอนเพื่อให้พระสอนศีลธรรมได้นำไปใช้

M = teaching medias (สื่อการสอน) พระสอนศีลธรรมต้องใช้สื่อเทคโนโลยีและออนไลน์มาจัดการสอนเพื่อให้ทันต่อยุคปัจจุบัน โดยสำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดฝึกอบรมการทำสื่อการสอนและจัดทำคู่มือเพื่อนำไปใช้ในการสอนได้

A = learning activities (กิจกรรมการเรียนการสอน) พระสอนศีลธรรมต้องจัดกิจกรรมวิถิพุทธที่สามารถนำไปใช้นอกห้องเรียนได้ และทางสำนักงานพระสอนศีลธรรมต้องจัดฝึกอบรมเพิ่มเติมเพื่อให้การสอนมีประสิทธิภาพ

E = measurement and evaluation (วัดและประเมินผล) พระสอนศีลธรรมต้องมีความรู้ความเข้าใจในวิธีการวัดผลและประเมินผล โดยทางสำนักงานพระสอนศีลธรรมจัดอบรมเพิ่มประสิทธิภาพและจัดทำเอกสารหรือคู่มือเป็นแนวทางในการปฏิบัติงานด้วย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. โครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนต้องมีงบประมาณสนับสนุนการผลิตสื่อการเรียนการสอนและให้พระสอนศีลธรรมผลิตสื่อการสอนขึ้นใช้เองพร้อมทั้งจัดอบรมเกี่ยวกับการผลิตสื่อการสอนให้แก่พระสอนศีลธรรมในโรงเรียน
2. โครงการพระสอนศีลธรรมต้องให้พระสอนศีลธรรมมีการพัฒนาศักยภาพตนเองอย่างสม่ำเสมอเพื่อทำหน้าที่ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. จัดทำโครงการอบรมพระสอนศีลธรรม ติดตามและประเมินผล สนับสนุนเพื่อการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และสร้างเครือข่ายเพื่อให้กับพระสอนศีลธรรม
2. จัดทำโครงการพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมอย่างสม่ำเสมอเพื่อทำหน้าที่ในการสอนศีลธรรมในโรงเรียนอย่างมีคุณภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาปัญหาและแนวทางการแก้ไขปัญหาการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคอื่นด้วย
2. ควรศึกษาวิจัยในเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาประสิทธิภาพการบริหารจัดการโครงการพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน ในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาคสงฆ์อื่นด้วย

เอกสารอ้างอิง

- กองพุทธศาสนศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2554). คู่มือการปฏิบัติงานการขอจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรม. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- พระกิตติศักดิ์ อธิปญโญ (เจริญสุข). (2561). บทบาทของพระสอนศีลธรรมในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษา อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการสอนสังคมศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูเกษมสุทธิคุณ สุนตจิตโต. (2557). พุทธวิธีการสอนเชิงบูรณาการให้ผู้เรียนมีส่วนร่วม. วารสารครุศาสตร์ปริทรรศน์, 1(2), 160-169.
- พระครูเนกขัมมธรรมธาร (มนูญ จารุณโณ) และคณะ. (2564). รูปแบบการจัดการเรียนการสอนของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนจังหวัดชุมพร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 11(1), 291-304.
- พระครูปลัดเมธาลักษณ์ จิตโสภโณ (หงษ์โสภ). (2561). บทบาทพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนประถมศึกษา อำเภอมือง จังหวัดสมุทรปราการ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาพุทธบริหารการศึกษา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระเทพคุณาภรณ์ (โสภณ โสภณจิตโต) และคณะ. (2565). การพัฒนาศักยภาพการบริหารจัดการศาสนสมบัติของวัดในกรุงเทพมหานคร. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 12(4), 53-62.
- พระปลัดธนากร สุนตมโน (เพราะละ). (2558). ศึกษาสมรรถนะการสอนศีลธรรมตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาเลย เขต2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพระพุทธศาสนา). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระมหาปัญญา แล่นปิว. (2553). ศึกษาและปฏิบัติงานของพระสอนศีลธรรมในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กรุงเทพมหานคร เขต 2. (วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษา มหาบัณฑิต สาขาการบริหารการศึกษา). กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พระมหาสารวุธ สราวุธ (แสงสี). (2562). การพัฒนาศักยภาพพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษาตอนปลายในเขตปกครองคณะสงฆ์ภาค 15. (ดุชนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

สุเทพ เชื้อสมุทร. (2556). รูปแบบการพัฒนาสมรรถนะพระสอนศีลธรรมในโรงเรียนมัธยมศึกษา. (ดุชนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีปทุม.

Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์*

THE MODEL OF PUBLIC WELFARE MANAGEMENT ON CATTLE -BUFFALO BANK IN SURIN PROVINCE

พระครูสุทิวรญาณ (ภักดี เขมธโร)

Phrakru Sudhivorayan (Phakdee KhamaTharo)

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author Email: ktawon@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพทั่วไป กระบวนการ และเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือในจังหวัดสุรินทร์ เป็นการวิจัยแบบผสมวิธีทำการวิจัยเชิงคุณภาพสัมภาษณ์เจาะลึกผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 18 รูป/คน และเก็บข้อมูลจากการสนทนากลุ่มจำนวน 8 รูป/คน ทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา ส่วนการวิจัยเชิงปริมาณเก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่าง 110 คนเป็นสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชน

ผลการวิจัยพบว่า สภาพทั่วไปของกลุ่มวิสาหกิจ มีอาชีพเกษตรกรรม ขาดแคลนปัจจัยจุดอ่อนมีปัญหาหนี้สินครัวเรือน ขาดความรับผิดชอบ ขาดทักษะการดูแลสุขภาพโคกระบือ ด้านโอกาสกลุ่มได้รับการสนับสนุนเรื่องการตลาดจากภาครัฐด้านปัญหาอุปสรรคสภาพความเปลี่ยนแปลงดินฟ้าอากาศและโรคระบาด ในด้านกระบวนการบริหารจัดการพบที่มีการวางแผนเตรียมความพร้อมทั้งคนและสถานที่ จัดตั้งวัตถุประสงค์ของกลุ่มเพื่อให้เกิดความมั่นคง สมาชิกปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ ส่งเสริมแผนปรับปรุงสายพันธุ์ สมาชิกกลุ่มมีศีล 5 เป็นกรอบดำเนินงานสร้างจิตอาสาพัฒนาสมาชิกให้มีศักยภาพ ทำทะเบียนประวัติสมาชิกและโค-กระบือ พัฒนาวิธีการเลี้ยงและใช้เทคโนโลยีช่วยในการเลี้ยงผลการวิจัยเชิงปริมาณ โดยรวมทุกด้านอยู่ในระดับมาก รูปแบบการบริหารจัดการ VIGOR Model V = volunteer (จิตอาสา) I = Instructions (คำแนะนำ) G = Goal (มีเป้าหมาย) O = Observe (เรียนรู้ สังเกต) R = Race (แข่งขัน)

คำสำคัญ: การบริหารจัดการ; งานสาธารณสงเคราะห์; ธนาคารโค-กระบือ

Abstract

This research article aimed to study the general condition, process, and suggestive The Model of Public welfare management on Cattle - Buffalo Bank in Surin Province. The research was mixed method as gathering Qualitative research, In-depth interviews were conducted among 18 key informants/person and collected data with Focus Group Discussions of 8 persons/person then content analysis was carried out. By other side, Quantitative research collected data from the sample 110 people were members of community enterprises. The questionnaire found the alpha Coefficient = 0.985.

The results showed that General condition of the enterprise group had a career in agriculture manure shortage Weakness was the problem of household debt. Lack of responsibility for cattle Lack of knowledge of cattle health care Propagation. Opportunity: The group received marketing support from the government. Problems and Obstacles: Climate change and epidemic conditions in the management process found that There was a plan to prepare both people and places. Establish group objectives to ensure stability Members comply with the rules. Promote the program to improve the cattle-buffalo breed to be higher. Enterprise members had 5 precepts as a framework to create volunteer spirit and developed members to have potential. Registration of members and cattle - buffaloes developed a method of raising and used technology to assist in raising. A Quantitative Research had results overall aspects were at a high level. Management Style VIGOR Model V = volunteer I = Instructions G = Goal O = Observe (learn) Notice) R = Race

Keywords: Management; Public welfare; Cattle - Buffalo Bank

บทนำ

ในปี 2522 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชดำริให้กรมปศุสัตว์ จัดตั้งธนาคารโค-กระบือขึ้นเพื่อช่วยเหลือเกษตรกรผู้ยากจน โครงการธนาคารโค-กระบือจึงเริ่มมีการดำเนินโครงการตลอดมา ด้านพระสงฆ์ภายใต้การปฏิรูปกิจการพระพุทธศาสนาตามแผนยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี ซึ่งเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2557 มหาเถรสมาคม ได้จัดตั้งคณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ตามมติมหาเถรสมาคม มีคำสั่งที่ 2/2559 ลงวันที่ 25 เมษายน 2559 แบ่งงานแก่คณะสงฆ์ออกเป็นฝ่ายต่าง ๆ สำหรับงานด้านสาธารณสงเคราะห์ ได้มี พระพรหมวชิรญาณ กรรมการมหาเถรสมาคม รับภาระเป็นประธานคณะกรรมการ พร้อมคณะกรรมการอีก 15 รูป/คน เพื่อ

ขับเคลื่อนกิจการด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561) ซึ่งเป็นโครงการที่ 13 ตามแผนงานพระพุทธศาสนาเพื่อสังคม คือ โครงการสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อพัฒนาสังคมที่ยั่งยืน มีวัตถุประสงค์โครงการ ดังนี้ 1) เพื่อกำหนดรูปแบบ วิธีการ และแนวทางสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อสังคม 2) เพื่อพัฒนางานสาธารณสุขสงเคราะห์ให้เป็นระบบอย่างมีประสิทธิภาพ 3) เพื่อจัดตั้งและบริหารกองทุนด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ สำหรับการจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อสังคมที่ยั่งยืน ยังแบ่งออกอีกหลายด้าน อาทิ ด้านสาธารณสุขสงเคราะห์ 2.0 (เกื้อกูล) หมายถึง การที่คณะสงฆ์เข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการพื้นที่ให้มีทรัพยากรเพียงพอกับการอยู่อาศัยและการดำเนินชีวิตของคน ชุมชน เช่น การจัดการป่า (ปลูกป่า, บวชป่า, อนุรักษ์ป่า) การจัดการน้ำ (ฝายต้นน้ำ, ขุดบ่อน้ำ) การจัดการสิ่งแวดล้อมชุมชน การไล่ชีวิตโค-กระบือเพื่อการเกษตร (สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ, 2561)

ในปีพ.ศ. 2562 สำนักงานสถิติได้รวบรวมข้อมูลตั้งแต่ปี 2556-2558 ปรากฏหนี้ครัวเรือนในประเทศไทยของจังหวัดสุรินทร์ ถูกจัดอยู่ในอันดับที่ 3 สาเหตุหลักคือ ค่าใช้จ่ายในครัวเรือนที่สูงถึง 256,332 บาท โดยเป็นหนี้ที่เกิดจากการกู้เงินนอกระบบเพื่อมาใช้ในการเกษตร ตลอดจนความสามารถในการชำระหนี้ลดลง ประชากรในจังหวัดสุรินทร์ ที่เป็นเกษตรกรในจังหวัด ส่วนใหญ่จะเลี้ยงโค กระบือ สุกร เนื่องจากสภาพปัญหาภูมิศาสตร์ของพื้นที่เป็นที่ราบสูง พื้นดินปนทราย สภาพอากาศแห้งแล้ง จึงเหมาะแก่การเลี้ยงโค-กระบือ และที่พิเศษกว่าจังหวัดอื่นคือการเลี้ยงช้าง ที่อำเภอท่าตูม (กลุ่มข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและการสื่อสาร, 2555)

พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทियो) (2563) เจ้าอาวาสวัดอินทาราม จังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งได้ดำเนินการไล่ชีวิตโค-กระบือมาเป็นระยะเวลาเกือบ 20 ปี ในจังหวัดสมุทรสงคราม เล็งเห็นถึงปัญหาความยากจนของชาวบ้านในพื้นที่ของอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์จึงได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารวัวหลวงพ่อแดงขึ้นรวม 9 แห่ง โดยในส่วนของวัดอินทาราม (ต้นน้ำ) อันเป็นที่มากิจกรรมของโครงการฯ ได้จัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนขึ้นในเขตพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ โดยมีนักวิชาการทำหน้าที่ประสานงานในพื้นที่ (กลางน้ำ) และชุมชนผู้เป็นเจ้าของในการขับเคลื่อน (ปลายน้ำ) ทำให้เห็นกลไก ที่จะเป็นต้นแบบในแหล่งอื่น ๆ ได้

เกษตรกรที่ได้รับโค-กระบือไป ได้พบปัญหาในช่วงต้นของการเลี้ยงคือ ลูกตัวแรกที่ได้ต้องส่งกลับคืนมาที่ธนาคารโค-กระบือเพื่อส่งมอบให้ผู้อื่นตามกฎหมายของกลุ่มจึงต้องรอคอกที่ 2 ถึงมีสิทธิ์ครอบครอง แต่โค-กระบือที่ได้รับในระยะแรกก็สามารถนำไปเป็นหลักค้ำประกันในการทำธุรกรรมได้ ณ จุดนี้พระครูพิศิษฐ์ประชนาถ (ประยูร นนทियो) (2563) จึงได้จัดส่งเสริมกิจกรรมช่วยเหลือผ่านโครงการต่าง ๆ ในกลุ่มวิสาหกิจชุมชนธนาคารวัวหลวงพ่อแดงเพื่อสนับสนุนผู้ที่ได้รับโค-กระบือในพื้นที่ (กลางน้ำ) ในช่วงที่รอผลผลิตนี้ ซึ่งมีต้นทุนค่าใช้จ่ายค้ำครองชีพที่ผู้รับเลี้ยงต้องแบกรับภาระ โครงการธนาคารโค-กระบือจัดตั้งขึ้นเพื่อส่งเสริมรายได้แก่ครอบครัวพัฒนาคุณภาพชีวิต เป็นการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของพระพุทธเจ้าซึ่งปรากฏในพระไตรปิฎก ที่พระองค์ไม่ได้มีเป้าหมายเพียงแค่เผยแผ่พระศาสนาอย่างเดียว แต่เพื่อให้เข้าถึง

ประชาชนและนำหลักธรรมไปประยุกต์ใช้ ช่วยเหลือสิ่งที่เป็นสาธารณประโยชน์สงเคราะห์ อนุเคราะห์แก่ผู้เดือดร้อนอันเป็นการประสานความร่วมมือระหว่างกัน สามารถนำไปใช้พัฒนา คุณภาพชีวิต และยกระดับความมั่นคงทางเศรษฐกิจได้ (สุรียนต์ น้อยสงวน, 2561)

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังกล่าว ผู้วิจัยได้ตระหนักถึงความสำคัญ ของปัญหาความยากจน ซึ่งส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจและสังคม จึงได้สนใจศึกษาเรื่อง รูปแบบ การบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ เพื่อศึกษา สภาพทั่วไปของการบริหารจัดการ เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการ และนำเสนอ รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ นอกจากนั้น ผลการวิจัยครั้งนี้ คณะสงฆ์ตลอดจนผู้ที่เกี่ยวข้องสามารถนำไปใช้ประโยชน์เพื่อเป็น ฐานข้อมูลในงานด้านธนาคารโค-กระบือ ให้มีประสิทธิภาพสืบต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพทั่วไปของการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์
2. เพื่อศึกษากระบวนการในการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์
3. เพื่อนำเสนอรูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงปริมาณ และการวิจัยเชิงคุณภาพ

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ สมาชิกธนาคารวิสาหกิจพอเพียง ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ จำนวน 153 คน (พระครูพิศิษฐ์ประจักษ์ (ประยูร นนทโย), 2563) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ สมาชิกธนาคารวิสาหกิจพอเพียง ในอำเภอท่าตูม จังหวัดสุรินทร์ ใช้วิธีการกำหนดขนาดตัวอย่าง ในการวิจัยโดยทำการสุ่มจากจำนวนประชาชน จำนวน 153 คน โดยคำนวณตามสูตรของทาโร่ ยามาเน่ (Yamane, 1967) ได้จำนวนกลุ่มตัวอย่าง 110 คน ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ แบ่งออกเป็น 4 กลุ่ม คือ 1) พระสงฆ์ 5 รูป 2) ส่วนงานราชการ จำนวน 5 คน 3) ผู้นำชุมชนและ ประชาชน จำนวน 4 คน 4) กลุ่มนักวิชาการทางการจัดการเชิงพุทธ จำนวน 4 คน รวม จำนวน 18 รูปหรือคนร่วมกับผู้เชี่ยวชาญจำนวน 10 รูป/คน

เครื่องมือในการวิจัย

ได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เพื่อให้ได้ข้อมูลรอบด้าน ใช้การสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง (Structured Interview) ลักษณะคำถามแบบปลายเปิด เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกตรงตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย การสนทนากลุ่มเฉพาะ (Focus Group Discussion) โดยผู้ทรงคุณวุฒิ 8 ท่าน ครอบคลุมสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้คำตอบในเชิงเหตุผลจากการสนทนา แบบสอบถาม (Questionnaire) นำเสนอเครื่องมือต่อผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 ท่าน เพื่อพิจารณาทั้งในด้านเนื้อหาและโครงสร้างของคำถาม ตลอดจนภาษาที่ใช้และตรวจสอบความเที่ยงตรง (Validity) ของเครื่องมือ โดยการหาค่าดัชนีความสอดคล้องตามวัตถุประสงค์ เป็นรายข้อ (Index of item-Objective Congruent : IOC) สุวริย์ ศิริโกการภิมย์ (2556) หาค่าความเชื่อมั่นของเครื่องมือ (Reliability) โดยนำแบบสอบถามที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลอง (Try-Out) กับประชากรกลุ่มตัวอย่างนอกพื้นที่ ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยแต่มีลักษณะใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน/ชุด เพื่อหาค่าความเชื่อมั่น (Reliability) ด้วยการหาค่าสัมประสิทธิ์อัลฟา (Alpha coefficient) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbact' Alpha coefficient) ได้ค่าสัมประสิทธิ์อัลฟาของความเชื่อมั่นของแบบสอบถามทั้งฉบับคือ 0.985

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการสัมภาษณ์ ตามวัน เวลา และสถานที่ ที่กำหนดไว้จนครบทุกประเด็น โดยขออนุญาตสัมภาษณ์ออนไลน์ จดบันทึกและบันทึกเสียงประกอบการสัมภาษณ์ นำแบบสอบถามฉบับสมบูรณ์ไปเก็บข้อมูลกับแบบสอบถามที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 110 ชุด โดยใช้ระบบสารสนเทศเพื่อความปลอดภัยจากภาวะการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 โดยใช้ Google Form ในการทำแบบสอบถาม

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์คำให้สัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญตามวัตถุประสงค์การวิจัย โดยใช้เทคนิคโดยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis Technique) ประกอบบริบท (Context) และใช้เทคนิคการวิเคราะห์ SWOT Analysis ผู้วิจัยวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถามโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อวิจัยทางสังคมศาสตร์โดยใช้ค่าสถิติที่ถูกต้อง และเหมาะสม สามารถตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ สถิติที่ใช้ค่าความถี่ (Frequency) ค่าร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard deviation)

ผลการวิจัย

1. สภาพทั่วไปในการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ มีดังนี้คือ จุดแข็ง (Strength) กลุ่มวิสาหกิจชุมชน มีรูปแบบขั้นตอนการทำงานที่ชัดเจน สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง จึงทำให้สมาชิกมีต้นทุนทางสังคม ส่งเสริมการใช้ปุ๋ยชีวภาพ จากมูลสัตว์ทดแทนการใช้ปุ๋ยเคมีเพิ่มขึ้น และเป็นการอนุรักษ์วัฒนธรรมประเพณี

ด้านจุดอ่อน (Weakness) คือ สมาชิกธนาคารวิสาหกิจร่วมพัฒนาที่มีปัญหาหนี้สินครัวเรือนและขาดทุนทรัพย์ในการเลี้ยงโค-กระบือ ผู้นำและสมาชิกยังขาดทักษะและการบริหารที่ดี จึงควรมีการฝึกอบรมอย่างสม่ำเสมอ การคืนลูกวัวตัวแรกตามกฎหมายของโครงการ เพื่อทำเป็นคอกกักกักขัง ทำให้สมาชิกขาดความมั่นใจในเรื่องผลตอบแทนที่จะได้รับ ตลอดจนโค-กระบือที่ได้รับในระยะแรกมีสุขภาพไม่แข็งแรงและขาดความพร้อมในการขยายพันธุ์ สมาชิกบางรายขาดความรับผิดชอบและความซื่อสัตย์ในการเลี้ยงเช่น รับโค-กระบือไปแล้ว ไม่เลี้ยงในโรง หรือ คอก ที่จัดไว้ บางรายนำไปจ้างผู้อื่นเลี้ยงต่ออีกที ไม่ได้เลี้ยงเองตามกฎหมายของโครงการ ด้านโอกาส (Opportunity) คือ กลุ่มวิสาหกิจมีโอกาสได้รับการสนับสนุนด้านการตลาดจากกลุ่มทุนที่ส่งเสริมการขายเนื้อสัตว์ ทางภาครัฐได้ให้ความช่วยเหลือในด้านการดูแลรักษา การจ่ายเงินชดเชยแก่เกษตรกรเมื่อเกิดภาวะวิกฤติ หรือเหตุที่คาดไม่ถึง เป็นการเพิ่มโอกาสให้สมาชิกสามารถประกอบอาชีพเสริมต่าง ๆ ได้มากขึ้นโดยภาครัฐได้สนับสนุนผ่านทางภาครัฐกิจ SME ให้จัดทำเป็นสินค้าโอท็อป และยังได้รับการส่งเสริมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ พุทธเกษตร โคก หนอง นาโมเดล เพื่อการเรียนรู้แก่สมาชิกทั้งภายในและภายนอก ด้านปัญหาอุปสรรค (Threat) คือ สมาชิกพบปัญหาจากสภาพดินฟ้าอากาศที่แปรปรวน ภูมิประเทศที่แห้งแล้งไม่เอื้ออำนวย โรคระบาดของสัตว์ที่ไม่สามารถควบคุมได้ ตลอดจนการแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 ทำให้เกิดสภาพเศรษฐกิจขาดสภาพคล่อง ปัญหาด้านราคาสินค้า และการจัดตั้งกลุ่มวิสาหกิจชุมชนโดยใช้โค-กระบือ เป็นต้นทุนในการทำให้เกิดความร่วมมืออย่างขาดความมั่นใจ เพราะได้ยื่นขอกู้ยืมเกี่ยวกับการหลอกประชาชนให้ทำบุญไล่ชีวิตโค-กระบือแล้ว ไม่จัดทำให้แก่เกษตรกรตามที่ได้ออกกล่าวไว้

จากการวิเคราะห์สภาพทั่วไปทำให้สามารถกำหนดกลยุทธ์เพื่อส่งเสริมแก้ไขได้ดังนี้ กลยุทธ์เชิงรุก (SO) ผู้วิจัยได้กำหนดกลยุทธ์เชิงรุกแผนการพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือที่สอดคล้องกับตลาดที่ต้องการ เนื่องจากโค-กระบือพื้นเมืองมีขนาดเล็ก แตกต่างจากสายพันธุ์ต่างประเทศที่มีขนาดใหญ่ และระยะเวลาในการเลี้ยงใช้เวลาเท่ากันแต่ได้คุณภาพดีกว่า แผนการปรับปรุงรูปแบบเป็นเกษตรอินทรีย์แบบสมบูรณ์ ฝึกอบรมให้นำมูลสัตว์ที่ได้มาจัดทำเป็นปุ๋ยอินทรีย์ การใช้สมุนไพรต่าง ๆ เพื่อทำเป็นยากำจัดศัตรูพืช และการจัดแสวงหาสายพันธุ์ที่มีคุณภาพต่าง ๆ เพื่อนำมาเป็นพ่อพันธุ์ จำหน่ายน้ำเชื้อเพื่อการขยายพันธุ์ที่ตลาดต้องการ กลยุทธ์เชิงป้องกัน (ST) โดยผู้วิจัยได้กำหนดกลยุทธ์ไว้ดังนี้ แผนการขยายกลุ่มวิสาหกิจธนาคารวิสาหกิจร่วมพัฒนา สู่พื้นที่ต่าง ๆ เพื่อเป็นการสร้างเครือข่าย เพิ่มโอกาสให้เกษตรกรที่ยังขาดแคลน และส่งเสริมการเรียนรู้ให้กว้างขวางออกไป และ แผนยุทธศาสตร์แหล่งน้ำ เพื่อการเกษตรแบบยั่งยืน เพราะด้วยสภาพพื้นที่ที่เป็นทราย ไม่สามารถกักเก็บน้ำได้ในระยะยาว จึงต้องส่งเสริมให้สมาชิกเรียนรู้วิธีการจัดทำบ่อน้ำแบบใช้แผ่นพลาสติกรองพื้น เพื่อเป็นแหล่งน้ำที่มีคุณภาพ และ ส่งเสริมโครงการ

โคก หนอง นา โมเดล กลยุทธ์เชิงแก้ไข (WO) ผู้วิจัยได้กำหนดแผนไว้ดังนี้ แผนรองรับปัญหาหนี้สินครัวเรือนของสมาชิก โดยตั้งกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ เพิ่มขึ้นและเพิ่มจำนวนสมาชิกเพื่อให้มีฐานวงเงินภายในกลุ่มสูงขึ้น เป็นการรองรับความเปลี่ยนแปลงของสภาวะเศรษฐกิจ และสภาพสังคมที่กระทบจากการแพร่ระบาดของเชื้อโควิด-19 และแผนส่งเสริมช่องทางตลาด สินค้าของสมาชิกภายในกลุ่มให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น โดยให้ภาครัฐและเอกชน เข้ามาร่วมปรึกษาพัฒนาแนวทางกลยุทธ์เชิงป้องกัน (WT) ผู้วิจัยได้กำหนดแผนไว้ดังนี้ โครงการโรงสีข้าวชุมชน ปัญหาราคาข้าวตกต่ำ และทำการบรรจุผลิตภัณฑ์ ตลอดจนการตลาดของตนเอง เพื่อลดต้นทุนค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ซึ่งจะทำให้ สามารถควบคุมราคาต้นทุน และจำหน่ายในราคาที่ต้องการได้ และกำหนดแผนขยายกลุ่มวิสาหกิจฯ เพื่อให้มีกำลังต่อรอง และแสดงศักยภาพของกลุ่มให้ภาครัฐได้เห็นถึงพลังศักยภาพที่กลุ่มสามารถจัดทำได้ และภาคเอกชนต่าง ๆ

2. ผลการวิจัยกระบวนการในการบริหารจัดการงานสาธารณสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ ประกอบด้วย ประกอบด้วย ด้านการวางแผน (Plane) สมาชิกมีการวางแผนกำหนดกรอบการดำเนินงานเพื่อให้มีประสิทธิภาพ วางแผนการเลี้ยงด้านสถานที่แหล่งอาหารก่อนได้รับโค-กระบือ ประชุมหารือเพื่อให้สมาชิกมีส่วนร่วมในการวางแผนการบริหารกลุ่ม สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงปริมาณพบว่าการแจกจ่ายโค-กระบือที่ได้รับอย่างเป็นธรรม จึงทำให้สมาชิกได้รับอย่างเพียงพอ ส่งเสริมสร้างนิสัยการออม อบรมสมาชิกให้รู้จักวางแผนการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์กลุ่ม มีแผนการเรียนรู้แก่สมาชิกเพื่อทำให้เกิดความเข้าใจในการทำงาน ด้านการปฏิบัติ (Do) พบว่า สมาชิกทุกท่านปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของกลุ่มอย่างเคร่งครัด เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมเสนอความคิดเห็นในการทำงานอย่างเสรี เมื่อโค-กระบือเสียชีวิตสมาชิกต้องปฏิบัติตามกฎระเบียบต่างไว้ กลุ่มต้องปฏิบัติตามแผนพัฒนาให้เป็นเกษตรอินทรีย์อย่างสมบูรณ์ ส่งเสริมการออมแก่สมาชิกโดยจัดตั้งเป็นกลุ่มสัจจะออมทรัพย์สอดคล้องกับงานวิจัยเชิงปริมาณ มีการทำทะเบียนสมาชิกเพื่อการบริหารอย่างเป็นระบบ มีการทำงานร่วมกัน เพื่อให้มีการเรียนรู้แบ่งปัน ส่งเสริมการทำงานร่วมกัน และสามารถเพิ่มทุนแก่ครอบครัวของสมาชิกลดความเหลื่อมล้ำทางสังคม ด้านการตรวจ (Check) กลุ่มวิสาหกิจธนาคารวัวหลวงพอแดงมีการตรวจสอบประวัติสมาชิกและติดตามผลการดำเนินงานเป็นประจำ กำกับสมาชิกให้ดำเนินชีวิตในกรอบ 5 ศีล ให้สมาชิกควบคุมดูแลเรื่องสถานที่เลี้ยงและแหล่งอาหารให้เพียงพอ กลุ่มวิสาหกิจฯได้รับความร่วมมือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจในการมีส่วนร่วมในการดูแลการทำงาน สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณพบว่าสมาชิกมีการตรวจสอบการทำงานร่วมกัน จัดทำรายงานผลความก้าวหน้าในการเลี้ยงดูอย่างสม่ำเสมอ เพื่อสร้างความมั่นใจร่วมกัน และสะดวกต่อการหาซื้อผลิตผลในการทำงานด้านต่าง ๆ ด้านการแก้ไข (Action) พบว่า สมาชิกมีการปรับปรุงการดำเนินงานให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่นการพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือ ที่ได้รับมาซึ่งเป็นพันธุ์พื้นบ้านให้มีลักษณะที่มีสายพันธุ์ใหญ่ขึ้นเลี้ยงง่ายเจริญเติบโตในระยะสั้น แล้วนำความรู้ที่ได้มาเผยแพร่ เปิดเป็นศูนย์การเรียนรู้ โคก หนอง นาโมเดล เพื่อเป็นศูนย์กลางการทำงาน และใช้หลักธรรมศีล 5

เป็นกรอบในการดำเนินชีวิตเพื่อให้สมาชิกทุกท่านดำเนินชีวิตอย่างเป็นสุข สอดคล้องกับการวิจัยเชิงปริมาณ พบว่า มีการปรับปรุงวิธีการแจกจ่ายโค-กระบือที่ได้รับอย่างเป็นธรรมให้แก่สมาชิกที่มีการทำตามกฎระเบียบเพื่อความเป็นธรรมให้เพียงพอและทั่วถึง สมาชิกมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา ทำให้กลุ่มมีความสามัคคี เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกท่านมีโอกาสร่วมแสดงความคิดเห็นเพื่อพัฒนากลุ่มของตนได้อย่างอิสระ และมีการรวบรวมนำกลับมาตรวจสอบทำซ้ำ เพื่อพัฒนากระบวนการกลยุทธิ์ในการดำเนินงานต่อไป

3. ผลการวิจัยการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ พบว่า ด้านทีม สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจฯ มีกระบวนการสร้างจิตอาสา เน้นสร้างสามัคคีในหมู่ โดยเน้นการทำงานแบบมีส่วนร่วม และระดมความคิดร่วมกัน การจัดตั้งกลุ่มเป็นวิสาหกิจเพื่อให้เป็นศูนย์รวมจิตใจและศูนย์การทำงาน สมาชิกมีศีล 5 เป็นกรอบในการทำงาน สร้างศรัทธา เพื่อให้เกิดความซื่อสัตย์ในงาน ด้านทำ พบว่า ธนาคารวัวหลงพ่อด่าง มีการร่วมกันปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานที่วางไว้อย่างเคร่งครัด พัฒนาสมาชิกในองค์กรให้มีศักยภาพ พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม ร่วมกันจัดทำกลุ่มัจจจอมทรัพย์เพื่อให้มีทุนสำหรับพัฒนากลุ่ม ส่งเสริมให้เป็นระบบเกษตรอินทรีย์แบบครบวงจร และมีจิตอาสาร่วมพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในโครงการร่วมกัน ด้านทุน พบว่า ธนาคารวัวหลงพ่อด่างมีการบริหารจัดการลูกโค-กระบือตัวแรก เพื่อเป็นต้นทุนแก่สมาชิกในรายต่อไป มีการจัดทำทะเบียนประวัติโค-กระบือ เพื่อควบคุมการแจกจ่ายให้เหมาะสมกับสมาชิก มีความยุติธรรมในการจัดสรรโค-กระบือแก่สมาชิก จัดทำทะเบียนสมาชิกตรวจสอบประวัติ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของสมาชิก ด้านทุน พบว่า สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ มีความผูกพันต่อการเลี้ยงโดยไม่คำนึงถึงผลตอบแทนที่สูงมากเกินไป มีความพึงพอใจต่อการเลี้ยงโคกระบือ เหมือนเป็นลูกของตนเอง เพียรพยายามไม่ทอดทิ้งในการเลี้ยงไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งอาหาร การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือสุขภาพร่างกาย และมีความใส่ใจหมั่นพิจารณา คิดค้นวิธีการ การปรับปรุงการเลี้ยงและพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือของตน ให้ดีขึ้น ด้านเทคโนโลยี พบว่า สมาชิกกลุ่มธนาคารวัวหลงพ่อด่างใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้า ปัญหาในการเลี้ยง และใช้ในการบริหารงานเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ใช้เป็นเครื่องมือเพื่อการประชาสัมพันธ์ การตลาด และใช้เป็นเครื่องมือระบุตำแหน่งของสมาชิกที่เลี้ยงโค-กระบือว่าอยู่ตำแหน่งใดในจังหวัดสุรินทร์

อภิปรายผลการวิจัย

1. ด้านทีม พบว่า ธนาคารวัวหลงพ่อด่างทำงานด้วยความสุจริต มีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ ส่งเสริมกระบวนการสร้างศรัทธา เน้นการมีส่วนร่วมในการทำงานทุกด้าน สอดคล้องกับพระครูสุทธิพงษ์มณี (สมคิด อคฺคธมฺโม) (2560) ได้ศึกษาวิจัยเรื่อง การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี ผลการวิจัยพบว่า แนวทางและวิธีการบริหารจัดการสาธารณสุขสงเคราะห์ ตามหลักสังคหวัตถุ ด้านทาน ควรมีความเป็นกันเองในการ

ทำงาน ไม่ถือตัวต่อเพื่อนร่วมงาน เสียสละและแบ่งปันซึ่งกันและกัน และควรปรับความเข้าใจกับบุคลากรเสมอ ด้านปิยวาจา พูดในสิ่งที่เป็นประโยชน์และมีเหตุผล มีความเคารพต่อผู้ใหญ่ ไม่กล่าวถ้อยคำกระทบจิตใจต่อผู้ฟัง ด้านอัตถจริยา มีความร่วมมือร่วมใจกัน แสดงออกถึงการมีน้ำใจต่อผู้อื่น ทำงานร่วมกันเป็นทีมด้วยความเต็มใจ ด้านสมานัตตตา ความเสมอต้นเสมอปลาย ปฏิบัติตนให้เป็นที่ยอมรับ มีใจเป็นกลางปราศจากอคติ

2. ด้านทำ พบว่า ธนาคารวาทหลวงพ่อแดง มีการร่วมกันปฏิบัติตามขั้นตอนการทำงานที่วางไว้อย่างเคร่งครัด พัฒนาสมาชิกในองค์กรให้มีศักยภาพ ส่งเสริมให้เป็นระบบเกษตรอินทรีย์ และมีจิตอาสาร่วมพัฒนากลุ่มต่าง ๆ ในโครงการร่วมกัน สอดคล้องกับสำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ (2556) ได้วิจัยเรื่อง การศึกษาสมรรถภาพการให้ผลผลิตของกระบือและความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ : กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน ผลการวิจัยพบว่า ความพึงพอใจของเกษตรกรต่อการดำเนินโครงการ มีความพึงพอใจด้านการตื่นตัวและหันกลับมาใช้ปุ๋ยคอกเพิ่ม รองจากด้านการทำให้ธรรมชาติมีความสมบูรณ์เพิ่มขึ้น ทำให้มีแรงงานกลับคืนถิ่น ช่วยให้คนไม่ทิ้งถิ่นระดับปานกลาง มีการตื่นตัวและหันมาใช้แรงงานจากสัตว์มากขึ้น สรุปความพึงพอใจอยู่ในระดับมาก

3. ด้านทุน พบว่า ธนาคารวาทหลวงพ่อแดงมีการจัดทำทะเบียนประวัติโค-กระบือ เพื่อควบคุมการแจกจ่ายให้เหมาะสมกับสมาชิก มีการจัดทำทะเบียนสมาชิกตรวจสอบประวัติ เพื่อจัดลำดับความสำคัญของสมาชิก มีความยุติธรรมในการจัดสรรโค-กระบือ ด้วยวิธีการจับสลาก สอดคล้องกับชฎารัตน์ บุญจันทร์ (2552) ได้วิจัยเรื่อง ระบบเกษตรและสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อพื้นเมือง และโคเนื้อลูกผสม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง ผลการวิจัยพบว่า ผู้เลี้ยงโคเนื้อมีกิจกรรมทางเกษตรผสมผสานระหว่างการปลูกพืชและเลี้ยงสัตว์ ในสภาพการเลี้ยงโคเนื้อพื้นเมืองมีการเลี้ยงปล่อยในสวนยางพารา ไม่มีการให้วิตามิน แร่ธาตุ รวมถึงไม่มีการทำวัคซีนป้องกันโรค ส่วนผู้เลี้ยงลูกผสมจำเป็นต้องมีแปลงหญ้าเพื่อเป็นอาหารให้โค มีการให้อาหารชั้น วิตามิน แร่ธาตุและวัคซีนป้องกันโรค ผู้เลี้ยงทั้งสองกลุ่มให้ความเห็นว่าการเลี้ยงโคเนื้อต้องใช้เงินลงทุนมากในระยะแรก มีความเสี่ยงในด้านราคาผลผลิต และภัยธรรมชาติน้อยกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับ การปลูกพืช โคเนื้อพื้นเมืองยังช่วยผสมผสานการปลูกพืช การเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่เดียวกัน ใช้มูลที่ได้เป็นปุ๋ย นำผลพลอยมาเป็นอาหารใช้เลี้ยงโคเนื้อ

4. ด้านทน พบว่า สมาชิกของกลุ่มวิสาหกิจฯ มีความพึงพอใจต่อการเลี้ยงโคกระบือเหมือนเป็นลูกของตนเอง มีความเพียรพยายามไม่ทอดทิ้งในการเลี้ยงไม่ว่าจะเป็นเรื่องแหล่งอาหาร การรักษาโรคภัยไข้เจ็บ หรือสุขภาพร่างกาย คิดค้นวิธีการ การปรับปรุงการเลี้ยงและพัฒนาสายพันธุ์โค-กระบือของตน ให้ดีขึ้น สอดคล้องกับผกามาสา รุ่งเรือง (2555) ได้วิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร ผลการวิจัยพบว่า ปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จของโครงการ

พบว่า การดูแลเอาใจใส่ของเจ้าหน้าที่ อยู่ในระดับปานกลาง สภาพสัตว์และลักษณะการเลี้ยงสัตว์ที่ได้รับในครั้งแรกมีความสมบูรณ์ รูปแบบคอกเลี้ยงแบบแยกจากตัวบ้าน มีแปลงหญ้าของตนเองใช้เลี้ยงสัตว์ บางกลุ่มเลี้ยงแบบปล่อยและขัง สัตว์ที่ได้รับยังไม่สามารถให้ลูกได้ต้องรอระยะเวลา เมื่อมีสัตว์ที่ป่วยจะแจ้งหัวหน้ากลุ่ม การผสมพันธุ์ใช้วิธีผสมเทียม กลุ่มเกษตรกรมีการทำงานร่วมกันเป็นกิจกรรมกลุ่ม และได้รับประโยชน์จากการเลี้ยงในระดับปานกลาง

5. ด้านเทคโนโลยี พบว่า สมาชิกใช้อุปกรณ์สื่อสารเพื่อรายงานความก้าวหน้า ปัญหาในการเลี้ยง และการบริหารงานเพื่อความสะดวกรวดเร็ว ใช้เป็นเครื่องมือการประชาสัมพันธ์ การตลาด และเป็นเครื่องมือระบุตำแหน่งของสมาชิกที่เลี้ยงโค-กระบือว่าอยู่ตำแหน่งใดในจังหวัดสุรินทร์ สอดคล้องกับสุขชัย ลิ้มวัฒนา (2549) ได้วิจัยเรื่อง ระบบสารสนเทศออนไลน์สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ ผลการวิจัยพบว่า การประมวลผลของระบบ ได้ออกแบบฐานข้อมูลแต่ละส่วนออกอย่างชัดเจน เช่น ข้อมูลทะเบียนหมู่บ้าน จังหวัดแยกจากกันและให้ความสัมพันธ์ของแต่ละตารางบันทึกข้อมูลเกษตรกรส่วนชนิดสัตว์จะแยกชนิดและประเภทออกจากกัน แต่จะมีความสัมพันธ์กัน จากการทดสอบระบบสามารถประมวลผลการทำงานได้ถูกต้อง การใช้งานเข้าใจง่าย มีความพอใจรูปแบบ มีความปลอดภัยของการใช้โปรแกรม และตรงตามความต้องการของผู้ใช้

องค์ความรู้จากการวิจัย

รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

VIGOR Model จากองค์ความรู้ที่พบ ผู้วิจัยได้สังเคราะห์จากการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ วิเคราะห์จากการ SWOT พบปัญหาหลักสำคัญคือ สภาพพื้นที่แห้งแล้ง ขาดความสามัคคี ไม่ปฏิบัติตามกฎ ปัญหาหนี้สินครัวเรือนสำหรับด้านกระบวนการ สมาชิกควรมีการลำดับความสำคัญของบุคลากร ดูแลสถานที่เลี้ยงสร้างนิสัยการออม วางแผนการตลาด ปฏิบัติตามกฎหมายเกณฑ์ของกลุ่ม มีความกระตือรือร้น มีความสามัคคี เสียสละ ควรกำกับดูแลสมาชิกให้ปฏิบัติตามกฎ ติดตามผลการดำเนินงาน ปรับปรุง

ประสิทธิภาพสายพันธุ์ โค-กระบือ พัฒนาอาชีพหลักหาอาชีพเสริม มีหลักธรรมในการดำเนินงาน รูปแบบการบริหารจัดการงานสาธารณสุขสงเคราะห์ด้านธนาคารโค-กระบือ จังหวัดสุรินทร์ จึงควรประกอบด้วย

1. V = volunteer (จิตอาสา) สมาชิกต้องมีจิตอาสา เสียสละความสุขส่วนตนเห็นประโยชน์แก่ส่วนรวม เรียนรู้ที่จะทำงานร่วมกันเป็นกลุ่ม รู้จักการวางแผนการทำงานเพื่อลำดับความสำคัญ มีกรอบในการทำงาน อาทิ ศิล ๕ เพื่อให้อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข รู้จักนำทรัพยากรที่ตนมีอยู่มาประยุกต์ใช้ภายในกลุ่มเพื่อให้เกิดประโยชน์ โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ

2. I = Instructions (คำแนะนำ) สมาชิกต้องมีความรู้ความสามารถในงานของตน สามารถให้คำแนะนำแก่ผู้อื่นได้ พร้อมทั้งจะเป็นผู้เรียนรู้อยู่เสมอ ยินดีรับฟังคำแนะนำต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแก้ไข รู้จักประยุกต์ใช้องค์ความรู้ต่าง ๆ ที่ตนเองได้ศึกษาค้นคว้า ผสมผสานวิธีต่างๆ ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น กับเทคโนโลยี เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร

3. G = Goal (มีเป้าหมาย) การทำงานสาธารณสุขสงเคราะห์ สมาชิก หรือกลุ่มต้องมีเป้าหมายในการทำงาน มีวัตถุประสงค์ของกลุ่มที่ชัดเจน มีความสามัคคีพร้อมใจกันไปสู่จุดหมายที่วางไว้ มีหลักธรรมพรหมวิหาร 4 ยึดเหนี่ยว

4. O Observe = (เรียนรู้ สังเกต จากการกระทำ) ผลจากการวิเคราะห์ ในด้านกระบวนการ PDCA พบว่า สมาชิกเรียนรู้การวางแผนและการบริหาร เคารพกฎกติกาอย่างเคร่งครัด กำกับและติดตามผลการทำงาน ตามหลักธรรม อุ อา กะ สะ ขยันหา รักษาดี มีกัลยาณมิตร ใช้ชีวิตพอเพียง เสริมเพิ่มเติมการเรียนรู้

5. R = Race (แข่งขัน) สมาชิกต้องพร้อมแข่งขันกับสถานการณ์ เหตุการณ์ต่างๆ รู้จักใช้เครื่องมืออุปกรณ์ที่เหมาะสม ทันยุคสมัย หรือมีความชำนาญในการใช้งานเทคโนโลยีต่าง ๆ เพื่อรองรับด้านการทำงาน ด้านการตลาด เพื่อเพิ่มโอกาสขยายตลาด ขยายการเรียนรู้ และมีจิตใจที่จะต้องสู้ฟันฝ่าอุปสรรค ไม่ท้อถอยใจ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. คณะสงฆ์ควรร่วมกันจัดตั้งกลุ่มธนาคารโค-กระบือ เพื่อให้มีแนวร่วมในทุกจังหวัด
2. พัฒนากลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ เป็นศูนย์กลางทางด้านการตลาด
3. หน่วยงานภาครัฐ และเอกชนร่วมส่งเสริม สนับสนุน งบประมาณและการเรียนรู้

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. คณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคมจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมงานสาธารณสุขสงเคราะห์ ประจำจังหวัด
2. ส่งเสริมนโยบายงานสาธารณสุขสงเคราะห์ และสนับสนุนกองทุนงานสาธารณสุขสงเคราะห์

3. คณะสงฆ์ที่มีความพร้อมร่วมกันจัดตั้งศูนย์ส่งเสริมงานสาธารณสงเคราะห์ประจำจังหวัด

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาวิจัยการพัฒนาโครงการธนาคารโค-กระบือ เพื่อส่งเสริมความยั่งยืนทางเศรษฐกิจ
2. ควรวิจัยเพิ่มเติมเรื่องของปัจจัยการส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อเพิ่มศักยภาพด้านต่าง ๆ
3. ควรมีการศึกษาเพิ่มเติมเรื่องการใช้ระบบเทคโนโลยีเพื่อสนับสนุนด้านการปศุสัตว์ ให้เท่าเทียมระดับสากล

เอกสารอ้างอิง

- กลุ่มข้อมูลข่าวสารสารสนเทศและการสื่อสาร. (2555). *สรุปข้อมูลจังหวัดสุรินทร์*. สุรินทร์: สำนักงานจังหวัดสุรินทร์.
- ชฎารัตน์ บุญจันทร์. (2552). *ระบบเกษตรและสภาพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อพื้นเมือง และโคเนื้อลูกผสม อำเภอควนขนุน จังหวัดพัทลุง* (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนาการเกษตร). สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- ผกามาส รุ่งเรือง. (2555). *ปัจจัยที่มีความสัมพันธ์ต่อความสำเร็จของโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ ในพื้นที่จังหวัดสกลนคร*. (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีการจัดการเกษตร). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- พระครูพิศิษฐ์ประชาณาถ (ประยูร นนทियो). (2563). *ถอดบทเรียนโครงการธนาคารโคกระบือและธนาคารน้ำใต้ดินของหลวงพ่อแดง นนทियो*. พระนครศรีอยุธยา: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- พระครูสุทธิพงษ์มณี. (2560). *การพัฒนาการบริหารจัดการสาธารณสงเคราะห์เพื่อชุมชนของวัดในจังหวัดชลบุรี* (ดุขฎีนิพนธ์พุทธศาสตรดุขฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2561). *คู่มือการปฏิบัติงาน ฝ่ายสาธารณสงเคราะห์ของมหาเถรสมาคม*. กรุงเทพฯ: สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์. (2556). *การศึกษาสมรรถภาพการให้ผลผลิตของกระบือและความพึงพอใจของเกษตรกรที่เข้าร่วมโครงการธนาคารโค-กระบือเพื่อเกษตรกร ตามพระราชดำริ : กรณีศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบน* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: กระทรวงเกษตรและสหกรณ์.

- สุขชัย ลิ้มวัฒนา. (2549). ระบบสารสนเทศออนไลน์สำหรับเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ (วิทยานิพนธ์ วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาวิชาเทคโนโลยีสารสนเทศการเกษตรและพัฒนาชนบท). อุบลราชธานี: มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- สุรียนต์ น้อยสงวน. (2561). รูปแบบการปฏิบัติงานสาธารณสุขสงเคราะห์ของคณะสงฆ์ในจังหวัดศรีสะเกษ. วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร, 6(ฉบับพิเศษ), 161-171.
- สุวรีย์ ศิริโกการภิรมย์. (2556). การวิจัยทางการศึกษา. ลพบุรี: สถาบันราชภัฏเทพสตรี.
- Yamane, T. (1967). *Statistic: An Introductory Analysis*. New York: Harper and Row.

การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลง
การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวในจังหวัดชลบุรี*
APPLICATION OF GEOGRAPHIC INFORMATION SYSTEM IN CHANGE ANALYSIS
LAND USE AFFECTING LAND SURFACE TEMPERATURE
IN CHON BURI PROVINCE

ภาณุพงศ์ บรรเทาทุกข์, ภัทรพร สร้อยทอง, ประสาร อินทเจริญ, ปกรณ์ เพ็ชรประยูร
Panupong Buntaotook, Phattraporn Soyotong, Prasarn Intacharoen, Pakorn Petchprayoon

มหาวิทยาลัยบูรพา

Burapha University

Corresponding Author E-mail: panupongb@go.buu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวในจังหวัดชลบุรี ซึ่งเป็นพื้นที่สำคัญของโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โปรแกรม ArcGIS เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดัชนีพืชพรรณ ความหนาแน่นของประชากร การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ และอุณหภูมิพื้นผิวในช่วงพ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2561 ผลการศึกษา

ผลการวิจัยพบว่า พื้นที่เกษตรกรรมลดลงมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 5.12 พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างเพิ่มขึ้นมากที่สุด คิดเป็นร้อยละ 4.95 ทุกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินมีอุณหภูมิพื้นผิวที่สูงขึ้น ทำให้ค่าเฉลี่ยอุณหภูมิพื้นผิวสูงขึ้นจาก 29.54 เป็น 30.90 ซึ่งเพิ่มขึ้น 1.36 องศาเซลเซียส และพื้นที่ที่มีอุณหภูมิ พื้นผิวสูง 29.87-34.35 องศาเซลเซียสมีเพิ่มขึ้นร้อยละ 37.92 ส่วนพื้นที่ที่มีค่าดัชนี พืชพรรณสูงลดลงร้อยละ 19.97 ซึ่งเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ลดลงบริเวณอำเภอสรีราชา บ้านบึง และบ่อทอง ส่วนพื้นที่ ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.29 ส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านตะวันตกของจังหวัดชลบุรีที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ตั้งแต่อำเภอเมือง ศรีราชา และบางละมุง ซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ สำหรับพื้นที่ ที่มีการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลในระดับสูงเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.51 ส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่ตั้งของชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมในอำเภอสรีราชาและบางละมุง

คำสำคัญ: อุณหภูมิพื้นผิว; การใช้ประโยชน์ที่ดิน; ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์

Abstract

This research article aims to analyze land use change affecting land surface temperature in Chon Buri Province, which is an important area of the Eastern Economic Corridor development project by using Geographic Information System, ArcGIS program as a tool to analyze land use change, vegetation index, population density, Carbon Dioxide Emissions and land surface temperature during the year 2008 to 2018. The results of found that the agricultural area was reduced the most accounted for 5.12%, urban and build-up land increased the most accounted for 4.95%. All types of land use have higher land surface temperatures.

This caused the mean land surface temperature to rise from 29.54 °C to 30.90 °C, an increase of 1.36 °C. And areas with high land surface temperatures of 29.87-34.35°C, an increase of 37.92%, while the areas with a high vegetation index decreased by 19.97%, which was a decrease in forest areas in Sriracha, Ban Bueng and Bo Thong districts. The areas with high population density increased by 0.29%, mostly in the western part of Chon Buri Province, which has coastal areas from Muang District, Sriracha and Bang Lamung, which is the economic center. For areas with high levels of fossil fuel CO₂ emissions increased by 0.51%, most were in urban and build-up land including industrial estates in Sriracha and Bang Lamung districts.

Keywords: Land Surface Temperature; Land Use; Geographic Information System

บทนำ

การเปลี่ยนแปลงภูมิอากาศส่งผลกระทบต่อสิ่งมีชีวิตหลายๆ ด้านบนโลก โดยคาดว่าอุณหภูมิจะเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากการปล่อยก๊าซเรือนกระจกที่มนุษย์สร้างขึ้น (Chris, 2019) ปัญหาอุณหภูมิโลกที่สูงขึ้นนั้น ส่วนหนึ่งเป็นผลกระทบมาจากการเปลี่ยนแปลงรูปแบบการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีการขยายตัวของชุมชนเมืองและพื้นที่เกษตรกรรมมากขึ้น ในขณะที่พื้นที่ป่าไม้มีปริมาณลดลง (ศุทธิณี ดนตรี และชาคริต โชติอมรศักดิ์, 2552) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินส่งผลกระทบต่อสภาพแวดล้อมทางกายภาพและสังคม (Noresah et al., 2010)

ภาพถ่ายดาวเทียมเป็นเครื่องมือที่มีประสิทธิภาพในการสกัดข้อมูลอุณหภูมิพื้นผิวของพื้นที่ มีความละเอียดของช่วงคลื่นและรายละเอียดเชิงพื้นที่ที่มีคุณภาพสูงขึ้น มีบทบาทสำคัญในการทำแผนที่อุณหภูมิพื้นผิว การศึกษาจำนวนมากได้ตรวจสอบการใช้ชุดข้อมูลอินฟราเรดความร้อนจากดาวเทียมต่าง ๆ รวมถึง AVHRR MODIS LANDSAT TM/ETM + ASTER โดยมีต้นทุนที่ต่ำ ครอบคลุมพื้นที่ขนาดใหญ่และรายละเอียดเชิงเวลาที่สูง เพื่อใช้ศึกษาการลดผลกระทบของ

ความร้อนเมือง อุณหภูมิพื้นผิวที่คำนวณได้จากภาพถ่ายดาวเทียม สามารถใช้ศึกษาความแตกต่างของอุณหภูมิพื้นผิวบริเวณที่มีสิ่งปกคลุมดินแตกต่างกันได้ เช่น บริเวณสวนสาธารณะหรือในบริเวณพื้นที่เพาะปลูก ซึ่งส่วนใหญ่ปกคลุมด้วยพืชพรรณและดิน มักมีอุณหภูมิพื้นผิวก่อนช่วงต่ำ ทำให้อากาศบริเวณดังกล่าวเย็น (ชัยพล กิรติกสิกร, 2560) อีกทั้งการศึกษาเพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิพื้นผิวและปัจจัยเชิงพื้นที่ต่าง ๆ ในพื้นที่ศึกษาที่แตกต่างกัน รูปแบบเชิงพื้นที่ของความร้อนเมืองได้รับผลกระทบจากสภาพอากาศ ลักษณะเฉพาะของพื้นผิวที่ดินและกิจกรรมของมนุษย์ เช่น ความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิพื้นผิวและการใช้ที่ดินและสิ่งปกคลุมดิน ได้รับความสนใจจากการศึกษาจำนวนมากภายใต้ความร้อนเมือง นอกจากนี้ความสัมพันธ์ของอุณหภูมิพื้นผิวกับปัจจัยต่างๆ เช่น สิ่งปลูกสร้าง พืชพรรณ พื้นที่ว่างเปล่าและแหล่งน้ำ (Li et al., 2018) ความหนาแน่นของประชากร ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ (Zhang et al., 2017) ก็ได้รับการสนใจ ซึ่งถูกนำมาประยุกต์ผ่านระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ (Ivajnsic et al., 2014) โดยโปรแกรม ArcGIS สามารถวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพื้นที่ โดยใช้การซ้อนทับข้อมูลของทุกปัจจัยที่ใช้ในการศึกษา แสดงผลในรูปแบบของแผนที่และตาราง ทำให้ทราบผลวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวได้เป็นอย่างดี (ศรีสะอาด ตั้งประเสริฐ, 2539)

จังหวัดชลบุรีเป็นหนึ่งในพื้นที่สำคัญของโครงการพัฒนาระเบียงเศรษฐกิจพิเศษภาคตะวันออก ส่งผลให้มีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจจากเดิมไปสู่การขับเคลื่อนด้วยเทคโนโลยีและนวัตกรรม รวมถึงกำหนดอุตสาหกรรมเป้าหมายให้เป็นกลไกขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศ (New Engine of Growth) มีความต้องการแรงงานจำนวนมาก เข้ามาในภาคอุตสาหกรรมภาคการท่องเที่ยวและบริการ (สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก, 2563) ทำให้เกิดการพัฒนาศูนย์ธุรกิจ การขยายตัวของสาธารณูปโภคและสิ่งปลูกสร้างเพื่อรองรับการพัฒนาดังกล่าว ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดิน กลายเป็นเมืองและอุตสาหกรรม กิจกรรมนอกภาคเกษตรมีจำนวนมากและมีความสำคัญมากขึ้น ทำให้พื้นที่ทางการเกษตรรวมถึงพื้นที่สีเขียวลดลง คุณภาพเชิงสิ่งแวดล้อมด้านอุณหภูมิเปลี่ยนแปลงไป ส่งผลต่อการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิพื้นผิวในที่สุด จากการศึกษาพบว่า การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินก่อให้เกิดผลกระทบต่อสภาพภูมิอากาศ อุณหภูมิ ปรากฏการณ์เกาะความร้อนและก๊าซเรือนกระจกเพิ่มขึ้นทุกปี อีกทั้งยังพบว่า อุณหภูมิพื้นผิวมีค่าสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญโดยเฉพาะพื้นที่เมืองและอุตสาหกรรม เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่เกษตรกรรมโดยรอบ ซึ่งความแตกต่างของอุณหภูมิก่อให้เกิดสภาวะปรากฏการณ์เกาะความร้อน (ภัทรพร สร้อยทอง และคณะ, 2560)

จากเหตุผลดังกล่าวผู้ศึกษาจึงมีความสนใจในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวในจังหวัดชลบุรี ซึ่งประกอบด้วย การใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดิน (LU/LC) อุณหภูมิพื้นผิว (LST) ดัชนีพืชพรรณ (NDVI) ความหนาแน่นของประชากร

(Population density) และคาร์บอนไดออกไซด์ (CO₂) โดยใช้ข้อมูลดาวเทียม LANDSAT แบบหลายช่วงคลื่นและข้อมูลดาวเทียม MODIS/Terra ในการศึกษา เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการวางแผนการใช้ที่ดินของเมือง และแก้ปัญหาการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิที่เกิดจากการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดินในพื้นที่ต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวในจังหวัดชลบุรี

วิธีดำเนินการวิจัย

การประยุกต์ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวในจังหวัดชลบุรี เป็นงานวิจัยเชิงปริมาณ มีวิธีดำเนินการวิจัย ดังนี้

พื้นที่ศึกษา

จังหวัดชลบุรีตั้งอยู่ในภาคตะวันออกของประเทศไทย ระหว่างละติจูดที่ 12 องศา 30 ลิปดา ถึง 13 องศา 43 ลิปดาเหนือ และระหว่างลองจิจูดที่ 100 องศา 45 ลิปดา ถึง 101 องศา 45 ลิปดาตะวันออก มีพื้นที่ทั้งจังหวัด จำนวน 2,726,875 ไร่ หรือ 4,363 ตารางกิโลเมตร

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย คือ ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ โปรแกรม ArcGIS ซึ่งใช้ในการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดัชนีพืชพรรณ ความหนาแน่นของประชากร การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ อุณหภูมิพื้นผิว และการจัดทำแผนที่

การเก็บรวบรวมข้อมูล

1. ข้อมูลดาวเทียม LANDSAT พ.ศ. 2551 (LANDSAT 5 TM) ในเดือนธันวาคม และ พ.ศ. 2561 (LANDSAT 8 OLI/TIRS) ในเดือนธันวาคม PATH/ROW 128/51 และ 129/51 นำข้อมูลดาวเทียม LANDSAT ทั้งสองปีมาใช้ในการสกัดดัชนีพืชพรรณ ข้อมูลดาวเทียม MODIS/Terra (MOD11B3 Version6) รายเดือน ในวันที่ 1 เดือนธันวาคมของ พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2561 นำมาวิเคราะห์ข้อมูลอุณหภูมิพื้นผิว ทำการเปรียบเทียบความแตกต่างของอุณหภูมิ

2. การใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดิน มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวที่แตกต่างกันตามสภาพและประเภทการใช้ที่ดิน ในศึกษานี้ได้นำข้อมูลการใช้ที่ดิน พ.ศ. 2551 และ พ.ศ. 2561 จากกรมพัฒนาที่ดิน ซึ่งแบ่งออกเป็น 6 ประเภท ประกอบด้วย พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และพื้นที่เบ็ดเตล็ด โดยแผนที่การใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดิน ใช้เพื่อวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิพื้นผิวกับการใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดินแต่ละประเภท

3. ดัชนีพืชพรรณ (NDVI) ค่าดัชนีพืชพรรณที่เป็นผลลบหรือใกล้เคียงกับศูนย์มักจะเกี่ยวข้องกับบริเวณที่เป็นน้ำ ส่วนค่าที่เป็นผลบวกต่ำจะเชื่อมโยงกับพื้นดินว่างเปล่า ในขณะที่ค่าผลบวกมากขึ้นจะบ่งชี้พืชพรรณ (Liu & Weng, 2012; Zhang et al., 2017) โดยแสดงเป็นสมการ $NDVI = (NIR - RED) / (NIR + RED)$ ซึ่งข้อมูลดัชนีพืชพรรณที่ได้นำมาใช้ในการศึกษาความสัมพันธ์กับอุณหภูมิพื้นผิวในพ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561

4. ความหนาแน่นของประชากร เป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการทำให้เกิดอุณหภูมิของเมืองที่สูงขึ้น การศึกษาครั้งนี้ใช้ข้อมูลจาก <http://web.ornl.gov/sci/landscan/> ในพ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561 เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิพื้นผิวเฉลี่ยกับความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดชลบุรี

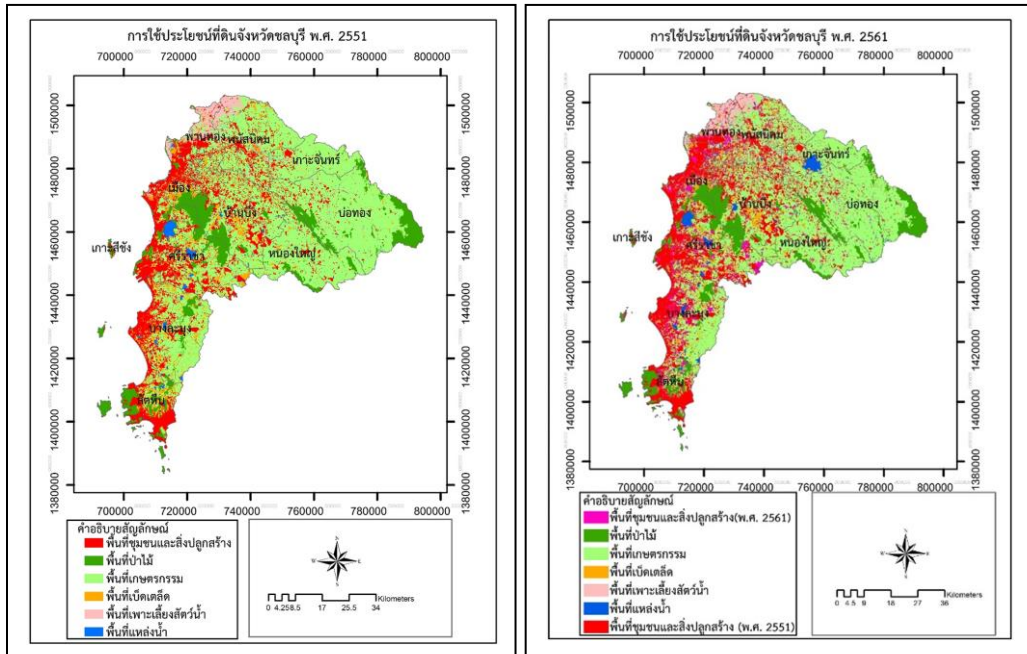
5. การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิล ใช้ข้อมูลเดือนธันวาคมของทั้งพ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561 โดยใช้ข้อมูลจาก <https://www.odiac.org> ทั้งนี้ เพื่อตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิพื้นผิวเฉลี่ยกับการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิว เป็นการวิเคราะห์การเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิพื้นผิว อันเนื่องมาจากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมของมนุษย์และภูมิทัศน์ ได้ใช้ข้อมูลพ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561 ประกอบด้วยการใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดิน ดัชนีพืชพรรณ ความหนาแน่นของประชากร คาร์บอนไดออกไซด์ และอุณหภูมิพื้นผิว ซึ่งมีความต่างในช่วงเวลา 10 ปี มาวิเคราะห์ร่วมกัน โดยใช้ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ในการวิเคราะห์

ผลการวิจัย

1. การวิเคราะห์การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดชลบุรีในช่วงพ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2561 พบว่า พื้นที่เกษตรกรรมมีจำนวนลดลงมากที่สุดร้อยละ 5.12 ในขณะที่พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างมีจำนวนเพิ่มขึ้นมากที่สุดร้อยละ 4.95 พบมากในอำเภอศรีราชา อำเภอบางละมุง และอำเภอพนัสนิคม ดังภาพที่ 1 และตารางที่ 1

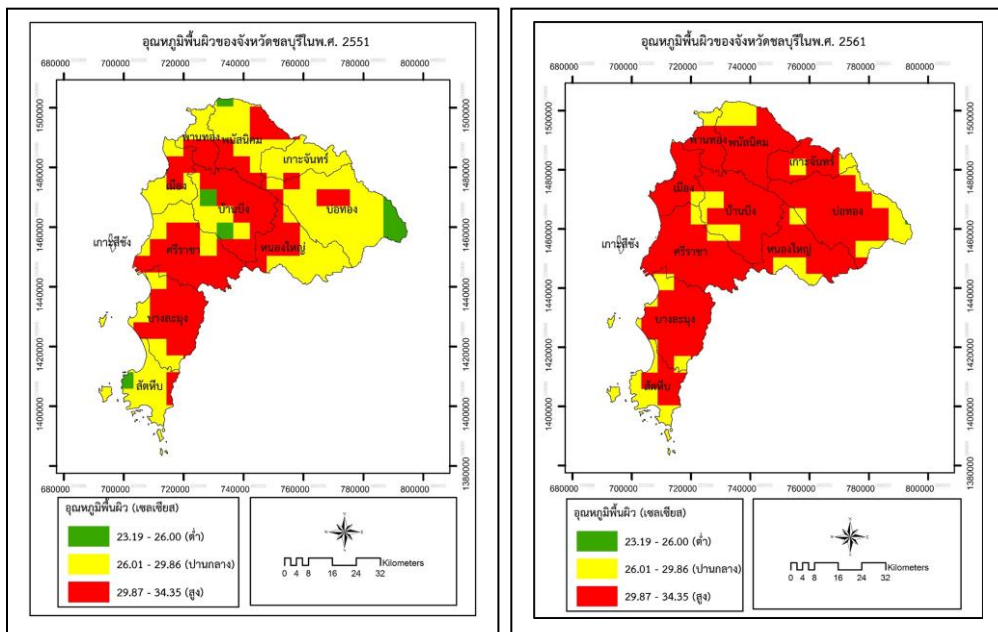
ภาพที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินของจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561

ตารางที่ 1 การใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561

การใช้ประโยชน์ที่ดิน	พ.ศ. 2551		พ.ศ. 2561		การเปลี่ยนแปลง พ.ศ. 2551-2561	
	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ	ไร่	ร้อยละ
พื้นที่เกษตรกรรม	1,608,987.24	57.11	1,464,752.56	51.99	-144,234.69	-5.12
พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ	84,014.89	2.98	84,925.85	3.01	910.96	0.03
พื้นที่ป่าไม้	317,532.77	11.27	318,649.39	11.31	1,116.61	0.04
พื้นที่เบ็ดเตล็ด	204,612.74	7.26	174,356.94	6.19	-30,255.80	-1.07
พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง	553,911.19	19.66	693,388.75	24.61	139,477.56	4.95
พื้นที่แหล่งน้ำ	48,321.91	1.72	81,307.26	2.89	32,985.34	1.17
รวม	2,817,380.74	100	2,817,380.74	100		

2. อุณหภูมิพื้นผิว (LST) ของจังหวัดชลบุรีในช่วงพ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2561 ได้ใช้ข้อมูลดาวเทียม MODIS บันทึกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2551 พบว่า พื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวอยู่ระหว่าง 23.19 ถึง 33.19 องศาเซลเซียส มีค่าเฉลี่ย 29.54 องศาเซลเซียส ส่วนข้อมูลดาวเทียม MODIS บันทึกเมื่อวันที่ 1 ธันวาคม พ.ศ. 2561 พบว่า พื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวอยู่ระหว่าง 25.97

ถึง 34.35 องศาเซลเซียส มีค่าเฉลี่ย 30.90 องศาเซลเซียส เมื่อเปรียบเทียบอุณหภูมิทั้งสองช่วงเวลา พบว่า จังหวัดชลบุรีมีค่าอุณหภูมิพื้นผิวเฉลี่ยที่เพิ่มขึ้น 1.36 องศาเซลเซียส โดยใน พ.ศ. 2551 พื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวสูง 29.87-34.35 องศาเซลเซียส มีร้อยละ 43.29 สำหรับ พ.ศ. 2561 พื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวสูงมีเพิ่มขึ้นเป็นร้อยละ 81.21 ส่วนใหญ่อยู่ในอำเภอเมือง อำเภอศรีราชา อำเภอบ้านบึง และอำเภอบางละมุง ซึ่งเป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม นอกจากนี้ในการจำแนกอุณหภูมิพื้นผิวตามประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินยังพบว่า พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เบ็ดเตล็ด และพื้นที่เกษตรกรรม เป็นพื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวสูง ส่วนพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำเป็นพื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวต่ำ รวมทั้งยังพบว่า ทุกประเภทการใช้ที่ดินมีค่าเฉลี่ยอุณหภูมิพื้นผิวที่สูงขึ้น เมื่อเปรียบเทียบอุณหภูมิพื้นผิวของทั้งสองช่วงเวลา พบว่าในพ.ศ. 2561 พื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวสูงมีพื้นที่เพิ่มขึ้นกว่าพื้นที่อุณหภูมิพื้นผิวสูงของ พ.ศ. 2551 ร้อยละ 37.92 (ภาพที่ 2)

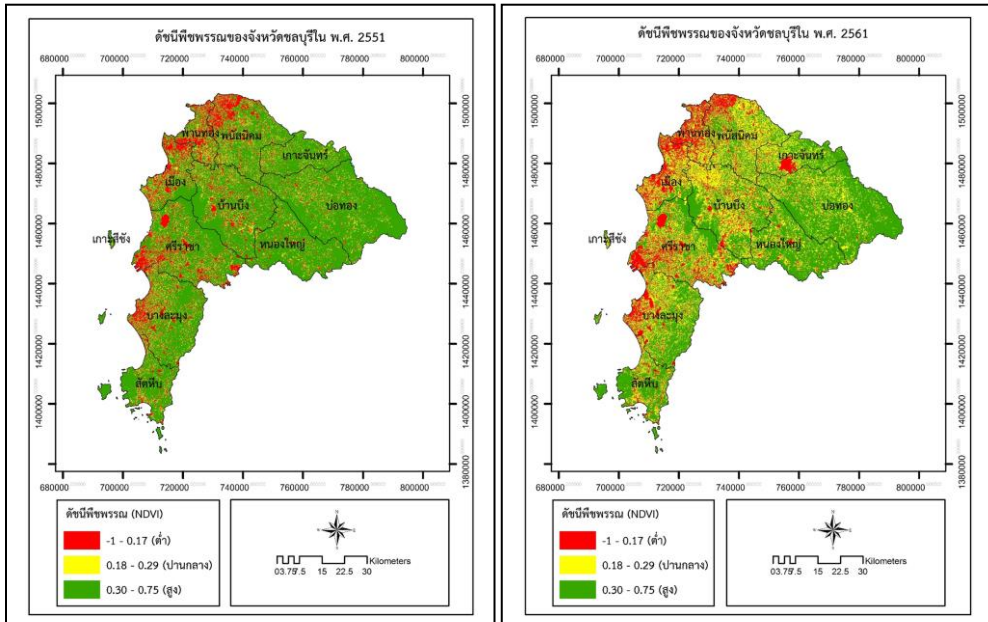
ภาพที่ 2 อุณหภูมิพื้นผิวของจังหวัดชลบุรีในพ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561

3. การวิเคราะห์ดัชนีพืชพรรณของจังหวัดชลบุรีในพ.ศ.2551 พบว่า ค่าดัชนีพืชพรรณมีค่าต่ำสุด -0.57 และค่าสูงสุด 0.75 โดยค่าดัชนีพืชพรรณสูงมีร้อยละ 71.36 ค่าดัชนีพืชพรรณปานกลางมีร้อยละ 14.27 ค่าดัชนีพืชพรรณต่ำมีร้อยละ 14.37 ส่วนพ.ศ. 2561 พบว่า ค่าดัชนีพืชพรรณมีค่าต่ำสุด -1 และค่าสูงสุด 0.55 โดยค่าดัชนีพืชพรรณสูงมีร้อยละ 51.39 ค่าดัชนีพืชพรรณปานกลางมีร้อยละ 33.15 ค่าดัชนีพืชพรรณต่ำมีร้อยละ 15.46 เมื่อเปรียบเทียบทั้งสอง

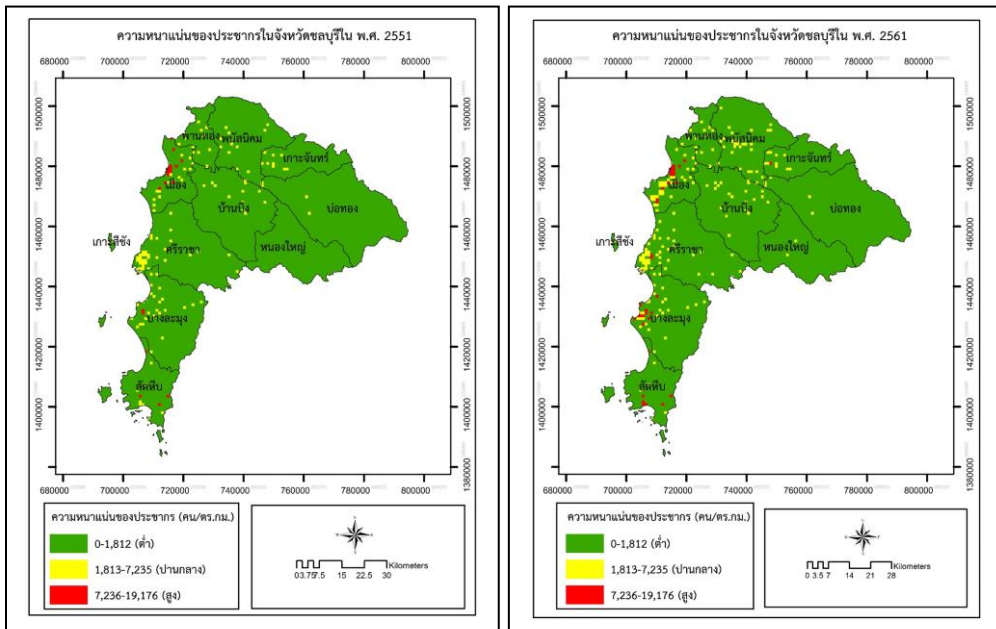
ช่วงเวลา พบว่า ในพ.ศ. 2561 พื้นที่ที่มีดัชนีพืชพรรณสูงมีพื้นที่ลดลงกว่าพื้นที่ดัชนีพืชพรรณสูงของ พ.ศ. 2551 ร้อยละ 19.97 โดยพื้นที่ที่มีค่าดัชนีพืชพรรณสูงส่วนมากเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่ไม่มีความสมบูรณ์บริเวณรอยต่อของอำเภอศรีราชาและบ้านบึง รวมทั้งพื้นที่ป่าไม้ทางตะวันออกของจังหวัดในอำเภอบ่อทอง (ภาพที่ 3)

4. การวิเคราะห์ความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดชลบุรีปีพ.ศ. 2551 พบว่า ความหนาแน่นของประชากรต่ำสุด 0 และค่าสูงสุด 16,459 คน/ตารางกิโลเมตร โดยค่าความหนาแน่นของประชากรสูงมีร้อยละ 0.35 ค่าความหนาแน่นของประชากรปานกลางมีร้อยละ 2.48 ค่าความหนาแน่นของประชากรต่ำมีร้อยละ 97.17 ส่วนพ.ศ. 2561 พบว่าความหนาแน่นของประชากรต่ำสุด 0 และค่าสูงสุด 19,176 คน/ตารางกิโลเมตร โดยค่าความหนาแน่นของประชากรสูงมี ร้อยละ 0.64 ค่าความหนาแน่นของประชากรปานกลางมีร้อยละ 3.62 ค่าความหนาแน่นของประชากรต่ำมีร้อยละ 95.74 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงส่วนใหญ่อยู่บริเวณด้านตะวันตกของจังหวัดชลบุรีที่มีพื้นที่ติดชายฝั่งทะเล ตั้งแต่อำเภอเมือง ศรีราชา และบางละมุงซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลา พบว่า ในพ.ศ. 2561 พื้นที่ที่มีความหนาแน่นของประชากรสูงมีพื้นที่เพิ่มขึ้นกว่าพื้นที่ความหนาแน่นของประชากรสูงของ พ.ศ. 2551 ร้อยละ 0.29 (ภาพที่ 4)

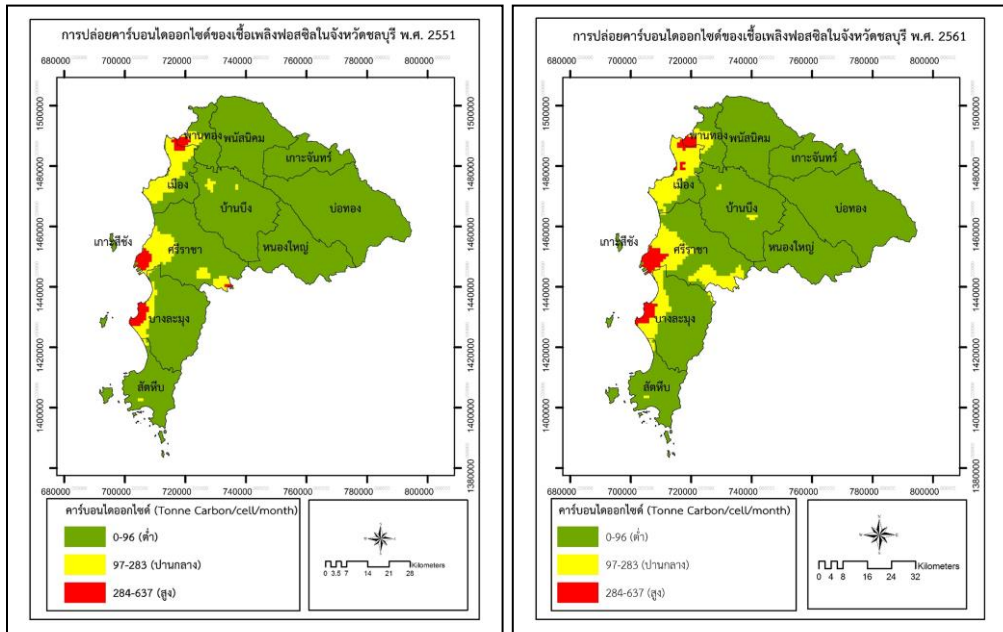
5. การวิเคราะห์การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลในจังหวัดชลบุรีปีพ.ศ. 2551 พบว่า คาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลต่ำสุด 0 และค่าสูงสุด 637 (Tonne Carbon/cell/month) โดยค่าคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลสูงมีร้อยละ 1.68 พบมากในอำเภอศรีราชาและบางละมุง ค่าคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลปานกลางมีร้อยละ 7.51 ค่าคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลต่ำมีร้อยละ 90.81 ส่วนพ.ศ. 2561 พบว่า คาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลต่ำสุด 0 และค่าสูงสุด 612 (Tonne Carbon/cell/month) โดยค่าคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลสูงมีร้อยละ 2.19 พบมากในอำเภอศรีราชาและบางละมุง ค่าคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลปานกลางมีร้อยละ 10.96 ค่าคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลต่ำมีร้อยละ 86.85 เมื่อเปรียบเทียบทั้งสองช่วงเวลา พบว่า ในพ.ศ. 2561 พื้นที่ที่มีคาร์บอนไดออกไซด์สูงมีพื้นที่เพิ่มขึ้นกว่าพื้นที่คาร์บอนไดออกไซด์สูงของพ.ศ. 2551 ร้อยละ 0.51 โดยพื้นที่ที่มีคาร์บอนไดออกไซด์สูงส่วนใหญ่เป็นบริเวณที่ตั้งของชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพื้นที่นิคมอุตสาหกรรมซึ่งเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจของจังหวัด (ภาพที่ 3)

ภาพที่ 3 ดัชนีพืชพรรณของจังหวัดชลบุรีในพ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561

ภาพที่ 4 ความหนาแน่นของประชากรในจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2551และพ.ศ. 2561

ภาพที่ 5 การปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลในจังหวัดชลบุรี พ.ศ. 2551 และพ.ศ. 2561

อภิปรายผลการวิจัย

การศึกษาการใช้ประโยชน์ที่ดินจังหวัดชลบุรีในช่วงพ.ศ. 2551 ถึง พ.ศ. 2561 พบว่าพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เบ็ดเตล็ดมีพื้นที่ลดลง ส่วนพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพื้นที่แหล่งน้ำมีพื้นที่เพิ่มขึ้น ในส่วนของอุณหภูมิพื้นผิวจังหวัดชลบุรี พบว่า ทุกประเภทการใช้ประโยชน์ที่ดินมีค่าเฉลี่ยอุณหภูมิพื้นผิวที่สูงขึ้น ส่งผลให้ค่าอุณหภูมิพื้นผิวเฉลี่ยเพิ่มขึ้น 1.36 องศาเซลเซียส โดยพื้นที่ที่มีอุณหภูมิพื้นผิวสูงเป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง โดยเฉพาะพื้นที่นิคมอุตสาหกรรม ส่วนพื้นที่ป่าไม้และพื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำมีค่าเฉลี่ยของอุณหภูมิพื้นผิวดำ ซึ่งแสดงให้เห็นว่าบริเวณที่เป็นพื้นที่เมืองซึ่งปกคลุมด้วยอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นคอนกรีตจำนวนมาก จะมีอุณหภูมิพื้นผิวสูง ส่วนพื้นที่บริเวณที่ปกคลุมด้วยพืชพรรณมักมีอุณหภูมิพื้นผิวดำ ทำให้อากาศบริเวณดังกล่าวเย็น (ชัยพล กิรติกสิกร, 2560) สอดคล้องกับการศึกษาที่พบว่า พื้นที่บริเวณชุมชนทั้งในชนบทและเมืองจะมีอุณหภูมิสูง และแนวโน้มอุณหภูมิพื้นผิวในอนาคตก็คาดว่าจะเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีอุณหภูมิต่ำ เช่น ป่าไม้ มีพื้นที่ลดลง ในขณะที่การใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีอุณหภูมิสูง เช่น ชุมชนเมือง มีจำนวนเพิ่มขึ้น (ศุทธิณี ดนตรี และชาคริต โชติอมรศักดิ์, 2552)

การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชุมชนและเมืองจนกลายเป็นพื้นที่เมืองในจังหวัดชลบุรี ส่วนใหญ่ได้เปลี่ยนมาจากพื้นที่เกษตรกรรมและพื้นที่เบ็ดเตล็ด โดยพื้นที่เมื่อนั้นได้มีการสร้างอาคาร ถนน และใช้วัสดุที่น้ำไม่ซึมผ่านมาแทนที่พื้นผิวธรรมชาติ ซึ่งส่งผลต่อระดับความร้อนของเมือง เนื่องจากวัสดุที่สร้างขึ้นดูดซับความร้อนจากดวงอาทิตย์มากกว่าพื้นผิวดินที่ปกคลุมด้วยพืชพรรณ (Zhang et al., 2015; Mohan & Kandya, 2015) อีกทั้งการใช้ประโยชน์ที่ดินแต่ละประเภทจะมีพื้นผิวที่ต่างกัน ส่งผลต่อการสะท้อนพลังงาน การดูดกลืนของอุณหภูมิที่ต่างกัน ทำให้มีระดับความร้อนของอุณหภูมิในพื้นที่เมืองต่างกันตามไปด้วย ดังนั้น การศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน/ สิ่งปกคลุมดิน เพื่อทราบถึงอุณหภูมิพื้นผิวของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งศึกษาผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นสิ่งที่มีคุณค่าสำหรับชุมชนและท้องถิ่นโดยเฉพาะพื้นที่ที่กำลังพัฒนาซึ่งมีการกลายเป็นเมืองและอุตสาหกรรมเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว (Tran et al., 2017)

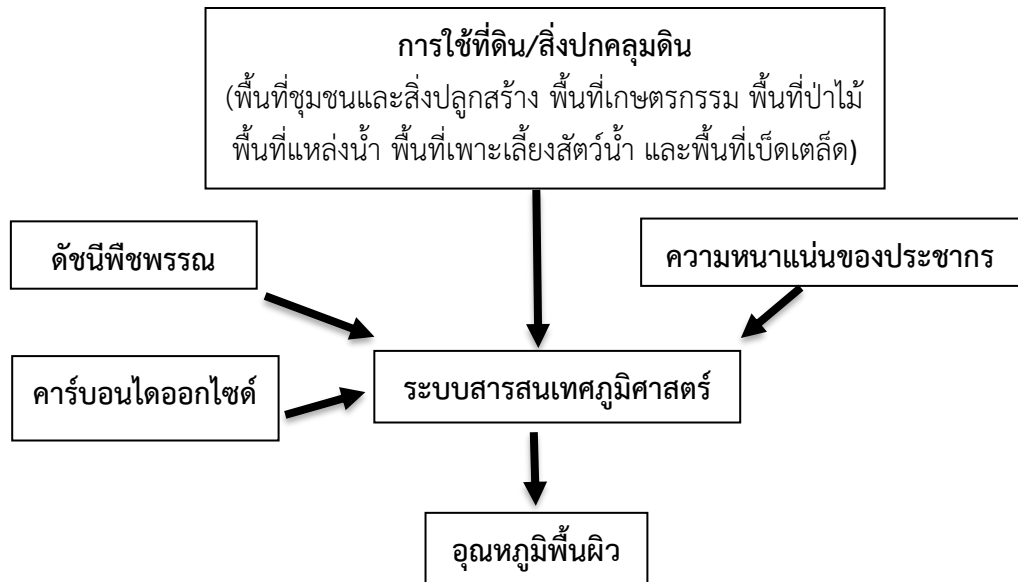
การวิเคราะห์ถึงปัจจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องต่ออุณหภูมิพื้นผิวและผลการศึกษาทั้งสองช่วงเวลาที่พบว่า ดัชนีพืชพรรณสูงมักพบบริเวณพื้นที่ป่าไม้ซึ่งมีจำนวนลดลง ปัจจัยด้านความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ที่เป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจ ส่วนปัจจัยด้านการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิล พบว่ามีปริมาณสูงขึ้น ส่วนใหญ่อยู่ในบริเวณชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง รวมทั้งพื้นที่เขตอุตสาหกรรมของจังหวัด มีการศึกษาที่พบว่า ดัชนีพืชพรรณเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออุณหภูมิพื้นผิว (Li et al., 2018) ส่วนความหนาแน่นของประชากรและการปล่อยก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์ก็เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวเช่นเดียวกัน (Zhang et al., 2017)

องค์ความรู้จากการวิจัย

องค์ความรู้จากการวิจัยครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การใช้ที่ดิน/ สิ่งปกคลุมดิน อันได้แก่ พื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้าง พื้นที่เกษตรกรรม พื้นที่ป่าไม้ พื้นที่แหล่งน้ำ พื้นที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ และพื้นที่เบ็ดเตล็ด เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวของเมือง การเพิ่มขึ้นของพื้นที่ชุมชนและเมือง มีการสร้างอาคารและถนน ซึ่งวัสดุที่สร้างขึ้นดูดซับความร้อนจากดวงอาทิตย์มากกว่าพื้นผิวดินที่ปกคลุมด้วยพืชพรรณ ส่งผลต่อระดับความร้อนของเมือง การวิเคราะห์ด้วยระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์ทำให้ทราบว่าบริเวณพื้นที่เมืองซึ่งปกคลุมด้วยอาคารและสิ่งปลูกสร้างที่เป็นคอนกรีตจำนวนมากจะมีอุณหภูมิพื้นผิวสูง ส่วนพื้นที่ป่าไม้ที่ปกคลุมด้วยพืชพรรณมักมีอุณหภูมิพื้นผิวต่ำทำให้อากาศบริเวณดังกล่าวเย็น

การเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน/ สิ่งปกคลุมดินไปเป็นพื้นที่ชุมชนและสิ่งปลูกสร้างมากยิ่งขึ้น ทำให้พื้นที่ที่มีดัชนีพืชพรรณสูงซึ่งส่วนมากเป็นพื้นที่ป่าไม้ที่มีความสมบูรณ์นั้นลดลง การขยายตัวทางเศรษฐกิจก่อให้เกิดชุมชนเมือง เขตนิคมอุตสาหกรรม อันส่งผลให้ความหนาแน่นของประชากรเพิ่มขึ้นและการปล่อยคาร์บอนไดออกไซด์ของเชื้อเพลิงฟอสซิลมีปริมาณสูงขึ้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวที่สูงขึ้น ดังนั้นการศึกษาถึงการเปลี่ยนแปลงการใช้ที่ดิน/

สิ่งปกคลุมดิน เพื่อทราบถึงอุณหภูมิพื้นผิวของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไป รวมทั้งศึกษาผลกระทบต่อ การเปลี่ยนแปลงนั้น เป็นสิ่งที่จำเป็นและมีประโยชน์ในการวางแผนจัดการเมือง การควบคุม อุณหภูมิและความร้อนของเมือง รวมทั้งการเพิ่มพื้นที่สีเขียวเพื่อให้เกิดความสมดุลของเมือง อย่างยั่งยืน (ภาพที่ 6)

ภาพที่ 6 องค์กรความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หน่วยงานภาครัฐควรมีนโยบายเกี่ยวกับการใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดินในแต่ละพื้นที่ อย่างเหมาะสม โดยใช้ผลจากการวิเคราะห์ดัชนีพีชพรรณ ความหนาแน่นของประชากร คาร์บอนไดออกไซด์ และอุณหภูมิพื้นผิวมาเป็นข้อมูลประกอบในการกำหนดนโยบาย รวมทั้ง สร้างความรู้และสร้างความตระหนักถึงการเปลี่ยนแปลงของอุณหภูมิพื้นผิวและการลดความร้อน ของเมืองให้กับประชาชน เพื่อนำไปใช้ในการปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. หน่วยงานในพื้นที่นำระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์มาวิเคราะห์การใช้ที่ดิน/สิ่งปกคลุมดิน ดัชนีพีชพรรณ ความหนาแน่นของประชากร คาร์บอนไดออกไซด์ และอุณหภูมิพื้นผิว ที่เปลี่ยนแปลง พร้อมทั้งนำมาวางแผนจัดการพื้นที่ให้เกิดความสมดุล

2. ควรมีการอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดินที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวแก่ประชาชน เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจ และสามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้อง สามารถลดความร้อนของเมืองได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาเปรียบเทียบการเปลี่ยนแปลงการใช้ประโยชน์ที่ดิน ดัชนีพืชพรรณ ความหนาแน่นของประชากร และคาร์บอนไดออกไซด์ ที่มีผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นๆ เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนาพื้นที่เมือง
2. ควรศึกษาปัจจัยอื่น ๆ ที่ส่งผลต่ออุณหภูมิพื้นผิวเพื่อวิเคราะห์สาเหตุของการเพิ่มขึ้นของอุณหภูมิและความร้อนของเมืองอย่างรอบด้าน

เอกสารอ้างอิง

- ชัยพล กิรติกสิกร. (2560). *การศึกษาสภาพแวดล้อมเมืองด้วยข้อมูลภาพถ่ายดาวเทียม*.
ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ภัทรพร สร้อยทอง และคณะ. (2560). *การวิเคราะห์ปรากฏการณ์เกาะความร้อนและก๊าซเรือนกระจกในการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก*. ชลบุรี: มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศรีสอาด ตั้งประเสริฐ. (2537). *ระบบสารสนเทศภูมิศาสตร์เพื่อการประเมินค่าทรัพย์สินที่ดิน*.
กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ศุทธิณี ดนตรี และชาคริต โชติอมรศักดิ์. (2552). *ความสัมพันธ์ระหว่างอุณหภูมิพื้นผิวและรูปแบบการใช้ที่ดินจากข้อมูลระยะไกลในแอ่งเชียงใหม่-ลำพูน*. เชียงใหม่: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สำนักงานคณะกรรมการนโยบายเขตพัฒนาพิเศษภาคตะวันออก. (2563). *ส่องแนวโน้มความต้องการกำลังคนชลบุรี 5 ปี*. สืบค้น 29 พฤษภาคม 2563, จาก <https://www.eeco.or.th/pr/eec-hot-news-vol24>
- Chris, C. j. (2019). *Introduction to human geography: using ArcGIS online*. Redlands, California: Esri Press.
- Ivajnsic, D., et al. (2014). Geographically weighted regression of the urban heat island of a small City. *Applied Geography*, 53(2014), 341-353.
- Li, C., et al. (2018). Analysis of the spatiotemporally varying effects of urban spatial patterns on land surface temperatures. *Journal of Environmental Engineering and Landscape Management*, 26(3), 216-231.

- Liu, H., & Weng, Q. (2012). Enhancing temporal resolution of satellite imagery for public health studies: A case study of West Nile Virus outbreak in Los Angeles in 2007. *Remote Sensing of Environment*, (117), 57–71.
- Mohan, M. & Kandya, A. (2015). Impact of urbanization and land-use/land-cover change on diurnal temperature range: A case study of tropical urban airshed of India using remote sensing data. *Science of the Total Environment*, 506–507 (2015), 453–465.
- Noresah, M., et al. (2010). Modelling Urban Land Use Change Using Geographically Weighted Regression and the Implications for Sustainable Environmental Planning. *International Environmental Modelling and Software Society (iEMSs) 2010 International Congress on Environmental Modelling and Software Modelling for Environment's Sake*, Fifth Biennial Meeting, Ottawa, Canada. David A. Swayne, Wanhong Yang, A. A. Voinov, A. Rizzoli, T. Filatova (Eds.)
- Tran, D.X., et al. (2017). Characterizing the relationship between land use land cover change and land surface temperature. *ISPRS Journal of Photogrammetry and Remote Sensing*, 124(2017), 119–132.
- Zhang, X., et al. (2017). An urban heat island study in Nanchang City, China based on land surface temperature and social-ecological variables. *Sustainable Cities and Society*, 32(2017), 557–568.
- Zhang, Y., et al. (2015). Characterizing bi-temporal patterns of land surface temperature using landscape metrics based on sub-pixel classifications from Landsat TM/ETM+. *International Journal of Applied Earth Observation and Geoinformation*, 42(2015), 87–96.

ปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรส* LEGAL PROBLEMS ON UNMARRIED FATHERS

วรภัทร รัตนาพานิชย์

Warapat Ratanapanich

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Kasetsart University

Corresponding Author E-mail: E-mail: fsocwpr@ku.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาปัญหาของบิดานอกสมรสตามกฎหมายไทย 2. ศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรสระหว่างประเทศไทยกับประเทศเยอรมนี 3. พัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสที่เหมาะสม และการวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสารเปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศไทยและประเทศเยอรมัน วิเคราะห์ข้อมูลจากประมวลกฎหมาย ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้องและสรุปผล

ผลการวิจัยพบว่า 1. กฎหมายไทยมิได้บัญญัติบิดานอกสมรสเป็นการเฉพาะทำให้เกิดปัญหา คือ ปัญหาอำนาจปกครอง ทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม และปัญหาสิทธิของบิดานอกสมรสไม่สอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก 2. การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์บิดานอกสมรสตามกฎหมายไทยและกฎหมายเยอรมันพบว่า กฎหมายเยอรมันบัญญัติให้ศาลสั่งให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง ถ้าพิสูจน์ว่าตนเป็นบิดา และบิดานอกสมรสมีสิทธิ เช่น สิทธิในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร แต่กฎหมายไทยไม่บัญญัติบิดานอกสมรสทำให้เกิดความไม่เป็นธรรมและขัดหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก 3. พัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมดังนี้ 1) บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง ถ้าพิสูจน์ว่าตนเป็นบิดา 2) บิดานอกสมรสมีสิทธิในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร

คำสำคัญ: ปัญหาทางกฎหมาย; กฎหมายครอบครัว; บิดานอกสมรส

Abstract

The objectives of this research article were 1. studying on problems of unmarried fathers according with Thai law. 2. comparing and analysing problems of unmarried fathers between Thailand and Germany. 3. developing appropriate law of unmarried fathers. This research article was laws research conducting documentary research between Thai laws and Germany laws from code of law, textbooks, research papers, dissertations, relevant academic articles and then providing conclusions.

The research results showed that 1. Thailand had no law of unmarried fathers. Consequently, the problems of custody occurred and was unfair. And the rights of unmarried fathers were inconsistent for best custody of child. 2. comparing and analyzing problems of unmarried fathers between Thailand and Germany has found that German Civil Code established on unmarried fathers that had rights of custody if unmarried fathers could proofed themselves to be the father. And, unmarried fathers has rights of contact and providing personal circumstances. But Thai law had not established for unmarried fathers. Thus, there were unfair and conflict of best interest of child. 3. After developing the appropriate law of unmarried fathers concerning the best interest of child, The Civil and Commercial Code of Thailand should be amended as follows 1) unmarried fathers has right of custody if unmarried fathers could proof themselves to be the father. 2) unmarried fathers has rights of contact and providing child's personal circumstances.

Keywords: Legal Problems; Family Law; Unmarried Fathers

บทนำ

สถาบันครอบครัวถือเป็นสถาบันที่มีความสำคัญ เพราะเป็นสถาบันที่หล่อหลอมบุคคล เพื่อที่จะเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาประเทศ การสร้างครอบครัวเกิดจากการที่ชายและหญิงมาอยู่ร่วมกันเพื่อจัดตั้งครอบครัว แต่ในปัจจุบันการสร้างครอบครัวในสังคมมีความเปลี่ยนแปลงไปตามความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยี การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปทำให้เกิดการอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภรรยาเพื่อหลีกเลี่ยงความผูกพันทางด้านกฎหมาย การที่ชายและหญิงอยู่กันฉันท์สามีภรรยาโดยเปิดเผย แต่มิได้จดทะเบียนสมรสกันดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 บัญญัติว่า การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น ส่งผลให้บุตรที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้สมรสกับชายเป็นบุตร

ชอบด้วยกฎหมายของหญิงเท่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่า เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น (ปรีฉัตร ภูจิตร, 2562) และทำให้บุตรที่เกิดมาเป็นบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นบุตรนอกสมรส นอกจากนี้การที่บุตรจะต้องเสียสิทธิเพียงเพราะไม่มีฐานะตามกฎหมาย ยังส่งผลด้านลบต่อพฤติกรรมการเจริญเติบโตเพื่อเป็นบุคลากรที่มีคุณภาพของสังคม (ธรรนพ ภาชีผล, 2549)

สำหรับวิธีการเปลี่ยนบุตรนอกสมรสให้กลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา เพื่อให้ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายนั้นมีด้วยกันสามวิธี ดังที่ได้บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1547 บัญญัติว่า เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มีได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร แสดงว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้มีการรับรองบุตรเพื่อที่จะทำให้บุตรนอกสมรสเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดา การเปลี่ยนสถานะของบุตรนอกสมรสให้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของบิดานั้นมีด้วยกันสามวิธี คือ บิดามารดาได้มีการจดทะเบียนสมรสกันในภายหลังบิดาได้จดทะเบียนรับรองบุตร และศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

อย่างไรก็ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมิได้บัญญัติถึงเรื่องบิดานอกสมรสเป็นการเฉพาะทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายบางประการ คือ 1) ปัญหาอำนาจปกครองของบิดานอกสมรส เนื่องจากบิดานอกสมรสจะต้องสูญเสียอำนาจปกครองบุตรเพียงเพราะไม่มีฐานะบิดาตามกฎหมาย บิดานอกสมรสจึงไม่ได้รับความเป็นธรรมและ 2) ปัญหาสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดานอกสมรสกับบุตร เนื่องจากบิดานอกสมรสมิได้มีสถานะเป็นบิดาตามกฎหมาย บิดานอกสมรสจึงไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร ทำให้บุตรขาดไร้ผู้อุปการะและขาดความอบอุ่นจากบิดานอกสมรสจึงไม่สอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก ด้วยเหตุนี้ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวิจัยการเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรสของประเทศเยอรมนีมาใช้พัฒนาสิทธิของบิดานอกสมรสของประเทศไทย เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมันเป็นต้นแบบของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยและประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมนีเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพการศึกษาเปรียบเทียบและวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายบิดานอกสมรสตามกฎหมายไทย และเพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับบิดานอกสมรสที่เหมาะสม ผลการเปรียบเทียบสะท้อนให้เห็นถึงการคุ้มครองบิดานอกสมรสระหว่างประเทศเยอรมนีและประเทศไทย และการใช้กฎหมายเป็นเครื่องมือพัฒนาเรื่องบิดานอกสมรสโดยใช้กฎหมายเป็นกลไกขับเคลื่อนให้เกิดประโยชน์สูงสุดของเด็กและเกิดความเป็นธรรมแก่บิดานอกสมรส

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรสตามกฎหมายไทย
2. เพื่อศึกษาการเปรียบเทียบและการวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายบิดานอกสมรสระหว่างประเทศไทยกับประเทศเยอรมนี
3. เพื่อพัฒนากฎหมายเกี่ยวกับบิดานอกสมรสที่เหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยในเรื่องนี้เป็นการวิจัยทางนิติศาสตร์ เป็นการวิจัยเชิงเอกสารเปรียบเทียบกฎหมายระหว่างประเทศไทยและประเทศเยอรมนี

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ประมวลกฎหมาย ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

เก็บข้อมูลจากประมวลกฎหมาย ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้องและสรุปผลการศึกษาที่ทำให้เกิดแนวทางการคุ้มครองสิทธิของบิดานอกสมรสในประเทศไทย

การวิเคราะห์ข้อมูล

วิเคราะห์ข้อมูลจากประมวลกฎหมาย ตำรา งานวิจัย วิทยานิพนธ์ บทความที่เกี่ยวข้องและสรุปผลการศึกษาที่ทำให้เกิดแนวทางการคุ้มครองสิทธิของบิดานอกสมรสในประเทศไทย

ผลการวิจัย

1. ปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรส การที่ชายและหญิงอยู่กันฉันสามีภรรยาโดยเปิดเผย แต่มิได้จดทะเบียนสมรสกันดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1457 บัญญัติว่า การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น ส่งผลให้บุตรที่เกิดจากหญิงที่ไม่ได้สมรสกับชายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงเท่านั้น ตามที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่า เด็กเกิดจากหญิงที่มีได้มีการสมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่น และทำให้บุตรที่เกิดมาเป็นบุตรไม่ชอบด้วยกฎหมายหรือเป็นบุตรนอกสมรส (ปรีฉัตร ภูจิตร, 2562) นอกจากนี้บิดานอกสมรสต้องเสียสิทธิเพราะไม่มีฐานะตามกฎหมาย เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมิได้บัญญัติถึงบิดานอกสมรสเป็นการเฉพาะทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายบางประการ คือ 1) ปัญหาอำนาจปกครองของบิดานอกสมรส เนื่องจากบิดานอกสมรสต้องสูญเสียอำนาจปกครองบุตรเพียงเพราะไม่มีฐานะบิดาตามกฎหมายบิดานอกสมรสจึงไม่ได้รับความเป็นธรรมและ 2) ปัญหาสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดานอกสมรสกับบุตร เนื่องจากบิดานอกสมรสมิได้มีสถานะเป็นบิดาตามกฎหมายบิดานอก

สมรสไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร ทำให้บุตรขาดไร้ผู้อุปการะและขาดความอบอุ่น ถ้าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บัญญัติบิดานอกสมรสจะสอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

2. การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์กฎหมายบิดานอกสมรสระหว่างประเทศไทย และประเทศเยอรมนี

2.1 การจดทะเบียนรับรองบุตรประเทศเยอรมนี หากชายและหญิงมิได้จดทะเบียนสมรสกันตามกฎหมายให้อำนาจปกครองบุตรตกแก่หญิงมารดาโดยอัตโนมัติ และชายบิดานอกสมรสไม่มีอำนาจปกครองบุตรโดยอัตโนมัติ แต่บิดานอกสมรสมีสิทธิยื่นคำร้องจดทะเบียนรับรองบุตรได้โดยต้องมีหลักฐานแสดงว่าตนเป็นบิดาที่แท้จริง โดยบิดานอกสมรสยื่นคำร้องขอจดทะเบียนรับรองบุตรได้ที่สำนักงานสวัสดิการเยาวชนที่บิดานอกสมรสมีถิ่นที่อยู่ บิดานอกสมรสกับมารดาต้องให้ความยินยอมด้วยตนเองต่อสำนักงานสวัสดิการเยาวชน (The Youth Welfare Office) เมื่อสำนักงานสวัสดิการเยาวชนพิจารณาแล้วและมีคำสั่งให้มีการจดทะเบียนรับรองบุตรแล้ว ให้ถือว่าบุคคลนั้นเป็นบิดาชอบด้วยกฎหมายถ้ามีการจดทะเบียนรับรองบุตรก่อนการเกิดของบุตร ให้ชื่อของบิดาปรากฏบนสูติบัตรของบุตรได้ แต่ถ้ามีการจดทะเบียนรับรองบุตรภายหลังการเกิดของบุตร ต้องขอสูติบัตรฉบับใหม่เพื่อให้ชื่อของบิดาปรากฏบนสูติบัตรของบุตร แต่ถ้ามารดาไม่ให้ความยินยอมบิดานอกสมรสจะต้องฟ้องคดีต่อศาล (Mahdis, 2022) ประเทศไทยการจดทะเบียนรับรองบุตรนั้น บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของเด็กและมารดาเด็กในกรณีที่เด็กและมารดาเด็กไม่ได้มาให้ความยินยอมต่อหน้านายทะเบียน ให้นายทะเบียนแจ้งการขอจดทะเบียนของบิดาไปยังเด็กและมารดาเด็กในกรณีที่เด็กหรือมารดาเด็กคัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่ใช่บิดาหรือไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อาจให้ความยินยอมได้ การจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล เมื่อศาลได้พิพากษาให้บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรได้ และบิดาได้นำคำพิพากษาไปขอจดทะเบียนต่อนายทะเบียน

2.2 อำนาจปกครองของบิดาชอบด้วยกฎหมายกับมารดา ประเทศเยอรมนี อำนาจปกครองบุตรในประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน (B.G.B.S) กำหนดให้บิดากับมารดามีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประการ คือ 1) อำนาจในการดูแลตัวบุตรผู้เยาว์ และ 2) อำนาจในการดูแลทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ โดยทั่วไปแล้วบิดาและมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองร่วมกัน (มาตรา 1621 (1) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน) โดยมีการกำหนดแนวทางการใช้อำนาจปกครองเป็นความรับผิดชอบส่วนตัวและบิดามารดาต้องมีความยินยอมร่วมกันโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก (มาตรา 1627 ประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมัน) ประเทศไทย บิดากับมารดามีอำนาจปกครองบุตร โดยอำนาจปกครองบุตรแบ่งออกเป็น 1) การใช้อำนาจปกครองของบิดาเหนือตัวบุตรและ 2) ทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ เนื่องจากบุตรผู้เยาว์เป็นผู้ที่ถูก

จำกัดสิทธิโดยกฎหมายเพราะยังไม่สามารถดูแลตนเองได้รัฐจึงต้องกำหนดให้มีผู้คุ้มครองชั่วคราว จนกว่าบุตรจะบรรลุนิติภาวะ

2.3 สิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดาชอบด้วยกฎหมายมารดากับบุตร ประเทศเยอรมนี บิดาชอบด้วยกฎหมายและมารดามีสิทธิต่าง ๆ เช่น สิทธิในการควบคุมดูแลอบรมสั่งสอน สิทธิในการกำหนดที่อยู่อาศัย สิทธิในการติดต่อของบุตร สิทธิในการให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร และมีสิทธิในการเรียกตัวบุตรกลับคืนจากบุคคลที่ไม่สิทธิยึดถือบุตรไว้ตามกฎหมาย (Markard, 2015) นอกจากนี้บิดามารดามีสิทธิในการดูแลทรัพย์สินของบุตรผู้เยาว์ซึ่งเป็นทรัพย์สินที่ได้รับพินัยกรรมหรือการให้โดยเสนหาบิดามารดามีสิทธิร่วมกันในการดูแลทรัพย์สินของบุตรและให้นำทรัพย์สินของบุตรมาใช้ในการอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นลำดับแรก หากรายได้ของบิดามารดาไม่เพียงพอในการดำรงชีพก็อาจนำรายได้ของบุตรมาใช้ได้เท่าที่จำเป็น โดยสิทธิใช้รายได้นี้จะสิ้นไปเมื่อบุตรบรรลุนิติภาวะ (วรพรรณ ชังพิชิต, 2533)

ประเทศไทย บุตรซึ่งยังไม่บรรลุนิติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครองของบิดามารดา โดยมีมาตรา 1567 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รองรับสิทธิของบิดามารดาซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครอง คือ 1) กำหนดที่อยู่ของบุตร เมื่อบุตรยังเป็นทารกหรืออยู่ในวัยเด็กก็ต้องพึ่งพาบิดามารดาเป็นหลัก จำเป็นต้องได้รับการสั่งสอน 2) ทำโทษบุตรตามสมควรเพื่อว่ากล่าวสั่งสอน โดยทำโทษตามสมควร 3) ให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานะานุรูป เป็นการใช้อำนาจปกครองให้บุตรเตรียมความพร้อมในการประกอบอาชีพในอนาคต ทั้งนี้การทำงานต้องอยู่ในวิสัยที่ทำได้และเหมาะสมแก่สภาพความเป็นอยู่ 4) เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย ผู้ใช้อำนาจปกครองย่อมมีสิทธิในตัวของบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย การที่กฎหมายกำหนดให้เป็นการรับรองสิทธิที่จะใช้ยื่นต่อบุคคลภายนอก หากผู้ใดที่กักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย บิดามารดามีสิทธิเรียกคืนบุตรจากบุคคลนั้น เช่น บิดาที่มีได้จดทะเบียนสมรสกับมารดา หรือมารดาที่กักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย เป็นอำนาจเพื่อป้องกันมิให้บุตรตกอยู่ในสภาพที่อาจได้รับอันตรายต่อร่างกาย สุขภาพ หรือจิตใจ (ภาสกร ญาณสุธี, 2547)

2.4 อำนาจปกครองของบิดานอกสมรส ประเทศเยอรมนี ในอดีตเมื่อชายและหญิงมิได้สมรสในเวลาบุตรเกิด มารดาเป็นผู้มีอำนาจปกครองบุตรแต่ผู้เดียว แต่บิดานอกสมรสไม่ได้มีอำนาจปกครองโดยศาลรัฐธรรมนูญแห่งสหพันธรัฐเยอรมนีก่อให้เกิดการเริ่มต้นกฎหมายเกี่ยวกับอำนาจปกครองของบิดานอกสมรสที่มีต่อบุตร โดยบุตรประสงค์ที่จะดำรงชีวิตครอบครัวกับบิดานอกสมรสและมารดา แต่ถูกกีดกันโดยมารดาที่มีอำนาจปกครองเช่นนี้เป็นการใช้อำนาจปกครองโดยไม่ได้คำนึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก ดังนั้นหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กถูกรวมเข้าไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งเกี่ยวกับบิดานอกสมรสอย่างชัดเจน (Dethloff, 2021) ต่อมาเมื่อวันที่ 19 พฤษภาคม 2014 ประเทศเยอรมนีมีการบังคับใช้กฎหมายใหม่ที่ปฏิรูปการดูแลบุตรของบิดานอกสมรส โดยมีการแก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 1626a วรรคหนึ่งแห่งประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมนี โดยกำหนดให้บิดานอกสมรสและมารดามีอำนาจปกครองร่วมกันในกรณีอย่างหนึ่ง

อย่างใดมีดังนี้ คือ 1) บิดานอกสมรสกับมารดามีความตกลงร่วมกันใช้อำนาจปกครองร่วมกัน 2) บิดานอกสมรสจดทะเบียนสมรสกับมารดา 3) ศาลครอบครัวมีคำพิพากษาให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ในกรณีที่มารดามีความประพฤติไม่เหมาะสม (Daniela, 2020) และ มาตรา 1626a วรรค 2 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งเยอรมันโดยกำหนดให้มารดามีสิทธิในการเลี้ยงดูบุตรและเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบุตร แต่ต้องไม่ละเมิดสิทธิความเป็นบิดาของชาย ถ้าบิดานอกสมรสต้องการอำนาจปกครองให้บิดานอกสมรสยื่นคำร้องต่อสำนักงานสวัสดิการเยาวชน บิดานอกสมรสมีหน้าที่ในการพิสูจน์ว่าตนเป็นบิดาผู้ให้กำเนิดให้ศาลครอบครัวคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญแต่มารดามีสิทธิคัดค้านและถ้าคัดค้านของมารดามีเหตุอันสมควร ให้ศาลครอบครัวมีคำสั่งให้มารดามีอำนาจปกครองบุตรแต่เพียงผู้เดียว (Dethloff, 2021) นอกจากนี้ มาตรา 155a แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการดำเนินคดีในเรื่องครอบครัวและเรื่องเขตอำนาจศาลที่ไม่มีการโต้แย้ง (Act on Proceeding in Family Matters and in Matters of Non-contentious Jurisdiction) กำหนดให้มีการเร่งรัดในการดำเนินคดีของบิดานอกสมรส เพื่อให้สอดคล้องกับมาตรา 1626a แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมัน และบิดานอกสมรสมีสิทธิยื่นคำร้องใช้อำนาจปกครองร่วมกับมารดา และก่อนศาลครอบครัวมีคำพิพากษาต้องมีการสืบพยานหลักฐานจากหน่วยงานสวัสดิการเยาวชนเสียก่อน โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก (Daniela, 2020)

ประเทศไทยวิธีการเปลี่ยนบุตรนอกสมรสให้กลายเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นบิดา เพื่อให้ได้รับสิทธิเช่นเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายนั้นมีด้วยกันสามวิธี ดังที่ได้บัญญัติไว้ในมาตรา 1547 คือ เด็กเกิดจากบิดามารดาที่ได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อ 1) บิดามารดาได้สมรสกันในภายหลังหรือ 2) บิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือ 3) ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร (ธรรนพ ภาชีผล, 2549) สำหรับกรณีที่มารดาได้สมรส มารดาแต่ผู้เดียวเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโดยอัตโนมัติ แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีการรองรับอำนาจปกครองของบิดานอกสมรสกับบุตรผู้เยาว์ บิดานอกกฎหมายจึงไม่มีอำนาจปกครองบุตร โดยปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 3780/2543 โจทก์จำเลยอยู่กินด้วยกันโดยไม่จดทะเบียนสมรส ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1546 บัญญัติว่าเด็กเกิดจากหญิงที่ได้มีการสมรสกับชายให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น ดังนั้นจึงถือได้ว่าเด็กชาย จ นั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา 1566 วรรคหนึ่ง คือต้องอยู่กับโจทก์ซึ่งเป็นมารดาฝ่ายเดียว เมื่อจำเลยมิได้เป็นบิดาตามความหมายของมาตรา 1566 การตกลงระหว่างโจทก์จำเลยที่ให้เด็กชาย จ. อยู่ในความตกลงของจำเลยจึงไม่ผูกพันเป็นเหตุให้จำเลยมีอำนาจปกครองเด็กชาย จ ตามมาตรา 1566 วรรคสอง (6) จำเลยจึงไม่มีสิทธิที่จะกำหนดที่อยู่ของเด็กชาย จ ให้อยู่กับตนตาม มาตรา 1567 (1) ได้โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องเรียกให้จำเลยส่งมอบเด็กชาย จ คืนจากจำเลยตาม มาตรา 1567 (4) จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวทำให้บิดานอกสมรสต้องสูญเสียอำนาจปกครองบุตรเพียงเพราะไม่มีฐานะบิดาตามกฎหมาย บิดานอกสมรสจึงไม่ได้รับความเป็นธรรมและการที่

บิดานอกสมรสไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร ทำให้บุตรขาดไร้ผู้อุปการะและขาดความอบอุ่นจึงไม่สอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

2.5 สิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดานอกสมรสกับบุตร ประเทศเยอรมนี เมื่อวันที่ 13 กรกฎาคม ปี 2013 มีการแก้ไขเพิ่มเติมมาตรา 1686a แห่งประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมัน ทำให้ลดปัญหาความแตกต่างระหว่างบิดาชอบด้วยกฎหมายกับบิดานอกสมรส และส่งเสริมความเสมอภาคซึ่งเป็นสิทธิขั้นพื้นฐานที่รัฐธรรมนูญต้องการให้เกิดความเป็นธรรมแก่บิดานอกสมรส ดังนั้นสิทธิของบิดานอกสมรสควรจะได้รับสิทธิเช่นเดียวกับบิดาชอบด้วยกฎหมาย (Council of Europe, 2015) มาตรา 1686a กำหนดให้บิดานอกสมรสมีสิทธิในการติดต่อและมีสิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรผู้เยาว์ (Daniela, 2020) และรับรองสิทธิและหน้าที่ของบิดานอกสมรส มีดังนี้ บิดานอกสมรสซึ่งเป็นผู้ให้กำเนิดมีสิทธิต่อบุตรดังนี้ 1) บิดานอกสมรสมีสิทธิในการติดต่อบุตรเพื่อทำให้เกิดประโยชน์สูงสุดของเด็ก และ 2) บิดานอกสมรสมีสิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรตามสมควร โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก (มาตรา 1686a (1) และ 3) ให้นำหน้าที่ของบิดาชอบด้วยกฎหมายมาปรับใช้กับบิดานอกสมรส โดยให้นำมาตรา 1684 (2) (3) และ (4) มาปรับใช้กับบิดานอกสมรสโดยอนุโลม (มาตรา 1686a (2)) กล่าวคือ มาตรา 1684 (2) ให้บิดานอกสมรสมีหน้าที่ดเว้นการกระทำที่อาจทำให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดาหรือความยากลำบากในการเลี้ยงดูของมารดา และมาตรา 1684 (3) ให้ศาลครอบครัวมีอำนาจพิจารณาขอบเขตของสิทธิในการติดต่อและรายละเอียดที่บิดานอกสมรสติดต่อบุตร และมาตรา 1684 (4) บิดานอกสมรสมีหน้าที่ไม่ใช่สิทธิในการติดต่อที่เป็นอันตรายต่อบุตร ให้ศาลครอบครัวมีอำนาจจำกัดสิทธิในการติดต่อเพียงเท่าที่จำเป็นหรือมีคำสั่งไม่อนุญาตให้สิทธิในการติดต่อก็ได้ โดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของเด็ก นอกจากนี้มาตรา 1685 (2) รับรองสิทธิของปู่ย่าตายายให้มีสิทธิติดต่อผู้เยาว์ หรือบุคคลที่ความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผู้เยาว์ อาจจะเป็นความสัมพันธ์ทางสังคมหรือความสัมพันธ์ทางครอบครัว บุคคลที่อยู่กินฉันท์สามีภริยาแต่ไม่ได้จดทะเบียนสมรสนั้นมีสิทธิติดต่อผู้เยาว์ โดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ อย่างไรก็ตามปู่ย่าตายายที่ต้องการติดต่อกับผู้เยาว์ ให้ปู่ย่าตายายมีสิทธิในการติดต่อกับผู้เยาว์ แต่การใช้สิทธิในการติดต่อนั้นต้องไม่เป็นอันตรายต่อผู้เยาว์

ประเทศไทยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยไม่มีการรองรับสิทธิหน้าที่ของบิดานอกสมรสกับบุตรผู้เยาว์ ทำให้เกิดปัญหาสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดานอกสมรสกับบุตร เนื่องจากบิดานอกสมรสมิได้มีสถานะเป็นบิดาตามกฎหมาย บิดานอกสมรสจึงไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร ทำให้บุตรขาดไร้ผู้อุปการะและขาดความอบอุ่นจากบิดานอกสมรส จึงไม่เป็นธรรมแก่บิดานอกสมรส

ประเทศไทยมีความเหมือนกับประเทศเยอรมนี คือ 1) กฎหมายกำหนดให้บิดาชอบด้วยกฎหมายกับมารดามีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ โดยแบ่งออกเป็น 2 ประการ ได้แก่ อำนาจในการดูแลตัวบุตร และ อำนาจในการดูแลทรัพย์สินของบุตร 2) โดยทั่วไปแล้วบิดาชอบด้วย

กฎหมายและมารดาเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองร่วมกัน แต่กรณีที่มีมารดาได้สมรส มารดาแต่ผู้เดียวเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโดยอัตโนมัติ โดยบิดานอกกฎหมายไม่มีอำนาจปกครองบุตร 3) หากชายและหญิงมิได้จดทะเบียนสมรส ให้อำนาจปกครองบุตรตกแก่หญิงมารดา และบิดานอกสมรสไม่มีอำนาจปกครองบุตร แต่บิดานอกสมรสมีสิทธิยื่นคำร้องจดทะเบียนรับรองบุตรได้

ประเทศไทยมีความแตกต่างกับประเทศเยอรมนี คือ 1) ประเทศเยอรมนี โดยทั่วไปแล้วบิดานอกกฎหมายไม่มีอำนาจปกครองบุตร บิดานอกสมรสและมารดามีอำนาจปกครองบุตรผู้เยาว์ร่วมกันได้ ถ้าเป็นกรณีอย่างใดอย่างหนึ่ง คือ บิดานอกสมรสกับมารดาที่มีความตกลงร่วมกันใช้อำนาจปกครองร่วมกันหรือบิดานอกสมรสจดทะเบียนสมรสกับมารดา หรือศาลครอบครัวมีคำพิพากษาให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครองบุตรในกรณีที่มีมารดาที่มีความประพฤติไม่เหมาะสม แต่ประเทศไทยไม่มีการรองรับอำนาจปกครองของบิดานอกสมรส หากบิดานอกสมรสต้องการอำนาจปกครองก็ต้องสมรสกับมารดาหรือจดทะเบียนรับรองบุตรหรือศาลมีคำพิพากษาให้เป็นบิดาชอบด้วยกฎหมาย 2) ประเทศเยอรมนีรับรองให้บิดานอกสมรสมีสิทธิและหน้าที่ เช่น สิทธิในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตรตามสมควร หน้าที่ดเว้นกระทำที่อาจทำให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดา หน้าที่ไม่ใช่สิทธิในการติดต่อเป็นอันตรายต่อบุตร แต่ประเทศไทยไม่มีการรองรับสิทธิและหน้าที่ของบิดานอกสมรส 3) ประเทศเยอรมนีรับรองให้ปู่ย่าตายายมีสิทธิในการติดต่อเด็ก โดยการใช้สิทธิในการติดต่อนั้นต้องไม่เป็นอันตรายต่อเด็ก แต่ประเทศไทยไม่มีการรองรับสิทธิของปู่ย่าตายายในการติดต่อเด็ก

3. พัฒนากฎหมายเกี่ยวกับบิดานอกสมรสที่เหมาะสม เมื่อวิเคราะห์และเปรียบเทียบกฎหมายผู้สูงอายุในประเทศเยอรมันกับประเทศไทย สำหรับบิดานอกสมรสนั้น ประเทศไทยควรนำเรื่องกฎหมายบิดานอกสมรสในประเทศเยอรมนีมาพัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสในประเทศไทย โดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก (Best Interest of the Child) เป็นสำคัญ โดยคำว่าหลักประโยชน์สูงสุดหมายถึงสิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่รอดภายใต้การครอบงำของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ให้การรับรองหรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก (วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2537) ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีดังนี้ 1) บิดานอกสมรสยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งบิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง ถ้าบิดานอกสมรสพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นบิดาผู้ให้กำเนิด 2) บิดานอกสมรสมีสิทธิและหน้าที่ เช่น สิทธิในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร หน้าที่ดเว้นกระทำที่ก่อให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดา หน้าที่ไม่ใช่สิทธิในการติดต่อที่เป็นอันตรายต่อบุตร

อภิปรายผลการวิจัย

1. เมื่อประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีได้บัญญัติถึงบิดานอกสมรสเป็นการเฉพาะทำให้เกิดปัญหาทางกฎหมายบางประการ คือ 1) ปัญหาอำนาจปกครองของบิดานอกสมรส เนื่องจากบิดานอกสมรสต้องสูญเสียอำนาจปกครองบุตรเพียงเพราะไม่มีฐานะบิดาตามกฎหมาย บิดานอกสมรสจึงไม่ได้รับความเป็นธรรมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยให้บิดานอกสมรสมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง โดยบิดานอกสมรสต้องแสดงหลักฐานว่าตนเป็นบิดา 2) ปัญหาสิทธิและหน้าที่ระหว่างบิดานอกสมรสกับบุตร เนื่องจากบิดานอกสมรสมิได้มีสถานะเป็นบิดาตามกฎหมาย บิดานอกสมรสไม่มีหน้าที่ตามกฎหมาย เช่น อุปการะเลี้ยงดูและให้การศึกษาแก่บุตร ทำให้บุตรขาดไร้ผู้อุปการะและขาดความอบอุ่น จึงไม่เป็นธรรมแก่บิดานอกสมรส ดังนั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดของเด็กและให้เกิดความเป็นธรรมแก่บิดานอกสมรส ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์รองรับสิทธิหน้าที่ระหว่างบิดานอกสมรสกับบุตร

2. การเปรียบเทียบและการวิเคราะห์กฎหมายเกี่ยวกับบิดานอกสมรสระหว่างประเทศไทยและประเทศเยอรมนี พบว่า 1) ความเหมือนกันของประเทศเยอรมนีและประเทศไทย คือ บิดาชอบด้วยกฎหมายและมารดามีอำนาจปกครองร่วมกันและอำนาจปกครองแบ่งเป็นอำนาจปกครองเหนือตัวบุตรกับอำนาจปกครองเหนือทรัพย์สินของบุตร และ 2) ความแตกต่างกันของประเทศเยอรมนีและประเทศไทย คือ 1) ประเทศเยอรมนีบิดานอกสมรสอาจยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง ถ้าบิดานอกสมรสพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นบิดาผู้ให้กำเนิดทำให้เกิดความเป็นธรรมแก่บิดานอกสมรส ในขณะที่ประเทศไทย บิดานอกสมรสไม่มีอำนาจปกครองบุตรเนื่องจากบิดานอกสมรสถูกตัดอำนาจปกครองไปโดยอัตโนมัติตามมาตรา 1546 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยและ 2) ประเทศเยอรมนีบิดานอกสมรสมีสิทธิหน้าที่ เช่น สิทธิในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร หน้าที่งดเว้นกระทำที่ก่อให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดา หน้าที่ไม่ใช้สิทธิในการติดต่อที่เป็นอันตรายต่อบุตรโดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กในขณะที่ประเทศไทยไม่มีบัญญัติสิทธิหน้าที่ของบิดานอกสมรสทำให้ไม่สอดคล้องกับหลักประโยชน์สูงสุดของเด็ก

3. พัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสที่เหมาะสมโดยคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กประเทศไทยควรจะใช้กฎหมายเกี่ยวกับบิดานอกสมรสตามประเทศเยอรมนีซึ่งเป็นประเทศต้นแบบของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย ควรจะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยดังนี้ 1) บิดานอกสมรสยื่นคำร้องต่อศาลให้มีคำสั่งให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง ถ้าบิดานอกสมรสพิสูจน์ได้ว่าตนเป็นบิดาผู้ให้กำเนิด 2) บิดานอกสมรสมีสิทธิและหน้าที่ เช่น ในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของบุตร หน้าที่งดเว้นกระทำที่ก่อให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดา หน้าที่ไม่ใช้สิทธิในการติดต่อที่เป็นอันตรายต่อบุตร

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากการวิจัยแสดงให้เห็นถึงปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรส (ตามตารางที่ 1) ซึ่งเป็นการสนับสนุนว่ามีปัญหาทางกฎหมายของบิดานอกสมรสเกิดขึ้น กล่าวคือ ปัญหาอำนาจปกครองของบิดานอกสมรส และสิทธิหน้าที่ของบิดานอกสมรส สำหรับกรณีที่มารดาได้สมรส มารดาแต่ผู้เดียวเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองโดยอัตโนมัติ แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่มีการรองรับอำนาจปกครองของบิดานอกสมรสกับบุตรผู้เยาว์ บิดานอกกฎหมายจึงไม่มีอำนาจปกครองบุตรโดยปรากฏในคำพิพากษาฎีกาที่ 3780/2543 จากคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวชายหญิงอยู่กินฉันท์สามีภริยาโดยไม่จดทะเบียนสมรส เด็กเกิดจากหญิงให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น ทำให้บิดานอกสมรสต้องสูญเสียอำนาจปกครองบุตรเพียงเพราะไม่มีฐานะบิดาตามกฎหมาย การที่ประมวลแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยมีความแตกต่างระหว่างบิดาชอบด้วยกฎหมายกับบิดานอกสมรสทำให้เกิดความไม่เป็นธรรม ด้วยเหตุนี้การที่นำกฎหมายบิดานอกสมรสของประเทศเยอรมนีมาใช้พัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสของประเทศไทย เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งของเยอรมันเป็นต้นแบบของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทยและประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศไทยเยอรมนีเป็นกฎหมายที่มีประสิทธิภาพ และพัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสในประเทศไทยต้องคำนึงถึงหลักประโยชน์สูงสุดของเด็กเป็นสำคัญ โดยหลักประโยชน์สูงสุดหมายถึงสิทธิประโยชน์ของเด็กทั้งปวงที่พึงมีพึงได้ในฐานะที่เกิดมาและมีชีวิตอยู่รอดภายใต้กรอบของอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็กที่ให้การรับรองหรือโดยสามัญสำนึกของวิญญูชนทั่วไปย่อมเห็นได้ว่าเป็นสิทธิประโยชน์ของเด็ก

ตารางที่ 1 ตารางเปรียบเทียบปัญหาทางกฎหมายบิดานอกสมรสตามกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของประเทศเยอรมนี

ประเด็น	ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของประเทศไทย	ประมวลกฎหมายแพ่งของประเทศเยอรมัน	สิ่งที่แก้ไขเพิ่มเติมหรือพัฒนา
1. อำนาจปกครองของบิดานอกสมรส	ไม่มี	บิดานอกสมรสยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครองร่วมกัน โดยบิดานอกสมรสมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าเป็นบิดาผู้ให้กำเนิด	บิดานอกสมรสยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครองร่วมกัน โดยบิดานอกสมรสมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าเป็นบิดาผู้ให้กำเนิด
2. สิทธิของบิดานอกสมรส	ไม่มี	- บิดานอกสมรสมีสิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ตามสมควร - บิดานอกสมรสมีสิทธิในการติดต่อ	- บิดานอกสมรสมีสิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้เยาว์ตามสมควร - บิดานอกสมรสมีสิทธิในการติดต่อ
3. หน้าที่ของบิดานอกสมรส	ไม่มี	- บิดานอกสมรสมีหน้าที่งดเว้นกระทำการที่อาจทำให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดา - บิดานอกสมรสมีหน้าที่ไม่ใช้สิทธิในการติดต่อเป็นอันตรายต่อบุตร	- บิดานอกสมรสมีหน้าที่งดเว้นกระทำการที่อาจทำให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ระหว่างบุตรกับมารดา - บิดานอกสมรสมีหน้าที่ไม่ใช้สิทธิในการติดต่อเป็นอันตรายต่อบุตร

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

โดยควรจะแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 มีดังต่อไปนี้

1. บิดานอกสมรสยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อขอให้ศาลสั่งให้บิดานอกสมรสมีอำนาจปกครอง โดยบิดานอกสมรสมีหน้าที่ในการพิสูจน์ให้ศาลเชื่อว่าเป็นบิดาผู้ให้กำเนิด
2. สิทธิหน้าที่ของบิดานอกสมรส เช่น สิทธิในการติดต่อ สิทธิให้ข้อมูลส่วนบุคคลของ บุตรผู้เยาว์ตามสมควร หน้าที่งดเว้นกระทำได้ที่อาจทำให้เกิดความยากลำบากในความสัมพันธ์ ระหว่างบุตรผู้เยาว์กับมารดา หน้าที่ไม่ใช่สิทธิในการติดต่อเป็นอันตรายต่อบุตร
3. ปู่ย่าตายายมีสิทธิในการติดต่อกับผู้เยาว์ แต่การใช้สิทธิในการติดต่อต้องไม่เป็นอันตรายต่อผู้เยาว์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. ควรจะมีหน่วยงานผู้รับผิดชอบตรวจสอบพยานหลักฐานของบิดานอกสมรสเสีย ก่อนที่บิดานอกสมรสจะยื่นคำร้องขอให้ศาลสั่งให้มีอำนาจปกครอง
2. ควรจะจัดอบรมให้ความรู้ ส่งเสริมและพัฒนากฎหมายบิดานอกสมรสที่เหมาะสม และเป็นประโยชน์แก่ประชาชน

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับงานวิจัยนี้ อาจมีข้อจำกัดบางประการเนื่องจากเอกสารของประเทศเยอรมนีที่เป็นภาษาอังกฤษมีจำนวนน้อย ผู้วิจัยจึงเน้นศึกษาจากประมวลกฎหมายแพ่ง อย่างไรก็ตาม ผู้วิจัยได้มีข้อเสนอแนะการวิจัยในครั้งต่อไป คือ การแก้ไขปัญหตามกฎหมายของคู่สมรสเพศเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- ธรรนพ ภาชีผล. (2549) *การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร: ศึกษาหลักเกณฑ์ วิธีการฟ้องคดีและการนำสืบถึงความเป็นบิดาของบุตร* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขา นิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ปริฉัตร ภูจิตร. (2562). ปัญหาจากการจดทะเบียนรับรองบุตรตามกฎหมาย. *วารสารการบริหารปกครอง*, 8(1), 62-79.
- ภาสกร ญาณสุธี. (2547). *The Principal Law กฎหมายว่าด้วยครอบครัว*. กรุงเทพฯ: อทตยา มิเลนเนียม.
- วรพรรณ ชังพิชิต. (2533). *อำนาจปกครองบุตรภายหลังการหย่า* (วิทยานิพนธ์นิติศาสตรมหาบัณฑิต สาขานิติศาสตร์). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. (2537). มาตรฐานการปฏิบัติต่อเด็กที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก. *วารสารตุลพาห*, 41(5), 62-79.

- Amiri, M. (2022). *Child Custody in Germany*. Retrieved September 20, 2022, from <https://handbookgermany.de/en/child-custody>
- Council of Europe. (2015). *Equality and shared parental responsibility: the role of Fathers*. Retrieved January 20, 2020, from <https://assembly.coe.int/nw2x>
- Daniela, K.P. (2020). Family law in Germany: overview. Retrieved June 20, 2020, from <https://uk.practicallaw.thomsonreuters.com/8-575>
- Dethloff, N. (2021). National Report: Germany. Retrieved September 20, 2022, from <http://ceflonline.net/wp-content/uploads/Germany-Parental>
- Markard, N. (2015). Parenting and legal family formats in Germany. Retrieved January 20, 2020, from www.LawsAndFamilies.eu/LawsAndFamilies-DE-Section3

แนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง
ด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ*
GUIDELINES FOR THE ADMINISTRATION OF EDUCATIONAL SUFFICIENCY
ECONOMYPHILOSOPHY LEARNING CENTER IN SECONDARY SCHOOL
IN NORTH PART OF THAILAND

วรวัตติ กิตติวงศ์, วิทยา จันทร์ศิลา, สธิรพร ชาวนชัย

Worrawat Kitiwong, Wittaya Jansila, Sathiraphorn Chaowchai

มหาวิทยาลัยนเรศวร

Naresuan University

Corresponding Author E-mail: E-mail: worrawat@nu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ บทความวิจัยนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ด้วยการศึกษาค้นคว้า ศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีการปฏิบัติที่ดี (best Practice) และสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลในการวิจัย ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและบุคลากรในโรงเรียนที่ผ่านการรับรองเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาที่มีผลการปฏิบัติที่ดีจำนวน 3 แห่ง จำนวน 23 คน และผู้ทรงคุณวุฒิ จำนวน 5 คน ได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสังเคราะห์เอกสาร แบบสัมภาษณ์สำหรับศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (best Practice) และแบบสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ โดยพิจารณาหาค่าความตรงเชิงเนื้อหา ระหว่าง 0.67 – 1.00 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัยพบว่า แนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ มีประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นที่ 1 บริบทที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ ประเด็นที่ 2 ปัจจัยนำเข้า ประเด็นที่ 3 กระบวนการบริหาร ประเด็นที่ 4 ผลลัพธ์

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร; ศูนย์การเรียนรู้; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

The purpose of this research article is to study the management guidelines for learning centers based on the philosophy of sufficiency economy in education in secondary schools in the northern region. This research article is a qualitative research. By studying documents Study from schools that have best practices and interview experts. The group of people providing information in the research includes: Educational institution administrators and personnel in schools certified as learning centers according to the philosophy of sufficiency economy in education with good results, totaling 23 people, and 5 experts, obtained by Choose specifically The tool used for data collection was document synthesis. Interview form for studying schools with best practices and interview form with experts regarding Guidelines for managing learning centers according to the philosophy of sufficiency economy in education in secondary schools in the northern region by considering content validity between 0.67 - 1.00. Data were analyzed using content analysis (Content Analysis).

The research results found that Guidelines for managing learning centers according to the philosophy of sufficiency economy in education in secondary schools in the northern region. There are 4 important issues: Issue 1: Conducive context for being a learning center. Issue 2: Input factors. 3. Administrative process. Issue 4. Results.

Keywords: Management guidelines; Learning Center; Philosophy of Sufficiency Economy

บทนำ

ความเจริญก้าวหน้าของโลกในยุคปัจจุบันมีการพัฒนาประเทศอย่างรอบด้านทั้งด้าน วัตถุ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง สิ่งแวดล้อม แนวคิดหรือหลักการซึ่งถือเป็นต้นแบบของการ ขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความยั่งยืนที่ได้รับการกล่าวถึงในปัจจุบัน คือ เศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) แนวพระราชดำริของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิ พลอดุลยเดชมหาราชบรมนาถบพิตร รัชกาลที่ 9 แห่งราชวงศ์จักรีทรงมีพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตให้แก่พสกนิกรชาวไทยมาโดยตลอดนับตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤติการณ์ทาง เศรษฐกิจ คำว่า เศรษฐกิจพอเพียงปรากฏเป็นที่รู้จักและคุ้นเคยของประชาชนคนไทย รัฐบาลได้น้อมนำเอาหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นหัวใจสำคัญในการพัฒนาประเทศ ได้ กำหนดทิศทางการพัฒนาประเทศภายใต้แนวคิดประเทศไทย 4.0 ที่เน้นการพัฒนาที่สมดุลบน

พื้นฐานแนวคิดหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่ Value-Based Economy หรือ เศรษฐกิจที่ขับเคลื่อนด้วยนวัตกรรม โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ.2561 – 2580) ภายใต้วิสัยทัศน์ ประเทศไทยมีความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน เป็นประเทศพัฒนาแล้วด้วยการพัฒนา ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงนำไปสู่การพัฒนาให้คนไทยมีความสุขและตอบสนองต่อการบรรลุซึ่งผลประโยชน์แห่งชาติในการที่จะพัฒนาคุณภาพชีวิตสร้างรายได้ระดับสูง เป็นประเทศที่พัฒนาแล้วและสร้างความสุขของคนไทย สังคมมีความมั่นคง เสมอภาคและเป็นธรรม ประเทศสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจเปลี่ยนประเทศรายได้ปานกลางไปสู่ประเทศที่มีรายได้สูงได้ (คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ, 2560) ดังนั้น การน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาเป็นแนวทางการดำเนินชีวิตของคนไทย จึงนับว่าเป็นสิ่งสำคัญต่อการพัฒนาประเทศในปัจจุบันสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในทุกมิติ

กระทรวงศึกษาธิการได้เริ่มต้นดำเนินการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 เป็นต้นมา โดยได้ร่วมมือกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน เช่น คณะทำงานขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาภายใต้คณะกรรมการขับเคลื่อนเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน และโครงการวิจัยเศรษฐกิจพอเพียง สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์จัดการประชุมอบรมเชิงปฏิบัติการเพื่อจัดทำแผนการจัดการเรียนการสอนสำหรับครู นำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้หลักเศรษฐกิจพอเพียง โดยเผยแพร่ไปทั่วประเทศและมีการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่สถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง โดยกำหนดให้สถานศึกษาที่มีความพร้อมพัฒนาเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่มีความประสงค์จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีศักยภาพที่จะเป็นที่เลี้ยงขยายผลไปสู่แก่สถานศึกษาอื่น ๆ ในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเข้าสู่สถานศึกษาด้วยการเป็นสถานที่ศึกษา ดูงานเกี่ยวกับการจัดการศึกษาตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง มีบุคลากรที่สามารถเป็นวิทยากร ไม่ว่าจะเป็นผู้บริหาร ครู หรือนักเรียนแกนนำ เป็นพี่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาอื่น ๆ ที่สนใจได้ และมีผลงานเชิงประจักษ์ว่าสามารถช่วยพัฒนาสถานศึกษาอื่นให้ผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงได้ (ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง, 2563)

จากการศึกษาเกี่ยวกับการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ในการเป็นศูนย์การเรียนรู้ นั้น พบข้อจำกัดบางประการ สถานศึกษาส่วนใหญ่มีแนวทางการดำเนินงานพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาที่แตกต่างกันตามบริบทของแต่ละแห่ง แต่ไม่มีแนวทางการดำเนินงานที่ชัดเจน จากรายงานสภาพปัญหาของคณะกรรมการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงปีการศึกษา 2560 พบว่าการดำเนินงานไม่มีความยั่งยืนเมื่อมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหรือผู้รับผิดชอบโครงการแล้วทำให้การขับเคลื่อนการดำเนินงาน เกิดปัญหาหลายด้านสัดส่วนจำนวนสถานศึกษาที่พัฒนาต่อยอดจากสถานศึกษาพอเพียงสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา

มีจำนวน 169 แห่ง จากสถานศึกษาที่ผ่านการประเมินและรับรองให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ทั้งหมด 590 แห่ง ซึ่งวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งโรงเรียนมัธยมศึกษาขึ้นเพื่อให้เป็นโรงเรียนประจำตำบล โรงเรียนประจำอำเภอและโรงเรียนประจำจังหวัด ที่มีบทบาทสำคัญในการพัฒนาการศึกษาในทุกระดับของชุมชน การพัฒนาให้โรงเรียนมัธยมศึกษาทุกแห่งเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเพื่อทำหน้าที่ในการขยายความรู้สู่ชุมชนจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญและจำเป็นอย่างยิ่ง และเมื่อพิจารณาในบริบทของพื้นที่แต่ละภูมิภาคในประเทศไทย พบว่า ภาคเหนือมีความแตกต่างจากพื้นที่ภูมิภาคอื่นเนื่องจากเป็นพื้นที่สูงที่มีโครงการพระราชดำริด้านการเกษตรและการพัฒนาความเป็นอยู่ของราษฎรตามบริบทของพื้นที่สูงหลายโครงการ มีสภาพสังคม เศรษฐกิจ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อม และวัฒนธรรมท้องถิ่นเฉพาะโดยพื้นที่ภาคเหนือช่วงตั้งแต่มีโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริเป็นแห่งแรก เมื่อปี พ.ศ. 2506 จนถึง มิถุนายน พ.ศ. 2562 มีโครงการพระราชดำริซึ่งเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดเมื่อเทียบกับภูมิภาคอื่น ๆ ได้แก่ ภาคเหนือ 1,838 โครงการ ภาคกลาง 798 โครงการ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 1,206 โครงการ ภาคใต้ 940 โครงการ ไม้ระบุพื้นที่ 28 โครงการ รวมทั้งสิ้น 4,810 โครงการ (สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ, 2562) จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่ควรจะมีสถานศึกษาโรงเรียนมัธยมศึกษาในพื้นที่ภาคเหนือที่มีศักยภาพสูงเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับนักเรียน และประชาชนได้ศึกษาเรียนรู้ผ่านองค์ความรู้ที่เหมาะสมกับบริบทในพื้นที่ ตลอดจนสามารถเป็นที่เลี้ยงขยายผลสู่สถานศึกษาอื่น ๆ ได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคเหนือ เพื่อเป็นแนวทางให้ผู้บริหารสถานศึกษานำไปสู่การบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาได้อย่างมีประสิทธิภาพ

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยใช้วิธีการศึกษาเอกสาร การศึกษาจากโรงเรียนที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ แบ่งออกเป็น 3 ชั้น

ชั้นที่ 1 การศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ โดยการศึกษาดูเอกสาร

ขั้นที่ 2 การศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ โดยศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice)

ขั้นที่ 3 การศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ได้แก่ แบบสังเกตเอกสารที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ โดยกำหนดประเด็นในการสังเกตเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยพิจารณาหาค่า IOC (Index of Item Objectives Congruence) อยู่ระหว่าง 0.67 – 1.00 มีความเหมาะสมกับการนำไปเก็บรวบรวมข้อมูล และแบบสัมภาษณ์สำหรับศึกษาโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ มีลักษณะเป็นแบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structure Interview)

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยรวบรวมข้อมูลจากการศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องทั้งในและต่างประเทศซึ่งเผยแพร่เป็นตำรา เอกสาร และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความร่วมมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) จำนวน 3 โรงเรียน และเข้าสัมภาษณ์ผู้บริหารและครูที่เกี่ยวข้อง ในช่วงวันที่ 18-19 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564 จากนั้นผู้วิจัยขอหนังสือจากบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยนเรศวร เพื่อขอความร่วมมือเข้าสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ผู้วิจัยประสานงานกับผู้ทรงคุณวุฒิ และนัดหมายวันและเวลาในการเข้าสัมภาษณ์ ผู้ทรงคุณวุฒิในช่วงวันที่ 15-19 มีนาคม พ.ศ. 2564

การวิเคราะห์ข้อมูล

ได้แก่ การศึกษาเอกสาร วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) และการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis) โดยการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ วิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยนำเสนอผลการศึกษานโยบายการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาเขตภาคเหนือ ตามขั้นตอนการวิจัย สรุปได้ดังนี้

1. ผลการศึกษาจากเอกสาร พบว่า ควรมีการนำหลักการหรือกระบวนการทางการบริหารมาใช้ในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษาโดยใช้การบริหารเชิงระบบโดยมีองค์ประกอบที่สำคัญได้แก่บริบทสภาพแวดล้อมทางการบริหาร ปัจจัยนำเข้า กระบวนการบริหาร ผลผลิตหรือผลลัพธ์ และการให้ข้อมูลย้อนกลับ

2. ผลการศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พบว่า มีการบริหารจัดการศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา อย่างเป็นระบบ ได้แก่ การวิเคราะห์สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกของสถานศึกษา การจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานหรือกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ การจัดหาปัจจัยสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และบุคลากร กระบวนการบริหารจัดการตั้งแต่การเตรียมความพร้อม การวางแผนพัฒนาบุคลากรแกนนำ การจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม การจัดการเรียนรู้หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง การเผยแพร่ สร้างเครือข่ายความรู้ และการกำกับติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดผลผลิตและผลลัพธ์ซึ่งเป็นคุณภาพของผู้เรียน บุคลากร และสถานศึกษาสู่การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา

3. ผลการศึกษาจากการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ พบว่า แนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษามีการกำหนดประเด็นสำคัญในการดำเนินงานให้ครอบคลุมภารกิจของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ในเชิงระบบ ประกอบด้วย การวิเคราะห์บริบทสภาพแวดล้อม การจัดหาปัจจัยนำเข้า การบริหารจัดการ การมุ่งเน้นผลลัพธ์ของการดำเนินงาน และการให้ข้อมูลย้อนกลับอย่างเหมาะสม

จากการสังเคราะห์ผลการศึกษาโดยการศึกษาเอกสาร ศึกษาจากโรงเรียนที่มีวิธีปฏิบัติที่ดี (Best Practice) และการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ สามารถสรุปแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ พบว่ามีประเด็นที่สำคัญ 4 ประเด็น ดังนี้

ประเด็นที่ 1 บริบทที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ 2) สภาพสังคม 3) ภาวะเศรษฐกิจ 4) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและชุมชน

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ 2) งบประมาณ 3) วัสดุ อุปกรณ์ที่ใช้ในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ 4) ขอบข่ายงานในศูนย์การเรียนรู้

ประเด็นที่ 3 กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมพร้อม 2) การพัฒนาบุคลากรและนักเรียน 3) การจัดสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนรู้ 5) การสร้างเครือข่าย ขยายความรู้ 6) การควบคุม ติดตามประเมินผล

ประเด็นที่ 4 ผลลัพธ์ ประกอบด้วย 1) คุณภาพผู้เรียน 2) คุณภาพบุคลากร 3) บรรยากาศสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ 4) ความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยการศึกษาแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือ พบประเด็นที่นำมากำหนดเป็นแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ที่นำมาอภิปรายผลได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 บริบทที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ ประกอบด้วย 1) นโยบายของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งกำหนดเป็นนโยบายหลักในการขับเคลื่อนสถานศึกษาทุกแห่งให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงและยกระดับสถานศึกษาที่มีความพร้อมให้เป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาทำให้สถานศึกษามีความประสงค์ที่จะเข้ารับการประเมินเป็นศูนย์การเรียนรู้ และเป็นแนวทางสำหรับการขับเคลื่อนการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา 2) สภาพสังคมในปัจจุบันที่มีความผันผวนไม่แน่นอน มีภัยคุกคามในรูปแบบต่าง ๆ ที่เกิดจากความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุทั้งจากสื่อเทคโนโลยีดิจิทัลการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างของสังคมยุคเกษตรกรรมเข้าสู่ภาคอุตสาหกรรมและยุคดิจิทัล จึงมีความจำเป็นที่ต้องมีการจัดการเรียนรู้และการส่งเสริมการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในสถานศึกษาเพื่อการดำรงชีวิตของประชาชน 3) ภาวะเศรษฐกิจที่เป็นผลมาจากการเปลี่ยนแปลงทางสังคมทั้งในระดับประเทศและในระดับนานาชาติมีความผันผวนไม่แน่นอน ภาวะทางเศรษฐกิจที่มีการแข่งขันสูงทำให้มนุษย์ต้องปรับตัวและเรียนรู้หลักการดำเนินชีวิตในช่วงภาวะเศรษฐกิจฝืดเคือง หรือเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจโดยอาศัยหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง 4) สภาพแวดล้อมของสถานศึกษาและชุมชนที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งโรงเรียนมัธยมศึกษาที่อยู่ในพื้นที่ชนบทภาคเหนือ ประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมมีความเหมาะสมที่จะจัดตั้งเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเป็นอย่างมาก

ประเด็นที่ 2 ปัจจัยนำเข้า ประกอบด้วย 1) คณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้ 2) งบประมาณ 3) วัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการบริหารศูนย์การเรียนรู้และ 4) ขอบข่ายงานในศูนย์การเรียนรู้ เนื่องจากเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของระบบการบริหารในการขับเคลื่อนการดำเนินงานนั้นจำเป็นที่จะต้องขับเคลื่อนในรูปแบบของคณะกรรมการตามหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วม

ทั้งนี้เพราะว่าหากมีการเปลี่ยนแปลงผู้บริหารหรือบุคลากรแต่การดำเนินงานการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงยังคงอยู่เพื่อผู้มาปฏิบัติหน้าที่ต่อไปได้ดำเนินการขับเคลื่อนต่อไปได้ การแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารศูนย์การเรียนรู้นั้นเป็นหลักการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจะส่งผลต่อประสิทธิภาพของการบริหารศูนย์การเรียนรู้ได้ สอดคล้องกับแนวคิดของเสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์ (2541) กล่าวว่า การให้บุคคลมีส่วนร่วมนั้นบุคคลจะต้องมีส่วนเกี่ยวข้องในการดำเนินการหรือปฏิบัติภารกิจต่าง ๆ การที่บุคคลมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ย่อมทำให้บุคคลมีความผูกพันต่อกิจกรรมและต่อองค์การในที่สุด การมีส่วนร่วมจึงเป็นการที่บุคคลหรือคณะบุคคลเข้าช่วยเหลือ สนับสนุน ทำประโยชน์ในเรื่องต่าง ๆ อาจมีส่วนร่วมในการตัดสินใจหรือในกระบวนการบริหาร และสอดคล้องกับกฤษณ์รัตน์ ปัญญาสิม (2560) วิจัยเรื่อง การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 พบว่า การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจการมีส่วนร่วมในการดำเนินการ มีส่วนร่วม ในการรับผลประโยชน์ การมีส่วนร่วมในการประเมินผลส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการบริหารสถานศึกษา สอดคล้องกับหลักการมีส่วนร่วมตามแนวคิดของไวท์ (White, 1982) กล่าวว่า การบริหารแบบมีส่วนร่วมเป็นการสร้างความมุ่งมั่นผูกพันระหว่างหัวหน้าและลูกน้อง เพื่อบรรลุเป้าหมายขององค์กร นอกจากนี้ ปัจจัยสนับสนุน ได้แก่ งบประมาณ วัสดุอุปกรณ์ และขอบข่ายงานในศูนย์การเรียนรู้เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้การดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล สอดคล้องกับแนวคิดของ ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2557) ได้ให้ความหมายของ ทรัพยากรทางการศึกษาไว้ คือ ปัจจัยนำเข้าที่นำไปใช้เพื่อการจัดการศึกษาทุกระดับ ทุกประเภทภายในสังคม ส่วนใหญ่จะเป็นรูปของเงิน งบประมาณ ทั้งรายจ่ายเกี่ยวกับการปฏิบัติงานประจำเช่น เงินเดือนและค่าตอบแทน ค่าใช้จ่ายวัสดุอุปกรณ์ และการลงทุน ความหมายที่กว้างหมายถึง ปัจจัยนำเข้าและปัจจัยกระบวนการจัดการในการแปรเปลี่ยนปัจจัยนำเข้านั้นให้บังเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลความสามารถในการระดมสรรพกำลังในสังคมเข้ามา สนับสนุนส่งเสริมเกื้อหนุนการศึกษา ในรูปแบบต่างๆ ในส่วนของวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการบริหารศูนย์การเรียนรู้ประกอบด้วย สื่อ วัสดุ อุปกรณ์ สื่อการเรียนการสอน เทคโนโลยีดิจิทัลทางการศึกษาในโรงเรียนเป็นสื่อที่ใช้ในการขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเป็นสื่อพื้นฐานด้านการจัดการศึกษาสำหรับสถานศึกษาทุกแห่ง ตามมาตรฐานการศึกษาขั้นพื้นฐาน และวัสดุ อุปกรณ์สื่อการเรียนรู้ในท้องถิ่น เพื่อนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพัฒนาฐานการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมตามบริบทของสถานศึกษาและชุมชน

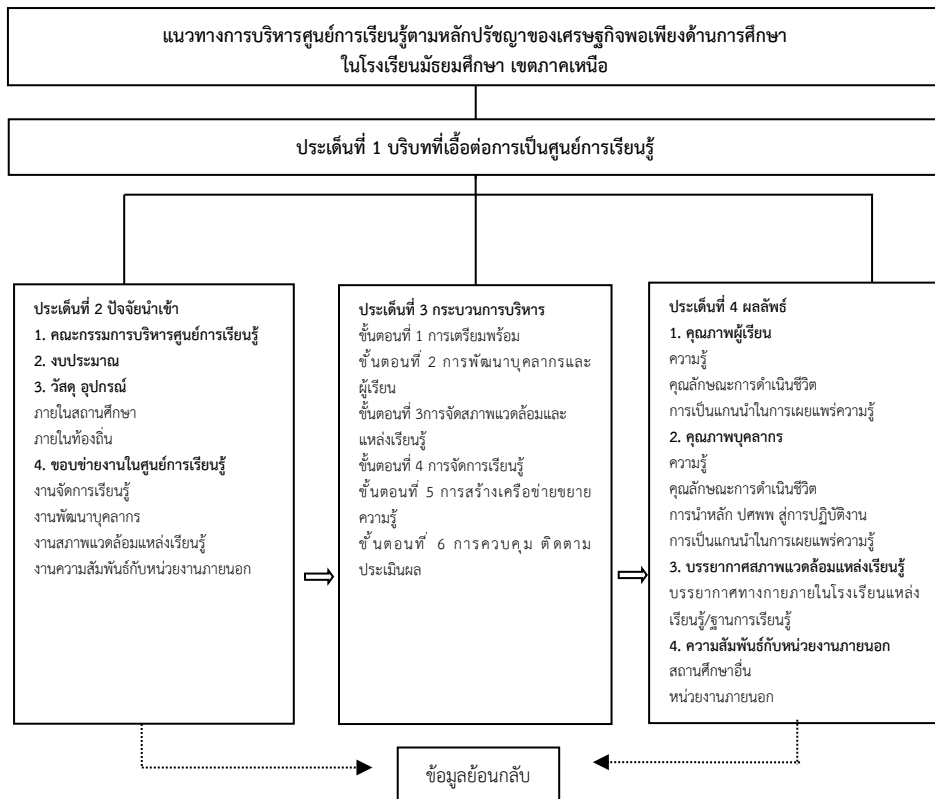
ประเด็นที่ 3 กระบวนการบริหาร ประกอบด้วย 6 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การเตรียมพร้อม 2) การพัฒนาบุคลากรและผู้เรียน 3) การจัดสภาพแวดล้อม และแหล่งเรียนรู้ 4) การจัดการเรียนรู้ 5) การสร้างเครือข่าย ขยายความรู้ 6) การควบคุม ติดตามประเมินผล ในขั้นตอนการเตรียมพร้อมและการพัฒนาบุคลากรและผู้เรียนนั้นเป็นขั้นตอนแรกที่สำคัญสอดคล้องกับผลการ

ศึกษาวิจัยของศาลินา บุญเกื้อ และนันทกาญจน์ ชินประห์ชัย (2557) ที่ศึกษากระบวนการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดีสู่ความสำเร็จ ประกอบด้วย การเตรียมความพร้อมในการน้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงมาขับเคลื่อนในสถานศึกษา การจัดระบบการเรียนรู้ เพื่อเป็นการปลูกฝังหลักคิดตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง กิจกรรมโรงเรียนและกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน เพื่อให้มีการฝึกปฏิบัติที่เสริมสร้าง และสนับสนุนระบบการเรียนรู้ที่บ่มเพาะอุปนิสัยพอเพียงจนเกิดเป็นกิจวัตรประจำในวิถีชีวิตของแต่ละบุคคลผ่านกิจกรรมพัฒนาผู้เรียน กิจกรรมพัฒนาบุคลากร และกิจกรรมที่เข้าร่วมกับชุมชน และการสร้างเครือข่ายขยายผลในกระบวนการบริหารยังมีความสัมพันธ์กับหลักการของการจัดการความรู้ เพื่อพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ นำไปสู่การสร้างเครือข่ายการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกี่ยวกับหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง สอดคล้องกับแนวคิดของปรัชญา พลพุดินันท์ (2563) กล่าวว่าในการขับเคลื่อนปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในด้านการศึกษานั้นจะต้องมุ่งพัฒนาที่ตัวครูก่อนเป็นอันดับแรกเพราะครูถือว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญในการถ่ายทอดความรู้ และปลูกฝังสิ่งต่าง ๆ ให้แก่เด็ก เมื่อมีการเตรียมความพร้อม การพัฒนาบุคลากรและนักเรียนแล้วนำไปสู่การจัดสภาพแวดล้อม แหล่งเรียนรู้ ตลอดจนการสร้างเครือข่าย ขยายความรู้ โดยอาศัยหลักของหลักการจัดการความรู้เพื่อจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อมของแหล่งเรียนรู้รวมถึงการเก็บระบบความรู้ สร้างเครือข่าย ขยายความรู้ การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอก โดยอาจจัดออกมาในรูปแบบของนิทรรศการ ฐานการเรียนรู้เพื่อนำไปสู่การจัดการเรียนรู้ในโรงเรียน ตลอดจนการเผยแพร่ความรู้ แลกเปลี่ยนเรียนรู้กับหน่วยงานภายนอก ประโยชน์ของการจัดการความรู้จะช่วยเพิ่มประสิทธิภาพขององค์กร ป้องกันการสูญหายของภูมิปัญญาในกรณีที่บุคลากรเกษียณอายุ ลาออก หรือย้ายสถานศึกษา สอดคล้องกับแนวคิดของลอว์สัน (Lawson, 2003) พบว่า ปัจจุบันองค์กรที่ประสบผลสำเร็จจะต้องมีการจัดการความรู้มาใช้ในองค์กรมีผู้นำที่มีพฤติกรรมในการส่งเสริมและสนับสนุนกระบวนการจัดการความรู้และขั้นตอนสุดท้ายของการบริหารคือการกำกับ ติดตาม ประเมินผล ต้องมีการแต่งตั้งคณะกรรมการกำกับ ติดตาม ประเมินผลทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา ใช้เครื่องมือการติดตาม ประเมินผลที่เหมาะสมเป็นวิถีชีวิตของการทำงาน ปกติโดยไม่สร้างภาระงานให้กับครูในโรงเรียน

ประเด็นที่ 4 ผลลัพธ์ ประกอบด้วยคุณภาพผู้เรียน คุณภาพบุคลากร บรรยากาศ สภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ และความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ซึ่งมีความสอดคล้องกับเกณฑ์การประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาที่มีขอบเขตการประเมิน 3 ด้านได้แก่ ด้านบุคลากร ด้านสภาพแวดล้อมและแหล่งเรียนรู้ และด้านความสัมพันธ์กับหน่วยงานภายนอก ทั้งนี้เนื่องจากการศึกษาเอกสาร และสถานศึกษาที่มีการปฏิบัติที่ดี (Best Practice) พบว่าศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาเป็นสถานศึกษาพอเพียงที่มีความประสงค์จะพัฒนาอย่างต่อเนื่องและมีศักยภาพที่จะ

เป็นที่เลี้ยงขยายผลไปสู่แก่สถานศึกษาอื่น ๆ ด้วยการเป็นสถานที่ศึกษาดูงาน มีบุคลากรที่สามารถเป็นวิทยากร เป็นที่เลี้ยงให้แก่สถานศึกษาอื่น ๆ ที่สนใจได้ และมีผลงานเชิงประจักษ์ว่าสามารถเป็นที่เลี้ยงช่วยพัฒนาสถานศึกษาอื่นให้ผ่านการประเมินเป็นสถานศึกษาพอเพียงได้อย่างน้อย 1 แห่ง (คณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียง, 2562) การเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา นั้นจึงมีความแตกต่างจากสถานศึกษาพอเพียงโดยนักเรียน ครู บุคลากร ไม่เพียงแต่จะมีความรู้ ความเข้าใจและการปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงเท่านั้น แต่ต้องสามารถเป็นแกนนำในการขยายความรู้สู่สถานศึกษาอื่น ตลอดจนเป็นแหล่งเรียนรู้ให้หน่วยงานภายนอกเข้ามาศึกษาแลกเปลี่ยนเรียนรู้จนสามารถให้พัฒนาสถานศึกษาอื่นให้เป็นสถานศึกษาพอเพียงได้

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

ผู้บริหารสถานศึกษาที่จะนำแนวทางการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนมัธยมศึกษา เขตภาคเหนือไปใช้ ควรมีการศึกษา รายละเอียดของการนำไปใช้และปรับให้เหมาะสมกับสถานศึกษาโดยพิจารณาการดำเนินงานให้ครอบคลุมทั้งในด้านบริบทที่เอื้อต่อการเป็นศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ปัจจัยนำเข้า กระบวนการบริหาร และผลลัพธ์

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

ควรมีการพัฒนาแนวทางการส่งต่อความรู้และแนวปฏิบัติของบุคลากรและนักเรียนในการดำเนินงานบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาจากรุ่นสู่รุ่นเพื่อสร้างความยั่งยืนของการเป็นศูนย์การเรียนรู้ในสถานศึกษา

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการวิจัยและพัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมบุคลากรและวิทยากรแกนนำการขับเคลื่อนหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา
2. ควรมีการวิจัยและพัฒนารูปแบบการบริหารศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษาในโรงเรียนโดยใช้แนวทางการบริหารตามข้อค้นพบในการวิจัยครั้งนี้

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการจัดทำยุทธศาสตร์ชาติ. (2560). *การบรรยายเรื่อง ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ.2560 – 2579)*. สืบค้น 1 ธันวาคม 2560, จาก www.odd.go.th/www/files/817
- คณะกรรมการดำเนินงานขับเคลื่อนสถานศึกษาพอเพียง. (2562). *แนวทางการประเมินศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้านการศึกษา ปีการศึกษา 2563*. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2557). *ระบบการบริหารจัดการเพื่อการจัดสรรทรัพยากรสำหรับการศึกษาระดับพื้นฐาน 12 ปี*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- ปรัชญา พลพูนินันท์. (2563). *จัดการพอเพียง*. สืบค้น 30 มีนาคม 2552, จาก <http://www.manager.co.th>
- ฤทัยรัตน์ ปัญญาสิม. (2560). *การบริหารงานแบบมีส่วนร่วมที่ส่งผลต่อประสิทธิผลการบริหารสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามัธยมศึกษา เขต 9 (วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการบริหารศึกษา)*. นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชชนนครปฐม.

- ศาลินา บุญเกื้อ และนันทกาญจน์ ชินประห์ชัย. (2557). *บทสรุปรายงานวิจัยการถอดบทเรียน และวิเคราะห์อัตลักษณ์ศูนย์การเรียนรู้ตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงด้าน การศึกษา*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิยุวสถิรคุณ.
- ศูนย์สถานศึกษาพอเพียง. (2563). *การขับเคลื่อนเครือข่ายสถานศึกษาพอเพียง*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.sufficiencyeconomy.org>
- สำนักงานคณะกรรมการพิเศษเพื่อประสานงานโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ. (2562). *สรุปภาพรวมข้อมูลโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ*. สืบค้น 29 ธันวาคม 2563, จาก <http://www.rdpb.go.th>.
- เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์. (2541). *การกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- Lawson, S. (2003). *Examining the Relationship Between Organizational Culture and Knowledge Management*. USA: Nova Southeastern University.
- White, A.T. (1982). *Why Community Participation? A Discussion of the Arguments. Community Participation: Current Issue and Lesson Learned*. New York: United Nations Children's.

การก่อดัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอโจทยัพื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์*

THE CREATION OF AREA APPROPRIATE INNOVATION THROUGH THE
FORMULATION OF PROVINCIAL POLICIES. CASE STUDY KALASIN PROVINCE

อารียา ปองศิริ, จรียา อินทนิล, พิมพัลลิต กั่วทานาม, กตัณยู กั่วทานาม
Ariya Pongsiri, Jariya Intanil, Phimlikid Kaewhanam, kathanyoo kaewhanam
มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
Kalasin University
Corresponding Author E-mail: ariya.po@ksu.ac.th

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อดัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอโจทยัพื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) โดยการวิจัยเชิงปริมาณเป็นการสำรวจระดับความคิดเห็นต่อการก่อดัวนโยบาย (Policy Formation) ใช้แบบสอบถาม เก็บข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างจำนวน 408 คน ใช้ความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคล ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการก่อดัวนโยบาย (Policy Formation) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อดัวนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) และเชิงคุณภาพใช้การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก เพื่อค้นหาความคิดเห็นในประเด็นอื่น ๆ ต่อการก่อดัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอโจทยัพื้นที่ จากคณะกรรมการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาความยากจนระดับพื้นที่ในจังหวัดกาฬสินธุ์ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยพรรณนา (Descriptive) ตามสภาพข้อมูลจากการตีความตามวัตถุประสงค์การวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 มีอายุระหว่าง 41-54 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 โดยมีรายละเอียดดังนี้ 1. ภาพรวมระดับความคิดเห็นต่อการก่อดัวนโยบาย (Policy Formation) (\bar{X} =3.81) และทุกด้านอยู่ในระดับมาก คือ มิติด้านเศรษฐกิจ (\bar{X} =4.10) มิติด้านทุนมนุษย์ (\bar{X} =3.88) มิติด้าน

ทรัพยากรธรรมชาติ ($\bar{X}=3.85$) และมิติด้านสังคม ($\bar{X}=3.40$) 2. ทุกมิติมีความสัมพันธ์ต่อการก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่

คำสำคัญ: แนวทางการบริหาร; ศูนย์การเรียนรู้; หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

Abstract

This research article was to study the factors affecting the formation of provincial policies that create development innovations that meet the needs of the area. Case Study: Kalasin Province. The methodology was the mixed methods, data were collected from 408 samples, by distributing questionnaires. To analyze the respondents' personal data, use frequency and percentage. Apply the mean and standard deviation. Using Pearson's correlation coefficient (r) to describe the relationship between policy formations effecting area innovation approaches and the analysis of policy formation opinions. The qualitative research, use in-depth interviews and focus groups to get opinions on other topics related to provincial policy formations that results in creative advancements that satisfy the needs of the region. Case studies from various committees in the province of Kalasin related to reducing local poverty. Using data from objective interpretations of the research, perform a descriptive content analysis.

The results of the study were found that: the majority were males, 208 of whom were 51.0% aged 41-54, and 116 were males and 28.4 percent. 1. The overall level of opinion on policy formation is very high ($\bar{X}=3.81$), and when considered on a per-side basis, it is found that it is very high in all aspects, the economic dimension ($\bar{X}=4.10$). Followed by the human capital dimension ($\bar{X}=3.88$), the natural resource dimension ($\bar{X}=3.85$), and the social dimension ($\bar{X}=3.40$), 2. all dimensions are correlated to policy formation and policymaking that affects the approach to innovation in space.

Keywords: Provincial Policy; Development Innovation; Kalasin Happiness Model

บทนำ

การดำเนินการแก้ไขปัญหาความยากจนในประเทศไทย ได้มีการดำเนินการแก้ปัญหาอย่างต่อเนื่อง แต่ปัญหาดังกล่าวไม่สามารถแก้ไขได้ทั้งหมดทุกครัวเรือนที่ยากจน เนื่องจากความเปลี่ยนแปลงของบริบทต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อครัวเรือนยากจนที่อาจทำให้มีความยากจนกว่าเดิมหรือคนมีฐานะกลายเป็นคนยากจน ดังนั้นการแก้ไขปัญหาความยากจนจึงต้องดำเนินการให้มี

ความเหมาะสมกับบริบทของครัวเรือนยากจนนั้น ๆ แต่การดำเนินการแก้ไขปัญหาคความยากจนตามแนวทางของภาครัฐนั้นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบโดยผ่านกระบวนการของนโยบายสู่การดำเนินงานโครงการกิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้การแก้ไขปัญหาคเกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม แต่ข้อจำกัดของหน่วยของภาครัฐคือ งบประมาณที่มีจำกัด หรือการมอบหมายภารกิจแต่ไม่ได้รับการจัดสรรงบประมาณ (วลีรัตน์ แสงไชย, 2558) ดังนั้นการกำหนดนโยบาย เพื่อที่จะทำให้เกิดโครงการจึงต้องให้มีความเหมาะสม และสามารถแก้ไขปัญหาคได้โดยนโยบายระดับพื้นที่ถือเป็นนโยบายในระดับที่จะสามารถสะท้อนถึงปัญหาและความต้องการของพื้นที่ที่ดีที่สุด ดังนั้นการกำหนดนโยบายระดับจังหวัดจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยสร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้ โดยเฉพาะปัญหาคความยากจน

จังหวัดกาฬสินธุ์ เป็นจังหวัดหนึ่งที่อยู่ในกลุ่มจังหวัดยากจน และได้ดำเนินการแก้ไขปัญหาคผู้มีรายได้น้อยและลดความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ตามนโยบายนายกรัฐมนตรี (พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา) ที่ได้ลงพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์ เมื่อวันที่ 13 ธันวาคม 2560 และได้มอบนโยบายให้จังหวัดกาฬสินธุ์ดำเนินการแก้ไขปัญหาคความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเน้นไปที่ปัญหาคความยากจน โดยโครงการที่จังหวัดกาฬสินธุ์ได้ดำเนินการคือ โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เริ่มดำเนินงานในปีงบประมาณ 2561 ดำเนินการใน 2 มิติ คือ มิติเศรษฐกิจและมิติทางสังคม มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการดำเนินโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง พ.ศ.2561 – 2564 โดยได้กำหนดวัตถุประสงค์คือ เพื่อใช้เป็นแผนปฏิบัติการของภาคส่วนต่าง ๆ ในการดำเนินการขับเคลื่อนโครงการฯ ให้บรรลุเป้าหมายที่กำหนด ซึ่งนโยบายดังกล่าวถูกดำเนินการมาจนถึงปัจจุบัน ผลจากการดำเนินโครงการดังกล่าวสามารถเพิ่มรายได้ให้กับจังหวัดทั้งด้านการเกษตร อุตสาหกรรม ท่องเที่ยว ศิลปวัฒนธรรม และแรงงาน โดยจังหวัดมีผลิตภัณฑ์จังหวัดต่อหัว (Per capita GPP) เพิ่มขึ้นร้อยละ 9.4 จากค่าเป้าหมายที่ร้อยละ 7 (สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์, 2561) ความสำเร็จที่เกิดขึ้นจากการดำเนินการโครงการดังกล่าวจึงถือได้ว่าเป็นต้นแบบที่สำคัญในการแก้ไขปัญหาคความยากจน เพื่อลดความเหลื่อมล้ำด้านต่าง ๆ โดยมีฐานข้อมูลในโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลังเป็นฐานข้อมูลสำคัญในการบริหารจัดการครัวเรือนยากจน ซึ่งต่อมาในปีงบประมาณ 2563 มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์ ได้รับทุนสนับสนุนดำเนินการวิจัยจากหน่วยบริหารและจัดการทุนด้านการพัฒนาระดับพื้นที่ สำนักงานสภานโยบายการอุดมศึกษา วิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรมแห่งชาติในการพัฒนาระบบฐานข้อมูลครัวเรือนยากจน (KHM V.2) โดยเป็นชุดข้อมูลครัวเรือนยากจนที่ดำเนินการจัดเก็บใน 5 มิติ ได้แก่ ทุนมนุษย์ ทุนกายภาพ ทุนทรัพยากรธรรมชาติและภัยพิบัติ ทุนการเงิน และทุนทางสังคม ซึ่งเป็นฐานข้อมูลสำคัญอีกชุดหนึ่งที่จะทำให้จังหวัดกาฬสินธุ์มีความแม่นยำในด้านการแก้ไขปัญหาคความยากจนในพื้นที่ เนื่องจากข้อมูลที่มีในระบบฐานข้อมูลเป็นข้อมูลที่ผ่านการประชาคมประชาคมภายในชุมชน ซึ่งเป็นข้อมูลที่ผ่านการตรวจสอบและการยืนยันจากคนภายในชุมชน

อย่างแท้จริง ส่งผลให้การช่วยเหลือต่าง ๆ สามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายซึ่งได้แก่ครัวเรือนยากจนได้อย่างแท้จริง อีกทั้งการช่วยเหลือที่ส่งไปไปยังครัวเรือนยากจนเหล่านั้นได้มีการกำหนดแนวทางการช่วยเหลืออย่างชัดเจนว่าครัวเรือนใดที่ต้องสงเคราะห์ หรือครัวเรือนใดที่สามารถพัฒนาต่อไปได้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถกำหนดแนวทางการช่วยเหลือได้อย่างถูกต้องตรงจุด (พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ, 2564)

ดังนั้นนโยบายสาธารณะจึงเป็นสิ่งสำคัญประการหนึ่งที่จะช่วยให้กระบวนการแก้ไขปัญหาต่าง ๆ เกิดผลอย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจากนโยบายสาธารณะเป็นกิจกรรมที่กระทำโดยรัฐบาล การตัดสินใจเลือกที่จะกระทำโดยรัฐบาล (สมบัติ อารังธัญวงศ์, 2530) โดยเป็นการตัดสินใจเลือกอย่างมีเหตุผล และคำนึงถึงประชาชนเป็นสำคัญ บัณฑิต ศิริวัฒน์ และคณะ (2557) กล่าวว่าความสำเร็จของนโยบายในกระบวนการทั้งหมดจะขึ้นอยู่กับกระบวนการกำหนดนโยบายในระยะแรก (Agenda Setting) โดยเริ่มตั้งแต่การก่อตัวของนโยบาย (Policy Formulation) โดยเป็นการผลักดันหรือนำเสนอประเด็นปัญหาโดยบุคคลหรือกลุ่มผลประโยชน์ต่างๆ อันเป็นปัจจัยที่เป็นจรรยาบรรณปัญหา หรือตัวกำหนดนโยบาย (Policy Determinants) (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2546) ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาทางเลือก (Policy Alternatives) ซึ่งเกี่ยวข้องกับการร่างข้อเสนอ หรือทางเลือกเชิงนโยบาย เพื่อทำการพิจารณาตัดสินใจและอนุมัติเห็นชอบในขั้นสุดท้าย เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนต่อไป คือ การนำนโยบายไปปฏิบัติ (Policy Implementation) และการประเมินผลนโยบาย (Policy Evaluation) ตามลำดับ จากความหลากหลายของเป้าหมายที่แตกต่างกัน ต่างมีส่วนประกอบและสาระสำคัญที่เป็นเรื่องของระบบสังคมแทบทั้งสิ้น จำเป็นต้องวิเคราะห์และแยกแยะความสัมพันธ์ของสังคม ปัญหาและความต้องการใช้หลักของทฤษฎีพฤติกรรมศาสตร์ที่มาเกี่ยวข้องกันอยู่ตลอดและมีความสัมพันธ์เป็นพลวัต โดยที่ Eyestone (1971) ได้เสนอว่า ในการที่จะหาทางออกในการแก้ปัญหาสาธารณะให้สัมฤทธิ์ผลได้นั้น ไม่อาจจะใช้วิธีหรือนโยบายเพียงอย่างเดียว หรืออย่างใดอย่างหนึ่งได้ อาจจะต้องใช้หลายนโยบายหลายโครงการตลอดจนหลายวิธีการในการแก้ไขปัญหาของนโยบายสาธารณะ เนื่องจากปัญหาของนโยบายสาธารณะมีโครงสร้างที่สลับซับซ้อน ไม่อาจหาทางเลือกที่ดีที่สุดได้ (one best way solution) เพียงแต่อาจจะหาทางเลือกที่เหมาะสมได้เท่านั้น (one of the appropriate way)

จากแนวคิด และปัญหาข้างต้นการกำหนดนโยบายระดับจังหวัดจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยสร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ได้ โดยเฉพาะปัญหาความยากจนเนื่องจากปัจจัยการกำหนดและการยอมรับนโยบายนั้น ได้เกี่ยวพันกับหลายทฤษฎี หลายองค์ประกอบ และมีความแตกต่างกันไปตามบริบทของปัญหา โดยเฉพาะในประเด็นความแตกต่างในมิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้าง

นวัตกรรทการพัฒนาคที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีสึกษา จังหวัดกาพลิสญ์ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้าง นวัตกรรทการพัฒนาคที่สอตค้ล้องกับพื้นที่อื่นต่อไป

วัตฤประสงค้การวิจัย

เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรทการพัฒนาคที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีสึกษา จังหวัดกาพลิสญ์

วิธีด้าเนินการวิจัย

รูลแบบของการวิจัย

ใช้การวิจัยแบบผสมผสาน (Mixed Method) ทั้งเชิงปริมาณ (Quantitative) เป็นการสำรวจ (Survey Research) ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรทการพัฒนาคที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีสึกษา จังหวัดกาพลิสญ์ ร่วมกับ การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ซึ่งเป็นการวิจัยเชิงปรากฏการณ์ทางสังคท (social phenomena) ที่เกิดขึ้น (ชาย โพธิสิดา, 2556) เพื่อค้้นหาความคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการก่อตัว นโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรทการพัฒนาคที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีสึกษา จังหวัดกาพลิสญ์ของภาคส่วนต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องอีกทั้งเป็นการสืบค้้นข้อมูลอธิบาย ร่วมกับข้อมูลเชิงปริมาณ เพื่อสามารถตอบวัตฤประสงค้ได้อย่างครบถ้วนและสมบูรณ์

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างในการศึกษาคครั้งนี้มาจาก 8 อำเภอ จำนวน 408 คน (จากการเก็บข้อมูลจริง 450 คน) ซึ่งคณษะผู้วิจัยใช้การเลือกกลุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คณษะผู้วิจัยใช้เหตุผลในการเลือกที่สอตค้ล้องกับวัตฤประสงค้ของการวิจัย กล่าวคือ เป็นอำเภอที่มีควมถ้ของการใช้ระบบ KHM V.2 เพื่อเป็นข้อมูลในการแก้ไขปัญหาควมยากจนในระดับต้น จากอำเภอทั้งหมดในจังหวัดกาพลิสญ์ โดยการเก็บรวบรวมข้อมูลนั้นคณษะผู้วิจัยใช้การเก็บ รวบรวมข้อมูลด้วยตนเอง ร่วมกับการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพจากเวทีกการประชุมคณษะกรรทการ ชุดต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการแก้ไขปัญหาควมยากจน โดยเก็บจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำกลุ่มผู้มี ส่วนเกี่ยวข้องต่าง ๆ จำนวน 15 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยในค้้นนี้คณษะผู้วิจัยใช้การวิจัยเชิงปริมาณ (Qualitative Research) เป็นหลัก ในการเก็บรวบรวมข้อมูลด้วยการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในระดับปฐมภูมิ และทุติยภูมิจากข้อมูล เอกสารพื้นฐาน โดยใช้แบบสอบถาถ (Questionnaires) เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยแบ่งส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับของลิเคิร์ต (Likert Scale, 1932) ใน 4 มิติ ประกอบด้วย มิติด้านสังคท มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ และมิติด้านทร้พยากรธรรมชาติ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยค้้นนี้ได้พัฒนาขึ้นมาให้สอตค้ล้องกับวัตฤประสงค้การวิจัยที่ผ่านควม

ตรงเชิงเนื้อหาจากผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน โดยใช้เทคนิค IOC ซึ่งมีค่าเท่ากับ 1.00 และจากการทดสอบความเชื่อมั่นของแบบสอบถามได้ค่าความเชื่อมั่นเครื่องมือเท่ากับ 0.91 ส่วนวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) คณะผู้วิจัยใช้การสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key informant) โดยใช้การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interview) เพื่อค้นหาประเด็นที่เกี่ยวข้อง

การเก็บรวบรวมข้อมูล

สำหรับการวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative) เป็นการสำรวจ (Survey Research) ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative) คณะผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง โดยมีการออกแบบโครงสร้างของข้อคำถามที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย ซึ่งคณะผู้วิจัยดำเนินการก่อนลงพื้นที่ด้วยการสร้างความเข้าใจกับคณะทำงานด้วยการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตการวิจัยอย่างถูกต้องก่อนลงพื้นที่เก็บข้อมูล รวมถึงการเตรียมความรู้ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเทคนิคการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การเตรียมตัวทำงานภาคสนาม การสังเกต การสัมภาษณ์ ตลอดจนเทคนิคการตรวจสอบและการวิเคราะห์ข้อมูลรวมทั้งวิธีการเขียนรายงาน ระหว่างการดำเนินการวิจัย คณะผู้วิจัยจะขอความยินยอมจากกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) โดยการชี้แจงวัตถุประสงค์การวิจัย และขอบเขตการวิจัยเพื่อการศึกษาวิจัยทางวิชาการเท่านั้น โดยจะไม่มีผลกระทบต่อกลุ่มตัวอย่าง และผู้ให้ข้อมูล ร่วมกับการชี้แจงทั้งรูปแบบลายลักษณ์อักษรและด้วยวาจาโดยใช้เวลานานกว่ากลุ่มตัวอย่างและผู้ให้ข้อมูลจะเข้าใจและเปิดโอกาสให้กลุ่มตัวอย่างสอบถามเกี่ยวกับโครงการวิจัย อีกทั้งมีสิทธิในการปฏิเสธการร่วมโครงการวิจัยได้ หลังดำเนินการวิจัยจะเป็นการนำเสนอผลการวิจัยในภาพรวมเท่านั้น ซึ่งจะไม่ก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ให้ข้อมูลสำคัญแต่ประการใด จะไม่มีการระบุชื่อ/ข้อมูลส่วนตัวของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จะไม่มีการเผยแพร่ภาพถ่ายที่มีรูปของท่านแก่สาธารณะ

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยใช้ความถี่ ร้อยละ ในการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม ใช้ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ในการวิเคราะห์ความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่โดยใช้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r) ในการอธิบายความสัมพันธ์ ส่วนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis) โดยพรรณนา (Descriptive) ตามสภาพข้อมูลจากการตีความตามวัตถุประสงค์การวิจัย และการตรวจสอบความถูกต้องของข้อมูล (Data validity) คณะผู้วิจัยใช้กระบวนการตรวจสอบแบบสามเส้า (Triangulation) กล่าวคือ การตรวจสอบข้อมูลระดับผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Data triangulation) โดยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ซึ่งเป็นข้อมูลระดับ

ปัจเจกบุคคลมาเปรียบเทียบกับบุคคลอื่นในประเด็นเดียวกันเพื่อดูความสอดคล้องของข้อมูล ต่อมาการตรวจสอบจากคณะผู้วิจัย (Research triangulation) เพื่อตรวจสอบความครบถ้วน และความถูกต้องของข้อมูลจากคณะผู้วิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของคณะกรรมการและประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการ แก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดกาฬสินธุ์ จำนวน 408 คน ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย จำนวน 208 คน คิดเป็นร้อยละ 51.0 และเพศหญิง จำนวน 200 คน คิดเป็นร้อยละ 49.0 มีอายุระหว่าง 41-54 ปี จำนวน 116 คน คิดเป็นร้อยละ 28.4 รองลงมา อายุระหว่าง 51-60 ปี จำนวน 106 คน คิดเป็นร้อยละ 26.0 อายุระหว่าง 31-40 ปี จำนวน 98 คน คิดเป็นร้อยละ 24.0 อายุระหว่าง 21-30 ปี จำนวน 80 คน คิดเป็นร้อยละ 19.6 อายุมากกว่า 61 ปีขึ้นไป จำนวน 6 คน คิดเป็น ร้อยละ 1.5 และอายุต่ำกว่า 20 ปี จำนวน 2 คน คิดเป็นร้อยละ 0.5

ตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ในภาพรวม

ความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation)	\bar{X}	S.D.	ระดับความคิดเห็น
มิติด้านสังคม	3.40	0.97	มาก
มิติด้านเศรษฐกิจ	4.10	0.77	มาก
มิติด้านทุนมนุษย์	3.88	0.76	มาก
มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ	3.85	0.86	มาก
รวม	3.81	0.67	มาก

จากตารางที่ 1 ระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ใน ภาพรวมอยู่ในระดับมาก (\bar{X} = 3.81, S.D. = 0.67) และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า อยู่ใน ระดับมากทุกด้าน โดยเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ มิติด้านเศรษฐกิจ (\bar{X} = 4.10, S.D. = 0.77) รองลงมา คือ มิติด้านทุนมนุษย์ (\bar{X} = 3.88, S.D. = 0.76) มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ (\bar{X} = 3.85, S.D. = 0.86) และมิติด้านสังคม (\bar{X} = 3.40, S.D. = 0.97)

มิติด้านสังคม พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เกิดขึ้นจากผลกระทบต่อภาพลักษณ์ของจังหวัด (\bar{X} = 3.56, S.D. = 1.14) เป็นประเด็น ที่ได้รับความสนใจจากสื่อมวลชน และมีผลต่อความรู้สึกของคนในสังคม (\bar{X} = 3.50, S.D. = 1.08) และเป็นโครงการที่เกิดขึ้นจากประเด็นทางการเมือง (\bar{X} = 3.14, S.D. = 1.22)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในมิติด้านสังคมนั้น พบว่า ในประเด็นเรื่องการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่นั้นเป็นประเด็นที่ส่งผลต่อภาพลักษณ์ของจังหวัด เกิดภาพจำสำหรับจังหวัดกาฬสินธุ์ในมุมมองที่ไม่ดีนัก ซึ่งในความเป็นจริงแล้วปัญหาความยากจนที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาที่เกิดขึ้นกับบุคคลเฉพาะกลุ่มในเฉพาะจังหวัดเท่านั้น

ซึ่งการช่วยเหลือที่เกิดขึ้นในชุมชนนั้น จะเป็นการช่วยเหลือให้ครัวเรือนยากจนสามารถดำเนินชีวิตประจำวัน แม้ว่าจะไม่สามารถช่วยให้หลุดพ้นจากความยากจนได้ อีกทั้งการนำเสนอจากข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่าง ๆ อย่างต่อเนื่องเป็นประเด็นหนึ่งที่ทำให้ภาพลักษณ์ความยากจนของจังหวัดยังคงถูกนำเสนอต่อไป แต่การนำเสนอข้อมูลอย่างต่อเนื่องเช่นนี้ทำให้เกิดความน่าสนใจ และถูกผลักดันให้เป็นนโยบายในการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่องทั้งในระดับพื้นที่ และระดับชาติ แต่สำหรับจังหวัดกาฬสินธุ์แล้ว ไม่ได้มีเฉพาะปัญหาเรื่องความยากจนเท่านั้น ยังมีประเด็นทางด้านสังคมเช่นเดียวกับพื้นที่อื่น ๆ ที่ต้องได้รับการแก้ไขปัญหาเช่นเดียวกัน ซึ่งหลายประเด็นก็มีความเกี่ยวข้องกับการปัญหาความยากจน เช่น ปัญหายาเสพติด ปัญหาการพนัน ปัญหาการศึกษา เป็นต้น ดังนั้น การแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นจึงต้องเป็นการแก้ไขปัญหาแบบองค์รวม โดยการบูรณาการผู้ส่วนที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนให้ดำเนินการแก้ไขอย่างต่อเนื่อง ซึ่งการกำหนดเป็นนโยบายให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องดำเนินการจึงเป็นแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการดำเนินงานที่เป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

มิติด้านเศรษฐกิจ พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง เกิดจากความต้องการเพิ่มรายได้ ลดรายจ่ายให้แก่ครัวเรือนที่ยากจน (\bar{X} = 4.12, S.D. = 0.88) โดยโครงการเกิดขึ้นเนื่องจากการจัดอันดับความยากจนของประเทศ (\bar{X} = 4.12, S.D. = 0.89) และโครงการเกิดขึ้นจากความเหลื่อมล้ำด้านรายได้ของคนในจังหวัด (\bar{X} = 4.06, S.D. = 0.89)

จากข้อมูลการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลสำคัญในมิติด้านเศรษฐกิจ พบว่า อาชีพส่วนใหญ่ของประชากรในจังหวัดกาฬสินธุ์คือ อาชีพเกษตรกร ซึ่งในปัจจุบันมีนวัตกรรมทางด้านเกษตรมากมายที่ช่วยในการทำเกษตรให้มีประสิทธิภาพ เช่น การแปรรูปสินค้า การเพิ่มปริมาณสินค้า แต่เกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ยังสามารถเข้าถึงนวัตกรรมเหล่านี้ได้อย่างทั่วถึง รูปแบบการทำเกษตรกรรมจึงยังคงเป็นแบบเดิม รวมถึงราคาของผลผลิตทางการเกษตรยังไม่สามารถทำให้เกษตรกรมีกำไรได้ ประกอบกับต้นทุนการผลิตต่าง ๆ มีราคาสูง การเข้าถึงแหล่งเงินทุนยังไม่ทั่วถึง

ดังนั้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มเกษตรกรในจังหวัดกาฬสินธุ์ยังเป็นกลุ่มคนที่มีข้อจำกัดในการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ แต่มีประเด็นที่เอื้อต่อการพัฒนาคือ ในทุกชนจะมีตลาดชุมชนที่ช่วยให้คนทุกกลุ่มสามารถนำสินค้า บริการ หรือผลผลิตทางการเกษตรที่ผลิตได้มาจำหน่าย นอกจากนี้ยังมีช่องทางจัดจำหน่ายอื่น ๆ ที่เป็นโอกาสในการจำหน่ายสินค้าให้มีรายได้สำหรับการดำรงชีวิตประจำวันได้ และหากเกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่องจะส่งผลให้เกิดความ

มั่นคงในการดำเนินชีวิตต่อไปได้ ดังนั้นภาครัฐจึงสนับสนุนการพึ่งพาตนเองในระดับพื้นที่ เนื่องจากช่วยให้พื้นที่สามารถมีการพัฒนาภายใต้ความเหมาะสมของบริบทพื้นที่ จะเห็นได้ว่าเมื่อประเด็นต่าง ๆ ถูกกำหนดเป็นนโยบายในทุกระดับ จะส่งผลให้เกิดความต่อเนื่องในดำเนินกิจกรรมแม้ว่าประเด็นเหล่านั้นจะมีข้อจำกัดในการพัฒนา

มิติด้านทุนมนุษย์ พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ต้องการให้ทุกคนเห็นคุณค่าของตนเอง เพื่อเป็นศักยภาพในการพัฒนาจังหวัด (\bar{X} = 4.05, S.D. = 0.85) ต้องการใช้ศักยภาพครัวเรือนยากจนในการสร้างรายได้ให้แก่ครอบครัว (\bar{X} = 3.98, S.D. = 0.90) และ การเรียกร้องความชอบธรรมในสังคม (\bar{X} = 3.60, S.D. = 1.04)

ประเด็นที่น่าสนใจจากการสัมภาษณ์ของผู้ให้ข้อมูลสำคัญ คือ ในจังหวัดกาฬสินธุ์หน่วยงานระดับพื้นที่ทุกหน่วยงาน เป็นกลไกสำคัญในการแก้ไขปัญหาความยากจน เนื่องจากทุกหน่วยงานจะมีโครงการ/กิจกรรมที่สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับมอบหมาย มีองค์ความรู้เฉพาะที่ถูกรวบรวมไว้ในบริบทการปฏิบัติงานของตนเอง ซึ่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกันระหว่างกันจะส่งผลให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานแบบบูรณาการร่วมกัน ส่งผลให้การปฏิบัติหน้าที่มีความชัดเจนเป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น แต่มีข้อจำกัดสำคัญ คือ รูปแบบคำสั่งการปฏิบัติงานยังเป็นรูปแบบการสั่งการที่ยังไม่สอดคล้องกับบริบทของพื้นที่เท่าใดนัก

ดังนั้นถ้าจะพัฒนาให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทุนมนุษย์อย่างยั่งยืนต้องมีการพัฒนาการศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญที่ทำให้ทุนมนุษย์มีการพัฒนา ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ถือได้ว่าเป็นจังหวัดที่มีการศึกษาทุกระดับ ตั้งแต่ก่อนประถมศึกษาที่เป็นการศึกษาเตรียมการศึกษ จนถึงระดับอุดมศึกษาที่เป็นการศึกษาในห้องเรียนระดับสูงสุด

นอกจากจากนี้ยังมีประเด็นที่น่าสนใจคือ ทุนมนุษย์ในจังหวัดส่วนใหญ่เป็นกลุ่มผู้สูงอายุและวัยเด็กที่ไม่ใช่กลุ่มหลักในกลไกการขับเคลื่อนเศรษฐกิจ แต่เป็นกลุ่มที่ต้องพึ่งพากลุ่มวัยแรงงาน ส่วนวัยแรงงานที่เป็นกำลังสำคัญได้มีการเดินทางไปประกอบอาชีพที่อื่น เนื่องจากการจ้างงานในพื้นที่น้อย มีการลงทุนด้านต่าง ๆ ไม่มากนัก ส่งผลให้การพัฒนาในด้านเศรษฐกิจยังมีการเติบโตไม่มากนัก เกิดภาวการณ์ย้ายถิ่นของวัยแรงงาน เมื่อเศรษฐกิจในภาพรวมมีการเติบโตน้อย กลุ่มคนที่อยู่ในกลุ่มพึ่งพาวัยแรงงานมีจำนวนมาก ในที่สุดปัญหาความยากจนก็ยังคงมีมากในพื้นที่

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า โครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ต้องการให้เกิดการใช้ทรัพยากรธรรมชาติที่มีในชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการดำรงชีพ (\bar{X} = 3.95, S.D. = 0.90) ต้องการให้ครัวเรือนยากจนเข้าถึงสิทธิในการใช้ทรัพยากรที่ดิน (\bar{X} = 3.86, S.D. = 0.99) และต้องการให้ผู้เกี่ยวข้องให้ความสำคัญกับการใช้และการรักษาทรัพยากรธรรมชาติ (\bar{X} = 3.75, S.D. = 1.02)

จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีทรัพยากรธรรมชาติที่สมบูรณ์จังหวัดหนึ่ง โดยเฉพาะระบบชลประทาน เนื่องจากจังหวัดกาฬสินธุ์มีเขื่อนดินขนาดใหญ่แห่งหนึ่ง มีน้ำตลอด

ปี ดังนั้นหากพิจารณาถึงข้อได้เปรียบดังกล่าว จะพบว่า เป็นจุดแข็งอย่างหนึ่งของจังหวัดในการพัฒนาด้านการเกษตร แสดงให้เห็นถึงมุมมองการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่มีความอุดมสมบูรณ์ ดังนั้น ปัญหาความยากจนของคนในพื้นที่จึงควรมีการนำศักยภาพทางด้านทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้อย่างเหมาะสมเพื่อบรรเทาปัญหาความยากจน โดยต้องมีรูปแบบการใช้พื้นที่ให้เหมาะสมกับแต่ละครัวเรือน ซึ่งหากครัวเรือนใดมีพื้นที่ทำการเกษตรก็ควรมีการส่งเสริมการทำการเกษตรที่เหมาะสมกับศักยภาพ หรือหากครัวเรือนใดไม่มีพื้นที่ทำเกษตร อาจใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีวิต นอกจากนี้อาจส่งเสริมอาชีพด้านการให้บริการ เนื่องจากในจังหวัดกาฬสินธุ์มีแหล่งท่องเที่ยวที่มีความหลากหลายโดยเฉพาะแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติ

การพัฒนาช่วยเหลือครัวเรือนยากจน โดยการส่งเสริมอาชีพจึงเป็นอีกแนวทางที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาด้านคุณภาพชีวิตความเป็นอยู่นอกเหนือจากการประกอบอาชีพทางการเกษตร ซึ่งวิธีการดังกล่าวเป็นการใช้แหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติโดยการส่งเสริมเป็นแหล่งท่องเที่ยว แล้วจ้างงานกับคนในพื้นที่ แต่รูปแบบการดำเนินการแก้ไขปัญหาดังกล่าวก็สามารถดำเนินการได้กับครัวเรือนยากจนเฉพาะบางกลุ่มที่พร้อมสำหรับการพัฒนาเท่านั้น อีกทั้งแหล่งทรัพยากรบางแห่งก็เหมาะสมสำหรับการท่องเที่ยวในบางฤดูกาลเท่านั้น

ดังนั้นในมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ จึงเป็นปัจจัยหนึ่งที่สามารถนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการกำหนดนโยบายระดับพื้นที่ที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนา โดยเฉพาะปัญหาความยากจนได้ แต่ในมิติด้านดังกล่าวควรเป็นการส่งเสริมให้เกิดการใช้ประโยชน์เพื่อการดำรงชีพเป็นลำดับแรก ซึ่งเป็นเรื่องพื้นฐานในการดำรงชีพ นอกจากนี้หากพื้นที่มีการส่งเสริมแหล่งทรัพยากรธรรมชาติให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว แล้วผลักดันให้เกิดการจ้างงานกับครัวเรือนยากจน หรือครัวเรือนในพื้นที่ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งที่จะช่วยให้เกิดการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจระดับพื้นที่

ตารางที่ 2 สรุปข้อคิดเห็นเพิ่มเติมต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

มิติที่มีผลต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation)	โอกาส	ข้อจำกัด
<p>มิติด้านสังคม</p> <p>แต่ละชุมชนมีการให้ความช่วยเหลือครัวเรือนความยากจนเพื่อให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันเองได้</p> <p>ประเด็นปัญหาความยากจน ได้รับความสนใจจากสังคมในการผลักดันเป็นประเด็นต่อเนื่องสำหรับการพัฒนาพื้นที่ นโยบายจากส่วนกลางสนับสนุนการพัฒนาในระดับท้องถิ่น</p>		<p>การนำเสนอข้อมูลผ่านสื่อต่าง ๆ มีผลทำให้เกิดภาพลักษณ์ที่ไม่ดีในเรื่องปัญหาความยากจนของจังหวัดกาฬสินธุ์</p> <p>ประเด็นทางสังคมที่เกิดขึ้นในพื้นที่มีหลายประเด็นที่ต้องการได้รับการพัฒนา ไม่ได้มีเพียงประเด็นปัญหาความยากจน</p>
<p>มิติด้านเศรษฐกิจ</p> <p>ในแต่ละชุมชนจะมีตลาดชุมชนสำหรับการจำหน่ายสินค้าต่าง ๆ</p> <p>นวัตกรรมทางการเกษตร เช่น การแปรรูปสินค้า การเพิ่มปริมาณสินค้า</p>	<p>ช่องทางการตลาด/ช่องทางการจำหน่ายสินค้าชุมชน</p> <p>การแลกเปลี่ยนความรู้/คลังข้อมูล/ในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนานโยบายระดับพื้นที่</p> <p>เครือข่ายความร่วมมือระดับพื้นที่</p> <p>มีการศึกษาทุกระดับในพื้นที่ (ประถมศึกษา,มัธยมศึกษา, อนุปริญญา,อุดมศึกษา)</p>	<p>เงินทุน/ การเข้าถึงแหล่งทุน</p> <p>นโยบายสนับสนุนจากส่วนกลาง</p> <p>ราคาสินค้าเกษตร</p> <p>การลงทุนทั้งในและนอกพื้นที่มีน้อย</p>
<p>มิติด้านทุนมนุษย์</p> <p>การแลกเปลี่ยนความรู้/คลังข้อมูล/ในการถ่ายทอดแลกเปลี่ยน เพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการพัฒนานโยบายระดับพื้นที่</p> <p>เครือข่ายความร่วมมือระดับพื้นที่</p> <p>มีการศึกษาทุกระดับในพื้นที่ (ประถมศึกษา,มัธยมศึกษา, อนุปริญญา,อุดมศึกษา)</p>		<p>รูปแบบการดำเนินงานเป็นรูปแบบสังكار (บนลงล่าง) ไม่สอดคล้องกับบริบทพื้นที่ ประชากรในพื้นที่ ส่วนใหญ่อยู่ในวัยผู้สูงอายุ</p> <p>วัยแรงงานมีการอพยพย้ายถิ่น</p> <p>มีสัดส่วนผู้มีรายได้ต่ำน้อยสูง (คนจน)</p>
<p>มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ</p> <p>มีระบบชลประทานที่ครอบคลุมหลายพื้นที่</p> <p>มีพื้นที่สำหรับทำการเกษตร</p>		<p>แหล่งทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ สามารถเป็นแหล่งท่องเที่ยวได้</p> <p>ภัยธรรมชาติต่าง ๆ ที่ส่งผลกระทบต่อภาคการดำเนินกิจกรรมในพื้นที่</p>

ตารางที่ 3 ความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์

การก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบาย	แนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่		
	สัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ของเพียร์สัน (r)	P-value	ระดับความสัมพันธ์
มิติด้านสังคม (X ₁)	.209**	<0.01	ต่ำ
มิติด้านเศรษฐกิจ (X ₂)	.461**	<0.01	ปานกลาง
มิติด้านทุนมนุษย์ (X ₃)	.468**	<0.01	ปานกลาง
มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ (X ₄)	.369**	<0.01	ปานกลาง

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

จากตารางพบว่า การก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายในภาพรวมมีความสัมพันธ์ระดับปานกลางทางบวกต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 (r=0.543, p-value<0.01) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า มิติด้านทุนมนุษย์ (X₃) (r=0.468, p-value<0.01) มิ ตี ด ้าน เศรษฐกิจ (X₂) (r=0.461, p-value<0.01) และ มิ ตี ด ้าน ทรัพยากรธรรมชาติ (X₄) (r=0.369, p-value<0.01) มีความสัมพันธ์ระดับปานกลางทางบวกต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ตามลำดับ ส่วนมิติด้าน

สังคม (X_1) ($r=0.209$, $p\text{-value}<0.01$) มีความสัมพันธ์ในระดับต่ำทางบวกกับต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

อภิปรายผลการวิจัย

งานวิจัยครั้งนี้มุ่งศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดที่สร้างนวัตกรรมการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ กรณีศึกษา จังหวัดกาฬสินธุ์ จากผลการศึกษาระดับความคิดเห็นต่อการก่อตัวนโยบาย (Policy Formation) ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่าอยู่ในระดับมากทุกด้าน ประกอบไปด้วยมิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ และมิติด้านสังคม และทุกมิติมีความสัมพันธ์ระหว่างการก่อตัวนโยบายและการกำหนดนโยบายที่ส่งผลต่อแนวทางการสร้างนวัตกรรมพื้นที่โดยการก่อตัวและการกำหนดนโยบายที่ตอบโจทย์ในพื้นที่นั้นจำเป็นต้องมีการนำมิติต่าง ๆ เหล่านี้มาใช้ในการกำหนดประเด็นการพัฒนาในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะการแก้ไขปัญหาความยากจน ต้องมีการบูรณาการหลายภาคส่วนในการร่วมกันในการกำหนดนโยบาย โดยเฉพาะหน่วยงานระดับพื้นที่ เนื่องจากมิติต่าง ๆ ที่กล่าวไปข้างต้นล้วนแล้วแต่เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงวิธีการบริหารจัดการในระดับพื้นที่ว่ามีการดำเนินการอย่างไร เพื่อให้ได้มาซึ่งนโยบายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับปัญหาความยากจน ซึ่งปัญหาดังกล่าวต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ซึ่งนโยบายสมลักษณะเป็นเชิงอุดมการณ์ถ้าผู้กำหนดทำให้มีความชัดเจน คือมีลักษณะเป็นเชิงทางเลือก นโยบายจะมีความชัดเจนถึงขั้นที่บอกแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนด้วย (อำนาจ มาลาทอง, 2557) ดังนั้นกระบวนการที่จะได้มาซึ่งข้อมูลสำหรับการกำหนดนโยบายนั้นจึงมีความจำเป็นต้องได้ข้อมูลที่มีความครอบคลุม ซึ่งผลการศึกษาของเสนห์ ใจสิทธิ์ และคณะ (2558) ที่ศึกษาเรื่อง การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พบว่าการประชาสัมพันธ์ถึงการจัดประชุม การประชาสัมพันธ์ การทำประชาคมหมู่บ้าน และการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ จะช่วยให้ประชาชนและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบถึงกิจกรรมต่าง ๆ พร้อมกัน เกิดการให้ความร่วมมือ และส่งผลให้เกิดความเข้าใจในระดับพื้นที่จนสามารถทราบปัญหาและความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างแท้จริง

มิติด้านสังคม ศักยภาพของกลุ่มหรือองค์กรชุมชนเป็นพลังสำคัญในการสร้างกระบวนการพัฒนารวมถึงจะทำให้การพัฒนานั้นๆ มีพลังและมีประสิทธิภาพสามารถต่อรองหรือรักษาผลประโยชน์ของชุมชนได้อย่างยั่งยืนมั่นคง (พระปลัดประพจน์ สุภาโต และคณะ, 2563) จังหวัดกาฬสินธุ์เป็นจังหวัดหนึ่งที่มีความต่อเนื่องของนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนในพื้นที่ กล่าวคือ แม้ว่าจะมีการเปลี่ยนผู้ว่าราชการจังหวัด แต่นโยบายดังกล่าวจะถูกกำหนดให้มีการดำเนินการอย่างต่อเนื่องในพื้นที่ มีการติดตามในวาระการประชุมระดับจังหวัดทุกครั้ง โดยกระบวนการช่วยเหลือที่เริ่มต้นจากความเข้มแข็งของชุมชน ในการดำเนินการเพื่อให้ครัวเรือนยากจนสามารถดำรงชีวิตได้ ซึ่งเป็นกลไกการช่วยเหลือทางสังคมระดับพื้นที่ที่สอดคล้องกับ

ปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างแท้จริง สอดคล้องกับผลการศึกษาของพระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา และคณะ (2560) ที่ศึกษาเรื่อง ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบูรณาการพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน พบว่า การเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารงานชุมชน จะช่วยเสริมสร้างพลังเครือข่ายชุมชนให้มีการพัฒนาไกลไกลการบริหารจัดการชุมชนและส่งเสริมแผนพัฒนาชุมชนสู่นโยบายระดับชาติ ส่งผลให้การบริหารยุทธศาสตร์การพัฒนาชุมชนมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง และสร้างภาพลักษณ์องค์กรในทิศทางที่ดี ชุมชนอยู่เย็นเป็นสุข สร้างเครือข่ายการแก้ไขปัญหาความยากจนอย่างเป็นระบบ

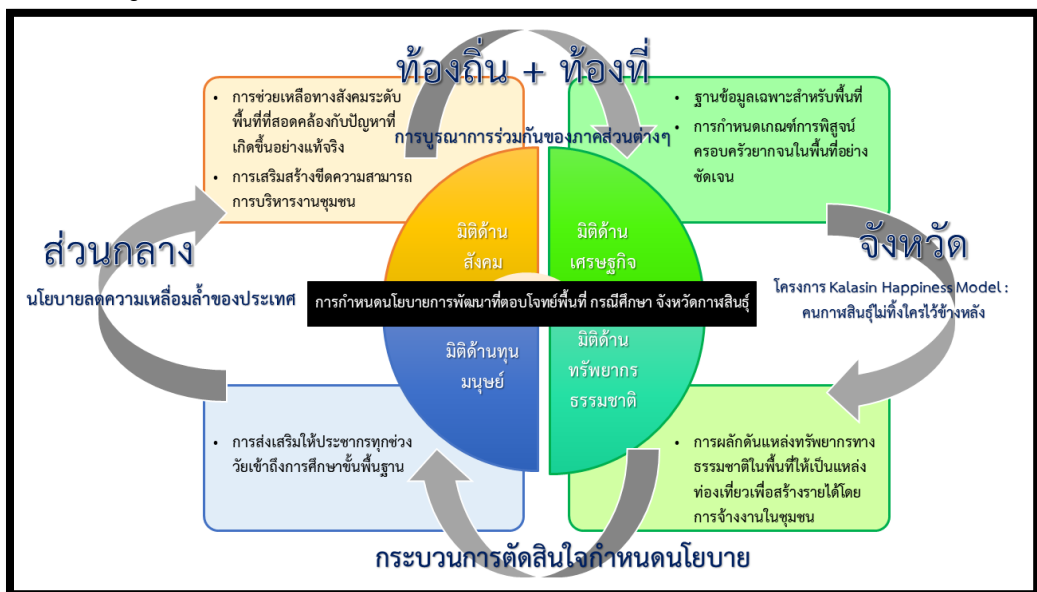
มิติด้านเศรษฐกิจ การกำหนดนโยบายควรมีการกำหนดมิติความยากจนทางด้านเศรษฐกิจที่ชัดเจน เช่นเดียวกับนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนของจังหวัดกาฬสินธุ์ที่เป็นนโยบายเฉพาะของพื้นที่ โดยดำเนินการผ่านโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ที่มีฐานข้อมูลเฉพาะสำหรับพื้นที่ โดยเป็นข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับครัวเรือนยากจนที่ผ่านการประชาคม ประชาคมจากชุมชน มีการบันทึกการช่วยเหลือพัฒนาจากหน่วยงานต่าง ๆ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของหวัง เต้าหิมิง และวราวุฒิ เรือนคำ (2564) ที่วิเคราะห์แนวคิดนโยบายลดความยากจนของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง กล่าวคือ มีการกำหนดเกณฑ์การพิสูจน์ครอบครัวยากจนในพื้นที่อย่างชัดเจน มีการศึกษาข้อมูลครัวเรือนยากจน โดยการจัดเก็บข้อมูลทั่วไป สาเหตุที่ทำให้ยากจน มีเจ้าหน้าที่ในพื้นที่รับผิดชอบ มีแผนการช่วยเหลือ และผลการช่วยเหลือ โดยบันทึกในฐานข้อมูลของคณะทำงานประจำหมู่บ้าน

มิติด้านทุนมนุษย์ เป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่เกิดความไม่เท่าเทียมในการพัฒนาต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านการศึกษาที่เป็นข้อจำกัดสำคัญในการพัฒนาครัวเรือนยากจน เนื่องจากโอกาสทางการศึกษาของครัวเรือนยากจนจะมีมากกว่าครัวเรือนที่มีความพร้อม แม้ว่าจะมีนโยบายในการศึกษาขั้นพื้นฐานฟรีก็ตาม แต่ในความเป็นจริงแล้วคุณภาพการศึกษาของแต่ละโรงเรียนมีไม่เท่ากัน ในที่นี้รวมถึงสิ่งสนับสนุนการเรียนรู้ต่าง ๆ ด้วย สอดคล้องกับ วิมุต วานิชเจริญธรรม (2564) ที่ได้อธิบายว่า ความไม่เสมอภาคทางการศึกษาเกิดจากความไม่เท่าเทียมของโอกาสในชีวิต เด็กที่เกิดในครอบครัวยากจนอาจไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน รวมทั้งขาดโอกาสในการพัฒนาศักยภาพเพื่อรองรับชีวิตการทำงานในอนาคตได้เท่าเทียมกับเด็ก ๆ ที่เกิดในครอบครัวร่ำรวย กล่าวคือ ความไม่เท่าเทียมในโอกาส เปรียบเสมือนกำแพงที่ขวางกั้นไม่ให้พวกเขาก้าวข้ามความยากจน และไม่สามารถเลื่อนเศรษฐกิจให้สูงขึ้นกว่ารุ่นพ่อแม่ได้ ชำร่วยโอกาสทางสังคมและเศรษฐกิจที่ย่ำแย่อยู่กับที่ยังตกทอดต่อไปยังรุ่นลูกหลาน จนกลายเป็นสภาพสังคมที่คนรุ่นหลังไม่อาจก้าวหน้าทางเศรษฐกิจได้มากกว่าคนรุ่นก่อน หรือที่เรียกว่า Intergenerational immobility ซึ่งจังหวัดกาฬสินธุ์ก็มีลักษณะของการประสบข้อจำกัดด้านการศึกษาดังกล่าว ถึงแม้ว่าในจังหวัดจะมีการศึกษาทุกระดับก็ตาม (ก่อนประถมศึกษา-อุดมศึกษา) หรือเมื่อได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้วก็ไปประกอบอาชีพที่อื่น ส่งผลต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจในพื้นที่ เกิดภาวะฟุ้งฟิง เนื่องจากทุนมนุษย์ส่วนใหญ่ในพื้นที่

เป็นวัยผู้สูงอายุและวัยเด็ก ดังนั้นการส่งเสริมให้ประชากรทุกช่วงวัยเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งในการส่งเสริมให้เป็นนโยบายพื้นฐานระดับพื้นที่ เพื่อนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ต่อไป

มิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ควรมีนโยบายการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติอย่างชัดเจน โดยแนวทางหนึ่งคือการผลักดันแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ให้เป็นแหล่งท่องเที่ยวเพื่อสร้างรายได้โดยการจ้างงานในชุมชนโดยเฉพาะสำหรับครัวเรือนยากจน สอดคล้องผลการศึกษาของหวัง จวินตัน และกฤษฎวรรณ โสวัชรินทร์ (2565) ได้ศึกษาการแก้ไขปัญหาความยากจนของประเทศไทยและเสนอแนวทางต่อการแก้ไขปัญหาความยากจนของสาธารณรัฐประชาชนจีน ซึ่งให้เห็นว่า การแก้ไขปัญหาความยากจนโดยพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้กระตุ้นการพัฒนาทางเศรษฐกิจ แต่สำหรับประเทศไทยนั้นการขาดแคลนทรัพยากรทางการศึกษาเป็นสาเหตุเชิงโครงสร้างที่ก่อให้เกิดปัญหาความยากจน ซึ่งแสดงออกในด้านการกระจายทรัพยากรการศึกษาไม่เท่าเทียมกัน เกิดผลกระทบต่อระดับการรับการศึกษาโดยตรง จนเกิดผลกระทบต่อศักยภาพของแรงงานและผลิตภาพแรงงานสังคม ซึ่งส่งผลต่อภาพรวมในการพัฒนาโดยทั่วไป ดังนั้นสิ่งสำคัญในการพัฒนาทุกด้านคือการแก้ไขปัญหาทางด้านศึกษาเนื่องจากเป็นปัจจัยพื้นฐานในการทุกด้าน

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

จากภาพที่ 1 สามารถสรุปได้ว่า ยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไทยมีนโยบายการลดความเหลื่อมล้ำ ซึ่งเป็นประเด็นปัญหาสำคัญที่ต้องได้รับการพัฒนาและแก้ไข โดยในพื้นที่จังหวัดกาฬสินธุ์มีการกำหนดนโยบายเฉพาะสำหรับการพัฒนาที่ตอบโจทย์พื้นที่ ได้แก่ ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นความเหลื่อมล้ำรูปแบบหนึ่ง โดยมีปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญสำหรับการดำรงชีวิต และมีความสัมพันธ์กับประเด็นปัญหาความยากจนในพื้นที่ ประกอบด้วย มิติด้านสังคม มิติด้านเศรษฐกิจ มิติด้านทุนมนุษย์ และมิติด้านทรัพยากรธรรมชาติ ส่งผลให้จังหวัดกาฬสินธุ์ดำเนินการตามนโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจนผ่านโครงการ Kalasin Happiness Model : คนกาฬสินธุ์ไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง ที่มีการใช้ฐานข้อมูลเฉพาะในพื้นที่ และมีเกณฑ์การจัดกลุ่มครัวเรือนยากจนตามลักษณะของพื้นที่ โดยระบบดังกล่าวเป็นการบูรณาการร่วมกันของภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งท้องถิ่น และท้องที่ รวมถึงในพื้นที่ที่มีการช่วยเหลือกัน ซึ่งเป็นการเพิ่มขีดความสามารถในการบริหารจัดการภายในชุมชน รวมถึงในพื้นที่ยังมีการผลักดันแหล่งทรัพยากรทางธรรมชาติในพื้นที่ให้เป็นพื้นที่สำหรับการสร้างรายได้ให้แก่ครัวเรือนยากจนผ่านการจ้างงานในแหล่งท่องเที่ยวทางทรัพยากรธรรมชาติต่าง ๆ ควบคู่ไปกับการส่งเสริมให้ประชากรทุกช่วงวัยเข้าถึงการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจะเป็นการสร้างความยั่งยืนในการพัฒนาพื้นที่ เพื่อลดความเหลื่อมล้ำ อันจะนำไปสู่การพัฒนาของพื้นที่อย่างแท้จริง ผ่านกระบวนการตัดสินใจกำหนดนโยบายที่เหมาะสม และสอดคล้องกับบริบทของพื้นที่

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. จัดสรรงบประมาณสำหรับการดำเนินนโยบายเพื่อการพัฒนาเพื่อแก้ไขปัญหาความยากจนในจังหวัดกาฬสินธุ์เพิ่มขึ้น
2. ในการกำหนดนโยบายต่าง ๆ ทุกกระทรวงควรมีประเด็นร่วมเพื่อให้เกิดการบูรณาการการใช้งบประมาณที่ชัดเจน ซึ่งจะส่งผลให้ประเด็นการพัฒนานั้น ๆ ได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่องเป็นรูปธรรมชัดเจน
3. เพิ่มการกระจายอำนาจ และการใช้งบประมาณสำหรับท้องถิ่น เนื่องจากมีความใกล้ชิดและเข้าใจปัญหา ความต้องการของพื้นที่อย่างแท้จริง โดยส่วนกลางออกแบบกระบวนการติดตามและประเมินผลอย่างรัดกุม

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

1. พื้นที่กำหนดนโยบายที่เหมาะสมกับการพัฒนาพื้นที่อย่างต่อเนื่อง เช่น นโยบายการแก้ไขปัญหาความยากจน เป็นต้น โดยบรรจุในแผนพัฒนาทุกครั้ง
2. หน่วยงานระดับพื้นที่ร่วมกันกำหนดนโยบายที่เป็นประเด็นสำหรับการพัฒนาพื้นที่ร่วมกัน เพื่อกำหนดทิศทาง แนวปฏิบัติ การติดตามประเมินผล เพื่อให้เกิดความเข้าใจที่ตรงกัน เกิดการบูรณาการร่วมกันอย่างตรงจุด

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

1. ศึกษามิติอื่น ๆ เพิ่มเติมที่จะมีผลต่อการก่อตัวของนโยบายระดับจังหวัดกาฬสินธุ์ กับภาคส่วนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง
2. ศึกษาข้อจำกัดสำหรับการกำหนดนโยบายระดับพื้นที่ของจังหวัดกาฬสินธุ์ เพื่อค้นหาแนวทางที่เหมาะสมสำหรับการพัฒนาพื้นที่อย่างแท้จริง

เอกสารอ้างอิง

- ชาย โปธิสิตา. (2556). *ศาสตร์และศิลป์แห่งการวิจัยเชิงคุณภาพ*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นแอนด์พับลิชชิง.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2546). *เทคนิควิธีการวิเคราะห์นโยบาย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บัวบุตร ศิริวัฒน์. (2557). กระบวนการกำหนดนโยบายเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร (E-education) เพื่อการพัฒนาทางการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร*, 20(3), 73-86.
- พระครูปลัดวัชรพงษ์ วชิรปัญญา. (2560). ภาวะผู้นำเชิงพุทธเพื่อบุคลากรพัฒนาชุมชนในจังหวัดน่าน. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 6(2), 433-448.
- พระปลัดประพจน์ สุภาโต และคณะ. (2563). ทูตทางสังคมกับการพัฒนาชุมชนวัดสำโรงอำเภอนครชัยศรี จังหวัดนครปฐม. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 8(3), 828-840.
- พิมพ์ลิขิต แก้วหานาม และคณะ. (2564). กลไกความร่วมมือเชิงพื้นที่เพื่อแก้ไขปัญหาความยากจน จังหวัดกาฬสินธุ์. *วารสารการบริหารปกครอง*, 10(2), 257-288.
- วลีรัตน์ แสงไชย. (2558). ความเหลื่อมล้ำทางการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในเขตจังหวัดเชียงใหม่ : ภาพสะท้อนจากมุมมองอื่นและจากมุมมองเดียวกัน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยฟาร์อีสเทอร์น*, 9(2-4), 32-45.
- วิมุต วานิชเจริญธรรม. (2564). *กองทุนเพื่อความเสมอภาคทางการศึกษา ความเสมอภาคทางการศึกษา The Great Gatsby Curve และทุนมนุษย์ของไทย*. สืบค้น 27 กันยายน 2565, จาก <https://www.eef.or.th/the-great-gatsby-curve-and-human>
- สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์. (2561). *แผนพัฒนาจังหวัดกาฬสินธุ์ 2561-2564*. กาฬสินธุ์: สำนักงานจังหวัดกาฬสินธุ์.
- เสน่ห์ ใจสิทธิ์ และคณะ. (2558). การบูรณาการหลักพุทธธรรมเพื่อเสริมสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายสาธารณะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 4(2), 180-195.
- หวัง จวินตัน และกฤชวรธรณ์ โล้วชิรินทร์. (2565). การนำนโยบายแก้จนตรงเป้าไปปฏิบัติของสาธารณรัฐประชาชนจีน. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, (18)1, 39-57.

- หวัง เต้าหมิง และวราวุฒิ เรือนคำ. (2564). แนวคิดนโยบายลดความยากจนของประธานาธิบดี สี จิ้นผิง. *วารสารสุทธิปริทัศน์*, 35(3), 249-270.
- อำนาจ มาลาทอง. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อการนำนโยบายสาธารณสุขไปปฏิบัติของบุคลากรองค์การบริหารส่วนตำบลทัพไทย อำเภอตาพระยา จังหวัดสระแก้ว. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(2), 134-143.
- Dror, Y. (1964). The barriers facing policy science. *American Behavioral Scientist*, 7(5), 3-7.
- _____. (1971). *Ventures in policy sciences: concepts and applications*. New York: Elsevier.
- Eyestone, R. (1971). *The Threads of Public Policy: A Study in Policy Leadership*. Indianapolis: Bobbs-Merrill.
- Likert, R. A. (1932). Technique for the Measurement of Attitude. *Archives Psychological*, 3(1), 42-48.

เทย์โบ : ความหลากหลายทางเพศกับการดำรงอยู่ของกิจกรรมเรียมมะมีวด
ของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ท่ามกลางสถานการณ์การระบาดของโควิด-19*
TEIBO: SEXUAL DIVERSITY AND EXISTENCE OF REUM MA MUAD ACTIVITIES
OF THAI-KHMER ETHNIC GROUP ENTREPRENEURS AMID THE COVID-19
PANDEMIC

เดชภณ ทองเต็ม, พัทธ์ชัย มีดี, จีรนนท์ แก้วมา

Tachapon Tongterm, Pitak Meedee, Jeeranan Kaewma

มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

Sisaket Rajabhat University

Corresponding Author E-mail: spsc_network@hotmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้ศึกษากระแสโลกาภิวัตน์ที่ได้เปลี่ยนแปลงสังคมและวัฒนธรรมไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะการยอมรับความหลากหลายทางสังคมและวัฒนธรรมให้เข้ามามีบทบาทสำคัญในระดับชีวิตประจำวัน การศึกษาครั้งนี้จึงมุ่งทำความเข้าใจ บทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศและมุมมองของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ที่มีต่อบทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรียมมะมีวด สำหรับวิธีการศึกษาได้อาศัยการเก็บข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพผ่านการเก็บข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงเอกสาร การสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยมีพื้นที่การศึกษาเป็นหมู่บ้านของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร จำนวน 6 หมู่บ้าน มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 139 คน เมื่อดำเนินการเก็บข้อมูลครบถ้วนแล้วนำข้อมูลที่ได้รับมาวิเคราะห์เชิงเนื้อหาและแก่นสาระ

ผลการศึกษาพบว่า 1. กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศเข้ามามีบทบาทในกิจกรรมเรียมมะมีวดใน 2 บทบาทหลัก คือ ครัวมะมีวด และร้านทรงมะมีวด ซึ่งได้เปิดพื้นที่ให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศได้มีส่วนร่วมมากขึ้นในกิจกรรม และ 2. อำนาจเชิงبارมีของผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ประกอบกิจกรรมเรียมมะมีวดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ยอมรับในบทบาทซึ่งไม่มีความแตกต่างจากการประกอบกิจกรรมโดยผู้ที่เป็นเพศหลัก

คำสำคัญ: ความหลากหลายทางเพศ; เรียมมะมีวด; กลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร; การแพทย์พื้นบ้าน; โควิด 19

Abstract

The globalization flow has been changing social and culture readily, especially the acceptance of social diversity and multicultural are the part in daily routine. The objectives of the study were to study the role of LGBT group and the perspective among the Thai-Khmer ethnic group toward the role of LGBT in Reum Ma Muad. The research methodology was qualitative research by using documentary research, in-depth interviews, and participant observation. A target area was selected using purposive selection by selecting villages where Thai-Khmer ethnic group live massively and there is evidence of Reum Ma Muad organizing continuously. From the selection, there are six villages in Sisaket Province. The number of informants which create the data saturation was 139. Content analysis was applied for data analysis.

Results from the study show that 1. the outstanding role of LGBT in Reum Ma Muad consisted of two roles which were Ma Muad teacher (activity moderator) and Ma Muad medium (co-dancer) and they have been participating in the rite more and more. 2. The charismatic authority of LGBT who performed in Reum Ma Muad was the important factor to accept the role of LGBT among Thai-Khmer ethnic. There was no difference of the Reum Ma Muad performed by primary gender.

Keywords: Sexual diversity; Reum Ma Muad; Thai-Khmer ethnic group; Local medicine; Covid-19

บทนำ

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ หรือภาคอีสาน ถือเป็นดินแดนที่เป็นแอ่งอารยธรรมที่สำคัญของประเทศไทย เป็นดินแดนที่มีการสังสมวัฒนธรรมมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน มีอาณาบริเวณที่ถือได้ว่ามีความหลากหลายทั้งทางวัฒนธรรม ประเพณี และความหลากหลายทางชาติพันธุ์ของประชาชนในพื้นที่ (อุทิศ ทาหอม และสุนันท์ เสนารัตน์, 2561) ซึ่งชาวไทยเชื้อสายเขมรหรือกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ถือเป็นกลุ่มชาติพันธุ์หนึ่งในภาคอีสานที่มีชนบทรรมนิยม ประเพณี และวัฒนธรรมที่โดดเด่นและมีอัตลักษณ์เฉพาะกลุ่ม โดยในประเทศไทยมักพบประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร อาศัยอยู่ในพื้นที่แถบภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่างของประเทศไทย กล่าวคือ กระจายอยู่ในแถบจังหวัดสุรินทร์ บุรีรัมย์ และศรีสะเกษ โดยมีบ้างเล็กน้อยที่อาศัยอยู่ในพื้นที่จังหวัดนครราชสีมา อุบลราชธานี มหาสารคาม ร้อยเอ็ด สระแก้ว ปราจีนบุรี จันทบุรี สุพรรณบุรี ฉะเชิงเทรา ราชบุรี และเพชรบุรี (ศิริกมล สายสร้อย, 2551) ซึ่งความเชื่อหนึ่งที่โดดเด่น

เด่นของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ตั้งแต่อดีตจวบจนกระทั่งปัจจุบันคือ การนับถือผีบรรพบุรุษ หรือที่เรียกว่า โคนตา ซึ่งหมายถึง ผีปู่ย่าตายาย และบุพการีที่เสียชีวิตไปแล้ว โดยปัจจุบันยังพบว่าประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ยังคงนับถือและถือปฏิบัติเกี่ยวกับความเชื่อนี้ ในวิถีชีวิตประจำวัน (คุณวัฒน์ ดวงมณี และคณะ, 2561) โดยกิจกรรมประเภทหนึ่งที่สามารถสะท้อนความเชื่อเกี่ยวกับการเคารพนับถือผีบรรพบุรุษของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ได้เป็นอย่างดี คือ การจัดกิจกรรมเรือมมะมวด โดยกิจกรรมนี้ถือเป็นกิจกรรมบำบัดโรค กล่าวคือ ประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ส่วนใหญ่มักจะมีความเชื่อว่าการเจ็บไข้ได้ป่วยของบุคคลเป็นผลมาจากการกระทำของผีบรรพบุรุษ หรือสิ่งศักดิ์ที่มีอำนาจเหนือธรรมชาติ โดยเหตุผลที่ผีมากระทำนั้นอาจเกิดขึ้นได้หลายสาเหตุ อาทิ มีการประพฤติผิดขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคม ทำผิดศีลธรรม หรือล่วงละเมิดกฎเกณฑ์ที่ชุมชนนับถือ เป็นต้น (เชิดศักดิ์ ฉายฉวิล, 2550) ดังนั้น การที่ประชาชนเจ็บไข้ได้ป่วยแล้วรักษาด้วยการแพทย์แผนปัจจุบันไม่หาย ประชาชนกลุ่มนี้จึงมักบนบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ตนเองนับถือ โดยหากตนเองหรือบุคคลในครอบครัวหาย จากอาการเจ็บป่วย หรือทุเลาลง จะจัดกิจกรรมเรือมมะมวดถวายนั่นเอง ซึ่งอาจจะกล่าวได้ว่ากิจกรรมเรือมมะมวดนี้เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อแก้บนก็สามารถกล่าวได้ (อินยพงศ์ สารรัตน์ และคณะ, 2563) แม้แต่ในช่วงสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิด 19 ในปัจจุบัน กิจกรรมเรือมมะมวดยังถูกจัดขึ้นในหลายพื้นที่ในจังหวัดศรีสะเกษ และแถบจังหวัดใกล้เคียง ภายใต้ความเชื่อที่ว่า การจัดพิธีแล้วจะช่วยปัดเป่าโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ รวมทั้งปัดเป่าโรคโควิด 19 ได้อีกด้วย (บริษัท บางกอก มีเดีย แอนด์ บรอดคาสติ้ง จำกัด, 2563)

หากกล่าวถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ (sexually-and gender-diverse individuals (SGD) ในอดีตนั้น มักถูกมองว่าเป็นเพียงกลุ่มคนกลุ่มเล็กที่ไม่ได้รับโอกาสในการแสดงจุดยืน และการยอมรับจากสังคมเท่าที่ควร เนื่องจากมีรูปแบบการใช้ชีวิตและรสนิยมทางเพศหรือเพศวิถีที่แตกต่างจากกลุ่มบุคคลทั่วไป เป็นสิ่งที่ยากต่อการทำความเข้าใจและเข้าถึงบุคคลกลุ่มนี้ แต่เมื่อก้าวเข้าสู่ยุคที่สังคมมีลักษณะพหุวัฒนธรรมในปัจจุบัน สมาชิกของสังคมมีการปรับเปลี่ยนทัศนคติ รูปแบบการใช้ชีวิตและมีการยอมรับในความเปลี่ยนแปลง รวมทั้งความแตกต่างของกลุ่มต่าง ๆ เพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติ พฤติกรรมบางอย่างที่เคยต้องปกปิดไว้ เนื่องจากขัดต่อวัฒนธรรม ค่านิยม และความเชื่อเดิม ๆ ก็ได้รับการเปิดเผยและยอมรับมากยิ่งขึ้น สิ่งหนึ่งที่เราเห็นได้ชัด คือ การมีตัวตนในสังคมไทยของกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศที่มีศัพท์เรียกกันทั่วไปตั้งแต่ กะเทย สาวประเภทสอง คนรักเพศเดียวกัน เพศที่สาม คนข้ามเพศ เกย์ เลสเบี้ยน ทอม ดี เป็นต้น (พิมลพรรณ อิศรภักดี, 2558) และในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา อาจถือได้ว่าเป็นช่วงปีทองของกลุ่ม LGBT ก็ว่าได้ โดยในประเทศไทยนั้น เริ่มมีการให้ความสำคัญกับสิทธิด้านวิถีทางเพศและอัตลักษณ์ทางเพศภายใต้กฎหมาย ซึ่งมีตัวอย่างที่เห็นได้ชัดเจน คือ การยกเลิกการใช้คำว่า โรคจิตถาวร ในเอกสารยกเว้นการเกณฑ์ทหาร สำหรับชายที่ข้ามเพศเป็นหญิงซึ่งได้รับการยกเว้นการเกณฑ์ทหาร โดยกฎกระทรวงกลาโหมกำหนดให้ใช้คำ

ใหม่ คือ เพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิด เป็นต้น ซึ่งสามารถกล่าวได้ว่าประชาชนไทยในปัจจุบันมีแนวคิดความเท่าเทียมทางเพศมากขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ ศรีศักร วัลลิโภดม (2559) ที่กล่าวถึงสังคมปัจจุบันความเท่าเทียมมีมากขึ้น ความเหลื่อมล้ำน้อยลง และนอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ปราณี วงษ์เทศ (2544) ที่กล่าวในบทนำของตำราเรื่องเพศและวัฒนธรรม ไว้ว่า โลกใบนี้จะเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีขึ้น สงบสุขขึ้น หากมนุษย์ทุกเพศไม่ว่าจะอยู่ในชนชั้นวรรณะ เผ่าพันธุ์ หรือศาสนาใด ยอมรับความเป็นมนุษย์ที่เท่าเทียมกันอย่างแท้จริง

อย่างไรก็ตามบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศบางกลุ่มยังต้องเผชิญกับปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อด้านร่างกาย จิตใจ สังคม และจิตวิญญาณ แม้ว่าสังคมในปัจจุบันจะเปิดกว้าง และยอมรับว่ามีกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศอยู่จำนวนไม่น้อย และนอกจากนี้ในบริบทตามแถบชนบทที่ประชาชนส่วนใหญ่ยังมีการศึกษาที่ต่ำกว่าในเขตเมือง การดำรงตนอยู่ของเพศทางเลือกก็มักจะเจออุปสรรคที่แตกต่างกันออกไปตามแต่ละบริบทพื้นที่ ดังนั้นในบทความวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจึงจะนำเสนอบทความวิจัยเรื่อง เทย์โบ : บทบาทของเพศทางเลือกในกิจกรรมเรือมมะมี้วุดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมี้วุด และศึกษามุมมองของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ต่อบทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมี้วุด ซึ่งคณะผู้วิจัยคาดว่าผลวิจัยที่ได้รับจะสามารถสะท้อนบทบาทของเพศทางเลือกกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรในวิถีชนบทของไทยได้ อีกทั้งหน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถใช้ผลการวิจัยเพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานในการส่งเสริมคุณภาพชีวิตของกลุ่มประชาชนเพศทางเลือกในอนาคตได้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมี้วุด
2. เพื่อศึกษามุมมองของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรต่อบทบาทของกลุ่มผู้มีความ

หลากหลายทางเพศ ความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมี้วุด

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

ในการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการวิจัยด้วยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) อาศัยการเก็บข้อมูลด้วยการวิจัยเชิงเอกสารและการวิจัยภาคสนามที่เก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสังเกตการณ์อย่างมีส่วนร่วม โดยงานวิจัยนี้ได้ผ่านการรับรองจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จาก คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ เลขที่โครงการวิจัย 001/2564 ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร เป็นการศึกษาเอกสารทุติยภูมิเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมเรือมมะมี้วุดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ซึ่งผู้วิจัยได้อาศัยข้อมูลทุติยภูมิดังกล่าวมาช่วยเป็นกรอบใน

การศึกษาวิจัยภาคสนาม การสร้างเครื่องมือการวิจัย และการอภิปรายผลของการวิจัยที่ได้รับจากภาคสนาม

2. การวิจัยภาคสนาม เป็นการศึกษานอกห้องเรียนที่สนใจด้วยการเก็บข้อมูลจากแหล่งข้อมูลปฐมภูมิผ่านผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants) ซึ่งเกิดจากการเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) โดยการวิจัยเชิงเอกสารได้สะท้อนให้เห็นถึงความหลากหลายของกลุ่มคนที่เข้ามามีปฏิสัมพันธ์ในกิจกรรมเรือมมะมีวดทั้งทางตรงและทางอ้อม

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

การศึกษาครั้งนี้จึงแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเรือมมะมีวดทางตรง ได้แก่ ผู้ที่ทำหน้าที่ในการดูแลกิจกรรมเรือมมะมีวด ผู้ป่วยที่เคยรักษาด้วยกิจกรรมเรือมมะมีวด ครอบครัวของผู้ป่วยที่เคยรักษาด้วยกิจกรรมเรือมมะมีวด และคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรที่เข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมีวด จำนวน 103 คน และ 2) กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมเรือมมะมีวดทางอ้อม ได้แก่ ผู้นำในชุมชนทางการปกครอง และบุคลากรสาธารณสุข จำนวน 36 คน รวมกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญทั้งสิ้น 139 คน ทั้งนี้ การศึกษาครั้งนี้ให้ความสำคัญกับการป้องกันความเสี่ยงและผลกระทบเชิงลบต่อกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ผู้วิจัยจึงดำเนินการขอจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์จาก คณะศิลปศาสตร์และวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ

การวิเคราะห์ข้อมูล

สำหรับการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์เนื้อหา (content analysis) ร่วมกับวิธีการวิเคราะห์แก่นสาระ (thematic analysis) โดยวิเคราะห์ไปพร้อมกับการเก็บข้อมูล และนำประเด็นที่ได้จากการตีความไปตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูล เพื่อให้แน่ใจว่าผู้วิจัยไม่ได้ตีความผิดไปจากความเป็นจริงที่ปรากฏจากข้อมูล และสร้างข้อสรุปนำเสนอรายงานการวิจัยโดยข้อสรุปดังกล่าว และรูปภาพประกอบ

ผลการวิจัย

1. บทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมีวด การประกอบกิจกรรมเรือมมะมีวดในอดีตที่ผ่านมาพบว่าเป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับผู้หญิงที่เป็นเพศทางตรงเป็นส่วนใหญ่ โดยในกิจกรรมเรือมมะมีวดสามารถแบ่งกลุ่มคนที่มีความสำคัญต่อกิจกรรมออกเป็น 2 กลุ่ม ประกอบด้วย ครูมะมีวด (ผู้ดูแลกิจกรรม) และร่างทรงมะมีวด หรือรูปมะมีวด (ผู้ร่วมรำ) โดยผู้ดูแลกิจกรรมและผู้ร่วมรำมักจะเป็นเพศหญิง กล่าวคือ ถึงแม้ว่าจะมีความเชื่อว่ามีผีบรรพบุรุษที่มาอาศัยอยู่กับตนเองจะเพศชายก็ตาม ซึ่งลักษณะที่แสดงออกว่ามะมีวดที่อยู่กับตนเองเป็นเพศใดนั้น จะเห็นได้ชัดในช่วงดำเนินกิจกรรม กล่าวคือหากมะมีวดเป็นเพศชายก็มักจะชอบแต่งกายด้วยผ้าโสร่ง มีอากัปภิกิริยาที่รุนแรง มีท่าทางการรำรำที่เหมือนผู้ชาย มีการ

สูบบุหรี่หรือดื่มเครื่องดื่มที่มีแอลกอฮอล์ตามพฤติกรรมที่บรรพบุรุษท่านนั้นเคยปฏิบัติในตอนที่ยังมีชีวิตอยู่ ส่วนมะมีมัดที่เป็นเพศหญิงก็มักจะเลือกเครื่องแต่งกายด้วยผ้าถุง มีเครื่องแต่งหน้า และมีอาภักิริยาการร้ายรำแบบผู้หญิง เป็นต้น โดยเหตุผลที่ผู้วิจัยมักได้ยินอยู่เสมอเมื่อสอบถามผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นเพศหญิง ว่าเหตุใดกิจกรรมเรือมมะมีมัดในอดีตจึงมีแต่ผู้หญิง คำตอบส่วนใหญ่มองว่าเพศชาย น่าจะอายุ เพราะเห็นว่าการร้ายรำน่าจะเหมาะกับเพศหญิงมากกว่านั่นเอง ดังนั้นแม้ตัวเองจะมีมะมีมัดประจำตนแต่ก็จะเลือกเข้าร่วมเฉพาะงานที่จำเป็นเท่านั้น

อย่างไรก็ตามในช่วงระยะเวลา 10 ปีนี้ (พ.ศ. 2555 - 2565) ได้เกิดปรากฏการณ์การเปลี่ยนแปลงของผู้เข้าร่วมกิจกรรม กล่าวคือ ปัจจุบันมีครุมะมีมัดที่เป็นเพศชายเพิ่มมากขึ้น โดยจากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม คณะผู้วิจัยพบว่าการสังเกตแบบมีส่วนร่วม 12 ครั้งนั้น มีครุมะมีมัดที่เป็นเพศชายจำนวน 4 ครั้ง ดังคำกล่าวของครุมะมีมัดท่านหนึ่งที่กล่าวไว้ว่า แต่สมัยก่อนกะสีมีแต่ผู้หญิงรำ บัดนี้มีแบบเพิ่นเต มาช่วงหลัง ๆ นี้ละมีหลาย ซึ่งจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมีมัดพบว่า ปัจจุบันมีครุมะมีมัดหรือพ่อครู (เพศชาย) มากขึ้นกว่าในสมัยอดีต อย่างไรก็ตามการที่จะเป็นพ่อครูที่ได้รับการยอมรับจากประชาชนในชุมชนได้นั้น พ่อครูจะต้องค่อย ๆ สะสมบารมีและความน่าเชื่อถือ คนในชุมชนจึงจะให้การยอมรับและให้เป็นผู้นำประกอบกิจกรรมเรือมมะมีมัดได้ โดยในจำนวนการสังเกตแบบมีส่วนร่วมทั้ง 4 งานที่มีพ่อครูเป็นผู้ดูแลกิจกรรมนั้น คณะผู้วิจัยพบว่า เป็นพ่อครูที่มีอายุมากกว่า 30 ปี มีจำนวนเพียง 1 คนเท่านั้น และมีพ่อครูที่อายุไม่ถึง 30 ปี สูงถึงจำนวน 3 คน ซึ่งประเด็นที่พ่อครูมีอายุน้อยแต่ได้รับความเคารพนับถือจากชาวบ้านในชุมชน ก็เป็นประเด็นที่ควรศึกษาในบริบทเชิงลึกต่อไปในอนาคต

นอกจากพ่อครูที่เป็นผู้นำกิจกรรมแล้วนั้น ในด้านผู้ร่วมรำก็พบว่า มีเพศชายเพิ่มมากขึ้นเช่นเดียวกัน โดยจากข้อมูลระบุว่า เฉพาะในช่วง 5 ปีมานี้ มีมะมีมัดที่เป็นวัยรุ่นเพศชายเพิ่มมากขึ้น โดยบางคนเป็นผู้ชายที่เป็นเพศทางตรง (ตามการรับรู้ของผู้ให้ข้อมูล) บางคนเป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ซึ่งกลุ่มที่สองนี้จะมีลักษณะกระตุงกระตึง ประชาชนทั่วไปจะสามารถสังเกตได้ว่าเป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ อีกทั้งผู้ร่วมรำกลุ่มนี้ก็ได้ปิดบังสถานะทางเพศของตนเองว่าเป็นเพศใด แต่กระบวนการเข้าร่วมกิจกรรมยังคงดำเนินการภายใต้ความเชื่อดั้งเดิมคือ บรรพบุรุษเคยมีมะมีมัดมาก่อน หลังจากที่บรรพบุรุษเสียชีวิตลง มะมีมัดจะถูกส่งต่อไปยังลูกหลานของบรรพบุรุษเพื่อให้เกิดการสืบทอดต่อโดยการรับชันธไว้

รูปมะมีมัด (ผู้รำ) ที่เป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศแต่ละคน มีรูปแบบการเข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมีมัดที่แตกต่างกัน แต่อยู่บนพื้นฐานความเชื่อเรื่องผีบรรพบุรุษด้วยกันทั้งสิ้น โดยการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้สอบถามข้อมูลจากรูปมะมีมัดที่เป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศจำนวน 13 คน ได้ข้อมูลที่มีความสอดคล้องกันในประเด็นเข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมีมัดแต่ละครั้งนิยมไปเป็นกลุ่ม กล่าวคือ เมื่อเจ้าภาพเชิญบุคคลใดบุคคลหนึ่งในกลุ่ม กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมักจะชวนกันต่อเป็นทอด ๆ ผ่านการโทรศัพท์เชิญ หรือส่งข้อความเชิญทาง

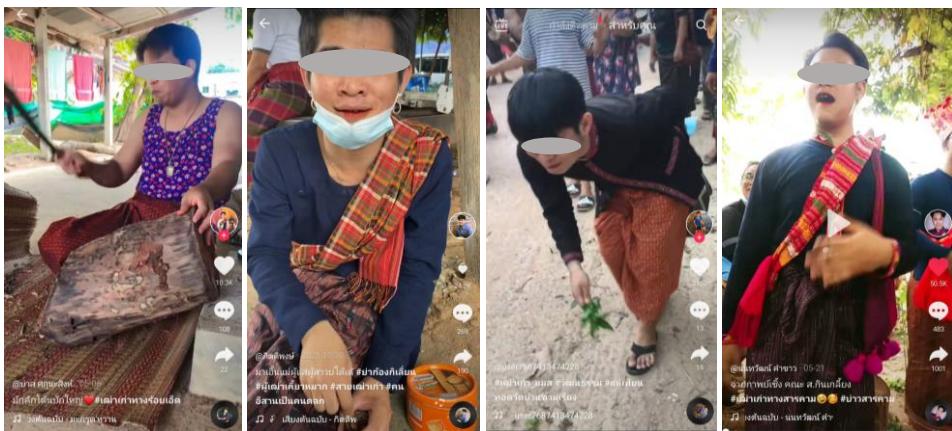
แอปพลิเคชัน Line ซึ่งแตกต่างจากสมัยอดีตที่ต้องใช้การยกขันธและรับขันธในการเชิญเข้าร่วมงาน นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงตามยุคสมัย และเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมีวดแล้วกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมีความเชื่อคล้ายกันคือ เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมแล้วรู้สึกสดชื่น กระปรี้กระเปร่า มีพลังชีวิตเพิ่มขึ้น แต่หากบุคคลใดที่ได้รับเชิญแล้วติดภารกิจ ไม่สามารถเข้าร่วมงานได้ จะรู้สึกไม่สบาย กระทบกระวายใจ เป็นต้น นอกจากนี้ นายเอ ยังให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ปัจจุบันการเข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมีวดเริ่มมีรายได้เข้ามาเกี่ยวข้อง กล่าวคือ เมื่อเข้าร่วมกิจกรรมเรียบร้อยแล้ว เจ้าภาพ (ผู้จัดงาน) มักจะมีซอง (ค่าสินน้ำใจในการไปช่วยงาน) ให้กับผู้เข้าร่วมงาน ซึ่งปัจจุบันมักจะเริ่มต้นที่ 200 - 500 บาท ขึ้นอยู่กับฐานะของเจ้าภาพ นายเอให้ข้อมูลที่ เคยมีการจัดกิจกรรมเรือมมะมีวดในบ้านของนายกองค้การบริหารส่วนตำบล โดยมีการเชิญรูปมะมีวดเข้าร่วมมากกว่า 200 คน ซึ่งการจัดงานที่ยิ่งใหญ่และเชิญผู้เข้าร่วมงานจำนวนมากนั้น ตามความเชื่อของประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร เชื่อว่าเป็นสิ่งที่ดี ทำให้มะมีวดเกิดความพึงพอใจและบันดาลให้ผู้คนป่วยหายจากโรคร้ายไข้เจ็บต่าง ๆ

ภาพที่ 1 การแต่งกายของมะมีวดผู้มีความหลากหลายทางเพศ

2. มุมมองของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรต่อบทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมีวดปัจจุบันการมีมะมีวดกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ คงไม่ใช่ประเด็นใหม่กับชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมรในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษอีกต่อไป โดยจากสัมภาษณ์เชิงลึกผู้ให้ข้อมูลหลัก ผู้วิจัยมักได้ยินคำตอบที่คล้าย ๆ กันเสมอ ดังที่มีผู้ให้ข้อมูลสำคัญคนหนึ่งได้กล่าวว่า ปัจจุบันมีมะมีวดที่เป็นเพศทางเลือกเพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับสมัยอดีต โดยกลุ่มเพศทางเลือกนี้ มักจะมากขึ้นเป็นกลุ่มใหญ่ ๆ มีการรำข้ามพื้นที่ การที่มีกลุ่มเพศทางเลือกเข้าร่วมร่วมงานก็ดีนะ ทำให้งานสนุกสนานและรื่นเริงมากขึ้น เพราะกลุ่มนี้เขาชอบความสนุกสนาน กลุ่มผู้ให้ข้อมูลหลักมีคำเรียกกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ในกิจกรรมเรือมมะมีวดหลากหลายคำ อาทิ กะเทย สาวสอง เทยโບ และเฒ่าเก่า สำหรับคำว่ากะเทย และสาวสองนั้น

คงเป็นคำที่คุ้นหูในสังคมไทยแล้ว ส่วนคำว่า เทโยโบ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า มาจากคำว่า กะเทย ผสมกับ โบราณ หมายถึง กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ที่มีพฤติกรรมกระตุงกระต้าง แต่ไม่ได้แปลงเพศเหมือนสาวประเภทสอง โดยกลุ่มบุคคลนี้แตกต่างจากกะเทยทั่วไปในสังคม คือ เป็นกะเทยที่มีพฤติกรรมที่นิยมและชอบวัฒนธรรมและประเพณีโบราณ เช่น การเคี้ยวหมาก การนุ่งผ้าโสร่งหรือผ้าถุงแทนการใส่กางเกง ชอบเข้าร่วมกิจกรรมทางสังคมที่เป็นวัฒนธรรมและประเพณี โดยเฉพาะกิจกรรมเรือมมะมี้วด เป็นต้น ส่วนคำว่า เฒ่าเก่า จากการสัมภาษณ์เชิงลึกพบว่า มาจากคำว่า เฒ่า ผสมกับ เก่า โดย เฒ่า หมายถึง ผู้สูงอายุ ส่วนคำว่า เก่า หมายถึง อดีตกาล หรือชาติที่ผ่านมา ดังนั้น เฒ่าเก่า หมายถึง กลุ่มบุคคลที่ปัจจุบันอาจจะยังไม่เป็นผู้สูงอายุ แต่มีพฤติกรรมและการดำรงชีวิตเช่นเดียวกับผู้สูงอายุ อาทิ การเคี้ยวหมาก การเดินหลังค่อม การแต่งกายคล้ายผู้สูงอายุ นิยมใช้ผ้าพื้นบ้าน การพูดจาคล้ายผู้สูงอายุ ตลอดจนมีลักษณะนิสัยใจคอและความชอบคล้ายกับผู้สูงอายุ ซึ่งนอกจากแถบจังหวัดศรีสะเกษแล้ว ผู้วิจัยยังพบบุคคลที่เรียกตนเองว่าเฒ่าเก่า ในแอปพลิเคชัน Tiktok ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 บุคคลที่เรียกตนเองว่าเฒ่าเก่าในแอปพลิเคชันติ๊กต็อก

การดำเนินชีวิตของกลุ่มเทโยโบ และกลุ่มเฒ่าเก่า มีทั้งบุคคลที่ดำเนินชีวิตประจำวันทุกวันด้วยอัตลักษณ์ที่เป็นแบบโบราณนิยม และบางคนมีการปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ กล่าวคือ แต่งกายตามสมัยนิยมเมื่อไปเที่ยวหรือไปเดินห้าง และแต่งกายแบบโบราณนิยมเมื่อเข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมี้วดนั่นเอง

สำหรับมุมมองของคนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ที่มีต่อกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ ในกิจกรรมเรือมมะมี้วด พบว่า ผู้คนส่วนใหญ่ที่มีส่วนร่วมกับกิจกรรมเรือมมะมี้วดไม่ได้รังเกียจกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในการเข้าร่วมกิจกรรมเรือมมะมี้วด แต่กลับให้การยอมรับในฐานะบุคคลหนึ่งของชุมชนโดยปกติ ส่วนมุมมองต่อพ่อครูที่เป็นกลุ่มผู้มีความ

หลากหลายทางเพศ พบว่า ชาวชุมชนให้การยอมรับเนื่องจากการปฏิบัติ ปฏิบัติชอบ อีกทั้งมีความใส่ใจในขั้นตอนการการปฏิบัติเป็นอย่างดีทุกขั้นตอน

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา พบว่า การจัดกิจกรรมเรือมมะมั่วดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษในปัจจุบัน มีกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (หญิงข้ามเพศ กะเทย เกย์) เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต โดยบทบาทของเพศทางเลือกในกิจกรรมเรือมมะมั่วดที่เด่นชัดมี 2 บทบาท คือ คุมมะมั่วด (ผู้ดูแลกิจกรรม) และร่างทรงมะมั่วด (ผู้ร่วมรำ) ซึ่งสามารถอธิบายได้ว่าอาจเนื่องมาจาก ปัจจุบันผู้คนในสังคมไทยได้ให้การยอมรับกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมากขึ้น กล่าวคือ บุคคลจะเป็นเพศใดก็ได้ อีกทั้งปัจจุบันสื่อต่าง ๆ ยังได้นำเสนอเรื่องราวของเพศทางเลือกเพิ่มขึ้นอีกด้วย ทำให้บุคคลที่เป็นเพศทางเลือกกล้าที่จะเปิดตัวกับครอบครัวและสังคมมากขึ้นเมื่อเทียบกับในสมัยอดีต อีกทั้งบุคคลที่เป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือเพศทางเลือกบางกลุ่มอาจจะพยายามหาพื้นที่เพื่อแสดงตัวตนและจุดยืนในสังคม ต้องการให้สังคมยอมรับตนเอง และเพื่อแสดงความเท่าเทียมทางเพศ กล่าวคือในสังคมชนบท การเป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศมักจะได้รับปฏิบัติที่ไม่เหมาะสม อาทิ การไม่ให้เกียรติ การด้อยค่า การดูถูกเหยียดหยาม ทั้งนี้เนื่องมาจากการที่มีเพศสภาพที่แตกต่างนั่นเอง แต่การได้เป็นคุมมะมั่วดหรือผู้ร่วมในกิจกรรมเรือมมะมั่วดนั้น กลับได้รับการยอมรับจากผู้คนในชนบทมากขึ้น ซึ่งเหตุผลที่ผู้วิจัยกล่าวมานั้นสอดคล้องกับ สถานการณ์ในปัจจุบันของโลกที่พบว่ากลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศหรือกลุ่ม LGBTQ+ จากทั่วโลกต่างเรียกร้องสิทธิความเท่าเทียมในการเป็นมนุษย์เพิ่มมากขึ้นเมื่อเทียบกับสมัยอดีต กล่าวคือ ในฐานะมนุษย์ร่วมโลกที่ไม่ว่าบุคคลจะเป็นเพศภาพแบบใดก็ตาม มนุษย์ทุกคนย่อมมีสิทธิ์และสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคมได้อย่างมีคุณค่าและเท่าเทียมทุกเพศ

แต่หากกล่าวถึงความเชื่อของคนอินเดียที่มีต่อฮัจรา (เพศทางเลือกที่ดำรงตนคล้ายสาวประเภทสองในประเทศไทย) พบว่า แม้ในครอบครัวอินเดียจะไม่อยากมีบุตรที่เป็นกลุ่มฮัจรา แต่ในสังคมอินเดีย ฮัจราคือคนกลุ่มพิเศษ ที่เชื่อกันว่ามีเทพคุ้มครองและมีสิ่งเหนือกว่าคนอื่น ชาวอินเดียเชื่อว่าฮัจรามีวาจาสิทธิ์อวยพรอะไรก็จะสำเร็จ ดังนั้นคนอินเดียจึงนิยมเชิญฮัจรามาอวยพรในวันเกิดของเด็กเพศชายหรือมาแสดงดนตรี ร้องเพลง เต้นรำในงานแต่งงาน ซึ่งเชื่อกันว่าจะนำโชคลาภความสมบูรณ์มาสู่ครอบครัวนั้น ในทางกลับกันหากโดนฮัจราร่ำก็ถือว่าโชคร้าย พวกเขาจึงกลัวและไม่อยากทำให้ฮัจราโกรธ สังคมอินเดียเองก็มีความเชื่อแบบนี้มานานแล้วเพื่อเป็นการรักษาสมดุลในตัวเองเช่นกัน (Humaira & Anita, 2017) ซึ่งความเชื่อนี้ได้พบในประชาชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ที่มีต่อมะมั่วดกลุ่มเพศทางเลือกในพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ

อีกเหตุผลน่าจะเกิดจากกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่เป็นกะเทยหรือสาวประเภทสอง มักรักสวยรักงามคล้ายเพศหญิง ชอบกิจกรรมประเภทพ่อนรำ การเต้น การจัดดอกไม้

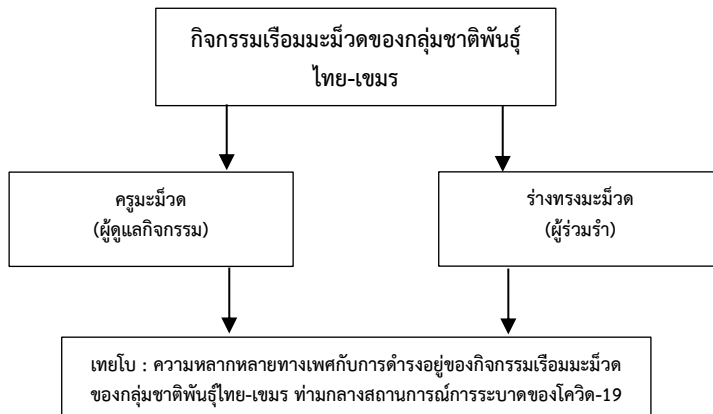
จึงอาจจะเป็นอีกสาเหตุหนึ่งที่ทำให้กลุ่มบุคคลดังกล่าวเข้าร่วมกิจกรรมเรื่องมะมีวดมากขึ้น เนื่องจากการเข้าร่วมกิจกรรมดังกล่าวทำให้ได้ปลดปล่อยอัตลักษณ์ทางเพศของตน ได้มีการจัดเตรียมพานบายศรีสู่ขวัญ การจัดดอกไม้ในปริมพิธี การเปลี่ยนเสื้อผ้าที่สวยงาม ตลอดจนพ็อนรำตลอดทั้งคืนก็เป็นไปได้ อย่างไรก็ตามเหตุผลดังที่ได้กล่าวมานั้นเป็นข้อสรุปจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมของผู้วิจัยและคณะเท่านั้น แต่ตามความเชื่อของรูปมะมีวด (กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศที่เป็นมะมีวด) มีความเชื่อว่า ตนเองมีมะมีวด (ผีบรรพบุรุษ) ที่เป็นเพศหญิงมาสิงร่าง ทำให้อยากแต่งตัวสวยงาม อยากพ็อนรำ ตามลักษณะของหญิงที่เข้ามาสิงร่างตนเองนั่นเอง ซึ่งเหตุการณ์นี้สอดคล้องกับ การนับถือในสังคมเมียนมาร์ (วฑฺฒญ พักทอง, 2563) กล่าวคือนะกะต่อ หรือเอกสารทางวิชาการบางฉบับ ใช้คำว่า นะ เป็นบุคคลที่ทำหน้าที่สื่อสารระหว่างนัตกับมนุษย์ โดยนัตของชาวเมียนมาร์ไม่ใช่ผีทั่วไป แต่เป็นผีมีฤทธิ์มีฐานะเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่เป็นที่เคารพบูชาและเป็นที่ยิ่ง (Win Maung, 2015) และเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของเทศกาลนัตในยุคปัจจุบัน คือ การเป็นเทศกาลที่เหล่าหญิงข้ามเพศในประเทศเมียนมาร์มารวมตัวกันมากที่สุดกว่างานไหน ๆ จนถึงขนาดเรียกขานกันในหมู่คนท้องถิ่นว่าเป็น เทศกาลเกย์ (ยศธร ไตรยศ, 2559)

นอกจากความเชื่อเรื่องนะกะต่อในประเทศเมียนมาร์แล้ว ยังมีความเชื่อที่คล้ายกันเกี่ยวกับเพศทางเลือกในประเทศอินโดนีเซีย กล่าวคือ ชาวบูกิส ชาวอีบัน ชาวเนกาจู ดายัค ในเขตตอนใต้ของเมืองซูราเวสี ประเทศอินโดนีเซีย ก็ได้มีการนับถือร่างทรงที่เป็นคนสองเพศ หรือรู้จักในนาม บิสซุ (bissu) โดยประชาชนแถบนั้นจะมีความเชื่อว่า บิสซุ (ผู้ที่เป็ร่างทรง) จะมีการสืบทอดมาจากบรรพบุรุษและถือว่าเป็นสายตระกูล เป็นกลุ่มบุคคลที่ได้รับการยกย่องทางสังคม มีหน้าที่ประกอบกิจกรรมในราชสำนักและติดต่อกับวิญญาณ ในกิจกรรมต่าง ๆ ในวัฒนธรรมของชาวบูกิส มองว่าผู้ที่เป็บิสซุจะมีสถานะพิเศษ ไม่ถือว่าเป็นชายหรือเป็นหญิง (มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์, 2558)

ดังนั้นการพยายามมีตัวตนของบุคคลและมีคุณค่าในสังคม จึงเป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนล้วนใฝ่หา การเป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในสังคมไทยในชนบท ก็ได้รับผลกระทบไม่ได้แตกต่างจากสังคมอื่น ๆ ที่คณะผู้วิจัยได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดังนั้น การเข้าสู่กิจกรรมเรื่องมะมีวดจึงอาจจะเป็หนทางที่จะช่วยให้กลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศได้รับการยอมรับจากสังคมไทยมากขึ้นก็เป็นได้ แสดงถึงความเท่าเทียมในการเป็นมนุษย์มากยิ่งขึ้น โดยไม่แบ่งแยกว่าเป็นเพศใดนั่นเอง เพราะเพศมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยธรรมชาติแต่เป็นสิ่งที่สังคมกำหนดขึ้นมา ซึ่งแนวคิดนี้สอดคล้องกับ นฤพนธ์ ดั่งวิเศษ (2563) ที่กล่าวไว้ว่า ความเป็นหญิงและชายมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ แต่วัฒนธรรม คือ สิ่งทีหล่อหลอมให้มนุษย์สร้างอัตลักษณ์ทางเพศ ดังนั้นการทำความเข้าใจกระบวนการที่ศันที่ต่างกันนี้จะช่วยให้เห็นทิศทางของความรู้เรื่องเพศในสังคมได้ดีขึ้น

องค์ความรู้จากการวิจัย

จากผลการศึกษาศาสามารถสรุปองค์ความรู้จากการวิจัยได้ว่า กิจกรรมเรือมมะมีวดของกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ในปัจจุบันมีกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศ (หญิงข้ามเพศ กะเทย เกย์) เข้าร่วมกิจกรรมเพิ่มมากขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับในอดีต ซึ่งบทบาทของกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมีวดที่เด่นชัดมี 2 บทบาท คือ คุมมะมีวด (ผู้ดูแลกิจกรรม) และร่างทรงมะมีวด (ผู้ร่วมรำ) โดยประชาชนในชุมชนที่มีความเชื่อเรื่องมะมีวดได้ให้การยอมรับคุมมะมีวดและร่างทรงมะมีวดที่เป็นกลุ่มผู้มีความหลากหลายทางเพศไม่แตกต่างจากผู้ชายที่เป็นเพศทางตรงและผู้หญิงที่เป็นเพศทางตรง (ชายจริง-หญิงแท้) ซึ่งอำนาจเชิงบารมีของผู้มีความหลากหลายทางเพศที่ประกอบกิจกรรมเรือมมะมีวดเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้คนในกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ยอมรับในบทบาท และได้มีคำเรียกกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศในกิจกรรมเรือมมะมีวดหลากหลายคำ อาทิ กะเทย สาวสอง เทยโบ และเฒ่าเก่า เป็นต้น

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

หากมองในพื้นที่วิจัย เพศทางเลือกกับกิจกรรมเรือมมะมีวดอาจจะถือเป็นเรื่องปกติของวิถีชุมชนกลุ่มชาติพันธุ์ไทย-เขมร ไปแล้วในปัจจุบัน ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้การสนับสนุน ส่งเสริม ไม่ขัดขวาง ทั้งนี้เพื่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัยในชุมชน ได้ร่วมกันสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับเพศวิถี และสิทธิส่วนบุคคลที่ถูกต้องให้กับประชาชนทั่วไป ทั้งนี้เพื่อให้บุคคลที่เป็นเพศทางเลือกสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างปกติสุข และมีคุณภาพชีวิตที่เหมาะสมต่อไป

ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

สนับสนุน ส่งเสริม ไม่ขัดขวาง ทั้งนี้เพื่อบุคคลทุกเพศ ทุกวัยในชุมชน ได้ร่วมกันสืบสาน ภูมิปัญญาท้องถิ่นของตนเองให้อยู่คู่กับชุมชนต่อไป รวมทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับเพศวิถี และสิทธิ ส่วนบุคคลที่ถูกต้องให้กับประชาชนทั่วไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

เนื่องจากการศึกษาครั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เป็นผู้มีความหลากหลายทางเพศเป็นกลุ่ม ตัวอย่างที่ยอมรับตนเองว่าเป็นเพศทางเลือกเท่านั้น จึงทำให้เกิดข้อจำกัดของการศึกษา ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปผู้วิจัยควรจะต้องศึกษากลุ่มตัวอย่างให้มีความหลากหลายมากขึ้น รวมถึงการศึกษาครั้งนี้เน้นเฉพาะกลุ่มตัวอย่างที่สามารถสื่อสารภาษาไทยได้ จึงทำให้ผู้ให้ข้อมูลหลักบางกลุ่มที่ไม่สามารถใช้ภาษาไทยได้ ถูกคัดออกจากโครงการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งถือเป็นข้อจำกัดของการศึกษาอีก ประเด็น

เอกสารอ้างอิง

- คุณวัฒน์ ดวงมณี และคณะ. (2561). *การศึกษาอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรมของชนสี่เผ่าในจังหวัดศรีสะเกษ* (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เชิดศักดิ์ ฉายถวิล. (2550). *ดนตรีประกอบการรักษาโรคด้วยกิจกรรมเรือมมะม่วง ของกลุ่มชาติพันธุ์เขมร กรณีศึกษาพื้นที่จังหวัดศรีสะเกษ* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวัฒนธรรมแห่งชาติ กระทรวงวัฒนธรรม.
- ฉันทพงษ์ สารรัตน์ และคณะ. (2563). พัฒนาการทางประวัติศาสตร์ อัตลักษณ์ ภูมิปัญญา ท้องถิ่นบ้านกระเบา บ้านหนองบัว และบ้านจะกุด ตำบลโนนสูง อำเภอขุนหาญ จังหวัดศรีสะเกษ. *วารสารพุทธมัตต์ ศูนย์วิจัยธรรมศึกษา สำนักเรียนวัดอาวุธวิกสิตาราม*, 5(2), 105-120.
- นฤพนธ์ ตัววิเศษ. (2563). *แนวคิดเรื่อง ความหลากหลายทางเพศ ในกระบวนทัศน์วิทยาศาสตร์ และสังคมศาสตร์*. สืบค้น 16 พฤษภาคม 2565, จาก <http://ojslib3.buu.in.th/index/huso2/view/7587>
- บริษัท บางกอก มีเดีย แอนด์ บรอดคาสติ้ง จำกัด. (2563). *ชาวสุรินทร์ ทำพิธีโบราณรำแม่มดไล่โควิด-19*. สืบค้น 16 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.pptvhd36.com/news>
- ปรานี วงษ์เทศ. (2544). *เพศและวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- พิมลพรรณ อิศรภักดี. (2558). *ต่างวัยต่างทัศนต่อความหลากหลายทางเพศในสังคมไทย*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์. (2558). *INDONESIA'S SEX GENDER SEXUALITY*. สืบค้น 16 พฤษภาคม 2565, จาก <https://sgsindonesian.wordpress.com>

- ยศธร ไตรยศ. (2559). *นัต : พลังศรัทธาของมวลชน*. สืบค้น 16 พฤษภาคม 2565, จาก <https://www.thairath.co.th/lifestyle/woman/661006>
- ศรีศักร วัลลิโภดม. (2559). *เพศและวัฒนธรรม ตำราอมตะ มานุษยวิทยาไทย*. สืบค้น 16 พฤษภาคม 2565, จาก https://www.matichon.co.th/entertainment/arts-culture/news_309423
- ศิริกมล สายสร้อย. (2551). *เขมรในรัฐประเทศ*. สระแก้ว: โรงเรียนอรัญประเทศ.
- อุทิศ ทาหอม และสุนันท์ เสนารัตน์. (2561). การประยุกต์ใช้ทุนทางวัฒนธรรมกับการพัฒนาชุมชนท้องถิ่นอีสาน. *วารสารวามัญองแหรภพุทธศาสตร์ปริทรรศน์*, 5(1), 15-24.
- Humaira, J. & Anila, K. (2017). Myths about Hijras (Male-to-Female Transgender of Hijra Community): Role of Gender and Commonly Held Belief about Them. *Foundation University Journal of Psychology*, 1(4), 63-76.
- Win Maung, Y. (2015). *Bagan 37 Pagodas and 37 Nats*. Mandalay: Cho Cho Myint.

การสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทย : ศึกษากรณี ภิกษุณี
นันทยานี และภิกษุณีธัมมกมา ในช่วงปี พ.ศ. 2546 – 2562*

THE POLITICAL COMMUNICATION FOR THE RECOGNITION OF STATUS OF
BUDDHIST PRIESTESS IN THAILAND: CASE STUDY OF BUDDHIST PRIESTESS
NANTAYANEE AND BUDDHIST PRIESTESS THAMMAKAMALA BETWEEN
2546-2562 B.E.

ประยูทธ ประเทศเสนา, นันทนา นันทวารโภาส
Prayut Prathedsena, Nantana Nantavaropas
มหาวิทยาลัยเกริก
Krikk University
Corresponding Author E-mail: somchaimalison@outlook.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้วัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาบริบททางการเมืองที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะของภิกษุณีในประเทศไทย 2. ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทยานี (ภาคเหนือ) 3. ศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีธัมมกมา (ภาคใต้) เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เลือกกรอบการศึกษาจากทฤษฎีการสื่อสารของ เดวิด เค เบอร์โล (Berlo, 1960) และไบรอัน แม็กแนร์ (McNair, 1999) โดยการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบเชิงลึก จำนวน 31 รูปหรือคน

ผลการวิจัยพบว่า 1. บริบททางการเมืองและบริบท ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสถานะภิกษุณี โดยมีภิกษุณีนันทยานี เป็นผู้ขับเคลื่อนในพื้นที่ภาคเหนือ และภิกษุณีธัมมกมาเป็นผู้ขับเคลื่อนในพื้นที่ภาคใต้ สถานะภิกษุณีทั้ง 2 รูป ได้รับการยอมรับจากประชาชนภาคเหนือและภาคใต้ในระดับหนึ่ง 2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทยานีมีคุณลักษณะตามทฤษฎีของเดวิด เค เบอร์โล ซึ่งผู้ส่งสารนั้นมีความโดดเด่นทั้งในด้านภูมิหลังมีทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเอง ต่อพุทธศาสนา และต่อสถานะภิกษุณี เป็นผู้มีทักษะเป็นเลิศในการสื่อสาร สามารถโน้มน้าวให้เกิดศรัทธาต่อธรรมะได้สาร 3. กระบวนการสื่อสารของภิกษุณีธัมมกมา เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารของ เดวิด เค เบอร์โล โดยผู้ส่งสารมีศักยภาพในการถ่ายทอดข้อมูล ผ่านสื่อต่าง ๆ สามารถที่จะโน้มน้าวให้คนที่อยู่ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรมเข้าร่วมมือประสานความช่วยเหลือสู่มวลมนุษยชาติ โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา จากงานวิจัย

* Received October 12, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted November 11, 2022

สรุปได้ดังนี้ 1) บริบททางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในการผลักดันสถานภาพภิกษุณี ให้ได้รับการตราเป็นกฎหมาย 2) ภิกษุณี ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาได้ลึกซึ้ง 3) การสงเคราะห์เป็นกุศโลบายให้ผู้คนยอมรับในสถานะภิกษุณี

คำสำคัญ: การสื่อสารทางการเมือง; ภิกษุณี; มหาเถรสมาคม

Abstract

The objectives of this research article are: 1. Study the political context that affects political communication for the status of nuns in Thailand. 2. Study the political communication process of Bhikkhuni Nantayanee (Northern Region). 3. Study the political communication process of Bhikkhuni Dha. M.Kamala (Southern Region) is qualitative research. The study framework was chosen from the communication theory of David K. Berlo (Berlo, 1960) and Brian McNair (McNair, 1999) by collecting data through in-depth interviews with 31 figures or people.

The results of the research found that: 1. Political context and context All affect communication for nun status. with the nun Nanthayani Being a driver in the northern region and Bhikkhuni Dhamma Kamala is the driving force in the southern region. The status of both nuns is accepted by the people of the northern and southern regions to a certain extent. 2. Political communication process of Nunthayani nuns It is characterized by David K. Berlo's theory that the messenger is unique in terms of background. Have a good attitude towards oneself, Buddhism, and the status of a nun. Has excellent communication skills able to persuade to have faith in Dhamma and get the message 3. Communication process of Bhikkhuni Dhamma Kamala According to David K. Berlo's theory of communication, the messenger has the potential in conveying information through various media, it is able to convince people of different religions. Different cultures come to cooperate and coordinate assistance for humanity. Without discriminating against race or religion, the research can be summarized as follows: 1) The political context is an important factor in pushing for nun status. To be enacted as a law 2) Bhikkhunis perform a profound duty in spreading Buddhism. 3) Assistance is a strategy for people to accept the status of a nun.

Keywords: Political Communication; Buddhist Priestess; Supreme Buddhist Council

บทนำ

ในครั้งพุทธกาลเมื่อพระพุทธเจ้าทรงพระชนม์มอยู่ พุทธบริษัท 4 ประกอบด้วย ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา ภายหลังพระพุทธเจ้าปรินิพพานแล้ว ประวัติศาสตร์พุทธศาสนาไม่ได้กล่าวถึงภิกษุณีอีก ล่วงเลยมาถึงสมัยรัชกาลที่ 7 นายนรินทร ภาชิต ได้ให้บุตร 2 คน คือ สารและจงดี้ กับสตรีรวม 8 คน บวชเป็นภิกษุณีและสามเณรี โดยสร้างวัดรณาริงค์ให้เป็นที่พำนัก จนเกิดกรณีพิพาทขึ้น มีการต่อต้านและเรียกร้องให้ยุติการกระทำดังกล่าว จนกระทั่งพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหลวงชินวราดิวิวัฒน์ สมเด็จพระสังฆราชเจ้า (หม่อมเจ้าภุชงค์ ชมพูนุท) วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม มีคำสั่งประกาศ ลงวันที่ 18 มิถุนายน 2471 ห้ามมิให้พระภิกษุไทยบวชสตรีเป็นภิกษุณี ลิกขมานา หรือสามเณรี (แถลงการณ์คณะสงฆ์ เล่มที่ 16 หน้า 157) นำไปสู่การจับกุมสามเณรีมาดำเนินคดี 4 รูป และบังคับให้ลาสิกขา ต่อมาในปี พ.ศ. 2478 รัฐสภามีมติให้จับกุมภิกษุณีและสามเณรีทั้งหมด บังคับให้ลาสิกขา นายนรินทร ภาชิต ทำหนังสือถวายฎีกา และมีพระบรมราชวินิจฉัยเห็นควรให้เลิกล้มความคิดเรื่องการฟื้นฟูภิกษุณีเสีย นายนรินทร ภาชิต จึงยุติบทบาทและล้มเลิกความพยายามหรือฟื้นฟูภิกษุณีตั้งแต่นั้น

การต่อสู้เพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทยเกิดขึ้นอีกครั้ง โดยนางวรมัย์ กบิลสิงห์ นักเขียน และนักข่าวการเมืองที่มีชื่อเสียงในขณะนั้น ได้นำชุดขาวถือศีลอุโบสถและปฏิบัติธรรม และบวชเป็นสามเณรี ในปี พ.ศ. 2499 โดยมีพระพรหมมุนี (ผิน สุวโจ) วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นพระอุปัชฌาย์ จนกระทั่งในปี พ.ศ. 2514 ได้เดินทางไปประเทศไต้หวัน บวชเป็นภิกษุณีในนิกายธรรมคูปต์ เมื่อกลับมาประเทศไทยได้สร้างวัดทรงธรรมกัลยาณีขึ้นที่จังหวัดนครปฐม พำนักปฏิบัติธรรมอยู่ในสำนักแห่งนี้ แต่ไม่มีสตรีเข้ามาบวชด้วย ทำให้การบวชเป็นภิกษุณีครั้งนี้ ไม่ก่อให้เกิดภิกษุณีสงฆ์ขึ้นแต่อย่างใด จบงานท่านมรณภาพในปี พ.ศ. 2546 (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2559)

ต่อมาในปี พ.ศ. 2544 รศ.ดร.ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ อาจารย์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ บุตรสาวของภิกษุณีวรมัย์ ได้บวชเป็นสามเณรีและภิกษุณีในปี พ.ศ. 2546 ที่ประเทศศรีลังกา มีฉายาว่า ภิกษุณีธัมมนันทา เป็นผู้นำการต่อสู้เพื่อสถานะของภิกษุณีในยุคปัจจุบัน แต่ถูกต่อต้านจากรัฐบาลและมหาเถรสมาคมที่ไม่ยอมรับสถานะภิกษุณีตามกฎหมาย โดยอ้างคำสั่งประกาศในปี พ.ศ. 2471 และพระวรธรรมคตติของสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณสังวร วัดบวรนิเวศวิหาร แต่ในขณะเดียวกันก็มีกลุ่มสมาชิกวุฒิสภา และนักวิชาการบางกลุ่มออกมาสนับสนุนร่วมเรียกร้องสถานะภิกษุณี ในช่วงแรกมีการบวชภิกษุณีและสามเณรีในประเทศไทย โดยพระสงฆ์จากประเทศศรีลังกา ต่อมารัฐบาลและมหาเถรสมาคมมีคำสั่งห้าม ทำให้การต่อสู้เพื่อสถานะของภิกษุณีไม่ประสบความสำเร็จ ยังไม่มีการรับรองสถานะของภิกษุณี จึงมีการปรับเปลี่ยนแนวทางการต่อสู้ (ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์, 2559) การเมืองเป็นเรื่องที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากกับชีวิตของคนที่อยู่ในสังคม การสื่อสารทางการเมืองจึงมีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและการตัดสินใจของประชาชนอย่างกว้างขวาง (นันทนา นันทวโรภาส, 2558) ด้วย

การใช้ช่องทางการรับข้อมูลข่าวสารที่สามารถเข้าถึงได้รวดเร็วและเข้าใจง่ายที่สุด คือเสียงตามสาย ความถี่ในการรับรู้ข้อมูลข่าวสารผ่านเสียงตามสายประชาชนรับรู้ประจำส่วนป้ายประชาสัมพันธ์และหนังสือราชการ ประชาชนรับรู้บางครั้ง ประชาชนต้องการให้เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารผ่านช่องทางเสียงตามสาย และการออกหน่วยเคลื่อนที่พบประชาชนเดือนละครั้ง ส่วนป้ายประชาสัมพันธ์ และหนังสือราชการ 6 เดือนต่อครั้ง และต้องการให้เพิ่มหรือปรับปรุงช่องทางการรับรู้คือ เสียงตามสาย รองลงมา เว็บไซต์ ประชาชนมีความพึงพอใจต่อการให้บริการรับชำระภาษี ในภาพรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน คือ ด้านกระบวนการให้บริการและประชาสัมพันธ์ ด้านเจ้าหน้าที่ผู้ให้บริการ และด้านสถานที่หรือเครื่องมือที่ให้บริการ (สุรพงษ์ โสธนะเสถียร, 2545)

นอกจากภิกษุณีธัมมฉันทาที่ต่อสู้เพื่อสถานะภิกษุณีสั่งกล่าวข้างต้น ยังมีภิกษุณี 2 รูป คือ ภิกษุณีนันทญาณิที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ภาคเหนือ และภิกษุณีธัมมกมลลาที่ขับเคลื่อนในพื้นที่ภาคใต้ ที่มีความพยายามผลักดันให้การบวชภิกษุณีในประเทศไทย โดยมีความพยายามเรียกร้องสถานะภิกษุณีผ่านช่องทางการสื่อสารต่าง ๆ เพื่อให้รัฐยอมรับสถานะอย่างเป็นทางการ แต่ก็ยังไม่ประสบความสำเร็จ ผู้วิจัยต้องการศึกษาว่า เพราะเหตุใดการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีของภิกษุณีทั้งสองรูป จึงไม่เป็นที่ยอมรับ แม้เสียงคัดค้านจะลดระดับลงไม่รุนแรงเหมือนในอดีต และบริบททางการเมืองส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองอย่างไร และภิกษุณี 2 รูป มีกระบวนการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีอย่างไร จึงเป็นที่มาของการวิจัยเรื่องการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในประเทศไทย : ศึกษากรณี สำนักภิกษุณีภาคเหนือและภาคใต้ ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2562 เพื่อสร้างองค์ความรู้ใหม่ด้านการสื่อสารทางการเมือง อันจักเป็นประโยชน์แก่สังคมและผู้สนใจศึกษาต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาบริบททางการเมืองที่มีผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะของภิกษุณีในประเทศไทย
2. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทญาณิ (ภาคเหนือ)
3. เพื่อศึกษากระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีธัมมกมลลา (ภาคใต้)

วิธีดำเนินการวิจัย

รูปแบบการวิจัย

เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) มีจุดมุ่งหมายที่จะศึกษา การสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทญาณิและภิกษุณีธัมมกมลลาในช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2546-2562 โดยมีประเด็นที่ศึกษาที่สำคัญตามองค์ประกอบของการสื่อสารในรูปแบบประโยคคำถามวิจัย

ประชากร และกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยได้ทำการคัดเลือกผู้ให้ข้อมูลหลักในการสัมภาษณ์แบบเจาะจง จากผู้ที่เกี่ยวข้อง และผู้ที่มีความสนใจในการสื่อสารหรือในการเผยแพร่ของภิกษุณีนันทญาณิและภิกษุณีธัมมกมลลา เป็นการเฉพาะ อันจะทำให้ได้รับคำตอบอย่างถูกต้องและแม่นยำ โดยได้สัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลักที่แบ่งออกเป็น 7 กลุ่ม จำนวน 31 รูป/คน คือ 1) กลุ่มภิกษุณีสงฆ์ 2) กลุ่มภิกษุสงฆ์ 3) กลุ่มองค์กรสตรี 4) กลุ่มนักวิชาการ 5) กลุ่มสื่อมวลชน 6) กลุ่มประชาชนทั่วไป และ 7) กลุ่มนักการเมือง

เครื่องมือการวิจัย

การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-depth Interview) และเอกสารและแหล่งข้อมูลต่าง ๆ (Document and Other Related Source) เพื่อให้การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้นผู้วิจัยจึงมีความจำเป็นต้องศึกษาค้นคว้าเอกสารและสื่อต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทญาณิและภิกษุณีธัมมกมลลา

ผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองล้วนส่งผลต่อการสื่อสารทางการเมืองเพื่อสถานะภิกษุณีในปี พ.ศ. 2546 นับเป็นจุดเปลี่ยนเรื่องสถานะภิกษุณีในสังคมไทยเนื่องจากภิกษุณีธัมมนันทา ได้ตัดสินใจบวชเป็นสามเณรีที่ประเทศศรีลังกา แล้วกลับมาประเทศไทยพร้อมสถานะภิกษุณีทำให้เกิดข้อขัดแย้งเรื่องสถานะสามเณรีและภิกษุณี ทำให้มหาเถรสมาคม องค์กรศาสนา และพระภิกษุสงฆ์หลายรูปออกมาคัดค้านการรื้อฟื้นภิกษุณีนิกายเถรวาทในประเทศไทย การบวชดังกล่าวจุดประกายให้มีการบวชภิกษุณีขึ้นจำนวนมากรวมทั้งภิกษุณีนันทญาณิ ได้เดินทางไปบวชเป็นสามเณรีในปี พ.ศ. 2549 และบวชเป็นภิกษุณีเมื่อปี พ.ศ. 2551 ที่ประเทศศรีลังกา แล้วเดินทางกลับมาอยู่ในสำนักนิโรธารามภิกษุณีอาราม จังหวัดเชียงใหม่ และภิกษุณีธัมมกมลลาได้บวชเป็นภิกษุณีในปี พ.ศ. 2557 แม้ว่าจะได้มีการริเริ่มสถานะภิกษุณีในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2546 โดยภิกษุณีธัมมนันทานั้น แต่การต่อสู้เพื่อสถานะภิกษุณีในทางกฎหมายยังไม่อาจดำเนินการให้บรรลุเป้าหมายได้ ทั้งนี้เนื่องจากได้เกิดความขัดแย้งทางการเมืองอย่างรุนแรงมีการแบ่งขั้วความคิดออกเป็นคนเมืองกับคนชนบท กลุ่มคนที่สนับสนุนแนวทางของนายทักษิณ ชินวัตร กับกลุ่มคนที่ต่อต้าน มีการชุมนุมประท้วงของกลุ่มพันธมิตรประชาชนเพื่อประชาธิปไตย เพื่อขับไล่รัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ช่วงปี พ.ศ. 2548-2549 จนนำไปสู่การยึดอำนาจการปกครองของคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ จากนั้นเมื่อมีการจัดตั้งรัฐบาลของกลุ่มรัฐประหาร มวลชนกลุ่มที่สนับสนุนแนวทางของนายทักษิณ ก็รวมตัวกันออกมาชุมนุมประท้วง ในนามของกลุ่มแนวร่วมประชาธิปไตยต่อต้านเผด็จการแห่งชาติ นับเป็นความขัดแย้งทางการเมือง ที่หยั่งรากลึก มวลชนผลักดันออกมาชุมนุมต่อต้าน กลายเป็นวิกฤตทางการเมืองที่ต่อเนื่องยาวนานมาจนถึงปัจจุบัน

ในปี พ.ศ. 2554 ภายใต้รัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร สถานการณ์ทางการเมืองสงบลงชั่วคราวระยะเวลาหนึ่ง ได้มีการเคลื่อนไหวเรื่องสถานะภิกษุณีขึ้นโดย โปบุลย์ นิติตะวัน สมาชิกวุฒิสภา ได้เสนอแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 โดยให้เพิ่มคำว่า คณะภิกษุณี ลงในนิยามของคำว่า คณะสงฆ์อื่น นั่นคือ ความพยายามที่จะรับรองสถานะภิกษุณีทางกฎหมายในประเทศไทยแต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัตินั้นได้มีการบวชสามเณรีและภิกษุณีเพิ่มขึ้น ทั้งที่เป็นการบวชมาจากต่างประเทศและเป็นการบวชในประเทศไทย มีการขยายตัวจากภาคกลางออกไปยังภูมิภาคต่าง ๆ ทั้งภาคเหนือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ (ไทยพับลิก้า, 2560)

ท่ามกลางบริบททางการเมืองที่ขัดแย้งแตกแยก ไม่เอื้อต่อการผลักดันสถานะภิกษุณีให้เป็นนักบวชตามกฎหมายและกฎหมายของมหาเถรสมาคม บรรดาภิกษุณีทั้งหลายต่างได้พยายามสื่อสารเพื่อยกระดับการรับรู้สถานะภิกษุณีออกไปยังฆราวาสทั่วไปในทุกภูมิภาค ทั้งนี้เป็นเพราะสังคมไทยโดยทั่วไปไม่คุ้นชินกับการเห็นผู้หญิงครองผ้าเหลืองเช่นเดียวกับผู้ชายที่บวชเป็นภิกษุ ซึ่งการที่จะสร้างการยอมรับสถานะภิกษุณี เป็นเรื่องแปลกใหม่ ต้องใช้เวลาในการให้ความรู้ให้ชาวพุทธทั้งหลายเข้าใจและยอมรับการมีอยู่ของภิกษุณี

ภิกษุณีนันทญาณิ เป็นภิกษุณีที่บุกเบิกการยอมรับสถานะภิกษุณีในหมู่ประชาชนที่อยู่ในภาคเหนือ โดยตั้งสำนักนิโรธารามภิกษุณีอาราม ในจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งวัฒนธรรมของคนภาคเหนือ นั้น จะอ่อนน้อมยอมรับผู้มีสถานะนักบวชแม้จะเป็นภิกษุณี ชาวบ้านในบริเวณใกล้เคียง ก็มีได้แสดงปฏิกิริยาต่อต้าน ขณะเดียวกันก็มีแนวโน้ม ที่จะเข้าร่วมทำบุญใส่บาตรกับสามเณรีและภิกษุณี อีกทั้งยังเข้าร่วมกิจกรรมบำเพ็ญประโยชน์ต่อส่วนรวมร่วมกับทางสำนักภิกษุณีอีกด้วย

ภิกษุณีธัมมกมลลา ได้บวชเป็นภิกษุณีพร้อมตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทิพย์สถานธรรมภิกษุณีอาราม ในจังหวัดสงขลา เพื่อเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พุทธศาสนาโดยภิกษุณีสงฆ์ในพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งประชาชนในภาคใต้ มีผู้นับถือศาสนาอิสลามอยู่จำนวนมาก จึงมีความหลากหลายทางวัฒนธรรมมากกว่าพื้นที่อื่น ๆ ในประเทศไทยการสื่อสารเพื่อสถานะภิกษุณีจึงเป็นเรื่องที่ไม่แปลกแยกในพื้นที่นี้ เพราะเป็นพหุวัฒนธรรมอยู่ก่อนแล้ว ภิกษุณีธัมมกมลลาจึงอาศัยบริบทนี้ ผสานตัวอย่างกลมกลืนกับประชาชน โดยการสร้างกิจกรรมเชิงสังคมสงเคราะห์ เข้าช่วยเหลือชาวบ้านในด้านสาธารณสุข ด้านปัจจัยสี่ ในขณะที่เดียวกันก็เผยแผ่พุทธศาสนาไปพร้อมกัน สามารถสร้างความยอมรับในสถานะภิกษุณี ให้เกิดขึ้นในพื้นที่ภาคใต้ได้อย่างกว้างขวาง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าบริบททางการเมืองและบริบทในพื้นที่ในช่วงปี พ.ศ. 2546-2562 ล้วนส่งผลต่อการสื่อสารเพื่อสถานะภิกษุณี โดยมีภิกษุณีนันทญาณิ เป็นผู้ขับเคลื่อนในพื้นที่ภาคเหนือ และภิกษุณีธัมมกมลลาเป็นผู้ขับเคลื่อนในพื้นที่ภาคใต้ แม้บริบททางการเมืองในภาพรวมจะยังไม่เอื้ออำนวยต่อการผลักดันสถานะภิกษุณีให้มีผลในทางกฎหมายแต่ก็ถือว่าสถานะภิกษุณีได้รับการยอมรับจากประชาชนภาคเหนือและภาคใต้ในระดับหนึ่ง

2. กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทญาณิ เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารของเดวิด เค เบอร์โล โดยมีความโดดเด่นในด้านของผู้ส่งสารที่มีภูมิหลัง ที่สนับสนุนสถานะภิกษุณี กล่าวคือ การได้รับการศึกษาทางโลกในระดับปริญญาตรี และรอบรู้ในพุทธศาสนาอย่างลึกซึ้ง ได้ศึกษาจนแตกฉานในพระไตรปิฎก ประกอบกับเป็นผู้ที่มีทักษะในการพูดการเขียนสามารถสื่อสารได้ทั้งภาษากลางและภาษาเหนือ พูดเรื่องยากให้เป็นเรื่องง่าย จึงโน้มนำให้ผู้รับสารมีศรัทธาต่อพุทธศาสนา ได้ตามเจตนาคติที่ตั้งมั่นต่อองค์พระสัมมาสัมพุทธเจ้า ขณะเดียวกันระบบสังคมวัฒนธรรมภาคเหนือ ผู้คนมีนิสัยอ่อนโยน รักความสงบ ภิกษุณีนันทญาณิก็สามารถปรับตัวให้เข้ากับประชาชนในพื้นที่รอบ ๆ สำนักปฏิบัติธรรมได้อย่างกลมกลืน นับว่าเป็นความสำเร็จในการสื่อสารเพื่อสร้างความยอมรับนับถือให้แก่พุทธศาสนิกชนในพื้นที่ภาคเหนือ

สำหรับสารที่ภิกษุณีนันทญาณิได้ส่งออกไปยังผู้รับสารนั้น มีสาระสำคัญอยู่ที่การสร้างการยอมรับสถานะภิกษุณีให้เกิดขึ้นในสังคมไทย ซึ่งการยอมรับจะเกิดขึ้นก็ต่อเมื่อมีการบวชภิกษุณีในพื้นที่ภาคเหนือขึ้น ณ สำนักปฏิบัติธรรมนิโรธาราม และเปิดให้เป็นพื้นที่แห่งการปฏิบัติธรรมของสตรี จึงมีสตรีมากมายที่เข้ามาศึกษา ปฏิบัติธรรม และเรียนรู้วิถีแห่งภิกษุณี ทำให้สารที่เกิดจากการกระทำแพร่ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ขณะเดียวกันภิกษุณีนันทญาณิก็ได้ส่งสารไปยังพุทธศาสนิกชนทั้งหลายถึงวัตรปฏิบัติของภิกษุณีที่นำพาสู่หนทางแห่งการหลุดพ้น อีกทั้งยังเชื่อมโยงภิกษุณีไทยสู่สากลรวมทั้งการบำเพ็ญทานสงเคราะห์ผู้ด้อยโอกาสในชุมชนมสานศรัทธาชาวบ้านสู่การยอมรับภิกษุณี

ช่องทางการสื่อสารของภิกษุณีนันทญาณิ มีทั้งการสื่อสารแบบเผชิญหน้า เช่น การเทศนา การบรรยายธรรม การใช้สื่อมวลชนกระแสหลัก เช่น การบรรยายธรรมผ่านทางวิทยุโทรทัศน์ รวมทั้งการรวบรวมข้อเขียนพิมพ์เป็นหนังสือ อีกทั้งมีการสื่อสารผ่านสื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูบ เป็นต้น ซึ่งการสื่อสารผ่านสื่อที่หลากหลายนี้ ทำให้เข้าถึงผู้รับสารในหลายกลุ่มที่มีสถานภาพทางสังคม และวัยที่แตกต่างกันได้อย่างทั่วถึง

กลุ่มผู้รับสารของภิกษุณีนันทญาณิ มีมุมมองที่แตกต่างกันออกไป มีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนสถานภาพภิกษุณี และกลุ่มที่ต่อต้าน โดยกลุ่มที่สนับสนุน ได้แก่ กลุ่มนักวิชาการ กลุ่มคนรุ่นใหม่ กลุ่มองค์กรสิทธิสตรี กลุ่มนี้มีความเชื่อในเรื่องความเท่าเทียมกันของมนุษย์ สิทธิมนุษยชน ปฏิเสธการเหยียดเพศ เหยียดผิว เหยียดเผ่าพันธุ์ การกำหนดให้หนักวขมีแต่เพศชาย จึงเป็นเรื่องที่ล้าสมัยในยุคปัจจุบัน ตรงกันข้ามกลุ่มพระสงฆ์บางรูป และมหาเถรสมาคม รวมทั้งประชาชนทั่วไปบางกลุ่มมีมุมมองว่า ภิกษุณีได้ขาดวงศ์ไปนานแล้ว ไม่อาจจะรื้อฟื้นให้กลับคืนสถานะได้

กล่าวโดยสรุป กระบวนการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทญาณิ มีคุณลักษณะตรงตามทฤษฎีของเดวิด เค เบอร์โล ซึ่งผู้ส่งสารคือภิกษุณีนันทญาณิ นั้นมีความโดดเด่นทั้งในด้านภูมิหลัง ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม มีทัศนคติที่ดีทั้งต่อตนเอง ต่อพุทธศาสนา และต่อสถานะภิกษุณี อีกทั้งเป็นผู้ที่มีทักษะเป็นเลิศในการสื่อสาร สามารถโน้มนำพาผู้รับสาร ให้เกิดศรัทธาต่อธรรมะได้สารทั้งหลายที่สร้างขึ้น ล้วนเชื่อมโยงกับการประพาศิชอบสู่ความหลุดพ้น

และมีสาระสำคัญ Key Message อยู่ที่ว่า การผลักดันให้สถานะภิกษุณี ได้รับการยอมรับทั้งในหมู่ประชาชน และถูกต้องตามกฎหมายในที่สุด

3. กระบวนการสื่อสารของภิกษุณีธัมมกมลลา เป็นไปตามทฤษฎีของ เดวิด เค เบอร์โล โดยมีความโดดเด่นในเนื้อหาสาระ ภิกษุณีธัมมกมลลาเป็นผู้ที่มีภูมิหลังทางด้านธุรกิจ ได้มองเห็นชีวิตผู้คนที่อยู่กับอบายมุข จึงมีทัศนคติที่ต้องการให้ธรรมะมานำพาผู้คนให้หลุดพ้นจากความทุกข์ โดยเริ่มต้นสมณเพศ จากการบวชเป็นชี จากนั้นจึงยกระดับการบวช เป็นสามเณรี และภิกษุณีในที่สุด ในฐานะผู้ส่งสาร ภิกษุณีธัมมกมลลา เป็นผู้ที่มีการศึกษาดี มีทักษะการพูดที่โน้มน้าวใจสูง มีบุคลิกนุ่มนวล สุภาพอ่อนโยน เข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชาวภาคใต้ จึงปรับตัวให้เข้ากับชาวบ้านในพื้นที่ใกล้เคียงได้เป็นอย่างดี

ความโดดเด่นในเนื้อหาสาระ ที่ภิกษุณีธัมมกมลลา ถ่ายทอดออกไปคือ การยอมรับในศาสนาอื่น ๆ สร้างสายใยสัมพันธ์เชื่อมโยง เรียนรู้และเคารพในวิถีที่แตกต่าง เนื่องจากในพื้นที่ภาคใต้ จะมีชาวมุสลิมอาศัยอยู่มากกว่าทุกภูมิภาคในประเทศไทย ชาวบ้านจึงคุ้นเคยกับความหลากหลายทางศาสนา และยอมรับวัตรปฏิบัติที่แตกต่าง รวมทั้งสถานะภิกษุณี ทำให้มีการบวชภิกษุณีในภาคใต้มากกว่าพื้นที่อื่น ๆ อันเป็นผลมาจากการสื่อสารของภิกษุณีธัมมกมลลานั้นเอง นอกเหนือจากนั้น ภิกษุณีธัมมกมลลา ก็ยังใช้พื้นที่ของสำนักปฏิบัติธรรมในการสงเคราะห์ผู้ป่วยที่เป็นโรคมะเร็งระยะสุดท้าย เยียวยาทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ บำบัดผู้ป่วยด้วยการสวดมนต์ ภาวนาสงบจิตใจ ศึกษาระธรรม นับเป็นการสื่อสารด้วยการปฏิบัติ ที่ทำให้บรรดาญาติมิตรของผู้ป่วยเกิดศรัทธา พวกกันถ่ายทอดบอกต่อจน ภิกษุณีธัมมกมลลา เป็นที่ยอมรับในประชาชนพื้นที่ภาคใต้อย่างกว้างขวาง

ช่องทางการสื่อสารของภิกษุณีธัมมกมลลา จะใช้ทั้งสื่อบุคคล ซึ่งเป็นการบอกต่อของชาวบ้านที่เข้ามาปฏิบัติธรรมในสำนัก สื่อมวลชนกระแสหลัก ได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ซึ่งส่วนใหญ่ จะมีผู้สื่อข่าวมาสัมภาษณ์ และนำไปเผยแพร่ทางสื่อดังกล่าว ส่วนสื่อที่ทางภิกษุณีธัมมกมลลา จัดทำขึ้นเองก็ได้แก่ การรวบรวมบทความ ข้อเขียนต่าง ๆ มาจัดพิมพ์เป็นหนังสือ แจกจ่ายแก่บรรดาญาติธรรมทั้งหลาย รวมทั้งการใช้สื่อใหม่ เช่น เว็บไซต์ เฟซบุ๊ก ยูทูป ในการสื่อสารกับคนรุ่นใหม่ ซึ่งก็ได้รับการตอบรับ เพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ

กลุ่มผู้รับสารของภิกษุณีธัมมกมลลา มีความหลากหลาย ไม่แตกต่างจากกลุ่มผู้รับสารของภิกษุณีนันทญาณิ กล่าวคือ มีทั้งกลุ่มที่สนับสนุนและกลุ่มที่ต่อต้าน ซึ่งกลุ่มที่ต่อต้านก็จะเป็นกลุ่มพระภิกษุสงฆ์ และมหาเถรสมาคมที่ไม่ประสงค์จะให้มิภิกษุณีในประเทศไทย ส่วนกลุ่มที่เห็นด้วยและสนับสนุนสถานะของภิกษุณี นอกจากจะมีกลุ่มสตรี กลุ่มนักวิชาการ แล้วก็ยังมีกลุ่มนักบวชในศาสนาอื่น ๆ ที่พร้อมจะสนับสนุนให้ประเทศไทยได้มีภิกษุณี เช่นเดียวกับประเทศอื่น ๆ รวมทั้งกลุ่มผู้รับสารที่เป็นนักการเมือง ที่เห็นความสำคัญ และพร้อมจะช่วยเหลือสนับสนุนสถานะของภิกษุณีในทางกฎหมายต่อไป

กล่าวโดยสรุป กระบวนการสื่อสารของภิกษุณีธัมมกมล เป็นไปตามทฤษฎีการสื่อสารของ เดวิด เค เบอร์โล (Berlo, 1960) โดยผู้ส่งสารมีศักยภาพในการถ่ายทอดข้อมูล ที่มีอิทธิพลต่อผู้รับสารผ่านสื่อต่าง ๆ มีการสร้างสารที่โดดเด่น ทั้งสารที่เป็นการพูดการเขียน และการปฏิบัติ สามารถที่จะโน้มน้าวให้คนที่อยู่ต่างศาสนา ต่างวัฒนธรรม เข้ามาร่วมมือประสานความช่วยเหลือสู่มวลมนุษยชาติ โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา เผ่าพันธุ์ และผลักดันจนสถานภาพภิกษุณีได้รับการยอมรับ

อภิปรายผลการวิจัย

1. บริบททางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญในกระบวนการผลักดันสถานภาพภิกษุณี ให้ได้รับการตราเป็นกฎหมาย การต่อสู้เรียกร้องเรื่องสถานะภิกษุณี ได้มีต่อเนื่องกันมานับจากภิกษุณีธัมมันทา ได้จุดประกายโดยการบวชเป็นภิกษุณี ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา ซึ่งการกลับมาของภิกษุณีในประเทศไทย นับจากห่างหายไปในช่วงรัชกาลที่ 7 เป็นที่วิพากษ์วิจารณ์อย่างกว้างขวางในสังคม ทั้งฝ่ายที่สนับสนุนและฝ่ายที่คัดค้าน โดยฝ่ายคัดค้านอย่างแข็งขัน คือ มหาเถรสมาคม ส่วนกลุ่มประชาชนทั่วไป แม้จะมีความเข้าใจในกระบวนการบวชภิกษุณีไม่มากนัก ต่างก็เฝ้ารอดูและหาข้อมูลเพิ่มเติม ซึ่งในเบื้องต้น ฝ่ายการเมืองได้ส่งสัญญาณที่ดีในการที่จะมีการชำระกฎหมาย เพื่อปรับปรุงสถานภาพของภิกษุณี ดังที่ ไพบูลย์ นิตติตะวัน ได้พยายามที่จะแก้ไขพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 ในปี พ.ศ. 2554 แต่ก็ไม่สำเร็จ (ไทยพับลิก้า, 2560) ซึ่งหลังจากนั้นเป็นต้นมาจนถึงปัจจุบันก็ได้เกิดวิกฤติการเมือง เป็นความขัดแย้งแตกแยกทางความคิดของคนในชาติอย่างรุนแรง มีการชุมนุมประท้วง มีการสลายการชุมนุม มีผู้บาดเจ็บเสียชีวิตจำนวนมาก และที่สำคัญมีการรัฐประหารถึงสองครั้งในช่วงเวลาหนึ่งทศวรรษ คือ การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 ซึ่งกระทำโดยคณะมนตรีความมั่นคงแห่งชาติ นำโดยพลเอกสนธิ บุญยรัตกลิน ยึดอำนาจจากรัฐบาลนายทักษิณ ชินวัตร ครั้งต่อมาคือ การรัฐประหารโดยพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา นำคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ยึดอำนาจจากรัฐบาลนางสาวยิ่งลักษณ์ ชินวัตร ทำให้ความต่อเนื่องในระบบรัฐสภาสะดุดหยุดลง และทุกครั้งที่มีการรัฐประหารก็จะยกเลิกรัฐธรรมนูญเดิมแล้วร่างรัฐธรรมนูญใหม่ (ไทยรัฐออนไลน์, 2565)

บริบทดังกล่าว ถือเป็นอุปสรรคที่สำคัญยิ่งต่อสถานะภิกษุณีในทางกฎหมาย กล่าวคือ บรรดานักการเมือง ที่จะเข้าสู่สภาที่มีภาวะชะงักงันมีเลือกตั้งสลัดกับการแต่งตั้ง การทำหน้าที่ของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและสมาชิกวุฒิสภา ที่มาจากการเลือกตั้งก็ต้องสะดุดเป็นช่วง ๆ เมื่อเข้าสู่สภาหลังจากเปิดให้มีการเลือกตั้ง บรรดาสมาชิกรัฐสภาต่างก็มุ่งเน้นไปที่การแก้ปัญหาสำคัญให้กับประชาชน ไม่ว่าจะจะเป็นปัญหาเศรษฐกิจ งบประมาณ ความปลอดภัยในชีวิตทรัพย์สิน ฯลฯ การที่จะหยิบยกปัญหาเรื่องสิทธิ สถานภาพของนักบวชขึ้นมา จึงมิใช่ปัญหาที่มีความจำเป็นอย่างเร่งด่วน ประกอบกับปัญหาเรื่องสถานภาพภิกษุณีนี้ ก็เป็นเรื่องที่มีการวิพากษ์วิจารณ์กัน โดยยังหาฉันทามติไม่ได้ การที่จะมีนักการเมืองคนใดนำเสนอประเด็นนี้เข้าสู่สภา ก็จะเป็นความสุ่ม

เสียงที่จะเปลี่ยงพล้ำเสียมวลชนได้ จึงเห็นได้ว่า นับจากบริบททางการเมืองที่เป็นภาวะวิกฤติเป็นต้นมา ไม่มีฝ่ายการเมืองที่จะหยาบคายเรื่องสถานภาพภิกษุณีขึ้นมาสังคายนาแต่อย่างใด คงปล่อยให้เป็นที่ของบรรดาภิกษุณีทั้งหลาย ทำหน้าที่สื่อสารสร้างความยอมรับสถานภาพกันเองตามศักยภาพของแต่ละคนบริบททางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการผลักดันสถานภาพภิกษุณีในทางกฎหมาย สอดคล้องกับงานวิจัยของพระมหาธนาศิลป์ ธมมานุสारी และคณะ (2566) ได้วิจัยเรื่อง เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของ ดร.ทักษิณ ชินวัตรและพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา พบว่า 1. ช่วงระยะเวลาปี พ.ศ. 2544-2546 เป็นช่วงที่ ดร.ทักษิณ ชินวัตรได้เข้ามาบริหารประเทศตามกติการัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 มีผลต่อการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองและสังคม ในช่วงปี พ.ศ. 2557-2559 เป็นช่วงที่เกิดวิกฤตการณ์ทางการเมืองอย่างรุนแรง จนทำให้พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้ทำการรัฐประหารเข้ามามีการบริหารประเทศ 2. ดร.ทักษิณ ชินวัตรมีความรู้และภูมิหลังที่เคยรับราชการตำรวจ และการเป็นนักธุรกิจ อีกทั้งได้รับเลือกตั้งดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรี จึงทำให้มีทักษะการสื่อสารที่เป็นมิตรกับประชาชน ในด้านของพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา มีความรู้และภูมิหลังมาจากการรับราชการทหาร จึงทำให้เป็นคนพูดจาฉะฉาน ดุดัน นำไปสู่สารการปฏิรูปในหลายด้าน 3. ปัญหา อุปสรรค ข้อเสนอแนะ พบว่า ดร.ทักษิณ ชินวัตร บางครั้งเป็นคนปากไวใจเร็ว อาจจะไม่รอบคอบในการใช้ภาษา ควรสื่อสารโดยใช้ความรอบคอบมากยิ่งขึ้น ในด้าน พลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นคนพูดตรง พูดเร็ว เก็บอารมณ์ไม่ค่อยอยู่ ควรสื่อสารด้วยความเป็นกันเองกับประชาชน

2. ภิกษุณี ทำหน้าที่เผยแผ่พุทธศาสนาได้ลึกซึ้งไม่ด้อยกว่าภิกษุ พุทธศาสนิกชนไทยถูกปลูกฝังให้มีความยึดมั่นว่า การเผยแผ่พระธรรมวินัยนั้น เป็นหน้าที่ของภิกษุสงฆ์ ดังนั้นเมื่อภิกษุณีได้ประกาศตัวในสังคมว่าจะมาเป็นผู้สืบทอดพุทธศาสนา โดยทำหน้าที่สอนเผยแผ่พระธรรมเช่นเดียวกับพระสงฆ์ จึงเกิดความกังขาว่า ภิกษุณีจะปฏิบัติหน้าที่นี้ได้ดีเท่ากับพระสงฆ์หรือไม่

ภิกษุณีนันทญาณิ แห่งสำนักปฏิบัติธรรมนิโรธาราม เป็นตัวอย่างของภิกษุณี ที่ได้แสดงศักยภาพในการอบรมสั่งสอนกลุ่มเมลา และเผยแผ่พระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แก่พุทธศาสนิกชนได้อย่างลึกซึ้ง จนมีฆราวาสในพื้นที่ภาคเหนือจำนวนมากต่างพากันมาเรียนรู้ศึกษาพระธรรมจากภิกษุณีนันทญาณิ ที่สำนักปฏิบัติธรรมแห่งนี้ โดยมีได้ดูแลคนว่าผู้สอนเป็นภิกษุณี แต่กลับเลื่อมใสศรัทธาและเชื่อมั่นในคำสอนว่าล้ำค่าลึกซึ้งยิ่งนัก

การที่ภิกษุณีนันทญาณิ สามารถเผยแผ่พระธรรมได้อย่างลึกซึ้งนั้น สืบเนื่องมาจากการศึกษาพระไตรปิฎกอย่างจริงจัง และได้โน้มนำมาสู่วัตรปฏิบัติที่งดงามของสามเณรีและภิกษุณีแห่งสำนักนิโรธาราม ยิ่งความเลื่อมใสแก่ฆราวาสผู้พบเห็น เมื่อเลื่อมใสแล้วก็โน้มนำมาสู่การเข้าร่วมกิจกรรมในสำนัก ทั้งการฟังเทศน์ การนั่งสมาธิ การปฏิบัติธรรม ซึ่งภิกษุณีนันทญาณิ ก็จะแสดงธรรมด้วยถ้อยคำภาษาที่เข้าใจง่าย มีลีลาที่เร้าความสนใจไม่น่าเบื่อ ที่สำคัญเนื้อหาสาระ

ที่ก่อกำเนิดมาจากพระไตรปิฎก สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้จริง ยังประโยชน์แก่ผู้รับสารทั้งหลายเป็นอย่างยิ่ง

ด้วยกุศโลบายการสร้างพื้นที่ปฏิบัติธรรมสำหรับสตรี การเผยแผ่พระธรรมอย่างมีศิลปะ ส่งผลให้ประชาชนในพื้นที่ภาคเหนือ หลังไหลมามีส่วนร่วมในสำนักแห่งนี้ ซึ่งหมายถึงการยอมรับสถานะภิกษุณีโดยปริยาย แม้จะไม่มีกฎหมายรองรับสถานะ มหาเถระสมาคมจะปฏิเสธการดำรงอยู่ของภิกษุณี แต่ประชาชนที่เข้ามาปฏิบัติธรรม ต่างก็ยอมรับสถานะภิกษุณี และสนับสนุนกิจกรรมของทางสำนัก ทั้งนี้เป็นเพราะความสามารถในการสื่อสารของภิกษุณีนันทญาณิ์โดยแท้ สอดคล้องกับงานวิจัยของพลเผ่า เพ็งวิภาศ และคณะ (2561) ได้วิจัยเรื่องการวิเคราะห์บทบาทของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา พบว่า 1. สังคมอินเดียโบราณได้กีดกันสตรีและปฏิเสธการเข้ามาบวชในศาสนาเพราะค่านิยมของสังคมและจารีตประเพณีแต่พระพุทธเจ้ายอมรับให้สตรีเข้ามาบวชในพุทธศาสนาได้จากทุกชั้นวรรณะโดยไม่มีข้อจำกัด จนทำให้เกิดภิกษุณีรูปแรกคือ พระประชาบดีโคตรมีเถรีขึ้นในพระพุทธศาสนาโดยการทูลขออนุญาตของพระอานนท์หลังจากที่พระองค์ได้ตรัสรู้แล้วได้ 5 พรรษา จากนั้นได้มีภิกษุณีอุปสมบทในพุทธศาสนาอีกจำนวนมาก 2. บทบาทของภิกษุณีมี 5 ด้าน ประกอบด้วย บทบาทด้านการเผยแผ่คำสอนพระพุทธศาสนา มีภิกษุณีจำนวน 3 รูป ที่มีบทบาทโดดเด่น ประกอบด้วย คือ 1) พระรูปนันทาเถรี 2) พระธรรมทินนาเถรี 3) พระภัททากัจจานาเถรี บทบาทด้านการศึกษาสงเคราะห์ มีภิกษุณีจำนวน 2 รูป ที่มีบทบาทโดดเด่น ประกอบด้วย 1) พระภัททาภุณฺทลเกสาเถรี 2) พระสิงคาลมาตาเถรี 3) บทบาทด้านการปกครอง มีภิกษุณีจำนวน 3 รูป ที่มีบทบาทโดดเด่น ประกอบด้วย 1) พระนางมหาประชาบดีโคตรมี 2) พระปฐาจาราเถรี 3) พระสกุลาเถรี 4) บทบาทด้านการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม มีภิกษุณีจำนวน 4 รูป มีบทบาทโดดเด่น ประกอบด้วย 1) พระเขมาเถรี 2) พระอุบลวรรณาเถรี 3) พระโสณาเถรี 4) พระภัททาปิลาณีเถรี 5) บทบาทด้านสาธารณสุขสงเคราะห์มีภิกษุณีจำนวน 2 รูป ที่มีบทบาทโดดเด่น ประกอบด้วย 1) พระกีสาคโคตรมีเถรี 2) พระสิงคาลมาตาเถรี 3. ภิกษุณีสงฆ์ได้ทำบทบาทใน 5 ด้าน ในฐานะเป็นพุทธบริษัทด้วยการนำคำสอนไปบูรณาการในการสอนให้เข้ากับยุคสมัยจุดประสงค์ เพื่อสร้างสังคมให้ดีงาม มีการจัดการศึกษาแบบให้เปล่าเพื่อให้ทุกคนได้เข้าถึงการศึกษาโดยไม่มีการแบ่งชนชั้น และใช้หลักธรรมวินัยเป็นเครื่องมือในการปกครองเคารพในระบบคุณธรรมและระดับอาวุโส ทั้งนี้ยังมีการสืบทอดวัฒนธรรมอันดีงามในการเคารพสิทธิส่วนบุคคลมีกตัญญูต่อบรรพบุรุษ รวมถึงการสร้างสาธารณูปโภคเพื่อเป็นประโยชน์แก่สังคม สรุปได้ว่า บทบาทที่ภิกษุณีได้แสดงออกมาใน 5 ด้านนั้น เป็นประโยชน์เกื้อกูลในการขัดเกลาจิตใจของคนให้ดีงามและเป็นประโยชน์เกื้อกูลด้วยการสร้างความสงบสุขต่อสังคมโลก

3. การสงเคราะห์เป็นกุศโลบายที่จะนำพาให้ผู้คนยอมรับในสถานะภิกษุณี ภาคใต้ของประเทศไทยเป็นพื้นที่พหุนิยมทางวัฒนธรรม กล่าวคือ มีทั้งชาวพุทธและชาวมุสลิมอาศัยอยู่อย่างผสมกลมกลืน ประชาชนในพื้นที่จึงมีแนวโน้มที่จะยอมรับความแตกต่างทางศาสนาและ

วัฒนธรรมได้ เมื่อภิกษุณีธัมมกมลลาจัดตั้งสำนักปฏิบัติธรรมทิพยสถานธรรมภิกษุณีอาราม ให้เป็นพื้นที่ปฏิบัติธรรมสำหรับสตรี จึงมีสตรีชาวใต้ที่อาศัยอยู่บริเวณใกล้เคียงจำนวนหนึ่ง เข้ามาศึกษาเรียนรู้พระธรรมจากภิกษุณีธัมมกมลลา และด้วยวิสัยทัศน์ในการที่จะนำบริบทแห่งพุทธวัฒนธรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการผลักดันสถานะภิกษุณี ภิกษุณีธัมมกมลลาจึงใช้การสงเคราะห์ เพื่อสานสัมพันธ์ชาวภาคใต้ ทั้งพุทธและมุสลิมเข้าด้วยกัน โดยสำนักปฏิบัติธรรมทิพยสถานธรรมภิกษุณีอาราม มิได้มีกิจกรรมเฉพาะการเทศนา อบรมบ่มเพาะพระธรรมวินัยเท่านั้น หากแต่ยังได้ทำการสงเคราะห์ผู้ป่วย ที่เป็นมะเร็งระยะสุดท้าย รวมทั้งผู้ที่ประสบภัยพิบัติต่าง ๆ ไม่จำกัดว่าจะเป็นผู้นับถือศาสนาใด ก็สามารถเข้ามารับการสงเคราะห์ได้ การสงเคราะห์เช่นนี้ สร้างความประทับใจไม่เฉพาะแก่ผู้ที่เจ็บป่วยหรือประสบภัยเท่านั้น แต่บรรดาญาติมิตร ก็ยอมยินดีที่ได้รับการช่วยเหลือ นับเป็นการสื่อสารผ่านการปฏิบัติที่สร้างภาพลักษณ์เชิงบวกให้แก่ภิกษุณีธัมมกมลลา รวมทั้งภิกษุณี สามเณรีทุกรูปที่ร่วมกันสร้างสรรค์กิจกรรมสงเคราะห์ ให้กับสำนักแห่งนี้ นอกเหนือจากการสงเคราะห์ต่าง ๆ แล้วภิกษุณีธัมมกมลลา ยังได้ร่วมมือกับองค์กรสิทธิมนุษยชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ สอดส่องดูแลมิให้เกิดการละเมิดสิทธิมนุษยชนในพื้นที่ภาคใต้ สร้างความอบอุ่นใจ และเป็นที่ยังให้แก่ประชาชนทั่วไป หากเกิดการละเมิดสิทธิจากหน่วยงานภาครัฐ ก็จะมีที่ปรึกษาช่วยเหลือดูแล อีกทั้งการสร้างความร่วมมือกับองค์กรระหว่างประเทศ และสถาบันศาสนาทั่วโลก นับเป็นกุศโลบาย ที่ผลักดันให้เกิดการยอมรับสถานะภิกษุณีของไทยจากภายนอก แล้วเป็นแรงกดดันให้เกิดการยอมรับในประเทศตามมา ซึ่งทั้งหมดนี้นับเป็นผลงานอันยิ่งใหญ่ จากการสื่อสารของภิกษุณีธัมมกมลลา สอดคล้องกับงานวิจัยของอัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ (2564) ได้วิจัยเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำ: วิเคราะห์เชิงบริบทการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ของพื้นที่ทับซ้อนในจังหวัดนครสวรรค์ พบว่า 1. บริบทในการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่ทับซ้อนมี 7 องค์ประกอบ คือ 1) ผู้บริหาร ผู้ปกครอง หรือนักการเมืองท้องถิ่น 2) การเงิน การคลังและการงบประมาณ 3) ความสัมพันธ์เชิงเครือข่าย 4) ปัจจัยสนับสนุนทางการเมือง 5) การสื่อสารทางการเมือง 6) อำนาจ ผลประโยชน์ และเศรษฐกิจ 7) ความเหลื่อมล้ำในพื้นที่ 2. ตัวแบบในการลดความเหลื่อมล้ำกับการควมรวมองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นของพื้นที่ทับซ้อนด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ตั้งอยู่บนกรอบความคิดใน 4 มิติ คือ 1) ปัจจัยกำหนด 2) จิตวิทยาทางการเมือง 3) การแลกเปลี่ยน 4) ความสำนึกเชิงเหตุผล และ 3. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการลดความเหลื่อมล้ำของพื้นที่ทับซ้อนในจังหวัดนครสวรรค์ คือ 1) การสนับสนุนงบประมาณเพื่อดำเนินการขับเคลื่อน 2) การส่งเสริมและผลักดันเพื่อเตรียมความพร้อม 3) การริเริ่มเพื่อสร้างความรู้ ความเข้าใจ และความร่วมมือ 4) การทบทวนประเด็นข้อขัดข้องเพื่อนำไปสู่การพัฒนา

องค์ความรู้จากการวิจัย

ภาพที่ 1 องค์ความรู้จากการวิจัย

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ภิกษุณีควรรวมตัวกันเป็นองค์กร คือ การรวมตัวกันอย่างมีดุลยภาพ และมีระเบียบขององค์กรภิกษุณี เพื่อให้มีความเป็นเอกภาพหมายถึงความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน การรวมกลุ่มเป็นองค์กรจะก่อให้เกิดการยอมรับจากประชาชนและเป็นพลังสนับสนุนในการเรียกร้องเพื่อสถานะภิกษุณีต่อไปใน

2. ควรให้รัฐรับรองสถานะนักบวชในคณะสงฆ์อื่น โดยไม่จำเป็นต้องอยู่ในอำนาจปกครองของคณะสงฆ์ไทย มหาเถรสมาคม และร่วมกันเรียกร้องให้ฝ่ายรัฐยอมรับสถานภาพในฐานะเป็นภิกษุณีนิกายอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องกับเถรวาทในประเทศไทย พร้อมผลักดันให้มีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และที่แก้ไขเพิ่มเติม มาตรา 5 “คณะสงฆ์อื่น”

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำวิจัยในเรื่องการสื่อสารของพระภิกษุฝ่ายที่ต่อต้านสถานะภิกษุณีในประเทศไทย เพราะเป็นข้อพิพาทระหว่างภิกษุณีกับคณะสงฆ์ที่ตีความการบวชโดยอ้างพระไตรปิฎก และยึดถือประกาศห้ามบวชภิกษุณี

2. การศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นการศึกษาถึงการสื่อสารทางการเมืองของภิกษุณีนันทญาณิ และภิกษุณีธัมมกมลเท่านั้น ทำให้ผลการวิจัยที่ได้ยังจำกัดอยู่ในเรื่องของกระบวนการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับผู้ส่งสาร ช่องทางการสื่อสารที่เป็นเพียงมุมมองด้านเดียว ดังนั้น การวิจัยในอนาคตจึง

ควรศึกษาวิจัยภิกษุณีรูปอื่นในประเทศไทยด้วย เพื่อให้ทราบถึงแนวคิดทัศนคติและกระบวนการสื่อสารของภิกษุณีกลุ่มต่าง ๆ ที่จะส่งผลต่อการเรียกร้องสถานะของภิกษุณีในประเทศไทย.

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2539). *การพัฒนาสตรีในพระพุทธศาสนา*. กรุงเทพฯ: ส่องสยาม.
- ไทยพับลิก้า. (2560). *ไพบูลย์ นิติตะวัน ปลุกสังคมเพื่อพระธรรมวินัยถูกละเมิด*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2565, จาก <https://thaipublica.org/2017/03/paiboon-nititawan/>
- ไทยรัฐออนไลน์. (2565). *16 ปี รัฐประหาร 19 ก.ย. 2549 พลเอกสนธิ นำทีมโค่นอำนาจทักษิณ*. สืบค้น 15 มิถุนายน 2565, จาก www.thairath.co.th/scoop/flashback/2501370
- นันทนา นันทวโรภาส. (2558). *สื่อสารการเมือง : ทฤษฎีและการประยุกต์ใช้*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แมสมิเดีย.
- พระมหาธนาศิลา ฐมมานุสारी และคณะ. (2566). *เปรียบเทียบการสื่อสารทางการเมืองของ ดร. ทักษิณ ชินวัตรและพลเอกประยุทธ์ จันทร์โอชา*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 12(1), 94-108.
- พลเผ่า เพ็งวิภาศ และคณะ. (2561). *การวิเคราะห์บทบาทของภิกษุณีในพระพุทธศาสนา*. *วารสารวิชาการธรรมทรรศน์*, 18(3), 127-136.
- สุรพงษ์ โสธนะเสถียร. (2545). *หลักและทฤษฎีการวิจัยทางสังคมศาสตร์*. กรุงเทพฯ: ประสิทธิ์ ภัณฑ์ แอนด์ พรินติ้ง.
- อัครเดช พรหมกัลป์ และคณะ. (2564). *การลดความเหลื่อมล้ำ: วิเคราะห์เชิงบริบทการควบรวมองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ของพื้นที่ทับซ้อนในจังหวัดนครสวรรค์*. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 10(3), 81-92.
- Berlo, D. K. (1960). *The Process of Communication; an Introduction to Thand Practice*. San Francisco: Rinehart Press.
- McNair, B. (1999). *An Introduction to Political Communication (2nd)*. New York: Routledg.

SOCIAL CHANGE AND THE DEVELOPMENT OF DIGITAL DEMOCRACY IN THE REPUBLIC OF KOREA COMPARED TO THAILAND *

ความเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยดิจิทัล
ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีเปรียบเทียบกับประเทศไทย

Yuttaporn Issarachai

ยุทธพร อิศรชัย

Sukhothai Thammathirat Open University

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Corresponding Author E-mail: thaicampus1@hotmail.com

Abstract

This research aims to study the development, direction, and trend of social change and the development of digital democracy in the Republic of Korea compared to Thailand. To suggest guidelines for developing digital democracy that responds to the challenges of modern society in the Republic of Korea and Thailand. This research is a mixed method research. The research results found that the emergence of digital technology, urbanization and demographic changes have created new platforms for political participation, leading to the development of digital democracy. However, there are still obstacles in the state structure and politics. Economic aspects and inequality and social and cultural aspects that are limitations to the development of digital democracy in both countries.

Keywords: Digital Democracy; Modern Society; Republic of Korea; Thailand

บทนำ

งานวิจัยนี้มุ่งศึกษาพัฒนาการ ทิศทาง และแนวโน้มความเปลี่ยนแปลงทางสังคมกับการพัฒนาประชาธิปไตยดิจิทัลของสาธารณรัฐเกาหลีเปรียบเทียบกับประเทศไทย เพื่อเสนอแนะแนวทางในการพัฒนาประชาธิปไตยดิจิทัลที่ตอบสนองต่อความท้าทายในสังคมสมัยใหม่ของประเทศสาธารณรัฐเกาหลีและประเทศไทย การวิจัยนี้เป็นการวิจัยแบบผสมวิธี ผลการวิจัยพบว่า การปรากฏของเทคโนโลยีดิจิทัล การเกิดความเป็นเมือง และความเปลี่ยนแปลงทาง

* Received October 12, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted November 11, 2022

ประชากรได้สร้างแพลตฟอร์มใหม่สำหรับการมีส่วนร่วมทางการเมือง นำไปสู่การพัฒนาประชาธิปไตยดิจิทัล อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาอุปสรรคด้านโครงสร้างรัฐและการเมือง ด้านเศรษฐกิจและความเหลื่อมล้ำ และด้านสังคมและวัฒนธรรมที่เป็นข้อจำกัดของการพัฒนาประชาธิปไตยดิจิทัลของทั้งสองประเทศ

Keywords: ประชาธิปไตยดิจิทัล; สังคมสมัยใหม่; สาธารณรัฐเกาหลี; ประเทศไทย

Introduction

Digital democracy, also known as e-democracy, refers to the utilization of information and communication technologies (ICTs) to enhance political processes within a democratic system (Macintosh, 2004). It enables citizens to participate more directly in political decision-making, broadening the channels of engagement and fostering transparency. This research paper seeks to examine how digital democracy has evolved in the Republic of Korea and Thailand, countries with distinct political histories and cultures.

A study of social change and digital democracy development in the Republic of Korea in comparison with Thailand which started from factors in social change that are similar. However, the direction and tendency of the relationship between social change and digital democracy development of the two countries are different. There is no research or comparative study on these issues that will lead to new knowledge or academic advancement. Develop a digital democracy that responds to the challenges in modern society of both countries. This will be crucial in developing the internet as a public space that further creates digital democracy.

Research Objectives

1. To study the development of social change and the development of digital democracy in the Republic of Korea in comparison with Thailand.
2. To study the direction and trend of the relationship between social change and the development of digital democracy in the Republic of Korea in comparison with Thailand.
3. To suggest ways to develop a digital democracy that responds to the challenges in the modern society of the Republic of Korea and Thailand.

Methodology

This research is a mixed method. The qualitative research identified key informants by using the theoretical sampling method. Key informants were divided into 4 groups, 2 people each, totaling 8 people (4 Thais, 4 Koreans), namely 1) representatives of government sectors involved on the Internet; 2) mass media; civil society 3) Internet service providers; social media and 4) academics.

For quantitative research, the sample was determined according to the approach of Taro Yamane to determine the level of statistical significance was 0.05 and the confidence level was 95 percent. The sample group was 400 Internet users using cluster sampling, divided into 200 Thais and 200 Koreans.

Qualitative research tools were in-depth interviews that were tested for validity and reliability by having experts examine the research tools. The tools used in quantitative research are structured questionnaires, validity checks by Index of Item-Objective Congruence (IOC), and reliability checks by trying out the samples to determine their reliability using the correlation formula (Cronbach's Alpha Efficiency) (α -Coefficient). For qualitative research, data was analyzed by descriptive analysis. For quantitative research, data were analyzed by statistical analysis using descriptive statistic.

Results

1. The development of social change and the development of digital democracy in the Republic of Korea in comparison with Thailand Republic of Korea: Rapid Technological Advancement Fuels Democratic Participation The development of digital democracy in Republic of Korea can be understood by examining the role of digital media in introducing political systems and influencing public opinion. Digital diplomacy, facilitated by digital media, has emerged as a new tool to change attitudes and beliefs without resorting to conflict or war. The effectiveness of digital media in shaping public opinion means that it plays a crucial role in social developments and discourse changes (Asadi, 2017).

Republic of Korea's resilience in utilizing digital platforms to foster a more participatory democracy offers several lessons. One key takeaway is the importance of civil society. For digital democracy to thrive, there must be a robust civil society that can leverage these platforms effectively, as witnessed in the

Candlelight Movement (Lee et al., 2023). Moreover, the government's willingness to embrace digital platforms and ensure transparency, as observed in their open-data policies, is vital for trust-building (OECD, 2020). Digital platforms, especially social media, played a crucial role in mobilizing the masses. Platforms like Facebook, Twitter, and KakaoTalk (a popular messaging app in Republic of Korea) were used to disseminate information, coordinate protest locations, and share updates in real-time. As noted by Liana Chua in her study on the influence of social media on political mobilization, the capacity of these platforms to influence behavior and fuel protests has been evident in various global movements (Chua, 2018). This digital leap paralleled political reforms, democratization efforts, and the liberalization of media spaces.

The development of digital democracy in Republic of Korea is consistent with the opinions of a sample group of Koreans who expressed the opinion that level of freedom on the Internet was at an average level of 4.04, while the Thai sample group had an opinion that it was only at an average level of 3.59 (see Table 1

Table 1 Internet freedom of the sample group

level of freedom on the internet	Thailand				Republic of Korea			
	quantity	percentage	mean (x̄)	standard deviation (S.D.)	quantity	percentage	mean (x̄)	standard deviation (S.D.)
Very low	7	3.5%	3.59	0.998	2	1.0%	4.04	0.937
Low	20	10.0%			11	5.5%		
Moderate	55	27.5%			39	19.5%		
High	84	42.0%			74	37.0%		
Very high	34	17.0%			74	37.0%		

Thailand: A Complicated Interplay of Monarchy, Military, and Digital Spaces
Thailand's experience with digital democracy is entwined with its unique political landscape marked by the monarchy's reverence and recurrent military coups. The 2010 Red Shirt Protests, mobilized through community radios and online platforms, showcased the growing role of digital tools in Thai politics (Hewison, 2014).

However, the Thai military, post the 2014 coup, enacted measures like the Computer Crimes Act, effectively suppressing online dissent (Nyblade et al., 2015). Yet, the 2020 student-led protests, facilitated by platforms like Twitter, highlighted the resilience of digital activism against state suppression.

The phenomenon of political conflict and coup d'état in Thailand is consistent with the results of the study. Direct experience of any unsafe event because the use of the Internet on political issues among the Thai sample, for example, they had to "self-censor" because they feared harm to themselves or their family members, 29.5 percent, and 23.0 percent had been threatened or slandered by fellow internet users, while that the Korean sample has never been arrested and prosecuted according to law, 100 percent, and has never been threatened by government agencies or government officials, 98.5 percent, reflects that factors of state structure and politics including social and cultural factors affecting success or obstacles to the development of digital democracy in both countries (see Table 2).

Shared Challenges: Misinformation and Cybersecurity From the opinion survey of the sample group, it was found that the majority of the Thai and Korean sample group agreed that direct and indirect control over the internet is necessary including computer laws and other laws that cause blocking and suppression of expressing opinions. It is noted that the mean of the sample group agrees that there is direct and indirect control over the Internet including computer laws and other laws that cause blocking and suppression of expressing opinions. The Thai sample group had a higher mean than the Korean sample group (see Table 3).

The Impacts of Global Digital Platforms The top 5 social media used by the Korean sample group to receive information, discuss, express opinions, create content, present demands, vote/complaint or participate in the political issues including 1) YouTube 2) Kakao talk 3) Line 4) Naver 5) Instagram (see Table 4). These platforms provide an avenue for politicians, activists, and influencers to communicate directly with the populace, reshaping political campaign strategies and public engagements.

Global platforms, particularly Facebook and Twitter, have become pivotal tools for political mobilization in Thailand. The top 5 social media used by the Thai sample group to receive information, discuss, express opinions, create content, present demands, vote/complaint or participate in the political issues including 1) Line 2) Facebook 3) YouTube 4) Instagram 5) Twitter (see Table 4).

These platforms played a vital role in organizing the youth-led protests of 2020-2021, fostering not just local but also international solidarity. However, the

vast reach of these platforms also means they're vulnerable to manipulation and fake news campaigns, challenging the integrity of public discourse.

Table 2 Direct experience of any unsafe event because the use of the Internet on political issues of the sample group

Direct experience of any unsafe event because the use of the Internet on political issues	
1.	Being threatened by government agencies or government officials
2.	Being threatened or slandered by fellow internet users
3.	To be arrested and prosecuted according to the law
4.	Being monitored by spy technology to monitor social media behavior
5.	Being incited by "Cyber Troops" to stir up content, facts, and public opinions on social media
6.	Must "censor oneself" because of fear of danger to oneself or one's family members
7.	Being dealt with or using violence in the real world
8.	Was attacked by rhetoric saying that he was not patriotic, had betrayed the nation, accepted foreign money, sell yourself to a foreigner
9.	Discourse attacked as destroying democracy, have backward thinking
10.	Being "cyber bully" by bullying, slandering, scolding, or bullying on social media
11.	Personal information exposed by posting or forwarding it to others, such as leaked pictures and funny pictures, to shame and embarrass
12.	Being impersonated by secretly entering an online account or create a new account using your name and/or picture and then use the account in an inappropriate way
13.	Attacked by groups created in the online world, such as various anti-community pages, to find fault, criticize, discuss, curse, and cause feelings
14.	Being attacked by political groups, political movements, political parties
15.	Information operations (IO)

Table 2 Direct experience of any unsafe event because the use of the Internet on political issues of the sample group (continue)

	Thailand				Republic of Korea			
	ever		never		ever		never	
	quantity	%	quantity	%	quantity	%	quantity	%
11		5.5%	189	94.5%	3	1.5%	197	98.5%
46		23.0%	154	77.0%	27	13.5%	173	86.5%
2		1.0%	198	99.0%	0	0.0%	200	100.0%
31		15.5%	169	84.5%	8	4.0%	192	96.0%
23		11.5%	177	88.5%	9	4.5%	191	95.5%
59		29.5%	141	70.5%	37	18.5%	163	81.5%
3		1.5%	197	98.5%	4	2.0%	196	98.0%
27		13.5%	173	86.5%	13	6.5%	187	93.5%
26		13.0%	174	87.0%	13	6.5%	187	93.5%
24		12.0%	176	88.0%	18	9.0%	182	91.0%
13		6.5%	187	93.5%	10	5.0%	190	95.0%
22		11.0%	178	89.0%	18	9.0%	182	91.0%
18		9.0%	182	91.0%	7	3.5%	193	96.5%
17		8.5%	183	91.5%	5	2.5%	195	97.5%
22		11.0%	178	89.0%	8	4.0%	192	96.0%

Table 3 Direct and indirect control over the Internet including computer laws and other laws that cause the blocking and suppression of sample group opinions.

level of direct and indirect control over the Internet that cause the blocking and suppression	Thailand				Republic of Korea			
	quantity	percentage	mean (\bar{X})	standard deviation (S.D.)	quantity	percentage	mean (\bar{X})	standard deviation (S.D.)
Strongly Disagree	27	13.5%	3.00	1.199	18	9.0%	2.91	0.998
Disagree	44	22.0%			53	26.5%		
Uncertain	49	24.5%			60	30.0%		
Agree	62	31.0%			67	33.5%		
Strongly Agree	18	9.0%			2	1.0%		

2. The direction and trend of the relationship between social change and the development of digital democracy in the Republic of Korea in comparison with Thailand Republic of Korea

1) Early Stages of Digitalization and Democratization: Republic of Korea's journey into the digital era began with its transformation into a democratic state in the late 1980s. With its economic growth and rapid technological advancement, the state heavily invested in building a robust information and communication infrastructure (Castells, 2009). The digital revolution promoted transparency and civic participation consistent with the political participation or engagement in politics of the Korean sample, it was found that 79.5 percent of the sample followed political news on the internet (see Table 5).

2) Digital Campaigns and Movements: Platforms like Twitter and Naver facilitated the rise of citizen journalism, allowing ordinary Koreans to participate in democratic processes. For instance, the People's Solidarity for Participatory Democracy (PSPD), to mobilize citizens, advocate for policy changes, and hold corporations accountable. The use of digital petitions, online fundraising campaigns, and webinars has expanded their outreach and democratized participation. This phenomenon is consistent with a sample of Koreans using the Internet for political movements on the internet and investigating corruption, 12.5 percent, and investigating the use of state power, 12.0 percent (see Table 5).

3) Digital Democracy in Governance: The Republic of Korean government has utilized digital platforms to improve its services. The e-People system is a notable example, enabling citizens to propose ideas and complaints directly to the government (Kim & Kim, 2021). A robust e-governance system can be the backbone of digital democracy. Republic of Korea's e-government initiative has

been instrumental in offering transparent and efficient services, reducing bureaucracy, and fostering trust (Turner, 2022).

Thailand 1) Digital Expansion amid Political Turbulence: Unlike Republic of Korea's relatively linear trajectory, Thailand's digital democracy has been punctuated by political instability. Even as digital tools became pervasive, Thailand faced a series of coups, notably in 2006 and 2014 (BBC, 2019). This phenomenon corresponds to the opinion that the Thai sample expressed that the political situation had the most serious effect on the development of digital democracy (see Table 7). 2) Online Activism and the Royalist-Republican Divide: social media has provided a platform for diverse voices in Thailand. However, the lese-majeste laws, which protect the monarchy from criticism, have been a contentious issue. Many online activists have faced legal consequences for their posts, bringing international attention to the limits of digital freedom in the country (Freedom House, 2020). The clash of different opinions was reflected by both Thais and Koreans in the sample agreeing that the use of the internet has caused conflict and increased political polarization in society (see Table 6). 3) Government Surveillance and Digital Rights: The cybersecurity act of 2019 has been criticized for curbing digital freedoms, as it gives authorities broad powers to monitor and censor online content (Tanakasempipat, 2019). This point corresponds to the opinions of the majority of Thai sample who agree that the state controls the internet both directly and indirectly. Including computer laws and other laws that cause blocking, suppression, and expression of opinions (see Table 3

Table 4 Using social media to receive information, discuss, express opinions, create content, present demands, vote/complaint or participate in the political issues of the sample group.

Using social media to receive information, discuss, express opinions, create content, present demands, vote/complaint or participate in the political issues	Thailand					Mean (X̄)	standard deviation (S.D.)	Interpret results	Seq.
	rarely	sometimes	often	usually,	always				
Facebook	5.6%	6.1%	14.7%	14.2%	59.4%	4.16	1.212	usually	2
Twitter	31.2%	21.2%	17.6%	16.5%	13.5%	2.60	1.420	sometimes usually	5
Youtube	5.8%	13.8%	22.2%	28.0%	30.2%	3.63	1.212	always often	3
Line	3.6%	5.1%	7.7%	9.7%	74.0%	4.45	1.068	rarely	1
Instagram	25.7%	17.7%	21.1%	16.6%	18.9%	2.85	1.455	rarely sometimes sometimes	4
Kakaotalk	63.5%	16.9%	10.1%	1.4%	8.1%	1.74	1.209	sometimes sometimes	11
BAND	64.2%	17.6%	8.8%	1.4%	8.1%	1.72	1.201	sometimes rarely	13
Whatsapp	51.0%	22.3%	13.4%	3.8%	9.6%	1.99	1.291	rarely	7
Telegram	58.7%	18.7%	12.7%	3.3%	6.7%	1.81	1.191	usually	10
Clubhouse	54.9%	21.6%	14.4%	2.6%	6.5%	1.84	1.170	sometimes usually	9
Wikipedia	28.2%	25.0%	27.6%	7.7%	11.5%	2.49	1.293	always often	6
Change	46.4%	27.8%	17.2%	2.0%	6.6%	1.95	1.148	rarely	8
NAVER	63.8%	18.1%	7.4%	1.3%	9.4%	1.74	1.247	rarely sometimes sometimes	11
DAUM	66.0%	18.4%	6.8%	0.0%	8.8%	1.67	1.195	sometimes sometimes	14

Table 4 Using social media to receive information, discuss, express opinions, create content, present demands, vote/complaint or participate in the political issues of the sample group. (continue)

	Republic of Korea					Mean (X̄)	standard deviation (S.D.)	Interpret results	Seq.
	rarely	sometimes	often	usually,	always				
	29.5%	14.2%	11.1%	15.3%	30.0%	3.02	1.639	often	6
	55.4%	14.7%	13.6%	10.2%	6.2%	1.97	1.290	sometimes usually	9
	7.3%	6.3%	14.1%	18.8%	53.4%	4.05	1.262	often	1
	24.0%	11.5%	12.5%	9.4%	42.7%	3.35	1.663	often	3
	22.4%	13.8%	23.0%	13.2%	27.6%	3.10	1.508	often	5
	28.7%	9.1%	6.1%	5.5%	50.6%	3.40	1.782	rarely	2
	57.8%	23.0%	9.3%	5.6%	4.3%	1.76	1.111	rarely	10
	61.0%	20.8%	11.9%	1.9%	4.4%	1.68	1.051	rarely	11
	64.8%	19.8%	8.0%	3.1%	4.3%	1.62	1.052	rarely sometimes rarely	12
	64.6%	20.5%	9.9%	2.5%	2.5%	1.58	0.946	often	13
	30.5%	26.8%	29.3%	7.9%	5.5%	2.31	1.149	sometimes	7
	62.7%	23.6%	9.3%	1.2%	3.1%	1.58	0.939		13
	28.0%	12.2%	10.4%	12.8%	36.6%	3.18	1.680		4
	46.9%	21.6%	16.7%	6.8%	8.0%	2.07	1.278		8

Table 5 Political participation or Political engagement of the sample group

Political participation or Political engagement	Thailand				Republic of Korea			
	Quantity		Percentage		Quantity		Percentage	
Follow political news on the internet	168	84.0%	159	79.5%				
Post or create political topics on the internet	37	18.5%	22	11.0%				
Vote in elections	100	50.0%	124	62.0%				
Participate in decision-making on government policies or actions	28	14.0%	19	9.5%				
Participate in a political rally	30	15.0%	17	8.5%				
Political Movement on the internet	40	20.0%	25	12.5%				
Propose a law	46	23.0%	20	10.0%				
Participate with political parties	26	13.0%	12	6.0%				
Investigating the use of state power	57	28.5%	24	12.0%				
Corruption investigation	58	29.0%	25	12.5%				
Monitoring the internet usage of those destroying the nation	26	13.0%	4	2.0%				
Create groups on the internet to track down those who undermine national security	7	3.5%	2	1.0%				
Report legal action against any illegal actions	11	5.5%	19	9.5%				
Inspect, prevent, and suppress those who destroy the nation	18	9.0%	8	4.0%				
Monitor the internet usage of those who violate people's rights and freedoms	20	10.0%	10	5.0%				
Establish groups on the internet to track down those who destroy democracy or people's rights and freedoms	10	5.0%	1	0.5%				
Report legal action against any acts that violate the law, defamation of a person, or laws related to computer crimes	12	6.0%	4	2.0%				
Inspect, prevent, and suppress those who destroy democracy or violate human rights	20	10.0%	10	5.0%				

Table 6 The use of the internet has caused conflict and increased political polarization in society among the sample group.

	Thailand		Republic of Korea	
	quantity	percentage	quantity	percentage
Strongly Disagree	17	8.5%	17	8.5%
Disagree	43	20.0%	37	18.5%
Uncertain	39	19.5%	41	20.5%
Agree	75	37.5%	87	43.5%
Strongly Agree	29	14.5%	18	9.0%

Table 7 Opinions on the problems and obstacles in the development of digital democracy among the sample groups

Opinions on the problems and obstacles in the development of digital democracy	Thailand					Mean (X)	standard deviation (S.D.)	Interpret results	Seq.
	least serious	slightly serious (2)	fairly serious (3)	very serious (4)	most serious (5)				
Problems and obstacles in the state and political structure									
The centralized state structure affects the development of digital democracy	0.5%	4.0%	22.5%	36.5%	36.5%	4.05	0.893	very serious	5
Bureaucracy affects the development of digital democracy	0.5%	3.5%	20.0%	39.5%	36.5%	4.08	0.864	very serious	3
The political regime affects the development of digital democracy	0.5%	3.5%	18.0%	41.0%	37.0%	4.11	0.853	very serious	2
The political situation affects the development of digital democracy	0.5%	3.5%	15.0%	35.5%	45.5%	4.22	0.863	most serious	1
Laws related to computers and the internet affect the development of digital democracy	1.0%	3.5%	20.5%	37.0%	38.0%	4.08	0.902	very serious	3
Economic problems and obstacles and inequality									
Poverty affects the development of digital democracy	0.5%	5.0%	18.0%	39.0%	37.5%	4.08	0.893	very serious	4
Income distribution affects the development of digital democracy	0.5%	5.0%	16.0%	41.5%	37.0%	4.10	0.877	very serious	3
The economic status of individuals affects the development of digital democracy	0.0%	2.5%	17.0%	39.0%	41.5%	4.20	0.806	very serious	2
Economic inequality affects the development of digital democracy	0.0%	4.0%	11.5%	34.0%	50.5%	4.31	0.829	most serious	1
Social and cultural problems and obstacles									
Differences between generations affect the development of digital democracy	0.5%	4.0%	23.0%	41.5%	31.0%	3.99	0.865	very serious	5
Technological advance affects the development of digital democracy	1.5%	4.0%	20.0%	38.5%	36.0%	4.04	0.926	very serious	3
Inequality in access to digital technology (Digital Divided) affects the development of digital democracy	0.0%	2.5%	16.5%	38.0%	43.0%	4.22	0.807	most serious	2
Urbanization affects the development of digital democracy	1.0%	4.0%	25.0%	40.5%	29.5%	3.94	0.891	very serious	7
The education system affects the development of digital democracy	0.0%	3.5%	12.0%	41.0%	43.5%	4.25	0.799	most serious	1
Nationalist ideology and nationalism affect the development of digital democracy	2.5%	3.5%	21.0%	39.5%	33.5%	3.98	0.956	very serious	6
Culture affects the development of digital democracy	2.0%	5.0%	22.5%	40.5%	30.0%	3.92	0.950	very serious	8
Globalization affects the development of digital democracy	2.0%	5.0%	17.5%	41.0%	34.5%	4.01	0.951	very serious	4
Problems and obstacles in the state and political structure	0.5%	4.0%	22.5%	36.5%	36.5%	4.05	0.893	very serious	5

Table 7 Opinions on the problems and obstacles in the development of digital democracy among the sample groups (continue)

Republic of Korea									
least serious	slightly serious (2)	fairly serious (3)	very serious (4)	most serious (5)	Mean (\bar{X})	standard deviation (S.D.)	Interpret results	Seq.	
1.0%	10.0%	37.5%	34.0%	17.5%	3.57	0.927	very serious	4	
1.0%	11.0%	35.5%	35.5%	17.0%	3.57	0.933	very serious	4	
0.5%	9.5%	32.0%	34.5%	23.5%	3.71	0.949	very serious	3	
0.5%	7.0%	23.5%	42.0%	27.0%	3.88	0.905	very serious	2	
0.5%	6.0%	26.5%	33.5%	33.5%	3.94	0.941	very serious	1	
1.0%	7.5%	24.5%	43.5%	23.5%	3.81	0.915	very serious	3	
1.5%	4.5%	30.0%	41.0%	23.0%	3.80	0.898	very serious	4	
1.5%	4.0%	22.5%	48.5%	23.5%	3.89	0.863	very serious	2	
0.5%	4.0%	22.0%	42.0%	31.5%	4.00	0.862	very serious	1	
1.5%	2.5%	22.0%	45.5%	28.5%	3.97	0.862	very serious	4	
2.0%	2.0%	22.0%	40.5%	33.5%	4.01	0.905	very serious	3	
2.0%	1.0%	18.5%	41.5%	37.0%	4.11	0.876	very serious	1	
1.5%	6.0%	25.5%	41.5%	25.5%	3.84	0.928	very serious	8	
1.0%	1.5%	20.0%	42.5%	35.0%	4.09	0.834	very serious	2	
1.0%	3.0%	30.5%	39.5%	26.0%	3.87	0.872	very serious	7	
2.5%	2.5%	22.5%	40.5%	32.0%	3.97	0.935	very serious	4	
3.0%	2.0%	23.5%	40.0%	31.5%	3.95	0.950	very serious	6	
1.0%	10.0%	37.5%	34.0%	17.5%	3.57	0.927	very serious	4	

3. The ways to develop a digital democracy that responds to the challenges in the modern society of the Republic of Korea and Thailand Key informants and samples of both Koreans (28.0 percent) and Thais (29.5 percent) agreed that the level of digital democracy development in the Republic of Korea was 8 out of 10. Meanwhile, key informants and sample groups of both Koreans (29.0 percent) and Thais (27.0 percent) agreed that the level of digital democracy development in Thailand was 5 out of 10 points. In addition, key informants and samples of both Koreans (54.5 percent) and Thais (50.0 percent) agreed that the development of digital democracy that responds to the challenges of modern society in the Republic of Korea is highly feasible. Meanwhile, the key informants and the sample groups, both Koreans (42.5 percent) and Thais (36.0 percent), agreed that the development of digital democracy that responds to the challenges of modern society in Thailand is still possible.

Discussion

A key finding of this analysis is the central role of digital infrastructure and literacy in shaping the trajectory of digital democracy. In Republic of Korea, the advanced state of digital infrastructure and literacy has facilitated the adoption of digital democracy, with the government leveraging technology to engage with citizens and promote transparency (Bennett & Segerberg, 2012). However, challenges persist, including digital misinformation and a digital divide among certain population segments (Boulianne, 2015).

Across both cases, the analysis underscores the dynamic interplay between digital democracy and social change. While social changes, including technological advancements and shifts in societal values, shape the path of digital democracy, digital democracy itself can drive social change by empowering citizens, enhancing transparency, and reshaping political landscapes (Macnamara & Zerfass, 2012).

Body of knowledge

This research has the knowledge to explain social changes and the development of digital democracy in the Republic of Korea in comparison with Thailand which can be defined as a model as shown in Figure 1

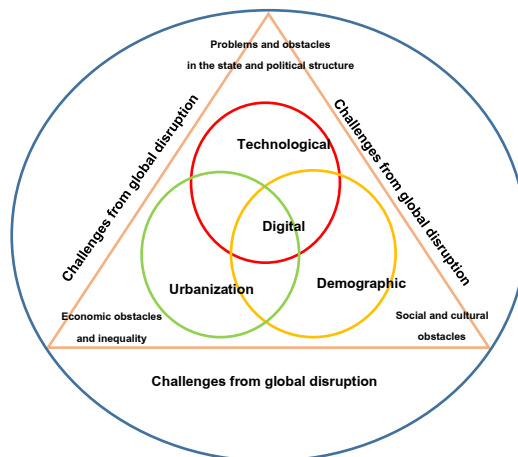

Figure 1 Digital Democracy Development Model

Recommendations

1) **Prioritize Digital Infrastructure:** A robust digital infrastructure is foundational to digital democracy. Governments should prioritize investments in high-speed internet access and digital technologies, particularly in underserved areas (Bennett & Segerberg, 2012). 2) **Promote Digital Literacy:** Digital literacy is crucial for meaningful participation in digital democracy. Education and outreach initiatives should be developed to improve digital skills, particularly among vulnerable groups (Boulianne, 2015). 3) **Foster Government Transparency:** Digital technologies offer opportunities to enhance government transparency and

accountability. Governments should leverage these tools to engage with citizens and respond to their needs (Howard & Parks, 2012). 4) Mitigate Digital Misinformation: Digital misinformation poses a serious threat to digital democracy. Governments should collaborate with tech companies and civil society to develop strategies to combat fake news and misinformation (Macnamara & Zerfass, 2012). 5) Leverage Civil Society: Civil society plays a crucial role in promoting digital democracy. Governments should partner with civil society organizations to promote civic participation, transparency, and accountability (Al-Saggaf & Simmons, 2015).

References

- Al-Saggaf, Y., & Simmons, P. (2015). Social Media in Saudi Arabia: Exploring its Use during Two Natural Disasters. *Technological Forecasting and Social Change*, 95, 3-15. Doi: 10.1016/j.techfore.2014.08.013
- Asadi, A. (2017). A Role of Digital Media on Discussing about the Diplomacy in the World. *Open Journal of Political Science*, 7, 267-275. Doi: 10.4236/ojps.2017.72021
- BBC. (2019). Thailand profile-timeline. BBC News. Retrieved March 20, 2022, <https://www.bbc.com/news/world-asia-15641745>
- Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768. Doi: 10.1080/1369118X.2012.670661
- Boulianne, S. (2015). Social media use and participation: A meta-analysis of current research. *Information, Communication & Society*, 18(5), 524-538. DOI: 10.1080/1369118X.2015.1008542
- Castells, M. (2009). *The Rise of the Network Society*. Wiley-Blackwell Publishers.
- Chua, L. (2018). Small acts and personal politics: On helping to save the orangutan via social media. *Anthropology Today*, 34: 7-11. Doi: 10.1111/1467-8322.12432
- Freedom House. (2020). *Freedom on the Net 2020*. Thailand: Freedom House.
- Hewison, K. (2014). Thailand: The Lessons of Protest. *Asian Studies: Journal of Critical Perspectives on Asia*, 50(1), 1-15.

- Howard, P. N., & Parks, M. R. (2012). Social Media and Political Change: Capacity, Constraint, and Consequence. *Journal of Communication*, 62(2), 359-362. Doi: 10.1111/j.1460-2466.2012.01626.x
- Kim, C., & Kim, K. (2021). The Institutional Change from E-Government toward Smarter City; Comparative Analysis between Royal Borough of Greenwich, UK, and Seongdong-gu, South Korea. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 7(1), 1-33.
- Lee, J., Oh, C., & Kim, Y. (2023). *The Candlelight Movement, Democracy, and Communication in Korea*. Routledge.
- Macintosh, A. (2004). Characterizing e-participation in policymaking. *International Journal of Information Management*, 27(2007), 406 –421.
- Macnamara, J., & Zeffass, A. (2012). Social Media Communication in Organizations: The Challenges of Balancing Openness, Strategy, and Management. *International Journal of Strategic Communication*, 6(4), 287-308. DOI: 10.1080/1553118X.2012.711402
- Nyblade, B., O'Mahony, A. & Sinpeng, A. (2015). Social Media Data and the Dynamics of Thai Protests. *Asian Journal of Social Science*, 43(5), 545–566.
- OECD. (2020). *Open Government Data in South Korea*. Open Government Data Review.
- Tanakasempipat, P. (2019). *Thailand passes internet security law decried as 'cyber martial law'*. Reuters. Retrieved March 20, 2022 , www.reuters.com/us-thailand
- Turner, M., Kim, J., Kwon, S.-H. (2022). The Political Economy of E-Government Innovation and Success in Korea. *Journal of Open Innovation: Technology, Market, and Complexity*, 8(145) Doi 10.3390/joitmc8030145

A COMPARATIVE STUDY OF TEA CONSUMPTION CULTURE BETWEEN THAIS AND KOREANS*¹

การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการบริโภคชาระหว่างคนไทยและคนเกาหลี²

Saynamphung Tongchai, Wannarat Leesuksawat

สายน้ำผึ้ง ทองใส, วรณารัตน์ ลีสุขสวัสดิ์

Sukhothai Thammathirat Open University

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

Corresponding Author E-mail: saynamphung2525@gmail.com

Abstract

The purpose of this research was to study the behaviors, attitudes and factors influencing the tea consumers' demand together with emotion lexicons, and to compare the tea consumption culture between Thai and Korean people. The results of a focus group discussion with 20 Thai and 20 Korean consumers revealed that the highest-scoring emotion terms were 'Good', 'Happy', and 'Pleasant' for Thai consumers, and 'Peaceful', 'Good', and 'Warm' for Korean consumers. These results were in line with those of a questionnaire survey conducted among 424 Thai and 424 Korean consumers. The results indicate that compared to Thai consumers, Korean consumers expressed their emotions more clearly overall. According to attitude data collected from the two nation's consumers, the taste of tea drinks was the most crucial factor, followed by the aroma of the beverage. Based on the sensory evaluation of two commercial green tea samples (Thai green tea and Korean green tea) by 100 Thai and 100 Korean consumers, both consumers ranked their overall liking in two types of green tea

*Received August 4, 2023; Revised August 28, 2023; Accepted August 28, 2023

¹This research article is the result of the research on A comparative study of tea consumption culture between Thais and Koreans, funded by the Asia Research Center of the Korea Foundation for Advanced Studies at Chulalongkorn University.

² บทความวิจัยนี้เป็นผลจากงานวิจัยเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมการบริโภคชาระหว่างคนไทยและคนเกาหลี โดยได้รับทุนสนับสนุนจากศูนย์ส่งเสริมการวิจัยในภูมิภาคเอเชียของมูลนิธิเกาหลีเพื่อการศึกษาขั้นสูง ณ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

with no variation. Principal Component Analysis (PCA) confirmed that Thai consumers were related to both positive and negative emotions, whereas Korean consumers were more associated with positive emotions. From these results, it can be concluded that consumer behavior and attitudes in different nations with diverse cultures led to unique expressions of consumer emotions to consumption of tea.

Keywords: Culture; Emotion; Green tea; Korean consumers; Thai consumers

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรม ทศนคติ และปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความต้องการของผู้บริโภคชาวร่วมกับคำคุณศัพท์ทางด้านอารมณ์และความรู้สึก และเปรียบเทียบวัฒนธรรมในการบริโภคชาระหว่างคนไทยและคนเกาหลี โดยการสนทนากลุ่มกับผู้บริโภคทั้งคนไทย จำนวน 20 คน และคนเกาหลี จำนวน 20 คน พบว่าอารมณ์ของผู้บริโภคคนไทยที่มีคะแนนสูง คือ ‘Good’, ‘Happy’ และ ‘Pleasant’ ในขณะที่อารมณ์ของผู้บริโภคคนเกาหลีที่มีคะแนนสูง คือ ‘Peaceful’, ‘Good’ และ ‘Warm’ อารมณ์ที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับผลสำรวจจากผู้บริโภคทั้งคนไทย จำนวน 424 คน และคนเกาหลี จำนวน 424 คน โดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งผู้บริโภคคนเกาหลีจะมีการแสดงออกทางอารมณ์โดยรวมที่ชัดเจนกว่าผู้บริโภคคนไทย ในส่วนของข้อมูลเชิงทัศนคติของทั้ง 2 ประเทศ พบว่ารสชาติของเครื่องดื่มชา เป็นปัจจัยที่มีความสำคัญที่สุด รองลงมา คือ กลิ่นของเครื่องดื่มชา จากการประเมินคุณภาพทางประสาทสัมผัสกับผู้บริโภคคนไทย จำนวน 100 คน และคนเกาหลี จำนวน 100 คน กับชาเขียวทางการค้า 2 ตัวอย่าง (ชาเขียวไทย และชาเขียวเกาหลี) พบว่าผู้บริโภคทั้งคนไทยและคนเกาหลีให้คะแนนความชอบโดยรวมไม่แตกต่างกัน จากการวิเคราะห์องค์ประกอบ พบว่าผู้บริโภคคนไทยจะมีความสัมพันธ์กับอารมณ์และความรู้สึกทั้งเชิงบวกและลบ ส่วนผู้บริโภคคนเกาหลีจะมีความสัมพันธ์กับอารมณ์เชิงบวกเป็นส่วนใหญ่ สรุปได้ว่าพฤติกรรม และทัศนคติของผู้บริโภคในแต่ละประเทศที่มีวัฒนธรรมที่ต่างกันจะส่งผลให้การแสดงออกทางอารมณ์ของผู้บริโภคที่ดื่มชาไม่เหมือนกัน

คำสำคัญ: วัฒนธรรม; อารมณ์; ชาเขียว; ผู้บริโภคคนเกาหลี; ผู้บริโภคคนไทย

Introduction

Tea is a widely consumed drink because of its unique taste, aroma, and health benefits (Lee, et al, 2017). It is found that tea is an important source of natural phenolic compounds with antioxidant properties. The health benefits of

tea include reducing the risk of cardiovascular disease, cancer, inflammatory bowel disease, liver disease, neurological disease, and diabetes (Zhao et al., 2019).

Pattern of tea consumption in each area varies depending on a number of factors, including local culture, individual preferences, and beliefs, which lead to a variety of tea consumption behaviors. From an increasing tea demand, cross-cultural education is of interest studies on the differences in tea consumption between Thai and Korean consumers are currently scarce. Therefore, examining the emotions and feelings of these consumers is crucial to fully understand the cultures, tastes, behaviors, and expectations of tea consumers in both countries. As a result, it will be feasible to develop tea products that meet the needs of consumers in each country. Consumer behaviors, attitudes, preferences, acceptance, feelings, and emotions will be looked at. For this reason, it is very necessary to study the emotions and feelings of consumers toward various products currently available to develop new products that further meet the needs of consumers. The tea industry is interesting for studying the emotions and feelings of consumers who love to drink tea. Since the market demand for tea continues to grow further both in Thailand and in Republic of Korea, this causes a market gap and high competition in product development. Therefore, this research is knowledge-based, interdisciplinary research. The objectives are 1) to study the behaviors, attitudes, and factors influencing the demands of tea consumers together with emotion lexicons of Thai and Korean people and 2) to compare the culture of tea consumption between Thai and Korean people.

Research Objectives

1. To study the behaviors, attitudes, and factors influencing the demands of tea consumers together with emotion lexicons of Thai and Korean people to access the Thai and Korean consumers' need, true emotion and feeling toward tea products.

2. To compare the culture of tea consumption between Thai and Korean people.

Methodology

A study of emotion lexicons toward tea of Thai and Korean consumers.

This research was a mixed method. The qualitative research was combined with the quantitative research with equal emphasis on both types of research. The qualitative research was a focus group discussion with 20 Thai consumers and 20 Korean consumers. For quantitative research, the consumer survey has determined the sample group according to Taro Yamane's approach at a statistical significance level of $p \leq 0.05$. The sample group is 424 Thai consumers and 424 Korean consumers and sensory evaluation of 100 Thai consumers and 100 Korean consumers. This study collected data from Thai consumers in Thailand and collected data from Korean consumers in the Republic of Korea.

Focus group discussion

20 Thai and 20 Korean consumers (male and female, aged between 20-65 years) who like to drink tea were divided into 2 groups using the method of selecting a specific sample group (purposive sampling). Interviews were conducted with consumers about behaviors, emotions, and feelings that arise before, after, and during consumption, the feeling of buying or receiving from others in different distribution locations, and problems encountered during tea drinking was conducted. The interview took about 150 minutes. Data was recorded during the interview with all the emotion lexicons of consumers written on the board for each question. The consumers were then allowed to help each other choose and decide which terms are meaningful and suitable for understanding and acceptance within the discussion groups. The EsSence Profile™ (ESP) (King & Meiselman, 2010) and the dictionary of the Royal institute of Thailand were used as the basis for lexicon development and translation into Thai terms.

Consumer survey

A survey of consumers in terms of demographics, purchasing behavior, consumption, attitudes and demands toward tea products as well as various problems that arise during tea drinking were conducted. The questionnaire was used with 424 male and female tea drinkers aged between 20-65 years in Thailand and 424 of those in Republic of Korea by convenience sampling method. They then gave a score to each emotional term using the 5-point intensity scale

(1 = 'not at all' to 5 = 'extremely'). If the consumers has feelings for that emotion, they put a checkmark (✓) according to the level of feeling.

Comparative study of tea consumption culture between Thai and Korean people

This study compared the difference in tea consumption culture between Thais and Koreans toward the tea produced in Thailand and Republic of Korea obtained from the consumer survey in previous section (one tea product from Thailand (GTT), and one tea product from the Republic of Korea (GTK)). The consumers, who were both male and female and ranged in age from 20 to 65, included 100 Thai and 100 Korean consumers. Sensory evaluation was performed by liking scoring method (9-point hedonic scale) in various features together with emotion lexicon scoring using the 5-point Intensity scale.

Statistical analysis

The data was analyzed using descriptive statistics, including frequency and percentage, and the differences between groups was analyzed by means of independent sample t-test using the statistical package SPSS[®] (Version 12.0). Principal Component Analysis (PCA), Hierarchical Cluster Analysis (HCA) were applied to analyze the attributes using the XLstat 2017 software (Addisoft; Paris, France) for the study of the relationship between consumer emotions and preferences toward tea products.

Results

1. Focus group discussion

From focus group discussion with 20 Thai consumers who drink tea, they were asked for their consumption behavior, experience, emotion, and feelings toward tea products. It was found that the types of tea that consumers tended to drink were green tea, jasmine tea, chinese tea, pu'-er tea, japanese rice tea, and oolong tea, prepared at hot, warm, and cold temperatures in the form of self-brewed tea or tea bags. The tea was consumed at various times: morning, afternoon, after meals, and before bedtime, but was not consumed on an empty stomach. Popular places to drink were at home, at work, at restaurants, and on the go. The reason for drinking

tea is due to the benefits of tea, such as defatting, mouth cleansing, relaxing, and refreshing. Problems found in drinking tea include the taste of tea that is too sweet or bitter and tea sedimentation.

From focus group discussion with 20 Korean consumers who drink tea, they were similarly asked for their consumption behavior, experience, emotion, and feeling toward tea products. It was found that the types of tea that consumers tended to drink were green tea, chamomile tea, red tea, oolong tea, barley tea, milk tea, earl grey tea, and pu'er tea, prepared at hot, warm, and cold temperatures in the form of self-service tea or tea bags. The tea was consumed at various times, morning, afternoon, evening, and before bedtime. Places that were popular to drink were at home, at work, cafes, and coffee shops. The reason for drinking tea was because of the benefits of tea, such as allowing blood circulation, defatting, relaxing, mind calming, stress relieving, body recovery, thirst quenching, as a coffee or soft drink replacement, changing the vibe, and mouth cleansing. Some people drank tea because of the good aroma and taste of tea. The problems found in drinking tea include tea that tasted too bitter and astringent, and tea packaging was inconvenient for drinking tea.

The emotions and feelings of both Thai and Korean consumers were both positive and negative. A total of 39 lexicons were obtained from EsSence Profile™ (ESP) (39 lexicons) (King & Meiselman, 2010). The top three scores for Thai consumers were 'Good', 'Happy', and 'Pleasant' (4.0, 3.6, and 3.5 points, respectively), while the three highest scores for Korean consumers were 'Peaceful' (4.2 points), 'Good', and 'Warm' (equal 4.1 points). The focus group discussions revealed that Korean consumers exhibited emotions of 'Calm', 'Interested', 'Merry', 'Mild', 'Peaceful', 'Polite', 'Satisfied', 'Secure', 'Tender', 'Understanding', 'Warm', 'Whole', and 'Wild' significantly greater than those of Thai consumers ($p \leq 0.05$).

2. Consumer survey

A comparison of the emotions and feelings experienced by tea consumers in Thailand and Republic of Korea were investigated. Based on demographic data and behavior of tea consumers in Thailand using a questionnaire with 424 Thai tea consumers, 47.9% of consumers were male and 52.1% were female, 30.7% of consumers were in a median age of 21 to 35, 38.0% were between the ages of 36 and 50, and 31.4% were in the ages of 51 and 65. Among 424 Korean tea

consumers, 34.9% were men, and 65.1% were women. 70.5% of consumers were between the ages of 21 - 35, 15.3% were 36 - 50 years old, and 14.2% aged 51 - 65 years old.

Green tea was determined to be the most consumed variety of tea, preferred by 58.3% of Thais and 59.2% of Koreans. Oolong tea came in second with 29.2% of Thais and 21.0% of Koreans, and black tea came in third with 12.5% of Thais and 19.8% of Koreans.

Based on behavioral data of Thai consumers, it was found that 33.5% of consumers drink tea 2-3 times/week, and 48.3% of Thai consumers drink cold tea. Thai consumers preferred different favorite tastes including natural taste (32.5%). 27.2% of consumers drink tea in the afternoon. They often drink tea in the office (37.4%). The reason that consumers choose to drink tea were freshness (24.8%). While the problem was this beverage is often too sweet (27.0%).

Based on behavioral data of Korean consumers, it was found that 27.8% of consumers drink tea 2-3 times/week, and 67.2% drink hot tea. Korean consumers preferred different favorite tastes including mixed tea such as tea mixed with chrysanthemum tea, mixed with jasmine tea (60.1%). 31.5% of consumers drink tea in the afternoon. They often drink tea at home (40.1%). The reason that consumers choose to drink tea were freshness (24.8%). The problem of tea consumption is too much bitter (23.0%).

A total of 39 lexicons from the EsSence Profile™ (ESP) (39 lexicons) were acquired to compare the positive and negative emotions of both Thai and Korean consumers (King and Meiselman, 2010). Thai consumers gave 'Good' and 'Pleased' (both with a score of 3.1), and 'Happy' and 'Pleasant' (both with a score of 3.0) the highest scores for their feelings, whereas 'Peaceful' and 'Warm' (both with a score of 4.2), followed by 'Good' (4.0 points), received the highest scores among the emotions and feelings experienced by Korean consumers. Moreover, it was found that the emotion terms of 'Calm', 'Good-natured', 'Mild' 'Pleased', 'Pleasant', 'Polite', and 'Satisfied' provided statistically significantly higher scores in Korean consumers ($p \leq 0.05$), while Thai consumers had statistically significantly higher mean score of the emotion terms of 'Active', 'Adventurous', 'Aggressive', 'Daring', 'Disgusted', 'Eager', 'Guilty', and 'Worried' than Korean consumers

($p \leq 0.05$). However, the score of ‘Tame’ was not different from both groups of consumers ($p > 0.05$).

Comparison of attitude, characteristics/decision-making factors for tea products

In terms of data on consumer attitudes toward tea products, Thai consumers agreed that the characteristics/taste factors of tea products (4.0 points) were the most important factors, followed by the aroma of tea drinks (3.8 points), tea leaf quality, and ease of consumption (3.7 points). The taste of tea products was rated as the most significant attributes by Korean consumers (4.5 points), followed by the aroma of tea products (4.4 points), and tea leaf quality (4.3 points), which were significantly greater than that of Thai consumers ($p \leq 0.05$). Furthermore, the mean score of attributes/factors in terms of caffeine content, preservatives, novelty, beverage shop atmosphere were higher than that of Thai consumers, while Thai consumers perceived that the attributes/factors of nutrition labels, product description labels, advertisements, and promotions were statistically significantly higher than Korean consumers ($p \leq 0.05$). Nonetheless, the characteristics/factors of tea varieties (such as Chinese tea varieties, assam tea varieties), price per packaged unit, distribution locations, and services provided by both Thais and Koreans were not significantly different ($p > 0.05$).

3. Comparative study of tea consumption culture between Thai and Korean consumers

A questionnaire was distributed to 100 Thai and 100 Korean tea consumers to gather demographic information and observe consumer behavior. For Thai tea consumers, 26.0% were males and 74.0% were females. 34.0% of Thai tea consumers are between 21-35 years old, 54.0% were between 36-50 years old, and 12.0% were between 51-65 years old. For Korean tea consumers, 27.0% were males and 73.0% were females. 81.0% of Thai tea consumers were between 21-35 years old, 10.0% were between 36-50 years old, and 9.0% were between 51-65 years old. According to a prior consumer survey using the questionnaire with 424 Thai and Korean consumers, it revealed that both consumer groups had the highest preference for drinking green tea. One commercial green tea product sample from each Thai and Korean tea market were chosen for sensory evaluation among 100 Thai and 100 Korean consumers. The results showed that Thai

consumers statistically significantly preferred the GTK's appearance over the GTT's ($p \leq 0.05$), but they statistically significantly preferred the GTT's tea aroma over the GTK's ($p \leq 0.05$). However, there was no statistically significant difference ($p > 0.05$) in preferences of color, flavor, taste (sweet, bitter, and sour), astringent, overall taste, and overall liking among the two types of tea. For Korean consumers, there was no statistically significant difference in preference ($p > 0.05$) for all characteristics of both types of tea (GTT and GTK).

It was also discovered that Thai consumers who consumed samples of GTT and GTK gave significantly higher ratings on the mean intensity of emotion terms of 'Active', 'Adventurous', and 'Eager' than Korean consumers ($p \leq 0.05$), while Korean consumers gave statistically significantly higher scores for 'Affectionate', 'Calm', 'Good', 'Good-nature', 'Happy', 'Interested', 'Mild', 'Nostalgic', 'Peaceful', 'Pleased', 'Pleasant', 'Polite', 'Satisfied', 'Secure', 'Tender', and 'Warm' than those for Thai consumers ($p \leq 0.05$).

The relationship between emotion lexicons toward tea products

Principal Component Analysis (PCA) and Hierarchical Cluster Analysis (HCA) were used to analyze the relationship between emotion lexicons toward tea products. The PCA biplot presented the total variances of 94.26% comprising first principal component (PC1) of 76.93%, and the second principal component (PC2) of 17.33% as depicted in Figure 1. PCA and HCA data were divided into two categories based on positive high-low intensity attributes. Cluster 1 were GTT-Thai and GTK-Thai samples which related to both positive and negative emotion lexicons. Cluster 2 were GTT-Korean and GTK-Korean samples which were associated with mostly positive emotion lexicons.

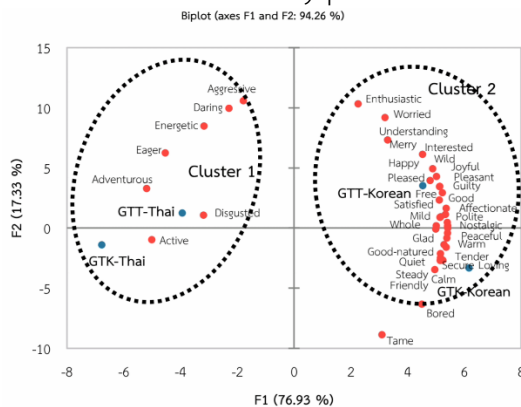

Figure 1: PCA biplot representing the relationship between consumer emotions toward tea products.

Discussion

Interestingly, there have been few studies on the differences between tea consumption culture among Thai and Korean consumers. This research thus aimed to study demographic characteristics, behaviors, attitudes, and factors influencing the demand of tea consumers together with emotion lexicons of Thai and Korean consumers, and to compare differences in emotions and feelings between Thai and Korean consumers in tea products by conducting a survey of tea consumers in both countries (Thailand and Republic of Korea). The results showed that Thai consumers tend to drink tea more than Koreans, which is consistent with Lee et al. (2017). In addition, consumers' attitudes, decision-making characteristics/factors, and emotions toward tea beverage products between Thai and Korean consumers were significantly different ($p \leq 0.05$). This study therefore demonstrated the importance of considering attitudes, emotion and feeling, and factors affecting consumers preferences when producing tea products. Based on the focus group discussion results, it was found that self-brewed tea or tea bags were the two most popular types of tea consumption for Thai consumers, whereas Korean consumers preferred to drink tea in the form of tea bags since self-brewing tea usually required an additional step for steeping the tea leaves. In both Thailand and Republic of Korea, consumers chose to drink tea because of its health benefits, consistent with Lee et al. (2017) report that Koreans placed a higher value on sensory and safety attributes.

Consumer attitudes can be predicted from their emotions and feelings (Kiatkawsin & Han, 2017). Zablocki et al. (2019) reported that the emotions are divided into basic emotions and emotional intensity level. Basic emotions include positive (love and joy) and negative (sadness, fear and anger) emotions. These emotions are stimulating, persuasive, as well as influencing the attitudes and behaviors of consumers. As Shaver et al. (1987) mentioned, there were six basic emotions: joy, love, surprise, anger, sadness and fear, which include both positive and negative emotions. Positive emotions include joy, love, while negative emotions include anger, sadness, and fear. Surprise emotion can express both positive and negative emotions, which is different from other terms.

Besides, the results showed that Thai and Korean consumers experienced emotions and feelings such as, 'Good', 'Calm', 'Happy', 'Pleasant', 'Peaceful',

'Polite' 'Quiet', 'Warm', 'Aggressive', 'Bored', 'Disgusted', 'Guilty', and 'Worried', which is consistent with Burluson (2003) work that consumer in Eastern countries attempt to suppress negative or personal emotions in order to preserve a harmonious society. According to Mesquita (2001), since Western cultures value individualism, Western consumers usually have greater freedom of thought. The consumers are thus very independent of one another, while consumers in Eastern nations tend to live in social groupings (Markus & Kitayama 1991). Kanjanakorn & Lee (2017) discovered that drinking coffee in the morning and the afternoon caused highly positive emotions including energetic, satisfied, and pleased. Breus (2013) found that drinking beverages with caffeine can help consumers stay alert and deliver health benefits if consume in the proper amount and at the right time. Drinking caffeine after 2 PM may interfere with sleep since the caffeine can cause inadequate rest, resulting in negative feeling. Changing circumstances cause the expression of both positive (pleased, relaxed) and negative (nervous, annoyed) emotions. Consumers who are in a positive emotional state are mentally ready, and take a short time to make a decision compared to consumers who are in a negative emotional state. The positive emotions of consumers will cause satisfaction, repeat purchase behavior, and positive recommendations from repeat consumers to other consumers (Suwanamas et al, 2015). In terms of attitude data of Thai and Korean consumers toward tea products, it was found that the characteristics/taste factors of tea beverages are the most important factor, followed by the tea aroma. This was consistent with Songsamoe et al. (2019) stating that food flavor was one of the most important factors affecting consumer acceptance of food products which could be positive or negative emotions during and after consuming. In addition, the flavor greatly affected consumers' memories and images of food including brand, advertisement, and promotion, leading to the consumer acceptance of the product's uniqueness.

From evaluating the sensory qualities of green tea, it was discovered that consumers in Republic of Korea and Thailand did not significantly differ in their overall liking for commercial green tea ($p>0.05$). Lee et al. (2017) mentioned that the green tea market in Republic of Korea is expanding more rapidly since consumers are more aware of the significance of green tea's health advantages. Green tea's sensory qualities were influenced by the species of tea plant, the

climate, the soil, the cultivation methods, the time of harvest (old vs. young leaves), the production process (e.g., decaffeinated/non-caFFEinated tea, or ready-to-drink tea), and the brewing technique (such as tea to water ratio, brewing time, and temperature). These may affect various tea characteristics such as appearance, flavor, and taste of green tea products (Lee & Chambers, 2010; Lee et al., 2010). Different sensory qualities like taste, texture, aroma, and appearance are rated differently by people. Although ‘taste’ was the most significant sensory quality of food and drink, 68.2% of Korean consumers were more interested in green tea’s flavor, 28.1% in its green aroma, and 3.4% in its color. It was also discovered that whereas Thai consumers prefer to drink tea with fruity flavors and reject tea that is overly bitter, Korean consumers generally choose green tea samples with a green flavor and medium bitterness.

Since emotions and feelings can affect consumer preferences and acceptances, more research is currently being studied on consumer emotions and feelings in relation to food products, not only on the sensory characteristics of products (Pinsuwan et al., 2022). This work discovered that Thai consumers have both positive and negative emotions in terms of ‘Active’, ‘Adventurous’, ‘Aggressive’, ‘Bored’, ‘Daring’, ‘Disgusted’, ‘Eager’, ‘Guilty’, ‘Tame’, and ‘Worried’. While Korean consumers have mostly positive emotions and feelings: ‘Affectionate’, ‘Calm’, ‘Free’, ‘Friendly’, ‘Glad’, ‘Good’, ‘Good-natured’, ‘Happy’, ‘Interested’, ‘Joyful’, ‘Loving’, ‘Merry’, ‘Mild’, ‘Nostalgic’, ‘Peaceful’, ‘Pleased’, ‘Pleasant’, ‘Polite’, ‘Quiet’, ‘Satisfied’, ‘Secure’, ‘Steady’, ‘Tender’, ‘Understanding’, ‘Warm’, and ‘Whole’. These results were consistent with Hu & Lee (2018) that positive and negative emotions, as well as high-low emotions, are the two emotional dimensions that Korean coffee consumers experienced. Maxim Mocha Gold, the top-selling all-in-one coffee in Korea since 1976, makes consumers feel warm and nostalgic.

Each country has a different culture of tea consumption which depends on the way of life, well-being of each locality and region. Tea consumption has been around for a long time in Thai society and has become a consumer culture, religious beliefs, and leisure activities of the upper class in the reign of King Chulalongkorn including the upper middle class. Currently, the tea consumption culture of Thai people emphasizes health and quality of life, such as exercising or

doing activities that are beneficial to health and change their consumption behavior by choosing to consume more healthy foods, such as foods that contain all-natural ingredients, high in fiber, low in fat, high in protein, or with sufficient amount of protein. The tea has interesting and good health properties which contain bioactive components such as polyphenol and caffeine that have antioxidant and antitumorigenic properties (Na et al., 2022; Submahachok & Praditsangthong, 2023). By the eighth century, Korean culture of tea consumption was associated with Buddhism in East Asia. Monks were involved in growing, selling and transporting tea from southern China to the Republic of Korea and Japan. In addition to tea be used as a sacrificial offering, monks also consumed tea for alertness in meditation. Moreover, tea is an important symbol of a contemplative life (Kaplan, 2017). The Republic of Korea's tea culture was popular during the Goryeo era, that people of all classes could drink it. Later, the Republic of Korea acquire Confucianism into the country. Since Buddhism was degenerated, the tea consumption of the Republic of Korea decreased as well (Chon, 2007). In the past, Koreans performed tea ceremonies on special occasions such as weddings as marriage is an important part of their lives, this could be taken into imply that the tea ceremony is rooted within Korean culture (Kim, 2008). Korean consumers tend to like drinking tea with a green color, especially for those who have been drinking tea for long. However, Thai consumers prefer tea with brown color, fruit aroma, honey, and no dark green flavor. Therefore, acceptance and the decision to buy a specific type of tea from culture to culture (Lee et al., 2010).

Conclusion

Based on a study in both Thai and Korean consumers through the focus group discussion, consumer surveys and sensory evaluation of tea products, both positive and negative consumer emotional expressions depended on behavior, attitude, factors and way of life. Compared to Thai consumers, Korean consumers communicated their emotions more clearly overall due to the fact that most of them had higher mean scores in the lexicon of emotion and feeling than Thai consumers. In terms of factors affecting the tea consumption, consumers in Thailand and Republic of Korea gave tea items comparable ratings for their sensory qualities. Consumers from Thailand and Republic of Korea rated the two types of

tea items similarly in overall liking scores with no significant differences ($p > 0.05$). After consuming both types of tea, it emerged that Korean consumers still gave the significantly higher mean intensity scores of emotion lexicons than that of Thai consumer ($p \leq 0.05$).

Thai and Korean tea consumption cultures are reflections of history, geography, traditions, and social changes. Also, these findings can be used to explain how importance of the local community that exist in each country. These differences reflect a diversity of cultures in Asian.

Body of knowledge

This research reveals that behaviors, attitudes, and factors influencing the demand of tea consumers and understanding the culture of tea consumption of Thai and Korean tea consumers which can be shown as a model as shown in Figure 2.

The taste factors of tea products, the aroma of tea drinks, and tea leaf quality influenced the behaviors and attitudes of both Thai and Korean tea consumers. The behavior and attitude of Thai and Korean consumers are similar, that is the frequency of tea consumption per week, tea consumption time, and the reasons for choosing to consume tea. On the other hand, the different behaviors and attitudes between Thai and Korean tea consumers are the temperature of tea that is popular to drink, the taste of tea, the place where it is consumed and problems encountered. These influence emotional expression and consumer preferences. All of these factors affecting the tea consumption culture of consumers, with patterns of tea consumption activities of consumers and identity of tea consumption of each country that causes prominent tea consumption activities to become a way of life and transmission occurs learn from each other which can be changed according to the era and suitability.

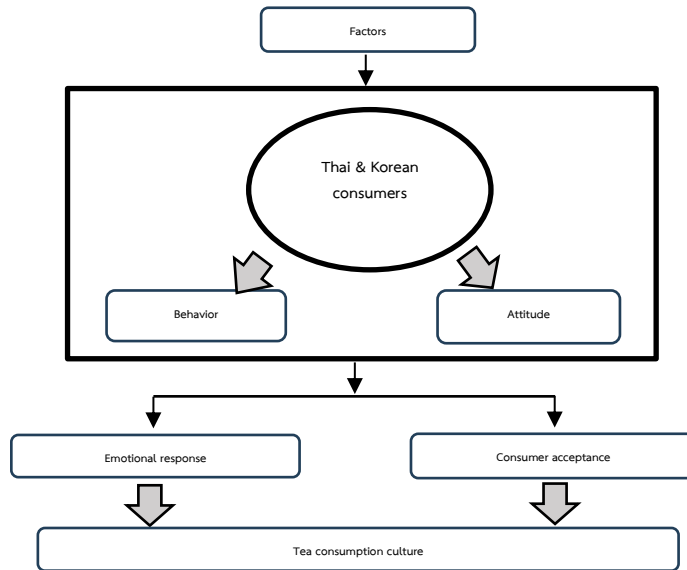

Figure 2: Tea consumption culture Between Thais and Koreans model

Recommendation

1. From collecting data in the field at the Republic of Korea, it was found that most of the consumers tended to consume coffee rather than tea consumption. Thus, making it an obstacle in the selection of the sample group.

2. To create tea products that satisfy the needs of both Thai and Korean consumers, this study examines attitudes, factors, and emotions and feeling. Future studies should concentrate on product development by examining the physical, chemical, and sensory qualities that could be applied as consumer demand for tea quality standards in Thailand and Republic of Korea continues to grow.

Reference

- Addinsoft. *XLSTAT Statistical and data analysis solution*. Retrieved March 20, 2022, from <https://www.xlstat.com>
- Breus, M. J. (2013). *New details on caffeine's sleep-disrupting effects*. Retrieved March 20, 2022, from <https://www.thesleepdoctor.com/proof-caffeine>

- Burleson, B. R. (2003). The experience and effects of emotional support: What the study of cultural and gender differences can tell us about close relationships, emotion, and interpersonal communication. *Personal Relationships*, 10, 1–23.
- Chon, D. (2007). *Korean Cuisine and Food Culture (Special Edition) Exploring the Flow of East Asian Food Culture*. Retrieved March 20, 2022, from www.kikkoman.com/jp/kiifc/foodculture/pdf
- Hu, X., & Lee, J. (2018). Emotions elicited while drinking coffee: a cross-cultural comparison between Korean and Chinese consumers. *Food Quality and Preference*, 76, 160-168.
- Kanjanakorn, A. & Lee, J. (2017). Examining emotions and comparing the EsSense Profile and the Coffee Drinking Experience in coffee drinkers in the natural environment. *Food Quality and Preference*, 56, 69–79.
- Kaplan, U. (2017). From the tea to the coffee ceremony: Modernizing Buddhist material culture in contemporary Korea. *The Journal of Objects, Art, and Belief*, 13(1), 1-22.
- Kiatkawsin, K. & Han, H. (2017). An alternative interpretation of attitude and extension of the value–attitude–behavior hierarchy: the destination attributes of Chiang Mai, Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, 22(5), 481-500.
- Kim, S. (2008). *An English Guidebook to the Korean tea ceremony*. [Master's thesis, Ewha Womans University]. <https://dspace.ewha.ac.kr/handle/2015.oak/186199>
- King, S. C., & Meiselman, H. L. (2010). Development of a method to measure consumer emotions associated with foods. *Food Quality and Preference*, 21(2), 168-177.
- Lee, J. & Chambers, D. H. (2010). Descriptive analysis and U.S. consumer acceptability of 6 green tea samples from China, Japan, and Korea. *Journal of Food Science*, 75(Nr 2), S141-S147.
- Lee, J., et al. (2010). Consumer acceptance for green tea by consumers in the United States, Korea, and Thailand. *Journal of Sensory Studies*, 25, 109-132.

- Lee, K. H., et al. (2017). Green tea quality attributes: a cross-cultural study of consumer perceptions using importance–performance analysis (IPA). *Journal of Foodservice Business Research*, 21(2), 218-237.
- Markus, H. R. & Kitayama, S. (1991). Culture and the self: Implications for cognition emotion and motivation. *Psychological Review*, 98(2), 224–53.
- Mesquita, B. (2001), Emotions in collectivistic and individualistic contexts. *Journal of Personality and Social Psychology*, 80(1), 68–74.
- Na, H., et al. (2022). Consumption of coffee and green tea and the risk of colorectal cancer in Korea: The health examinees study. *Journal of Cancer Prevention*, 27(4), 229-238.
- Pinsuwan, A., et al. (2022). Sensory drivers of consumer acceptance purchase intent and emotions toward brewed black coffee. *Foods*, 180, 1-16.
- Shaver, P., et al. (1987). Emotion knowledge: further exploration of a prototype approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52(6), 1061-1086.
- Songsamoe, S., et al. (2019). Understanding consumer physiological and emotional responses to food products using electroencephalography (EEG). *Trends in Food Science & Technology*, 93, 167–173.
- Submahachok, P. & Praditsangthong, P. (2023). Factors affecting oolong tea purchasing decision: A case study of consumers in Bangkok, Thailand. *PSAKU International Journal of Interdisciplinary Research*, 12(1), 1-7.
- Suwanamas, C., et al. (2015). The effect of perceived service quality on customer emotions, customer satisfaction and customer loyalty: a PLS-SEM approach towards a luxury hotel in Bangkok, Thailand. *Journal Global Business Advancement*, 8(4), 374-398.
- Zablocki, A., et al. (2019). Emotions Within online reviews and their Influence on product attitudes in Austria, USA, and Thailand. *Journal of Interactive Marketing*, 46, 20–39.
- Zhao, C.-N., et al. (2019). Phenolic profiles and antioxidant activities of 30 tea Infusions from green, black, oolong, white, yellow, and dark teas. *Antioxidants*, 8, 1-15.

วิเคราะห์แนวคิดทางปรัชญาการเมืองของเพลโต*

ANALYSIS OF PLATO'S POLITICAL PHILOSOPHICAL IDEAS

กำพล ศรีโท, พระมหากษัตริย์ กิตติโสภโณ, พระอัครมเหสี (กำพล คุณงกร)
Kampol Sritho, Phramaha Krisada Kittisobhano, Phraudomsitthinayok (Kumphol Kunungkaro)
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail: S.Kampol2509@gmail.com

บทคัดย่อ

ในบทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์แนวความคิดทางการเมืองของเพลโต จากการศึกษาพบว่า ความเป็นมาและสาเหตุที่ทำให้เพลโตสนใจปรัชญาทางการเมือง เพราะเกิดจากสภาพปัญหาทางการเมืองการปกครองที่ไม่เป็นธรรมของนครเอเธนส์ ซึ่งเป็นเหตุให้โสกราตีส ซึ่งเป็นอาจารย์ของเพลโตถูกประหาร เพราะวิพากษ์วิจารณ์สังคมการเมือง ในช่วงเวลาดังกล่าวนครเอเธนส์อยู่ภายใต้การปกครองของสปาร์ตา เพลโตจึงออกท่องเที่ยวยังสถานที่ต่างๆ เพื่อแสวงหาความรู้เพิ่มเติมแล้วเดินทางกลับมานครเอเธนส์อีกครั้งเพื่อตั้งสำนักอคาเดมี เพื่อใช้เป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางการศึกษาและการเมืองแก่สังคม ลักษณะของผู้นำทางการเมืองที่ดีจะต้องมีจิตใจที่แจ่มใสร่างกายสุขภาพที่แข็งแรง ราชนิกปราชญ์ที่เป็นผู้นำการปกครองต้องมีความรู้ ลักษณะทางการเมืองที่ดีต้องให้การศึกษาความรู้แก่ประชาชน รูปแบบแนวคิดการเมืองการปกครองที่ดีของเพลโตคือ อภิชนาธิบดี อธิพลของศาสนาที่มีต่อแนวความคิดทางการเมืองของเพลโตเชิงอภิปรัชญาอยู่ในโลกของแบบจุดเด่น การพัฒนาทางการเมืองนั้นต้องเคร่งครัดในกฎระเบียบ และจุดอ่อนทางการเมืองนั้นอยู่ที่ประชาชนขาดการศึกษา ส่วนแนวความคิดทางสังคมการเมืองของเพลโตอยู่ที่การแบ่งงานกันทำ ปัญหาสังคมทางการเมืองมาจากความคิดที่จินตนาการเกินความเป็นจริง ความเข้มแข็งทางการเมืองอยู่ที่การจัดตั้งองค์กรแบบมีส่วนร่วม อธิพลของมนุษย์ที่มีต่อการสรรค์สร้างสังคมทางการเมืองก็คือการพัฒนาจิต การศึกษาที่เป็นเครื่องมือพัฒนาสังคมก็คือเลขคณิต เลขาคณิตและดาราศาสตร์

คำสำคัญ: แนวคิด; ปรัชญาการเมือง; เพลโต

Abstract

The purpose of this article is to study and analyze Plato's political ideas. The study found that Background and reasons for Plato's interest in political philosophy because of the unfair political problems of the city of Athens which caused Socrates, Plato's teacher, to be executed. because of social and political criticism During that time, Athens was under the rule of Sparta. Plato then set out to travel to various places. to seek further knowledge and return to Athens again to set up the Academy to serve as a center for transferring educational and political knowledge to society Characteristics of a good political leader must have a clear mind and a healthy body. A wise king who leads a government must have knowledge. Good political character must educate people. Plato's good form of political governance is aristocracy. The influence of religion on Plato's metaphysical political conception is in the world of dominant form. Political developments require strict rules. and the political weakness lies in the people's lack of education As for Plato's socio-political concepts, it was about the division of labor. Socio-political problems come from ideas that are imagined beyond reality. Political strength lies in the formation of participatory organizations. The influence of human beings on the creation of a political society is the development of the mind. Education as a tool for social development is arithmetic. arithmetic and astronomy

Keywords: concept; political philosophy; Plato

บทนำ

นครรัฐเอเธนส์ประเทศกรีกก่อนคริสตศักราชประมาณ 500-300 ปี ได้ผลิตปรัชญาเมธีที่มีผลงานยอดเยี่ยมฝากไว้เป็นมรดกทางปัญญาแก่ประชาคมโลกอย่างน้อยสามท่านคือโสคราติส เพลโตและอริสโตเติล ในช่วงเวลาดังกล่าวนครรัฐเอเธนส์สูญเสียเอกราชให้แก่นครรัฐสปาร์ตา (ประจิดร มหาหิง และรุสนีย์ การีอูมา, 2547) ผู้เขียนพบว่าเหตุการณ์สูญเสียอำนาจการเมืองดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นของปัญหาทางการเมืองและการปกครองที่ไม่เป็นธรรม แต่ภายใต้ภาวะความไม่เป็นธรรมในทางการเมืองนั้นกลับได้ทำให้เกิดนักปรัชญาในยุคกรีกโบราณที่ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งคือเพลโตเขาได้เปลี่ยนแปลงวิถีคิดของปรัชญากรีกสมัยก่อนโสคราติส และสร้างรากฐานสำคัญของปรัชญาคุณธรรมตะวันตกและถูกนำมาใช้ต่อเนื่องจนถึงยุคปัจจุบันผู้เขียนเห็นว่าในยุคนี้ปรัชญาของโสคราติสปราศรัยอีกท่านซึ่งเป็นอาจารย์ของเพลโตก็มีความสำคัญไม่แพ้กัน แม้ว่าโสคราติสจะเป็นนักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่ท่านหนึ่งแต่ทว่าเขาทิ้งผลงานเอาไว้ไม่มากนักและมี

นักวิชาการในปัจจุบันหลายท่านให้ความเห็นว่าผลงานของเพลโตเป็นการจัดบันทึกคำสอนที่โสคราติสทิ้งเอาไว้ตั้งนั้นการศึกษาวิเคราะห์เกี่ยวกับแนวคิดทางปรัชญาของเพลโตจึงเป็นเรื่องที่สำคัญมาก เพราะเท่ากับว่าเราได้ศึกษาแนวคิดทางปรัชญาของโสคราติสไปด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะเพลโตนั้นจัดว่าเป็นผู้มีแนวคิดหนักไปในทางนามธรรมซึ่งมีสถานะเป็นอุดมคติและมักจะสื่อสัญลักษณ์ทางการเมืองในลักษณะของอุดมคตินิยมผ่านทางสัญลักษณ์ทางการเมืองในรูปแบบต่าง ๆ จากการศึกษาเอกสารผู้เขียนพบว่าเพลโตเห็นโลกในสองลักษณะคือ โลกแห่งวัตถุ (Material World) ซึ่งเป็นโลกที่รู้ได้ทางประสาทสัมผัส คือ ทางตา หู จมูก ลิ้น และกาย เหล่านี้ทำให้มนุษย์รู้ รูป กลิ่น รส เสียงและสัมผัส ซึ่งเพลโตถือว่าเป็นโลกแห่งผัสสะ (Sensible World) ซึ่งโลกแห่งวัตถุนี้เป็นสิ่งที่มีอยู่เพียงชั่วคราว มีแล้วก็เปลี่ยนแปลงไปไม่คงที่ (Subjective Reality) เป็นโลกแห่งมายาที่ไม่จริงแท้ ซึ่งเป็นโลกแห่งความไม่สมบูรณ์ ส่วนโลกที่สมบูรณ์นั้นเพลโตถือว่าเป็นโลกแห่งสัจจะแท้ (The Absolute Reality) ที่ไม่แปรปรวน เป็นโลกนิรันดร์ นั่นคือโลกแห่งแบบ (World Of Form Or Pattern) หรือโลกเหนือประสาทสัมผัส (Transcendental World) หรือโลกแห่งมโนภาพ (World Of Idea) ทฤษฎีแห่งมโนภาพ (Idea) หรือแบบ (forms) ของเพลโตนับเป็นการค้นพบทางปรัชญาที่สำคัญยิ่งของเพลโตเอง (ศรีธัญวงศ์คำจันทร์, 2537) ทฤษฎีนี้เสนอแก่นแท้หรือสาระของสรรพสิ่งต่างจากปฐมธาตุ หรือการไขปริศนาผ่านตัวเลขของปรัชญากรีกสมัยนั้นมักใช้หลักอภิปรัชญาในการประเมินความจริงใช้หลักญาณวิทยาในการประเมินความรู้ ดังนั้นจึงได้รับการยอมรับจนกลายเป็นแนวคิดที่มีการศึกษาเล่าเรียนสืบทอดกันมาจนถึงปัจจุบัน เพลโตซึ่งถือได้ว่าเป็นผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่ออารยธรรมตะวันตก เนื่องจากเพลโตเป็นทั้งนักคิด นักเขียน ละเป็นเมธีคนแรกของตะวันตกที่วางแนวความคิดไว้เป็นหลักและเป็นระบบที่ค่อนข้างสมบูรณ์จนเป็นที่ยอมรับกันว่าเป็นผู้บุกเบิกวิชารัฐศาสตร์ในปัจจุบัน แนวความคิดทางการเมืองของเพลโตนอกจากจะมีอิทธิพลอย่างมากมหาศาลต่อทฤษฎีการเมือง สังคม การศึกษาและอื่น ๆ แล้ว ระบบการเมืองทั้งหลายทั้งปวงในปัจจุบันรวมทั้งลัทธิคอมมิวนิสต์ล้วนแต่ได้รับอิทธิพลมาจากปราชญ์ผู้นี้แทบทั้งสิ้น เพลโตมีความใฝ่ฝันทางการเมืองสูงมากมีแนวคิดที่ช่องว่างระหว่างมโนภาพนิยมกับสัจธรรมนิยมจะต้องมีสะพานเชื่อมต่อ โดยเอาสติปัญญากับอำนาจอยู่ในบุคคลเดียวกัน ฉะนั้น นักปรัชญาจึงสมควรเป็นผู้ปกครอง ซึ่งจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกฝ่าย คือ ทั้งตัวผู้ปกครองและตัวผู้ถูกปกครอง คือ ประชาชน เพราะเพลโตถือว่าเป็นนักปกครองจะต้องปกครองรัฐได้ด้วยความสมัครใจยินยอมและทั้งไม่สมัครใจยินยอม แต่ด้วยการจงใจให้ยินยอมของผู้อยู่ในปกครองเพลโตเห็นว่าสังคมที่ดีขึ้นอยู่กับความดีของบุคคลและความดีขึ้นอยู่กับอุปนิสัยของแต่ละบุคคล เพราะมวลชนที่ดีสร้างรัฐที่ดี แต่เมื่อนักการเมืองคดโกงยอมสร้างการเมืองที่คดโกง ดังนั้น คุณค่าความประพฤติและศีลธรรมของตัวบุคคลขึ้นอยู่กับสันดานทางจิตวิทยาของแต่ละบุคคลและลักษณะทางชีวภาพโดยแบ่งสัดส่วนของกายภาพออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) หัว เป็นสัญลักษณ์ของเหตุผล 2) หัวใจ เป็นสัญลักษณ์ของวิญญาณ และ 3) ท้อง เป็นสัญลักษณ์ของกิเลส (ความ

ต้องการ) ซึ่งแต่ละส่วนทำหน้าที่ตามธรรมชาติของมัน เพลโตได้พูดถึงความดีเด่นนั้นบุคคลจะต้องมีลักษณะทั้ง 3 อย่างนั้น โดยอธิบายศิลปะแห่งความดีนั้นว่า ถ้าหากบุคคลมีศิลปะแห่งเหตุผลเป็นผู้มีความดีคือปัญญา ถ้าหากบุคคลได้มีพลังใจในการตัดสินใจ บุคคลนั้นเป็นผู้มีความดีคือความกล้าหาญ ถ้าบุคคลใดสามารถควบคุมความต้องการของตนได้บุคคลนั้นมีความดีคือเป็นผู้พัฒนา

ดังนั้น เพลโตเป็นนักปราชญ์ที่มีแนวคิดทางปรัชญาการเมืองที่มองการเมืองในเชิงการนำมาซึ่งความสงบสุข โดยอาศัยสติปัญญา ศีลธรรมและความยุติธรรม ซึ่งการวิเคราะห์แนวความคิดของท่านจะทำให้เกิดประโยชน์ทั้งเชิงวิชาการและเป็นส่วนสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ที่เป็นประโยชน์ และยังเป็นแนวทางออก หรือทางเลือกในสังคมในทุกระดับ ไม่ว่าจะเป็นสังคมแนวความคิดแบบตะวันออกหรือแนวความคิดแบบตะวันตก ทำให้สามารถเข้าใจถึงแนวทางการแก้ปัญหาสังคมทางการเมืองของท่านได้อย่างดีขึ้น ทั้งยังสามารถมองเห็นถึงจุดแข็งและจุดอ่อนของแนวคิดดังกล่าวได้อีกด้วย

แนวคิดปรัชญาการเมืองของเพลโต

เพลโตในวัยศึกษานั้นเขาศึกษาเพื่อแสวงหาความหมายของชีวิตและสัจธรรม ต้องการเป็นข้าราชการของกรุงเอเธนส์มาก แต่เพราะการทำลายล้างของสงครามและการปกครองที่ล้มเหลวของเหล่าสามสิบทรราช ทำให้เพลโตล้มเลิกความตั้งใจที่จะเป็นข้าราชการต้องเปลี่ยนแปลง อีกอย่างเป็นเพราะระบบประชาธิปไตยในกรุงเอเธนส์เองที่ไม่มีความเป็นธรรม จึงทำให้โสกราตีสผู้เป็นอาจารย์ของเพลโตต้องถูกประหารชีวิต เพลโตจึงละทิ้งแนวคิดที่ตั้งใจไว้แล้วออกเดินทางท่องเที่ยวแสวงหาความรู้ในรัฐต่าง ๆ จนถึงเมืองอียิปต์จึงเกิดแนวคิดขึ้น แล้วกลับมาয়กรุงเอเธนส์เพื่อก่อตั้งสำนักอะคาเดมี (Academy) เพื่อเป็นศูนย์กลางถ่ายทอดความรู้ทางปรัชญาแก่ชาวกรุงเอเธนส์และรัฐอื่น ๆ ผลงานที่ทำให้เพลโตมีชื่อเสียงมากที่สุด คือ แนวคิดอุดมรัฐ (พิน ดอกบัว, 2532) หลักอุดมรัฐของเพลโตเกิดขึ้นมาจากแนวความคิดที่ไม่พอใจสังคมที่ถูกกดขี่ข่มเหงจากชนชั้นปกครอง ทำให้ประชาชนทุกข์ยากและขาดระเบียบวินัย ซึ่งเพลโตได้เสนอแนวความคิดทางการเมืองการปกครองต่อสังคมในสมัยนั้น ถือเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อแนวความคิดทางปรัชญาทางการเมืองการปกครองของเพลโตนั่นคือ ผลอันเนื่องมาจากสภาพความปั่นป่วนในกรุงเอเธนส์ซึ่งเกิดมีสงครามกลางเมืองและความพ่ายแพ้สงครามเป็นเหตุให้แนวความคิดของคนในสังคมทั่วไปในยุคนั้นได้ตั้งเป็นข้อสงสัยหยาบยกมาเป็นปัญหาสนใจเกี่ยวกับธรรมชาติของคนในสังคมและการเมืองการปกครอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคิดค้นทางการเมืองการปกครองในกรุงเอเธนส์นั้น ได้รับแรงกระตุ้นจากแนวความคิดเปรียบเทียบระบบของการเมืองการปกครองกับนครรัฐต่าง ๆ ซึ่งการพ่ายแพ้ของกรุงเอเธนส์ที่มีระบบการปกครองในรูปแบบประชาธิปไตยต่อพวกสปาร์ตาที่มีการปกครองแบบอนาธิปไตย (Anarchy) ในสงคราม

จากสภาพบริบทความปั่นป่วนทางการเมือง เพลโตจึงเสนอแนวความคิดทางการเมืองขึ้นมาเป็นเรื่องธรรมชาติของมนุษย์ ประกอบด้วยจิตหรือวิญญาณที่แตกต่างกันจึงเป็นตัวสำคัญผลักดันให้มนุษย์แสดงพฤติกรรมออกมาไม่เหมือนกัน โดยแบ่งตามสภาพจิตใจของแต่ละบุคคล ออกเป็น 3 ระดับ เพื่อจะเป็นตัวกำหนดหน้าที่บทบาทของชนชั้นในบริบทการเมืองและรูปแบบการปกครองในอุดมคติ

ชนชั้นพลเมือง เป็นบุคคลที่มีจิตใจอยู่ในภาคคตมหาครอบงำ มีความละโมภที่เกิດพื้นฐานมาจากความอยาก จึงมีหน้าที่ในการผลิต และสร้างวามมั่นคงทางเศรษฐกิจให้กับรัฐ ถือว่าชนชั้นพลเมืองมีมากที่สุดในครรัฐ

ชนชั้นพิทักษ์ เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณมีน้ำใจครองสังคัม เป็นพวกรักเกียรติยศชื่อเสียงมากกว่าทรัพย์สินสมบัติ มีน้ำใจสูงรู้จักเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่แก่ประชาชน มีความอ่อนไหว กำลังกายดีเหมาะแก่การเป็นผู้นำต่อต้านศัตรูภายนอกมากกว่าและให้ความคุ้มครองประชาชนภายในรัฐ

ชนชั้นปกครอง เป็นบุคคลที่มีจิตวิญญาณประกอบด้วยเหตุผลให้คุ้มครองประชาชน มีความฉลาด มีปัญญามาก รับรู้อะไรได้รวดเร็ว หมั่นแสวงหาแนวทางการศึกษาเล่าเรียน เป็นผู้ให้ความสำคัญเกี่ยวกับการพิทักษ์ผลประโยชน์ของรัฐเป็นที่ตั้งบุคคลประเภทนี้มีจิตวิญญาณสูงส่ง (พินิจ รัตนกุล, 2515)

ปรัชญาการเมืองของและแนวคิดทางปรัชญาของเพลโต ผู้เขียนแยกนำเสนอเป็น 2 ประเด็น คือ แนวคิดด้านอุดมคติการเมือง และแนวคิดด้านสัจจะนิยมการเมืองโดยอุดมคติทางการเมืองนั้นเป็นพื้นฐานของสัจจะนิยมการเมือง

แนวคิดด้านอุดมคติการเมืองปรัชญาการเมืองของเพลโต ที่ได้รับความสนใจคืองานเขียนเรื่อง อุดมรัฐ หรือที่รู้จักกันในชื่อว่ารัฐในอุดมคติ มีการกล่าวถึงลักษณะของผู้นำที่มีความสมบูรณ์พร้อมซึ่งเพลโตเรียกผู้ที่มีคุณสมบัตินี้ว่า ราชาปราชญ์ ซึ่งผู้เขียนเองมองว่าแนวคิดดังกล่าวนี้เป็นการตกผลึกทางความคิดและจากประสบการณ์ทางการเมืองของเพลโตเองที่เห็นทั้งข้อดีและข้อเสียของการปกครองในแคว้นต่าง ๆ ที่เคยเดินทางไปศึกษาหรือลี้ภัยทางการเมืองมีรายละเอียดดังนี้

อุดมรัฐ ผู้เขียนพบว่าความสำคัญของงานเขียนชิ้นนี้ได้รับการยอมรับในต่างประเทศว่าเป็นรากฐานความคิดของปรัชญาในโลกตะวันตกซึ่งมีการกล่าวถึงดังนี้ ผลงานของเขาเรื่อง อุดมรัฐซึ่งมีสาระสำคัญครอบคลุมแทบทุกด้านไม่ว่าจะเป็นอภิปรัชญา ญาณวิทยา สุนทรียศาสตร์ จริยศาสตร์และตรรกวิทยา ปรัชญาการศึกษา ซึ่งเป็นที่มาของคำกล่าวที่ว่าสายปรัชญายุโรปเป็นลำดับฟูตไนต์ของปรัชญาเพลโต (Whitehead, 1929) ในบรรดางานนิพนธ์ดังกล่าวทั้งหมด อุดมรัฐ (The Republic) นั้นเป็นผลงานที่โดดเด่นเป็นที่ยอมรับ รวมทั้งกลายเป็นมรดกทางปัญญาของมนุษยชาติอีกด้วย (ประจิดร มหาหิง และรุสนีย์ การิอุมา, 2547) รัฐจึงเป็นสถาบันธรรมชาติ (a natural institution) มนุษย์มีธรรมชาติอย่างไรรัฐก็มีธรรมชาติอย่างนั้น รัฐเกิดขึ้นมาจากธรรมชาติของมนุษย์ที่โดยลำพังมนุษย์ไม่สามารถตอบสนองความต้องการของตนเอง

ได้หมด ต้องอาศัยซึ่งกันและกันและรวมตัวกันเป็นสังคม (นรพีชร์ เสารงทอง, 2559) ผู้เขียนมองว่า รัฐในอุดมคติของเพลโตถูกสร้างขึ้นมาจากด้วยเหตุผลดังกล่าว

อุปมาเรื่องถ้ำ งานเขียนชิ้นนี้เป็นผลงานที่สำคัญของเพลโต มีนักวิชาการให้ความหมายออกไปในหลายแนวทาง ผลงานดังกล่าวนี้มีเนื้อหาดังนี้

อุปมาอุปมัยเรื่องถ้ำ-The Allegory of the Cave เพลโตได้ขอให้เราลองจินตนาการว่ามีคนจำนวนหนึ่งมีชีวิตอยู่ในถ้ำ โดยเขาเหล่านั้นถูกจองจำเหมือนนักโทษ มีโซ่ตรวนล่ามที่คอและที่ขาทั้งสองข้างไม่ให้เคลื่อนย้ายไปไหนมาไหนได้ ถูกตรึงให้หน้าหันไปที่ผนังถ้ำด้านในเท่านั้น แม้แต่เขาเหล่านั้นจะหันศีรษะไปข้างหลังก็ไม่ได้ คนเหล่านี้จึงสามารถมองเห็นได้เฉพาะด้านที่เป็นผนังถ้ำมืดที่อยู่ตรงหน้าของนักโทษ ข้างหลังของนักโทษเป็นเชิงเทินพอเดินไปมาได้ ให้มีคนถือหุ่นภาพรูปต่าง ๆ เช่น รูปคน รูปสัตว์ ต้นไม้ ดอกไม้และสิ่งต่าง ๆ เดินเซดไปมา ส่งเสียงร้องต่าง ๆ ถัดไปเบื้องล่างมีกองไฟส่องแสงสว่างลุกโชน แสงไฟจะสาดไปทาบกับรูปที่คนเดินเซดไปมาอยู่เกิดเป็นเงาสะท้อนภาพวัตถุเหล่านั้นให้ไปปรากฏเป็นเงาดำรูปร่างต่างๆอยู่บนผนังถ้ำเบื้องหน้าของนักโทษ ถัดจากกองไฟออกไปไกลโพ้นเป็นทางเดินออกไปสู่ปากถ้ำ นักโทษที่ถูกล่ามโซ่ตรวนเหล่านั้น ไม่เคยแม้แต่แลเห็นซึ่งกันและกัน เขาไม่รู้ว่ามီးอะไรเกิดขึ้นอยู่เบื้องหลังเขาบ้าง เขาเหล่านั้น จะเคยชินอยู่กับการมองเห็นภาพเงา (shadow) ที่ปรากฏอยู่บนผนังถ้ำวันแล้ววันเล่า เขาจะสะสมการรับรู้ความจริงเฉพาะเงาที่เกิดอยู่เบื้องหน้าเขา คนเหล่านั้นไม่เคยเห็นเลยว่าสิ่งที่เคลื่อนไหวเป็นเงา มีรูปร่างตัวตนที่แท้จริงอย่างไร และเขาก็ไม่รู้ด้วยว่าเงาที่ทาบอยู่บนผนังถ้ำนั้นเป็นเงาของสิ่งต่างๆอีกสิ่งหนึ่ง เมื่อเขาแลเห็นแต่เฉพาะเงาทุกเมื่อเชื่อก็ว่าได้ยินเสียงสะท้อนก้องของคนที่เดินเซดวัตถุเบื้องหลัง เขาพากันเชื่อว่าเป็นเสียงที่เปล่งมาจากเงาต่างๆบนผนังถ้ำที่เขามองเห็น คนผู้ถูกจองจำด้วยโซ่ตรวนเหล่านั้นจึงทักทว่า เงาคือความจริง (reality) (วาริญา ภาณุตานนท์ ณ มหาสารคาม, 2547)

ภาพที่ 1 ถ้ำของเพลโต

จากเนื้อเรื่องดังกล่าว ผู้เขียนพบว่า มีนักวิชาการได้อธิบายความออกมาหลายแนวทาง แต่ในรูปแบบการถอดความหมายในเชิงการเมืองผู้เขียนพบรายละเอียดดังนี้ (นรพัชร เสางทอง, 2563)

นักโทษ ที่ถูกตีโซ่ตรวนเปรียบเสมือนกับประชาชนของเอเธนส์ที่อยู่ภายใต้กฎและการจำกัดสิทธิของประชาชน (โดยชาวสปาร์ตา) ประชาชนเอเธนส์จึงเสมือนหนึ่งว่าถูกตีตรวนเอาไว้

ผู้คุม เสมือนตัวแทนของสปาร์ตา (ชนชั้นที่ถืออำนาจของรัฐเอาไว้ในมือ) เขาสามารถนำทรัพยากรสาธารณะต่าง ๆ ชูขึ้นมาเสนอเพื่อให้เงาของทรัพยากรเหล่านั้นฉายไปยังผนังถ้ำ เพื่อให้ให้นักโทษได้มองเห็นหรือรับรู้ว่ามีสิ่งต่างๆเหล่านั้นมีอยู่ในประเทศ

เงาที่ฉายยังผนังถ้ำ เป็นทรัพยากรสาธารณะที่ถูกผู้คุม (สื่อถึงชาวสปาร์ตาผู้ถือกลไกอำนาจรัฐ) ถือครองเอาไว้ในมือ ประชาชนเอเธนส์แม้ทราบว่ามีทรัพยากรเหล่านั้นอยู่แต่ได้เห็นเพียงเงาไม่สามารถถือครองได้

ห้ามให้นักโทษหันหลังมามอง สื่อความหมายถึงการห้ามวิพากษ์วิจารณ์ แสดงให้เห็นถึงการใช้อำนาจที่เข้มงวดของผู้ปกครองนครเอเธนส์ในยุคนั้น

ถ้าเปรียบเสมือนกรอบหรือการครอบงำทางความคิดที่ประชาชนถูกวัฒนธรรมทางการเมืองของเอเธนส์ (ภายใต้การปกครองของสปาร์ตา) ให้สยบยอมต่ออำนาจ

ในประเด็นนี้ผู้เขียนพบว่า การสอนเรื่องอุปมาเรื่องถ้ำของเพลโตนั้น มีความเกี่ยวข้องกับประวัติศาสตร์ของเพลโต ยังได้อุปมาเปรียบเทียบลักษณะราชาผู้เป็นนักปราชญ์เหมือนกับนักโทษหลุดออกจากเครื่องจองจำว่า คนทั้งหลายเหมือนนักโทษที่ถูกคุมขังและออกจากถ้ำแล้ว เขาจะพบกับสิ่งต่าง ๆ ตามความเป็นจริงเห็นดวงอาทิตย์เป็นที่มาของสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนมีความเข้าใจแม่แบบหรือต้นกำเนิดของสิ่งของต่าง ๆ อันเปรียบเสมือนแม่แบบแห่งความจริงและความดีทั้งปวง เมื่อราชาปราชญ์ได้รู้ความจริงแล้วต้องกลับคืนสู่ถ้ำเพื่อชี้ความจริงนั้นกับนักโทษ (พลเมือง) ผู้อยู่ในถ้ำ (Plato, 1959)

หลักการว่าด้วยตัวแบบ (forms)

นับเป็นการค้นพบทางปรัชญาที่สำคัญยิ่งของเพลโตเอง ทฤษฎีนี้เสนอแก่นแท้หรือสาระของสรรพสิ่งต่างจากปฐมธาตุของปรัชญากรีกสมัยนั้น เพลโตเสนอว่าแก่นแท้ของสรรพสิ่งเป็นมโนภาพที่ไม่กินเนื้อที่ ไม่มีรูปร่าง คำสอนของเพลโตได้หักล้างปรัชญาของโซพิสต์ ผู้สอนว่าไม่มีความรู้แท้จริงอันเป็นมาตรฐานสากล เพราะว่าสิ่งที่เรารับรู้เป็นสสารที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ในข้อนี้เพลโตแย้งว่า ความรู้ที่สมบูรณ์มีอยู่เพราะสิ่งที่เรารับรู้ไม่ใช่สสาร แต่เป็นมโนภาพที่เป็นอมตะและไม่เปลี่ยนแปลง มโนภาพคือทฤษฎีแห่งแบบหรือความคิดรวบยอดที่มีต่อรูปธรรมและนามธรรมทั้งหลาย (ศรีณย์ วงศ์คำจันทร์, 2537) ทฤษฎีแบบของเพลโตจึงเป็นความตั้งใจที่จะอธิบายสัจธรรมของการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งและโลกแห่งความจริงที่มองด้วยตาเปล่าไม่เห็นแต่มีอยู่จริงรับรู้ได้ด้วยภูมิปัญญาสมบูรณ์ (นรพัชร เสางทอง, 2559) แนวความคิดนี้นับว่าเป็นการ

ค้นพบที่สำคัญและกลายเป็นรากฐานความคิดทางปรัชญาในยุคต่อมาโดยเฉพาะในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับรูปแบบของการเมืองที่ดี นักปกครองในอุดมคติที่พึงประสงค์

โดยพื้นฐานทางความคิดในปรัชญาการเมืองของเพลโตมีรากฐานมาจากการรับรู้และความเข้าใจในเรื่องของความเป็นจริงในสถานะธรรมชาติของโลกและจักรวาล หลังจากนั้นจึงย่อและกำหนดลักษณะต้นแบบตามธรรมชาติ เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายปรากฏการณ์ต่างๆในสังคม รวมไปถึงระบบการเมืองการปกครอง ดังนั้นการพิจารณาปรัชญาการเมืองของเพลโตโดยละเอียด ฐานคิดด้านจักรวาลวิทยา จึงเป็นการคิดในกระบวนทัศน์เก่า ส่งผลให้เกิดความไม่สมบูรณ์ในการตีความ ผู้เขียนจึงจำเป็นต้องนำเสนอในประเด็นนี้

แนวคิดด้านสังคมจะนิยมการเมือง

การนำเสนอความจริงสัมบูรณ์เรื่องสาระัตถะของโลกปรัชญาการศึกษาของเพลโตมีปฐมฐานมาจากแนวคิดทางอภิปรัชญาเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ในแบบทวินิยม กล่าวคือ บุรณาการหรือเอกภาพของร่างกาย (สสาร) กับจิต (อัสสาร) แบบองค์รวม แนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดต่อเนื่อง จากความเชื่อในเรื่องแบบ (ประจิตร มหาหิง และรุสนีย์ การีอูมา, 2547) ซึ่งในมุมมองนี้ ผู้เขียนคิดว่าในสาระัตถะของโลกตามความหมายของเพลโตถือว่าเป็นรูปแบบที่สมบูรณ์และมีความเป็นสากลเมื่อมนุษย์สามารถพัฒนาตนเองทั้งในแง่ของร่างกายและจิตวิญญาณให้สมบูรณ์พร้อมแล้วมนุษย์ก็สามารถหยั่งเห็นหรือค้นพบโลกแห่งแบบนั้นได้แต่ในโลกแห่งความเป็นจริงแล้ว มนุษย์ยังไม่สามารถเข้าถึงความจริงสัมบูรณ์ดังกล่าวได้ ดังนั้นพฤติกรรมทางการเมืองของมนุษย์ที่ไม่สอดคล้องกับความจริงสัมบูรณ์จึงดำรงสถานะอยู่ได้เพียงชั่วคราวเท่านั้นการเมืองในระบบโลกยุคปัจจุบันเองก็ตาม หากไม่สามารถเข้าถึงสถานะความจริงโดยสมบูรณ์ดังกล่าวได้ ก็ไม่อาจดำรงสถานะทางการเมืองให้มีเสถียรภาพอย่างยาวนานได้ ความรู้ที่ไม่สอดคล้องกับความจริงสัมบูรณ์ที่เป็นสาระัตถะของโลกนั้น จึงเสมือนกับการหลงอยู่ในมายาคติทางการเมืองที่ถูกสร้างขึ้นโดยรัฐมหาอำนาจ

การเข้าถึงความจริงสัมบูรณ์โดยวิธีทางญาณวิทยา ความจริงโดยสัมบูรณ์ของเพลโตนั้นประกอบไปด้วยโลกแห่งสัมผัสซึ่งสามารถรับรู้ได้ด้วยประสาทสัมผัสและความจริงที่อยู่ นอกเหนือจากการรู้ได้โดยประสาทสัมผัสการทำความเข้าใจความจริงที่อยู่นอกเหนือจากการรู้ได้ โดยประสาทสัมผัสนั้นต้องใช้กระบวนการทางญาณวิทยาเข้ามาช่วยในการรับรู้และตีความ ผู้เขียนศึกษาเอกสารพบว่ากระบวนการทางญาณวิทยาของเพลโตนั้นมีพื้นฐานมาจากหลักการทางญาณวิทยาของโสคราตีสที่ถือว่าความรู้ต้องเป็นปรนัยเป็นสากลสำหรับมนุษย์ทุกคน ชั้นแรกเพลโตปฏิเสธทฤษฎีที่ผิด โดยชี้ให้เห็นว่าผัสสะไม่สามารถจะยึดเป็นมาตรฐานในการตัดสินความรู้ความจริง (ศรีณย์ วงศ์คำจันทร์, 2537) ธรรมชาติของมนุษย์ประกอบไปด้วยร่างกายและจิตใจ ซึ่งมีความสัมพันธ์กันในลักษณะการแยกแล้วโยงเข้าหากันเป็นการทำงานแบบบูรณาการหรือดุลยภาพและต่างมีหน้าที่ รวมถึงศักยภาพที่ต่างกันไป ซึ่งอาจแบ่งระดับในแง่ของ

กระบวนการเรียนรู้ทางกายภาพและชีวภาพคือระดับประสาทสัมผัสหรือระดับอายุนั้นทั้ง 5 และระดับเหตุผลคือจิตวิญญาณหรือสติปัญญา กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 2 ระดับนี้เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องเป็นไปอย่างต่อเนื่องและเป็นลำดับ (ประจิดร มหาหิง และรุสนีย์ การีอูมา, 2547) การยึดติดกับการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพ ซึ่งสามารถดำรงสภาวะอยู่ได้เพียงชั่วคราวจึงเท่ากับการหลงติดอยู่ในมายาคติที่เกิดขึ้นเองตามสภาวะธรรมชาติ ซึ่งในจุดนี้ผู้เขียนเห็นว่ามีความแตกต่างจากอริสโตเติลที่ให้ความสำคัญต่อหลักตรรกวิทยา ซึ่งเน้นการให้ความสำคัญต่อหลักการ ความเป็นเหตุเป็นผลมากกว่าการใช้ญาณวิทยาตามแบบของเพลโตซึ่งเป็นอาจารย์

ปรัชญาของเพลโตแต่ละแขนง มีความเกี่ยวข้องกันเป็นระบบ โดยมีทฤษฎีแบบเป็นแกนหลักไม่ว่าจะเป็นแนวคิดเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์หรือเนื้อหาของโลกล้วนมีความเชื่อในลักษณะทวินิยม โดยเฉพาะอย่างยิ่งทัศนะของท่านเกี่ยวกับธรรมชาติของมนุษย์ที่เชื่อว่ามนุษย์ประกอบไปด้วยสองส่วนคือส่วนที่เป็นสสารสามารถเปลี่ยนแปลงและแตกสลายได้ซึ่งก็คือส่วนที่เป็นกายกับอีกส่วนหนึ่งก็คือส่วนที่เป็นอสสารเป็นอมตะไม่เปลี่ยนแปลง (ประจิดร มหาหิง และรุสนีย์ การีอูมา, 2547) ในส่วนหลังก็คือส่วนที่เป็นจิตอันเป็นธรรมชาติแท้จริงของมนุษย์ซึ่งทั้งกายและจิตต่างก็มีความสัมพันธ์กันในลักษณะที่แยกส่วนแล้วผูกโยงเข้าหากันอย่างซับซ้อน

การเมืองและผู้ปกครองที่ดี

การเมืองที่ดี แนวความคิดเกี่ยวกับอุดมรัฐของเพลโตที่เน้นการศึกษาเป็นเครื่องมือในการเมืองที่ดีและการแบ่งชนชั้นการปกครอง ใครสังกัดชนชั้นใดให้ขึ้นอยู่กับความสามารถในการศึกษา ดังนั้น ระบบการศึกษาจึงเป็นเครื่องมือสร้างคนให้เป็นนักการเมืองที่ดี ในขณะที่เดียวกันก็เป็นเครื่องกลั่นกรองใช้เป็นหลักประกันว่าคนที่มีการศึกษาดี มีคุณสมบัติเหมาะสมเท่านั้นจึงจะได้เป็นนักปกครอง ในอุดมรัฐที่ทำให้การเมืองที่ดีได้ตามลำดับ ดังนี้

ขั้นต้น เป็นการให้การศึกษาแก่เด็กที่มีอายุต่ำกว่า 20 ปี ได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เท่าเทียมกันทั้งชายและหญิง โดยวิชาที่ศึกษาเล่าเรียนประกอบด้วย กายบริหารเกี่ยวกับการพัฒนาร่างกาย ดนตรีเป็นตัวกำหนดขึ้นเพื่อยกระดับจิตวิญญาณ ดนตรีนั้นหมายรวมเอาวัฒนธรรมเข้าไปด้วย ดังนั้น วิชาทั้งสองจึงรวมทุกวิชาที่ทำให้คนเป็นผู้ดี คือ วรรณคดี ดนตรีและเลขคณิตเบื้องต้น วิชาเรียนจะต้องไม่เป็นแบบบังคับ การบังคับจะทำให้วิชาที่เรียนไม่ติดอยู่ในจิตวิญญาณ วิธีเรียนจะต้องมีความสนุกสนานเป้าหมายของการศึกษาก็เพื่อปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมแก่เด็กด้วยการอบรมให้มีระเบียบวินัย เมื่ออายุประมาณ 18 ปี จะเน้นการทหาร ทำให้ไม่มีเวลว่างสำหรับการศึกษา

ชั้นกลาง ผู้ที่สอบตกจากการคัดเลือกในขั้นต้นจะออกไปประกอบอาชีพเป็นพลเมือง ส่วนผู้ที่สอบผ่านจะได้เรียนต่อไปอีก 10 ปี

ขั้นสูง เมื่ออายุครบ 30 ปี มีการทดสอบอีกครั้งผู้สอบไม่ผ่านจะออกไปทำหน้าที่ผู้พิทักษ์ผู้สอบผ่านจะได้เรียนอีก 5 ปี วิชาที่ศึกษาคือ วิชาอะโตะอะเลคติกหรือวิชาวิธีและหลักการสูงสุด

ทางด้านศีลธรรม เมื่อทุกคนเรียนจบหลักสูตรอายุ 35 ปี จะออกไปฝึกฝนปฏิบัติงานโดยการรับใช้ประชาชนในตำแหน่งผู้ช่วยราชาปราชญ์ จนกระทั่งมีอายุครบ 50 ปี ผู้ที่ผ่านการทดสอบว่ามีความสามารถในทุกด้านแล้วจึงจะมีสิทธิเข้ารับตำแหน่งราชาปราชญ์ตามวาระที่หมุนเวียนกันมาถึง ซึ่งวิชาที่ให้ศึกษาสำหรับบุคคลผู้ที่เตรียมตัวจะเป็นราชาปราชญ์ เป็นการศึกษาวิชาขั้นสูงสุด ได้แก่ เลขคณิต เรขาคณิต ไตอะเลคติก

นอกจากนี้แล้ว ผู้ปกครองหรือราชาปราชญ์ต้องมอบคุณสมบัติราชาปราชญ์ คือต้องมีจิตใจสูงส่งสง่างาม เป็นผู้ใฝ่แสวงหาสัจจะ ความยุติธรรม ความกล้าหาญ ความมีขันติและรู้จักประมาณ ดังนั้นคุณสมบัติที่สำคัญของนักปราชญ์ คือ 1) เป็นผู้มีความรู้และคุณธรรม ประสบความสำเร็จทางปัญญาและความคิดที่จัดได้ว่าเป็นปกติธรรมดาทั่ว ๆ ไปทั้งหมด 2) มีความรู้ต่อสิ่งที่ให้คุณค่า ค่านิยมและความหมายแก่สรรพสิ่งทุกอย่างในโลก เฟลโต เห็นว่า การกระทำทั้งปวงไม่มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากเพื่อสิ่งที่สวยงาม 3) ก้าวพ้นจากลักษณะภายนอกของสรรพสิ่งไปสู่รูปแบบหรือความเป็นจริง ดังนั้น เขาจึงก้าวพ้นจากประสบการณ์ส่วนตัวเกี่ยวกับความดีงาม และหยั่งรู้ถึงรูปแบบแห่งความดี (เฟลโต, 2523)

รูปแบบการปกครองที่ดี

ระบบการเมืองการปกครองที่ดีตามหลักอุดมคติของเฟลโต คือ ระบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ที่อำนาจการเองการปกครองอยู่ในชนชั้นสูงเพียงชนชั้นเดียว โดยการถูกคัดเลือกขึ้นมาจากการศึกษา มิใช่กลุ่มบุคคลผู้มาจากตระกูลมั่งคั่ง ซึ่งชนชั้นนี้จะผลัดเวียนเปลี่ยนวาระกันขึ้นทำหน้าที่เป็นราชาปราชญ์หรือกษัตริย์เมธีที่มีอำนาจเด็ดขาดในการสั่งการ การเมืองการปกครองแบบอุดมรัฐจะมีอยู่ 5 แบบ ซึ่งเรียงตามลำดับการปกครองที่ดีที่สุดไปหาระบบการปกครองที่เลวที่สุด มีดังนี้

แบบอภิชนาธิปไตย (Aristocracy) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ดีที่สุดในขณะนั้นซึ่งมีระบบการปกครองโดยอำนาจการปกครองอยู่ในชนชั้นผู้เป็นราชาปราชญ์ (Philosophers-Kings) เป็นผู้ผ่านการทดสอบคัดเลือกมาเป็นอย่างดี มีคุณธรรม เมตตาแก่ประชาชนผู้ที่อยู่ใต้การปกครอง

แบบโยธาธิปไตย (Public Works) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ผู้ปกครองนิยมชมชอบในเกียรติยศชื่อเสียง บูชาเกียรติชื่อเสียงเหนือสิ่งอื่นใด อันเป็นแบบการปกครองของสปาร์ตา เฟลโตยกย่องสปาร์ตาเพราะเสรีชนในนครรัฐนี้ทุกคนต้องฝึกทหาร การใช้ชีวิตของเขาจึงถูกควบคุมด้วยระเบียบวินัยที่เคร่งครัด ดังนั้น รัฐที่มีการปกครองอย่างนี้จึงไม่สนใจแสวงหาปรัชญา การปกครองจะตกอยู่ในมือของคณร่ำรวยเพียงกลุ่มเดียว

แบบคณาธิปไตย (Oligarchy) ถือเป็นรูปแบบการปกครองที่ตั้งขึ้นมาเพื่อการประเมินทรัพย์สินของคณร่ำรวยมีการจำกัดสิทธิทางการเมืองใช้เพื่อผลประโยชน์ในกลุ่มตน มีการกดขี่เอาเปรียบชนชั้นอื่นโดยมุ่งเพื่อประโยชน์ตนเพียงอย่างเดียวเมื่อความมั่งคั่งและคณมั่งมีได้รับ

การยกย่องในรัฐ คุณธรรมและคนดีย่อมถูกเหยียดหยาม คนรวยเป็นผู้ปกครองส่วนคนจนไม่มีโอกาสได้ตำแหน่งทางการปกครอง เมื่อความอยากไม่มีที่สุดก็เกิดการแก่งแย่งระหว่างกลุ่มคนรวยด้วยกันเอง การปกครองก็อ่อนแอลง คนจนที่ถูกกดขี่จึงได้โอกาสล้มอำนาจลงแล้วเสนอการปกครองแบบประชาธิปไตยขึ้น

แบบประชาธิปไตย (Democracy) ถือเป็นการปกครองโดยประชาชนเพื่อประโยชน์ประชาชน แต่เพลโตเห็นว่า การปกครองแบบประชาธิปไตยนี้ยังมีข้อบกพร่องอยู่มาก เพราะให้เสรีภาพเกินไปจนเลยขอบเขต เมื่อคนส่วนใหญ่มีความรู้บ้างและฉลาดน้อยเป็นผู้ที่ใช้สิทธิออกเสียงส่วนใหญ่ คือ เป็นประชาธิปไตยในการบริหารรัฐ ย่อมนำไปสู่เป้าหมายที่ผิดพลาด อีกประการหนึ่งการที่ประชาธิปไตยเน้นที่เสรีภาพเกินไป ทุกคนต่างเรียกร้องหาความเสมอภาค ทุกคนมีเสรีภาพในการออกความคิดเห็นอย่างเสรี ตัวรัฐเองก็มีเสรีภาพไปด้วย นานวันเข้าก็ไม่มีใครเกรงกลัวหรือเคารพต่อกฎระเบียบของสังคม เพราะต่างคนต่างถือว่าตัวเองมีเสรีภาพทำอะไรได้ตามใจ ขาดวินัยในตัวเอง จึงเกิดความแตกร้างกันในภาครัฐ จนเป็นเหตุให้ต้องมีใครคนหนึ่งที่เข้มแข็งมาเป็นผู้นำที่สามารถควบคุมเหตุการณ์ได้ นั่นคือ การนำไปสู่การปกครองแบบทรราชในที่สุด

แบบทรราช (Tyrant) ถือเป็นการปกครองแบบเผด็จการซึ่งการปกครองแบบทรราชนี้สืบเนื่องมาจากการปกครองแบบประชาธิปไตย เพราะภายหลังจากเกิดเหตุวุ่นวายขึ้นในระบบประชาธิปไตยจนไม่สามารถจะยุติลงได้ก็จะปรากฏบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่แสดงถึงความสามารถเข้ามาระงับเหตุการณ์ให้สงบลงในตอนแรกดูเหมือนวีรบุรุษของประชาชนและต่างสัญญาว่าทุกคนมีเสรีภาพ แต่ในไม่ช้าเขาก็จะมัวเมาในอำนาจจนเป็นเหตุนำไปสู่ระบบเผด็จการในที่สุดเพลโตเห็นว่าระบบการปกครองแบบทรราชนี้เป็นระบบที่เลวที่สุดของการปกครองที่ไม่มีกฎหมายหรือทุกระบบดังที่ไคกล่าวมา (พระราชวรมุณี (ประยูร ธมจิตโต), 2532)

จากแนวคิดทางการเมืองทั้ง 5 แบบ เพลโตยกย่องการเมืองการปกครองแบบอภิชนาธิปไตยมากที่สุด รูปแบบการเมืองการปกครองที่ดีจะต้องมีราชาผู้เป็นปราชญ์ปกครอง ซึ่งเปรียบเหมือนหมอริक्षाโรคให้แก่นคนไข้ คือพลเมืองหรือประชาชนผู้อยู่ใต้ปกครอง ความสัมพันธ์ของนักการเมืองกับประชาชนเหมือนกับคนไข้ ดังนั้น การปกครองบ้านเมืองต้องขึ้นอยู่กับนักปราชญ์ที่มองเห็นประโยชน์และความสำคัญเกี่ยวกับชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นที่ตั้ง ย่อมบริหารบ้านเมืองให้พ้นจากความทุกข์ยาก

อิทธิพลของศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมือง

ระบบความเชื่อในศาสนาของชาวกรีกโบราณเป็นแบบพหุเทวนิยม คือนับถือเทพเจ้าหลายองค์ ถือว่าธรรมชาติต่าง ๆ ล้วนแต่มีเทพเจ้าสิงสถิตอยู่ทั้งสิ้น ดังนั้น เทพเจ้าจึงมีมากและอีกประการชาวกรีกถือศาสนาและการเมืองหรือรัฐไม่แยกออกจากกัน โดยเทพเจ้าในศาสนากรีกจึงมีลักษณะเหมือนมนุษย์รวมทั้งอุปนิสัยใจคอ รูปร่างหน้าตา แต่ว่ามีอิทธิฤทธิ์มากและเป็นนิ

รันดร์ ในโบราณชาวกรีกให้ความเคารพเทพเจ้ามาก ถึงแม้เทพเจ้าจะมีกิเลส ตัณหา ความโกรธ ความเกลียดและมีความประพฤติไม่แตกต่างจากมนุษย์ พวกเขา ก็ให้ความเคารพเลื่อมใสศรัทธา มีการบวงสรวงบูชาอ่อนน้อมต่อเทพเจ้า เพราะเชื่อว่าเทพเจ้ามีฤทธานุภาพมากสามารถลด บันดาลให้คุณให้โทษแก่มนุษย์ได้ (พระราชวรมณี (ประยูร ธมมจิตโต), 2532)

เพลโต ได้ให้ทัศนะเกี่ยวกับเรื่องอิทธิพลศาสนาต่อแนวความคิดทางการเมืองการ ปกครองว่าไม่สามารถแยกออกจากกันได้เทพเจ้าก็เหมือนรัฐ รัฐก็เหมือนกับเทพเจ้า โดยยกเอา จากเรื่องราวกรณีของ โสคราตีสที่ถูกกล่าวหาว่า เป็นผู้สร้างเทพเจ้าขึ้นมาใหม่ ถือว่ามีความผิด ร้ายแรงต่อรัฐด้วยเช่นกัน แม้แต่เรื่องทางการเมืองการปกครองกับสงครามเทพเจ้า เหล่านี้ก็มี อิทธิพลมากต่อการดำเนินกิจการของรัฐดังมีคำที่ยืนยันถือได้ว่า ครอบครัวยุคหนึ่ง เอมิสโคสไม่ เห็นด้วยและรู้ว่านครเอเธนส์จะรับศึกไม่อยู่จึงเพทุบายว่า พระเจ้าเดลฟิลบอกไปให้ใช้กำแพงไม้ ราบเปอร์เซียไม่มีใครกล้าขัดคำสั่งเทพเจ้า (เพลโต, 2523)

ความเชื่อเรื่องศาสนากับการเมืองการปกครองของเพลโตนั้น เป็นเชิงอภิปรัชญาแบบจิต นิยมมากกว่า โดยแบ่งโลกของมนุษย์ออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) โลกที่สามารถมองเห็นได้ด้วยตา เปล่า เป็นสิ่งที่เกิดจากประสาทสัมผัส และ 2) โลกแห่งความคิดหรือแบบ (Form) หรือ โลกแห่ง อุดมคติ ต้องอาศัยทฤษฎีรูปแบบ (Theory of Form) ซึ่งเพลโตมีความเชื่อว่าทุกสิ่งทุกอย่างใน โลกมีเพียง 2 ชนิด คือ สิ่งที่ปรากฏอยู่และรูปแบบที่เป็นจริงของสิ่งนั้น สิ่งที่ปรากฏอยู่ก็คือ มนุษย์อาจจะเกิดขึ้นและเสื่อมสลายไปตามเกณฑ์ธรรมชาติ แต่รูปแบบที่เป็นความดีสูงสุดจะยัง ปรากฏอยู่ในโลกช่วงรันดร์ ดังปรากฏอยู่ในอิทธิพลความเชื่อเรื่องศาสนาของเพลโตว่า พระผู้ เป็นเจ้าไม่ใช่ผู้สร้างอย่างแท้จริง เป็นเพียงผู้ออกแบบโลก จัดโลกและสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นระเบียบ เท่านั้น โลกที่ปรากฏประกอบด้วยธาตุ 4 คือ ดิน น้ำ ไฟ และลม วิญญาณโลกเป็นดวงกลาง ระหว่างโลกที่ปรากฏกับโลกแห่งความคิด ซึ่งแนวความคิดเพลโตนั้นจัดแบ่งวิญญาณออกเป็น 3 ส่วน คือ 1) ส่วนที่มีเหตุผลซึ่งมีสติปัญญาแต่กำเนิด 2) ส่วนที่มีอารมณ์ซึ่งเป็นส่วนที่ควบคุม ร่างกาย และ 3) ส่วนที่มีความต้องการ หรือความอยาก (สเถิต วงศ์สวรรค์, 2540) แสดงให้เห็น ว่า วิญญาณนี้เป็นอมตะ เป็นอยู่ในสภาพรันดร์ จุดมุ่งหมายสูงสุดของวิญญาณ ก็คือ การกลับไป สู่โลกแห่งอุดมคติ (อุดมรัฐ) หรือเป็นโลกแห่งความคิด เพื่อความยุติธรรมในสังคมนั้นเอง

สรุป

แรงบันดาลใจของเพลโตในการเขียนหนังสือเกี่ยวกับอุดมรัฐนั้น มาจากความปั่นป่วน ทางการเมืองในสมัยนั้นถือว่าการรวบรวมแนวทางการปกครองของรัฐต่าง ๆ ในยุคนั้น พร้อมทั้งตั้งสำนักปรัชญาชื่อว่าอะคาเดมี ถือเป็นมหาวิทยาลัยแห่งแรกของกรีก ตลอดทั้ง รวบรวมผลงานของโสคราตีสที่เป็นอาจารย์ของเพลโตมาจัดไว้เป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ศิษย์ได้ศึกษา เล่าเรียนกัน ผลงานที่เพลโตแต่งขึ้นยังมีอิทธิพลมาถึงระบบการเมืองการปกครองในยุคปัจจุบันว่า เพลโตเป็นบิดาแห่งการเมืองการปกครองของโลก อุดมรัฐของเพลโตนั้นสะท้อนให้เห็นวิถีชีวิต

ของสังคมมนุษย์มีความเกี่ยวเนื่องกับการเมืองการปกครองโลกว่า กลุ่มชนใดหรือประเทศใดจะเลือกรูปแบบการปกครองที่เหมาะสมหรือสนองความต้องการของสังคมกลุ่มชนใด ซึ่งระบบการเมืองการปกครองที่เพลโตได้ท่องเที่ยวไปศึกษาเรียนรู้มา ทำให้เพลโตสามารถสรุปรูปแบบทางการเมืองของโลกไว้มี 5 รูปแบบ คือ 1) แบบอภิชนาธิปไตย 2) แบบโอรธาธิปไตย 3) แบบคนธาธิปไตย 4) แบบประชาธิปไตย 5) แบบทรราช โดยรูปแบบการปกครองที่เพลโตให้การยอมรับมากที่สุดก็คือ แบบอภิชนาธิปไตย

จะเห็นได้ว่า เพลโตมองปัญหาทางการเมืองในสมัยนั้นว่า เกิดจากคนขาดความรู้ ทำให้การเมืองไม่สามารถพัฒนาไปได้ ถ้าคนได้รับการศึกษาดีแล้วการเมืองก็จะพัฒนาได้ และจุดเด่นของการเมืองการปกครอง ก็คือ การรักษากฎระเบียบแบบแผนของสังคมไว้ และชนชั้นปกครองจะไม่พยายามเข้าไปพัวพันผลประโยชน์ส่วนตัวกับส่วนรัฐ จะทำให้การเมืองปั่นป่วนได้ ทางออกทางการเมืองนั้นจะต้องจัดแบ่งงานให้คนทำตามหน้าที่ ตามความสามารถของแต่ละคน เป็นธรรมชาติของรัฐมีค่านิยมมากกว่าคนร่ำรวย รัฐจะต้องหาทางออกที่รอบคอบ และเป็นเครื่องมือในการศึกษาแก่ประชาชนเพื่อให้ประชาชนสามารถดำรงชีวิตอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เพราะมนุษย์สามารถพัฒนาได้ เนื่องจากมนุษย์มีจิตแบ่งออกเป็น 3 ภาค ได้แก่ จิตภาคต้นหา ต้องทำให้ลดความเห็นแก่ตัวให้ได้ จิตภาคน้ำใจ มีความเสียสละรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมเป็นที่ตั้ง และจิตภาคปัญญา มีการใช้เหตุผลในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

เอกสารอ้างอิง

- นรพัชร เสางทอง. (2559). *ทฤษฎีและปรัชญาการเมือง*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยปทุมธานี.
- _____. (2563). *เวทีปรัชญาโลกแห่งประเทศไทย*. สืบค้น 8 ธันวาคม 2564, จาก <https://www.facebook.com/wpfthailand>
- ประจิตร มหาหิง และรุสนีย์ การีอุมา. (2547). *ปรัชญาการศึกษาของเพลโต*. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พระราชวรมนูณี (ประยูรธมม.จิต.โต). (2542). *ภูมิปัญญากรีกก่อเกิดภูมิปัญญาตะวันตก*. กรุงเทพฯ: ศยาม.
- พินิจ รัตนกุล. (2515). *เพลโตและปัญหาเกี่ยวกับคุณธรรม* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เพลโต. (2523). *โสกราตีส [Socrates]* (สุลักษณ์ ศิวรักษ์, แปล). กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช. (ต้นฉบับพิมพ์ปี พ.ศ.2523).
- _____. (2523). *อุดมรัฐ [The Republic]* (ปรีชา ช่างขวัญยืน,ผู้แปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. (ต้นฉบับพิมพ์ปี พ.ศ.2523).
- พิน ดอกบัว. (2532). *ปวงปรัชญากรีก*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

วาริญา ภวภูตานนท์ ณ มหาสารคาม.(2547). *ปรัชญาชั้นแนะนำ : กระแสคิดที่ทรงอิทธิพลต่อโลก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ซีวาทิวัฒน์.

ศรัณย์ วงศ์คำจันทร์. (2537). *ปรัชญาเบื้องต้น*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์อมรรการพิมพ์.

Whitehead, A. N. (1929). *The Aims of Education*. New York: Macmillan Publishing.

หลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืด : วีรบุรุษทางวัฒนธรรมของชาวไทย*
LUANG PHO THUAT WHOSE MIRACLE TURNED THE SEAWATER INTO FRESH:
THE SOUTHERN THAI'S CULTURE HERO

กรกฏา บุญวิชัย

Karakkada Bunwichai

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Chulalongkorn University

Corresponding Author E-mail: Karakkadab@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้ ต้องศึกษาประวัติหลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืดตามทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์ ผู้วิจัยศึกษาดำเนินหลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืดสำนวนมุขปาฐะที่รวบรวมไว้ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง ดำเนินหลวงพ่อดทในภาคใต้ของประเทศไทย ดำเนินสำนวนนี้เก็บข้อมูลภาคสนามจากคำบอกเล่าของพระภิกษุและชาวบ้านบริเวณอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา และบริเวณใกล้เคียง ช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 แล้วนำมาวิเคราะห์ตามกรอบทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์ (Campbell, 1973)

พบว่า วงจรชีวิตของหลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืดสอดคล้องกับวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษครบทุกขั้นตอน ได้แก่ การออกเดินทาง การครอบครอง และการเดินทางกลับ และดำเนินตามขั้นตอนย่อยถึง 10 ขั้นตอนจาก 17 ขั้นตอน การศึกษาประวัติหลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืดตามกรอบทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์ แสดงให้เห็นว่าหลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืดมีลักษณะเป็นวีรบุรุษแบบสากล ในขณะที่เดียวกันก็มีลักษณะเป็นวีรบุรุษเฉพาะแบบไทยด้วยเช่นกัน การศึกษาในครั้งนี้ยังแสดงให้เห็นถึงบทบาทหน้าที่ของดำเนินหลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืดที่อาจมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นทางออกหนึ่งของความกดดันในสังคมที่ให้ผู้ด้อยโอกาสได้แสดงออก อีกทั้งยังอาจมีบทบาทหน้าที่ในการให้กำลังใจแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม

คำสำคัญ: หลวงพ่อดทเหยียบน้ำทะเลจืด; วีรบุรุษทางวัฒนธรรม; การผจญภัยของวีรบุรุษ; ดำเนินประจำถิ่น; คติชนวิทยา

Abstract

This article aims at examining the biology of Luang Pho Thuat whose miracle turned the seawater into fresh by applying Joseph Campbell's concept toward the stage of a hero's journey. The subjects of study are oral versions of sacred narratives about Luang Pho Thuat mentioned in the research entitled Mythical Legends of Luang Pho Thuat who turned the Seawater into Fresh in Southern Thailand, which has been collected from monks and local people who live in Amphoe Sathing Phra, Songkhla Province, and nearby areas - the key informants of the field research done in March 2015, then have been analyzed by Joseph Campbell's (Campbell, 1973) concept toward the stage of a hero's journey.

It is found from the study that Luang Pho Thuat's life circle follows all stages of a hero's journey - separation, initiation, and return, as well as ten substeps from the seventeen ones. To apply Campbell's concepts of heroic lives leads to the fact that Luang Pho Thuat cannot merely be counted as a universal hero but also a Thai-style one. Functions of this mythical legend, as a social outlet the expression of people from the downside of the society and as encouragement of the disadvantaged, are revealed in the study, as well.

Keywords: Luang Pho Thuat who turned the seawater into fresh; Culture Hero; Hero's Journey; Mythical legend; Folklore

บทนำ

หลวงพ่อทวด หรือสมเด็จพระเจ้าพะโคะ ซึ่งเป็นที่รู้จักกันในทุกภูมิภาคในฐานะพระศักดิ์สิทธิ์ที่มีอิทธิปาฏิหาริย์จนได้สมญานามว่า หลวงปู่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืด โดยผ่านการเล่าเรื่องสืบต่อกันมาไม่รู้จบ ยี่งนานวัน ยิ่งขยายวงกว้างออกไป กลายเป็นความเชื่อและความศรัทธาที่ฝังใจชาวไทยหลายคน แต่จากการอ้างอิงของหนังสือหลายเล่มที่เป็นตำนานหลักฐานทางประวัติศาสตร์ กล่าวไว้ว่า หลวงปู่ทวดเป็นบุคคลที่มีตัวตนจริง ๆ และยังมีเอกสารต่าง ๆ มากมายยืนยันว่าหลวงปู่ทวดคือใคร เกิดในสมัยใด และได้สร้างคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติและศาสนาไว้ (Aurora Thailand, 2565)

ตำนานสมเด็จพระเจ้าพะโคะ หรือตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดปรากฏทั้งที่เป็นสำนวนลายลักษณ์ และสำนวนมุขปาฐะ สำนวนลายลักษณ์ที่เก่าแก่ที่สุดเป็นเอกสารที่เขียนขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลาย โดยเรียกตำนานเรื่องนี้ว่าย่อเข้าตำราหมื่นตราพระธรรมวิลาส เอาไปวิวาทเป็นหัวเมือง บันทึกเป็นส่วนหนึ่งของเอกสารสำเนาหนังสือครั้งกรุงเก่าว่าด้วยการ

พระราชทานที่กลัปนาเอกสารดังกล่าวนี้ปัจจุบันเก็บรักษาที่หอสมุดแห่งชาติ และได้จัดพิมพ์ขึ้นครั้งแรกในหนังสือเทศาภิบาล เล่ม 3 แผ่นที่ 14 วันที่ 1 เดือนพฤษภาคม ร.ศ. 126 หน้า 28-33 (สำนักนายกรัฐมนตรี, 2510) เอกสารฉบับนี้กล่าวถึงประวัติสมเด็จพระเจ้าพะโคะ หรือสมเด็จพระราชมนูสีมารามคุณูปมาจารย์ ตั้งแต่กำเนิด การเป็นสามเณร การบรรพชาเป็นพระภิกษุ การแสดงปาฏิหาริย์เหยียบน้ำทะเลจืด การเข้าไปแก้ปริศนาธรรมที่กรุงศรีอยุธยา การบูรณะวัดพะโคะ และการรับพระราชทานกลัปนาที่ดินและข้าพระโยมสงฆ์แก่วัดพะโคะ

สำหรับสำนวนมุขปาฐะที่ปรากฏในท้องถิ่นบริเวณอำเภอสิงขร จังหวัดสงขลา และบริเวณใกล้เคียง ตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด หรือตำนานสมเด็จพระเจ้าพะโคะ มีได้จบเพียงในเหตุการณ์ที่ได้รับพระราชทานกลัปนาที่ดินและข้าพระโยมสงฆ์แก่วัดพะโคะ แต่ยังคงดำเนินต่อไปถึงเหตุการณ์ที่สามเณรรูปหนึ่งนำดอกไม้สวรรค์ไปเข้าพบสมเด็จพระเจ้าพะโคะ และทั้งสมเด็จพระเจ้าพะโคะและสามเณรได้แสดงปาฏิหาริย์หายไปอย่างไร้ร่องรอย ปรากฏเพียงดวงไฟ 2 ดวงที่ลอยขึ้นจากกุฏิ ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าสมเด็จพระเจ้าพะโคะและสามเณรได้โล่ (บรรลุ) กลับสู่สวรรค์ (ขวัญเรือน บุญกอบแก้ว และคณะ, 2558)

ด้วยทั้งความรู้ที่แตกฉานทางธรรม การปกครองทางโลกด้วยธรรมะ การบูรณะวัดพะโคะ รวมถึงปาฏิหาริย์ต่าง ๆ ของหลวงพ่อทวด ทำให้ชาวบ้านเคารพนับถือหลวงพ่อทวดทั้งในฐานะสิ่งศักดิ์สิทธิ์และวีรบุรุษทางวัฒนธรรม ที่เชื่อว่ามีความจริงในประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรีอยุธยา

หากกล่าวถึงวีรบุรุษ โจเซฟ แคมป์เบลล์ (Campbell, 1973) นักเทพปกรณัมชาวอเมริกัน ตั้งข้อสังเกตจากการศึกษาเทพปกรณัมจากหลากหลายวัฒนธรรมทั่วโลกว่า วงจรของการผจญภัยของวีรบุรุษมักมีลักษณะคล้ายกันจนอาจกล่าวได้ว่า มีวีรบุรุษในเทพปกรณัมต้นแบบอยู่เพียงแบบเดียว ซึ่งชีวิตของเขาถูกนำไปสร้างซ้ำในดินแดนต่าง ๆ โดยผู้คนมากมาย (Campbell & Moyers, 2008) ข้อสังเกตดังกล่าวนี้เป็นจุดเริ่มต้นของทฤษฎี Monomyth อันเป็นทฤษฎีที่ว่าด้วยวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษ

ทฤษฎี Monomyth หรือทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษ แคมป์เบลล์กล่าวไว้ในหนังสือ The Hero with a Thousand Faces โดยเขาเสนอว่าวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษแบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอน ได้แก่ การออกเดินทาง (Separation) การครอบครอง (Initiation) และการเดินทางกลับ (Return) (Campbell, 1973) จากการสำรวจตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดในเบื้องต้น ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินชีวิตของหลวงพ่อทวดมีลักษณะสอดคล้องกับวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษ ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาวงจรชีวิตของหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดอย่างละเอียดว่ามีลักษณะสอดคล้องกับการผจญภัยของวีรบุรุษที่โจเซฟ แคมป์เบลล์เสนอไว้หรือไม่อย่างไร อนึ่งข้อค้นพบจากการศึกษาในครั้งนี้อาจแสดงให้เห็นถึงลักษณะความเป็นสากลของวงจรชีวิตของวีรบุรุษ ในขณะที่เดียวกันก็อาจแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของวีรบุรุษในแต่ละวัฒนธรรมด้วย

ที่ผ่านมามีการนำทฤษฎีการเดินทางของวีรบุรุษมาศึกษาในสังคมไทย ได้แก่ วิทยานิพนธ์ระดับดุษฎีบัณฑิตเรื่อง การศึกษาเปรียบเทียบอาร์คีไทป์ในวรรณคดี : กรณีศึกษาจากนิทานพระอภัยมณีคำกลอนและโอดิสซีย์ของปัทมศรี อรรถกวีนิพนธ์ (2556) ผลการวิจัยว่าตัวละครพระอภัยมณี และตัวละครโอดิสซุสมีวงจรการผจญภัยที่สอดคล้องกับวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษตามที่แคมป์เบลล์เสนอไว้ ส่วนความแตกต่างที่โดดเด่นคือ ตัวละครพระอภัยมณีมีการเผชิญภารกิจทางใจมากกว่าทางกาย ส่วนตัวละครโอดิสซุสกลับมีการกิจทางกายมากกว่าทางใจ เหล่านี้อาจแสดงให้เห็นถึงลักษณะเฉพาะของวีรบุรุษในแต่ละวัฒนธรรม และบทความวิจัยเรื่อง พระสังข์ : การผจญภัยของวีรบุรุษ ของ สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข (2561) บทความนี้แสดงให้เห็นว่า ตัวละครพระสังข์มีวงจรการผจญภัยที่สอดคล้องกับวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษตามที่แคมป์เบลล์เสนอไว้ นอกจากนี้ยังพบว่า พระสังข์มีลักษณะที่ขัดแย้งแต่ผสมผสานกันอย่างน่าสนใจ ได้แก่ มีรูปร่างอัปลักษณ์แต่เป็นคนดีและมีความสามารถเหนือคนทั่วไป และเป็นตัวละครที่มีบุคลิกเด็ดขาดแต่จิตใจอ่อนโยนและมีอารมณ์ขัน

จากการทบทวนวรรณกรรม พบว่า การศึกษาเกี่ยวกับวีรบุรุษในสังคมไทยที่ใช้ทฤษฎีการเดินทางของวีรบุรุษของแคมป์เบลล์ ส่วนใหญ่มักศึกษาตัวละครเอกในวรรณคดี ซึ่งตัวละครเหล่านั้นอาจได้รับการสร้างสรรค์ขึ้นภายใต้กรอบความคิดหรือขอบเขตเดียวกัน จึงอาจทำให้ตัวละครเอกในวรรณคดีมีวงจรชีวิตที่ใกล้เคียงกัน ดังนั้นผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาตัวละครที่ปรากฏในตำนานประจำถิ่น ซึ่งน่าจะไม่ได้รับอิทธิพลทางความคิดจากขนบวรรณคดี อีกทั้งตัวละครหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ดยังเป็นตัวละครที่เป็นพระภิกษุด้วย จึงน่าจะมีกรอบความคิดและค่านิยมที่แตกต่างจากตัวละครเอกในวรรณคดี

การศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยศึกษาดำเนินการหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ด สำนักมณฑลราชธานีขวัญเรือน บุญออบแก้ว และคณะ (2558) สถาบันทักษิณคดีศึกษา เก็บข้อมูลจากคำบอกเล่าของพระภิกษุและชาวบ้านบริเวณอำเภอสังขละบุรี จังหวัดสงขลา และบริเวณใกล้เคียง เมื่อช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2558 ดำเนินการหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ดสำนักมณฑลราชธานีปรากฏอยู่ในรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์เรื่อง ดำเนินการหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ดในภาคใต้ของประเทศไทย ซึ่งได้รับงบประมาณสนับสนุนโครงการจากกรมส่งเสริมวัฒนธรรม กระทรวงวัฒนธรรม ปัจจุบันหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ดถือเป็นพระเกจิอาจารย์ในตำนานที่มีผู้ศรัทธาจำนวนมาก รูปสำคัญ 1 ใน 2 มหาเกจิอาจารย์ของเมืองไทย คู่กับ สมเด็จพะพุฒาจารย์ (โต พรหมรังสี) (หลวงปู่โต) ที่มีตัวตนจริง (ธรรมะไท, 2565)

ตำนานหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ด : การผจญภัยของวีรบุรุษ

เมื่อนำวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษตามที่แคมป์เบลล์เสนอไว้มาพิจารณาประวัติของหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ดพบว่า ประวัติของหลวงพ่อดุสิตเหียบน้ำทะเลเจ็ดมีขั้นตอนสอดคล้องกับการเดินทางของวีรบุรุษครบทั้ง 3 ขั้นตอน ได้แก่ การออกเดินทาง การครอบครอง และการเดินทาง

กลับ และเมื่อพิจารณาขั้นตอนย่อยก็พบว่าประวัติของหลวงพ่อทวดค่อนข้างใกล้เคียงกับการผจญภัยของวีรบุรุษตามที่แคมป์เบลล์เสนอไว้ ดังตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบประวัติของหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดกับทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์

ขั้นตอนในทฤษฎีการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์	ประวัติของหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืด
การออกเดินทาง	
1. เสียงเรียกสู่การผจญภัย	พ่อแม่ส่งไปบรรพชาเป็นสามเณร
2. การปฏิเสธเสียงเรียก	-
3. ความช่วยเหลือจากอำนาจเหนือธรรมชาติ	บรรพชาเป็นพระภิกษุ
4. การข้ามธรณีประตูแรก	แสดงปาฏิหาริย์เหยียบน้ำทะเลจืดที่อำเภอชุมพร
5. การติดอยู่ในห้องปลาวาฬ	-
การครอบครอง	
6. ถนนแห่งการทดสอบ	ถูกดูถูกเหยียดหยามจากพราหมณ์เมืองลังกา
7. การพบกับองค์เทวี	-
8. หญิงในฐานะผู้ช่วยวน	-
9. การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา	ได้รับชัยชนะจากการตอบปริศนาธรรม
10. การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า	ได้รับสมณศักดิ์ “สมเด็จพระราชมนีสามิรามคุณูปมาจารย์”
การเดินทางกลับ	
12. การปฏิเสธที่จะเดินทางกลับ	-
13. การหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์	-
14. การช่วยเหลือจากด้านนอก	-
15. การข้ามธรณีประตูของการกลับคืน	จุดกลับมายังวัดพะโคะ
16. เจ้าแห่งสองโลก	ได้รับพระราชทานกัลปนาที่ดินและข้าพระโยมสงฆ์
17. อีสระแห่งการดำรงอยู่	บรรลุภิกขุญาณชั้นสูงแล้วโลกกลับสู่สวรรค์

ขั้นตอนการเดินทาง

เสียงเรียกสู่การผจญภัย (The Call to Adventure)

ขั้นตอนนี้จะเป็นจุดเริ่มต้นที่วีรบุรุษจะประสบกับเหตุการณ์หรือบุคคลที่กระตุ้นให้วีรบุรุษออกผจญภัย โดยเขาจะต้องออกจากโลกเดิมที่คุ้นเคยสู่โลกแห่งการผจญภัยที่ไม่คุ้นเคย เหตุการณ์เสียงเรียกสู่การผจญภัยในตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์ที่พ่อกับแม่ของเด็กชายปู (นามเดิมของหลวงพ่อทวด) ตัดสินใจพาเด็กชายปูไปบรรพชาเป็นสามเณรกับสมภารจวงวัดดีหลวงเพื่อที่เด็กชายปูจะได้เรียนหนังสือ เนื่องจากสถานะทางบ้านค่อนข้างยากจน โดยมีอาชีพรับจ้างเกี่ยวข้าวและอาศัยอยู่ในที่ดินของเศรษฐีปาน

จะเห็นว่าจุดเริ่มต้นของการผจญภัยของหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดเริ่มด้วยความขาดอย่างใดอย่างหนึ่งในชีวิต ซึ่งความยากจนเป็นภาวะความขาดอย่างหนึ่งด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับที่แคมป์เบลล์กล่าวว่า การผจญภัยของวีรบุรุษโดยทั่วไปเริ่มจากการที่ใครบางคนถูกพรากบางสิ่งไป หรือรู้สึกว่ามีบางสิ่งขาดหายไปจากประสบการณ์ปกติที่มีอยู่ (Campbell & Moyers, 2008)

การปฏิเสธเสียงเรียก (Refusal of the Call)

ขั้นตอนการปฏิเสธเสียงเรียกเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษบางคนไม่เต็มใจที่จะออกผจญภัย แต่โดยปรกติมักจะมีสาเหตุให้วีรบุรุษต้องออกผจญภัยในที่สุด ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดวงเหี้ยบน้ำทะเลจืด อาจจะเป็นเพราะว่าขณะที่พ่อแม่ของหลวงพ่อดวงส่งให้ท่านไปบรรพชาเป็นสามเณร หลวงพ่อดวงยังเด็ก อีกทั้งมีใจใฝ่ธรรมะจึงไม่มีการปฏิเสธการออกผจญภัยนั้น สอดคล้องกับที่แคมป์เบลล์กล่าวว่า วีรบุรุษมีทั้งประเภทที่ไม่ได้เลือกในการออกผจญภัย และประเภทที่เลือกออกผจญภัยด้วยตนเอง ประเภทที่เลือกออกผจญภัยด้วยตนเอง แคมป์เบลล์กล่าวว่า วีรบุรุษจะออกเดินทางเพื่อประกอบภารกิจด้วยความตั้งใจมุ่งมั่นและรับผิดชอบ (Campbell & Moyers, 2008) ซึ่งหลวงพ่อดวงมีลักษณะเป็นวีรบุรุษที่เลือกออกผจญภัยเองจึงไม่ปรากฏขั้นตอนการปฏิเสธเสียงเรียก

ความช่วยเหลือจากอำนาจเหนือธรรมชาติ (Supernatural Aid)

ขั้นตอนการได้รับความช่วยเหลือจากอำนาจเหนือธรรมชาติเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษได้รับการปกป้องคุ้มครองและได้รับความช่วยเหลือจากอำนาจเหนือธรรมชาติ อาจเป็นทั้งคำชี้แนะ คำแนะนำ และของวิเศษ เหตุการณ์การได้รับความช่วยเหลือดังกล่าวในตำนานหลวงพ่อดวงเหี้ยบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์ที่เมื่อหลวงพ่อดวงอายุครบ 20 ปี พระครูกาเดิมได้ประกอบพิธีอุปสมบทให้ ผู้วิจัยมองว่าพระครูกาเดิมผู้เป็นพระอุปัชฌาย์มีเพศเป็นพระภิกษุจึงมีลักษณะเดียวกับอำนาจเหนือธรรมชาติ และของวิเศษที่หลวงพ่อดวงได้รับจากอำนาจเหนือธรรมชาติคือการอุปสมบทเป็นพระภิกษุ ซึ่งผู้วิจัยมองว่าการอุปสมบทเป็นของวิเศษเพราะสามารถเปลี่ยนสถานะให้กับหลวงพ่อดวงจากความเป็นสามเณรสู่ความเป็นพระภิกษุนั่นเอง

การข้ามธรณีประตูแรก (The Crossing of the First Threshold)

ขั้นตอนการข้ามธรณีประตูแรกเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษเดินทางมาถึงเขตแดนที่จะเข้าสู่โลกที่ไม่คุ้นเคย ปรกติวีรบุรุษจะต้องผ่านการทดสอบจากผู้พิทักษ์ธรณีประตูเสียก่อนจึงจะผ่านเข้าประตูไปได้ เหตุการณ์การข้ามธรณีประตูแรกในตำนานหลวงพ่อดวงเหี้ยบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์ที่หลวงพ่อดวงแสดงปาฏิหาริย์เหี้ยบน้ำทะเลจืดที่ปากอ่าวชุมพรให้เป็นที่ประจักษ์แก่นายอินทร์เจ้าของเรือสำเภาและลูกเรือ เหตุที่ตำนานเลือกให้หลวงพ่อดวงแสดงปาฏิหาริย์ที่ปากอ่าวชุมพร ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นเพราะเมืองชุมพรเป็นธรณีประตูที่แบ่งระหว่างภาคใต้กับกรุงศรีอยุธยา เนื่องจากหากพิจารณาตามภาษาที่ใช้ในปัจจุบันจะพบว่าชุมพรเป็นพื้นที่ชายขอบของการใช้ภาษาถิ่นใต้แล้ว และตั้งแต่ประจวบคีรีขันธ์ขึ้นไปจะใช้ภาษากลาง ดังนั้นการแสดงปาฏิหาริย์ของหลวงพ่อดวงที่ปากอ่าวชุมพรจึงเป็นบททดสอบเพื่อก้าวข้ามธรณีประตูแล้วเข้าสู่โลกที่ไม่คุ้นเคย (กรุงศรีอยุธยา) ของหลวงพ่อดวง

การติดอยู่ในท้องปลาวาฬ (The Belly of the Whale)

ขั้นตอนการติดอยู่ในท้องปลาวาฬเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษตกอยู่ในสถานการณ์อันมืดมิดเหมือนอยู่ในท้องปลาวาฬ แคมป์เบลล์กล่าวว่าปลาวาฬเป็นสัญลักษณ์ของพลัง (power) แห่ง

ชีวิตที่ถูกกักขังไว้ในจิตใจไร้สำนึก เมื่อวีรบุรุษเรียนรู้ถึงวิธีการประนีประนอมกับพลังด้านมืดนี้ได้ เขาจะกลับออกมาโดยกลายเป็นอีกคนหนึ่ง (Campbell & Moyers, 2008) ดังนั้นในทัศนะของแคมป์เบลล์เขามองว่าก่อนวีรบุรุษจะก้าวไปสู่ขั้นตอนการครอบครุและกลายเป็นวีรบุรุษในที่สุดต้องผ่านขั้นตอนที่ยากลำบากที่สุดก่อนเสมอ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืด อาจเป็นเพราะตามความเชื่อของพุทธศาสนา พระธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นความจริงสูงสุด ดังนั้นหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดผู้เป็นสาวกของพระพุทธเจ้า และเป็นผู้ที่ปฏิบัติตามความจริงสูงสุด (พระธรรม) นี้ จึงเป็นผู้ที่มีแสงนำทางในการดำเนินชีวิต ดังนั้นหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดจะไม่ตอกอยู่ในสถานการณ์ที่มีมิติเหมือนอยู่ในห้องปลาหว

ขั้นตอนการครอบครุ

ถนนแห่งการทดสอบ (The Road of Trials)

ขั้นตอนถนนแห่งการทดสอบเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษจะถูกทดสอบ แต่การทดสอบเหล่านี้ยังเป็นการทดสอบย่อยไม่ก่อให้เกิดความเปลี่ยนแปลงที่ยิ่งใหญ่ เหตุการณ์การทดสอบทดลองในตำนานหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์ที่ทหารของพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาไปนิมนต์หลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดมาแก้ปริศนาธรรมในพระบรมมหาราชวัง เมื่อหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดมาได้ถึงแสดงปาฏิหาริย์เหยียบศิลาที่ประตูแตก จากนั้นคณะพราหมณ์ราชทูตที่เจ้าเมืองลังกาส่งมาทั้ง 7 คน ถูกดูแลคนหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดในขณะที่ท่านแสดงปริศนาธรรมเกี่ยวกับชีวิต ได้แก่ การคลาน 4 เท้า การเดิน 2 ขา และเดิน 3 เท้า ก่อนการแก้ปริศนาธรรมจากเจ้าเมืองลังกา อีกทั้งยังได้รับการทดสอบจากคณะพราหมณ์อีกครั้งหนึ่ง ในเหตุการณ์ที่คณะพราหมณ์ซ่อนอักษรธรรมทั้ง 7 ตัวไว้ในมวยผม

การพบกับองค์เทวี (The Meeting with the Goddess)

ขั้นตอนการพบกับองค์เทวีเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษพบกับผู้หญิง ในทัศนะของแคมป์เบลล์มองว่าผู้หญิงคือผู้ให้บทเรียนที่ยิ่งใหญ่แก่วีรบุรุษ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืด อาจเป็นเพราะหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดเป็นสมณเพศจึงมิได้มีขั้นตอนเกี่ยวข้องกับผู้หญิง อีกประการหนึ่งสืบเนื่องกับความเชื่อที่ว่า พระธรรมเป็นความจริงสูงสุด ดังนั้นหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดเข้าถึงบทเรียนที่ยิ่งใหญ่ของชีวิตผ่านการเรียนรู้พระธรรมโดยมิต้องเรียนรู้บทเรียนที่ยิ่งใหญ่จากผู้หญิง

ผู้หญิงในฐานะผู้ยั่ววน (Woman as Temptress)

ขั้นตอนผู้หญิงในฐานะผู้ยั่ววนเป็นขั้นตอนที่เป็นบททดสอบอย่างหนึ่งที่จะพิสูจน์ว่าวีรบุรุษสามารถก้าวผ่านความลุ่มหลงทางกายไปสู่ภาวะความบริสุทธิ์ทางจิตใจได้หรือไม่ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืด อาจเป็นเพราะหลวงพ่อดทเวียบน้ำทะเลจืดเป็นสมณเพศผู้ซึ่งละเว้นจากการครองเรือน ดังนั้นจึงมิต้องผ่านการทดสอบการก้าวผ่านความลุ่มหลงทางกาย

การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดา (Atonement with the Father)

ขั้นตอนการเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดาเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษต้องเผชิญบททดสอบที่แสนสาหัสจากพลังหรืออุปสรรคที่ยิ่งใหญ่ที่สุด ในทัศนะของแคมป์เบลล์พระบิดาคือสัญลักษณ์ของพลังและอำนาจสูงสุดที่สามารถบังคับควบคุมสรรพสิ่งทั้งหลายได้ เหตุการณ์การเป็นหนึ่งเดียวกับพระบิดาในตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์ที่หลวงพ่อทวดต้องแก้ปริศนาธรรม (พระอภิธรรม 7 คัมภีร์) ที่พระเจ้ากรุงลังกาทำชิงเมือง เมื่อหลวงพ่อทวดสามารถเอาชนะพระเจ้ากรุงลังกาได้ หลวงพ่อทวดจึงเป็นหนึ่งเดียวกับพระพุทธรูปที่รู้พระธรรมอย่างถ่องแท้ แจ่มแจ้ง และลึกซึ้ง ขณะเดียวกันหลวงพ่อทวดก็กลายเป็นหนึ่งเดียวกับพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาด้วยที่สามารถกอบกู้บ้านเมือง และครองกรุงศรีอยุธยาทั้งหนึ่งได้ ดังนั้นหลังจากหลวงพ่อทวดแก้ปริศนาธรรมได้จึงมีอำนาจทั้งทางโลกและทางศาสนาเสมือนพระบิดา

การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้า (Apotheosis)

ขั้นตอนการเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้าเป็นขั้นตอนหลังจากที่วีรบุรุษผ่านการทดสอบมาอย่างสาหัส ทำให้วีรบุรุษเปลี่ยนไปเป็นคนละคนราวกับกลายเป็นเทพเจ้า โดยอุทิศตนเพื่อส่วนรวมมากกว่าเพื่อตนเอง เหตุการณ์การเปลี่ยนสถานะเป็นเทพเจ้าในตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์หลังจากหลวงพ่อทวดแก้ปริศนาธรรมจากพระเจ้ากรุงลังกาและสามารถกอบกู้กรุงศรีอยุธยาได้ พระมหากษัตริย์ของกรุงศรีอยุธยาตีพระทัยเป็นอย่างยิ่งและได้พระราชทานสมณศักดิ์ให้แก่หลวงพ่อทวดเป็นพระราชาคณะออกพระนามว่า สมเด็จพระปฐมบรมมหาชนก รวมทั้งในคราวที่กรุงศรีอยุธยาเกิดโรคระบาด หลวงพ่อทวดได้แสดงปาฏิหาริย์รักษาชาวเมืองและไล่โรคระบาดไปได้ หลวงพ่อทวดจึงได้รับการเคารพบูชาอย่างยิ่งทั้งจากราชสำนัก และชาวเมืองกรุงศรีอยุธยา

ความดีงามสูงสุด (The Ultimate Boon)

ขั้นตอนความดีงามสูงสุดเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษจะได้ครอบครองสิ่งล้ำค่าสูงสุดอันเป็นที่เขาออกผจญภัยเพื่อตามหา เหตุการณ์การได้ครอบครองความดีงามสูงสุดในตำนานหลวงพ่อทวดเหยียบน้ำทะเลจืดคือ เหตุการณ์ที่หลวงพ่อทวดได้รับพระราชทานสมณศักดิ์อันเป็นเครื่องยืนยันถึงความกระฉ่างชัดแจ้งและถ่องแท้ในพระธรรม 84,000 พระธรรมชั้นของหลวงพ่อทวด ความคิดเหล่านี้สืบเนื่องมาจากความเชื่อเกี่ยวกับพระธรรมเป็นความจริงสูงสุดนั่นเอง นั่นหมายถึงว่าการที่หลวงพ่อทวดเป็นผู้กระฉ่างชัดแจ้งและถ่องแท้ในพระธรรมเท่ากับว่าหลวงพ่อทวดได้ครอบครองความจริงสูงสุดด้วยเช่นกัน สอดคล้องกับสาเหตุที่หลวงพ่อทวดตัดสินใจออกผจญภัยคือเพื่อศึกษาพระธรรม

ขั้นตอนการเดินทางกลับ

การปฏิเสธที่จะเดินทางกลับ (Refusal of the Return)

ขั้นตอนการปฏิเสธที่จะเดินทางกลับเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษบางคนจะปฏิเสธที่จะเดินทางกลับสู่โลกเดิมเนื่องจากวีรบุรุษได้พบสิ่งที่ต้องการและมีความสุขกับสถานะในตอนนั้นแล้ว ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดุสิตหรือน้ำทะเลเจ็ด อาจเป็นเพราะหลวงพ่อดุสิตอันเป็นผู้กระจ่างแจ้งในธรรมะจึงเข้าใจถึงความเป็นไปของโลก นั่นคือการเข้าใจถึงความไม่เที่ยง แม้หากหลวงพ่อดุสิตเลือกปฏิเสธที่จะเดินทางกลับแล้วใช้ชีวิตเป็นพระเถระชั้นผู้ใหญ่ในกรุงศรีอยุธยา ก็คงได้รับความสุขสบาย แต่หลวงพ่อดุสิตเลือกที่จะกลับไปใช้ชีวิตในบั้นปลายที่จังหวัดสงขลา เพื่อจะได้นำธรรมะที่ได้ศึกษาจากกรุงศรีอยุธยามาสั่งสอนชาวบ้านที่อยู่ห่างไกลจากกรุงศรีอยุธยาให้พ้นทุกข์

การหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์ (The Magic Flight)

ขั้นตอนการหลบหนีโดยใช้เวทมนตร์เป็นขั้นตอนหากวีรบุรุษนำความดีงามสูงสุดกลับมาโดยไม่ได้รับความยินยอม วีรบุรุษจะถูกไล่ล่า การหลบหนีมักได้รับความช่วยเหลือจากเวทมนตร์หรือสิ่งวิเศษ ขั้นตอนดังกล่าวนี้ไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดุสิตหรือน้ำทะเลเจ็ด อาจเป็นเพราะหลวงพ่อดุสิตได้ขอพระบรมราชานุญาตต่อพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาเพื่อเดินทางกลับเมืองสงขลาแล้ว อีกทั้งหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าสิ่งดีงามสูงสุดที่หลวงพ่อนำกลับมาเมืองสงขลาคือ ธรรมะอันเป็นความจริงของโลก จึงไม่มีผู้ใดเป็นเจ้าของ ดังนั้นขั้นตอนการนำความดีงามสูงสุดกลับมาในโลกเดิมนั้นการผจญภัยของหลวงพ่อดุสิตจึงไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากเจ้าของสิ่งดีงามสูงสุดนั้น

การช่วยเหลือจากด้านนอก (Rescue from Without)

ขั้นตอนการช่วยเหลือจากด้านนอกเป็นขั้นตอนที่หากวีรบุรุษปฏิเสธการเดินทางกลับ จำเป็นต้องมีการช่วยเหลือจากด้านนอก กล่าวคือต้องมีเหตุปัจจัยที่กระตุ้นให้วีรบุรุษเดินทางกลับสู่โลกเดิม ในทัศนะของแคมป์เบลล์ผู้ที่จะเป็นวีรบุรุษจำเป็นต้องนำความดีงามสูงสุดกลับมามอบให้กับโลกเดิม เนื่องจากหลวงพ่อดุสิตหรือน้ำทะเลเจ็ดมิได้ปฏิเสธที่จะเดินทางกลับสู่โลกเดิม ยิ่งไปกว่านั้นหลวงพ่อดุสิตกลับมามีจิตที่มุ่งจะนำความดีงามสูงสุด (ธรรมะ) กลับมามอบให้แก่โลกเดิม (สงขลา) อยู่แล้ว ดังนั้นในขั้นตอนการช่วยเหลือจากด้านนอกจึงไม่ปรากฏในตำนานหลวงพ่อดุสิตหรือน้ำทะเลเจ็ด

การข้ามธรณีประตูของการเดินทางกลับคืน (The Crossing of the Return Threshold)

ขั้นตอนการข้ามธรณีประตูของการเดินทางกลับคืนเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษจะต้องสร้างความสมดุลระหว่างโลกแห่งการผจญภัยกับกับโลกเดิมนอกการผจญภัย และต้องมีการปรับตัวเตรียมจิตใจให้พร้อมก่อนกลับสู่โลกเดิมเพื่อที่จะดำรงชีวิตในโลกเดิมได้อย่างปรกติสุข เหตุการณ์การข้ามธรณีประตูของการเดินทางกลับคืนในตำนานหลวงพ่อดุสิตหรือน้ำทะเลเจ็ดคือ

เหตุการณ์ที่หลวงพ่อดำขอพระบรมราชานุญาตต่อพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาเพื่อเดินทางกลับเมืองสงขลา โดยหลวงพ่อดำเลือกเดินทางกลับด้วยการจุดศรัทธาที่จะขอพระราชทานรับขบวนหลวงกลับมายังเมืองสงขลา การเดินทางของหลวงพ่อดำในครั้งนี้ นอกจากจะเป็นความประสงค์ที่จะได้เผยแผ่ธรรมะระหว่างทางที่เดินทางผ่านจนกระทั่งไปถึงเมืองสงขลาแล้ว ยังอาจเป็นการเตรียมตัวเพื่อจะกลับมาดำรงชีวิตตามเดิมก่อนออกผจญภัยด้วย

เจ้าแห่งสองโลก (Master of the Two Worlds)

ขั้นตอนการเป็นเจ้าแห่งสองโลกเป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษสามารถสร้างความสมดุลระหว่างโลกแห่งการผจญภัยกับโลกก่อนผจญภัยได้ โดยการนำบทเรียนจากโลกแห่งการผจญภัยมาปรับใช้กับโลกก่อนการผจญภัย เหตุการณ์การเป็นเจ้าแห่งสองโลกในตำนานหลวงพ่อดำเหยียบน้ำทะเลเจ็ดคือ เหตุการณ์หลังจากหลวงพ่อดำกลับมาเมืองสงขลา และมีความประสงค์จะบูรณะวัดพะโคะที่เสียหายจากการถูกโจรสลัดเข้าตีเมืองสทิงพระ ท่านได้เดินทางกลับไปขอพระราชทานข้าวของเครื่องใช้ในการบูรณะวัดจากพระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยา พระมหากษัตริย์กรุงศรีอยุธยาได้พระราชทานยอดเจดีย์ ข้าวของเครื่องใช้ในการบูรณะ และโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานที่ภูมิตานและข้าพระโยมสงฆ์คอยรับใช้พระพุทธรูป บำรุงวัดพะโคะ หากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าสิ่งที่หลวงพ่อดำกลับไปขอพระราชทานข้าวของเครื่องใช้เพื่อนำมาบูรณะวัด น่าจะเกิดจากการที่หลวงพ่อดำได้เห็นวิทยาการก่อสร้างและบูรณะวัดอารามโดยช่างหลวงของกรุงศรีอยุธยา แล้วต้องการจะนำวิทยาการเหล่านั้นมาเผยแพร่ให้แก่ชาวบ้านอำเภอสทิงพระ อีกทั้งการได้รับพระราชทานกัลปนาที่ดินและข้าพระโยมสงฆ์ก็น่าจะเป็นวิธีการแก้ไขปัญหาเรื่องโจรสลัดด้วย เหล่านี้ล้วนเป็นบทเรียนที่หลวงพ่อดำได้เรียนรู้มาจากการผจญภัยทั้งสิ้น

อิสระแห่งการดำรงอยู่ (Freedom to Live)

ขั้นตอนความอิสระแห่งการดำรงอยู่เป็นขั้นตอนที่วีรบุรุษมีความอิสระในการดำรงชีวิตอย่างเต็มที่ เหตุการณ์ความเป็นอิสระแห่งการดำรงอยู่ในตำนานหลวงพ่อดำเหยียบน้ำทะเลเจ็ดคือ เหตุการณ์หลังจากหลวงพ่อดำได้บูรณะวัดพะโคะเสร็จ ท่านได้ใช้ชีวิตอยู่ในวัดพะโคะอย่างสงบ ต่อมาสามเณรผู้หนึ่งต้องการจะสักการบูชาพระศรีอริยเมตไตรย พระอินทร์จึงมอบดอกมณฑาทิพย์ให้กับสามเณร อย่างไรก็ตามไม่มีพระสงฆ์หรือผู้ใดรู้จักดอกมณฑาทิพย์ดอกนั้น จนกระทั่งสามเณรรูปนั้นได้เข้ากราบนมัสการหลวงพ่อดำ และทราบบว่าหลวงพ่อดำรู้จักดอกมณฑาทิพย์ดอกนั้น สามเณรจึงรู้ว่าหลวงพ่อดำคือพระโพธิสัตว์ที่ลงมาจุติยังโลกมนุษย์ ต่อมาหลวงพ่อดำและสามเณรได้หายเข้าไปในกุฏิของหลวงพ่อดำแล้วไม่กลับออกมาอีก จนใกล้รุ่งชาวบ้านเห็นดวงไฟ 2 ดวงพุ่งขึ้นฟ้า ซึ่งชาวบ้านเชื่อว่าทั้งหลวงพ่อดำและสามเณรได้สำเร็จอภิญญาขั้นสูงและกลับสู่สรวงสวรรค์ หากพิจารณาการกลับสวรรค์ของหลวงพ่อดำเป็นการเข้าสู่นิพพานตามความเชื่อของพระพุทธศาสนา หลวงพ่อดำก็อาจจะได้รับความอิสระอย่างแท้จริงที่พ้นจากสังสารวัฏอันหมายถึงการเวียนว่ายตายเกิด

จากผลการศึกษาในข้างต้นจะเห็นว่าประวัติหลวงพ่ทวดที่ปรากฏในตำนานหลวงพ่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดมีวงจรชีวิตสอดคล้องกับวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษตามที่แคมป์เบลล์เสนอไว้ทุกประการ อนึ่ง จากผลการศึกษาในข้างต้นนี้ ผู้วิจัยพบว่ามีข้อสังเกตที่น่าสนใจในทางคติชนวิทยาอยู่ 2 ประการ ได้แก่

ประการแรก วงจรการผจญภัยของหลวงพ่ทวดมีลักษณะเป็นพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน (the rites of passage) ในชีวิต กล่าวคือหากพิจารณาอย่างถี่ถ้วนจะพบว่าในแต่ละขั้นตอนใหญ่ในวงจรชีวิตของหลวงพ่ทวดเกิดการเปลี่ยนผ่านจากสถานะหนึ่งสู่สถานะหนึ่งเสมอ ได้แก่ ในขั้นตอนของการออกเดินทาง ชีวิตของหลวงพ่ทวดได้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากฆราวาส (เด็กชายปู) สู่เพศบรรพชิต (สามเณรปู และพระภิกษุสามเณรปู) ในขั้นตอนของการครอบครุ ชีวิตของหลวงพ่ทวดได้เกิดการเปลี่ยนผ่านจากพระภิกษุทั่วไป (พระภิกษุสามเณรปู) สู่พระราชาคณะ (สมเด็จพระราชมนูสีสามเณรปูมาจารย์) และในขั้นตอนการเดินทางกลับ ชีวิตของหลวงพ่ทวดได้เกิดการเปลี่ยนผ่านจาก พระภิกษุผู้เป็นมนุษย์สู่พระโพธิสัตว์ ลักษณะดังกล่าวนี้สอดคล้องกับที่กฤตยา ณ หนองคาย (2556) กล่าวว่า แนวคิดเรื่องพิธีกรรมเปลี่ยนผ่าน และทฤษฎีจิตวิเคราะห์ส่งอิทธิพลให้การได้มาของข้อสรุปเกี่ยวกับลำดับการเดินทางของวีรบุรุษในเทพปกรณัมของแคมป์เบลล์

ประการที่สอง วงจรชีวิตของหลวงพ่ทวดมีลักษณะสอดคล้องกับโครงสร้างนิทานกำพ้อ กล่าวคือประวัติหลวงพ่ทวดในตำนานหลวงพ่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดมีโครงสร้างตำนานเริ่มด้วยความขาดแคลน (ยากจน) และได้รับการทดแทนในตอนจบของเรื่อง พิสิทธิ์ กอบบุญ (2557) กล่าวว่า กลุ่มนิทานกำพ้อมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นทางออกหนึ่งของความกดดันในสังคมที่ให้ผู้ด้อยโอกาสได้แสดงออก ดังนั้นเมื่อดำเนินหลวงพ่ทวดมีโครงสร้างสอดคล้องกับนิทานกำพ้อจึงเป็นไปได้ว่า ตำนานหลวงพ่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดก็อาจมีบทบาทหน้าที่ในการเป็นทางออกหนึ่งของความกดดันในสังคมที่ให้ผู้ด้อยโอกาสได้แสดงออก อีกทั้งยังอาจมีบทบาทหน้าที่ในการให้กำลังใจแก่ผู้ด้อยโอกาสในสังคม ว่าวันหนึ่งอาจจะโชคดีย่างหลวงพ่ทวดหากบุคคลเหล่านั้นกล้าที่จะออกผจญภัย

สรุป

จากการนำวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษของโจเซฟ แคมป์เบลล์มาประยุกต์ศึกษากับตำนานหลวงพ่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดพบว่า ประวัติชีวิตของหลวงพ่ทวดสอดคล้องกับวงจรการผจญภัยของวีรบุรุษครบทุกขั้นตอน ได้แก่ ขั้นตอนการออกเดินทาง ขั้นตอนการครอบครุ และขั้นตอนการเดินทางกลับ และดำเนินตามขั้นตอนย่อยถึง 10 ขั้นตอนจาก 17 ขั้นตอนที่แคมป์เบลล์เสนอไว้ เหล่านี้อาจสรุปในเบื้องต้นได้ว่า หลวงพ่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดมีลักษณะเป็นวีรบุรุษแบบสากลที่พบได้ในเทพปกรณัมทั่วทุกมุมโลก แต่ในขณะเดียวกันหลวงพ่ทวดเหยียบน้ำทะเลจืดก็มีลักษณะเป็นวีรบุรุษที่แตกต่างจากเทพปกรณัมทั่วไป เนื่องจากหลวงพ่

ทวดเป็นวีรบุรุษที่เป็นพระภิกษุตั้งนั้นจึงจะมีลักษณะเฉพาะที่สอดคล้องกับความเชื่อและค่านิยมแบบพุทธชาวบ้านแบบไทย

เอกสารอ้างอิง

- กฤตยา ณ หนองคาย. (2556). *พระเอกและผู้ร้ายในภาพยนตร์แนวต่อสู้ผจญภัยของไทย: การวิเคราะห์ลักษณะการผสมผสานทางวัฒนธรรม* (ดุष्ฎินิพนธ์อักษรศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาภาษาไทย). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ขวัญเรือน บุญออบแก้ว และคณะ. (2558). *ตำนานหลวงพ่อทวดในภาคใต้ของประเทศไทย* (รายงานการวิจัย). สงขลา: สถาบันทักษิณคดีศึกษา.
- ธรรมะไทย. (2565). *หลวงปู่ทวด วัดช้างให้* (2125 - 2225). สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://shorturl.asia/NKuW4>
- ปัทมรัตน์ ธรรมกวินทิพย์. (2556). *การศึกษาเปรียบเทียบบารมีเทพในวรรณคดี : กรณีศึกษาจากนิทานพระอภัยมณีคำกลอนและโอดิสซีย์* (ดุष्ฎินิพนธ์ศิลปศาสตร์ดุष्ฎินิพนธ์ิต สาขาคติชนวิทยา). พิษณุโลก: มหาวิทยาลัยนเรศวร.
- พิสิทธิ์ กอบบุญ. (2557). *โครงสร้างนิทานกำพร้าวของไทย-ลาว. ใน ศิราพร ณ ถลาง* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำนักนายกรัฐมนตรี. (2510). *ประชุมพระตำราบรมราชูทิศเพื่อกัลปนา สมัยอยุธยา ภาค 1*. กรุงเทพฯ: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- สุประวีณ์ แสงอรุณเฉลิมสุข. (2561). พระสังข์ : การผจญภัยของวีรบุรุษ. *วารสารมนุษยศาสตร์ และสังคมศาสตร์*, 10(2), 185-206.
- Aurora Thailand. (2565). *หลวงปู่ทวด ความเชื่อและความศรัทธา ที่อยู่คู่คนไทยมายาวนาน*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2565, จาก <https://shorturl.asia/h7N98>
- Campbell, J. (1973). *The Hero with a Thousand Faces* (3rd ed). New Jersey: Princeton University Press.
- Campbell, J., & Moyers, B. (2008). *The power of myth* (4rd ed). Bangkok: Amarin Printing & Publishing.

ประโยชน์ของปัญญาประดิษฐ์ในการจัดการกิจการสาธารณะของประเทศไทย*
BENEFITS OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN PUBLIC AFFAIRS
MANAGEMENT OF THAILAND

บุญตัน ดอกไธสง, ประเวศน์ มหารัตน์สกุล

Boonton Dockthaisong, Pravej Maharutsakul

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: boonton.1939@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทต่อการจัดการกิจการสาธารณะของประเทศไทย การศึกษาพบว่าประเทศไทยได้นำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในหน่วยงานราชการอยู่บ้าง แต่ยังเป็นเพียงระยะเริ่มต้น หลายประเทศนำปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่แทนมนุษย์ในกิจการงานต่าง ๆ ได้เสมือนมนุษย์จริง ซึ่งจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานของกิจการบริหารประเทศทั้งแง่ของความเร็ว ความเป็นอัตโนมัติ ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ความถูกต้องแม่นยำของสารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารประเทศ ไม่ว่าจะ เป็นกิจการทางธุรกิจ อุตสาหกรรม การจัดการ การผลิต การทหาร ฯลฯ รวมทั้งนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการปรับปรุงกิจการสาธารณะให้ทันสมัย สร้างความสะดวกรวดเร็ว แก้ไขปัญหาสาธารณะที่ข้อมูลซับซ้อนขนาดใหญ่ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้มากขึ้น หน่วยงานรัฐสามารถให้บริการได้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ ในขณะที่เดียวกันยังรับประกันความโปร่งใส ลดการทุจริต สร้างความถูกต้องและความปลอดภัยของข้อมูลที่ประมวลผล และยังเป็นการสร้างโอกาสเพิ่มพื้นที่การเติบโตใหม่ทางเศรษฐกิจโดยเฉพาะภาคเศรษฐกิจดิจิทัล ดังนั้นรัฐบาลไทยควรมีหน่วยงานที่ความคล่องตัวในการจัดการเพื่อสร้างพัฒนาและพัฒนาปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมสาธารณะที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มผลิตภาพของประเทศ และประสิทธิภาพในกระบวนการบริหารกิจการสาธารณะ อันจะส่งผลสร้างความมั่งคั่งให้มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างมีเสถียรภาพ

คำสำคัญ: ปัญญาประดิษฐ์; การจัดการกิจการสาธารณะ; ประเทศไทย

Abstract

This academic article aims to examine the role artificial intelligence plays in managing public affairs in Thailand. The study found that Thailand has used some artificial intelligence in government agencies. But it's still just the beginning. Many countries use artificial intelligence to replace humans in various tasks like a real human which will benefit the operation of the country's administrative affairs in terms of speed automation ease of access to information Accuracy of information for decision-making of national executives whether it is business, industry, management, production, military, etc., as well as using artificial intelligence to modernize public affairs, quickly create convenience and solve large complex data public problems. People can have more access to government information. Government agencies can provide services regardless of time and place. At the same time, it guarantees transparency, reduces corruption, ensures the accuracy and security of the data processed. It also creates opportunities to increase new economic growth areas, especially in the digital economy. Therefore, Thai government should have an agency that is agile in management to create, and develop artificial intelligence to be used in various public activities. In order to increase the productivity of the country and efficiency in public affairs management processes. This will result in creating wealth for the country's gross national product to increase continuously and stably.

Keywords: Artificial Intelligence; Public Affairs Management; Thailand

บทนำ

มนุษย์สร้างและพัฒนาเทคโนโลยีนอกจากเพื่อช่วยผ่อนแรงและสร้างความสะดวกสบายแล้ว มาเป็นการสร้างเครื่องจักรสมองกลที่ขับเคลื่อนด้วยพลังของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence; AI) ให้มีความสามารถทำงานแทนมนุษย์เสมือนจริงมากขึ้น และเราพบว่าเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์มีอิทธิพลอย่างมากต่อโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลกระทบต่อทุกวงการ ทั้งทางธุรกิจ อุตสาหกรรมการผลิต การจัดการ การทหาร ฯลฯ ปรากฏการณ์ดังกล่าวจึงเป็นที่สนใจในวงวิชาการและนักวิชาการอย่างมากในช่วงหลายปีที่ผ่านมา แต่ได้มีการคาดเดากันมากมาย และเกิดความสงสัยเกี่ยวกับผลกระทบของเทคโนโลยีขั้นสูงที่จะมีต่อการบริหารงานราชการแผ่นดินมากน้อยเพียงใด เนื่องจากกิจการของรัฐมีขนาดใหญ่และหลากหลายหน้าที่ การประยุกต์ใช้เทคโนโลยี AI จะมีบทบาทสำคัญในการเพิ่มประสิทธิภาพให้กับกิจการของรัฐจะเป็นจริงได้เพียงใด ความสงสัยเหล่านั้นได้คลายลงไปมาก เพราะเห็นหลายประเทศแม้แต่ประเทศ

ไทยได้มีการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกระบวนการกิจการของรัฐ เช่นการยื่นชำระภาษีเงินได้แบบออนไลน์ การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ (Social Media) หุ่นยนต์ผ่าตัดรถยนต์ไร้คนขับ โดรน เป็นต้น ปัจจุบันบริษัทข้ามชาติที่ให้บริการลูกค้าทั่วโลก สามารถใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการติดต่อสื่อสารกับลูกค้าและจัดการธุรกรรม (Transactions) ได้ทั่วโลก ปีหนึ่งๆ สามารถสร้างรายได้ มากกว่างบประมาณแผ่นดินไทยเสียอีก เช่น บริษัท Google มีรายได้ปี พ.ศ. 2562 เท่ากับ 5 ล้านล้านบาท (พลชัย อารีเพิ่มพร, 2020) บริษัทไมโครซอฟท์ ในปี พ.ศ. 2565 มีรายได้ 6.93 ล้านล้านบาท (ลุงแมน, 2022) ในขณะที่ประเทศไทยมีกำลังจัดสรรงบประมาณประจำปีได้เพียง 3.2 ล้านล้านบาท และเก็บภาษีเพื่อมาใช้จ่ายในรูปของงบประมาณแผ่นดินได้ราว 2.4 - 2.7 ล้านล้านบาท เท่านั้น ส่วนที่ขาดดุลงบประมาณจึงต้องก่อหนี้สาธารณะต่อเนื่องมาหลายปี

ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทสำคัญในการปรับปรุงกิจการสาธารณะให้ทันสมัยที่สร้างความสะดวกรวดเร็วในการดำเนินงาน ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้มากขึ้น สามารถให้บริการได้โดยไม่จำเป็นต้องเลือกเวลาหรือสถานที่ (Any Time any Place) ในขณะเดียวกันยังรับประกันความโปร่งใส ความเป็นอัตโนมัติในการจัดการข้อมูลสารสนเทศ ความถูกต้อง และความปลอดภัยของข้อมูลเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหาร ดังนั้นความเป็นไปได้ในการนำปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ในการบริหารงานราชการแผ่นดินจึงมีความจำเป็นในปัจจุบันเนื่องจากปัญญาประดิษฐ์สามารถทำซ้ำและไม่มีข้อบกพร่องเหมือนมนุษย์ชีวะ ไม่มีความเหนื่อยล้า เจ็บป่วย อารมณ์ฉุนเฉียวและจำกัดด้วยเวลา เดิมที่กระบวนการให้บริการสาธารณะมีลักษณะการทำซ้ำหรือมีหลายขั้นตอนที่ต้องอาศัยพนักงานรัฐหลายคนจึงเพิ่มโอกาสเกิดความล่าช้า เหน็ดเหนื่อย บกพร่อง ความไม่มีประสิทธิภาพยิ่งเพิ่มมากขึ้นกว่าการใช้ปัญญาประดิษฐ์หลายเครื่อง

โครงสร้างและกระบวนการบริหารราชการแผ่นดินไทยยังเป็นโครงสร้างที่มีสายการบังคับบัญชายาวที่ลัดหลั่นเป็นขั้นตอน มีหัวหน้างานคอยตัดสินใจและกำกับให้งานดำเนินไปได้นั้นว่าจะไม่ให้ผิดกฎหมายตามแนวคิดการบริหารราชการแผ่นดินแบบคลาสสิกที่มองว่าพนักงานมีความรู้ความสามารถจำกัด ผลกระทบอีกด้านหนึ่งคือความไม่มีประสิทธิภาพในการสนองตอบความต้องการของประชาชน มองภาพผลกระทบที่กว้างขึ้นจึงไม่อาจตอบสนองต่อความสามารถในการแข่งขันของประเทศในด้านการค้าการลงทุนและอุตสาหกรรม การที่ไม่ให้ความสำคัญกับเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์เท่าที่ควรจะเป็น ย่อมกระทบต่อการพัฒนาด้านอื่น ๆ ของประเทศเพื่อทะลวงข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้นรัฐบาลจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องทำให้แน่ใจว่าบริการสาธารณะที่จะมีประสิทธิภาพ ประหยัด ก้าวล้ำยุคและทันสมัยพร้อมให้บริการแก่บุคคลทั่วไปและภาคธุรกิจอุตสาหกรรม ไม่ควรมองข้ามปัญญาประดิษฐ์ที่มีความสามารถในการสร้างสายสัมพันธ์ที่มีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากขึ้นระหว่างเจ้าหน้าที่ ประชาชน ธุรกิจและภาคส่วนต่าง ๆ ที่รับรู้กันโดยทั่วไปปัญญาประดิษฐ์มีความสำคัญต่อการดำเนินชีวิตและหน้าที่

การงานต่าง ๆ ดังเห็นได้จากช่วงที่มีสถานการณ์แพร่ระบาดของโควิด-19 ได้มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการติดต่อสื่อสารกับประชาชน ทำให้ทุกคนเห็นความสำคัญของการเปลี่ยนผ่านสู่ดิจิทัลอย่างชัดเจน เท่ากับสถานการณ์บังคับให้เกิดการพัฒนาและเห็นความสำคัญของปัญญาประดิษฐ์

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อตรวจสอบปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทต่อการ จัดการกิจการสาธารณะของประเทศไทย ซึ่งมีความสำคัญหลักในการพัฒนาดิจิทัลของประเทศ โดยจะอธิบายความหมายและการเรียนรู้การใช้ปัญญาประดิษฐ์ การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์จัดการกิจการสาธารณะ และกล่าวถึงการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกิจการสาธารณะในประเทศไทยดังต่อไปนี้

ปัญญาประดิษฐ์และการเรียนรู้การใช้ปัญญาประดิษฐ์

ปัญญาประดิษฐ์ (AI) เป็นความสำเร็จในการสร้างและพัฒนาแบบก้าวกระโดดของวิทยาการคอมพิวเตอร์อย่างแท้จริง บางคนอาจมองว่าเป็นภัยคุกคามสังคมโดยเฉพาะสังคมที่มีพื้นฐานความรู้ทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีไม่แข็งแรง แต่อีกด้านหนึ่งถือเป็นโอกาสที่จะถูกนำไปใช้เพื่อเพิ่มปฏิบัติการทางไซเบอร์ (Cyber) ทั้งเชิงรับและเชิงรุก อันเป็นประโยชน์ต่อระบบการผลิตทางอุตสาหกรรม การบริการ และการบริหารราชการงานแผ่นดิน ความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดังกล่าวเราไม่อาจปฏิเสธหรือหลีกเลี่ยงได้ เราควรมองถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นไปพร้อมกับการปกป้องข้อมูลและสร้างธรรมาภิบาลในการใช้โดยคำนึงถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นว่าเทคโนโลยีนี้จะนำมาซึ่งความปลอดภัยและความเจริญรุ่งเรืองของประเทศ

วงวิชาการและการจัดการได้มีการให้ความหมายปัญญาประดิษฐ์หรือเรียกสั้น ๆ ว่า AI ในมุมมองต่าง ๆ ดังนี้ ปัญญาประดิษฐ์คือระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถแสดงพฤติกรรมเสมือนมนุษย์ที่มีความสามารถในการคิด และรับรู้เสมือนมนุษย์ผู้บุกเบิกปัญญาประดิษฐ์ ได้ให้ความหมายปัญญาประดิษฐ์หมายถึง ศาสตร์แห่งวิศวกรรมในการสร้างคอมพิวเตอร์อัจฉริยะ โดยเฉพาะการสร้างโปรแกรมคอมพิวเตอร์ที่สามารถวางแผน หาเหตุผล เรียนรู้ รู้ และสร้างมุมมองความรู้และสื่อสารได้อย่างเป็นธรรมชาติ (Britannica, 2023) สำนักงานพัฒนารัฐบาลดิจิทัล ได้ให้ความหมายของเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ว่า เทคโนโลยี AI หรือ Artificial Intelligence คือเทคโนโลยีการสร้างความสามารถให้แก่เครื่องจักรและคอมพิวเตอร์ ด้วยอัลกอริทึม (Algorithm) และกลุ่มเครื่องมือทางสถิติ เพื่อสร้างซอฟต์แวร์ทรงปัญญา ที่สามารถเลียนแบบความสามารถของมนุษย์ที่ซับซ้อนได้ เช่น จดจำ แยกแยะ ให้เหตุผล ตัดสินใจ คาดการณ์ สื่อสารกับมนุษย์ ในบางกรณีอาจไปถึงขั้นเรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Business & Technology, 2021) กล่าวโดยสรุปปัญญาประดิษฐ์คือการพัฒนากระบวนการคอมพิวเตอร์ให้สามารถทำงานได้เสมือนมนุษย์นั่นเอง เพียงแต่ไม่มีจิตวิญญาณเหมือนมนุษย์ ดังนั้นปัญญาประดิษฐ์จึงไม่สามารถคิดเองได้อย่างอิสระต้องอาศัยมนุษย์ป้อนข้อมูล หรือคำสั่งตามเงื่อนไขที่ได้ออกแบบไว้

การทำหน้าที่ของปัญญาประดิษฐ์

กระบวนการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ในการเลียนแบบพฤติกรรมของมนุษย์โดยการออกแบบโปรแกรมอัจฉริยะ และนำความสามารถนี้ไปใส่ไว้ในเครื่องจักรเพื่อให้มีความสามารถในการคิดและประมวลผลได้ โดยวิธีการทำงานของปัญญาประดิษฐ์ต้องมีชุดข้อมูลป้อนเข้า (Input) ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ เช่น คำพูด ข้อความ หรือการกระทำต่าง ๆ แล้วนำไปให้ระบบเครื่องปัญญาประดิษฐ์ที่มีโปรแกรมสำเร็จรูปประมวลผลแล้วตอบกลับ (Response) ให้ออกมาเป็นแบบใด เช่น ในรูปของคำพูด ข้อความหรือการกระทำต่าง ๆ แล้วเราเอาการตอบกลับนั้นไปใช้ประโยชน์ตามวัตถุประสงค์ ดังที่บริษัทและองค์กรต่าง ๆ นำเอาปัญญาประดิษฐ์ไปใช้เพื่อพัฒนาคุณภาพของระบบงาน การบริหารจัดการงาน การผ่อนแรงการทำงาน การทำนายผลลัพธ์ทางธุรกิจโดยอ้างอิงจากข้อมูล และใช้ข้อมูลมาช่วยตัดสินใจมากกว่าเดาหรือการคิดไปเอง ปัญญาประดิษฐ์จึงเป็นเครื่องมือช่วยให้มนุษย์สามารถที่จะตัดสินใจในสิ่งที่ซับซ้อนได้ง่ายขึ้น โดยที่ปัญญาประดิษฐ์ย่อยออกมาให้เข้าใจได้ง่าย ในมุมมองเชิงจิตวิทยา ปัญญาประดิษฐ์ได้เข้ามาช่วยให้มนุษย์ทำงานลดลงนั่นเอง ถ้ามองในแง่ของการจัดการความรู้ (Knowledge Management) ปัญญาประดิษฐ์จะจัดการความรู้ที่เป็นความรู้โดยนัย (Implicit Knowledge) ได้ดี (Schacter, 1987) ซึ่งเป็นความรู้ที่มนุษย์ถ่ายทอดออกมาและเขียนให้อยู่ในรูปของกระบวนการ (Procedures) เพื่อการจัดการในการปฏิบัติงาน (Know-How Knowledge) เช่น Work Flow หรือ Work instructions หรือขั้นตอนการทำงาน เป็นต้น ส่วนความรู้โดยชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ที่อยู่ในรูปของทฤษฎี แนวคิดที่ปรากฏเป็นข้อความ (Text) รูปภาพ สัญลักษณ์ หรือข้อมูลเชิงคุณภาพการใช้ปัญญาประดิษฐ์จัดการได้จำกัด ทำได้ได้เพียงเก็บบันทึกไว้ในรูปของข้อความ (Text File) ที่ช่วยให้มนุษย์เข้าถึงและสืบค้นได้สะดวกขึ้นเท่านั้น ส่วนความรู้ด้านลึกที่ฝังอยู่ในตัวมนุษย์ (Tacit Knowledge) ซึ่งเป็นอัจฉริยภาพความไหวพริบที่มนุษย์สามารถนำออกมาใช้เมื่อเผชิญสถานการณ์ที่ต่างกันไป หรือเป็นความคิดริเริ่ม การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ไม่อาจทำหน้าที่แทนมนุษย์ได้ เช่น นักกีฬาเทควันโดเอาชนะคู่ต่อสู้จนได้เหรียญทองโอลิมปิก นักมวยที่สามารถแก้ไขสถานการณ์บนเวทีจนสามารถเอาชนะน็อกคู่ต่อสู้ได้เป็นแชมป์โลก หรือกรณีที่อัลเบิร์ต ไอสไตน์ นักฟิสิกส์ทฤษฎีคิดพัฒนาสูตรระเบิดปรมาณู เป็นต้น

เพื่อความเข้าใจปัญญาประดิษฐ์ยิ่งขึ้น เราอาจต้องทำความเข้าใจการทำหน้าที่ของปัญญาประดิษฐ์ หลายคนอาจเข้าใจว่าปัญญาประดิษฐ์และการเรียนรู้ของเครื่องเป็นคำศัพท์สองคำที่มักใช้แทนกันได้ คำสองคำนี้ไม่ได้มีความหมายเหมือนกัน กล่าวคือปัญญาประดิษฐ์ สามารถนิยามได้ว่าเป็นระบบอัจฉริยะที่มีความสามารถในการคิดและเรียนรู้ด้วยตนเองได้ (Russell & Norvig, 1995) ทุกวันนี้ เทคนิคต่าง ๆ อยู่ภายใต้การดูแลของปัญญาประดิษฐ์ ตัวอย่าง เช่น โครงข่ายประสาทเทียมซึ่งเป็นกระบวนการที่เครื่องจักรเรียนรู้จากข้อมูลเชิงสังเกตและหาทางออกได้เอง มีการเรียนรู้เชิงลึกด้วยเทคนิคที่ช่วยให้แบบจำลองการคำนวณของแต่ละชั้นใน

การประมวลผลหลายชั้นสามารถเรียนรู้และแสดงข้อมูลด้วยนามธรรมหลายระดับ ซึ่งเลียนแบบวิธีที่สมองมนุษย์รับรู้และเข้าใจข้อมูลหลายรูปแบบ จากที่กล่าวมาข้างต้น การเรียนรู้ของเครื่องจักร (Machine Learning) เปรียบเสมือนสมองของเครื่องจักร ถือเป็นส่วนย่อยของปัญญาประดิษฐ์ ประกอบด้วยชุดคำสั่งที่เป็นเงื่อนไขที่ละขั้นตอน (Algorithm) ที่จะทำให้คอมพิวเตอร์ หุ่นยนต์ เครื่องจักร หรืออุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ต่าง ๆ ทำการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยการใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) ที่มีอยู่ประมวลผลออกมาเป็นชุดข้อมูลต่าง ๆ ในรูปแบบที่มนุษย์ได้ออกแบบให้ ซึ่งการเรียนรู้มีทั้งที่มีคนควบคุมและไม่มีคนควบคุม เนื่องจาก Machine Learning สามารถสร้างความรู้ ปรับอัลกอริทึมของตัวเองให้เข้ากับสถานการณ์และเรียนรู้ ดังนั้นระบบจึงรีโค้ด (Re- Code) ตัวเองอย่างแท้จริง (Bini, 2018) ปัญญาประดิษฐ์เกี่ยวข้องกับทฤษฎีและการพัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ที่สามารถทำงานตามปกติที่ต้องใช้สติปัญญาของมนุษย์การเรียนรู้ของปัญญาประดิษฐ์ที่มักใช้เทคนิคทางสถิติเพื่อให้คอมพิวเตอร์มีความสามารถในการเรียนรู้ข้อมูล แม้ว่าเทคโนโลยีดังกล่าวจะถูกใช้และพัฒนาในภูมิภาคที่ศรัทธาแต่เริ่มแรก แต่ได้มีการนำไปใช้กับการบริหารราชการอย่างกว้างขวางต่อไป และจะขยายผลไปในแวดวงการศึกษาของมนุษย์ที่มีการจำลองด้วยคอมพิวเตอร์ซึ่งเป็นเทคนิคการเรียนรู้เชิงรุกที่เข้ามาแทนอาจารย์ผู้สอนที่ใช้ความรู้ยุคคลาสสิกมาสอน และวิธีการสอนให้จำนั้นจะล้าสมัยไป เนื่องจากปัญญาประดิษฐ์สามารถจดจำได้มากกว่ามนุษย์หลายเท่า ผู้เรียนสามารถสืบค้นเข้าถึงข้อมูลความรู้ได้จากอินเทอร์เน็ตและแหล่งความรู้ที่เก็บไว้ในรูปอิเล็กทรอนิกส์ได้หลายช่องทางที่ใช้ปัญญาประดิษฐ์จัดการ ที่เป็นการทำหน้าที่อย่างสอดคล้องประสานกันของข้อมูลที่มหาศาล (Big Data) ระบบคอมพิวเตอร์ที่เรียนรู้ได้ด้วยตนเอง (Machine Learning) และชุดคำสั่ง (algorithm) เพื่อการเรียนรู้ของเครื่องคอมพิวเตอร์ (Deep Learning)

นับตั้งแต่การพัฒนาคอมพิวเตอร์ดิจิทัลในทศวรรษที่ 1940 เป็นต้นมา แสดงให้เห็นแล้วว่าคอมพิวเตอร์สามารถตั้งโปรแกรมให้ทำงานที่ซับซ้อนมากได้ เช่น การค้นหาข้อพิสูจน์เกี่ยวกับทฤษฎีบททางคณิตศาสตร์หรือการเล่นหมากรุก ซึ่งถูกมองว่ามีความสามารถอย่างมาก ถึงแม้ว่ามีความก้าวหน้าอย่างต่อเนื่องในด้านความเร็วในการประมวลผลของคอมพิวเตอร์และความจุของหน่วยความจำ (Chip) โดยการจับคู่ข้อมูลระหว่างฐานข้อมูลขนาดใหญ่ที่ได้จัดเก็บ (Big data) ซึ่งเป็นข้อมูลที่เพิ่มขึ้นและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง (Velocity) รวมถึงเป็นข้อมูลที่มีรูปแบบหลากหลายและซับซ้อน (Variety) กล่าวคืออาจเป็นข้อมูลที่มีโครงสร้าง ไม่มีโครงสร้าง หรือก็มีโครงสร้างเช่น ข้อความ ตัวเลข อีเมล และรูปภาพ เป็นต้น โดยจะมีข้อมูลที่ถูกป้อนเพื่อแสดงผล แพลตฟอร์มนั้นยังไม่มีโปรแกรมที่สามารถจัดการแทนมนุษย์ในขอบเขตที่กว้างขวางได้ทุกมิติ หรือทำหน้าที่แทนในงานที่ต้องใช้ความรู้ในชีวิตประจำวันได้ครบถ้วน เช่น หุ่นยนต์ปัญญาประดิษฐ์ไม่สามารถกินข้าวแทนมนุษย์ได้ ไม่สามารถเจ็บไข้ได้ป่วยแทนมนุษย์ได้ หรือมีความคิดริเริ่มสำนึกความรับผิดชอบชีวิต คือ ยังไม่สามารถทำงานแทนมนุษย์ได้ทุกอย่างจนไม่ต้องพึ่งพามนุษย์ แม้ว่าเราจะเห็นหุ่นยนต์ในรูปของโดรนไร้คนขับ แต่ต้องอาศัยคนคอย

กำกับบังคับหรือป้อนคำสั่งให้ทำหน้าที่ตามที่ได้มีการออกแบบไว้ในรูปของโปรแกรมสำเร็จรูป แม้มีบางโปรแกรมมนุษย์ได้สร้างและพัฒนาจนสามารถทำงานแทนผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติงาน เฉพาะบางอย่างบนแอปพลิเคชันต่าง ๆ เช่นการวินิจฉัยทางการแพทย์ เครื่องมือค้นหา คอมพิวเตอร์ และการเรียนรู้จำเสียงหรือลายมือ เป็นต้น แต่เป็นได้เพียงเครื่องมือ กล่าวโดยสรุป ปัญญาประดิษฐ์ทำหน้าที่เลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์เฉพาะส่วนที่มนุษย์ต้องการให้เลียนแบบได้ เหมือนมนุษย์เท่านั้น ปัญญาประดิษฐ์เป็นความสามารถของคอมพิวเตอร์ดิจิทัลหรือหุ่นยนต์ที่ควบคุมด้วยคอมพิวเตอร์เพื่อทำงานที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ คำนี้มักนำไปใช้กับโครงการพัฒนาระบบที่ก่อปรด้วยลักษณะกระบวนการทางความรู้ของมนุษย์ เช่น ความสามารถในการให้ผลการค้นพบความหมาย สรุป หรือเรียนรู้จากประสบการณ์ที่ผ่านมา กระนั้น ปัญญาประดิษฐ์มิได้หยุดการพัฒนาเพียงเท่านี้ หากมีการพัฒนาโครงข่ายประสาทเทียมได้ใกล้เคียงมนุษย์ หุ่นยนต์ปัญญาประดิษฐ์สามารถที่จะคิดเลียนแบบต่อยอดจากข้อมูลที่มีอยู่ได้เอง เช่นปัจจุบันเราเห็นหุ่นยนต์ปัญญาประดิษฐ์สามารถสอบเข้าเรียนกฎหมายในมหาวิทยาลัยระดับโลกได้ สอบเข้าเรียนหมอในคณะแพทยศาสตร์ได้ หุ่นยนต์สามารถผ่าตัดได้แม่นยำกว่าหมอมนุษย์ชิวะ เป็นต้น

จริยธรรมการใช้ปัญญาประดิษฐ์

ปัจจุบันและอนาคตจะมีการพัฒนาเครื่องจักรปัญญาประดิษฐ์มีความฉลาดสามารถคิดต่อยอดโดยการเลียนแบบพฤติกรรมมนุษย์ได้เอง อาจส่งผลกระทบต่อคุณค่ามนุษยชาติอย่างมาก และอีกด้านหนึ่งหากไม่มีจริยธรรมในการพัฒนาและใช้ปัญญาประดิษฐ์อาจมีโทษต่อมนุษยชาติอย่างมหันต์เช่นกัน เช่นอาจถูกใช้เป็นเครื่องมือในทางอาชญากรรมทางเศรษฐกิจ การละเมิดสิทธิส่วนบุคคล World Economic Forum (2021) ได้กำหนดจริยธรรมเพื่อให้มีการสร้าง พัฒนาและใช้ปัญญาประดิษฐ์ มิให้เป็นภัยต่อมนุษยชาติ ดังนี้ 1) การทำหน้าที่ของระบบ AI ต้องอธิบายได้ มีความโปร่ง และพิสูจน์ได้ 2) มีความน่าเชื่อถือ ความทนทาน (Robustness) ใช้งานได้นานและมีความปลอดภัยสูง 3) มีความรับผิดชอบและชอบ (Accountability) 4) ความเป็นส่วนตัวของข้อมูล (Data privacy) 5) ความถูกต้องตามกฎหมายและการปฏิบัติตามกฎหมาย (Lawfulness and Compliance) 6)ความมีประโยชน์ (Beneficial AI) 7) ความเป็นตัวแทนมนุษย์ (Human Agency) และควรมีการกำหนดระดับความเสี่ยงที่รับรู้ได้หรือประมาณความผิดพลาดที่อาจเกิดขึ้น 8) ความปลอดภัย (Safety) ตลอดอายุการใช้งาน 9) มีความยุติธรรม (Fairness)

จริยธรรมดังกล่าวข้างต้นให้ความสำคัญกับสิทธิมนุษยชนและความเป็นธรรมในทางการค้า หากผู้สร้าง ผู้พัฒนาและผู้นำไปใช้เพื่อให้เกิดคุณค่าจะเป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ หากนำไปใช้เพื่อทำลายล้างชีวิตมนุษย์และทรัพย์สินจะเป็นการทำลายมหาศาล ดังกรณีที่มีการใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการผลิตอาวุธทำลายล้างกันหรือใช้เพื่อโจรกรรมทรัพย์สิน ดังนั้นจริยธรรม

ที่ควรเพิ่มเติมจาก 9 ประการข้างต้นต้องไม่มีวัตถุประสงค์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในการทำลาย เช่น ฆ่ามนุษย์ด้วยกัน

การประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์จัดการกิจการสาธารณะ

ปัญญาประดิษฐ์ที่ได้มีการประยุกต์ใช้ในกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะธุรกิจ อุตสาหกรรมการสื่อสารโทรคมนาคม ส่วนการนำมาประยุกต์ใช้ในกิจการสาธารณะของไทยนับว่าอย่างน้อยมากด้วยข้อจำกัดและอุปสรรคของระบบราชการที่ยึดโยงกับการรวบอำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลางและผู้มีอำนาจ (Centralized Government) ซึ่งไม่ค่อยเป็นมิตรกับระบบเทคโนโลยีที่ให้ความสำคัญกับการกระจายศูนย์ที่เป็นเครือข่าย การใช้ระบบคอมพิวเตอร์ที่มีโปรแกรมที่พัฒนาด้วยปัญญาประดิษฐ์จะใช้ได้ดีในการเชื่อมต่อ ส่งต่อข้อมูลข่าวสารภายใต้ระบบการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ หลายคนพยายามเปรียบเทียบความสามารถของมนุษย์และเครื่องจักรปัญญาประดิษฐ์ แล้วสรุปว่าเครื่องจักรสมองกลมีความสามารถมากกว่ามนุษย์ ซึ่งไม่ถูกต้องทั้งหมด เพราะคอมพิวเตอร์อาจไม่เก่งในเรื่องการใช้เหตุผลเชิงนามธรรม แต่มีความสามารถในการจัดการข้อมูลจำนวนมากได้เร็วกว่าสมองของมนุษย์มากหลายเท่า (Stajic et al, 2015) ที่ผ่านมานักวิจัยโดยเฉพาะในสหรัฐอเมริกาและผู้ปฏิบัติงานได้ลงทุนสร้างศักยภาพทางเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์ เพื่อจัดการข้อมูลการบริหารกิจการสาธารณะจำนวนมากและได้รับการกล่าวถึงกันโดยทั่วไปว่าเป็นสาขาการวิจัยแบบสหวิทยาการที่ได้รับความสนใจเป็นพิเศษในสังคม เศรษฐกิจ และภาครัฐ ซึ่งเป็นการเปิดโอกาสใหม่ ๆ มากมาย (Boyd & Wilson, 2017) และเป็นหนึ่งในเทคโนโลยีการสอนขั้นสูงที่ใช้ในหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร์ นโยบายสาธารณะและรัฐศาสตร์ (Kutergina, 2017) เทคนิคนี้ช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในหมู่ผู้เรียนให้มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้อย่างกระตือรือร้น โดยให้ผู้เรียนเล่นเกมจำลองนอกเหนือจากการบรรยายแบบดั้งเดิม เพื่อทำความเข้าใจโดยตรงเกี่ยวกับกระบวนการในชีวิตจริงและการทำงานจริง ปัจจุบันมีการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ บางอย่างมาสู่เวทีการสอนระหว่างประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเทคนิคการสอนในแวดวงการศึกษาสาธารณะไม่จำกัดเฉพาะภายในประเทศของตนเอง ประเทศที่มีการศึกษาที่ได้มาตรฐานสามารถใช้เครื่องมือปัญญาประดิษฐ์ส่งออกหลักสูตรไปขายและสอนกันยังต่างประเทศ ไม่เพียงเท่านั้นปัญญาประดิษฐ์ถูกพัฒนาให้มีความฉลาดมากขึ้นอยู่ตลอดเวลา ดังตัวอย่างที่ซิลเวอร์และคณะ (Silver et al., 2017) อธิบายว่า โปรแกรม AlphaGo เป็นเกมหมากล้อม เป็นเกมกลยุทธ์ซึ่งผู้เล่นสองคนต่างมุ่งหมายล้อมเอาพื้นที่ในกระดานให้ได้มากกว่าคู่แข่ง กลายเป็นโปรแกรมแรกที่เอาชนะแชมป์โลกในเกม AlphaGo โดยที่หุ่นยนต์จะทำการประเมินตำแหน่งและการเคลื่อนไหวที่เลือกโดยใช้โครงข่ายประสาทเทียมระดับลึก ที่ได้รับการฝึกฝน เรียนรู้ภายใต้การดูแลของมนุษย์และการเรียนรู้ด้วยตนเอง การเรียนรู้ตัวอย่างหลังจะปราศจากข้อมูลหรือการชี้แนะของมนุษย์

โปรแกรม AlphaGo สามารถเรียนรู้จากการเล่นเกมหมากกรุกด้วยตนเอง จึงเป็นอีกตัวอย่างหนึ่งของปัญญาประดิษฐ์ที่เรียนรู้เองได้

อีกด้านหนึ่งในการบริหารราชการแผ่นดินได้มีการพัฒนาเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากการเสนอคำจำกัดความของรัฐประศาสนศาสตร์ควบคู่ไปกับคำอื่น ๆ ที่คล้ายคลึงกันโดยมีการใช้คำว่า "การจัดการภาครัฐ (Public Management) เมื่อพิจารณาถึงประเทศประชาธิปไตยตะวันตก รัฐประศาสนศาสตร์ (Public Administration) เป็นคำที่ใช้ตามประเพณี เพื่อกำหนดการจัดการที่เป็นทางการ ซึ่งองค์กรสาธารณะให้บริการในฐานะรัฐบาล โดยเห็นว่าเป็นไปเพื่อผลประโยชน์สาธารณะ ในช่วงทศวรรษที่ 1980-1990 ฝ่ายการเมืองของการบริหารราชการแผ่นดินหรือรัฐบาลของสหรัฐอเมริกาให้ความสนใจและได้รับความสนใจจากนานาชาติพยายามปรับปรุงกิจการสาธารณะที่เรียกกันว่าการจัดการภาครัฐแนวใหม่ (New Public Management ;NPM) (Callender,2001) โดยมีการนำเทคนิคการจัดการจากภาคเอกชนมาใช้กับบริการสาธารณะว่าจะใช้ได้อย่างไร (Lane, 2002) เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพเพิ่มขึ้น จึงมีการใช้เทคนิคปัญญาประดิษฐ์ในการทำนายอาชญากรรมเชิงพื้นที่และการจัดการป้องกัน ปราบปราม รวมทั้งส่งเสริมความปลอดภัยในการขนส่งสาธารณะ ผลลัพธ์ที่ได้แสดงให้เห็นการทำนายที่แม่นยำเกี่ยวกับพื้นที่ที่มีอัตราการเกิดอาชญากรรมสูง นอกจากนี้ยังมีเทคโนโลยีปัญญาประดิษฐ์อื่น ๆ อีกหลายอย่าง เช่นการประยุกต์ใช้ในทางกิจกรรมทางการเงินการธนาคาร การสื่อสาร โทรคมนาคม เป็นต้น

การจัดการกิจการสาธารณะในปัจจุบันและอนาคตมีความจำเป็นเร่งด่วนในด้านประสิทธิภาพ ประสิทธิผล และการตอบสนองอย่างรวดเร็วต่อการเปลี่ยนแปลงทุกภาคส่วนทั้งในทางเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การทหาร และวิทยาการ การเปลี่ยนแปลงนี้เป็นผลมาจากหรือได้รับการสนับสนุนจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัลโดยที่ปัญญาประดิษฐ์มีบทบาทที่สำคัญที่สุดในการเปลี่ยนแปลงเกือบทุกภาคส่วนทั้งภาครัฐ ผู้นำและสาธารณชน นอกจากนี้ยังช่วยในการแสดงบทบาทและให้ความชอบธรรมใหม่แก่ภาครัฐ งานราชการที่ก่อให้เกิดความโปร่งใสและการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนเพิ่มขึ้น ก่อนหน้านั้นการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ในกิจการธุรกิจจนทำให้กิจการธุรกิจเติบโตมีรายได้มาก สามารถทำธุรกิจขยายเครือข่ายไปทั่วโลกบนอินเทอร์เน็ต ภาคสังธุรกิจและอุตสาหกรรมได้มีการประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ก้าวล้ำหน้ากิจการภาครัฐจึงสร้างแรงกดดันให้ภาครัฐต้องพัฒนาระบบของตนเพื่อสนองตอบความต้องการของประชาชนและธุรกิจอย่างเร่งด่วน จึงเป็นปัญหาและความท้าทายผู้นำรัฐบาลที่จะมีบทบาทสำคัญในการพัฒนาและเสริมสร้างความแข็งแกร่งได้อย่างไรในชุมชนปัญญาประดิษฐ์ที่ภาครัฐต้องเร่งสร้างและพัฒนาบุคลากรในระบบราชการ

การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกิจการสาธารณะของประเทศไทย

ปัญญาประดิษฐ์สามารถใช้ในราชการได้หลากหลายในด้านต่าง ๆ เช่น บริการฉุกเฉิน สุขภาพ การสวัสดิการ การชำระภาษี การเงินการธนาคาร ตลอดจนใช้ในการโต้ตอบกับรัฐบาล ผ่านการใช้ผู้ช่วยเสมือน การใช้ปัญญาประดิษฐ์ในหน่วยงานราชการก่อให้เกิดประโยชน์มากมาย รวมถึงประสิทธิภาพที่ส่งผลให้ประหยัดค่าใช้จ่าย ช่วยลดจำนวนพนักงานส่วนหน้าที่ต้องมีปฏิสัมพันธ์กับประชาชน ช่วยลดโอกาสในการทุจริต สร้างความโปร่งใสในบริการสาธารณะ และพบว่าประเทศไทยได้นำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในหน่วยงานราชการอยู่บ้าง แต่ยังเป็นเพียงระยะเริ่มต้น (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) การที่จะสามารถนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกิจการสาธารณะ จำเป็นต้องเข้าใจการบริหารราชการแผ่นดินของไทย

ประเทศไทยสมัยกรุงศรีอยุธยาในรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดีที่ 1 (พระเจ้าอู่ทอง) ได้การออกแบบโครงสร้างหน้าที่การบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 4 หน้าที่หลักที่เรียกกันว่า จตุสดมภ์ ได้แก่ กรมเวียง กรมวัง กรมคลัง กรมนา โดยการจัดโครงสร้างหน้าที่ดังกล่าวเน้นเรื่องความมั่นคง ระบบนี้ใช้มาจนถึงสมัยกรุงรัตนโกสินทร์ รัชกาลที่ 5 มีการจัดโครงสร้างหน้าที่เป็น 12 กระทรวง (มติชนออนไลน์, 2566) และเมื่อปี พ.ศ. 2545 มีการแบ่งหน้าที่การบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 19 กระทรวง และอีกหนึ่งสำนักนายกรัฐมนตรีรวมทั้งหน่วยงานอื่นของรัฐที่บังคับใช้จนถึงปัจจุบัน เป็นการแบ่งหน้าที่ (Division of Work) ให้เฉพาะเจาะจงมากขึ้นตามพัฒนาการของสังคมเพื่อทำหน้าที่สนับสนุนการพัฒนาประเทศหรือสนับสนุนให้ภาคเอกชนและประชาชนเพิ่มผลผลิตของประเทศ แต่เมื่อพิจารณาเนื้อหาของการปกครองยังรวมอำนาจตามประเพณี (Traditional Government) มีการมอบอำนาจให้ภูมิภาคปกครองแทนส่วนกลางเป็นการเพิ่มความเข้มแข็งให้กับอำนาจส่วนกลางยิ่งขึ้น แม้มีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นปกครองตนเองเฉพาะบางเรื่องที่สำคัญเป็นเรื่องสาธารณูปการ และงานที่ส่วนกลางมอบหมายให้ดำเนินการแต่อำนาจตัดสินใจยังต้องอยู่ภายใต้ส่วนกลางและภูมิภาค เมื่อวิเคราะห์โครงสร้างการปกครองจะพบว่าลักษณะงานหน้าที่ของแต่ละกระทรวงและหน่วยงานของรัฐมีการใช้ความรู้ในงานอยู่สองลักษณะได้แก่ ลักษณะที่เป็นเนื้อหา (Substance) เช่น ความรู้ในทฤษฎีการบริหาร หลักการบริหาร ความรับผิดชอบต่อสาธารณะ ความซื่อสัตย์ สำนึกในการพัฒนาประชาชนให้มีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดี การตระหนักถึงส่วนรวมมาก่อนส่วนตัว เป็นต้น อีกลักษณะงานหนึ่งเป็นกระบวนการ (Procedures) ซึ่งปัญญาประดิษฐ์สามารถทำงานในส่วนนี้ได้ดี

การจะนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการบริหารงานราชการแผ่นดิน ต้องมีการเก็บและอาศัยการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (Big Data) เกี่ยวกับพฤติกรรมประชาชน การเข้าถึงและใช้ประโยชน์ข้อมูลขนาดใหญ่ของทางราชการ เพื่อใช้ในการศึกษาแนวโน้มและปัญหาทางสังคม นำมาสร้างแบบจำลองและจัดลำดับปัญหาสังคมเพื่อนำไปกำหนดนโยบายและแนวทางในการแก้ไขและพัฒนาชีวิตความเป็นอยู่ได้ตรงจุดได้อย่างรวดเร็ว มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล เช่น การจัดสวัสดิการ สิทธิประโยชน์ด้านการรักษาพยาบาล และการดูแลรักษาความปลอดภัย ฯลฯ

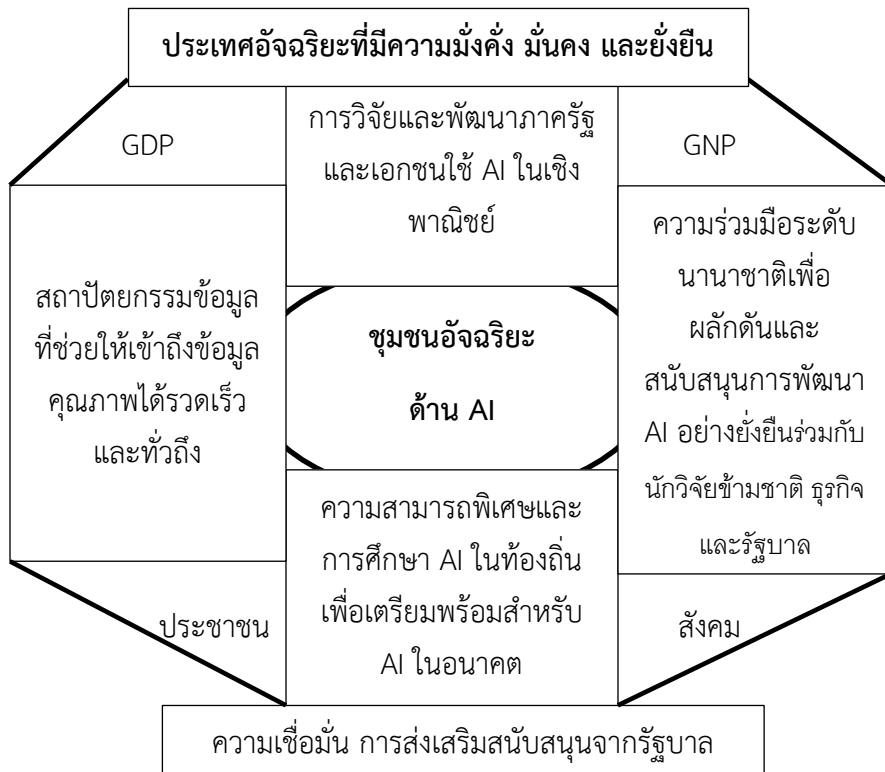
นอกจากนี้ภาครัฐยังสามารถนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้อย่างอัตโนมัติในประเภทงานที่มีลักษณะ เดิมซ้ำ ๆ เป็นกิจวัตร เพื่อทดแทนการทำงานโดยมนุษย์ ซึ่งจะช่วยลดเวลา ลดขั้นตอน และลด ค่าใช้จ่ายที่ไม่จำเป็นลงได้ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564) การนำ ปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในการบริหารราชการแผ่นดินมิใช่เพียงใช้เพื่ออำนวยความสะดวกและเพิ่ม ประสิทธิภาพในกระบวนการบริหารงานของหน่วยงานภาครัฐเท่านั้น ต้องปฏิรูปโครงสร้างและ รูปแบบลักษณะงานใหม่ที่มีผลต่อการเพิ่มผลิตภาพ (Productivity) เพื่อเพิ่มพื้นที่การเติบโตใหม่ ทางเศรษฐกิจของประเทศ อันจะส่งผลให้ผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ(Gross Domestic Product) และผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (Gross National Product) เพิ่มขึ้นอย่างมี เสถียรภาพและต่อเนื่อง ดังกรณีตัวอย่างของประเทศสิงคโปร์ได้วางเป้าหมายใช้ปัญญาประดิษฐ์ พัฒนาประเทศในภาคส่วนสำคัญที่มีมูลค่าสูงและเกี่ยวข้องกับพลเมืองและธุรกิจของประเทศ เพื่อให้เป็นประเทศอัจฉริยะภายในปี พ.ศ. 2573 (Smart Nation Singapore, 2023) ประเทศไทยควรมีนโยบายและมาตรการในการนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการ จัดการกิจการสาธารณะ จะต้องมีการจัดกลุ่มภารกิจงานใหม่ที่มีความคล่องตัวในการจัดการ ไม่ควรใช้กระทรวงเป็นแกนฐานในการพัฒนาแต่ใช้ลักษณะงานเพื่อให้สามารถออกแบบ สถาปัตยกรรมทางปัญญาประดิษฐ์อันจะก่อประโยชน์ต่อการใช้งานมากกว่า โดยแบ่งกลุ่ม ภาระกิจงานและกำหนดวัตถุประสงค์ให้ชัดเจนในการพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของประเทศ ออกเป็นดังนี้ 1) กลุ่มงานการศึกษา เพื่อช่วยให้เด็กและเยาวชนรวมทั้งประชาชนเรียนรู้ด้วย ตนเอง ช่วยครูสอนนักเรียน นักศึกษาเรียนรู้ได้ดียิ่งขึ้น 2) กลุ่มงานการเงินการคลัง (Finance) ให้ประชาชนเข้าถึงตรวจสอบการใช้จ่ายงบประมาณของรัฐบาลและสร้างความสะดวกในธุรกรรม การเงินการธนาคาร 3) กลุ่มงานสาธารณสุข ใช้ปัญญาประดิษฐ์เพื่อช่วยแพทย์ในการรักษา การ คาดการณ์ตรวจสอบโรคระบาดและช่วยแพทย์ในการผ่าตัดที่มีความแม่นยำสูง 4) กลุ่มงานการ ขนส่งและกระจายสินค้า (Logistics) ช่วยการวางแผนการขนส่งสินค้าอัจฉริยะช่วยเพิ่ม ประสิทธิภาพการเคลื่อนย้ายสินค้าเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพทางธุรกิจและการจราจร 5) กลุ่มงาน การเคหะ เพื่อการสนองตอบความต้องการของประชาชนในด้านที่ดินและที่อยู่อาศัย รวมทั้งการ วางแผนการใช้ประโยชน์จากที่ดินให้เกิดประโยชน์สูงสุด 6) กลุ่มงานความมั่นคง เพื่อวิจัยและ พัฒนาอาวุธยุทธโธปกรณ์ที่มีความแม่นยำสูง ลดการนำเข้า ลดทหารเกณฑ์ 7) กลุ่มงานรัฐบาล เพื่อเปลี่ยนแปลงบริการภาครัฐที่ส่งมอบผลลัพธ์ที่มีผลกระทบสูงสำหรับประชาชนและภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม 8) กลุ่มงานการเกษตร เพื่อใช้ในการวางแผน เพาะปลูก การดูแลรักษาพืช การ คาดการณ์ผลผลิต การพัฒนาอุตสาหกรรมการเกษตรและการส่งออก และ 9) กลุ่มงานพาณิชย์ ใช้เพื่อสร้างพื้นที่ในธุรกิจใหม่ (Startup) ในการสร้างรายได้ให้กับประเทศ การจะดำเนินการ ดังกล่าวให้เป็นจริงรัฐบาลต้องมีการจัดตั้งหน่วยงานพัฒนาปัญญาประดิษฐ์ของประเทศ โดย คัดเลือกบุคลากรด้าน IT ของแต่ละกระทรวงและหน่วยงานของรัฐ ทำงานวิจัยและพัฒนา ร่วมกับภาคเอกชนสร้างเป็นชุมชนอัจฉริยะด้าน AI (ecosystem enablers for AI)

สรุป

มนุษย์สร้างและพัฒนาเทคโนโลยีนอกจากเพื่อช่วยผ่อนแรงและสร้างความสะดวกสบายแล้วมาเป็นการสร้างเครื่องจักรสมองกลที่ขับเคลื่อนด้วยพลังของปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence) ให้มีความสามารถทำงานแทนมนุษย์เสมือนจริงมากขึ้น ในกิจกรรมงานต่าง ๆ ซึ่งเป็นลักษณะงานที่กระทำซ้ำและมนุษย์ถ่ายถอดออกแบบให้อยู่ในรูปของกระบวนการหรือขั้นตอนการปฏิบัติที่ชัดเจน ปัญญาประดิษฐ์จะทำหน้าที่ดังกล่าวแทนมนุษย์ได้ดี อันจะก่อให้เกิดประโยชน์ในการดำเนินงานของกิจการบริหารประเทศทั้งแง่ของความเร็ว ความเป็นอัตโนมัติ ความสะดวกในการเข้าถึงข้อมูล ความถูกต้องแม่นยำของสารสนเทศเพื่อประกอบการตัดสินใจของผู้บริหารประเทศ ด้วยความสามารถของปัญญาประดิษฐ์จึงมีการนำไปใช้ทั้งทางธุรกิจ อุตสาหกรรม การจัดการ การผลิต การทหาร การจัดการกิจการสาธารณะ หลายประเทศนำปัญญาประดิษฐ์ไปใช้ในการปรับปรุงกิจการสาธารณะให้ทันสมัย สร้างความสะดวกรวดเร็ว ความเป็นอัตโนมัติ ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารของทางราชการได้มากขึ้น หน่วยงานรัฐสามารถให้บริการได้โดยไม่จำกัดที่จะต้องเลือกเวลาหรือสถานที่ ในขณะที่เดียวกันยังรับประกันความโปร่งใส ความถูกต้อง และความปลอดภัยของข้อมูลที่ประมวลผล การนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกิจการสาธารณะของประเทศไทยยังอยู่ในระยะเริ่มต้น ควรที่รัฐบาลต้องสร้างโอกาสเพิ่มพื้นที่การเติบโตใหม่ทางเศรษฐกิจ โดยการประยุกต์และนำปัญญาประดิษฐ์มาใช้ในกิจการสาธารณะให้มากกว่าที่เป็นอยู่ และควรมีหน่วยงานที่ความคล่องตัวในการจัดการเพื่อพัฒนาและสร้างปัญญาประดิษฐ์เพื่อนำมาใช้ในกิจกรรมสาธารณะที่หลากหลาย เพื่อเพิ่มผลิตภาพของประเทศ อันจะส่งผลสร้างความมั่งคั่งให้มีผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติของประเทศเพิ่มขึ้นต่อเนื่องอย่างมีเสถียรภาพ

องค์ความรู้ใหม่

การที่ประเทศจะมีความก้าวหน้าในยุคดิจิทัลต้องประยุกต์ใช้ปัญญาประดิษฐ์ (AI) ในกิจการบริหารราชการแผ่นดิน ควรที่จะมีการจัดตั้งชุมชนอัจฉริยะด้าน AI ขึ้นในชุมชนสถาบันการศึกษา องค์กรภาครัฐ และองค์กรภาคเอกชนที่มีความพร้อม โดยชุมชนอัจฉริยะด้าน AI มีหน้าที่หลักในการการวิจัยและพัฒนาภาครัฐและเอกชนให้ใช้ AI ในเชิงพาณิชย์ ความสามารถพิเศษและการศึกษา AI ในท้องถิ่นเพื่อเตรียมพร้อมสำหรับ AI ในอนาคตออกแบบสถาปัตยกรรมข้อมูลที่จะช่วยให้เข้าถึงข้อมูลคุณภาพได้รวดเร็วและทั่วถึง และมีความร่วมมือระดับนานาชาติเพื่อผลักดันและสนับสนุนการพัฒนา AI ร่วมกับนักวิจัยข้ามชาติ ธุรกิจและรัฐบาล การจะดำเนินการให้เป็นจริงได้ประชาชน สังคมต้องมีความเชื่อมั่นในรัฐบาล รัฐบาลต้องให้การส่งเสริม สนับสนุนให้องค์กร สถาบันและชุมชนที่มีความพร้อมจัดตั้งเป็นชุมชนอัจฉริยะด้าน AI ผลลัพธ์ที่ตามมาจะเป็นการเพิ่มผลิตภาพของประเทศ ทำให้เศรษฐกิจเติบโต GDP และ GNP เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง สร้างความมั่งคั่ง มั่นคงและยั่งยืนให้กับประเทศ ดังภาพ

ภาพที่ 1 องค์ประกอบชุมชนอัจฉริยะด้าน AI

เอกสารอ้างอิง

ปณชัย อารีเพิ่มพร. (2019). Google เปิดผลประกอบการ YouTube ครั้งแรก รายได้โต 35% ทะลุ 4.6 แสนล้านบาท. สืบค้น 23 มีนาคม 2565, จาก thestandard.co/google

วิชัย เทียนถาวร. (2561). การปกครองราชอาณาจักรไทย สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ยุคกลาง : ในรัชกาลที่ 5 (พ.ศ.2411-2453). สืบค้น 23 มีนาคม 2565, จาก www.matichon.co.th/article/news_1000127

ลุงแมน. (2022). Microsoft เน้นขายซอฟต์แวร์ แต่มีรายได้ 7,000,000 ล้านบาท. สืบค้น 23 มีนาคม 2565, จาก <https://www.longtunman.com/43243>

สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์. (2564). ปัญหาประติษฐานในการให้บริการของภาครัฐ. สืบค้น 23 มีนาคม 2565, จาก <https://www.eta.or.th/th/Useful-Resource/Knowledge-Sharing/Articles/AI-in-Government-Services.aspx>

- Bini, S. (2018). Artificial intelligence, machine learning, deep learning, and cognitive computing: What do these terms mean and how will they impact health care. *The Journal of Arthroplasty*, 33(8), 2353-2361.
- Business & Technology. (2021). เทคโนโลยี AI คืออะไร? รู้จักกับ 3 ประเภทของ AI ที่เพิ่มขีดความสามารถให้กับธุรกิจ. สืบค้น 23 มีนาคม 2565, จาก aigencorp.com/3types-of-ai-for-business
- Boyd, M. & Wilson, N. (2017). Rapid developments in artificial intelligence: How might the New Zealand government respond. *Policy Quarterly*, 13(4), 36-44.
- Britannica. (2023). *Alan Turing and the beginning of AI*. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.britannica.com/technology/artificial-intelligence/Alan-Turing-and-the-beginning-of-AI>
- Callender, C. (2001). Public Sector Organizations. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, 2(11), 695-702.
- Kutergina, E. (2017). Computer-based simulation games in public administration education. *NISPACEE Journal of Public Administration and Policy*, 10(2), 119-133.
- Lane, J. (2002). *New public management: An introduction*. London: Routledge.
- Russell, S. & Norvig, P. (1995). *Artificial intelligence: A modern approach*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Schacter, D. L. (1987). implicit memory: History and current status. *Journal of Experimental Psychology: Learning, memory and cognition*, 13, 501-518.
- Silver, D., et al. (2017). Mastering the game of Go without human knowledge. *Nature*, 550(7676), 354-359.
- Stajic, J., et al. (2015). Rise of the machines. *Science*, 349(6245), 248-249.
- Schacter, D. L. (1987). implicit memory: History and current status. *Journal of Experimental Psychology: Learning, memory and cognition*, 13, 501-518.
- Smart Nation Singapore. (2023). *The Next Frontier of Singapore's Smart Nation Journey*. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.smartnation.gov.sg/initiatives/artificial-intelligenc>
- Wirtz, B., et al. (2018). Artificial intelligence and the public sector—Applications and challenges. *International Journal of Public Administration*, 42(7), 1-20.

World Economic Forum. (2021). *9 ethical AI principles for organizations to follow*. Retrieved March 20, 2020, from <https://www.weforum.org/agenda/2021/06/ethical-principles-for-ai/>

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ*

USING SOCIAL MEDIA TO PREVENT AND SUPPRESS CURRUPTION OF THE
ROYAL THAI POLICE

ปนัดดา รักษาแก้ว

Panadda Raksakaeo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: panadda.rak@mcu.ac.th

บทคัดย่อ

ในสังคมยุคดิจิทัล การใช้สื่อสังคมออนไลน์ได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในชีวิตประจำวัน ในมิติต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็น การติดต่อสื่อสาร การทำธุรกรรม รวมไปถึงการรับรู้ข้อมูลข่าวสารต่าง ๆ อีกทั้งยังสามารถทำได้ทุกที่ ทุกเวลารวมไปถึงในการพัฒนาบทบาทและการดำเนินงานของภาคประชาสังคมในการเสริมสร้างการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของหน่วยงานต่าง ๆ ให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น ดังเช่น สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมและบทบาทสำคัญในการชี้ให้เห็นช่องทางทุจริตในหน่วยงานสามารถตรวจสอบการทุจริต แสวงหาข้อมูลข่าวสารการทุจริตมาเผยแพร่ให้กับคนในสังคมได้รับรู้ และยังมีส่วนช่วยในการเปลี่ยนค่านิยมที่ไม่ถูกต้องให้เป็นไปในทิศทางที่ถูกต้องได้ และการป้องกันและปราบปรามการทุจริตเชิงนโยบายของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ทำให้ประชาชนเครือข่ายองค์กร และหน่วยงานต่าง ๆ สามารถติดตามการทำงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจผ่านช่องทางสื่อใหม่ เช่น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม หรือผ่านช่องทางทวิตเตอร์ เพื่อชี้เบาะแส ให้ข้อมูลผู้กระทำผิดผ่านช่องทางออนไลน์ บทความนี้ได้เสนอแนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นแนวทางการแก้ไขปัญหาของการทุจริต เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมเมื่อพบเห็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง ไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือการปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ

คำสำคัญ: สื่อสังคมออนไลน์; การป้องกันและปราบปรามการทุจริต; สำนักงานตำรวจแห่งชาติ

Abstract

In the digital age society, the use of social media has played an important role in daily life in various dimensions, whether it be communication, transactions, as well as receiving information. Moreover, it can be done anywhere. at all times, including in developing the role and operations of the civil society sector in strengthening the prevention and suppression of corruption in various agencies to be more effective, such as the Royal Thai Police It has given the public an opportunity to participate and play an important role in pointing out channels of corruption in the agency to be able to investigate corruption. Seeking information about corruption to disseminate to people in society. It also helps in changing incorrect values into the right direction. and prevention and suppression of corruption as a policy of the Royal Thai Police. make people network organizations And various agencies can follow the work of police officers through new media channels such as Line and Facebook. Instagram or through live channels to point out clues Provide information to offenders through online channels. This article proposes guidelines for using social media to prevent and suppress corruption in the Royal Thai Police. It is a guideline to solve the problem of corruption. Give the public an opportunity to participate when they see something incorrect. Not treated fairly or inappropriate treatment by police officers.

Keywords: social media; Prevention and Suppression of Corruption; Royal Thai Police

บทนำ

จากสภาพปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันที่ผ่านมาในหน่วยงานของภาครัฐ จะเห็นได้ว่า รัฐบาลในทุกยุคทุกสมัย มีนโยบายการปราบปรามป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตมาโดยตลอด จากกระบวนการตรวจสอบการทุจริตในหน่วยงานต่าง ๆ ของภาครัฐ พบว่าเป็นไปอย่างล่าช้า เพราะบางโครงการก็มีความสลับซับซ้อน จำเป็นที่จะต้องใช้เวลา และประสานงานด้านข้อมูลเพื่อหาหลักฐานในการกระทำการทุจริตจากหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ประเทศไทยได้จัดทำยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2565) ว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตระยะที่ 3 (พ.ศ. 2560 - 2564) ยุทธศาสตร์ที่ 1 สร้างสังคมที่ไม่ทนต่อการทุจริต เป็นยุทธศาสตร์ที่มุ่งเน้น ให้ความสำคัญในกระบวนการปรับสภาพสังคมให้เกิดภาวะที่ไม่ทนต่อการทุจริต โดยเริ่มตั้งแต่กระบวนการกล่อม

เกลาทางสังคมในทุกระดับสำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ช่วงวัยตั้งแต่ปฐมวัยเพื่อสร้างวัฒนธรรมต่อต้านการทุจริต และปลูกฝัง ความพอเพียง มีวินัย ซื่อสัตย์สุจริต เป็นการดำเนินการผ่านสถาบัน หรือกลุ่มตัวแทนที่ทำหน้าที่ในการกล่อมเกลาทางสังคมให้มีความเป็นพลเมืองที่ดีที่มีจิตสาธารณะ จิตอาสาและเสริมสร้างให้ทุกภาคส่วนมี พฤติกรรม ที่ไม่ยอมรับและต่อต้านการทุจริตในทุกรูปแบบ โดยมีโครงการ ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ ที่สำคัญ ได้แก่ โครงการ STRONG จิตพอเพียงต้านทุจริต โครงการขับเคลื่อนเป็นหลักสูตรต้าน ทุจริตศึกษาโครงการปลูกฝังวิถีคิดแยกแยะผลประโยชน์ส่วนตัว และผลประโยชน์ส่วนรวม

จากนิยามการทุจริต หรือคอร์รัปชันนั้น ได้มีนักวิชาการกล่าวว่าการทุจริตนั้นเกิดขึ้น จากการร่วมกันเป็นสังคมของมนุษย์ และเกี่ยวเนื่องอยู่กับทฤษฎีหลัก 3 ทฤษฎี ได้แก่ ทฤษฎี อุปถัมภ์ ทฤษฎีเกี่ยวกับความต้องการ และทฤษฎีการทุจริต (ฐานันท์ วรรณโกวิท, 2554) การ ทุจริตเชิงนโยบาย เป็นการแสวงหาประโยชน์ การเอื้อประโยชน์ หรือการขัดกันระหว่าง ประโยชน์ส่วนตัวกับผลประโยชน์ส่วนรวม อันเกิดจากการใช้อำนาจทางบริหารของรัฐบาลหรือ รัฐมนตรีในการเสนอโครงการ การดำเนินโครงการกิจการใด ๆ อันเป็นผลให้ตนเอง หรือบุคคล อื่น ได้ประโยชน์จากการดำเนินการตามโครงการกิจการนั้นๆ หรือทำให้เกิดความเสียหายแก่รัฐ (นนทวัชร์ นวตระกูลพิสุทธ์ และคณะ, 2555) ปัญหาการทุจริตที่เกิดขึ้นในระบบราชการ เป็น ปัญหาเรื้อรังภายในสังคมไทย สาเหตุส่วนหนึ่ง มาจากการปรับเปลี่ยนรูปแบบการทุจริตต่าง ๆ ของผู้ที่กระทำการทุจริต เพื่อหาช่องทางกระทำการทุจริตที่ยากแก่การตรวจสอบ และ เอื้ออำนวยต่อการทุจริตเพิ่มมากยิ่งขึ้น ยกตัวอย่าง เช่น การทุจริตเชิงนโยบายของสำนักงาน ตำรวจแห่งชาติ นั้น ส่งผลให้ในแต่ละปี ถ้าคิดเป็นจำนวนเงินที่สูญเสียไปจากการทุจริตคอร์รัปชัน ความเสียหายที่เกิดขึ้นนับเป็นมูลค่ามหาศาล ทำให้ประเทศชาติสูญเสียโอกาสในการพัฒนา ประเทศเป็นอย่างมาก

หน่วยงานของรัฐที่มีบทบาท และอำนาจหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของ สังคมคือ ตำรวจซึ่งมีบทบาทอำนาจหน้าที่ที่สำคัญ 4 ประการ คือ การรักษาความสงบเรียบร้อย ทั้งภายในและภายนอกเพื่อประโยชน์สุขแก่ประชาชน รักษากฎหมายเกี่ยวกับการกระทำผิด ในทางอาญา บำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนและดูแลรักษาผลประโยชน์ของสาธารณะ (อชิรวินัย สุพรรณเกษัช, 2540) เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องปฏิบัติหน้าที่ตลอด 24 ชั่วโมง มีความสัมพันธ์และใกล้ชิดกับประชาชนอย่างมาก จนไม่สามารถแยกออกจากกันได้ ยิ่งสังคมไทย มีการขยายตัวออกไปมากเท่าใด ตำรวจจะต้องมีความสำคัญต่อสังคมไทยมากขึ้นเป็นทวีคูณ จน มีการกล่าวกันว่า ผลการปฏิบัติงานของตำรวจเป็นดัชนีชี้วัดระดับความเป็นประชาธิปไตยของ ประเทศ (สุวรรณ สุวรรณเวช และคณะ, 2561) สำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นองค์กรที่มีหน้าที่ ในการรักษาความสงบเรียบร้อย และการรักษาความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของ ประชาชน เป็นหน่วยงานหลักในการบังคับใช้กฎหมายเป็นหน่วยงานที่รักษาและอำนวยความ ยุติธรรมทางอาญาซึ่งเปรียบเสมือนต้นทางของกระบวนการยุติธรรม และหน้าที่หลักที่สำคัญคือ

การดูแลรักษาความเรียบร้อยของสังคม (สุดสงวน สุธีรสอน, 2547) ดังนั้น สำนักงานตำรวจแห่งชาติเป็นหน่วยงานเดียวที่อยู่ใกล้ชิด และดูแลรับใช้ประชาชนตลอด 24 ชั่วโมง และเป็นหน่วยงานเดียวที่เวลาประชาชนมีปัญหาจะหันมามองที่ตำรวจก่อนเป็นอันดับแรกจึงเป็นเหตุผลที่สังคมคาดหวังบทบาทอำนาจความยุติธรรมแก่ประชาชนอย่างเสมอภาคเท่าเทียม สามารถแก้ไขปัญหาในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรม (นภดล กรรณิการ์, 2551)

สำหรับบทบาทการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการช่วยต่อต้าน การทุจริตของสำนักงานตำรวจได้ ในปัจจุบันมีการพัฒนาสื่อใหม่ๆ ที่ให้มีช่องทางการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น สามารถลดข้อจำกัดต่างๆ ดังนั้นสื่อมวลชนจึงกลายเป็นเครื่องมือขยายประสบการณ์มนุษย์ให้กว้างไกล รวดเร็ว ไร้ขอบเขต สื่อมวลชนเสมือนเป็นหู เป็นตา และยังเป็นสมองให้กับสังคมมนุษย์ปัจจุบัน (พีระ จิระโสภณ, 2551) หน่วยงานในภาครัฐและเอกชนได้ใช้ประโยชน์จากอิทธิพลของการสื่อสารประเภทเครือข่ายสังคมออนไลน์ มาเป็นเครื่องมือสำคัญเพื่อให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการชี้ช่องทางการกระทำผิดของเจ้าหน้าที่ อีกทั้งการใช้สื่อสังคมออนไลน์ยังช่วยในการรวมตัวดำเนินกิจกรรม และเคลื่อนไหวกิจกรรมต่าง ๆ โดยกระจายผ่านช่องทางของสื่อสังคมออนไลน์ และเผยแพร่ข่าวสารไปอย่างรวดเร็ว เป็นตัวขับเคลื่อนแนวทางการป้องกันการปราบปรามการทุจริตภายในหน่วยงาน สามารถเผยแพร่ข้อมูลการจับตามอง และการแจ้งเบาะแสการทุจริต ในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ เพิ่มพื้นที่ในการประชาสัมพันธ์เชิงรุกให้กับหน่วยงานภาครัฐ ประชาชนมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต และสนับสนุนภารกิจ ในการป้องกันการทุจริตกับหน่วยงานในภาครัฐ อาทิ สร้างระบบคลังฐานข้อมูล (Big Data) โดยสร้างระบบเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างภาครัฐ (Public Sector) ภาคประชาสังคม (Civil Society) และภาคธุรกิจเอกชน (Private Sector) เพื่อใช้ในการแลกเปลี่ยนข้อมูล ข่าวสาร และบริหารจัดการข้อมูลของหน่วยงานต่าง ๆ สนับสนุนวิเคราะห์ และการตัดสินใจ ในการแก้ไขปัญหาการทุจริต

ในยุคดิจิทัลที่ทุกภาคส่วนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้ง่าย และใช้เป็นช่องทางในการแจ้งเตือน นำไปสู่การตรวจสอบหรือเฝ้าระวังการทุจริตได้อย่างทันท่วงที (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงมหาดไทย, 2563) ทำให้ประชาชนสามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ ช่วยในการติดตาม ตรวจสอบการทุจริตเชิงนโยบายของหน่วยงานราชการได้ การทุจริตและประพฤตินิยมชอบของข้าราชการนับเป็นภัยร้ายแรงต่อประชาชนและประเทศชาติ เป็นบ่อนทำลายทั้งเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และวัฒนธรรม ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาประเทศในทุก ๆ ด้าน การดำเนินมาตรการต่าง ๆ เพื่อแสวงหาวิธีแก้ปัญหาคือต่อต้านการทุจริตคอร์รัปชันที่เกิดขึ้น เป็นความพยายามในการกำหนดนโยบาย กำหนดแผนปฏิบัติการ หรือสร้างความร่วมมือและข้อตกลงการดำเนินงานร่วมกันระหว่างองค์กร (เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์ และคณะ, 2553) จะเห็นได้ว่า การเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีทำให้ประชาชน สามารถใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการแสดงออกถึงความต้องการของตัวเอง ตลอดทั้งการมีส่วนร่วมในการป้องกัน และปราบปรามการทุจริตได้

โดยเฉพาะการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความซื่อตรง สุจริตของบุคลากรใช้ดุลยพินิจโดยสุจริตภายใต้กรอบ ธรรมนูญ และการทำงานที่ได้อย่างแท้จริง มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารภาครัฐ ให้ประชาชนสามารถเข้าถึง และตรวจสอบได้ การใช้สื่อสังคมออนไลน์ทำให้เกิดการมีส่วนร่วมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตระหว่างหน่วยงานภาครัฐ และประชาชน และนำไปสู่การปฏิรูปสังคมแบบยั่งยืนต่อไป

เนื้อหา

การป้องกันและปราบปรามการทุจริตยุทธศาสตร์ชาติ พ.ศ. 2561 – 2580 กำหนดเป้าหมายของการพัฒนาประเทศ 6 ยุทธศาสตร์ ซึ่งการป้องกันและปราบปรามการทุจริต ได้ถูกกำหนดไว้ในยุทธศาสตร์ที่ 6 ด้านการปรับสมดุลและพัฒนาระบบการบริหารจัดการภาครัฐ อยู่ในเป้าหมายที่ 3 คือ ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดการทุจริต และประพฤติมิชอบ ภายใต้ตัวชี้วัดที่ 3 คือ ระดับความโปร่งใส การทุจริตและประพฤติมิชอบ (ลดลง) และในประเด็นยุทธศาสตร์ที่ 6 ภาครัฐมีความโปร่งใส ปลอดการทุจริตและประพฤติมิชอบที่มุ่งหวังให้ประชาชนและภาคีต่างๆ ในสังคมร่วมมือกันในการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบ บุคลากรภาครัฐ ยึดมั่นในหลักคุณธรรม จริยธรรม และความซื่อสัตย์สุจริต การปราบปรามการทุจริต ประพฤติมิชอบมีประสิทธิภาพ มีความเด็ดขาด เป็นธรรมและตรวจสอบได้ การบริหารจัดการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างเป็นระบบแบบบูรณาการ ในยุทธศาสตร์ที่ 6 แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติประกอบไปด้วย แผนย่อยการป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบมุ่งการพัฒนาคนโดยเน้นการปรับพฤติกรรมคนทุกกลุ่มในสังคม มุ่งเน้นการพัฒนาคนโดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมพัฒนานวัตกรรม ในการต่อต้านการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐที่เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหา และพลวัตการทุจริต ส่งเสริม สนับสนุน ให้มีการใช้เครื่องมือและมาตรการ เพื่อสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ แผนแม่บทภายใต้ ยุทธศาสตร์ชาติ ประกอบไปด้วยแผนย่อยการป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบ มุ่งการพัฒนาคนโดยเน้นการปรับพฤติกรรมคนทุกกลุ่มในสังคม ดังนี้

1. กลุ่มเด็ก และเยาวชน เน้นการปลูกฝัง และหล่อหลอม ให้มีจิตสำนึก และพฤติกรรมยึดมั่นในความซื่อสัตย์สุจริตผ่านหลักสูตรการศึกษา
2. กลุ่มประชาชนทั่วไป เน้นการสร้างวัฒนธรรม และพฤติกรรมสุจริต ควบคู่กับการส่งเสริมการมีส่วนร่วมต่อต้านการทุจริต
3. กลุ่มข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ เน้นส่งเสริมการสร้างธรรมาภิบาล ในการบริหารงานรู้จักแยกแยะเรื่องส่วนตัวออกจากหน้าที่การงาน
4. กลุ่มนักการเมืองเน้นการพัฒนา และยกระดับ การมีจริยธรรมของผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมืองทั้งระดับประเทศและท้องถิ่น ให้มีเจตนาธรรมที่แน่วแน่ในการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดี

มุ่งการพัฒนาระบบ โดยให้ความสำคัญกับการส่งเสริมการพัฒนานวัตกรรมในการต่อต้านการทุจริตในหน่วยงานภาครัฐที่เหมาะสมกับบริบท สภาพปัญหา และพลวัตการทุจริต พร้อมทั้งส่งเสริมสนับสนุนให้มีการใช้เครื่องมือและมาตรการเพื่อสร้างความโปร่งใส ตรวจสอบได้ แนวทางการพัฒนา คือ

1. ปลุก และปลุกจิตสำนึก การเป็นพลเมืองที่ดี มีวัฒนธรรมสุจริต การปลูกฝังและหล่อหลอมวัฒนธรรมในกลุ่มเด็ก และเยาวชนทุกช่วงวัย ทุกระดับ
2. ส่งเสริมการปฏิบัติหน้าที่ของข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐ ให้มีความใสสะอาด ปราศจากพฤติกรรมที่ส่อไปในทางทุจริต
3. พัฒนาค่านิยมของนักรบเมืองให้มีเจตนาธรรมที่แน่วแน่ในการทำตนเป็นแบบอย่างที่ดีมีคุณธรรม จริยธรรม ความซื่อสัตย์สุจริตเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม
4. ปรับระบบ เพื่อลดจำนวนคดีทุจริตและประพฤติมิชอบในหน่วยงานภาครัฐ
5. ปรับระบบงาน และโครงสร้างองค์กร ที่เอื้อต่อการลดการใช้ดุลพินิจ ในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ (Social Media)

สื่อสังคมออนไลน์ถือเป็นรูปแบบการสื่อสารข้อมูลที่มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารเข้ามามีส่วนเกี่ยวข้อง ทั้งในรูปแบบของการสร้าง และการเผยแพร่ข้อมูล โดยการใช้งานอินเทอร์เน็ตจากโทรศัพท์ประเภทสมาร์ตโฟน และอุปกรณ์พกพา ในการสื่อสารติดต่อกันภายในหน่วยงาน การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกับประชาชนมากขึ้น โดยสื่อสังคมออนไลน์ เป็นส่วนหนึ่งของเทคโนโลยีที่เรียกว่า เว็บ 2.0 (Web 2.0) คือ เครื่องมือต่าง ๆ ที่ทำงานบนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต และเครือข่ายโทรศัพท์เคลื่อนที่ ที่อนุญาตให้แต่ละบุคคลเข้าถึง แลกเปลี่ยน สร้างเนื้อหาและสื่อสารกับบุคคลอื่น ๆ และการเข้าร่วมเครือข่ายออนไลน์ต่างๆ ปัจจุบันนำมาใช้ในการสื่อสารระหว่าง บุคคล มีลักษณะเป็นการสื่อสารแบบสองทาง ที่มีรูปแบบการทำงานในลักษณะออนไลน์ใช้สร้าง และเพิ่มเติมเนื้อหาได้ ดังนั้น สื่อสังคมออนไลน์จึงเป็นช่องทางการสื่อสารอีกช่องทางหนึ่ง ที่หน่วยงานต่าง ๆ ทั้งภาครัฐ และเอกชน นำมาใช้กันอย่างแพร่หลาย เพื่อเผยแพร่ข้อมูลการให้ความรู้ รวมทั้งเป็นการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์และใช้ติดต่อสื่อสารกับสาธารณะซึ่งกล่าวโดยทั่วไปแล้ว สื่อสังคมออนไลน์จึงมีทั้งข้อดีและข้อด้อย (แสงเดือน ผ่องพุด, 2556)

ปัจจุบันสื่อกระแสหลัก มีการหลีกเลี่ยงที่จะนำเสนอข่าว ที่มีความหมิ่นเหม่ในประเด็นจริยธรรมและความรุนแรง โดยมีการใช้ภาพอินโฟกราฟิกเพื่อจำลองเหตุการณ์นั้น ๆ แทน อย่างไรก็ตามยังมีสื่อที่พยายามนำเสนอประเด็นข่าวในมิติมุมมองอื่น ๆ ที่แตกต่างจากสื่อกระแสหลัก เพื่อพยายามดึงดูดความสนใจของผู้รับสารให้ได้มากที่สุด ดังนั้นจึงขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของผู้รับสารเป็นสำคัญว่าเลือกที่จะรับสารลักษณะและประเด็นใด ส่วนประชาชนผู้ใช้สื่อออนไลน์

จำเป็นที่จะต้องพิจารณาว่าสิ่งที่สื่อนำเสนอ นั้น เป็นความจริง หรือความเท็จ ตลอดจนต้องเพิ่มความระมัดระวังในการส่งข้อมูลข่าวสารต่อไปยังผู้คนหมู่มาก ไม่ว่าจะเป็นข้อมูล ข้อความ ภาพ และเสียง ยิ่งเรื่องที่มีความละเอียดอ่อนต่อสังคม ยิ่งต้องตระหนักมากเป็นพิเศษ และควรตั้งอยู่บนพื้นฐานเพื่อประโยชน์สาธารณะเป็นสำคัญ ไม่ใช่เพื่อจุดประสงค์สร้างความตื่นเต้น สนุก และทำหาย ทั้งนี้ ถ้าหากร่วมกันสร้างบรรทัดฐานการใช้สื่อออนไลน์ไปในทิศทางที่ถูกต้อง จะนำมาซึ่งประโยชน์ต่าง ๆ ตลอดจนการตรวจสอบการทำงานของเจ้าหน้าที่รัฐ และป้องกันการกระทำ ความผิดจากการทุจริตหรือประพฤตินิชอบ อันอาจจะเกิดขึ้นอีกในอนาคตภายภาคหน้า ดังนั้น การตรวจสอบการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จึงเริ่มมีกระบวนการที่เข้มข้นในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาการทุจริตให้มีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น (สุวรรณ ไตรมาลัย, 2554) ได้มี ข้อเสนอ ให้มีการนำสื่อเข้ามาทำหน้าที่ตรวจสอบการทุจริตในภาครัฐมากขึ้น บทบาทสำคัญของ สื่อ เป็นการชี้ให้เห็นช่องทางทุจริตที่เกิดขึ้นได้ นอกจากนี้ บทบาทสำคัญของการใช้สื่อในการ ป้องกันและปราบปรามการทุจริตมีหน้าที่ตรวจสอบ แสวงหาข้อมูล ข่าวสารการทุจริตคอร์รัปชัน มาเผยแพร่ให้กับคนในสังคมได้รับรู้ช่วยเปลี่ยนแปลงเจตคติ ค่านิยม ที่เคยมีอยู่อย่างไม่ถูกต้อง ของสังคม ให้เปลี่ยนแปลงไปในทิศทางที่ถูกต้องทางอ้อมเช่นกัน

นอกจากนี้ สื่อสังคมออนไลน์ยังเป็นสื่อที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ต้องติดตาม ความเคลื่อนไหวตลอดเวลาอย่างต่อเนื่อง ตลอดจนตอบข้อสงสัยอย่างสม่ำเสมอ รวมทั้งต้อง รักษาความเป็นกลาง และต้องไม่สร้างความแตกแยกในสังคม (สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงาน เลขาธิการวุฒิสภา, 2561) ข้อดีของสื่อสังคมออนไลน์ การสื่อสารไม่เป็นทางการ ควบคุมการทำงานได้น้อย ขาดความยืดหยุ่น แต่เปิดกว้าง ทำให้ขาดความน่าเชื่อถือ ขาดการเคารพ กฎเกณฑ์ของสังคม ดังนั้น การสื่อสาร และการแลกเปลี่ยนข้อมูล ด้วยความรวดเร็ว ทำให้สื่อ สังคมออนไลน์สามารถสร้างกระแสต่อสังคมในด้านต่าง ๆ ทั้งกระแสที่ดีและไม่ดี การละเมิด ลิขสิทธิ์และสิทธิส่วนบุคคล อาญากรรมคอมพิวเตอร์ รวมทั้งอาจเป็นภัยคุกคามทางความมั่นคง (พิรงรอง รามสูต และคณะ, 2553) ความท้าทายของข้อจำกัดของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ของ ภาครัฐ เนื่องจาก บทบาทของหน่วยงานราชการต้องส่งตัวเป็นกลาง อยู่บนพื้นฐานข้อเท็จจริง ข่าวสารที่นำเสนอต้องมีการกลั่นกรองเนื้อหาที่นำเสนอ จะต้องรักษาระดับระหว่างการใช้ ประโยชน์ การให้ข้อมูล และความเป็นกลางทางการเมือง ในกรณีที่ข้อมูลในสื่อสังคมออนไลน์ กลายเป็นประเด็นร้อน บางครั้งจะต้องอธิบาย หรือแก้ไขความถูกต้อง เพื่อป้องกันไม่ให้เกิดความ ขัดแย้ง (Williamson Andy, 2021)

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสำนักงานตำรวจ ได้กำหนดเป้าหมาย จากผู้ที่มีหน้าที่ในการตัดสินใจเชิงนโยบาย ได้รับข้อมูลทำให้กระทบต่อผู้ที่มี ส่วนได้ส่วนเสีย สังคม และสิ่งแวดล้อม โดยการใช้สื่อในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อดิจิทัล สื่อ บุคคล สื่อกิจกรรม สื่อเก่า สื่อใหม่ มาบูรณาการ หรือผสมผสานให้บรรลุเป้าหมาย เชื่อมโยงสู่ การสร้างเครือข่ายป้องกัน และปราบปรามการทุจริต นอกจากนี้ในส่วนของสำนักงาน

คณะกรรมการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ ยังได้จัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ เพื่อจัดตั้งพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ (พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้บุคคลภายนอกได้เข้ามาเรียนรู้และเป็นการปลูกปลุกสำนึกถึงความสำคัญของการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตให้เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพโดยแบ่งการจัดแสดงออกเป็น 10 ส่วน ไม่ว่าจะเป็นส่วนของลานสนุกคิด โดยผู้เข้าชมสามารถคิดวิเคราะห์พฤติกรรมที่เคยทำ ในชีวิตประจำวันว่าเสี่ยงต่อการทุจริตหรือไม่ ในส่วนของวิถีทัศน์ที่แสดงภาพรวมปัญหาการทุจริตของประเทศไทย ส่วนของการสร้างความตระหนักรู้ให้ผู้เข้าชมทราบถึงมูลค่าการสูญเสียเงินภาษีของประชาชนจำนวนมหาศาล อันเกิดจากการทุจริต ส่วนของการตีแผ่กลโกง ให้ผู้เข้าชมได้เรียนรู้รูปแบบกลโกงในการทุจริตประเภทต่าง ๆ (สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ, 2558)

บทบาทของการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและการปราบปรามการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

เมื่อประเทศไทยเข้าสู่ยุค Thailand 4.0 อย่างเต็มรูปแบบจึงจำเป็นต้องเตรียมความพร้อมสำหรับการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ของเทคโนโลยีสารสนเทศ อาทิ การใช้สื่อในการเรียนรู้และเข้าใจพฤติกรรมของประชาชนในการรับรู้ข้อมูลข่าวสาร รวมทั้งวิธีการ และเครื่องมือการสื่อสารการประชาสัมพันธ์ และป้องกันและการปราบปรามการทุจริตในหน่วยงานได้ด้วย เช่นกัน ปัจจุบันรูปแบบการสื่อสารได้พัฒนาไปในหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นการประชาสัมพันธ์การตลาดตั้งแต่ยุค 1.0 ถึงยุค 3.0 เป็นยุคที่มีความร่วมมือของภาคประชาสังคม เครือข่ายสื่อมวลชนสำหรับด้านการประชาสัมพันธ์ ไม่เพียงแต่สื่อสารกับสาธารณชน ยังนำสื่อออนไลน์มาผสมผสานอย่างกลมกลืน หรือการสร้างนวัตกรรม การใช้สื่อยุค 4.0 กล่าวคือ สื่อดิจิทัลมาใช้ในการสร้างและเปิดโลกทัศน์ ของการรับรู้ ข้อมูลข่าวสารให้ถึงกลุ่มเป้าหมายอย่างรวดเร็ว ต่อเนื่อง และบริหารจัดการด้านการสื่อสารประชาสัมพันธ์เรื่องการปราบปรามการทุจริตเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ การสร้างความศรัทธาให้กับสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยการใช้ชื่อเสียงขององค์กร (Brand) ในยุคดิจิทัลนั้น กลายเป็นสิ่งที่ต้องให้ความสำคัญเพิ่มมากขึ้น การบูรณาการป้องกันปราบปรามการทุจริต และประพฤตินิยมของประเทศไทยในภาพรวมมีพัฒนาการมาอย่างต่อเนื่องภายใต้เงื่อนไขที่พลวัตความเปลี่ยนแปลงของสถานการณ์การทุจริต และบริบทแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปในมิติต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกประเทศมิติภายนอกประเทศของการบูรณาการป้องกัน ปราบปรามการทุจริตและประพฤตินิยม ขันตอนหลักในการจัดทำแผนแม่บท การจัดทำแผนแม่บทบูรณาการป้องกัน ปราบปรามการทุจริต และประพฤตินิยม ระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) ใช้หลักการมีส่วนร่วม มีขั้นตอนหลัก คือ การศึกษาร่างกรอบยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2560 - 2579) แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับ

ที่ 12 และยุทธศาสตร์ชาติว่าด้วยการป้องกัน และปราบปรามการทุจริต ระยะที่ 3 ปัญหาการทุจริตและผลสืบเนื่องดังกล่าว ทำให้นานาประเทศตระหนักถึงภัยร้ายแรงที่เกิดขึ้นในวงกว้าง

แนวทางการใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้มีการจัดทำแผนปฏิบัติการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพตติผิตมิชอบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2566 (ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต, 2566) เพื่อให้เป็นกรอบแนวทางการดำเนินงาน และขับเคลื่อนนโยบายการป้องกันและปราบปรามการทุจริตภายใต้หน่วยงานในสังกัดของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ซึ่งการทุจริตในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีผลกระทบต่อความมั่นคง และภาพลักษณ์ของหน่วยงาน ความรุนแรงขึ้นอยู่กับระดับของบุคคลที่กระทำทุจริต และขนาดของความเสียหายที่เกิดขึ้นหากหน่วยงานที่พบการทุจริต จากสถานการณ์การทุจริตตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบัน มีการทุจริตหลากหลายรูปแบบเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง ดังนั้น การมีส่วนร่วมในการต่อต้านการทุจริต ของหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชน ภาควิชาการ องค์กรสาธารณณะ สื่อมวลชน และภาคประชาสังคม ต้องได้รับความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการต่อต้านการทุจริตทุกรูปแบบอย่างเข้มแข็ง จะเห็นได้ว่า รูปแบบการทุจริตและประพตติผิตมิชอบสามารถแบ่งได้ มี 3 ลักษณะคือ ทุจริตโดยเจตนา ทุจริตโดยการกดดันของผู้บังคับบัญชา ทุจริตโดยประชาชน ดังนั้น การนำสื่อสังคมออนไลน์เข้ามามีบทบาทสำหรับการแก้ไขปัญหาการทุจริตจึงมีมากขึ้น ดังต่อไปนี้

1. สื่อปรับทิศทางการทำงานเพื่อมุ่งประโยชน์สาธารณะมากขึ้น
2. มีช่องทางในการเข้าถึงข้อมูล เช่น กฎหมายข้อมูลข่าวสารของทางราชการ
3. มีแรงกดดันที่มาจากความคาดหวังจากสังคม

สำนักงานตำรวจได้จัดทำมาตรการดำเนินการ ดังนี้

1. ไม่ทนต่อการทุจริต
2. ยกระดับเจตจำนงทางการเมืองในการต่อต้านการทุจริต
3. สกัดกั้นการทุจริตเชิงนโยบาย
4. พัฒนาการป้องกันการทุจริตเชิงรุก
5. ปฏิรูปกลไกและกระบวนการการปราบปรามการทุจริต

ในการปฏิบัติการกิจ ทั้ง 5 สายงานของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ดังนี้ 1) ป้องกัน 2) ปราบปราม 3) สอบสวน 4) สืบสวน 5) จราจร และอำนวยความสะดวกในการป้องกัน และแก้ไขปัญหาแบบบูรณาการให้ภาครัฐและประชาชน เข้ามามีบทบาทมีส่วนร่วมสนับสนุน ส่งเสริมองค์ความรู้งบประมาณ สวัสดิการ กำลังพล และตรวจสอบการทำงาน มีระบบการตรวจสอบภายใน และตรวจสอบภายนอกที่เคร่งครัดจากองค์กรหรือหน่วยงานอิสระ เช่น คณะกรรมการร้องเรียนตำรวจ การใช้สื่อและเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงาน และ

ตรวจสอบระบบการทำงาน มีระบบการส่งเสริมตำรวจดีที่เข้มแข็ง เพื่อลดปัญหาการทุจริตในสังคมไทยผ่านการปลูกจิตสำนึกและสร้างค่านิยมให้ทุกภาคส่วนตระหนักรู้ในเรื่องความซื่อสัตย์สุจริต คุณธรรม จริยธรรม และหลักธรรมาภิบาล ในการบริหารองค์กร ปรับปรุงกฎหมาย การบังคับใช้กฎหมายอย่างเข้มงวดและเป็นธรรม รวมทั้งให้โอกาสประชาชนมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ จึงมีแนวทางการป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบของเจ้าหน้าที่ตำรวจ ดังนี้

1. การป้องกันการทุจริตจากปัจจัยภายใน ได้แก่ สร้างจิตสำนึกให้เจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้บังคับบัญชาต้องเป็นตัวอย่างและเป็นที่พึ่งได้ ทรัพยากรที่ใช้ในการปฏิบัติหน้าที่ควรเพียงพอ มีระบบการปลูกฝังจริยธรรม ปลูกฝังจิตสำนึก ในการทำความดี อ่อนน้อมถ่อมตน เป็นคนดี

2. การป้องกันการทุจริต จากปัจจัยภายนอก ได้แก่ การเพิ่มสวัสดิการ และค่าตอบแทนที่เหมาะสมกับหน้าที่ และความรับผิดชอบ ผู้บังคับบัญชามั่นตรวจสอบกำชับ อบรมผู้ใต้บังคับบัญชาเป็นประจำต่อเนื่อง ลดโอกาสปัจจัยเอื้อต่อการทุจริต

3. การป้องกันการทุจริต จากการติดสินบนของประชาชน ได้แก่ กฎหมายบัญญัติบทลงโทษบังคับใช้กับผู้ติดสินบนอย่างจริงจัง มีการบังคับใช้อย่างเคร่งครัด การสร้างจิตสำนึกให้ประชาชน การแต่งตั้งโยกย้ายให้มีการหมุนเวียนทุก 2 ปี ภายในจังหวัด เมื่อมีปัญหาการร้องเรียน หรือพบการทุจริตให้ย้ายประจำส่วนกลาง

4. การป้องกัน และแก้ไขปัญหาการทุจริตการป้องกันและปราบปรามโดยการใช้สื่อสังคมออนไลน์ หรือให้ภาคเอกชน ภาครัฐเข้ามามีบทบาทในการตรวจสอบการทำงาน มีระบบการตรวจสอบที่เคร่งครัดโปร่งใสจากองค์กรหรือหน่วยงานอิสระมีการจัดตั้ง Police Complaint Board หรือคณะกรรมการการร้องเรียนตำรวจนำเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทันสมัยมาใช้ในการปฏิบัติงานและมีระบบการตรวจสอบการทำงานของตำรวจที่มีประสิทธิภาพ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดตั้งหน่วยงานรับเรื่องร้องทุกข์ โดยให้สำนักงานจรตารวจแห่งชาติ เป็นหน่วยงานที่ทำหน้าที่เป็นรับเรื่องการร้องทุกข์ ร้องเรียน เมื่อประชาชนพบเห็นผู้กระทำความผิด หรือไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นหน่วยงานที่มีเจตนาธรรมณ์ด้านความโปร่งใส พร้อมรับผิดชอบผลที่เกิดจากการกระทำสร้างองค์กร ให้ปลอดจากการทุจริตในการปฏิบัติหน้าที่ ยึดวัฒนธรรมคุณธรรมในองค์กรที่จะปฏิบัติหน้าที่ด้วยการมุ่งประโยชน์ส่วนรวมของคนในสังคม มีคุณธรรมในการปฏิบัติหน้าที่สร้างความก้าวหน้าให้เกิดแก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่ และคำนึงถึงผลการปฏิบัติหน้าที่ มากกว่าความสัมพันธ์ส่วนตัว มีการสื่อสารภายในหน่วยงานที่ชัดเจนทุกระดับ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติหน้าที่ภายในองค์กร รวมทั้งเป็นค่านิยมสำหรับองค์กรหรือ สำนักงานจรตารวจ พึงยึดถือเป็นแนวทางการปฏิบัติควบคู่กับกฎข้อบังคับอื่น ๆ สำหรับที่จะสร้างองค์กรที่ใสสะอาด ให้บริการด้วยความโปร่งใส เป็นธรรมต่อประชาชนผู้รับบริการ และพัฒนาคุณภาพการดำเนินงานของสำนักงานจรตารวจอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้บรรลุเจตนาธรรมณ์ดังกล่าว สำนักงานจรตารวจ จะดำเนินการ ดังนี้

1. บริหารงานและปฏิบัติหน้าที่ ด้วยหลักธรรมาภิบาล โดยมุ่งตอบสนองความต้องการของประชาชนด้วยความถูกต้อง เป็นธรรม โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ในทุกขั้นตอน
 2. ปลุกจิตสำนึก ปลุกฝังค่านิยม ทักษะคิด บุคลากรของ สำนักงานจเรตำรวจ ให้ยึดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงมาใช้ในการปฏิบัติหน้าที่และการดำรงชีวิต
 3. ส่งเสริมให้องค์กรเอกชน และภาคประชาชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมและรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ในการดำเนินกิจกรรมอย่างเปิดเผย และสามารถเข้าร่วมได้ในหลายช่องทางไม่ว่าทางเทคโนโลยีหรือการเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบอื่น ๆ
 4. ส่งเสริมและรณรงค์การป้องกันและปราบปรามการทุจริตอย่างต่อเนื่อง มีบทลงโทษอย่างจริงจังและรุนแรง รวมทั้งประสานความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
 5. ส่งเสริมการต่อต้านและเฝ้าระวังการทุจริตคอร์รัปชันทุกรูปแบบ โดยมีการเฝ้าระวังอย่างรัดกุมและใช้มาตรการลงโทษขั้นสูงกับผู้ทุจริตคอร์รัปชัน และผู้ที่เกี่ยวข้องอย่างเด็ดขาด และเป็นธรรม
- ปัจจุบันการแก้ไขปัญหาการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จากการปฏิรูปกลไกและกระบวนการปราบปรามการทุจริต เพื่อปรับปรุง พัฒนากลไก และกระบวนการปราบปรามการทุจริต ให้มีความรวดเร็ว มีประสิทธิภาพ และเท่าทันต่อพลวัตของการทุจริต และเป็น การบูรณาการกระบวนการปราบปรามการทุจริต เพื่อให้ผู้กระทำผิดถูกดำเนินคดีและลงโทษ อย่างเป็นรูปธรรมและเท่าทันต่อสถานการณ์ ทำให้การกระทำทุจริตลดน้อยลงหรือไม่มีการ ทุจริตเลย มีมาตรการดังต่อไปนี้
1. สร้างระบบแจ้งเบาะแส และการคุ้มครองพยาน การเสริมสร้างศักยภาพและการมี ส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาทุจริตให้กับเครือข่ายภาคประชาสังคม และประชาชนเพื่อให้เกิด ความเชื่อมั่น
 2. มาตรการลงโทษเจ้าหน้าที่ตำรวจที่กระทำการทุจริต และประพฤติมิชอบ มีการนำ กฎ ระเบียบ ข้อบังคับ คำสั่ง มาบังคับใช้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจอย่างจริงจัง หากพบหรือมีเหตุสงสัย ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจกระทำผิดให้ใช้มาตรการทางปกครอง วินัย อาญา อย่างรวดเร็ว
 3. สร้างเสริมระบบรับเรื่อง ร้องเรียน ร้องทุกข์/แจ้งเบาะแส ให้มีมาตรฐานเป็นที่ ยอมรับมีความเที่ยงตรง ถูกต้อง สามารถเชื่อมโยงข้อมูลกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง แล้วนำข้อมูลมา วิเคราะห์ สามารถประมวลผลได้

ประเภทการร้องเรียนร้องทุกข์ มีดังต่อไปนี้

1. ทุจริตต่อหน้าที่ ปฏิบัติ หรือละเว้นการปฏิบัติ อย่างใดในตำแหน่งหรือหน้าที่ หรือ ละเว้น การปฏิบัติ ในพฤติกรรมที่อาจทำให้ผู้อื่นเชื่อว่ามีตำแหน่ง หรือหน้าที่ ทั้งที่จกนมิได้มี ตำแหน่ง หรือหน้าที่นั้นหรือใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ ทั้งนี้ เพื่อแสวงหาประโยชน์ที่มีควร ได้โดยชอบสำหรับตนเองหรือผู้อื่น

2. ปฏิบัติหน้าที่มิชอบ ใช้อำนาจในตำแหน่งหรือหน้าที่ อันเป็นการฝ่าฝืนกฎหมาย ระเบียบ คำสั่ง หรือมติคณะรัฐมนตรี หรือใช้อำนาจหน้าที่ไปในทางมิชอบ เช่น ทำร้ายผู้ต้องหา เป็นพนักงานสอบสวนไม่รับคดี เป็นพนักงานสอบสวนสอบสวนบิดเบือนคดี กลั่นแกล้ง จับกุม ข่มขู่ คุกคาม ยัดเยียดข้อหา

3. ประพฤติตนไม่สมควร ไม่ปฏิบัติตามระเบียบ แบบแผน วินัยของข้าราชการ ตำรวจ เช่น เกี่ยวข้องกับอบายมุข ปัญหาชู้สาว ละทิ้งหน้าที่ แต่งเครื่องแบบไม่ถูกต้อง มีลักษณะ ดูหมิ่นเหยียดหยามประชาชนผู้มาติดต่อราชการ

4. ไม่บริการประชาชน ไม่ต้อนรับ ให้ความสะดวก ให้การสงเคราะห์แก่ประชาชน ผู้มา ติดต่อราชการด้วยความสุภาพเรียบร้อย เช่น ใช้กิริยาจาไม่สุภาพ ไม่ให้คำแนะนำ หรือให้ คำปรึกษา หรือคำชี้แจงตามสมควร

5. ขอบความเป็นธรรม การปฏิบัติหน้าที่โดยไม่เป็นกลาง ไม่ให้ความเป็นธรรมในการ ดำเนินการ เช่น มีส่วนได้ส่วนเสียในคดีที่รับผิดชอบ ไม่เร่งรัดดำเนินคดี หรือไม่เร่งรัด ติดตาม จับกุมผู้ต้องหาขอเปลี่ยนตัวพนักงานสอบสวน

6. ขอความช่วยเหลือ เป็นกรณีประชาชนไม่ได้ร้องเรียน กล่าวหาข้าราชการตำรวจ แต่ เป็น การร้องขอให้เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปดำเนินการช่วยเหลือ หรือประสานหน่วยงานที่ เกี่ยวข้องให้ดูแลแก้ไขปัญหาความเดือดร้อนอื่น ๆ

7. แจ้งเบาะแส/แนะนำ แจ้งข้อมูลการกระทำผิดกฎหมาย เช่น ยาเสพติด การพนัน แข่งรถสถานบริการ จราจร เงินกู้ยืมกระบอบ ค้ามนุษย์ แจ้งเบาะแส หรือคำแนะนำ ให้เจ้าหน้าที่ ตำรวจเข้าไปดำเนินการ เช่น ให้ติดสัญญาณไฟจราจร

8. บัตรสนเท่ห์ กรณีร้องเรียนข้าราชการตำรวจ ว่ากระทำผิดทางวินัย โดยไม่ระบุชื่อผู้ ร้อง อย่างชัดเจน

ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต จาก 3 ส สงสัย สอดส่อง ส่งข่าว เมื่อพบเห็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง และไม่ได้รับความเป็นธรรมนั้น สามารถร้องทุกข์ได้ โดยการใส่ชื่อเป็นช่องทางการร้องทุกข์ ร้องเรียน เมื่อพบเห็นเจ้าหน้าที่ตำรวจ กระทำผิดผิด หรือละเลยในหน้าที่ช่องทางการร้องเรียน มีดังต่อไปนี้

1. ร้องเรียนด้วยตนเอง ร้องเรียนได้ที่สำนักงานจเรตำรวจ
2. ร้องเรียนทางจดหมาย ส่งเรื่องมาที่สำนักงานจเรตำรวจ
3. ร้องผ่านเว็บไซต์สำนักนายกรัฐมนตรี www.1111.go.th

4. ร้องเรียนผ่านหน่วยงานราชการอื่น ๆ

5. ร้องเรียนทางสายด่วน 1599

ปัจจุบันสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีการบูรณาการใช้สื่อสังคมออนไลน์เพื่อช่วยเป็นตัวกลางในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เมื่อประชาชนพบเห็นข้อมูล สามารถร้องเรียนได้โดยผ่านระบบร้องเรียน/ร้องทุกข์ออนไลน์ของสำนักงานจเรตำรวจ หรือที่เรียกว่า ระบบ JCOMS ผ่านทางเว็บไซต์ www.jcoms.police.go.th ผ่านทางเว็บไซต์ของสำนักงานจเรตำรวจ www.jaray.police.go.th และสามารถสแกนคิวอาร์โค้ดเว็บไซต์จเรตำรวจ เพื่อร้องเรียน และผู้แจ้งเบาะแสดังกล่าวได้รับความคุ้มครองและรักษาเป็นความลับ

สรุป

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ในการป้องกันและปราบปรามการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เป็นการบูรณาการใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัล โดยเฉพาะสื่อสังคมออนไลน์ สร้างการมีส่วนร่วมให้ประชาชนได้แสดงความคิดเห็น ร่วมกันต่อต้าน เปิดโปงการทุจริตคอร์รัปชัน การละเมิดธรรมาภิบาล และร่วมกันแก้ไขปัญหาการทุจริตป้องกันและปราบปรามการทุจริตในสำนักงานตำรวจแห่งชาติ จะเห็นได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน เป็นกระบวนการที่สำคัญในการป้องกันและปราบปรามการทุจริต เป็นการกำหนด ให้สร้างค่านิยมให้กับสังคม ที่ไม่ทนต่อการทุจริต เมื่อพบเห็นการทุจริตแล้ว ไม่นิ่งเฉย ไม่ละเลยปล่อยผ่าน มีความกระตือรือร้น ใส่ใจ ไม่พอใจ ที่มีกรกระทำทุจริตดังกล่าว ไม่สามารถนิ่งเฉยได้ โดยการมีส่วนร่วมชี้ช่องทางการทุจริต เพื่อสกัดกั้นการทุจริตเชิงนโยบาย เป็นการตรวจสอบการทุจริตของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยการใช้ประโยชน์จากสื่อสังคมออนไลน์ที่ประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์ได้ตลอดเวลาไม่ว่าจะเป็น ไลน์ เฟซบุ๊ก อินสตาแกรม เป็นต้น ข้อดีของสื่อสังคมออนไลน์คือ การเผยแพร่ข่าวสารข้อมูลเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทำให้เกิดกระแสการต่อต้านการทุจริตและป้องกันปราบปรามการทุจริต ประชาชนผู้พบเห็นสามารถเปิดโปง ต่อต้าน ชี้เบาะแสดการทุจริตได้ทันที ดังนั้น อิทธิพลของสื่อ และบทบาทของการใช้สื่อในสังคมไทยในปัจจุบัน จึงได้เข้ามามีบทบาทสำคัญในการช่วยต่อต้านการทุจริต และเปิดโปงการกระทำผิด ซึ่งผู้แจ้งเบาะแสด หรือชี้ช่องทางสามารถเชื่อมกับหน่วยงานที่มีหน้าที่โดยตรงในการทำหน้าที่ป้องกันและปราบปราม การทุจริตคอร์รัปชันได้ทันที เช่น ปปช. สตง. ปปท. สผผ. และ กกต. ทำให้เกิดค่านิยมที่ดีภายในหน่วยงาน ไม่ทนและเพิกเฉยต่อปัญหา ร่วมต่อต้านลดการทุจริตในเชิงนโยบาย สร้างกลไกการป้องกันการทุจริตทุกรูปแบบ ให้มีความรวดเร็วและมีประสิทธิภาพเพิ่มมากขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- ฐานันท์ วรรณโกวิท. (2554). ประสบการณ์จากการฝึกอบรมเส้นทางคอร์รัปชัน ณ มหาวิทยาลัย
 ตูลูนกาปีโตล สาธารณรัฐฝรั่งเศส. *วารสารยุติธรรมปริทัศน์*, 6(6), 39-66.
- นนทวัชร นวตระกูลพิสุทธิ์ และคณะ. (2555). *การวิจัยเพื่อศึกษารูปแบบการทุจริตเชิงนโยบาย*
 (รายงานการวิจัย). นนทบุรี: สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริต
 แห่งชาติ.
- นภดล กรรณิการ. (2551). *แฮปปี้เนส : ประเมินความสุขของการทำงาน (Happiness At
 Workplace)*. สืบค้น 5 มกราคม 2566, จาก <http://www.ryt9.com>
- พิรงรอง รามสูต และคณะ. (2547). *การกำกับดูแลเนื้อหาอินเทอร์เน็ต* (รายงานการวิจัย).
 กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พีระ จิโรโสภณ. (2551). *ทฤษฎีการสื่อสารมวลชน*. สืบค้น 20 พฤษภาคม 2566, จาก
https://www.stou.ac.th/Thai/Schools/sca/MA_TEXT/unit010.txt
- ศูนย์ปฏิบัติการต่อต้านการทุจริต กระทรวงมหาดไทย. (2563). *กลไกด้านการป้องกัน
 ปราบปรามการทุจริตและประพฤติมิชอบ และการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมของ
 กระทรวงมหาดไทย*. *วารสารดำรงราชานุภาพ*, 20(61), 62-99.
- _____. (2566). *แผนปฏิบัติการการป้องกันและปราบปรามการทุจริตประพฤติมิชอบ
 สำนักงานตำรวจแห่งชาติ พ.ศ. 2566*. สืบค้น 20 กุมภาพันธ์ 2566, จาก
<http://www.huamarkpolice.au.edu/files/28-files02.pdf>
- สำนักงานคณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ. (2565). *แผนปฏิบัติการด้าน
 การต่อต้านการทุจริตและประพฤติมิชอบ ระยะที่ 1 (พ.ศ. 2563 - 2565)*. สืบค้น 25
 กรกฎาคม 2565, จาก <https://www.nacc.go.th>
- _____. (2558). *พิพิธภัณฑสถานโกง*. สืบค้น 25 กรกฎาคม 2565, จาก
<http://acm.nacc.go.th/aboutus>
- สำนักประชาสัมพันธ์ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. (2561). *กลยุทธ์การประชาสัมพันธ์ผ่านสื่อ
 สังคมออนไลน์ด้วยการใช้เฟซบุ๊ก (Facebook)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา.
- สุดสงวน สุธีรสร. (2547). *อาชญวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุวรรณ ไตรมาลัย. (2554). *บทบาทของสื่อมวลชนต่อการป้องกันและแก้ไขการทุจริตคอร์รัปชัน*.
 ขอนแก่น: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- สุวรรณ สุวรรณเวช และคณะ. (2561.). *การปฏิรูปตำรวจ : การปรับปรุงองค์การและการ
 บริหารจัดการ*. *วารสารวิจัยราชภัฏธนบุรี รัชใช้สังคม สถาบันวิจัยและพัฒนา
 มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี*, 4(1), 1-14.
- เสาวนีย์ ไทยรุ่งโรจน์ และคณะ. (2553). *โครงการประเมินสถานการณ์ด้านการทุจริตในประเทศไทย*
 (รายงานผลการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยหอการค้า.

- แสงเดือน ผ่องพุด. (2556). สื่อสังคมออนไลน์ : แนวทางการนำมาประยุกต์ใช้. *บรรณารักษ์
ปฏิบัติการ สำนักวิชาการ สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา*, 3(20), 1-19.
- อชิรวินัย สุพรรณเกษัช. (2540). *พระบรมราโชวาทและพระบรมราโชบายในการบริหารงาน
ตำรวจ*. กรุงเทพฯ: บริษัทเพอร์เฟคท์พริ้นท์แอนด์แอดเวอร์ไทซิง.
- Williamson, A. (2021). *Social Media Guidelines for Parliaments*. Retrieved March
20, 2021, from <http://www.ipu.org/PDF>

พลเมืองดิจิทัล: บทสังเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล *
DIGITAL CITIZENSHIP: A SYNTHESIS OF THE DIGITAL CITIZENSHIP BEHAVIOUR

ปาจริย์ ติวสิขเรศ, ศรัณย์ พิมพทอง

Pacharee Tiwsikhares, Saran Pimthong

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Srinakharinwirot University

Corresponding Author E-mail: tiw.pacharee@gmail.com

บทคัดย่อ

สังคมดิจิทัลในปัจจุบัน เป็นภาพสะท้อนของการพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรมดิจิทัลที่รวดเร็วและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การพัฒนาดังกล่าวส่งผลต่อวิถีชีวิตประจำวันและพฤติกรรมของประชาชน ทั้งในบริบทโลกทางกายภาพและโลกออนไลน์ การทำความเข้าใจถึงพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล เป็นกลไกสำคัญในการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ บทความชิ้นนี้จึงมุ่งนำเสนอผลการสังเคราะห์พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัลที่มีนักวิชาการทั้งต่างประเทศและในประเทศได้นำเสนอไว้ พบว่า พฤติกรรมสำคัญที่เป็นองค์ประกอบการเป็นพลเมืองดิจิทัลมี 5 ประการ ได้แก่ 1) พฤติกรรมมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล 2) พฤติกรรมรับผิดชอบในโลกดิจิทัล 3) พฤติกรรมทำตามกฎในโลกดิจิทัล 4) พฤติกรรมพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 5) พฤติกรรมเคารพผู้อื่นในโลกดิจิทัล

คำสำคัญ: พลเมืองดิจิทัล; เทคโนโลยีดิจิทัล; สังคมดิจิทัล

Abstract

Digital society is the result of the rapid development of digital technology and innovation. It changes today's society and causes people to change their lifestyles. Understanding digital citizenship behaviour is an important mechanism for living in the digital world. This article aims to present the synthesis of the components of the digital citizenship. Digital citizenship behaviour can be classified into five elements: 1) engaging behaviour in the digital world; 2) responsible behaviour in the digital world 3) lawful behaviour in the digital

* Received October 12, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted November 11, 2022

world 4) continuous improvement behaviour 5) respecting behaviour in the digital world.

Keywords: Digital Citizenship; Digital Technology; Digital Society

บทนำ

โลกปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงตามเทคโนโลยีดิจิทัลที่พัฒนาไปอย่างรวดเร็ว เกิดเป็น Digitalization คือ การนำเทคโนโลยีดิจิทัลผสมผสานกับกระบวนการทำงาน วิธีการทำงาน และการใช้ชีวิตทั่วไป ส่งผลให้เกิดสภาพสังคมที่เรียกว่า VUCA ประกอบด้วย 4 คำ ได้แก่ V Volatility การเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว หรือการปรับเปลี่ยนอย่างฉับพลัน สังคมจึงเกิดความผันผวนสูง U Uncertainty ความไม่แน่นอน ข้อมูลที่มีอยู่เปลี่ยนแปลงได้เสมอ C Complexity ข้อมูลมีความซับซ้อนมีหลายปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสิ่งที่ต้องการศึกษา และ A: Ambiguity ข้อมูลต่างมีความคลุมเครือ (Minciu & Dobrea, 2020) บุคคลทั่วโลกจึงมีอาจปฏิเสธการนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในชีวิตประจำวันได้ ดังนั้น การดำรงชีวิตในสังคม VUCA จะต้องมีคุณสมบัติ มีทักษะที่จำเป็นสำหรับโลกดิจิทัล ประชาชนจึงต้องปรับตัวให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

ประเทศไทยให้ความสำคัญกับการสังคมดิจิทัลเช่นกัน มีการกำหนดนโยบายเพื่อรองรับความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและรุนแรงเนื่องจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีดิจิทัล รัฐบาลกำหนดให้นำเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นเครื่องมือในการปฏิรูปประเทศสู่การเป็นประเทศไทย 4.0 ใช้เป็นแนวทางพัฒนาประเทศ ให้สอดคล้องกับกระแสโลกที่นำเทคโนโลยีดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ในการทำงาน มีการกำหนดนโยบายนำประเทศสู่ “ดิจิทัลไทยแลนด์” (Digital Thailand) คือ ประเทศไทยสามารถสร้างสรรค์และใช้ประโยชน์จากเทคโนโลยีดิจิทัลได้เต็มประสิทธิภาพ มีการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน ข้อมูลนวัตกรรม ทุนมนุษย์ และอื่นๆ เพื่อขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศไปสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม ได้จัดทำแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม มีเป้าหมายเพื่อ เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันระดับโลกด้วยนวัตกรรมและเทคโนโลยีดิจิทัล ยกกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน สังคมด้วยข้อมูลและบริการผ่านสื่อดิจิทัล พัฒนาทุนมนุษย์สู่ยุคดิจิทัล ปฏิรูปการทำงานการให้บริการภาครัฐด้วยเทคโนโลยีดิจิทัล (สำนักงานคณะกรรมการการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2562) แผนดังกล่าวจะประสบความสำเร็จได้นั้น นอกจากส่งเสริมโครงสร้างพื้นฐานทางเทคโนโลยีดิจิทัลแล้ว ยังต้องส่งเสริมและพัฒนา ปัจจัยด้านทรัพยากรมนุษย์

การศึกษาอัตลักษณ์ วิธีคิด และชีวิต 4.0 ของชาวดิจิทัลไทย คือ บุคคลที่เกิดมาพร้อมกับการใช้เทคโนโลยี หรือบุคคลที่ใช้เทคโนโลยีในการดำเนินชีวิต เทคโนโลยีดิจิทัลส่งผลให้เกิดแบบแผนใหม่ในการดำเนินชีวิต เนื่องจากมีการเชื่อมต่อกับโลกออนไลน์ การจัดการชีวิต การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่นนอกจากดำเนินในโลกกายภาพแล้ว ยังมีในโลกออนไลน์ด้วย การเรียนรู้การทำงานที่อยู่ในโลกกายภาพ สามารถขยายพื้นที่ไปสู่โลกออนไลน์ได้เช่นกัน (จุลณี เทียนไทย,

2563) นอกจากนี้ผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2564 และ ปี 2565 พบว่า กิจกรรมออนไลน์ที่คนไทยนิยมทำมาก คือ การติดต่อสื่อสารออนไลน์ กิจกรรมสร้างความบันเทิง เช่น การดูรายการ ดูหนัง ฟังเพลง การซื้อขายสินค้าออนไลน์ การค้นหาข้อมูลออนไลน์ การอ่านข่าว บทความออนไลน์ การทำธุรกรรมการเงินออนไลน์ (สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2564; สำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์, 2565) จากข้อมูลดังกล่าวสามารถกล่าวได้ว่า คนไทยนำเทคโนโลยีดิจิทัลมาใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันทั้งในด้านการดำเนินชีวิตส่วนตัว การเรียน การทำงาน

ในต่างประเทศมีการสำรวจการใช้สื่อสังคมออนไลน์โดยนักมานุษยวิทยาใน 9 พื้นที่ 8 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศอิตาลี ประเทศตุรกี ประเทศตรีนิแดด ประเทศชิลี ประเทศบราซิล ประเทศอินเดีย ประเทศจีนพื้นที่ชนบท ประเทศจีนพื้นที่อุตสาหกรรม พบว่า ประชาชนในทุกประเทศมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ มีกิจกรรมที่ทำในสื่อสังคมออนไลน์ เช่น การติดต่อสื่อสารระหว่างกัน การโพสต์ภาพ กิจกรรมความบันเทิง การเล่นเกม ซึ่งแต่ละประเทศจะมีปริมาณการใช้งานมากน้อยแตกต่างกันไปในแต่ละด้าน (Miller et al., 2016)

จากข้อมูลการสำรวจการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพื่อเข้าถึงโลกออนไลน์ พบว่า ไม่ว่าจะในประเทศไทยหรือต่างประเทศ ประชาชนมีการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตประจำวัน พฤติกรรม การดำเนินชีวิต การจัดการชีวิต วิธีคิด การทำงาน การสร้างความสัมพันธ์กับบุคคลอื่น การสร้างและนำเสนอตัวตน จะมีอยู่ทั้งในบริบทของโลกทางกายภาพและโลกออนไลน์ (จุลณี เทียนไทย, 2563) ด้วยสถานการณ์นี้ทำให้มุมมองต่อพฤติกรรมการเป็นพลเมืองต่างไปจากเดิม จากขอบเขตความหมายของพลเมืองแบบดั้งเดิม คือ คุณสมบัติของบุคคลที่พึงรับผิดชอบต่อสิทธิและเสรีภาพของตนเองและผู้อื่น ขอบเขตของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองแบบดั้งเดิม ไม่ครอบคลุมสภาพสังคมที่มีบริบทโลกออนไลน์รวมอยู่ด้วย จึงมีนักวิชาการนำเสนอแนวคิด การเป็นพลเมืองดิจิทัล กล่าวคือ มีคุณลักษณะตามพลเมืองแบบดั้งเดิมและเพิ่มการมีทักษะการใช้งานเทคโนโลยีดิจิทัลอย่างเหมาะสม กระทำกิจกรรมต่างๆในโลกดิจิทัล มีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลได้อย่างสร้างสรรค์ เป็นพลเมืองที่อยู่ในโลกกายภาพและโลกดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ (Mossberger et al., 2008)

ผู้เขียนได้เล็งเห็นความสำคัญของการสังเคราะห์องค์ประกอบของการเป็นพลเมืองดิจิทัล เพื่อทำความเข้าใจแนวคิด มุมมองการเป็นพลเมืองที่สามารถอยู่ในโลกกายภาพจริงและโลกดิจิทัลได้อย่างมีคุณภาพ ซึ่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้ครอบคลุมลักษณะการเป็นพลเมืองดิจิทัล นำไปสู่การกำหนดนโยบายหรือแผนการดำเนินงานขององค์กรต่างๆ เพื่อพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานให้มีความรู้และทักษะการทำงานที่เหมาะสมกับการเปลี่ยนแปลงในสังคมที่มีบริบททั้งสังคมทางกายภาพและสังคมออนไลน์

พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล

ที่ผ่านมามุมมองต่อการเป็นพลเมือง คือ การเป็นสมาชิกของสังคมของประเทศ เป็นกำลังของประเทศภายใต้การดูแลควบคุมของผู้ปกครอง มีสิทธิเสรีภาพ มีบทบาทหน้าที่ในการขับเคลื่อนประเทศ (สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร, 2555) และการเป็นพลเมืองดี คือ บุคคลที่ให้ความสำคัญกับประเด็นทางสังคม การช่วยเหลือสังคม การเป็นอาสาสมัคร หรือให้ความสำคัญทางการเมือง การมีส่วนร่วมทางการเมืองในรูปแบบประชาธิปไตย (Kligler & Thorson, 2016; Dalton, 2016; Hooghe et al., 2016) ด้วยเหตุผลของความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีดิจิทัลที่มีบทบาทต่อการดำเนินชีวิต ได้ขยายมุมมองของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองจากบรรทัดฐานเดิม โดยเพิ่มมิติการใช้ชีวิตในโลกดิจิทัลมีนิกวิชาการหรือองค์กรต่าง ๆ ได้ศึกษาเรื่อง พลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) โดยพัฒนามาจากแนวคิดที่มีอยู่ ได้แก่ เรื่องการรู้เท่าทันสื่อและสารสนเทศ (Media and Information Literacy) การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) เรื่องการรู้ดิจิทัล (Digital Literacy) (Park & Tan, 2016) และพัฒนาเป็นพลเมืองดิจิทัล คือ บุคคลที่มีส่วนร่วมในโลกออนไลน์ มีความสัมพันธ์กับการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล มีทักษะที่สามารถอาศัยในสังคมกายภาพและสังคมออนไลน์ได้ (Mossberger & McNeal, 2008) มีนิกวิชาการที่ศึกษาองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัล (Digital Citizenship) จากกลุ่มตัวอย่างต่าง ๆ ได้รวบรวมและนำเสนอ ดังนี้

คาเรน และริบบิล (Curran & Ribble, 2017) กำหนดองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัล กลุ่มครูและนักเรียนประเทศสหรัฐอเมริกา ไว้ 3 องค์ประกอบ คือ 1) การเคารพตนเองและการเคารพผู้อื่นมีพฤติกรรมย่อย คือ มีความสามารถในการเข้าถึงเทคโนโลยีสารสนเทศ มีมารยาทในการใช้ดิจิทัล มีการเคารพต่อกฎหมายและไม่ละเมิดสิทธิดิจิทัล 2) การพัฒนาดตนเองและปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นมีพฤติกรรมย่อย คือ มีการซื้อขายออนไลน์ มีการเป็นผู้รับ-ส่งสารและการรู้ดิจิทัล 3) การปกป้องตนเองและปกป้องผู้อื่นมีพฤติกรรมย่อย คือ มีความรับผิดชอบในโลกออนไลน์มีสุขภาพการใช้ดิจิทัลที่ดีและมีความปลอดภัยในการใช้ดิจิทัล

สมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (The International Society for Technology in Education (ISTE) ศึกษาคุณลักษณะของพลเมืองดิจิทัลในกลุ่มนักเรียน ประเทศในเขตเอเชียแปซิฟิก จำนวน 22 ประเทศ และกำหนดคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดิจิทัล 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ความเข้าใจมนุษย์ วัฒนธรรมและสังคมที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยี การประพฤติปฏิบัติถูกต้องทางกฎหมายและทางจริยธรรม 2) ฝึกฝนสนับสนุนในการใช้ข้อมูลและเทคโนโลยีให้ปลอดภัยถูกกฎหมายรับผิดชอบและแสดงเจตคติที่ดีในการใช้เทคโนโลยีสำหรับทำงานร่วมกันในโลกออนไลน์ 3) แสดงความรับผิดชอบต่อส่วนบุคคลต่อการเรียนรู้แบบตลอดชีวิต 4) แสดงความเป็นผู้นำในการเป็นพลเมืองดิจิทัล (Park & Tan, 2016)

โจนส์ และมิชเชล (Jones & Mitchell, 2016) เสนอคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาอายุ 11-17 ปี ในประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดิจิทัล 2 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมเคารพนับถือผู้อื่นในโลกออนไลน์ และ 2) การมีส่วนร่วมในโลกออนไลน์

โชว และคณะ (Choi et al., 2017) เสนอคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลของนักศึกษาตั้งแต่ปริญญาตรีถึงปริญญาเอก ในประเทศสหรัฐอเมริกา และกำหนดคุณลักษณะการเป็นพลเมืองดิจิทัล 5 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การเคลื่อนไหวทางสังคมและการเมืองในอินเทอร์เน็ต 2) ทักษะการใช้งานอินเทอร์เน็ต เทคโนโลยีและอุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง 3) การรับรู้และตระหนักสถานการณ์ที่เกิดขึ้นระดับท้องถิ่นและระดับโลก 4) มุมมองเชิงวิพากษ์ในอินเทอร์เน็ต และ 5) มีการใช้งานเครือข่ายอินเทอร์เน็ต

คิม และโชว (Kim & Choi, 2018) เสนอคุณลักษณะพลเมืองดิจิทัลของครูฝึกสอนและครูประจำการ ประเทศเกาหลีใต้ กำหนดโมเดลองค์ประกอบการเป็นพลเมืองดิจิทัล S.A.F.E. Model ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) การมีอัตลักษณ์ของตนในสิ่งแวดล้อมดิจิทัล 2) การทำกิจกรรมในโลกออนไลน์ 3) การมีความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือเทคโนโลยีดิจิทัล และ 4) การมีคุณธรรมจริยธรรมในสิ่งแวดล้อมดิจิทัล

กรรณก แชดวง (2561) ให้ความหมายของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีบนโลกดิจิทัล คือ บุคคลที่ใช้อินเทอร์เน็ตและเทคโนโลยีดิจิทัลในการสื่อสารและการกระทำต่าง ๆ ในสังคมที่มีบุคคลอื่นอยู่ด้วย ซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง ผู้อื่น ตลอดจนสังคม ประกอบด้วย 4 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมการทำตามกฎบนโลกดิจิทัลมีพฤติกรรมย่อย คือ การกระทำต่างๆในโลกดิจิทัลที่เป็นไปตามกฎหมายที่กำหนดไว้ในโลกดิจิทัล 2) พฤติกรรมเคารพผู้อื่นบนโลกดิจิทัล มีพฤติกรรมย่อย คือ การกระทำในโลกดิจิทัลที่แสดงออกถึงการเคารพสิทธิ ความแตกต่างของผู้อื่น และความเสมอภาค 3) พฤติกรรมมีส่วนร่วมบนโลกดิจิทัล มีพฤติกรรมย่อย คือ การกระทำการปฏิบัติในโลกดิจิทัลที่เกิดจากความสมัครใจของตนเอง ซึ่งแสดงออกถึงการเป็นส่วนหนึ่งของการบำเพ็ญประโยชน์หรือกิจกรรมอื่นที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม และ 4) พฤติกรรมรับผิดชอบต่อบนโลกดิจิทัล มีพฤติกรรมย่อย คือ การปฏิบัติในโลกดิจิทัล ที่แสดงออกว่าไม่เบียดเบียนตนเองผู้อื่นและสังคมและยอมรับผลที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการกระทำของตนเองทั้งทางบวกและทางลบ

ผู้เขียนได้สังเคราะห์องค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัลจากแนวคิดของนักวิชาการทั้งหก และนำเสนอในรูปแบบของตาราง ดังนี้

ตารางที่ 1 การสังเคราะห์องค์ประกอบของพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล

นักวิชาการ	พฤติกรรมพลเมืองดิจิทัล					
	การมีส่วนร่วม มีความ เคลื่อนไหว	การรับผิดชอบต่ออัตลักษณ์ ของตน	การทำตามกฎ	การพัฒนาตนเอง	การเคารพผู้อื่น	ผู้นำ
คาเรน และ ริบเบิล	✓	✓	✓	✓	✓	
ISTE	✓	✓	✓	✓		✓
โจนส์ และ มิซเชล	✓				✓	
โซว และคณະ	✓			✓		
คิม และ โซว	✓	✓	✓	✓		
กรรณก แหวดวง	✓	✓	✓		✓	
จำนวนความสอดคล้อง	6	4	4	4	3	1

จากการสังเคราะห์คุณลักษณะพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัลและเลือกคุณลักษณะที่สอดคล้องกัน สามารถสรุปองค์ประกอบของพฤติกรรมกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล ได้ 5 องค์ประกอบ ดังนี้

พฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล

เป็นพฤติกรรมที่นักวิชาการทุกคนมีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่า เป็นการกระทำที่แสดงออกถึงการเป็นพลเมืองดิจิทัล เมื่อสังเคราะห์การกระทำย่อยของนักวิชาการแต่ละท่าน สามารถให้ความหมายว่า เป็น การเข้าถึงการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลเพื่อสื่อสารกับบุคคลอื่นในโลกออนไลน์ มีส่วนร่วมทำกิจกรรมกับบุคคลอื่นในโลกออนไลน์อย่างสร้างสรรค์

พฤติกรรมกรรมการมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลเป็นพฤติกรรมที่มีนักวิชาการทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศสนใจศึกษาอยู่เสมอ เช่น จุลณี เทียนไทย (2563) ศึกษาพฤติกรรมของชาวดิจิทัลไทย กลุ่มเด็กรุ่นใหม่ที่เกิดมาพร้อมกับเทคโนโลยี ว่าเป็นกลุ่มที่มีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีได้ตลอด มีทักษะความสามารถที่หลากหลายในการเข้าถึงโลกดิจิทัล ซึ่งเป็นคุณสมบัติหนึ่งของการเป็นคนไทย 4.0 ที่จะพัฒนาสู่ประเทศไทย 4.0 และสำนักงานพัฒนาธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์สำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทยเป็นประจำทุกปี พบแนวโน้มการใช้งาน การมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลเพิ่มขึ้นในแต่ละปี โดยเฉพาะในช่วงการแพร่ระบาดของไวรัสโควิด 19 เป็นปัจจัยให้มีการใช้งานอินเทอร์เน็ตเพิ่มขึ้นทั้งด้านจำนวนผู้ใช้ เวลาที่ใช้ ตลอดจนกิจกรรมที่ทำในโลกออนไลน์ ในต่างประเทศกลุ่มนักมานุษยวิทยา (Miller et al., 2016) ได้สำรวจการใช้สื่อสังคมออนไลน์ใน 9 พื้นที่ 8 ประเทศ ได้แก่ ประเทศอังกฤษ ประเทศอิตาลี

ประเทศตุรกี ประเทศตรินิแดด ประเทศชิลี ประเทศบราซิล ประเทศอินเดีย ประเทศจีนพื้นที่ชนบท และประเทศจีนพื้นที่อุตสาหกรรม ในกลุ่มตัวอย่างทุกเพศและช่วงอายุตั้งแต่ 13-80 ปี พบว่า ประชาชนในทุกประเทศมีการใช้สื่อสังคมออนไลน์ ประเทศจีนพื้นที่อุตสาหกรรม เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์มากที่สุด 89% ประเทศอิตาลีและประเทศอังกฤษ เข้าถึงสื่อสังคมออนไลน์น้อยที่สุด 46% การใช้สื่อสังคมออนไลน์หลายแพลตฟอร์ม ตัวอย่างกิจกรรมที่แสดงให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล เช่น การโพสต์ภาพในสังคมออนไลน์ ประเทศชิลีมีสัดส่วนคนที่โพสต์มากที่สุด ประเทศอังกฤษมีสัดส่วนน้อยที่สุด หรือ กิจกรรมความบันเทิง การเล่นเกม ประเทศจีนพื้นที่อุตสาหกรรมมีสัดส่วนการเล่นเกมนอนไลน์มากที่สุด ประเทศอิตาลีมีสัดส่วนการเล่นเกมนอนไลน์น้อยที่สุด

จากการศึกษาองค์ประกอบและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล พบว่า พฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลจะทำให้เกิดพลวัตในโลกออนไลน์และส่งผลกระทบต่อการใช้สื่อสังคมทั้งโลกกายภาพและโลกดิจิทัลต่อไป ดังนั้น การมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัลเป็นพฤติกรรมบ่งชี้ถึงการเป็นพลเมืองดิจิทัลได้อย่างชัดเจน

พฤติกรรมการณ์รับผิดชอบในโลกดิจิทัล

มีนักวิชาการ 4 ท่านที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าพฤติกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัล เมื่อสังเคราะห์การกระทำย่อยของนักวิชาการแต่ละท่าน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การมีมารยาทในการสื่อสารออนไลน์ การนึกถึงผลที่จะเกิดขึ้นกับบุคคลอื่นเพราะการกระทำของตนเองในโลกออนไลน์รับผิดชอบต่อการกระทำของตนเองในโลกออนไลน์

มีการสำรวจปัญหาที่เกิดจากการขาดพฤติกรรมการณ์รับผิดชอบในโลกดิจิทัลทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ เช่น การกลั่นแกล้งกันในพื้นที่ไซเบอร์ หรือที่นิยมเรียกว่า Cyberbullying แม้การกระทำจะเกิดในโลกดิจิทัลแต่สามารถส่งผลกระทบต่อทั้งร่างกาย จิตใจ อารมณ์และสังคมได้ วีริชญ์ เลิศรัตน์ธำรงกุล (2564) กล่าวว่า เยาวชนใช้เวลาอยู่กับสื่อออนไลน์เป็นระยะเวลาที่ยาวนาน จนพื้นที่ออนไลน์เป็นส่วนหนึ่งของชีวิต ปัญหาที่พบได้ในกลุ่มนักเรียนจึงมีแนวโน้มความรุนแรงเพิ่มขึ้นทุกปี ประเทศญี่ปุ่นมีสถิติการกลั่นแกล้งกันในพื้นที่ไซเบอร์ในโรงเรียนสูงที่สุดในโลก รองลงมาคือ ประเทศไทย รูปแบบการกลั่นแกล้งในพื้นที่ออนไลน์ แทนการกลั่นแกล้งทางกายภาพ ในโลกออนไลน์สื่อสังคมออนไลน์ไม่จำเป็นต้องแสดงตัวตนจริง มีความสะดวกในการใช้งาน จึงใช้ช่องทางออนไลน์ที่เป็นสาธารณะต่าง ๆ ทำร้ายผู้อื่น คมคาย ช่มชู้ ดูหมิ่นผู้อื่นได้รับความเสียหาย ความอับอาย โดยไม่นึกถึงผลกระทบที่ตามในทั้งฐานะของผู้ส่งสารหรือในฐานะของผู้ที่โดนกลั่นแกล้ง เป็นพฤติกรรมแสดงถึงการขาดมารยาทในการสื่อสารกันในโลกออนไลน์ ในต่างประเทศมีการศึกษาเรื่องมารยาทการใช้อินเทอร์เน็ตตั้งแต่ปี 2537 เป็นช่วงที่คนจำนวนมากเริ่มใช้งานอินเทอร์เน็ต โดยใช้คำว่า Netiquette มาจากการผสมคำระหว่าง Network และ Etiquette ว่าด้วยสิ่งที่ควรปฏิบัติและไม่ควรปฏิบัติในการ

สื่อสารออนไลน์ปัจจุบันมีคำว่า Digital Etiquette หรือมารยาทดิจิทัลซึ่งถือเป็นกลไกในการป้องกันและลดปัญหาที่อาจจะเกิดขึ้นในสังคมออนไลน์ได้ มารยาทดิจิทัลนั้นจะเป็นมาตรฐานที่คนในสังคมยึดถือปฏิบัติเพื่อให้อยู่ร่วมกันในสังคมออนไลน์ได้ (ฐิตินันท์ ฝวนิล, 2562)

พฤติกรรมกรรรับผิดชอบในโลกดิจิทัล เป็นพฤติกรรมจำเป็นของพลเมืองดิจิทัลสำหรับการมีส่วนร่วมในโลกออนไลน์โดยบนพื้นฐานความคิดการมีความรับผิดชอบต่อตนเอง ต่อบุคคลอื่น และต่อสังคม ส่งผลให้สังคมออนไลน์ขับเคลื่อนไปอย่างราบรื่น

พฤติกรรมกรรทำตามกฎในโลกดิจิทัล

มีนักวิชาการ 4 ท่านที่มีความคิดเห็นตรงกันว่าพฤติกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัล เมื่อสังเคราะห์การกระทำย่อยของนักวิชาการแต่ละท่าน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การปฏิบัติในโลกออนไลน์ที่ถูกกฎหมายและถูกจริยธรรม โดยไม่ละเมิดสิทธิของบุคคลอื่น ไม่ขโมยข้อมูลของบุคคลอื่นปฏิบัติตามข้อกำหนดในการเผยแพร่เนื้อหาในโลกออนไลน์

การกลั่นแกล้งกันในพื้นที่ไซเบอร์ ส่งผลกระทบต่อผู้ถูกกลั่นแกล้งให้ได้รับความอับอายขายหน้า ความรุนแรงของผลกระทบจากการกลั่นแกล้งยกระดับให้เกิดความเสียหายทั้งด้านชีวิตและทรัพย์สิน เช่น การใช้ขูบายให้ผู้อื่นเปิดเผยข้อมูลส่วนตัว การขโมยอัตลักษณ์ออนไลน์ แล้วนำไปใช้ทำธุรกรรมทางการเงินโดยเจ้าตัวไม่รู้เรื่องใด ๆ นำไปสู่การเกิดอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ในรูปแบบฟิชซิง (Phishing) ก่อให้เกิดความเสียหายต่อประชาชนและเศรษฐกิจในประเทศ ในประเทศไทยมีการกำหนดกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใช้งานคอมพิวเตอร์ มีการกำหนดบทลงโทษของการกระทำความผิด เช่น การใช้ username / password ของผู้อื่น Login เข้าสู่ระบบ โดยไม่ได้รับการอนุญาต จะถูกจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ปรับไม่เกิน 1 หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ การโพสต์หรือแชร์ข้อมูลปลอม หรือเผยแพร่ข้อมูลที่ไม่เหมาะสมเป็นเหตุให้ผู้อื่นได้รับความอับอายเสียหาย จะถูกจำคุกไม่เกิน 3-5 ปี ปรับไม่เกิน 1-6 แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ (ราชกิจจานุเบกษา, 2560)

การที่บุคคลไม่มีพฤติกรรมกรรรับผิดชอบในโลกดิจิทัลอาจได้รับการลงโทษทางสังคม เช่น การไม่ได้รับการยอมรับในสังคม แต่เมื่อมีบทบัญญัติทางกฎหมายจะมีบทลงโทษทางกฎหมายที่ชัดเจน เมื่อบุคคลรู้กฎระเบียบและปฏิบัติตามกฎระเบียบเพื่อไม่ต้องโดนลงโทษ เป็นการควบคุมการเกิดเหตุการณ์ไม่พึงประสงค์ขึ้น ดังนั้น พฤติกรรมกรรทำตามกฎในโลกดิจิทัลจะควบคุมการเกิดอาชญากรรมในโลกออนไลน์ส่งผลให้สังคมออนไลน์เป็นไปอย่างราบรื่นเช่นเดียวกับพฤติกรรมกรรรับผิดชอบในโลกดิจิทัล

พฤติกรรมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง

มีนักวิชาการ 4 ท่านที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าพฤติกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัล เมื่อสังเคราะห์การกระทำย่อยของนักวิชาการแต่ละท่าน มีลักษณะคล้ายคลึงกัน คือ การมีความกระตือรือร้นเรียนรู้สิ่งใหม่ในโลกดิจิทัลเรียนรู้การใช้เครื่องมือเทคโนโลยี แอปพลิเคชัน และซอฟต์แวร์ที่ผลิตใหม่เพื่อพัฒนาตนเองอยู่เสมอ

การพัฒนาประชาชนในมิติของการเมืองการปกครอง ต้องการให้เกิดพลเมืองที่ตื่นตัว เนื่องจากจะเป็นกลุ่มประชาชนที่เป็นกลไกพัฒนาประเทศไปสู่เป้าหมายที่ต้องการได้ ลักษณะสำคัญของพลเมืองที่ตื่นตัวประการหนึ่ง คือ เป็นผู้รู้จักการแสวงหาความรู้ กระตือรือร้นที่จะมีส่วนร่วม เรียนรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคม (วินิจ ผาเจริญ, 2563) เทคโนโลยีดิจิทัลมีการพัฒนาให้ความก้าวหน้าอยู่เสมอ นวัตกรรมใหม่ถูกพัฒนาอยู่ตลอดเวลา ทั้งในด้านของเนื้อหาสาระหรือเครื่องมือต่าง ๆ ซึ่งมีอิทธิพลต่อประชาชนทุกช่วงวัย ดังนั้น ไม่ว่าเด็กผู้ใหญ่จำเป็นต้องอยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัลบุคคลจึงจำเป็นต้องเรียนรู้ ติดตามสิ่งใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ปรับตัวให้เข้ากับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงและมีสิ่งใหม่เกิดขึ้นทุกวัน เป็นการเรียนรู้ตลอดชีวิตทั้งในบริบทโลกทางกายภาพและโลกดิจิทัล (เสาวลักษณ์ พันธบุตร, 2560)

จากแนวคิดในการพัฒนาพลเมืองในมิติการเมืองการปกครองหรือในบริบทโลกดิจิทัล มีลักษณะสอดคล้องกันในการเรียนรู้ การปรับตัวให้เข้ากับการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น เพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างร่วมสมัย ดังนั้น พฤติกรรมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เป็นพฤติกรรมสำคัญของการเป็นพลเมืองดิจิทัล ที่อยู่ท่ามกลางโลกดิจิทัลที่มีการปรับเปลี่ยนอย่างรวดเร็ว ซึ่งส่งผลต่อวิถีชีวิต สังคม เศรษฐกิจ

พฤติกรรมเคารพผู้อื่นในโลกดิจิทัล

มีนักวิชาการ 3 ท่านที่มีความคิดเห็นสอดคล้องกันว่าพฤติกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของพลเมืองดิจิทัล คือ ยอมรับความคิดที่แตกต่างของบุคคลอื่นในโลกออนไลน์ไม่ละเมิดสิทธิ ไม่กระทำการหมิ่นประมาทบุคคลอื่นอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นในโลกออนไลน์ได้อย่างสันติ

ฐิตินันท์ ฉวนิล (2562) อธิบายว่า ข้อปฏิบัติของพลเมืองในสังคมออนไลน์ที่ดี จะต้องรู้จักกาลเทศะ การประพฤตินี้ มีมารยาท รวมถึงการเอาใจเขามาใส่ใจเรา เป็นพฤติกรรมที่ช่วยให้เกิดการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลอย่างมีจริยธรรม เข้าใจ เห็นใจผู้ที่มีความคิดเห็นแตกต่างจากตนเอง จะเป็นส่วนหนึ่งในการสร้างสังคมออนไลน์ให้ดีขึ้น ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ (2561) นำเสนอแนวทางการปฏิบัติต่อผู้อื่นในโลกออนไลน์มีประเด็นที่ต้องคำนึงถึง คือ ความเป็นทางการในการสื่อสาร ส่งผลให้ต้องพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างผู้ส่งสารและผู้รับสาร และระดับความเป็นสาธารณะของเนื้อหา จึงต้องเลือกใช้ภาษา และช่องทางให้เหมาะสม โดยปลูกฝังให้มีทักษะการเอาใจเขามาใส่ใจเราทางดิจิทัล คือ การฝึกปฏิบัติต่อผู้อื่นเหมือนที่ต้องการให้เขาปฏิบัติต่อเรา

การฝึกการโพสต์ข้อความที่ดีและเป็นจริง ไม่กลั่นแกล้งผู้อื่นในโลกดิจิทัล คิดไตร่ตรองการโพสต์ นึกถึงผลที่จะตามมาในอนาคต การฝึกคิดก่อนคลิก รวมทั้งการตรวจสอบข้อมูลก่อนโพสต์ การฝึกการใช้เหตุผลในการสื่อสารกับบุคคลที่มีความคิดเห็นแตกต่างกัน ไม่ใช่ถ้อยคำที่สร้างความแตกแยก และฝึกให้อภัยผู้อื่น

พฤติกรรมและการเคารพผู้อื่นในโลกดิจิทัล จะมุ่งเน้นที่การยอมรับความแตกต่างระหว่างบุคคล โดยเฉพาะบุคคลในโลกดิจิทัลที่มีความหลากหลายอย่างมากทั้งทางด้านมุมมอง ความคิด และการที่โลกมีขนาดเล็กลงจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีดิจิทัล ทำให้การสื่อสารระหว่างบุคคลจากคนละมุมโลกเป็นไปอย่างสะดวก ทำให้เห็นถึงความแตกต่างทางด้านรูปร่างหน้าตา ด้วยเช่นกัน การมองความแตกต่างด้วยความไม่เข้าใจเป็นสาเหตุให้เกิดปัญหาการกลั่นแกล้งในพื้นที่ไซเบอร์ เป็นต้นเหตุของการเกิดอาชญากรรมตามมา หากบุคคลเข้าใจถึงความแตกต่างของบุคคล และยอมรับความแตกต่างโดยยังคงอยู่ร่วมกันในสังคมออนไลน์ได้ จะเป็นการสร้างสังคมในโลกดิจิทัลที่ดี ดังนั้น องค์ประกอบของการเป็นพลเมืองดิจิทัลจึงควรมี พฤติกรรมการเคารพผู้อื่นในโลกดิจิทัล

พฤติกรรมการเป็นผู้นำในโลกดิจิทัล มีเพียงสมาคมเทคโนโลยีการศึกษานานาชาติ (ISTE) เท่านั้น ที่กำหนดองค์ประกอบด้านนี้ และผู้เขียนมีความคิดเห็นว่า ไม่ใช่ประชาชนทุกคนที่จะมีคุณสมบัติเป็นผู้นำประชาชนโดยทั่วไปสามารถเป็นพลเมืองดิจิทัลได้โดยไม่มีองค์ประกอบข้อนี้ หากมีองค์ประกอบด้านอื่นครบก็สามารถอยู่ในโลกดิจิทัลได้อย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงรักษาให้น่าอยู่ได้ ดังนั้น จึงไม่ได้นำพฤติกรรมนี้เป็นองค์ประกอบของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล จากการสังเคราะห์พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัลจากนักวิชาการ สามารถแสดงได้ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 องค์ประกอบของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัล

สรุป

โลกปัจจุบันที่ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการขับเคลื่อนสังคมและเศรษฐกิจ ประชาชนทุกกลุ่มจำเป็นต้องใช้เทคโนโลยีดิจิทัลในการดำเนินชีวิตประจำวัน ลักษณะของพฤติกรรมการเป็นพลเมืองจึงขยายมุมมองเป็น พฤติกรรมการเป็นพลเมืองดิจิทัลซึ่งมีองค์ประกอบย่อย 5

องค์ประกอบ ได้แก่ 1) พฤติกรรมการมีส่วนร่วมในโลกดิจิทัล 2) พฤติกรรมการรับผิดชอบในโลกดิจิทัล 3) พฤติกรรมการทำตามกฎในโลกดิจิทัล 4) พฤติกรรมการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และ 5) พฤติกรรมการเคารพผู้อื่นในโลกดิจิทัล ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์หรือการพัฒนาคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเยาวชนในด้านการใช้เทคโนโลยี ควรมีการวางแผนการพัฒนาให้ครอบคลุมองค์ประกอบทั้งห้าด้าน ซึ่งจะเป็นการพัฒนาพฤติกรรมที่เป็นพลเมืองดิจิทัลที่ยั่งยืน ซึ่งจะส่งผลให้เกิดสังคมในโลกดิจิทัลที่เป็นสังคมแห่งการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เมื่อทรัพยากรบุคคลในหน่วยงานมีคุณลักษณะของการเป็นพลเมืองดิจิทัลจะเป็นกลไกในการพัฒนาองค์กรต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- กรกนก แชนดวง. (2561). ปัจจัยทางจิตสังคมที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมการเป็นพลเมืองดีบนโลกดิจิทัลของนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลายของโรงเรียนในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานในเขตกรุงเทพมหานคร (วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต สาขาการวิจัยพฤติกรรมศาสตร์ประยุกต์) กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- จุลณี เทียนไทย และคณะ. (2563). *อัตลักษณ์ วิธีคิด และชีวิต 4.0 ของชาวดิจิทัลไทย : การสังเคราะห์ผลการวิจัยสู่การใช้ประโยชน์เชิงนโยบาย* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: สำนักงานการวิจัยแห่งชาติ.
- ฐิตินันท์ พิวนิล. (2562). *มารยาทดิจิทัล: ข้อกำหนดในการสื่อสารออนไลน์ที่พลเมืองดิจิทัลไทยควรตระหนัก* (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ปราวีณยา สุวรรณณัฐโชติ. (2561). *วัดชี้้นคัมภีร์คนยุคดิจิทัล : ประเด็นจริยธรรมและข้อควรรู้ทางกฎหมาย*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ 2) พ.ศ.2560. (2560, 10 พฤษภาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 134 ตอนที่ 10.
- วินิจ ฉาเจริญ. (2563). การพัฒนาพลเมืองสู่โมเดลพลเมืองที่ตื่นตัวในสังคมประชาธิปไตยของไทย. *วารสารพุทธสังคมวิทยาปริทรรศน์*, 5(1), 54-65.
- วีรวิษณุ เลิศรัตน์ธำรงกุล. (2564). การกลั่นแกล้งกันในพื้นที่ไซเบอร์ของนักเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น: ความชุก วิธีการจัดการปัญหา และพฤติกรรมเสี่ยง. *วารสารวิชาการและวิจัย มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*, 11(1), 275-289.
- สำนักงานคณะกรรมการดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). *นโยบายและแผนระดับชาติว่าด้วยการพัฒนาดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม (พ.ศ.2561-2580)*. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร. (2555). *พลเมืองในระบอบประชาธิปไตย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการสภาผู้แทนราษฎร.

- _____. (2564). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- _____. (2565). รายงานผลการสำรวจพฤติกรรมผู้ใช้อินเทอร์เน็ตในประเทศไทย ปี 2565. กรุงเทพฯ: กระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม.
- เสาวลักษณ์ พันธบุตร. (2560). อยู่อย่างคนร่วมสมัยในยุคดิจิทัล. *วารสารวิชาการนวัตกรรมสื่อสารสังคม*, 5(2), 161-167.
- Choi, M., et al. (2017). What It Means To Be A Citizen In The Internet Age: Development Of A Reliable And Valid Digital Citizenship Scale. *Computers & Education*, 107(2017), 100-112.
- Curran, M. B. F. X., & Ribble, M. (2017). P-20 Model Of Digital Citizenship. *New Directions for Student Leadership*, 2017(153), 35-46.
- Dalton, R. J. (2016). *The good citizen : How a Younger Generation is Reshaping American politics*. California: CQ Press.
- Hooghe, M., et al. (2016). A Comparative Analysis Of 'Good Citizenship': A Latent Class Analysis Of Adolescents' Citizenship Norms In 38 Countries. *International Political Science Review*, 37(1), 115-129.
- Jones, L. M., & Mitchell, K. J. (2016). Defining And Measuring Youth Digital Citizenship. *New Media & Society*, 18(9), 2063-2079.
- Kim, M., & Choi, D. (2018). Development Of Youth Digital Citizenship Scale And Implication For Educational Setting. *Journal of Educational Technology & Society*, 21(1), 155-171.
- Kligler-Vilenchik, N., & Thorson, K. (2016). Good Citizenship As A Frame Contest: Kony2012, Memes, And Critiques Of The Networked Citizen. *New Media & Society*, 18(9), 1993-2011.
- Miller, D., et al. (2016). *How the World Changed Social Media*. UCL Press.
- Minciu, M., et al. (2020). New Decision Systems In The VUCA World. *Management & Marketing*, 15(2), 236-254.
- Mossberger, K., et al. (2008). *Digital citizenship*. The MIT Press.
- Park, J., & Tan, M. (2016). *A Policy Review: Building Digital Citizenship In Asia-Pacific Through Safe, Effective And Responsible Use Of ICT*. APEID-ICT In Education, UNESCO Asia-Pacific Regional Bureau Of Education.

ปรัชญาขงจื้อโบราณที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดสังคมไทยสมัยใหม่*
ANCIENT CONFUCIAN PHILOSOPHY INFLUENCING TO
THE CONCEPT OF MODERN THAI SOCIETY

พระมหานิรุต ญาณวฑูโต

Phramaha Nirut Yannawuttho

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University

Corresponding Author E-mail: note202019@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดปรัชญาขงจื้อ ด้านปรัชญาปัจเจกชน ด้านปรัชญาสังคม ด้านปรัชญาการเมือง และแนวคิดขงจื้อที่มีอิทธิพลต่อสังคมไทย ทั้งนี้เนื่องจากปรัชญาขงจื้อมีผลต่อการพัฒนาด้านการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชาวจีนมารวมสองพันกว่าปี เป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต การจัดระเบียบสังคม ปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรม และการวางตนในการอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อย่างมีสันติสุข เน้นการจัดระเบียบแบบแผนที่ดีให้แก่ครอบครัวซึ่งเป็นสถาบันเล็กที่สุดของสังคม เพื่อให้เป็นรากฐานทางจริยธรรม และเกิดความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันในสังคม บุคคลที่มาจากครอบครัวที่มีคุณธรรมและจริยธรรมเมื่อเป็นผู้ปกครองก็จะเป็นผู้ปกครองที่ดีได้ โดยมีหลักคำสอนที่สำคัญคือ ความเมตตาธรรม ความชอบธรรม ขนบประเพณีจริยธรรม และปัญญา ดังนั้นจึงควรนำแนวคิดนำมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมไทย จะทำให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตน สังคม และประเทศชาติได้เป็นอย่างดี

คำสำคัญ: ปรัชญา; ขงจื้อ; คุณธรรม

Abstract

This article aims to present the concept of Confucian philosophy in individual philosophy, social philosophy, political philosophy, and Confucian ideas that influenced Thai society because Confucius philosophy has influenced the administrative, social, economic, and cultural development of Chinese people for more than two thousand years. This is a model for living, organizing in society, cultivating morals and ethics, and placing oneself in peaceful coexistence with

* Received October 12, 2022; Revised November 11, 2022; Accepted November 11, 2022

fellow human beings. It is focus on organizing the family well which is the smallest institution of society to provide an ethical foundation and good relationship with each other in society. A person who comes from a moral and ethical family can become a good ruler. The main doctrine is kindness, righteousness, ethical traditions, and wisdom. Therefore, the concept should be adapted to suit Thai society. It will be beneficial for self-development, society, and the nation as well.

Keywords: Philosophy; Confucius; Morality

บทนำ

ปัจจุบันสังคมไทยมีความเจริญทางด้านวัตถุอย่างรวดเร็ว แต่ก็เกิดความเสื่อมทางด้านจิตใจ ค่านิยมตามมาด้วยเช่นกัน ค่านิยมเสื่อมถอยที่เกิดขึ้นในสังคมไทยปัจจุบันที่เห็นชัดเจน คือ การเอารัดเอาเปรียบ การแข่งขันชิงดีชิงเด่น การยกย่องคนรวย ให้เกียรติคนมีฐานะ ยึดติดตำแหน่ง ประพฤติตนนอกกลุ่มนอกทาง ขาดคุณธรรมจริยธรรม ปัญหาที่เกิดขึ้นทางสังคมไทยในปัจจุบันส่งผลกระทบต่อเนื่องถึงระบบการปกครองในประเทศ ผู้ปกครองต้องดูแลทุกข์สุขของประชาชนแต่กลับเป็นปัญหาเอง เกิดการทุจริตคอร์รัปชัน ผู้ปกครองขาดคุณธรรมจริยธรรม คิดถึงเพียงผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้อง

ประเทศจีนเป็นหนึ่งในอารยธรรมโบราณที่เก่าแก่ที่สุดของโลก มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมตั้งแต่สมัยโบราณจนถึงปัจจุบันจากรุ่นสู่รุ่นต่อเนื่องกันมาอย่างไม่ขาดสาย ในประวัติศาสตร์จีนนั้นถือว่าคำสอนของขงจื้อมีส่วนในการวางรากฐานทางสังคม ตั้งแต่จารีต ประเพณี วิถีชีวิต การเมืองการปกครอง ปรัชญาของขงจื้อนับได้ว่าเป็นมรดกทางวัฒนธรรมอันล้ำค่า แนวคิดปรัชญาของขงจื้อคือ ความเมตตากรุณา ความกตัญญู ขนบจารีตและประเพณี ความยุติธรรม ความซื่อสัตย์ และการจัดความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล 5 ประเภท การเมืองในอุดมคติของขงจื้อคือการปกครองประเทศให้มีความสงบสุข ทุกคนเปรียบเสมือนบุคคลในครอบครัว ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์ (2532) กล่าวว่า ขงจื้อนั้นจะมุ่งพัฒนาบุคคลเพื่อให้เป็นบุคคลที่มีฐานะที่ถูกต้องในสังคม แนวคิดของขงจื้อเป็นจิตนิยมในแง่ที่มุ่งพัฒนาคุณภาพของจิตใจ และเป็นมนุษยนิยม เพราะให้ความสำคัญแก่นุชย์เป็นหลัก ในการปกครองขงจื้อเน้นการปกครองโดยพระคุณมากกว่าพระเดช ผู้ปกครองจึงเป็นผู้ที่กำจัดใจของประชาชนไว้ได้ ขงจื้อไม่ได้เสนอภาพของบุคคลในฐานะปัจเจกชน แต่เป็นบุคคลที่อยู่ในสังคมเพราะมนุษย์ที่อยู่ในสังคมร่วมกับผู้อื่นนี่เองที่จะเป็นปัญหา หากหลบลี้ไปอยู่ตามป่าตามเขาตามลำพังตน จะทำตนอย่างไรก็ไม่มีผลกระทบต่อสังคม

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีมีความหลากหลายทางเชื้อชาติ ศาสนา โดยได้รับเอาวัฒนธรรมขนบธรรมเนียมประเพณี วิถีชีวิต และค่านิยมบางประการของจีนเข้ามาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิต แนวคิดปรัชญาของขงจื้อเข้ามามีอิทธิพลต่อสังคมไทยทั้งในระดับปัจเจกบุคคล สังคม

และการเมืองปกครอง ดังนั้นในบทความนี้ผู้เขียนจะนำเสนอแนวคิดของจื่อจี้ด้านปรัชญาปัจเจกชน ปรัชญาสังคม และปรัชญาด้านการเมืองที่ส่งผลต่อแนวคิดในสังคมไทย มีข้อเด่น ข้อด้อยในประเด็นใดบ้าง เพื่อนำมาปรับใช้เป็นแนวทางการดำรงตน และทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมและประเทศชาติได้

ชีวประวัติ

เดิมบรรพชนของขงจื่อรับราชการในแคว้นช่ง ต่อมาเกิดเหตุทางการเมืองจึงได้มาอยู่ที่แคว้นหลู่ บิดาชื่อช่งเหอ หรือ ซูเหลียงเหอ รับราชการในแคว้นหลู่ มารดาชื่อเหยียนเจิงไจ้ ขงจื่อเดิมชื่อว่าชิว ชื่อรองจ้งหนิ เป็นชาวเมืองโจวอี๋ ในแคว้นหลู่ กำเนิดในสมัยชุนชิว ระหว่าง 551-479 ปีก่อนคริสตกาล เมื่ออายุได้ 3 ขวบ บิดาก็เสียชีวิต ทำให้มารดาและตาต้องเป็นผู้ดูแลอบรมผู้เป็นตาจึงปลูกฝังความรู้ให้กับขงจื่อตั้งแต่วัยเด็ก สิ่งที่ขงจื่อเล่าเรียนในขณะนั้นคือ จาริต ประเพณี ธรรมเนียมปฏิบัติ และพิธีกรรมของชนชั้นสูงและผู้มีฐานะในสังคมสมัยราชวงศ์โจว ในช่วงเวลาที่ขงจื่อกำเนิดและเติบโตเป็นสมัยที่บ้านเมืองกำลังเกิดความซุลมุนวุ่นวาย ประเทศเกิดการแตกแยกเป็นเมืองเล็กเมืองน้อย มีการปกครองแบ่งเป็นก๊กเข้าตีแผ่ขยายอาณาเขตแสดงอำนาจ เมื่อขงจื่ออายุ 15 ปี ก็ตั้งใจศึกษาศิลปวิชาแขนงต่าง ๆ หลังจากมารดาเสียชีวิตขงจื่อเลี้ยงชีพด้วยการเป็นข้าราชการชั้นผู้น้อยในแคว้นหลู่ ขงจื่อเห็นว่าผู้มีความรู้ต้องพร้อมด้วยวรยุทธ์ ผู้มีวรยุทธ์ต้องพร้อมด้วยความรู้ ซึ่งก็ต้องเป็นผู้รอบรู้นั่นเอง ความขยันหมั่นเพียรศึกษาเล่าเรียนตั้งแต่เยาว์วัย เป็นการสั่งสมความรู้ความสามารถสำหรับการสร้างระบบแนวคิด และปูพื้นฐานที่มั่นคงในการถ่ายทอดความรู้แก่ลูกศิษย์ ทำให้ขงจื่อเป็นผู้รอบรู้ในยุคสมัยนั้น และมีผู้มาฝากตัวเป็นศิษย์เพิ่มขึ้นเรื่อย ๆ

ขงจื่อใช้ชีวิตวัยกลางคนคลุกคลีกับการปกครองบ้านเมืองอย่างเต็มที่ ทุ่มเทกกับงานและปรารถนาให้มีการปกครองที่ดี บ้านเมืองสงบสุข จึงได้เผยแพร่แนวความคิดทางการเมือง ปกครอง ให้บรรดาผู้ปกครองยึดหลักธรรมในการบริหารบ้านเมือง สังคมจะเป็นระเบียบแบบแผนและสงบสุข แนวความคิดของขงจื่อเป็นการนำมาซึ่งระบบการปกครองโดยเริ่มต้นที่การพัฒนาส่วนบุคคล ปัจเจกบุคคล ตลอดระยะเวลาในการแนะแนวทางการบริหารบ้านเมือง ขงจื่อประสบกับอุปสรรคนานัปการ เนื่องจากแนวความคิดยังไม่เป็นที่ยอมรับ สวนทางกับสภาพบ้านเมืองและสังคมในขณะนั้น ที่เจ้าครองแคว้นต่างคำนึงถึงผลประโยชน์ความอยู่รอดของแคว้นตน แต่ท่านก็ไม่ลดละความมุ่งมั่นและความกระตือรือร้นที่ต้องการมีส่วนร่วมสร้างสังคมที่ดี ยินดีที่จะอุทิศตนเพื่อประชาชนโดยไม่ได้สนใจกับตำแหน่งใด ๆ 479 ปีก่อนคริสตกาล ขงจื่อเสียชีวิตเมื่ออายุ 73 ปี หลังจากที่เสียชีวิตลูกศิษย์ได้รวบรวมคำสอนและแนวคิดของท่านไว้ในคัมภีร์เพื่อเป็นประโยชน์แก่คนรุ่นหลัง

หลุนอี่ว: บทสนทนาสะท้อนคุณธรรมและจริยธรรม

หลุนอี่วเป็นคัมภีร์พื้นฐานของสำนักปรัชญาขงจื้อที่มีความน่าสนใจ ผู้เขียนต้องการนำเสนอไว้ในบทความนี้เนื่องจากเป็นคัมภีร์โบราณที่รวบรวมแนวคิดและหลักคำสอนของขงจื้อได้อย่างดีเยี่ยมที่สุดเล่มหนึ่งในเนื้อหาที่มีคุณลักษณะพิเศษเฉพาะ คือ เป็นบทสนทนาของขงจื้อตามบริบท มีแง่มุมแนวคิดไว้สำหรับเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตไว้มากมาย ซึ่งผู้ที่ต้องการศึกษาจะต้องทำความเข้าใจให้ลึกซึ้งในแต่ละสถานการณ์ของบทสนทนานั้น คัมภีร์ถูกรวบรวมขึ้นจากลูกศิษย์ของขงจื้อหลังจากที่ท่านได้เสียชีวิตลง ในคัมภีร์หลุนอี่วจะเน้นความมีจริยธรรม อารยธรรม การรักษาเทิดทูนขนบธรรมเนียม ความสมดุลกลมเกลียวของในความสัมพันธ์ทั้ง 5 ภายในคัมภีร์สะท้อนถึงแนวคิดสำคัญหลายประการทั้งในด้านการเมืองการปกครองการศึกษา คุณธรรมและหลักการในการสร้างสังคมที่ดี หลักคุณธรรมที่อยู่ในคัมภีร์หลุนอี่ว Yao Xinzhong (2012) ได้สรุปเป็น 2 ลำดับชั้น ประกอบด้วย 1) คุณธรรมขั้นต้น ได้แก่ คุณธรรม และมนุษยธรรม ซึ่งเป็นตัวหลักการที่ครอบคลุมในคำสอนประเด็นต่าง ๆ ที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ และ 2) คุณธรรมขั้นรอง ดังเช่น ความกตัญญู ความเคารพ สัจจะ และความกล้าหาญ เป็นต้น ซึ่งเป็นคุณธรรมภาคปฏิบัติที่เป็นส่วนขยายความของคุณธรรมขั้นต้น ในเนื้อความส่วนมากในคัมภีร์หลุนอี่ว เป็นบันทึกการสนทนายาระหว่างขงจื้อกับบุคคลต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นลูกศิษย์ เจ้าเมือง ขุนนาง ผู้หลักผู้ใหญ่ นายด่าน โดยขงจื้อมีบทบาทเป็นผู้สนทนาหลัก ถ่ายทอดความคิดหรือคำสอนให้กับคู่สนทนา และทำการบันทึกแนวคิดผ่านเรื่องราวบทสนทนาอันเป็นเอกลักษณ์เฉพาะ มีนักวิชาการกล่าวถึงคัมภีร์หลุนอี่วไว้ดังนี้

มาต มุกข์ประดิษฐ์ (2552) ได้กล่าวถึงคัมภีร์หลุนอี่วไว้ว่า คัมภีร์หลุนอี่วทำให้เห็นภาพโดยผ่านทางเรื่องเล่าและรายละเอียด เป็นกระบวนการของการศึกษา เป็นกระบวนการของการตัด ตะไบ สลัก และขัดเงา เพราะกระบวนการของการทำให้อารยชนกลายเป็นวิญญูชน ไม่ได้มาด้วยการโต้แย้งทางปรัชญา แต่เป็นการทำให้มีวัฒนธรรมเป็นการขัดเกลาทางวัฒนธรรมคือ เป็นการทำให้เห็นความงาม ขงจื้อพยายามที่จะเอาชนะใจคนด้วยความเชื่อว่าใจคนมีความฝักใฝ่ในความงาม (ซึ่งคือ ความดี) อยู่แล้ว ขงจื้อจึงพยายามที่จะดึงดูดคน และไม่ได้พยายามบังคับโดยอำนาจหรือโดยกฎหมาย อันที่จริงแล้วขงจื้อเลือกความสัมพันธ์เหนือกฎหมาย เพราะความสัมพันธ์ช่วยขัดเกลา แต่กฎหมายเพียงแต่กดทับ จริยศาสตร์ของขงจื้อวางอยู่บนรากฐานของความพยายามดึงเอาความเป็นมนุษย์ (Humanity) ออกจากมนุษย์ ความเป็นมนุษย์สำหรับขงจื้อคือ การขัดเกลา วัฒนธรรม และความสัมพันธ์

อรนิตย์ จิวโพธิ์เจริญ (2559) ได้กล่าวถึงคัมภีร์หลุนอี่วไว้ว่า คัมภีร์หลุนอี่วทำให้ทราบได้ว่าหลักคุณธรรมภายในคัมภีร์ที่ขงจื้อได้นำเสนอนั้น มีความมุ่งหมายในการสร้างสังคมที่ดีในทุกมิติหรืออาจกล่าวได้ว่าเป็นอุดมการณ์ที่จะสร้างความเสมอภาคให้เกิดขึ้นในสังคมด้วยการจัดระเบียบทางสังคม การสร้างบรรทัดฐาน การกำหนดสถานภาพและบทบาทของแต่ละบุคคล

รวมทั้งการส่งเสริมให้มีความรู้และคุณธรรม เพื่อพัฒนาสังคมโดยเริ่มจากส่วนย่อยคือ สมาชิกในสังคมไปจนถึงสังคมส่วนรวม

แนวคิดปรัชญาของจื๊อมีอิทธิพลต่อชาวจีนและผู้คนทั่วโลก โดยในปีพ.ศ. 2548 ประชาคมโลกสนใจศึกษารากฐานภาษาจีนและวัฒนธรรมจีน สำนักงานส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาจีนนานาชาติ (Office of Chinese Language Council International หรือ Hanban) ได้ก่อตั้งสถาบันสอนภาษาจีนขึ้นทั่วโลก โดยใช้ชื่อว่าสถาบันขงจื้อ เหตุที่ใช้ชื่อนี้เพราะว่า ขงจื้อเป็นทั้งนักการศึกษา นักคิด และนักปรัชญาที่ยิ่งใหญ่และมีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์จีน ความคิดและปรัชญาของท่านมีความสำคัญมาก และมีอิทธิพลอยู่ทั่วโลก โดยสถาบันขงจื้อจะจัดตั้งอยู่ในสถาบันอุดมศึกษา ส่วนห้องเรียนขงจื้อจะจัดตั้งอยู่ในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาซึ่ง Hanban จะจัดส่งอาจารย์สอนภาษาจีนและอาจารย์อาสาสมัครชาวจีนไปสอนในสถาบันขงจื้อ มหาวิทยาลัยและโรงเรียนมัธยมศึกษา ปัจจุบันมีสถาบันขงจื้อใน 134 ประเทศทั่วโลก แยกเป็นสถาบันขงจื้อ 500 แห่ง และห้องเรียนขงจื้อ 1,012 แห่ง (วิภา จิรภาไพศาล, 2564) ซึ่งในประเทศไทยมีสถาบันขงจื้อก่อตั้งในมหาวิทยาลัย มีห้องเรียนขงจื้อตามโรงเรียนมัธยมศึกษาหลายแห่ง มีการนำปรัชญาแนวคิดในคัมภีร์หลุนอี่วมาเผยแพร่ หัวใจหลักของแนวคิดปรัชญาขงจื้อในคัมภีร์หลุนอี่วคือ เหริน (มนุษยธรรม, เมตตาธรรม) ถือเป็นพื้นฐานทางด้านคุณธรรมที่เริ่มต้นจากรากฐานของครอบครัวก่อนแล้วจึงขยายสู่พื้นที่ในสังคม และส่งเสริมความเจริญมั่นคงของประเทศ จุดหมายสำคัญของปรัชญาขงจื้อก็คือ ต้องการให้คน สังคม ประเทศชาติและโลกสงบสุข นอกจาก เหรินแล้ว ในคัมภีร์หลุนอี่วยังมีหลักแนวคิดอื่นที่เด่นชัด และมีความสัมพันธ์กับเหรินคือ อี้ (ความชอบธรรม) หลี่ (ขนบประเพณี จริยธรรม) และจื่อ (ปัญญา) ซึ่งจะได้อธิบายถึงในหัวข้อถัดไป

สรุปได้ว่า หลุนอี่วคือ คัมภีร์โบราณเป็นพื้นฐานของแนวคิดปรัชญาขงจื้อ มีความงดงามเป็นเอกลักษณ์พิเศษเฉพาะ บันทึกเป็นบทสนทนาระหว่างขงจื้อกับบุคคลอื่น ในบทสนทนาจะสะท้อนมุมมองแตกต่างออกไปตามบริบท ซึ่งรวบรวมโดยลูกศิษย์ของขงจื้อหลังจากที่ท่านเสียชีวิตลง ในปัจจุบันมีการเปิดสถาบันขงจื้อทั่วโลกเพื่อเผยแพร่แนวคิดปรัชญาในคัมภีร์ หัวใจหลักของหลุนอี่วคือ เหริน และยังมีหลักแนวคิดอื่นที่มีความสัมพันธ์กันคือ อี้ หลี่ และจื่อ

ปรัชญาปัจเจกชน

คำว่าปัจเจกชน หรือ ปัจเจกบุคคล หมายถึง เฉพาะคนหรือบุคคลแต่ละคน ความเป็นปัจเจกชน หมายถึง การยอมรับความมีอัตลักษณ์และความเป็นเอกเทศของบุคคลคนหนึ่ง เห็นว่าบุคคลหนึ่งคนสำคัญเท่า ๆ กันอย่างเสมอภาค ไม่มีใครสูง ต่ำ ดีเลวไปกว่ากัน แต่ละคนเคารพสิทธิกัน ไม่มายุ่งเรื่องส่วนตัว พึ่งพากันพอประมาณ แนวคิดปรัชญาขงจื้อที่เน้นถึงสังคม เน้นถึงธรรมชาติทางสังคมของมนุษย์ แต่ไม่เคยลดค่าความสำคัญของปัจเจกชน ยังคงมีความเคารพ

อย่างลึกซึ้งต่อปัจเจกชน รวมทั้งความเชื่อเรื่องความเท่าเทียมกันแต่ดั้งเดิม และความดีแต่ดั้งเดิม ของทุกปัจเจกชนด้วย

ปรัชญาปัจเจกชนถือเป็นปรัชญาขั้นพื้นฐานที่พยายามปลูกฝังคุณธรรมหรือหลักความ ประพฤติชอบให้แก่ทุกคน เพราะถือว่าสังคมจะมีความสุขสันติสุขและความเจริญก้าวหน้าได้ จะต้องเริ่มที่ตัวของมนุษย์ทุกๆ คนก่อน โดยหลักคุณธรรมและจริยธรรมของปัจเจกชนที่ผู้เขียน จะกล่าวถึงในบทความนี้ ได้แก่ อี้ เหริน และหลี่ ซึ่งเป็นรากฐานของความมั่นคงของมนุษย์ สร้าง คนดีที่มีคุณค่าต่อตนเองและสังคม สุวัฒน์ ทาสุนทร (2559) ได้กล่าวถึงไว้ดังนี้

ความชอบธรรม ความเที่ยงธรรม อี้ การกระทำที่ถูกต้อง ชอบธรรม ซึ่งไม่จำกัดสถานที่ เวลา และตำแหน่ง ทั้งในที่ลับและที่แจ้ง การกระทำที่ชอบธรรม ดังนั้น คนดีจึงพยายามค้นคว้า หาสิ่งที่ถูกต้องและดำรงตนอยู่ในสิ่งที่ถูกต้องเสมอ ขงจื้อสอนให้มนุษย์เริ่มค้นหาว่าสิ่งใดคือ ความชอบธรรม ความเที่ยงธรรม (อี้) ภายในตัวตนก่อน เช่น ผู้มีปัญญาทำหน้าที่โดยไม่หวังสิ่ง ตอบแทนเพราะรู้ว่าควรทำหรือปฏิเสธสิ่งใด ขณะที่ผู้ด้อยปัญญามักทำอะไรโดยหวัง ผลตอบแทนแบบไม่รู้ผิดรู้ชอบเสมอ ดังนั้นการควบคุมอารมณ์ผ่านมโนธรรมสำนึกของแต่ละคน จึงเป็นเรื่องสำคัญ เพราะอารมณ์เป็นตัวแปรให้เกิดพฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งที่ส่งผลต่อ ตนเอง ผู้อื่น และสถานะสิ่งแวดล้อมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ เช่น แม้มิเจตนาดี แต่การแสดงออกไม่ เหมาะสมกับกาลเทศะก็สามารถทำให้เกิดความเสียหายได้ ดังนั้นการรู้จักวิธีการควบคุมตนเอง อย่างมีเหตุผล เพื่อขัดเกลาจิตใจหรือพัฒนาคุณธรรมของตนให้งดงาม ดังที่ขงจื้อกล่าวถึงความดี ในชีวิตประจำวันขึ้นอยู่กับปฏิบัติตนกับผู้อื่นด้วย

มนุษย์ธรรม หรือความเมตตา (เหริน) เหรินหรือความเมตตา คือ รากฐานที่สำคัญเพราะ เป็นจุดเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ มนุษย์กับสิ่งอื่นและสิ่งแวดล้อม จากการ รู้จักขยายขอบเขตของความเมตตาจากที่ให้กับตนเองสู่ครอบครัว สังคม รัฐ และโลกเป็นลำดับ ตามหลักการสร้างจุดสันติสุข และมหาสันติสุขของขงจื้อ แต่เพราะการไร้ความเมตตาหรือใช้ ความเมตตาที่ไม่ถูกต้องถูกส่วน หรือขาดความเที่ยงธรรม ความยุติธรรม (อี้) ความอ่อนโยนใน ตนเอง และสังคมจึงเกิดขึ้น ขณะที่การทำความดี โดยเอาผลของความดีที่เกิดขึ้นกับตัวเองเป็น ที่ตั้งเพื่อเป็นเครื่องตรวจสอบคุณความดีนั้น ขงจื้อเห็นว่ายังไม่เพียงพอเพราะอาจจะหลงติดยึด อยู่กับความเห็นแก่ตัวได้ นอกจากนั้นขงจื้อยังกล่าวถึงเรื่องความกตัญญู ทางสายกลาง ความ จริงใจ ความซื่อสัตย์ ว่าเป็นเรื่องของมนุษย์ธรรมอีกด้วย

การรู้จักจารีตประเพณี (หลี่) หลี่เป็นวิชาแรกที่ขงจื้อใช้สอนศิษย์ สำหรับขงจื้อหลี่คือ การแสดงออกทางสัญลักษณ์ของความเป็นมนุษย์เพื่อสร้างชุมชน มีลักษณะสำคัญ 4 ประการคือ 1) เป็นกฎหมายที่ไม่มีลายลักษณ์อักษรใช้เพื่อควบคุมบ้านเมือง 2) ทำให้เกิดวินัยที่สร้างความ กลมกลืนในสังคม 3) เป็นส่วนที่สร้างความกลมกลืนทางศิลปวัฒนธรรมทำให้ดำเนินชีวิตไม่ผิด 4) เป็นเครื่องมือสร้างบุคลิกภาพของตนเองจนบจารีตครอบคลุมเนื้อหา 4 อย่างคือ พิธีกรรม มารยาท ความประพฤติทางจริยธรรมและวัฒนธรรม ดังนั้น หลี่ในความหมายของขงจื้อคือ การ

ปฏิบัติเพื่อความสำเร็จในฐานะของมนุษย์ที่มีเหตุผลทางคุณธรรม และจริยธรรมมากกว่าการประกอบพิธีกรรมที่ยึดมั่นแต่กับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ หรือความเชื่อที่ถือตนเป็นใหญ่ เช่น การนับถือ ผี ขงจื้อได้กล่าวว่า หากผู้นำรักหลี่ หมู่ประชาราษฎร์ย่อมไม่มีใครกล้าไม่เคารพ ขงจื้อเห็นว่าหลี่ทำให้มนุษย์มีมนุษยธรรม 5 ประการคือ 1) มนุษย์มีความดีติดตัวมาตั้งแต่เกิด 2) มีความรักในการศึกษา ค้นหาความดีในตัวตน รู้จักนำมาปฏิบัติดีเหมาะสมกับสถานะกำเนิด และเป็นแบบอย่างให้กับผู้อื่น 3) รู้จักทำความดี ทำประโยชน์ต่อสังคม เพราะการมีเมตตาธรรมต่อกันทำให้สังคมมีความสุข 4) การรู้จักสร้างทัศนคติที่ดีต่อตนเองและผู้อื่นเพื่อการอยู่ร่วมกันด้วยความสุข 5) รู้จักใช้แนวทางของขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีซึ่งมีระเบียบแบบแผนที่ดีเพื่อพัฒนาตนเอง ซึ่งทั้งหมดนี้ก็เพื่อยกระดับจิตใจของปัจเจกชน และสร้างความสามัคคีในสังคม

สรุปได้ว่า ปรัชญาปัจเจกชนเป็นปรัชญาขั้นพื้นฐานที่ปลูกฝังคุณธรรมหรือหลักความประพฤติชอบให้แก่ทุกคน มีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ประกอบด้วย อีคือ หลักความชอบธรรม หรือความเที่ยงธรรมเป็นหลักที่ควรเกิดแก่ปัจเจกชนเป็นอันดับแรกเพื่อที่จะแยกแยะความผิดถูก ถือเป็นเรื่องสำคัญในการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมมนุษย์ เทรินคือ หลักความเมตตา มนุษยธรรมคือการแสดงความรัก ความห่วงใยต่อผู้อื่น ทั้งในครอบครัวและชุมชน ทั้งที่เป็นมนุษย์ สรรพสัตว์ เป็นคุณธรรมพื้นฐาน เริ่มต้นจากพ่อแม่และคนในครอบครัว หรือคนใกล้ชิด สิ่งมีชีวิต และต้องปฏิบัติเท่าที่จำเป็นไม่มากเกินไปไม่น้อยเกินไป ซึ่งการเป็นคนมีเมตตาจะพัฒนาทำให้เป็นผู้มีชีวิตที่ดีงาม หลี่คือ ขนบจารีต การรู้จักจารีตประเพณี เป็นความหมายที่กว้างสื่อถึงมาตรฐานทางสังคม หากจะกล่าวในด้านของปัจเจกชนคือ การประพฤติตนอย่างถูกต้องเหมาะสมตามวาระโอกาส เป็นการแสดงออกของจิตใจ เมื่อจิตใจมีความรู้สึกเคารพ ระลึกถึง จึงแสดงออกในขนบประเพณีที่สอดคล้องและสนับสนุนความรู้สึกนั้น จะเห็นได้ว่าปรัชญาปัจเจกชนมุ่งเน้นที่การสร้างคนดีที่มีคุณค่าต่อตนเอง โดยมีหลักคุณธรรมและจริยธรรมเป็นรากฐานเพื่อให้เป็นคนที่ดีอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างมีความสุข

ปรัชญาสังคม

มนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่จะต้องมีการปฏิสัมพันธ์กันและกัน ความเป็นมนุษย์จะมีคุณค่าที่แท้จริงก็ต่อเมื่อทุกคนทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ครอบครัวเป็นจุดเริ่มต้นของสังคม เพราะมนุษย์เกิดและใช้ชีวิตอยู่ในครอบครัวก่อนที่จะออกไปเป็นส่วนหนึ่งของสังคม ครอบครัวจึงเป็นที่กลม่อกลางจริยธรรมอันดับแรก ๆ ในชีวิต และมีความสำคัญต่อบุคลิกภาพและการนึกคิดของบุคคล ครอบครัวที่อบอุ่น มีความสัมพันธ์อันดีจะสร้างกรอบการมอง ทัศนคติ และแรงบันดาลใจของแต่ละคนได้ ส่งผลให้เกิดบุคลิกภาพและลักษณะนิสัย ซึ่งจะติดตัวบุคคลนั้นไป ขงจื้อมองว่าสังคมคือ การรวมตัวกันของปัจเจกชน คนไม่ได้อยู่โดดเดี่ยว จะต้องเกี่ยวข้องกับคนอื่นด้วย เมื่อมีความเกี่ยวข้องกัน สังคมก็เกิดขึ้น และเมื่อมีการเกี่ยวข้องกัน ก็จำเป็นต้องมีหลักในการปฏิบัติต่อกันให้สังคมเกิดความสงบสุข เป็นเหตุให้เกิดปรัชญาด้านสังคมขึ้นมา แนวคิดปรัชญาสังคม ขงจื้อใช้

เหริน และหลี่มาอิชาย เรียกว่าความสัมพันธ์ 5 ประการคือ หน้าที่ที่พึงปฏิบัติต่อกันตามสถานภาพในสังคม นั่นคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ถือยศ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน เมื่อทุกคนรู้จักหน้าที่ของตน และทำตามหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ ปัญหาความวุ่นวายของสังคมก็จะหมดไป การที่แต่ละคนจะทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ได้ก็เพราะมีใจตั้งอยู่บนคุณธรรมพื้นฐานอันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ทั้ง 5 ยังสนับสนุนให้เกิดพันธะหน้าที่ที่แยกลำดับชั้นของคนในสังคม การปฏิบัติตนตามหลักความสัมพันธ์ทั้ง 5 เป็นหน้าที่ที่พึงปฏิบัติของชาวจีน

การจัดความสัมพันธ์ทั้ง 5 ประเภทนี้ก็เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่ของตนที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น เพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย ซึ่งความสัมพันธ์ทั้งห้าและพันธะหน้าที่ที่พึงปฏิบัตินี้ ประกอบไปด้วย

1. ในความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง ลักษณะของผู้ปกครองที่ดีที่ปฏิบัติถูกต้องตามพันธะหน้าที่ที่ขงจื๊อกำหนด ผู้ปกครองต้องปกครองด้วยความเป็นธรรม ไม่เอาเปรียบผู้ใต้ปกครอง และคอยดูแลความเป็นอยู่ของผู้ใต้ปกครองให้ดี ในขณะที่ผู้ใต้ปกครองก็ต้องให้ความจงรักภักดีแก่ผู้ปกครอง

2. ในความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ก็มีลักษณะคล้ายกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครอง กล่าวคือ บิดาต้องดูแลอบรมและเลี้ยงดูบุตรด้วยความรัก ความเอาใจใส่ ให้ความเมตตากรุณา ส่วนบุตรก็ต้องมีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดา

3. ในความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา สามีที่ดีมีหน้าที่เลี้ยงดูภรรยาให้ดี ให้ความเมตตาแก่ภรรยา ส่วนภรรยาก็ควรปรนนิบัติสามีไม่ให้ขาดตกบกพร่องและเชื่อฟังสามี

4. ในความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง ลักษณะของผู้เป็นพี่ที่พึงปฏิบัติคือ วางตัวให้สมกับเป็นพี่ ดูแลปกป้องและคอยช่วยเหลือน้อง ส่วนน้องก็ต้องเคารพเชื่อฟังพี่

5. ในความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน ต่างก็ต้องทำตัวให้หน้าเชื่อถือและไว้วางใจกัน คอยช่วยเหลือเกื้อกูลซึ่งกันและกัน

ในความสัมพันธ์ทั้งห้าคู่นี้ มีอยู่ 3 ประเภทเป็นความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร สามีกับภรรยา พี่กับน้อง อีก 2 ประเภทไม่ใช่ความสัมพันธ์ภายในครอบครัวคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้ใต้ปกครองและความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน แต่ก็สามารถเข้าใจแบบความสัมพันธ์ของครอบครัวได้ ก็คือ ความสัมพันธ์ระหว่างกษัตริย์กับขุนนาง ก็สามารถเทียบเท่ากับความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตรได้ เพื่อนก็เทียบเท่ากับพี่น้องได้ และคนมีแต่จะอยู่ในความสัมพันธ์ของคน จึงจะได้รับการพัฒนาอย่างเต็มที่ (เฟิงอิวหลัน, 2544) เป้าหมายหลักของปรัชญาความสัมพันธ์ทั้งห้าเพื่อความมุ่งหวังให้มนุษย์เห็นคุณค่าของมนุษย์ด้วยกัน และให้ดำรงอยู่ในสังคมร่วมกันอย่างผาสุก โดยมีหลัก จารัตธรรม (หลี่) เป็นแนวทาง ซึ่งเป็นคุณธรรมอย่างหนึ่งในการปกครองของเหล่าผู้ปกครอง (ปกครอง ลิมปุนสรณ์,

2551) การปฏิบัติตนตามหน้าที่ในคู่ของความสัมพันธ์จึงควรยึดแนวคิดนี้เป็นหลักในการปฏิบัติ และเนื่องจากบุคคลหนึ่งก็ไม่ได้อยู่ในตำแหน่งเพียงตำแหน่งเดียวของคู่ความสัมพันธ์ แต่อาจอยู่ในหลายตำแหน่งคู่ของความสัมพันธ์ เช่น คนหนึ่งอาจเป็นได้ทั้งบิดา เป็นได้ทั้งบุตร เป็นได้ทั้งสามี เป็นผู้ใต้ปกครอง ดังนั้นการปฏิบัติตนตามตำแหน่งในคู่ให้ถูกต้องนั้นก็จะทำให้สังคมไม่วุ่นวาย หลี่จึงเป็นหลักความประพฤติที่เหมาะสมกับ สถานภาพตามความสัมพันธ์ทางสังคมของแต่ละคน ในประเด็นนี้ผู้เขียนขออธิบายว่า เทริน และหลี่ มีความสัมพันธ์ต่อกันกล่าวคือ เทริน เป็นสภาพที่อยู่ภายในจิตใจ และจะปรากฏออกมาผ่านการปฏิบัติตามประเพณีคือ หลี่ หากจะมองหาคุณธรรมของคนซึ่งอยู่ภายในจิตใจนั้นเป็นเรื่องที่ยาก หลี่จึงเป็นช่องทางที่จะทำให้มองเห็นคุณธรรมที่มีอยู่ของแต่ละบุคคล และเป็นเครื่องมือในการกล่อมเกลาระเบียบวินัยทางจิตใจของคนในสังคม ถือเป็นการปลูกฝังให้เกิดเทริน หลี่ถือได้ว่าเป็นหลักมนุษยสัมพันธ์ทางสังคมที่ทรงคุณค่าเพราะแสดงออกถึงความมีเทรินของบุคคลนั้นต่อสังคมได้อย่างกลมกลืนเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ปราศจากความแปลกแยกก่อให้เกิดความรักความสามัคคี เอื้ออาทรช่วยเหลือกัน พึงพาอาศัยกันเป็นที่ยอมรับของทุกคน และทำให้บุคคลนั้นอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข

สรุปได้ว่า ปรัชญาสังคมของขงจื้อใช้เทริน และหลี่ เป็นหลักใหญ่ เนื่องด้วยเทรินเป็นหลักเมตตาธรรมที่นำมาปฏิบัติกับผู้อื่นในสังคมไม่ว่าจะอยู่ในตำแหน่งไหน เป็นผู้ปกครอง ผู้น้อย พ่อแม่ ถ้ามีเมตตาธรรม แต่ละคนจะทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ได้ก็เพราะมีใจตั้งอยู่บนคุณธรรมพื้นฐานอันจะนำมาซึ่งความสงบสุขในสังคม ส่วนหลี่เป็นการยึดชนบประเพณีเพราะสิ่งเหล่านี้เกิดจากความรู้สึกของมนุษย์ มุ่งที่จะรักษาระเบียบความสงบเรียบร้อย และความกลมกลืนของสังคม ขงจื้อได้อธิบายความสัมพันธ์ของเทริน และหลี่ ไว้เป็นหลักความสัมพันธ์ทั้ง 5 ได้อย่างชัดเจน หากแต่ละคนปฏิบัติตามตำแหน่งหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์สังคมก็จะสงบสุขได้

ปรัชญาการเมือง

สังคมทั้งหลายเมื่อมารวมกันก็เกิดเป็นรัฐขึ้นมา เมื่อมีรัฐหรือประเทศก็ต้องมีผู้ปกครอง หรือรัฐบาลคอยปกครองดูแล ผู้ปกครองที่มีความรู้ความสามารถ และคุณธรรม จะนำพาให้สังคมดำเนินไปอย่างปกติสุขและเจริญก้าวหน้า แต่ในความเป็นจริงยังมีผู้ปกครองหรือรัฐบาลปฏิบัติต่อประชาชนไม่ดี ใช้วิถีคชั้ทารุณ ทำให้ประชาชนต้องเดือดร้อนมาก ขงจื้อสนใจเริ่มต้นที่การพัฒนาส่วนบุคคล ด้านการเมืองการปกครองขงจื้อยึดหลักเทริน โดยถือว่าถ้าผู้ปกครองที่มีคุณธรรม นำประชาชนไปในทางที่ถูกต้องตั้งงามแล้ว ประชาชนย่อมไม่ออกนอกกลุ่มนอกรทางบ้านเมืองจะสงบสุข

ในยุคที่มีการปกครองด้วยระบบกษัตริย์ ขงจื้อถือว่าผู้นำเป็นผู้มีอำนาจสูงสุดในการปกครอง จำเป็นต้องมีคุณลักษณะ 3 ประการคือ 1) มีอำนาจสูงสุดใครจะละเมิดมิได้ถือกษัตริย์เป็นโอรสแห่งสวรรค์ 2) มีความสามารถในการปกครองประชาชนให้อยู่เย็นเป็นสุขตามวิถีแห่ง

สวรรค์ นั่นคือจะต้องทรงคุณธรรม ถ้าละเมิดประชาชนมีสิทธิ์ก่อกบฏได้ ดังหลักที่ว่าน้ำลอยเรือได้ ก็จมเรือได้ เพราะผู้นำเปรียบเสมือนเรือประชาชนเปรียบเสมือนน้ำ 3) รู้จักเลือกคนดีมีคุณธรรม เข้าไปบริหารบ้านเมืองต่างพระเนตรพระกรรณ (จันทน์ ทองประเสริฐ, 2536)

การแบ่งระดับความสัมพันธ์ด้านการเมืองการปกครอง กรศิริ คตภูธร (2558) ได้อธิบายว่า ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับประชาชนสถาบันการเมืองการปกครองเป็นครอบครัวใหญ่ที่สุด (ครอบครัวโลก) ทั้งนี้ ขงจื้อนิยมการปกครองแบบพ่อปกครองลูกเป็นการปกครองด้วยระบบคุณธรรม รักษาประชาชนเช่นเดียวกับรักษาบุตรของตน ผู้ปกครองเปรียบเสมือนพ่อประชาชนเปรียบเสมือนลูกที่จะต้องพึ่งพาอาศัยกันและกัน โดยทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์นั้นคือ ผู้ปกครองเป็นผู้ปกครอง ขุนนางเป็นขุนนาง บิดามารดา เป็นบิดามารดา บุตรธิดาเป็นบุตรธิดา ทุกคน ทุกระดับชั้นจึงมีสิทธิทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกัน การปกครองจึงจะราบรื่นด้วยดีอย่างไรก็ตาม ผู้ปกครองทุกระดับตั้งแต่กษัตริย์รัฐมนตรีหรือขุนนางน้อยใหญ่จะต้องเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับทุกคน เพราะเมื่อผู้ปกครองเป็นผู้ประพฤติปฏิบัติด้วยความถูกต้อง ผู้อยู่ใต้บังคับบัญชาจะตั้งอยู่ในคุณธรรมโดยมีต้องบังคับ การปกครองจึงหมายถึงการกระทำแต่สิ่งที่ดีถูกต้อง

นอกจากนี้ยังได้วางหลักสูตรสำหรับผู้ปกครองไว้ 9 ประการคือ 1) การอบรมตนให้มีคุณธรรม 2) การยกย่องผู้มีความรู้ความสามารถ 3) การปฏิบัติหน้าที่อย่างดีที่สุดตามความสามารถเหมาะสมกับฐานะบุคคลในสังคม 4) การยกย่องขุนนางผู้ใหญ่หรือผู้มีอำนาจในแผ่นดิน 5) การแผ่พระคุณไปในหมู่ขุนนางผู้น้อย 6) การแผ่ความรักไปในหมู่ราษฎรจตุรธิดาในอุทร 7) การสนับสนุนส่งเสริมศิลปวิทยาและอาชีพต่างๆ ให้เจริญ 8) การต้อนรับชาวต่างชาติที่เข้ามาค้าขายหรือสวามิภักดิ์ 9) การผูกมัดน้ำใจเจ้าครองนครทั้งหลายด้วยไมตรี (กิตติพัฒน์ สุวรรณศิริเมธี, 2550)

สังเกตได้ว่านอกจากเหรินแล้ว ยังมีหลักอีกสองประการที่ผู้ปกครองควรมี ประการแรกคือ อี้ ผู้ปกครองจำเป็นต้องมีความชอบธรรม ยุติธรรม ไมโอเนอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่เลือกที่รักมักที่ชัง ประการที่สองคือ จื่อ ความรู้จากการศึกษาจะต้องทำให้เกิดความเข้าใจในสิ่งนั้นๆ อย่างแจ่มแจ้ง ต้องคิดคำนึง วิเคราะห์วิพากษ์วิจารณ์ทั้งในส่วนของคุณลักษณะและภาคปฏิบัติอย่างจริงจัง การได้รับการศึกษาไม่เฉพาะเพียงจากสถาบันการศึกษาเท่านั้น แต่อาจจะศึกษาค้นคว้าด้วยตัวเองก็ได้ เมื่อคนมีการศึกษาก็จะทำให้ฉลาด รู้ว่าอะไรดีอะไรชั่ว อะไรควรทำ อะไรไม่ควรทำ อะไรเป็นไปเพื่อความเจริญ อะไรเป็นไปเพื่อความเสื่อม เมื่อรู้แล้วก็จะหาทางหลีกเลี่ยงความเสื่อม รู้จักปรับปรุงตนให้ดีขึ้น แล้วดำเนินไปสู่ความเจริญ หากประเทศได้ผู้ปกครองที่ดีมีคุณธรรมและมีปัญญามาปกครองประเทศก็จะทำให้บ้านเมืองเกิดความผาสุกและเจริญรุ่งเรือง

สรุปได้ว่า ด้านการเมืองการปกครองขงจื้อยึดหลักเหริน อี้ และจื่อ กล่าวคือ ผู้ทำหน้าที่บริหารปกครองประเทศจะต้องมีคุณธรรม ยุติธรรม และมีปัญญา เป็นคนดีมีความสามารถนำพา

ผู้ใต้ปกครองที่อาศัยอยู่ในประเทศให้เกิดความสุข สังคมและประเทศชาติจะเจริญรุ่งเรืองตามลำดับ

แนวคิดขงจื้อกับสังคมไทย

สังคมไทยเป็นสังคมที่มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม ชาติพันธุ์ ศาสนา และวัฒนธรรม มีพื้นฐานของค่านิยม และวัฒนธรรม มาจากคำสอนของพระพุทธศาสนา เป็นสังคมที่มีลักษณะเฉพาะรักอิสระ ยึดมั่นในสถาบันศาสนา พระมหากษัตริย์ มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงาม มีเอกลักษณ์เป็นของตนเอง ยอมรับในระบบอาวุโสและระบบอุปถัมภ์ ไม่นิยมความรุนแรง ชอบการประนีประนอม และใช้ชีวิตอย่างเรียบง่าย ถึงแม้ว่าปัจจุบันโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว เทคโนโลยีมีการพัฒนา การคมนาคมสะดวกสบาย มีการเปลี่ยนแปลงในวิถีการดำเนินชีวิตบางประการทั้งในเมืองและชนบท สังคมไทยยังคงรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีที่งดงามไว้ เคารพนับถือผู้ใหญ่ รักเครือญาติ และรวมกลุ่มกันอย่างเหนียวแน่น ส่วนสังคมชาวจีนให้ความสำคัญกับครอบครัว โดยเชื่อว่าครอบครัวเป็นพื้นฐานของสังคม ชาวจีนจึงพยายามสร้างครอบครัวให้เป็นปึกแผ่นเป็นครอบครัวใหญ่ สร้างความรักใคร่ สามัคคีกันในครอบครัว ให้เกียรติผู้ใหญ่และให้ความสำคัญต่อบรรพบุรุษที่ล่วงลับไปแล้ว ยึดมั่นในขนบธรรมเนียมประเพณี เกิดพิธีกรรมต่าง ๆ มากมาย ในแก่นแท้ก็เพื่อต้องการสร้างความกลมเกลียว รักใคร่ ความเป็นอันหนึ่งอันเดียว ให้เกิดความรักความเมตตาต่อกันของคนระดับครอบครัว ระดับสังคม ไปจนถึงความรักในประเทศชาติ ชาวจีนส่วนใหญ่ได้นำปรัชญาขงจื้อมาเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิต และเป็นมาตรฐานการปกครองในสังคม เป็นปรัชญาที่เก่าแก่อยู่คู่กับชาวจีนมายาวนาน มีหลักสอนว่าสังคมมีจุดเริ่มต้นจากครอบครัว ครอบครัวจะเป็นที่กลมเกลียวจริยธรรมอันดับแรก ๆ ขงจื้อมองสังคมมนุษย์ในเรื่องของความสัมพันธ์ สมาชิกเป็นพื้นฐานรองรับที่สำคัญของสังคม กล่าวคือ หากทุกคนเป็นคนดี ก็ย่อมจะคิดดีจะทำแต่สิ่งที่ดีงาม สังคมโดยรวมก็จะดีไปด้วย และแบ่งความสัมพันธ์ในสังคมออกเป็น 5 ระดับคือ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้้อย ความสัมพันธ์ระหว่างบิดากับบุตร ความสัมพันธ์ระหว่างสามีกับภรรยา ความสัมพันธ์ระหว่างพี่กับน้อง และความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนกับเพื่อน แต่ละคนต้องทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์

สังคมไทยได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมของชาวจีน รวมถึงแนวคิดปรัชญาขงจื้อในการดำเนินชีวิต เช่น การให้ความเคารพผู้ใหญ่ เชื่อฟังผู้ปกครอง การเซ่นไหว้บรรพบุรุษ การไหว้เจ้าในวันเทศกาล ทั้งนี้เพราะมีพื้นฐานทางวัฒนธรรมใกล้เคียงกันมีความยึดมั่นในบรรพบุรุษและครอบครัว และมีความศรัทธาในศาสนาที่ใกล้เคียงกัน เป็นการผสมผสานกันอย่างกลมกลืน เนื่องจากปรัชญาแนวคิดของขงจื้อเป็นการส่งเสริมให้มนุษย์มีคุณธรรมและจริยธรรมเช่นเดียวกับหลักทางพระพุทธศาสนา อย่างไรก็ตามผู้เขียนเห็นว่าปรัชญาขงจื้อมีทั้งข้อเด่นที่เป็นประโยชน์ในการดำเนินชีวิตของปัจเจกชน สังคม และการปกครอง และมีข้อด้อยเมื่อนำไปตีความหมายและยึดปฏิบัติผิดแปลกไปจากแก่นแท้ของหลักปรัชญาจะก่อให้เกิดปัญหาความเหลื่อมล้ำทาง

สังคม มีการแข่งขันสูง เล่นพรรคเล่นพวก เห็นประโยชน์แก่ตนเอง เครือญาติ และพวกพ้อง ใช้ อำนาจหน้าที่ในทางมิชอบ ทุจริตคอร์รัปชั่น ปัญหาเหล่านี้จะส่งผลเสียหายต่อสังคม และ ประเทศชาติได้ วิเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 วิเคราะห์ข้อเด่นและข้อด้อยของปรัชญาขงจื้อ

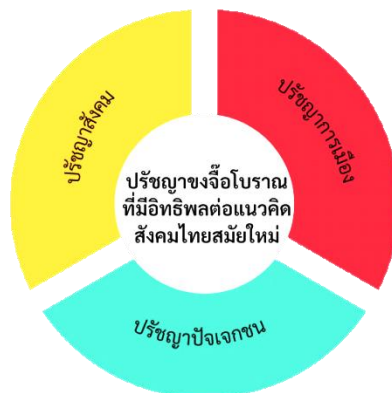
ข้อเด่น	ข้อด้อย
<p>ด้านปรัชญาปัจเจกชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - มุ่งเน้นให้คนปฏิบัติตนเป็นคนดี มีคุณธรรมที่พึงปฏิบัติและมีจริยธรรมดีงามอยู่ในใจ ให้สังคมเกิดความสงบสุขและมีระเบียบ เมื่อคนดีกับสังคมดีรวมกัน ก็เกิดสังคมคุณธรรมขึ้นได้ - ทำให้มนุษย์ค้นคว้าหาสิ่งที่ถูกต้องและดำรงตนอยู่ในสิ่งที่ถูกต้อง รู้จักแยกแยะ ผิดชอบ ชั่วดี รู้จักวิธีการควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล เพื่อขัดเกลาจิตใจหรือพัฒนาคุณธรรมของตนให้งดงาม - ใช้จารีตประเพณีเป็นเครื่องวัดคุณธรรม และจริยธรรมของมนุษย์ กล่าวคือ จารีตประเพณีเป็นเครื่องแสดงออกของคุณธรรมภายในจิตใจแต่ละบุคคล เป็นกระบวนการหล่อหลอมคุณธรรมให้เกิดขึ้นภายในจิตใจอย่างแท้จริง <p>ด้านปรัชญาสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - อิทธิพลคำสอนเรื่องความสัมพันธ์ทั้งห้าของขงจื้อ เนื่องจากสังคมเกิดจากการรวมตัวกันของปัจเจกชน การจัดความสัมพันธ์ทั้ง 5 ประเภท ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้รับใช้ บิดากับบุตร สามีกับภรรยา พี่กับน้อง และเพื่อนกับเพื่อน เป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่ของตนที่พึงปฏิบัติต่อตนเองและต่อผู้อื่น เพื่อให้สังคมเกิดความสงบเรียบร้อย <p>ด้านปรัชญาการเมือง</p> <ul style="list-style-type: none"> - ปรัชญาแนวคิดทางการเมืองของขงจื้อ ผู้ปกครองต้องมีมนุษยธรรม มีความเที่ยงธรรม มีความรู้ ปกครองด้วยความเป็นธรรม ไม่เอาเปรียบผู้ใต้ปกครอง และคอยดูแลความเป็นอยู่ของผู้ใต้ปกครองให้ดี เมื่อผู้ปกครองทำหน้าที่แล้ว ประชาชนสามารถถือเป็นแบบอย่างได้ ทำให้สังคมเกิดความสงบสุข - หลักสำหรับผู้ปกครอง 9 ประการ ทำให้ผู้ปกครองมีคุณธรรมปฏิบัติหน้าที่อย่างสุดความสามารถ ยกย่องนับถือผู้ปกครองที่อยู่ระดับสูงกว่า มิไม่ตรีจิตแก่พวกพ้อง มีความรักความเมตตาแก่ผู้ใต้ปกครอง ทำให้บ้านเมืองเกิดความสงบสุขและเจริญรุ่งเรือง 	<p>ด้านปรัชญาปัจเจกชน</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดแบ่งระดับความสัมพันธ์ อาจทำให้เกิดระบบเครือญาติ มีการปกป้องการสูญเสียผลประโยชน์ให้แก่คนในครอบครัว หรือญาติพี่น้อง ในลักษณะการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ผลประโยชน์ที่กล่าวนี้อาจเป็นทั้งตัวเงิน หรือผลประโยชน์ที่ไม่เกี่ยวกับเงิน เช่น สิทธิประโยชน์ กรรมสิทธิ์ อำนาจ ตำแหน่งงาน - เกิดค่านิยมที่มองว่า ผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ของตนได้ตามตำแหน่งในคู่สัมพันธ์ได้ ก็จะเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อตนเองและต่อสังคม และเป็นคนที่สังคมให้ความไว้วางใจ ชื่นชมสรรเสริญ แต่ในทางกลับกัน หากไม่ปฏิบัติตามหน้าที่ของตน ก็จะถูกละเลยว่าเป็นคนไม่ดี <p>ด้านปรัชญาสังคม</p> <ul style="list-style-type: none"> - การจัดความสัมพันธ์ทั้ง 5 เป็นแนวทางการปฏิบัติที่ทำให้คนไม่ต้องการใช้ความคิดคือ คนเกิดมาเป็นอะไรก็ต้องเป็นอย่างนั้น ต้องทำหน้าที่นั้น เช่น เป็นภรรยาที่มีหน้าที่ของภรรยา ทำให้ภรรยาไม่กล้าแสดงออกทางความคิดเห็น อาจเกิดการกดขี่ข่มเหงทางเพศ - เป็นการสนับสนุนให้เกิดพันธะหน้าที่ที่แยกลำดับชั้นของคนในสังคม หรือที่เรียกว่าระบบชนชั้น ซึ่งลักษณะโดยทั่วไปของระบบชนชั้น ก็คือจะต้องมีชนชั้นที่ใช้อำนาจและชนชั้นที่ถูกอำนาจใช้ ผู้ที่ถูกใช้อำนาจอาจโดนกดขี่ เอารัดเอาเปรียบได้ <p>ด้านปรัชญาการเมือง</p> <ul style="list-style-type: none"> - การแบ่งระดับความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับผู้รับใช้ หากผู้ปกครองกระทำที่ไม่ถูกต้อง ไม่สมควร ผู้รับใช้อาจไม่กล้าหักท้วงหรือปฏิเสธผู้ปกครอง ทำให้เกิดการทุจริต คอร์รัปชันได้ - การยกย่องนับถือผู้มีอำนาจ หรือผู้อยู่ในระดับสูงกว่า ทำให้เกิดการจัดแบ่งระดับชั้น ผู้ที่มีอำนาจสูงกว่าอาจกดขี่ ข่มเหง ผู้รับใช้ทั้งทางร่างกายและจิตใจ - มีการให้และรับ เงิน ของขวัญ ของกำนัล วัตถุสิ่งของที่มีค่า เพื่อเป็นการผูกมิตรไมตรีให้เกิดความราบรื่นในการทำงาน

สรุปได้ว่า แนวคิดขงจื้อเข้ามามีอิทธิพลในสังคมไทย ทั้งด้านปรัชญาปัจเจกชน ด้านปรัชญาสังคม และด้านปรัชญาการเมือง แสดงให้เห็นผ่านทางธรรมเนียมประเพณีต่างๆ ที่เกิดขึ้นในสังคมไทย ทั้งนี้ผู้เขียนเห็นว่าปรัชญาขงจื้อมีข้อดีคือ มุ่งเน้นให้คนมีคุณธรรมที่พึงปฏิบัติและมีจริยธรรมดีงาม ดำรงตนอยู่ในสิ่งที่ถูกต้อง แยกแยะ ผิดชอบ ชั่วดี และควบคุมตนเองอย่างมีเหตุผล ทำให้เป็นผู้ปกครองมีมนุษยธรรมไม่เอาเปรียบผู้ใต้ปกครอง มีการจัดความสัมพันธ์ 5 ประเภท เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตให้ถูกต้องตามภาระหน้าที่ของตน และมีข้อด้อยคือการการจัดความสัมพันธ์ให้เป็นแนวทางการปฏิบัติทำให้คนไม่ต้องการใช้ความคิด เป็นการสนับสนุนให้เกิดพันธะหน้าที่ที่แยกลำดับชั้นของคนในสังคม เกิดระบบชนชั้น อาจมีการใช้อำนาจกดขี่ เกิด

เอารัดเอาเปรียบ มีการสร้างมิตรภาพโดยการให้ของขวัญ ของกำนัล เพื่อให้เกิดความสะดวกราบรื่นในการติดต่อประสานงาน ข้อดีอยู่ที่กล่าวไว้ข้างต้นจะเป็นมูลเหตุแห่งความขัดแย้งในระดับปัจเจกชน สังคม และประเทศชาติได้

สรุป

ปรัชญาแนวคิดของขงจื้อเป็นปรัชญาโบราณที่อยู่ร่วมกับชาวจีนมาสองพันกว่าปี ปรัชญาของขงจื้อให้ความสำคัญต่อมนุษย์และสังคมเป็นอย่างมาก มุ่งเน้นให้คนปฏิบัติตนเป็นคนดี ให้คนมีคุณธรรมที่พึงปฏิบัติและมีจริยธรรมดีงามอยู่ในใจ ให้สังคมสงบสุขและมีระเบียบ เมื่อคนดีกับสังคมดีรวมกันก็เกิดสังคมแห่งอุดมคติขึ้นได้ ดังนั้นการทำความดีจึงควรกระทำตามคุณธรรมและกฎระเบียบของสังคมที่มีค่าควรปฏิบัติ ซึ่งจะต้องปฏิบัติต่อทั้งคนในครอบครัวและต่อคนในสังคม แนวคิดด้านคุณธรรมจริยธรรม และพฤติกรรมที่ดีงามของขงจื้อได้รับการยกย่องในด้านจริยศาสตร์ เพราะส่งผลต่อการพัฒนาด้านการปกครอง สังคม เศรษฐกิจ และวัฒนธรรมของชาวจีน หลักคำสอนที่สำคัญของขงจื้อมีอยู่ 4 ประการคือ เหรีน อี้ หลี่ จื้อ เนื้อหาในปรัชญาของขงจื้อจึงเน้นที่คุณธรรมและจริยธรรม ดังเช่น ปรัชญาปัจเจกชน ขงจื้อเห็นว่าความเจริญหรือความเสื่อมของโลก และสังคมเกิดมาจากปัจเจกชนหรือแต่ละบุคคลเป็นรากฐาน เพราะฉะนั้นจะต้องพัฒนานคนให้ดีเสียก่อนแล้วสังคมประเทศ ตลอดจนโลกก็จะดีขึ้นตามโดยอัตโนมัติ ปรัชญาสังคม ขงจื้อเห็นว่าความยุ่งยากที่เกิดขึ้นในสังคมก็เพราะคนไม่ทำหน้าที่ของตนให้สมบูรณ์ เช่น บิดามารดาไม่เลี้ยงดูบุตรธิดาให้ดี บุตรธิดาก็ไม่มีความกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา สามีกับภรรยาต่างนอกใจกัน เป็นต้น ผลก็คือ ความเดือดร้อนต่าง ๆ ก็จะมาตกแก่สังคม ทำให้สังคมเกิดความวุ่นวาย ปรัชญาด้านการเมือง ขงจื้อเชื่อว่าหากได้ผู้นำที่ดีเด่นทั้งความรู้และคุณธรรมมาปกครองประเทศแล้วก็จะเกิดความผาสุกและเจริญรุ่งเรืองให้เกิดขึ้นแก่พลเมืองได้ ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 ปรัชญาขงจื้อโบราณที่มีอิทธิพลต่อแนวคิดสังคมไทยสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- กรศิริ คตภูธร. (2558). การศึกษาหลักจริยศาสตร์ของขงจื้อ. *วารสารวิชาการ มหาวิทยาลัย
กรุงเทพธนบุรี*. 3(2), 18.
- กิตติพัฒน์ สุวรรณศิริเมธี. (2550). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับปรัชญาการเมือง*. สืบค้นเมื่อ 31
มกราคม 2565, จาก <http://korat.mcu.ac.th/site/articlecontent>
- จำนงค์ ทองประเสริฐ. (2536). *ป่อเกิดลัทธิประเพณีจีน ภาค 1-3* (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรง
พิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- ฉัตรสุมาลย์ กบิลสิงห์. (2532). ขงจื้อ: คำสอนทางปรัชญา-ศาสนา. *วารสารเอเชียตะวันออก*,
2(1), 12-20.
- ปกรณ ลิมปบุตรณ์. (2551). *ธรรมะขงจื้อสอนคนให้เป็นคน*. กรุงเทพฯ: ไบบัว.
- เฟิงอิวหลัน. (2544). *ปรัชญาจีนจากขงจื้อถึงเหมาเจ๋อตุง*. กรุงเทพฯ: พิราบ.
- วิภา จิรภาไพศาล. (2564). *ขงจื้อปรากฏผู้ยิ่งใหญ่ในประวัติศาสตร์จีนกับท่าทีอิทธิพลของพรรค
คอมมิวนิสต์*. สืบค้นเมื่อ 5 ธันวาคม 2564, จาก [https://www.silpa-
mag.com/history/article_39355](https://www.silpa-mag.com/history/article_39355)
- สุวัฒน์ ทาสุนทร. (2559). *ความคิดของขงจื้อเพื่อสังคมที่เป็นสุข*. *วารสารรามคำแหง ฉบับ
มนุษยศาสตร์*. 35(1), 65-88.
- เหมือนมามด มุกข์ประดิษฐ์. (2552). *จริยศาสตร์แห่งความอาทรในขงจื้อ* (รายงานการวิจัย).
กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- อรนิตย์ จิวโพธิ์เจริญ. (2559). *อุดมคติของชีวิตตามหลักปรัชญาขงจื้อกับการจัดระเบียบทาง
สังคม*. *วารสารศึกษาศาสตร์ มมร*, 4(1), 58-72.
- Yao, Xinzhong. (2012). Introduction: Conceptualizing virtues in the analects of
Confucius. *Journal of Chinese Philosophy*, 39 (1), 3-7.

พุทธธรรมเพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคของการเปลี่ยนแปลง*
BUDDHA-DHAMMA FOR THE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL
IN THE ERA OF CHANGE

กนกวรรณ วิลาวลัย, สุรพล สุยะพรหม, เกียรติศักดิ์ สุขเหลือ้ง
Kanokwan Vilawan, Surapon Suyaporm, Kiattisak Suklueang
มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University
Corresponding Author E-mail.: semaoh.3@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความนี้เป็นการศึกษาหลักพุทธธรรมในการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคของการเปลี่ยนแปลงทั้งนี้เนื่องจากทุนมนุษย์ เป็นฐานรากของการพัฒนา และขับเคลื่อนสิ่งต่าง ๆ ในสังคม โดยใช้กำลังกายและกำลังสมองที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ก่อให้เกิดการพัฒนาที่เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติ แต่อย่างไรก็ตาม ความทันสมัยของเทคโนโลยี ส่งผลให้โลกอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลงซึ่งมีผลกระทบต่อทุนมนุษย์ ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ ทำให้มนุษย์มีสุขภาพทรุดโทรมจากภาวะโรคต่าง ๆ 2) ด้านสังคม ทำให้เกิดปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคมลดลง 3) ด้านจิตใจ ทำให้มนุษย์ไม่สามารถควบคุมและรู้เท่าทันจิตของตนได้ และ 4) ด้านปัญญา ทำให้มนุษย์ใช้ปัญญาในทางที่ไม่เหมาะสม เป็นต้น ดังนั้น 1) ครอบครัว ชุมชน และสังคม ควรมีหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติที่ดีงามให้แก่ทุนมนุษย์ และ 2) ภาครัฐ ควรจัดให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ให้เป็นคนเก่ง เป็นคนดี มีศีลธรรม และที่สำคัญควรนำหลักพุทธธรรมภavana 4 มาปรับใช้ในการพัฒนาทุนมนุษย์สู่เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน ประกอบไปด้วย 1) กายภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง 2) สีลภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม และมีคุณธรรม จริยธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยศีล 3) จิตภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง เข้มแข็ง และ 4) ปัญญาภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านการศึกษาและศาสนา

คำสำคัญ: พุทธธรรม; ทุนมนุษย์; การเปลี่ยนแปลง

Abstract

This article is to study Buddha-dhamma for human capital development in the era of change, since the human capital is the foundation of development and driving mechanism in society with physical and brain powers in human bodies. However, technological modernization in the changing world has adverse effects on the human capital in the following ways: 1) physical aspect; human has inferior health because of various diseases, 2) social aspect; social interaction is reduced, 3) mental aspect; human cannot control and know of one's mind and 4) intellectual aspect; human uses his intellect in in-appropriate ways, etc. For these reasons: 1) family, community and society should have duties to instill good value and attitude in the human capital and 2) State should reform learning process to develop human capital to be intelligent and good with morality. More importantly, Buddha-dhamma, Bhavana 4 should be applied in human capital development process towards the sustainable target, consisting of 1) Kaya-bhavana, physical development to have good and strong health, 2) Sila bhavna, moral development to have good behavior with virtue and ethics to live together peacefully with precepts, 3) Citta bhavana, mental development to have stable and strong mind and 4) Panna-bhavana, wisdom development to have knowledge, ability and awareness of various situations in education and religions.

Keywords: Bhudda-dhamma; Human capital; Change

บทนำ

นับแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน หากจะกล่าวว่า “มนุษย์” เป็นผู้ที่ขับเคลื่อนสิ่งต่าง ๆ ในสังคม โดยใช้กำลังกายและกำลังสมองที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ก่อให้เกิดการพัฒนาและการเปลี่ยนแปลงที่เป็นประโยชน์ต่อมวลมนุษยชาติมากมาย หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า “มนุษย์” จัดเป็น “ทุน” ที่สำคัญ ที่เรานิยมเรียกว่า “ทุนมนุษย์ (Human Capital)” และเป็นทุนที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นฐานรากของการพัฒนา เป็นพลังในการเสริมสร้างคุณภาพและความเข้มแข็งให้กับสังคมในทุกมิติ (กันยารัตน์ จันทร์สว่าง, 2563)

คำว่า “ทุนมนุษย์” เกิดขึ้นจากแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ ที่มีได้มองทุนเป็นแค่ตัวเงินเพียงอย่างเดียว แต่ให้ความสำคัญกับทุนประเภทอื่น ๆ ด้วย เช่น ทุนธรรมชาติ ทุนทางสังคม ทุนทางวัฒนธรรม ดังนั้น ในยุคปัจจุบันทุนมนุษย์จึงเป็นทรัพยากรที่สำคัญ มีบทบาทและมีความสำคัญที่มีผลต่อความสำเร็จขององค์กร เนื่องจากมีคุณลักษณะเฉพาะที่เป็นปัจจัยหลักในการสนับสนุนให้องค์กรประสบความสำเร็จ (Rurkkhum, 2014) กล่าวคือ ทุกองค์กรไม่ว่าจะเป็น

ภาคเอกชน ภาครัฐ ต่างต้องการบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ มีทักษะ และมีศักยภาพ ในการปฏิบัติงาน ดังนั้นองค์กรต้องพึงพิงทุนมนุษย์ เพื่อให้องค์กรบรรลุวัตถุประสงค์หรือ วัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ (จิระประภา อัครบวร, 2552) ทุนมนุษย์ ได้รับการยอมรับว่าเป็นต้นทางของการพัฒนา เป็นพลังในการเสริมสร้างคุณภาพและความเข้มแข็งให้กับสังคม ในทุกมิติ (กันยาร์ตัน จันทรสว่าง, 2563)

ปัจจุบันโลกอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลง (World of Disruption) เทคโนโลยีพัฒนาไปอย่างก้าวกระโดด ส่งผลให้ทุกสิ่งทุกอย่างเปลี่ยนแปลงเป็นไปอย่างรวดเร็ว โทรศัพท์อัจฉริยะหรือ สมาร์ทโฟน (Smart Phone) เข้ามามีส่วนเกี่ยวข้องในชีวิตประจำวันของมนุษย์มากขึ้น ตั้งแต่ตื่นนอนจนกระทั่งเข้านอน เช่น การสั่งอาหาร การเรียกรถรับจ้าง การสั่งซื้อสินค้าออนไลน์ การอ่านหนังสือพิมพ์หรือนิตยสาร เป็นต้น ในส่วนของภาคธุรกิจก็เกิดคลื่นกระแสนของการเปลี่ยนแปลง ลูกใหญ่ บางธุรกิจที่ไม่สามารถปรับตัวตามเทคโนโลยีได้ทัน ก็จะถูกธุรกิจใหม่ ๆ เข้ามาแทนที่ เช่น ธุรกิจประเภทสิ่งพิมพ์ นิตยสารต่าง ๆ ที่ทยอยปิดตัวลงจากการเปลี่ยนแปลง เนื่องจากพฤติกรรมของมนุษย์หรือผู้บริโภคเปลี่ยนแปลงไป โดยให้ความสนใจติดตามข่าวสารบนช่องทางออนไลน์กันมากขึ้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น “ทุนมนุษย์” จัดเป็นสินทรัพย์หรือทุนที่ทรงคุณค่าและมีความสำคัญตั้งแต่ระดับปัจเจกชน ระดับองค์กรในการขับเคลื่อนองคาพยพของทุกหน่วยงาน องค์กร ตลอดจนประเทศชาติ ดังนั้น ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่าการบ่มเพาะเมล็ดพันธุ์มนุษย์ หรือการพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง เป็นหน้าที่ของทุกภาคส่วน เช่น ครอบครัว ชุมชน และสังคม ที่จะช่วยหล่อหลอมให้มนุษย์มีคุณสมบัติที่เหมาะสม กับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป ที่สำคัญในส่วนของภาครัฐ จะต้องกำหนดนโยบาย แผนงาน ขับเคลื่อนไปสู่เป้าหมาย เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีศักยภาพ ในการขับเคลื่อนให้ประเทศก้าวหน้า ทัดเทียมนานาชาติในระยะประเทศต่อไป

ทุนมนุษย์

นักวิชาการได้นิยามความหมายของคำว่าทุนมนุษย์ไว้ดังนี้

চারঙ্গী คังคาสวส์ตี (2550) กล่าวว่า “ทุนมนุษย์” เป็นแนวคิดที่เกี่ยวกับ “คน” หรือ “มนุษย์” ในยุคใหม่ โดยมองว่าคนเป็นทรัพย์สินหรือสินทรัพย์ที่สำคัญที่สุดสำหรับ ทุกองค์กร แต่มีคุณสมบัติแตกต่างจากทรัพย์สินอื่น ได้แก่ 1) เป็นทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible) ประกอบด้วย ความรู้ (Knowledge) ทักษะความชำนาญ (Skills) ความสามารถ (Abilities) และ ประสบการณ์ (Experience) 2) ไม่มีค่าเสื่อมราคาเหมือนทรัพย์สินอื่น แต่จะมี มูลค่าในตัวเองเพิ่มมากขึ้นตามระยะเวลาที่ผ่านมา 3) สร้างมูลค่าเพิ่มได้เสมอ

นิสตาร์ก เวชยานนท์ (2551) กล่าวว่า “ทุนมนุษย์” คือ คุณลักษณะต่าง ๆ รวมถึง ความสามารถที่มีอยู่ในตัวมนุษย์ ได้แก่ ความรู้ ทักษะ ความสามารถ ซึ่งส่วนหนึ่ง เกิดจาก

ตนเอง หรือใช้เวลาและเงินในการสร้างเสริม สะสม คงไว้ และไม่ได้เกิดจากการศึกษาในโรงเรียน เท่านั้น แต่ถูกสะสมจากหลายทาง เช่น ประสบการณ์การทำงานหรือประสบการณ์ชีวิต การย้าย ถิ่นฐาน หรือการค้นคว้าหาข้อมูลต่าง ๆ

दनัย เทียนพุด (2553) ให้ความหมายว่า “ทุนมนุษย์” คือ ทรัพยากรอย่างหนึ่ง และเป็นทรัพยากรที่ทำให้เกิดมูลค่าเพิ่มในตัวเอง

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า “ทุนมนุษย์” คือ สินทรัพย์ที่สำคัญและทรงคุณค่าเพราะในตัวมนุษย์เป็นแหล่งขององค์ความรู้ ความสามารถ ทักษะความชำนาญ และที่สำคัญ คือ ประสบการณ์ต่าง ๆ ที่ได้สั่งสมมา ซึ่งสามารถนำไปปรับใช้ในการดำเนินชีวิตและการทำงาน ภายใต้สถานการณ์และข้อจำกัดต่าง ๆ ให้ลุล่วงและประสบความสำเร็จได้

การพัฒนาทุนมนุษย์เป็นการดำเนินการต่าง ๆ ที่ทำให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ทศนคติ และพฤติกรรมที่สอดคล้องและเอื้ออำนวยต่อการปฏิบัติงาน (กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์, 2552 : 27) หรือการสร้างประสบการณ์ในการเรียนรู้ (Learning Experience) เพื่อให้สามารถนำไปใช้ในการปรับปรุงการปฏิบัติงานเพื่อความเจริญก้าวหน้า โดยเป็นการเรียนรู้ที่เน้นความตั้งใจหรือเจตนามากกว่าการเรียนรู้โดยบังเอิญ (Nadter & Nadler, 1989) โดยเป็นการเรียนรู้ของบุคคลในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่ง (เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย, 2552) ในการพัฒนาการเรียนรู้ เพื่อนำมาใช้ในอนาคตระยะยาว (Mondy & Noe, 2005 : 6) ซึ่งสามารถ แบ่งออกเป็น 2 ระดับ (วรารัตน์ เขียวโพธิ์, 2551) ดังนี้

1. การพัฒนาทุนมนุษย์ระดับมหภาค หมายถึง การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถตามทิศทางและกลยุทธ์การพัฒนาประเทศ โดยใช้การศึกษาการฝึกอบรม และการพัฒนา ตามความสนใจของทรัพยากรมนุษย์ตลอดชีวิต เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์ซึ่งเป็นทุนมนุษย์ และประเทศเติบโตก้าวหน้าอย่างต่อเนื่อง

2. การพัฒนาทุนมนุษย์ระดับจุลภาค หมายถึง การพัฒนาการเรียนรู้ของบุคคล กลุ่มบุคคล หน่วยงาน หรือองค์กร ตั้งแต่เริ่มปฏิบัติงานและต่อเนื่องตลอดช่วงการเป็นสมาชิก เพื่อให้ทรัพยากรมนุษย์เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ และความสามารถในการนำองค์ความรู้ที่มีอยู่ มาปรับปรุงและประยุกต์ใช้ให้สอดคล้องกับกลยุทธ์และการเติบโตขององค์กร เสริมสร้างสมรรถนะ การแข่งขัน และการเติบโตขององค์กรอย่างต่อเนื่อง โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อองค์กร

ในทัศนะของผู้เขียนเห็นว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ หมายถึง การส่งเสริม การสนับสนุน หรือ เอื้ออำนวยประโยชน์ให้บุคคลมีความรู้ ความสามารถ ทักษะ ความชำนาญ ประสบการณ์ และ พฤติกรรม ให้เหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตลอดเวลา ดังนี้

1. การขัดเกลาทางสังคม (Socialization) โดยครอบครัว ชุมชน และสังคม ควรมีหน้าที่ในการปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติ ซึ่งเป็นความรู้ สึกหรือความเชื่อที่ ฝังแน่นอยู่ในตัวบุคคล และจะแสดงออกมาเป็นพฤติกรรม สะท้อนถึงคุณธรรมจริยธรรมของบุคคลนั้น ๆ หรือ

การสร้างกรอบความคิด (Mindset) ที่เป็นการเชื่อหรือทัศนคติซึ่งนำพฤติกรรมในเชิงบวก เพื่อให้ทุนมนุษย์เป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัว มีความสามารถในการเรียนรู้ตลอดชีวิตและตลอดเวลา หรือสามารถพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา เป็นต้น

2. การปฏิรูปการเรียนรู้ โดยภาครัฐและภาคเอกชน ต้องบูรณาการการเรียนรู้ทุกช่วงวัย พัฒนาการเรียนการสอน ให้สามารถพัฒนาคนหรือพัฒนามนุษย์ให้มีคุณลักษณะซึ่งประกอบด้วย 1) คนดี หมายถึง คนที่มีความรับผิดชอบและเป็นพลเมืองดี และ 2) คนเก่ง หมายถึง คนที่มีความรู้และความสามารถในเชิงวิชาการ มีความสามารถในการเรียนรู้ การคิดเชิงวิเคราะห์ มีเหตุมีผล พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และความสามารถในการบูรณาการสิ่งต่าง ๆ โดยเน้นให้ผู้เรียนค้นหาความสามารถของตนเอง และส่งเสริมสนับสนุนให้สามารถค้นพบให้เป็นความสามารถพิเศษ (Talent)

สรุปได้ว่า การพัฒนาทุนมนุษย์ จะสามารถหล่อหลอมมนุษย์ให้เป็นทุนที่มีศักยภาพพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและสามารถนำศักยภาพเหล่านั้น มาใช้ในการพัฒนาหรือแก้ปัญหาได้ในทุกสถานการณ์

ในทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า ช่วงที่ผ่านมาเราพัฒนาจากสังคมแบบเกษตรกรรมสู่สังคมอุตสาหกรรม ส่งผลให้เรามีความก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากขึ้น ซึ่งสิ่งเหล่านี้ทำให้ชีวิตมนุษย์มีความสะดวกสบายยิ่งขึ้น แต่อย่างไรก็ตาม ท่ามกลางความเจริญและความทันสมัย เราจะพบว่าทุนมนุษย์ในปัจจุบันมีลักษณะดังนี้

1. ด้านกายภาพ : มนุษย์มีปัญหาสุขภาพมากขึ้น แม้ว่าการแพทย์จะพัฒนายารักษาโรค ครอบคลุมทางการแพทย์ ตลอดจนเครื่องมือหรืออุปกรณ์ในการตรวจวินิจฉัยและช่วยให้ชีวิตทันสมัยมากขึ้น แต่โรคร้ายแรงหรือโรคอุบัติใหม่ก็มีมากขึ้นตามไปด้วย เช่น โรคมะเร็ง พบว่า จากสถิติการเสียชีวิตของคนไทย โรคมะเร็งเป็นสาเหตุของการเสียชีวิตอันดับ 1 และคร่าชีวิตของคนไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยในปี 2558 มีผู้เสียชีวิตจากโรคมะเร็ง จำนวน 73,938 คน ในปี 2559 จำนวน 77,566 คน และในปี 2562 จำนวน 84,073 คน (กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักปลัดกระทรวงสาธารณสุข, 2563) หรือในปัจจุบันโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19) ระบาดไปทั่วโลก ทำให้มีผู้เสียชีวิตเป็นจำนวนมาก โดย ณ วันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2564 มีคนไทยเสียชีวิตแล้ว เป็นจำนวนทั้งสิ้น 17,305 คน (กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข, 2564) จากสถานการณ์ปัญหาด้านสุขภาพเราจะพบว่า การแก้ปัญหาสุขภาพมักเป็นการแก้ปัญหาที่ปลายเหตุ กล่าวคือ เมื่อเริ่มเจ็บป่วยหรือเป็นโรคจึงเริ่มให้ความสำคัญกับปัญหาหรือความผิดปกติที่เกิดขึ้น ทำให้การแก้ไขอาจช้าเกินไปหรืออาจไม่ทันการณ์ หรืออาจกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่า เราไม่ได้ให้ความสำคัญกับสุขภาพของตนเองมาตั้งแต่ต้นตอเมื่อสายไปจึงแก้ไขไม่ทัน

2. ด้านสังคม : มนุษย์เป็นสัตว์สังคม (Human Being is Social Animal) ซึ่งอริสโตเติลนักปรัชญาชาวกรีก กล่าวว่า โดยธรรมชาติแล้วมนุษย์ไม่สามารถอยู่ลำพังเพียงคนเดียวได้ ต้องอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เหล่า ติดต่อกันสัมพันธ์กัน พึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน และอยู่

ภายใต้ระเบียบกฎเกณฑ์เดียวกัน แต่ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนไปมาก หลายคนต้องดิ้นรนเพื่อให้ตนอยู่รอด ก่อให้เกิดพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสม เช่น การแข่งขัน ความเห็นแก่ตัว ขาดความรับผิดชอบ การฉวยโอกาส หลายคนชอบเอาดีเข้าตัวเอาชั่วให้คนอื่น ไม่ยอมรับความจริงหรือความคิดเห็นของคนอื่น ฯลฯ พฤติกรรมเหล่านี้ก่อให้เกิดการกระทบกระทั่งและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งส่งผลทำให้มนุษย์ในสังคมขาดความสงบสุข เอาชนะซึ่งกัน ขาดน้ำใจ ไม่ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ความช่วยเหลือเกื้อกูลในสังคมจางหายไป ซึ่งจากการสำรวจความคิดเห็นของประชาชนทั่วประเทศ (ระหว่างวันที่ 12 - 16 ตุลาคม 2563) จำนวน 1,236 คน พบว่า ความเอื้ออาทรของคนไทยลดลง ซึ่งนักวิจัย กล่าวว่า เมื่อสังคมเปลี่ยนแปลงไป ค่านิยมและวิถีประเพณีปฏิบัติเปลี่ยนไปด้วย คนแก่งแย่ง เอาตัวรอดกันมากขึ้น กอปรกับปัญหาเศรษฐกิจตกต่ำ ส่งผลกระทบต่อปากท้องและชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชน ทำให้เกิดปัญหาสังคมและปัญหาอาชญากรรมต่าง ๆ ตามมา (ไทยโพสต์, 2564)

3. ด้านจิตใจ : ปัจจุบันมนุษย์มีปัญหาด้านจิตใจมากขึ้น เนื่องจากความเจริญก้าวหน้าทางวัตถุที่ทำให้คนตกเป็นทาสของวัตถุนิยม (Materialism) และบริโภคนิยม (Consumerism) ค่านิยมของสังคมเปลี่ยนแปลงไป หลายคนประสบกับปัญหาทางเศรษฐกิจและปัญหาอื่น ๆ มากมาย ซึ่งปัญหาเหล่านั้นบั่นทอนจิตใจ ส่งผลให้เกิดความกังวลใจ ความทุกข์ใจ หลายคนมีภาวะความเครียด บางคนเดี๋ยวตาย ว้าเหว่ หรืออาจรู้สึกแปลกแยก หรือไม่สามารถควบคุมจิตใจของตนเองได้ ทำให้เป็นโรคทางจิต อาจถึงขั้นฆ่าตัวตายได้ ซึ่งจากการรายงานอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จต่อประชากรแสนคน ระหว่างปี 2561 - 2563 เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยพบว่า ในปี 2561 เท่ากับ 6.32, ปี 2562 เท่ากับ 6.64 และปี 2563 เท่ากับ 7.37 (กรมสุขภาพจิต, 2564)

4. ด้านปัญญา : การดำเนินชีวิตของมนุษย์ต้องมี “ปัญญา” เพราะเป็นสิ่งที่สำคัญที่สามารถทำให้มนุษย์ประสบผลสำเร็จ มนุษย์ผู้มีปัญญาย่อมช่วยขวยหาสมบัติหรือความสุขให้แก่ตนได้ ในปัจจุบันมนุษย์ใช้ปัญญาในการประดิษฐ์หรือคิดค้นนวัตกรรมอย่างต่อเนื่อง ทำให้ การดำเนินชีวิตสะดวกสบายขึ้น และยังสามารถช่วยให้โลกพัฒนาไปได้อย่างไม่หยุดหยั่ง แต่อย่างไรก็ตาม มนุษย์ก็ใช้ปัญญาไปในทางที่เป็นโทษด้วยเช่นกัน อาทิ การผลิตอาวุธเพื่อประหารประหารมนุษย์ด้วยกันเอง หรือใช้ปัญญาเพื่อทำลายล้างผู้อื่น หรือทำให้ตนได้เปรียบผู้อื่น ดังนั้น ปัญญาจึงมีทั้งคุณและโทษเปรียบเสมือนดาบสองคม หากใช้ปัญญาให้เกิดประโยชน์ก็จะมีคุณอนันต์ แต่หากใช้ปัญญาในทางที่ผิดก็เกิดโทษเช่นกัน (กัญญภาค แมกกี, 2563)

สรุปได้ว่า ความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ส่งผลให้พัฒนาการของโลกเปลี่ยนแปลงไป และมีผลกระทบต่อมนุษย์ ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ ทำให้สุขภาพทรุดโทรม จากภาวะโรคต่าง ๆ 2) ด้านสังคม ทำให้ปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมลดลง 3) ด้านจิตใจ ทำให้ไม่สามารถ

ควบคุมและรู้เท่าทันจิตของตนได้ และ 4) ด้านปัญญา ทำให้ใช้ปัญญาในทางที่ไม่เหมาะสมหรือที่ผิด เป็นต้น

พุทธธรรมในการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลง

พุทธธรรม คือ หลักธรรมหรือคำสอนเกี่ยวกับความจริงตามธรรมชาติของมนุษย์ที่พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงวางหลักปฏิบัติไว้ เช่น ด้านการปฏิบัติตน ด้านการอยู่ร่วมกับผู้อื่น ด้านการประกอบอาชีพการงาน ด้านการอยู่ร่วมในสังคม เป็นต้น (พัชรราวลัย สังข์ศรี, 2561)

พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต) (2559) กล่าวว่า ภาวนา 4 หมายถึง การเจริญ การทำให้เป็นให้ดีขึ้น การฝึกอบรม การพัฒนา (Cultivation; Training; Development) ประกอบด้วย.

1. กายภาวนา (Physical Development) หมายถึง การเจริญกาย พัฒนากายฝึกอบรมกาย ให้รู้จักติดต่อกับสิ่งทั้งหลายภายนอก ทางอินทรียทั้ง 5 ด้วยดี และปฏิบัติต่อสิ่งเหล่านั้นในทางที่เป็นคุณ ให้กุศลธรรมงอกงาม ให้กุศลธรรมเสื่อมสูญ และการพัฒนาความสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ

2. สีลภาวนา (Moral Development) หมายถึง การเจริญศีล พัฒนาคความประพฤติฝึกอบรมศีล ให้ตั้งอยู่ในระเบียบวินัย ไม่เบียดเบียนหรือก่อความเดือดร้อนเสียหาย อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ด้วยดี และเกื้อกูลแก่กัน

3. จิตภาวนา (Cultivation of the Heart; Emotional Development) หมายถึง การเจริญจิต พัฒนาจิต ฝึกอบรมจิตใจ ให้เข้มแข็งมั่นคง เจริญงอกงามด้วยคุณธรรม เช่น มีเมตตา กรุณา ขยันหมั่นเพียร อุตุน มีสมาธิ สดชื่น เบิกบาน เป็นสุขผ่องใส เป็นต้น

ในทัศนะของผู้เขียนมีความเห็นว่า ในยุคของการเปลี่ยนแปลง “ภาวนา 4” เป็นหลักพุทธธรรมที่สามารถนำมาปรับใช้ในการพัฒนาทุนมนุษย์ได้อย่างเหมาะสม สามารถอธิบายได้ดังนี้

1. กายภาวนา หมายถึง การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อให้รู้เท่าทัน “ร่างกาย” กล่าวคือรู้ว่าสิ่งใดมีประโยชน์หรือสิ่งใดไม่มีประโยชน์ต่อร่างกาย เช่น การบริโภคอาหาร การดูแลสุขภาพอนามัย การออกกำลังกาย เพื่อให้ร่างกายแข็งแรงสมบูรณ์ ไม่เจ็บป่วย เป็นต้น

2. สีลภาวนา หมายถึง การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อให้มี “พฤติกรรม” ที่เหมาะสมพร้อมถึงด้วยคุณธรรม จริยธรรม อันจะทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันได้อย่างมีความสุข ไม่เบียดเบียนซึ่งกันและกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน เป็นต้น

3. จิตภาวนา หมายถึง หมายถึง การพัฒนาทุนมนุษย์เพื่อให้มี “จิตใจ” ที่มั่นคง เข้มแข็งสามารถควบคุม และรู้เท่าทันจิตใจของตนได้ อันจะทำให้มนุษย์มีสติ ยั้งคิด สดชื่น แจ่มใส จิตใจเป็นสุข เป็นต้น

จากที่กล่าวมาแล้วข้างต้น สามารถสรุปได้ว่าการพัฒนาทุนมนุษย์ในยุคการเปลี่ยนแปลงโดยหลักพุทธธรรมภาวนา 4 ประกอบไปด้วย 1) กายภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง 2) สีลภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม และมีคุณธรรม

จริยธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยศีล 3) จิตภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง เข้มแข็ง และ 4) ปัญญาภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านการศึกษาและศาสนา

สรุป

“ทุนมนุษย์” จัดเป็นทุนที่มีคุณค่าและมีความสำคัญในการขับเคลื่อนทุกครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ ในการพัฒนาทุกมิติ แต่อย่างไรก็ตาม ในขณะที่โลกอยู่ในยุคของการเปลี่ยนแปลง ส่งผลให้ ทุนมนุษย์ มี คุณลักษณะเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ได้แก่ 1) ด้านกายภาพ ทำให้สุขภาพทรุดโทรมจากภาวะโรคต่าง ๆ 2) ด้านสังคม ทำให้ปฏิสัมพันธ์ของคนในสังคมลดลง 3) ด้านจิตใจ ทำให้ไม่สามารถควบคุมและรู้เท่าทันจิตของตนได้ และ 4) ด้านปัญญา ทำให้ใช้ปัญญาในทางที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น การพัฒนาทุนมนุษย์ให้มีความพร้อมเพื่อรองรับการเปลี่ยนแปลง จึงควรเป็นหน้าที่ของผู้ที่มีส่วนที่จะต้องขับเคลื่อนการดำเนินงานไปพร้อม ๆ กัน กล่าวคือ 1) ครอบครัว ชุมชน และสังคม ควรมีหน้าที่ในการขัดเกลาทางสังคม โดยการปลูกฝัง ค่านิยมและทัศนคติที่ดีงามให้แก่ทุนมนุษย์ และ 2) ภาครัฐและภาคเอกชน ต้องร่วมกันปฏิรูปการเรียนรู้ เพื่อพัฒนาทุนมนุษย์เป็นคนเก่งและเป็นคนดี พร้อมรับการเปลี่ยนแปลง และที่สำคัญควรนำหลัก พุทธธรรม คือ ภาวนา 4 มาปรับใช้ในการพัฒนาทุนมนุษย์ ประกอบไปด้วย 1) กายภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีสุขภาพร่างกายแข็งแรง 2) สิลภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความประพฤติที่ดีงาม และมีคุณธรรมจริยธรรม อยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขด้วยศีล 3) จิตภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีจิตใจมั่นคง เข้มแข็ง และ 4) ปัญญาภาวนา หมายถึง พัฒนาให้เป็นผู้ที่มีความรู้ ความสามารถเท่าทันสถานการณ์ต่าง ๆ ด้านการศึกษาและศาสนา ทั้งนี้เพื่อให้ทุนมนุษย์ เป็นผู้มีศักยภาพในการดำรงชีวิต ดูแลสุขภาพตนเองอย่างดี มีคุณธรรม จริยธรรม อันดีงาม มีจิตใจมั่นคงในการทำมาหากิน มีความรับผิดชอบต่อนตนเอง สังคม หน้าที่ที่รับผิดชอบ พัฒนาเรียนรู้สิ่งใหม่อยู่เสมอ ประยุกต์ใช้ สร้างสรรค์นวัตกรรมภายใต้สถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปได้

เอกสารอ้างอิง

- กรมควบคุมโรค กระทรวงสาธารณสุข. (2564). *โรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 (COVID-19)*. สืบค้น 6 ตุลาคม. 2564, จาก <https://ddc.moph.go.th>
- กรมสุขภาพจิต. (2564). *รายงานอัตราการฆ่าตัวตายสำเร็จต่อประชากรแสนคน*. สืบค้น 6 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.dmh.go.th/report/suicide>
- กองยุทธศาสตร์และแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข. (2563). *สถิติสาธารณสุข 2562*. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข.
- กัญญภัค แมกกี. (2553). ปัญญาในพุทธเถรวาท. *วารสารปรัชญาปริทรรศน์*, 23(1), 114-123.

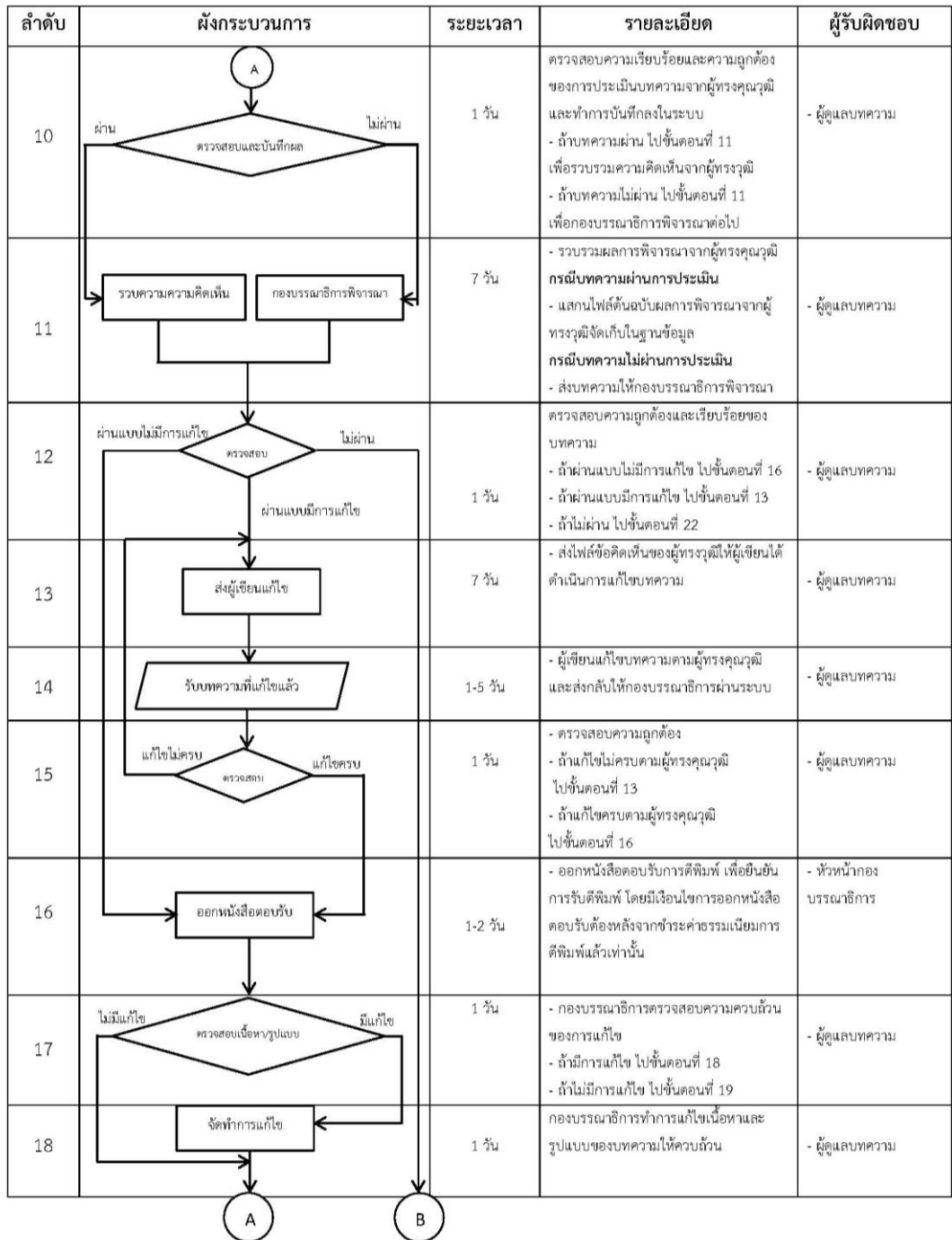
- กันยารัตน์ จันทรส์ว่าง (2563), ทุนมนุษย์ : ฤๅแจเพื่อพัฒนาชาติของสิงคโปร์. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 12(1), 329-349.
- กิตติภูมิ วิเศษศักดิ์. (2552). *การพัฒนาทุนมนุษย์ในการปรับเปลี่ยนไปสู่องค์กรสมัยใหม่หรือองค์กรสมรรถนะสูง*. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- เกรียงไกรยศ พันธุ์ไทย. (2552). *กลยุทธ์การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เชิงบูรณาการ : ฤๅแจสู่ความเป็นเลิศ*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- จิระประภา อัครบวร. (2552). *คุณค่าคนคุณค่างาน*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เต๋า.
- दनัย เทียนพุด. (2553). *ทุนมนุษย์จัดการให้ดีที่สุดเลิศ*. กรุงเทพฯ: โครงการฮิวแมน แคปปิตอล.
- ไทยโพสต์. (2564). *ความเอื้ออาทรของคนไทย ณ วันนี*. สืบค้น 6 ตุลาคม 2564, จาก <https://www.thaipost.net/main/detail/80945>
- ธำรงค์ศักดิ์ คงคาสวัสดิ์. (2550). *ทุนมนุษย์การกำหนดตัวชีวิตเพื่อพัฒนา*. กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ญี่ปุ่น-ไทย).
- นิสดารก์ เวชยานนท์. (2551). *มติใหม่ในการบริหารทุนมนุษย์*. กรุงเทพฯ: บริษัท กราฟิโก ซิสเต็มส์ จำกัด.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตโต). (2559). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 39) พ.ศ. 2559*. กรุงเทพฯ: มูลนิธิการศึกษาเพื่อสันติภาพ.
- วรารัตน์ เขียวโพรี. (2551). *การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- Mondy, R. W. & Noe, R. M. (2005). *Human Resource Management*. Upper Saddle River, NJ: Prentice- Hall.
- Nadter, L. & Nadler, Z. (1989), *Developing Human Resource*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Rurkkhum, R. (2014). *Human Resource Development: Principles and Applications* (2nd ed.) Bangkok: Chulalongkorn University Press.

ภาคผนวก

ขั้นตอนการปฏิบัติงานวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

ขั้นตอน	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
1				
2		ตลอดปี	บทความเข้าสู่ระบบ Internet (Thaijo)	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
3		3 วัน	- พิจารณาเนื้อหา และรูปแบบของบทความเบื้องต้น - เมื่อมีการแก้ไขเบื้องต้น ได้ส่ง Template ของวารสารไปให้ผู้เขียน - ถ้าผ่าน ไปขั้นตอนที่ 3 - ถ้าไม่ผ่าน กลับไปขั้นตอนที่ 1	- ผู้ดูแลบทความ
4		1-3 วัน	- นำบทความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ	- ผู้เขียนบทความ - ผู้ดูแลบทความ
5		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ดูแลบทความ เพื่อรับผิดชอบขั้นตอนการทำงานขอบทความในระบบ Thaijo	- บรรณาธิการ - หัวหน้ากองบรรณาธิการ
6		1 วัน	- แต่งตั้งผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความ โดยเลือกผู้ทรงที่มีความรู้และความเชี่ยวชาญตรงตามสาขาของบทความ - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายนอกพิจารณา - บทความภายใน ส่งผู้ทรงคุณวุฒิภายในพิจารณา โดยไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียนบทความ	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ
7		1-2 วัน	- ติดต่อประสานงานผู้ทรงคุณวุฒิเพื่อพิจารณาบทความ - ถ้าไม่รับพิจารณา กลับไปขั้นตอนที่ 6 - ถ้ารับพิจารณา ไปขั้นตอนที่ 8	- ผู้ดูแลบทความ
8		1 วัน	- จัดเตรียมบทความ ลงชื่อผู้เขียนบทความ - จัดเตรียมแบบประเมินตามประเภทบทความ - ส่งบทความให้กับผู้ทรงคุณวุฒิในระบบ Thaijo หรือตามช่องทางต่างๆ เช่น โทรศัพท์, E-mail, Line, Faceook เป็นต้น	- ผู้ดูแลบทความ
9		15 วัน	ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาบทความความเห็นและส่งกลับคืนกองบรรณาธิการตามระยะเวลาที่กำหนด โดยพิจารณาผ่านระบบ หรือพิจารณาผ่าน PDF Print Out หรือไฟล์ Words	- ผู้ดูแลบทความ

ลำดับ	ผังกระบวนการ	ระยะเวลา	รายละเอียด	ผู้รับผิดชอบ
19		3 วัน	จัดรูปเล่มตามรูปแบบของวารสารกำหนด	- ฝ่ายจัดรูปแบบ
20		2 วัน	ตรวจสอบความ พิสูจน์อักษร ตรวจสอบรูปแบบให้เป็นไปตามวารสาร - ถ้ามีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 19 - ถ้าไม่มีแก้ไข ไปขั้นตอนที่ 21	- ผู้ดูแลบทความ - กองบรรณาธิการ - ฝ่ายพิสูจน์อักษร
21		1 วัน	- ส่งไฟล์รูปเล่มที่สมบูรณ์ให้โรงพิมพ์ - อัปเดตความที่สมบูรณ์เข้าสู่ระบบ - จัดรูปหน้าปกของแต่ละฉบับ	- โรงพิมพ์ - ผู้ดูแลบทความ - ฝ่ายจัดรูปแบบ
22		1 วัน	- แจ้งผู้เขียนกรณียกเลิกการตีพิมพ์บทความ (Reject) - แจ้งผู้เขียนกรณีตีพิมพ์ผ่านระบบ Thajjo และ E-mail.	- หัวหน้ากองบรรณาธิการ - ระบบ Thajjo (Auto)
23				

คำแนะนำสำหรับผู้แต่ง

รูปแบบเอกสารอ้างอิงวารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์

เอกสารที่นำมาใช้ในการอ้างอิงบทความ ควรมีที่มาจากแหล่งตีพิมพ์ที่ชัดเจน และมีความน่าเชื่อถือสามารถสืบค้นได้ เช่น หนังสือ วารสาร หรืองานวิจัย เป็นต้น ผู้เขียนบทความจะต้องตรวจสอบความถูกต้องของรายการอ้างอิง เพื่อป้องกันความล่าช้าในการตีพิมพ์บทความ เนื่องจากบทความที่มีการอ้างอิงไม่ถูกต้อง จะไม่ได้รับการส่งต่อให้ผู้ทรงคุณวุฒิพิจารณาจนกว่าการอ้างอิงเอกสารจะได้รับการแก้ไขให้สมบูรณ์

การอ้างอิงในเนื้อหาบทความ

รูปแบบการอ้างอิงในเนื้อเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม - ปี ตามรูปแบบของ American Psychological Association (APA) โดยแบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ

1. การอ้างอิงต้นเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยระบุชื่อ-นามสกุล ตามด้วย วงเล็บเปิด-ปิด แล้วระบุปีที่ตีพิมพ์ เช่น ...สอดคล้องกับงานวิจัยของกฤษฎา แซ่หลี่ (2562) เป็นต้น

2. การอ้างอิงท้ายเนื้อความ ให้ใช้ระบบตัวอักษรโดยใช้ วงเล็บ เปิด-ปิด แล้วระบุชื่อ-นามสกุลของผู้เขียนและปีที่ตีพิมพ์ กำกับท้ายเนื้อความที่ได้อ้างอิง ดังนี้

อ้างอิงจากเอกสารภาษาไทย

1) พระไตรปิฎกและอรรถกถา พระไตรปิฎกและอรรถกถาให้อ้างชื่อคัมภีร์/เล่มที่/ข้อที่/เลขหน้า มาด้วย ตัวอย่างเช่น

“ดูกรภิกษุทั้งหลาย จักร 4 ประการนี้ เป็นเครื่องเป็นไปแก่มนุษย์และเทวดาผู้ประกอบเป็นเครื่องที่มนุษย์และเทวดาประกอบแล้ว ย่อมถึงความเป็นผู้ใหญ่และความไพบุลย์ในภคะทั้งหลายต่อกาลไม่นานนัก” (อง.จตุกก. 21/31/37) เป็นต้น

2) ผู้แต่งหนึ่งราย ให้อ้างชื่อผู้แต่งแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (เกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

3) ผู้แต่งสองราย ให้อ้างชื่อของผู้แต่งทั้งสองรายโดยใช้คำว่า “และ” ในการเชื่อมผู้เขียนทั้งสองแล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (พระมหาสุนันท์ สุนนโท และเกียรติศักดิ์ สุขเหลือง, 2560)

4) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างชื่อของผู้แต่งรายแรกแล้วเพิ่มคำว่า “และคณะ” แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และตามด้วยปีที่พิมพ์ เช่น (จิตวุฒิ หมั่นมีและคณะ, 2560)

5) กรณีที่เนื้อความเป็นเรื่องเดียวกันหรือผลการวิจัยเหมือนกัน แต่มีผู้อ้างอิงหลายคนให้ใช้รายการอ้างอิงที่ใกล้เคียงปีปัจจุบันมากที่สุด

อ้างอิงจากเอกสารภาษาอังกฤษ

1) ถ้ามีผู้แต่งหนึ่งรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่ง ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Keown, 2010)

2) ถ้ามีผู้แต่งสองรายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสองราย โดยใช้เครื่องหมายแอนด์ (&) คั่นกลางระหว่างนามสกุลของผู้แต่งทั้งสอง แล้วตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ เช่น (Hersey & Blanchard, 2010)

3) ถ้ามีผู้แต่งมากกว่า 2 รายให้อ้างนามสกุลของผู้แต่งรายแรกตามด้วย et al. ตามด้วยเครื่องหมายจุลภาค (,) และปีที่พิมพ์ (Kaiser et al., 2010)

เอกสารอ้างอิงที่ใช้อ้างอิงในเนื้อหาบทความ จะต้องปรากฏในเอกสารอ้างอิงท้ายบทความทุกรายการ

เอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม

(1) พระไตรปิฎก อรรถกถา ทุกเล่มให้อ้างอิงท้ายเล่มด้วยรูปแบบเดียวกันดังนี้ ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อพระไตรปิฎก อรรถกถา.// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
_____. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(2) หนังสือ ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อหนังสือ.// (ครั้งที่พิมพ์).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. พระมหาสุทิตย์ อาภากรโ. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

(3) บทความในหนังสือ ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน ชื่อบรรณาธิการ(บรรณาธิการ).// ชื่อเรื่อง.// (เลขหน้าที่อ้าง).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์หรือโรงพิมพ์. พระสุกิจจ สัจฉินโณ. (2559). การสร้างความคิดนามธรรมในวัฒนธรรมไทย. ใน ปวีตร ว่องวิระ, ทฤษฎีและวิธีวิทยาของการวิจัยวัฒนธรรม. (น. 112). กรุงเทพฯ: อัมรินทร์.

(4) บทความในวารสาร ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ชื่อวารสาร, // ปีที่(ฉบับที่), // เลขหน้าแรกที่ตีพิมพ์-เลขหน้าสุดท้ายที่ตีพิมพ์. ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. *วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์*, 3(1), 25-31.

(5) บทความในสารานุกรม

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อบทความ.// ใน/ชื่อสารานุกรม// (เล่มที่อ้างอิง, หน้า เลขหน้าที่อ้างอิง).

วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).

(6) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์, วันที่/เดือน).// ชื่อบทความ.// ชื่อหนังสือพิมพ์, // เลขหน้า.

สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.

(7) สารนิพนธ์, วิทยานิพนธ์, ดุษฎีนิพนธ์

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อวิทยานิพนธ์// (ระดับวิทยานิพนธ์ สาขาวิชา).// สถานที่พิมพ์:// สำนักพิมพ์.

พระครูพิศิษฐ์ประทาน. (2562). *การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชนตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม* (ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(8) รายงานการวิจัย

ผู้แต่ง.// (ปีที่พิมพ์).// ชื่อเรื่อง// (รายงานผลการวิจัย).// สถานที่พิมพ์: สำนักพิมพ์.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2562). *รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร* (รายงานผลการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

(9) สัมภาษณ์

ชื่อผู้ที่ได้รับการสัมภาษณ์.// (ปีที่สัมภาษณ์, วัน เดือน).// ตำแหน่ง// [บทสัมภาษณ์].

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

(10) สื่ออิเล็กทรอนิกส์

ผู้แต่ง.// (ปีที่เผยแพร่).// ชื่อเรื่อง.// สืบค้น วัน เดือน ปี, // จาก/แหล่งที่มาของข้อมูล.

ธรรมะไทย. (2563). *พระพุทธศาสนาในประเทศไทย*. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammadharm.org/thailand/thailand.php>

Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>

(11) ราชกิจจานุเบกษา

ชื่อเรื่อง. //(พ.ศ., วันที่ เดือนที่ประกาศ) //ราชกิจจานุเบกษา. //เล่ม ตอน. //หน้า.

ข้อกำหนดกรมตำรวจ เรื่อง กำหนดชื่อและประเภทของวัตถุที่ออกฤทธิ์ต่อจิตและประสาทและประเภทของรถที่ใช้เจ้าพนักงานมีอำนาจตรวจสอบผู้ขับขี่. (2537, 13 กรกฎาคม).

ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 111 ตอนพิเศษ 30 ง. หน้า 31.

(12) หนังสือพิมพ์

ผู้แต่ง. //(ปีพิมพ์, วัน เดือน). //ชื่อบทความ. //ชื่อหนังสือพิมพ์. //น. หรือ p. หรือ pp. เลขหน้า.

ไทยรัฐ. (2548, 19 เมษายน). เขียวพระสอนศีลธรรม. ไทยรัฐ. น. 3.

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิจัย (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt) บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ.....

ประเภทของการวิจัย ประชากรกลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

บทนำ (18 pt) (ไม่ควรเกิน 4 ย่อหน้า และเขียนให้ครอบคลุมทุกประเด็น)

(16 pt) กล่าวถึงความเป็นมาของเรื่องที่ทำกรวิจัยครั้งนี้ ว่ามีความเป็นมาอย่างไรบ้าง พร้อมทั้งอ้างอิงที่มาของข้อมูลนั้นอย่างถูกต้อง.....

.....

.....

.....

(16 pt) กล่าวถึงปัญหาที่นำมาสู่การวิจัย ให้ตรงประเด็นกับเรื่องที่วิจัยและเชื่อมโยงกับพื้นที่วิจัย ปัญหาที่นั้นเป็นปัญหาที่เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปและต้องการได้รับการแก้ไข นำเสนอผลงานวิจัยที่ผู้อื่นได้เคยศึกษาไว้แล้ว พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

(16 pt) ทบทวนแนวคิดและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการวิจัยในครั้งนี้และหรือทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัยพร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

.....

.....

(16 pt) สรุปเพื่อเชื่อมโยงไปสู่คำถามและวัตถุประสงค์การวิจัย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

วัตถุประสงค์การวิจัย (18 pt)

- 1..... (16 pt).....
- 2..... (16 pt).....
- 3..... (16 pt).....

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

อภิปรายผลการวิจัย (18 pt)

(16 pt) อภิปรายผลการวิจัยที่พบตามวัตถุประสงค์ (ค้นพบอะไร สะท้อนให้เห็นถึงอะไร สอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของใคร พร้อมทั้งอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูล.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

องค์ความรู้จากการวิจัย (18 pt)

(16 pt) ระบุนองค์ความรู้ที่ค้นพบจากการวิจัยหรือสังเคราะห์ออกมาในรูปแบบโมเดล พร้อมคำอธิบายรูปแบบ/โครงสร้างของโมเดล และโมเดลมีที่มาจากฐานคิดของแนวคิดหรือทฤษฎีใดอย่างกระชับ เข้าใจง่าย.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ข้อเสนอแนะ (18 pt)

(16 pt) นำเสนอข้อเสนอแนะที่ได้จากการวิจัย อาทิเช่น ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ และหรือข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป เป็นต้น

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

เอกสารอ้างอิง (18 pt)

(16 pt) ...รูปแบบการอ้างอิงท้ายเรื่องใช้วิธีการอ้างอิงระบบนาม-ปี ตามรูปแบบ American Psychological Association (APA) จำนวนการอ้างอิงในเนื้อหาและท้ายเรื่องต้องตรงกัน

ธรรมะไทย. (2563). พระพุทธศาสนาในประเทศไทย. สืบค้น 20 มีนาคม 2563, จาก <http://www.dhammathai.org/thailand/thailand.php>.

ธิติวุฒิ หมั่นมี. (2557). การวางแผนและการติดต่อประสานงานเชิงพุทธ. วารสาร มจร สังคมศาสตร์ปริทรรศน์, 3(1), 25-31.

พระครูพิศิษฐ์ประชาชนาถ. (2562). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของพระสงฆ์ในการพัฒนาชุมชน ตามแนววิถีพุทธในจังหวัดสมุทรสงคราม (คุณภิญโญทรัพย์บุญญาพุทธศาสตร์ดุสิตบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหากฤษฎา กิตติโสภโณ. (2562). รูปแบบการปลูกฝังคุณธรรมและจริยธรรมสำหรับวัยรุ่นไทยยุคใหม่ตามหลักพุทธธรรม ผ่านกลไกการขับเคลื่อนโครงการคลินิกคุณธรรมของพระธรรมวิทยากร (รายงานการวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระมหาสุทนต์ อากาศโร. (2548). เครือข่าย : ธรรมชาติ ความรู้ และการจัดการ (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: พิสิษฐ์ ไทย ออฟเซต.

พระอุดมสิทธินายก. (2563, 5 กุมภาพันธ์). ผู้อำนวยการหลักสูตรหลักสูตรบัณฑิตศึกษา สาขาวิชาการจัดการเชิงพุทธ [บทสัมภาษณ์].

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- วุฒิชัย มูลศิลป์. (2549). กฎหมายตราสามดวง. ใน *สารานุกรมประวัติศาสตร์ไทย* (เล่ม 1, อักษร ก, น. 12-16).
- สุชาติ เผือกสกนธ์. (2549, 9 มิถุนายน). ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง. *ผู้จัดการรายวัน*, น. 13.
- Buddhism Meditation Triratna Find us Community. (2020). *Who Was The Buddha?*. Retrieved March 20, 2020, from <https://thebuddhistcentre.com/text/who-was-buddha>.
- James, C. (2013). *Office markets & public policy*. Chichester, West Sussex: Wiley.

Sample of Original Research Article Preparation

NAME OF RESEARCH ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Research Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) Objectives of this research were: 1.....
2..... and 3..... Populations and sample, research tools, Data collection,
Data analysis, Statistics used for data analysis, Findings were as follows: (present
only the most interesting research findings).....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Introduction (18 pt) (should not be more than 4 paragraphs)

(16 pt) mention background of the research topic with brief history as how the topic develops with correct references.....

.....
.....
.....

(16 pt) mention problems leading to research directly to the point of the research and relate the matter to locations in which research is conducted on the common problems generally accepted and want them to be solved.....

.....
.....
.....

(16 pt) Review related at least 2 concepts and theories to be used as guideline for the research and/or theories related to the research topic with correct references of data sources.....

.....
.....
.....
.....

(16 pt) Conclude to connect the matters to research questions and objectives of the research.....

.....
.....
.....
.....
.....

Research Objectives (18 pt)

1..... (16 pt)

2..... (16 pt)

3..... (16 pt)

Figure 1: (Name of the figure, if any))

Source: mention the name of the source

Figure captions.....

.....

.....

.....

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation.....

.....

.....

.....

.....

Discussion (18 pt)

(16 pt) Discuss the research findings according to the research objectives (what is discovered? what is reflected? Is it related to at least two topics of the reviewed research works in chapter 2. Discuss them all with references of data sources.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Body of knowledge (18 pt)

(16 pt) Point out the body of knowledge or achievement from the research work. Synthesize the knowledge in form of a model/ Model structure that is concise and easy to understand.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Recommendations (18 pt)

(16 pt) Summarize all research findings in brief, concise and to the point with recommendations derived from the research work as to use the research results and recommendation for further research.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ตัวอย่างการเตรียมต้นฉบับบทความวิชาการ (8-15 หน้า)

ชื่อบทความ (ไทย) (18 pt)

ชื่อบทความ (อังกฤษ) (16 pt) (ตัวพิมพ์ใหญ่ทั้งหมด)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (ไทย) (14 pt)

ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt), ชื่อ-นามสกุลผู้เขียนร่วม (อังกฤษ) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (ไทย) (14 pt)

หน่วยงานต้นสังกัดผู้เขียนหลัก (อังกฤษ) (14 pt)

Corresponding Author E-mail: E-mail:

บทคัดย่อ (18 pt) (ไม่เกิน 250 คำ)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

คำสำคัญ: 3-5 คำ (16 pt) เช่น พระพุทธศาสนา; การบริหารจัดการเชิงพุทธ; นวัตกรรม

Abstract (18 pt) (แปลตามภาษาไทย)

(16 pt) ให้ตรงตามบทคัดย่อภาษาไทย

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as: Buddhism; Buddhist Management; Innovation

เนื้อหา (18 pt)

(16 pt)

ภาพที่ 1 (ชื่อภาพ) (ถ้ามี)

คำอธิบายภาพ

ตารางที่ 1 (ชื่อตาราง) (ถ้ามี)

คำอธิบายตาราง

Sample of Original Academic Article Preparation

NAME OF ACADEMIC ARTICLE (ENGLISH) (18 pt)

Name of Academic Article (Thai) (16 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (English) (14 pt)

Name and Last name of main author, co-authors (Thai) (14 pt)

Affiliation of the main author (English) (14 pt)

Affiliation of the main author (Thai) (14 pt)

Corresponding Author E-mail:

Abstract (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt).....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: 3-5 words (16 pt) such as Buddhism, Buddhist Management, Innovation

Abstract (Thai) (18 pt) (Not more than 250 words)

(16 pt) consistent with Thai abstract.....

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Keywords: (Thai)

Content (18 pt)

(16 pt)

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Figure 1: (Name of the figure, if any)

Source: mention the name of the source

Figure captions

.....

.....

Table 1 (Name of table, if any)

Table explanation

.....

.....

